

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

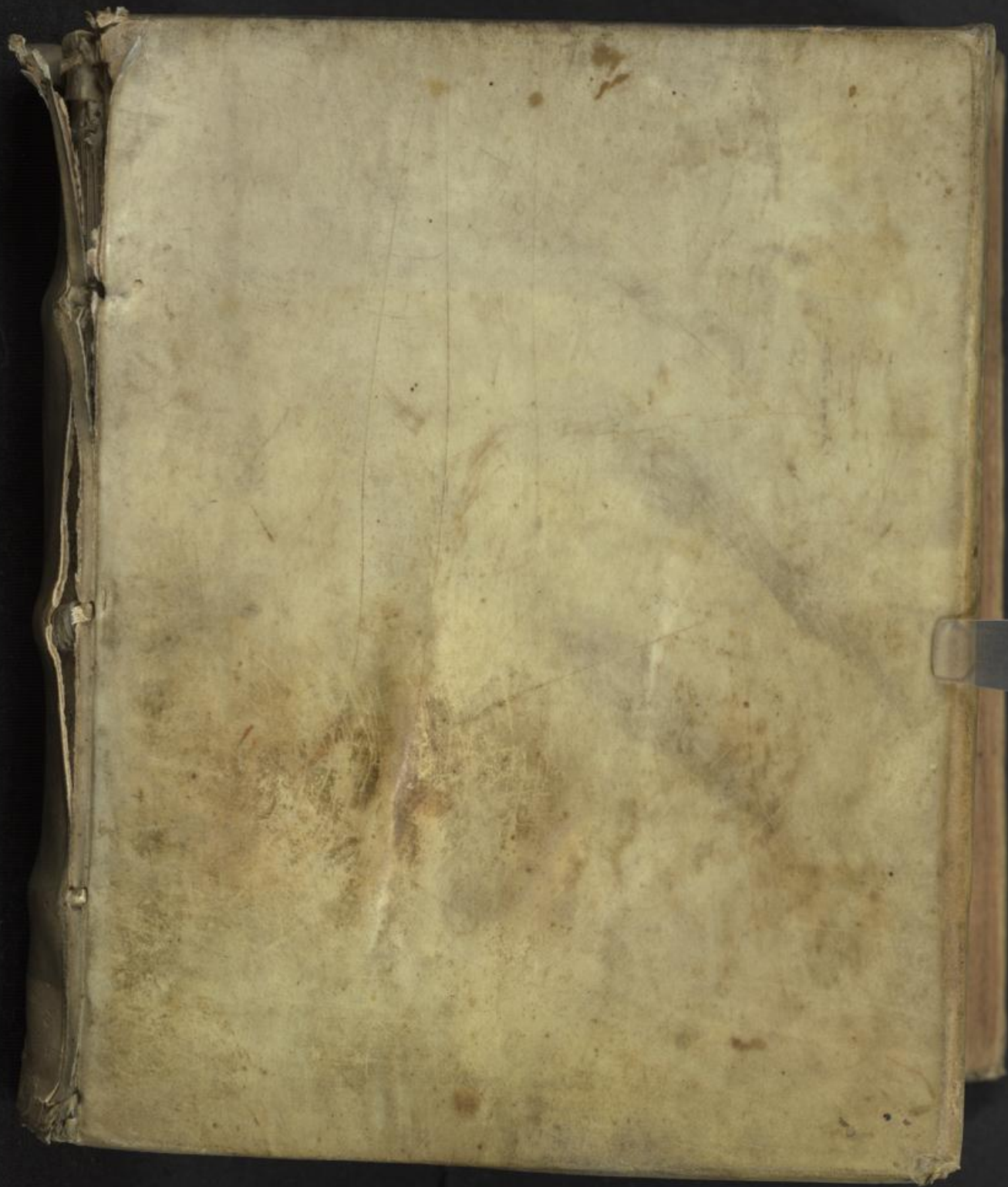
Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Meditationum evangelicarum volumen tripartitum

Creidius, Hartmann

Francofurti ad Moenum, 1682

[urn:nbn:de:bsz:31-122776](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-122776)

59A 2737

EX
BIBLIOTHECA
ILLUSTRIS
CAROLI HESYCHEI.

66723

I.
II.
III.
IV.
V.
VI.
VII.
VIII.
IX.
X.
XI.
XII.
XIII.
XIV.
XV.
XVI.
XVII.
XVIII.
XIX.
XX.
XXI.

INDEX Exordium

Genesis.				Exodus.			
Cap.	Nr.	Part.	pag.	Cap.	Nr.	Part.	pag.
I.	1.2.	II.	213.	XXIII.	16.17.	II.	344.
	16.	IV.	207.	XXIV.	1. segg.	I.	350.
	31.	II.	313.		2.	II.	275.
II.	8.	I.	70.		22. segg.	II.	154.
	8.9.	II.	406.			IV.	419.
	10.	IV.	269.		62.67.	II.	44.
III.	24.	III.	649.	XXV.	29. segg.	I.	276.
IV.	3. segg.	I.	231.	XXVI.	12. segg.	III.	92.
V.	3.	IV.	476.		19. segg.	IV.	83.
	29.	I.	11.	XXVII.	6-13.	II.	573.
VI.	14.	II.	77.	XXVIII.	11. segg.	II.	31.
VII.	11.	II.	486. 533.		12.	I.	406.
	11.12.17-20.	II.	383.			II.	113.
VIII.	6. segg.	II.	367.	XXX.	26.30.	III.	328.
	10.11.	III.	616.		29.30.	IV.	165.
		IV.	72.	XXXI.	1.2.	IV.	580.
	11.	I.	158.		24.	I.	90.
	20.21.	II.	447.	XXXII.	1. segg.	II.	398.
IX.	20.	I.	126.			IV.	259.
	24.25.	III.	384.509.	XXXIII.	18.	II.	183.
	27.	I.	35.			IV.	147.
XII.	1.	I.	401.	XXXIV.	3.	II.	439.
	1. segg.	III.	697.			IV.	120.
XIII.	8.9.	II.	609.	XXXV.	13. segg.	II.	581.
		IV.	458.			III.	400.
XIV.	18.	II.	267.	XXXVI.	12.	I.	396.
XV.	11.	III.	116.	XXXVII.	14.23.	II.	509.
	17.	II.	190.			IV.	322.
XVIII.	1. segg.	II.	502.	XXXVIII.	39. segg.	IV.	291.
XIX.	17.	II.	91.		43.	II.	24.
	24.	II.	533.	XL.	8.	I.	114.
	26.	I.	251.		25.	II.	260.
	31. segg.	IV.	438.	XXI.	1. segg.	III.	360.
XXI.	6.9.	III.	42.		24.	I.	114.
	9.	III.	711.	XXII.	3.	I.	114.
	10.	II.	98.		24.	I.	411.
	14. segg.	IV.	515.	XXIII.	1. segg.	III.	360.
	15-19.	II.	517.		26. segg.	I.	323.
XXII.	5.	II.	479.	XXIV.	1.	III.	535.608.
		IV.	109.				

Cap.	Nr.	Part.	pag.
XLVI.	5.	IV.	224.
	30.	IV.	412.
	34.	III.	254.
XLVII.	13.	II.	140.
XLVIII.	1. segg.	III.	681.
XLIX.	27.	II.	463.

Exodus.

I.	9.10.	III.	492.
II.	10.	I.	319.
III.	1. segg.	III.	100.543.
	5.	II.	589.
IV.	10.13.	III.	552.
	25.	I.	14.
	4.	III.	484.
VII.	10. segg.	I.	260.
	20. segg.	I.	2.
X.	24. segg.	IV.	93.
XII.	2. segg.	I.	26.
XIII.	21.	II.	360.
		III.	569.
XV.	22. segg.	I.	134.
		III.	288.527.
	27.	I.	238.
XVI.	2.3.	IV.	189.
	14. segg.	II.	105.237.
	16. segg.	I.	200.
XVII.	8. segg.	II.	126.127.
		IV.	431.
XIX.	10. segg.	I.	158.
		IV.	1.172.
	12.	II.	246.
XXIII.	19.	III.	51.
XXV.	17-20.	I.	377.
		III.	409.
XXVI.	1. segg. 17. segg.	IV.	156.
XXVIII.	15.30.	II.	38.
	29.	II.	558.
	33. segg.	I.	256.
		III.	1.429.

Cap.	Nr.	Part.	pag.	Cap.	Nr.	Part.	pag.	Cap.	Nr.	Part.	pag.					
XXIX.	38-39.	I.	337.	XVII.	2. segg.	I.	130.	VII.	10-12.	II.	541.					
		III.	344.	XVIII.	19.	III.	68.	X.	23-24.	II.	749.					
XXX.	1. segg.	II.	198.			III.	279.	XI.	1. segg.	II.	623.					
	18. segg.	IV.	373.	XX.	2. segg.	II.	105.	XIII.	5. segg.	IV.	493.					
	34.	I.	143.	XXI.	5.	I.	235.	XIV.	1. segg.	IV.	504.					
XXXI.	1. segg.	II.	557.	XXII.	28.	I.	463.	XVII.	4.	I.	85.					
	18.	III.	449.	XXII.	2 tota	II.	463.		39. segg.	IV.	53.					
XXXII.	19-27-28.	I.	51.	XXIII.	5			XVIII.	6-7.	II.	162.					
		II.	70.	XXVIII.	3-4.	III.	344-583.			III.	271.					
XXXIII.	18. segg.	II.	221.	<i>Deuteronomion.</i>				XXII.	9-10-11.	I.	251.	XXII.	23.	II.	466.	
XXXIV.	29. segg.	I.	67-205.	XXV.	18.	IV.	349.	XXV.	3. segg.	I.	183.	XXVI.	7.	I.	311.	
<i>Leuiticus.</i>				XXXIV.	6.	III.	60.	<i>2. Sam.</i>				III.	38.	II.	495 segg.	
VI.	12-13.	I.	265-412.	<i>Josua.</i>				VI.	11.	I.	270-384.	X.	4. segg.	IV.	15.	
		IV.	343.	II.	18-21.	II.	214.	XI.	10-11.	IV.	251.	XIII.	27. segg.	I.	261.	
XI.	17.	III.	441.			IV.	335.	XIV.	25. segg.	II.	229.	XIV.	29. segg.	I.	282.	
	26.	IV.	280.	V.	13. segg.	II.	597-598.	XVI.	7-8.	II.	112.		15. segg.	II.	133.	
XIV.	1. segg.	I.	245.	VI.	4. segg.	IV.	526.	XVIII.	9. segg.	II.	229.	XXIII.	15. segg.	I.	282.	
		II.	329.	<i>Judic.</i>				XVI.	7-8.	II.	112.					
XV.	19. segg.	I.	297.	I.	11. segg.	IV.	142.	XVIII.	9. segg.	II.	229.					
XXIII.	10-11.	II.	161.	VII.	4-5-6.	IV.	357.	XXIII.	15. segg.	I.	282.					
	34.	II.	291.			IV.	243.	XVI.	7-8.	II.	112.					
	42. segg.	IV.	486.	IX.	30. segg.	III.	305.		15. segg.	II.	133.					
XXV.	3-4.	IV.	387.	XII.	5-6.	III.	26.	XVIII.	9. segg.	II.	229.					
XXVII.	30.	III.	417.	XIII.	2-5.	III.	599.	XXIII.	15. segg.	I.	282.					
<i>Numeri.</i>				XIV.	1. segg.	II.	375.									
XI.	4. segg.	I.	210.			I.	93.									
		II.	237.	XV.	4-5.	I.	292.									
		IV.	380.	XVI.	3.	I.	110.									
	28.	II.	206.		12.	III.	450.									
XII.	1.	I.	191.	<i>Ruth.</i>				II.	14.	III.	501.					
	3.	I.	103.													
XIII.	3-24.	II.	64.	<i>1. Sam.</i>				IV.	4. segg.	IV.	27.					
	3.	I.	130.							III.	607.					
XVI.	37. segg.	I.	323.							II.	337.					
		III.	536.													
	47-48.	III.	393.													
		IV.	393.													
		II.	11.													

Continuat. hujus iudic.
vid. in calce libr.

27.
54
43
123
493
504
85
53
162
271
466
183
311
495
270
382
15
251
261
229
282
112
133
229
282
1019
1020
1021
1022
1023
1024
1025
1026
1027
1028
1029
1030
1031
1032
1033
1034
1035
1036
1037
1038
1039
1040
1041
1042
1043
1044
1045
1046
1047
1048
1049
1050
1051
1052
1053
1054
1055
1056
1057
1058
1059
1060
1061
1062
1063
1064
1065
1066
1067
1068
1069
1070
1071
1072
1073
1074
1075
1076
1077
1078
1079
1080
1081
1082
1083
1084
1085
1086
1087
1088
1089
1090
1091
1092
1093
1094
1095
1096
1097
1098
1099
1100

MEDITATIONUM
EVANGELICARUM

Volumen Tripartitum,

Hoc est:

Trifaria Textuum Evangelicorum, tam
Dominicalium, quàm Festivalium tractatio, & ad
pios usus Accommodatio:

M. HARTMANNI CREIDII,

Pastoris b. m. ad D. Annæ Templum Augustanum.

Ad multorum rogatum, & implendum

desiderium exoticarum Augustanæ nostræ

Confessionis Nationum,

Latino Sermone luci expositum.

OPUS POSTHUMUM.

Johannes Wasmuth
Comparat. Rintelij
Anno 1700.

FRANCOFURTI ad M. OENUM.

Sumptibus FRIDERICI KNOCHII.

Typis JOHANNIS ANDREÆ, Anno M DC LXXXII.

C
x
>
>
>
>
>
>
>
x
x
-
>
>
x
x
x
x

69357 MEDITATIONUM

MEDITATIONUM
Kommen Tripartitum

59 A 2737

20

Ad
B. L.

Prodit, mi Lector, hâc vice *Meditationum Evangelicarum*, B. Domini M. HARTMANNI CREIDII, Volumen Tripartitum, eâdem *Ejusdem cura & industria*, ut antehâc *Meditationes Apostolico-Epistolicae*, non minus & ex *iisdem causis*, quas in *Præfatione ad Lectorem* inibi adductas invenies, *Latino idiomate vestitum*. Utere hoc & illis pro *DEI gloria*, & *B. Authori* ne inideas, quòd post funis ipsius adhuc vivit virtus. *Vale.*

M. C. H.

DOMINICA I. ADVENTUS

Evangelium Matth. 21. vers. 1. 10.

Legitur 1. Reg. 1. v. 34. seqq. quomodo Salomo Rex unctus & à populo cum acclamatione exceptus fuerit.

Salomo est typus Christi.

1. *Ratione appellationis* : Salomo idem est quod princeps pacis ; Talis est Christus Esa. 9. v. 6.

2. *Ratione unktionis* : Ungitur enim in Regem super Israel ; Ita Christus, Act. 10. 38. Psal. 45. v. 8.

3. *Ratione equitationis*, sedet enim super mulum Regis : Ita Christus super asinum & pullum asinae.

4. *Ratione acclamationis* : Ita populus Christo acclamat : Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini, Hosanna in altissimis, ex Psal. 118. v. 26.

5. *Ratione obreclationis* : Joab enim & Abjathar invidebant ipsi hunc honorem, & Adoniam Regem volebant ; Ita Pontifices, Pharisei & Scribae Christum contemnebant, sed regnum nihilominus ipsi confirmatum est in aeternum. Videbimus.

I. *Christi ingressum.*

II. *Populi applausum.*

J. J.

EXEGESIS.

Ecce venio, inquit Psal. 40. v. 8. Hoc im-

pletum est in hodierno Evangelio, ubi consideranda nobis sese offerunt

I. *Sublimia*, quae spectant ad statum exaltationis, & gloriam ipsi per unionem personalem communicatam satis superque testantur : Manifestat enim per ablegationem discipulorum suorum

1. *Omniscientiam*. Videbat enim asinam alligatam, videbat locum, videbat herum, & sermones noverat, quos cum discipulis habiturus erat.

Notent Pii in *Consolationem*, Psal. 110. v. 14.

Impii in *Emendationem*, Psal. 94. v. 7. 8. 9. Syr. 23. v. 25. 26. 27. 28.

2. *Omnipotentiam*. Cum enim discipuli hero asini dicerent : Dominus opus habet, mox asinam dimittit & obtemperat. Hanc omnipotentiam suam exerit adhuc. Psal. 135. v. 6. Prov. 21. v. 1. Luc. 1. v. 51. 52.

II. *Humilia*, quae spectant ad statum inanitionis, ut sunt

1. *Equitatus*. Non enim Caballo sed asino insidet, quo subinnuit

1. *Regni sui proprietatem*, quod non est de mundo, Joh. 18. v. 36.

2. *Vaticinii prophetici veritatem*, ita enim Zacharias praedixerat, c. 9. v. 9. hoc oportebat impleri, 2. Pet. 1. v. 19.

2. *Comitatus*. Non enim Pontifices & Scribae, aut quidam ex ordine Senatorio, multo minus Herodes cum aulicis suis, sed

A plebs

plebs vilis & ignobile vulgus ipsum stipant & comitantur. Ne mirete. Ecclesia vera semper fuit & adhuc est grex pusillus, quem mundus aspernatur & persequitur, Luc. 12. v. 32. Zeph. 3. v. 12. 1. Cor. 1. v. 26.

De Secundo.

Sequitur pars altera, nempe populi applausus, qui describitur

I. *Ratione ordinis.* Quidam enim ex populo præcedunt, quidam sequuntur. Præcedentes sunt Pii Novi Testamenti, ut Lutherus ipse in Postilla Ecclesiastica hoc explicat. Omnes enim Christum respiciunt & venerantur, qui agnus est occisus ab origine mundi, Apoc. 13. v. 8. hinc Petrus Act. 15. v. 11. typum vide Num. 13. v. 24. & applica.

II. *Ratione operis.* Nam

1. *Vestimenta substernunt.* Ita nobis bonis temporibus cultum divinum promoveri debemus, Deut. 18. v. 3, seqq. Prov. 3. v. 9. 10. Gal. 6. v. 6. Sed hodie nemo est, qui Christo vestimenta sua substernit, sed plerique tunicam propriam ipsi rapiunt, & mi-
Vid. 8799. tract. 2. de. Ad. Circum. p. 310. 311.

nistris Ecclesiæ salaria ab antiquis consecrata præcidunt. Hinc maledictio Mal. 3. v. 8. seq. Hagg. 1. v. 5. nolite errare, Deus non irridetur, Gal. 6. v. 7.

2. *Palmides præcidunt,* ut Johannes indicat c. 12. v. 13. Et ceu palmites sunt signum victoriæ, 1. Maccab. 13. v. 51. 2. Macc. 10. v. 7. Ita Christum palmitum oblatione Triumphatore illum agnoscunt, de quo Es. 15. v. 8. & Os. 13. v. 14.

Sequitur vos mei, & pari modo Christum excipite, qui in mundum idè venit, ut opera Diaboli destrueret, 1. Joh. 3. v. 8. & victos educeret per sanguinem testamenti sui de lacu, in quo non est aqua, Zach. 9. v. 11.

3. *Hymnum canunt.* Osianna filio David, Osianna in altissimis. Canamus & nos Regi nostro Canticum novum, qui propter nos factus est egenus cum esset dives, ut ipsius inopia ditesceremus, 2. Cor. 7. vers. 9. tunc nos etiam aliquando suscipiet in cælestem Hierosolymam, ubi plussus & jubilus erit sempiternus, Es. 65. v. 14. Ps. 84. v. 5. Eò nos deducat Jesus noster, Amen.

Dominica II. Adventus

Evangelium Luc. 21. v. 25. 36.

Postquam Deus Ter Optimus Max. decrevisset populum suum liberare ex servitute Ægyptiaca, multa per Moysen signa edidit & prodigia, quibus affligebatur Ægyptii in decem plagis, quorum numerum & ordinem sequentes continent versiculi:

Sanguis, rana, cynips, insectum, pestis & ulcus,

Grando, locustæ, tenebra, mors primogenitorum.

Exod. 7. v. 20. seqq. Sicut autem plagæ istæ signum erant liberationis Israelitarum ex servitute Ægyptiaca: Ita signa, quæ Christus prædicit in Evangelio, certissimam filiorum Dei liberationem important. Videbimus jam

1. Judi-

Dominica II. Adventus.

I. *Judicii annunciationem.*

II. *Dignam preparationem.*

Qui Judex mundi, certò venturus es olim,
Auxilio ne me desere Christe tuo.

EXEGESIS.

MEMorare novissima, & in æternum non peccabis, inquit Sir. c. 7. v. 39. Præxin hujus dicti habemus in hodierno Evangelio, ubi consideranda veniunt

I. *Signorum evidentia*, quæ variæ erunt

1. *Supra nos*, in Sole, Luna & Stellis, vide explicationem Matth. 24. v. 29. Obscuratio hic intelligitur non tantum vulgaris, ut fieri solet in eclipsibus, sed supernaturalis, qualis fuit in Ægypto, Exod. 10. vers. 22. Sap. 17. v. 21. Item tempore passionis, Matth. 27. v. 45. de qua Dionysius Areopagita: *Aut Deus natura patitur, aut machina mundi dissolvetur*, vid. Joel. 2. v. 30. & 3. v. 15.

2. *Intra nos*. Erit enim in terris, inquit Christus, pressura gentium, id est, multiplex calamitas, ut emphasis græca satis testatur. Nam *συναγωγὴ* est coarctatio cordis: *Eine solche Wangigkeit / die dem Menschen das Herz abdrücken wil.* *ἄνογη* consilii inopia, cum extrema desperatione conjuncta. *ἄνογη* est deliquium animi, *wann einer in Ohnmacht fällt / daß ihm die Seel wil außbleiben.* Vide parem locum Rom. 8. v. 19.

3. *Infranos*, in mari ac fluctibus ejus. Non manebit in terminis, sibi præfixis, sed erumpet cum impetu, & terram inundabit, ut Anno 1623. Vinaris in Thuringia, & Anno 1751. in Selandia accidit, de quo vide Historicos.

Quid vobis videtur dilecti? Vidimus signa in cælo, signa in terris, signa in mari, ah ultima hora adest! respicite igitur, ne vos imparatos judex ille venturus inveniatur. Deus

enim judex justus, &c. Pf. 7. v. 12. conf. Eccl. 11. v. 3. Cavete ne dicas cum servo improbo: Tardat dominus meus, &c. Matth. 24. v. 48. sed potius sciamus, Judicem esse in januis, Jac. 5. v. 9. beatus qui ostendit lampades suas, Matth. 25. v. 1.

II. *Judicis apparentia*: Describitur enim

1. *Persona autoritas*, quis nempe futurus sit judex, & appellatur filius hominis, cui potestas judicandi data est, Joh. 5. v. 27. & Apoc. 1. v. 7. Piis verò amabile est, videbunt enim fratrem suum, Ebr. 2. v. 11. & gaudebunt cum Jacobo, Gen. 31. v. 30.

2. *Tribunalis sublimitas*. Veniet enim in nubibus cæli. Hinc David Ps. 113. v. 5. 6. Ergò sursum corda, Col. 3. vers. 2. *πολιτεία* nostrum in cælis, Phil. 3. v. 20.

3. *Adventus qualitas*, nam veniet

1. *In potentia*. 2. Thess. 1. v. 8. quis ipsi resistet? Joh. 18. v. 6. unico verbo prostravit hostes suos cum adhuc erat in statu exanitionis, quid tunc fiet? Certè cum dicit ad impios, discedite: uno impetu præcipitantur in infernum.

2. *In gloria eminentia*, non ut in adventu primo, Zach. 9. v. 9. sed angelis & archangelis stipatus, Matth. 25. vers. 31. omnes Reges & Principes terræ coram ipso concident, & coronas deponent, Apoc. 4. v. 10.

Judicabit judices judex generalis, Ibi nihil proderit dignitas papalis, Sive sit Episcopus, sive Cardinalis, Reus condemnabitur, nec dicetur qualis. Ibi nihil proderit quicquam allegare, Nihil vel excipere, nihil replicare, Vel ad Apostolicam sedem appellare. Reus condemnabitur, nec dicetur quare. Cogitate miseri, qui & quales estis, Quid in hoc judicio dicere potestis,

Ubi dicitur in Pf. 113. v. 5. 6. Ergò sursum corda, Col. 3. vers. 2. πολιτεία nostrum in cælis, Phil. 3. v. 20.

Dominica II. Adventus.

4 Ubi non est Codici locus aut digestis.
Idem erit dominus iudex, actor, testis.

III. *Similitudinis convenientia*, quâ
Christus adumbret extremi diei

1. *Incurvatem*. Sicut enim veris a-
mœnitatem omnes desiderant: Ita Christus
jubet nos collere capita nostra, cum vide-
mus signa prædicta jam impleri, eò quod
appropinquet tunc

Dies Liberationis. Hic captivi sumus
& impediti gestamus in corpore nostro
& carni & mortis, Rom. 7. v. 24. Ibi canemus
cum Davide Pl. 116. v. 16. 17.

2. *Dies Renovationis*. Ut enim tempo-
re veris facies terræ quasi innovatur, Pl. 120. 4.
v. 30. ita corpora nostra tunc renovabuntur,
1. Cor. 15. v. 42. seq. Phil. 3. v. 20. Dan. 12. v. 3.
Matth. 13. v. 43.

2. *Propinquitatem*. Quando tempore
veris arbores protrudunt gemmas & folia
emittunt, quilibet inde colligere potest æ-
statem imminere: ita etiam signa prædicta,
quando incipiunt impleri, ultimū iudicium
instare certò demonstrant, quod Christus
porrò consuetâ jurandi formulâ confirmat,
adjuncta significatione temporis, eventura
nimirum ista signa existentib⁹ adhuc Judæis
per totum orbem dispersis, qui per ætatem
hanc metonymicè intelliguntur, & ut nemo
dubitet, addit emphaticè: cœlum & terra
transibunt, verba autem mea non transi-
bunt. Unde apparet, totalem Judæorum
conversionem ante extremum diem non ef-
se expectandam, qualè Chiliastræ somniant,
& Pontificii per Enochii & Eliæ prædicationem
sibi imaginantur, vel etiam quidam
nostrorum & Calvinianæ sectæ Theologo-
rum ex Rom. 11. v. 25. colligere volunt. Ut
enim plenitudo gentium non notat singulas
& universas gentes, ac singula eorum indi-

vidua, sed ingentem numerum ex gentilium
populo: sic etiam per omnem Israellem non
significatur universus populus Judaicus, &
omnia illius individua, sed insignis quædam
Judaicæ gentis multitudo, qualis autem &
quanta præcisè futura sit, unus solus novit
& unigenitus ejus, inquit Origenes:

Notemus consolationem de verborum
Christi firmitate. Esa. 54. v. 10. nec frustra-
bitur eventus, quod impiis minatus est, Pl.
50. vers. 21.

De Secundo.

Fuit denunciatio, sequitur præparatio,
quæ requirit

I. *Fugienda.*

II. *Facienda.*

Fugienda sunt

1. *Ebrietas*, in græco κρηπάλη, quo vo-
cabulo habitus bibendi connotatur, est e-
nim dolor capitis, qui ex ebrietate oritur.
Hinc Christus ebrietatē ita describit, quod
hæc ipsâ corda graventur, & ad orationem
inepta reddantur. Aliàs tres uva recenseri
solent, necessitatis scilicet. 1. Tim. 5. v. 23. hilari-
tatis, Pl. 104. v. 15. ebrietatis, Sap. 2. v. 7. Duæ
priores concessæ sunt ultima damnatur, 1.
Cor. 6. v. 10. Eph. 5. v. 21.

Ambulemus ergò ut filii lucis, Eph. 5. v. 9.
qui ebrii sunt, noctu ebrii sunt, nos autem
qui diei sumus, sobrii sumus, 1. Thess. 5. v. 7. 8.

2. *Cura nimietas*, vulgò *Wachsorg*,
quæ diffidentiam erga Deum includit, &
gentium propria est, Matth. 6. v. 32. Cura il-
la prorsus eliminanda est, si læto vultu Chri-
stum Judicem aliquando aspicere velimus,
nam quæstus magnus pietas cum sua sorte
contenta, 1. Tim. 6. v. 6. Ergò revela Domino
vias tuas, & spera in eo, Pl. 37. v. 5. conf. Pl. 55.
v. 23.

Verum

Dominica II. Adventus.

Verum enim verò de victu & amictu ac rebus ad vitæ hujus sustentationem necessariis cogitationes aliquas suscipere, non est prohibitum. Dum enim in hac vita sumus, διατροφαὶ καὶ σκευάσματα nobis sunt necessaria. 1. Tim. 6. v. 8. ac proinde etiam de illis honestè parandis cogitare non est illicitum, sed maximè necessarium, 1. Tim. 5. v. 8. Sed curæ quibus cor gravatur ut nō elevari possit ad cœlestia, vitandæ sunt. 1. Tim. 6. v. 9.

Causa moventes sunt

1. *Periculum.* Veniet enim dies illa inopinatò, *schnell wie der Blitz* / Matth. 24. v. 27. Ergò cave ebrietatem, quæ sensus obruit, & devotionem impedit, Of. 4. v. 11. Cave etiam curas hujus seculi, quæ semen verbi divini suffocant, Luc. 8. v. 14.

2. *Dammum.* Sicut enim aves quæ capiuntur, statim necantur, & ad ignem posticà coquuntur: Ita qui vino & curis seculi implicantur, nil nisi mortem & gehennam loco stipendii accipiunt, Es. 5. v. 11.

Facienda sunt

1. *Vigilantia*, ne dormiamus in peccatis, ut virgines fatuæ, Matth. 25. vers. 5. sed parati simus omnibus momentis, quia nec diem nec horam novimus, Matth. 25. v. 13. conf. Rom. 13. v. 12. Beati illi servi, quos cum venerit Dominus, vigilantes invenerit, Luc. 12. v. 37.

2. *Orationis instantia.* Quia enim vigilare, & ad diem novissimum se preparare, non est opus nostrarum virium, sed Dei donum, quod non nisi per preces obtineri potest, idèò Christus has cum illa conjunxit, ut, quod vigilantia deest, per preces piæ & ferias, resarciatur. Hinc Paulus orationem præfert omnibus armis, quæ Christiano militi necessaria sunt, Eph. 6. v. 18.

Causa moventes sunt

1. *Mali evitatio*, ut possimus effugere ista omnia, quæ ventura sunt, nimirum mala novissimum diem antecessura, de quibus in præcedentibus egerat Dominus, vel maximè ea, quæ in ipso judicii die impios ac imparatos oppriment;

Quamvis enim mala novissimum diem antecessura videantur omnibus fore communia, quin imò Pios gravius pressura, quàm Impios, cum illi persecutiones sustineant, hi verò inferant: Pii tamen per Dei gratiam multis & variis modis illa mala effugere possunt, vel, quia Deus placidâ morte illos ex hac vita evocat, antequàm mala illa ingruant: vel, quia Deus piis precibus invocatus mala illa mitigat, vel, quia spiritum roboris & virtutem tolerandi ipsis concedit, ac largissimâ cœlestium & æternorum præmiorum restitutione, quicquid mali perpeffi sunt, in vita, abundè compensat, adeò ut mala illa Impiis sint initia æternorum cruciatuum, Piiis verò exercitia fidei, patientiæ & aliarum virtutum, adeoque salutis quædam quasi adminicula, Act. 14. v. 22. Rom. 8. v. 18. 2. Cor. 4. v. 17.

2. *Digna collocatio.* Ut possimus consistere coram filio hominis. Omnes nos oportet manifestari coram tribunali Christi, 2. Corinth. 5. vers. 10. sed non omnes coram ipso stabunt, hoc est, non poterunt illius vultum & sententiam intrepidè sustinere, quemadmodum de Impiis dicitur, non stabunt in judicio, Psalm. 1. v. 5. Hoc igitur Christi est sententia, eos qui boni Christiani esse & videri velint, debere vigilare & orare, ut in multa confidentia aliquando stare possint in judicio contra faciem eorum, qui angustiaverunt eos, Sap. 5. v. 1. &

Dominica III. Adventus.

non ad sinistram sicut Impii sed ad dextram suam per fidem collocari mereantur, ut benedicti Patris cœlestis, quibus hæreditas

vitz æternæ destinata est ab æterno, Matth. 25. v. 34. id quod facit SS. Trinitas, Amen.

Dominica III. Adventus

Evangelium Matth. II. vers. 2. II.

UNctio meo præparavi lucernam, inquit Jehova, Psal. 132. v. 17. Unctus ille Christus est, Pl. 5. v. 8. Act. 10. v. 38. Lucerna Johannes, Joh. 5. v. 35. Sicut enim lucerna præfertur Domino: Ita Johannes Christo viam præparavit, & in carcere etiam discipulos suos ad ipsum ablegavit, ut agnoscerent unctum illum, cujus lucerna tantum ille præparatus erat.

Videbimus nos in Evangelio prælecto

1. Johannis ad Christum legationem.

II. Christi ad populum Orationem.

Spiritus alme veni, & linguamque animumque gubernas,

Ut tibi quod gratum est, proficuumque loquar.

E X E G E S I S.

Moses ex miraculis agnitus est quod sit futurus liberator Israelitarum, Exod. 4. v. 1. seqq. Idem de Christo audimus in Evangelio. Cum enim Johannes audiret ipsius opera in carcere, ablegat duos ex discipulis suis, ut quærerent: Tunc es qui venturus erat, an alium expectemus?

Tria hic consideranda sunt:

I. Occasio, quæ duplex

1. Johannis custodia, cujus causam vide Matth. 14. v. 3. quia igitur nullam liberatio-

nem sperare poterat, sed ex ingenio Herodis vitæ suæ finem instare videbat, alium discipulis suis Magistrum quærit, & ad Christum ablegat, ut ex responsione ipsius agnoscerent, quod sit promissus Messias. Verè Hieronymus: Amara est veritas, & qui prædicant eam implentur amaritudine. Expertus est Micha, 1. Reg. 12. v. 8. Jeremias, c. 32. v. 2. Elias, 1. Reg. 19. v. 3. & alii. Hodie idem accidit, *die Welt wird nicht frömmer / sed in maligno positus est, 1. Joh. 5. v. 19. Solatium nostrum est, Joh. 15. vers. 18. 19. 20. Matth. 5. v. 11. 12.*

Vir bonus est cœli, malus est telluris alumnus, Quos igitur cœlum diligit, odit humus.

2. Christi fama. Nam in vinculis audierat Christi opera, quibus movetur ad legationem illam, qua tamen non suæ sed discipulorum ignorantia consultum voluit, ut Hilarius inquit.

Notent captivi: *Der Herr verachtet seine Gefangene nicht.* Pl. 69. v. 34. Sed ipsos quoque solatium præbet in carcere, quod ad patientiam magis magisque animentur. Exemplo etiam est Petrus, Act. 12. v. 7. Paulus & Silas, Act. 16. v. 20. seq. Josephus, Sap. 10. v. 13. qui locus valde est notabilis.

II. Propositio. De Messia quæstio est, quem discipuli Johannis nondum plenè noverant, quare ad Christum ipsos ablegat cum quæstione:

ffione: Tu n̄ es qui venturus est, juxta Scripturam, Gen. 3. v. 15. c. 12. v. 3. c. 22. v. 18. Deut. 18. v. 18. Esa. 7. v. 14. &c.

Imitemur hanc scrutandi diligentiam, Joh. 5. v. 39. exemplo Berhoënsium, Act. 17. v. 11. ut verum D E I & Salvatoris nostri Jesu Christi agnitionem nobis comparemus, in qua vita æterna consistit, Joh. 17. v. 3.

III. *Christi responsio.* Hæc directa non est, sed obliqua, & operum suorum considerationem flagitat, quæ duplicia hic enumerantur.

1. *Visibilia.* Nunciate Johanni, inquit Christus, quæ videtis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, ex vaticinio Esa. 35. v. 6.

2. *Audibilia.* Et quæ auditis, pergit Christus, pauperibus sc. Spiritu, Matth. 5. v. 3. Evangelium prædicatur, ex Esa. 61. v. 1. 2.

Inde colligit Christus: Quod Messias facere debuit, ego facio, ut videtis: Ergo sum Messias, & addit: Beatus qui non in me, id est, propter me, seu propter servilem formam, quam in me videt, offensus fuerit.

Hæc est principalis doctrina, quæ contra Judæos probè notanda est Christum nimirum esse venturum illum Messiam. Docent hoc

1. *Prophetarum vaticinia.* Act. 10. v. 43.

2. *Miraculorum suffragia,* Joh. 14. v. 11.

3. *Doctrina peritigia,* Esa. 61. v. 2. quem locum Christus de ipso interpretatur Luc. 4. v. 17. 21. Sicut autem Christus se demonstravit verum esse Messiam ex operibus de ipso prædictis: Sic veri Christiani ex operibus debent demonstrare se esse veros Messianos, h. e. Christi discipulos, ut vocantur Psal. 105. vers. 6. Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico, inquit Christus Luc. 6. vers. 46. conf. Johan. 13. v. 17. Matth. 7. v. 21. *Jac. 1. 22. c. 2. 18.*

De Secundo

Jam sequitur *Oratio Christi*, quâ discipulis Jacebantibus laudes Johannis Baptistæ coram populo prædicat, & tacitâ reprehensione levitatem eorum perstringit, qui sinistra quæq; de Johanne suspicabantur. Comendat autem in personâ Johannis.

1. *Fidei constantiam.* Non est arundo inquit, quæ hinc inde à vento agitur, sed constans fidei confessor, qui veritatem ad mortem usque defendet, Sir. 4. v. 33. ò egregiam virtutem, cui omnes verè Christiani studere debent, Eph. 4. v. 14. 1. Joh. 4. v. 1. bonum enim est cor stabiliri, Ebr. 13. v. 9. Exemplo sit Daniel cum sociis, Dan. 3. v. 16. 17. Mathias & filii ejus, 1. Macc. 2. v. 19. seq. Eleasar, 2. Macc. 6. v. 19. mater septem filiorum, 2. Macc. 7. vers. 5. seqq. Promissiones habes, Matth. 24. v. 13. Apoc. 2. v. 10. Contra 1. Reg. 18. v. 21. seqq. Apoc. 3. v. 16.

2. *In vultu & amictu temperantiam.* Non enim ut aulici vestitu molli, victuq; delicato utebatur. *Ein Stück wild Honigsheim / und seine Heuschrecken habē ihm besser geschmeckt / als die köstliche Lampreten / und was sonst die Welt in deliciis hat.*

Sequamur Sir. 29. v. 28. 29. Vestes pretiosæ & cibus delicatus ad luxuriam instigant, & pœnas merentur, Esa. 3. vers. 16. 17. Zeph. 1. v. 8. Amos 6. v. 4. præsertim Pastores, 2. Tim. 3. vers. 2. Molliavestimenta animi mollietiam indicant. Bernhardus. Ebrietas in laico crimen, in sacerdote sacrilegium est. Concil. Laodic.

3. *Conscientiæ observantiam.* *Ist kein Eistretter oder Puißer. Prediger gewesen / sed sine respectu personarum vitia taxavit, nihil quicquam curans mundi odium & persecutionem. Id quod adhuc hodie omnibus Pastori,*

storibus incumbit, Ezech. 3. v. 17. 1. Tim. 5. v. 10. 2. Tim. 4. v. 2. aliàs canes muti, Esa. 56. v. 10. predigen die Zuhörer zum Land hinaus / Thr. 2. vers. 14. & seipos aeternæ damnationi mancipant, ceu sal fatuum, quod pedibus conculcatur, Matth. 5. v. 13.

4. In officio vigilantiam. Nam plus quàm Prophetæ est, inquit Salvator. Prophetæ eminus Christum venturum prædicabant, sed Johannes cominus exhibitum & promif-

sum digito monstrabat, Joh. 1. v. 29. Satisficiamus & nos officio nostro pro virili, 1. Pet. 4. v. 11. Rom. 12. v. 7. maledictus enim, &c. Jer. 48. v. 10.

5. *Vocationis præstantiam.* Cujus præclarum habet testimonium, Mal. 3. v. 1. quod Christus ipse hîc in medium profert. Ita quilibet Ecclesiæ minister suam vocationem habere debet, Ebr. 5. v. 4. ne audire cogatur illud Jeremiæ c. 23. v. 21, hîc finis esto.

Dominica IV. Adventus

Evangelium Johan. 1. vers. 19. 29.

Matth. 4. v. 8. 9. Satanæ CHRISTUM transfert in montem excelsum, & monstrat ei regna mundi & gloriâ eorum, dicens; Hæc omnia tibi dabo, si proci dens adoraveris me.

Idem accidit præcurfori ejus Johanni Baptistæ in hodierno Evangelio, dum Judæi speciosâ legatione honorem Messia ipsi offerunt, quem tamen ille non acceptat, sed ingenuè fatetur, non sum Christus.

Videbimus

1. *Judaorum legationem.*
- II. *Imperiosam expostulationem.*

J. J.

EXEGESIS.

Vid. 807 Schæi Ana- lyf. sup. h. l.
Rectè Diabolus vocatur serpens directus & tortuosus, Es. 27. v. 1. quod enim dolo non potest efficere, vi tentat. Et hoc ipsum à Magistro suo didicerunt Judæi in hodierno Evangelio, dum primò quidem speciosam legationem adornant, & blandis verbis Johannem Baptistam ad se pertrahe-

re student, postea verò ubi vident conatum istum fore irritum, minis tentant assequi, quod blanditiis non valebant. Delegatione prius agamus, illa fuit, ut in Evangelio describitur

I. *Speciosa*, ratione loci à quo mittitur. Nam ex Hierosolymis miserunt Judæi Sacerdotes & Levitas, inquit Evangelista. Hæc erat metropolis totius palæstinæ, cujus prærogativam scriptura hinc inde prædicat, Esa. 2. v. 3. c. 31. v. 9. Jer. 14. v. 21. Deut. 17. v. 8. 9. 10. Habitabat ibi summus Pontifex, septuaginta seniores, vulgò Sanhedrim, & tot Doctores & Professores, quibus collegia quadringenta triginta & unum vix sufficiebant. Nichilominus hîc errant, dum Johanni honorem Messia offerunt, contra expressa vaticinia, Esa. 7. v. 14. Mich. 5. v. 2. Vides ergò Concilia etiam posse errare. Vide Diet. Anal. part. 1. pag. 49. 50.

II. *Pomposa.* Nam Sacerdotes mittunt & Levitas, & quidem ex ordine Pharisæorum, quorum eruditio & pietas in magna apud Judæos

Judæos erat autoritate. Similem pompam vides hodie in Papatu, ubi tot Cardinales, Episcopi, Prælati, Sacerdotes, monachi & moniales, ut nil supra. Siquidem in Concilio Constantiensi Cœnobii Benedictini Ordinis in Europa 15107. numerata sunt, quid si reliqui etiam numerentur ordines? Cave tu, ne pompâ istâ decipiaris. Ecclesia vera gaudet uno capite, quod est Christus, & unam etiam fidem amplectitur, Eph. 4. v. 5.

III. *Ponderosa*, ut patet

1. ex quadruplici quæstione. Nam

1. *Querunt*: tu quis es? nimirum ut ex responsione Johannis apparet, interrogare debebant, num sit promissus Messias. Convicti enim erant in propria conscientia, tempus adesse, quod adventus Messie à Prophetis destinatum erat, Gen. 49. v. 10. Dan. 9. v. 24. Ideoque Johanni Baptista honorem istum offerunt, quod probè notandum adversus hodiernos Judæos, qui adhuc expectant Messiam, sed frustra. Non enim veniet alius, quàm noster ille Jesus Nazareus in extremo die, ubi dolores, furoris sui dividet in omnes illos, qui adventum suum primum aspernati sunt, Job. 21. v. 17.

2. *Dicunt*: Esne Elias? quem Mal. 4. v. 5. antequam magnus ille dies Domini veniret, se missurum Deus promissit. Intellegant enim illam prophetiam de Elia Thesbite, qui vixit tempore Ahabi, & curru igneo vivus in cœlum sublatus est, 2. Reg. 2. v. 11. sed perperam, Matt. 11. v. 14.

3. *Instant*, num sit Propheta? Nam à tempore Malachiæ Prophetas nullos habuerant, inde quærunt, num sit Propheta ille magnus, de quo Deut. 18. v. 15. Potest etiam intelligi de Propheta singulari magno & eximio, qui Prophetico non solum Spiritu ornatus, sed & Politico gladio instructus

populum regeret, & à jugo Romano liberaret, ut Dieter. habet part. 1. Anal. pag. 48.

4. Tandem *Categoricam petunt*, & geminatâ instantiâ responsionem urgent. Quis igitur es? quid dicis de te ipso, ut responsum dare possimus iis qui miserunt nos.

Discant inde Magistratus Ecclesiastici & politici, quid eorum sit officii, quando novus aliquis Doctor exurgit, & statum Ecclesiæ nova doctrinâ turbât. Nimirum examinandus est, 1. Joh. 4. v. 1. Tu quis es? quid doces? quid credis? Suntne tua dogmata fidei analoga, Rom. 12. v. 7. nam hæresis, nisi principiis obstat, serpit ut Cancer, 2. Tim. 2. v. 17. & more locustarum Ægyptiacarum omne viride depascit, Exod. 10. v. 12. Hæc cura incumbit Magistratui, Esâ. 49. v. 23.

2. Ex ingenua responsione, quæ est

1. *Negativa*, & tria quæstionis propositæ membra complectitur. Nam 1. inquit, *non sum Christus*. Non vult videri is cujus nuncius & servus erat, ut Chrysostomus interpretatur. Sancti enim gloriam, quæ Dei propria est, non aucupantur, Ps. 115. v. 1. 2. *Non sum Elias*, nimirum ut vos putatis, Elias Thesbite. Aliàs verè erat Elias, teste Christo Matt. 11. v. 14. & 17. v. 12. Quod igitur Dominus fatetur de spiritu, hoc Johannes negat de persona, ut rectè hîc notat Gregorius. v. Strack. Postill. fol. 40.

3. *non sum Propheta*. Quæstio enim erat de Propheta illo singulari, Deut. 18. v. 15. ut supra notavimus. Talis non erat Johannes. Erat tamen Propheta, Luc. 1. v. 76. imo plus quàm Propheta, ut Christus testatur in Evangelio, quia Christum præsentem digito monstrabat, quem reliqui venturum prædicabant, Joh. 1. v. 29. hinc lex & Propheta usque ad Johannem, Matth. 11. v. 13.

B

Imitemur

Imitemur hoc exemplum, & honorem mundi contemnamus, ne simus in eorum numero, qui magis diligunt gloriam hominum, quam gloriam Dei, Joh. 12. v. 43. & tandem in confusionem rapiuntur, Phil. 3. v. 19.

2. *Affirmativa*, ex Esa. 40. v. 3. ubi officium Johannis exprimitur.

1. *Ratione qualitatis*, quod sit vox clamans in deserto, non canis mutus, Esa. 56. v. 10.

2. *Ratione utilitatis*, quod præparet viam Domino, per concionem penitentiae, ut domicilium sibi faciat in cordibus hominum, Luc. 1. v. 76. 77.

Officium Johannis est etiam officium omnium Ecclesiae Pastorum, Esa. 58. v. 1. ita via Christo præparatur, ut sine offendiculo eorum nostrum ingredi, & cum Patre & Sp. S. mansionem ibi facere possit, Joh. 14. v. 1.

Principalis & generalis doctrina in hac parte notanda est *de confessione fidei*, quæ 1. *intrepidè*, 2. *apertè*, 3. *firmè*, usque ad extremum vitæ halitum, exemplo Johannis reddenda est. Vide Dieter. *Analyf. par. 1. pag. 53. 54. seqq.* & Heerm. *Conc. L. S. part. 1. p. 9. seqq.*

De Secundo.

Restat adhuc pars Evangelii altera, quam breviter percurramus, nimirum *impetiosa Legatorum cum Johanne expostulatio*. Ubi tria potissimum consideranda veniunt.

1. *Vocationis examinatio*. Cur igitur baptizati, inquit, si non es Christus, neque Elias, neque Propheta, quis tibi hanc potestatem dedit? Pari modo hodierni Jesuitæ Lutheri vocationem suam disputant. Vide Meisn. *super 14. art. Aug. Conf. p. 501. seqq.*

II. *Modesta Johannis declaratio*, quæ prædicat.

1. *Baptismi dignitatem* 1. *ratione efficientis principalis*, qui non est Johannes, sed Christus ipse, imò tota Trinitas, in cuius nomine baptizatur, Matth. 28. v. 19. interim unus est baptismus, quem minister aquæ asperione, & Sp. Sanctus interiori cordis regeneratione præstat, Eph. 4. v. 6. 2. *ratione cause materialis*, quæ gemina ponitur, externa & interna. *Externa* est elementum aquæ, non quivis liquor, ut Beza putat. Nam ego baptizo aquâ, inquit Johannes, hinc baptismus lavacrum aquæ, Eph. 5. v. 26. de quo Christus Joh. 3. v. 5. & Petrus 1. c. 3. v. 21. *Interna* materia est Spiritus Sanctus, vel sanguis Christi, vel tota Trinitas, vel etiam verbum Dei, quod in & cum aqua est, ut in Catechismo Lutherus ait. Quicquid hic accipias perinde est. Nam tota Trinitas in baptismo præsens est, & gratiam regenerationis infanti largitur. Hinc Augustinus scribit, baptismum rubere sanguine Christi. Et Ecclesia canit:

Das Aug allein das Wasser sieht/
Wie Menschen Wasser gießen.

Der Glaub im Geist die Kraft versteht
Des Blutes Jesu Christi etc.

2. *Christi sublimitatem*.

1. *Per naturarum distinctionem*. Nam juxta divinitatem fuit ante Johannem, juxta humanitatem verò post eum venit. Ergò in Christo sunt duæ naturæ personaliter unitæ, quod contra Judæos, Arianos & Phorinianos notandum est.

2. *Per sui ipsius extenuationem*. Non enim sum dignus, inquit Johannes, solearum ejus solvere corrigiam. Major ipso non surrexerat inter natos mulierum, Matt. 11. v. 11. & ecce, tantoperè se demittit, ut corrigiarum solutione, abjectissimo & vilissimo servitio se indignum reputet. Ita vos quoque dilecti,

dilecti, sub potenti manu Dei humiliamini. ut extollat vos suo tempore, 1. Pet. 5. v. 6.

III. *Historica loci notatio*, ubi hæc omnia peracta fuerint, nempe in ripa Jordanis, ad quam situm erat oppidum Bethabara, sic dictum, quasi domus transitus, quia ibi fluvius iste uel vado, vel navigio trajici poterat, & multi ibi homines quotidie convenirent. Sine dubio tamen etiam in literali sensu my-

stica latet significatio, ut, quemadmodum Israelitæ olim in hoc loco per Jordanem in terram benedictam transiverunt: Ita nos quoque per baptismum cælestem patriam ingredimur, qui in ripa Jordanis à Johanne primum administrari cœpit. Vide Tit 3. v. 5. Gal. 3. v. 27. 1. Pet. 3. v. 21. Id quod tandem fiat per. J. C. Amen.

In Festo Nativitatis Feria I.

Evangelium Luc. 2. v. 1. 15.

Genef. 5. v. 29. Lamech gaudet nato sibi filio Noacho, & hic, inquit, consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus. Fefellit quidem Lamechum sua spes, tempus enim Messia nondum aderat Gal. 4. v. 4. Sed nos Christo nato merito gaudemus, qui verus Noah vel consolator est, desideratus nempe cunctis gentibus, Hagg. 2. v. 8. Et ut Noah tempore diluvii arcam ingrediens totum genus humanum ab interitu servavit: Ita Christus per incarnationem humanitatis nostræ arcam ingrediens ab æternæ damnationis diluvio universum genus humanum eripuit, & æternam redemptionem invenit, Ebr. 9. v. 12.

Hoc ipsum Festo hodierno sancta mater Ecclesia ruminat, & ex prælecto Evangelio natales Christi celebrat. quod in duas partes dividi potest.

I. *Describit Christi nativitatem.*

II. *Promulgationis solemnitatem.*

J. J.

EXEGESIS.

Beatus populus, qui scit jubilationem, inquit David, Ps. 89. v. 16. Si unquam tempus fuit jubilandi, hæc quidem die illuxit, quam Dominus ideò fecit, ut exultemus & lætemur in ea, Ps. 118. v. 24. nam ille natus est, qui consolari debet omnes lugentes, & oleum gaudii pro luctu distribuit, Esa. 61. v. 3. Nativitas illa describitur in Evangelio prælecto juxta circumstantias.

I. Notetur *tempus*, quando Christus natus sit, & quidem dupliciter, 1. *regimine sublato*, cum Augustus Cæsar regnaret, & sceptrum à Judæis ablatum esset juxta vaticinium Jacobi, Gen. 49. v. 10. 2. *Orbe descripto*, id est, Imperio Romano subiecto. Judæi aliàs populus liber erant, & privilegio suo gaudebant: nemo tibi dominabitur, caput non cauda, supra & non subter eris, Deut.

B 2

Deut.

Deut. 28. v. 13. hinc Christo occinunt, Joh. 8. v. 33. Sed tempore nati Christi libertatem illam amiserant, & descriptione illâ publicè fatebantur, se Romani Imperii subditos esse. Quod in confirmationem fidei nostræ contra Judæos probè noverimus. Vide Diet. Anal. part. 1. p. 73. 74. seqq. ubi hanc doctrinam fusè pertractat.

II. *Locus*, ubi natus sit, nempe

1. *In oppidulo*, cui nomen Bethlehem, ut Micha prædixerat c. 5. v. 1. ubi nota 1. *Christi humilitatem*, qui non in Hierosolyma torius palæstinæ metropoli, sed in Bethlehem micropoli nasci voluit. Causa Luc. 16. v. 17. O igitur dignare humilis esse propter Deum, qui humilis esse dignatus est propter te, monet Augustinus. Si etiam in corde tuo Christus nasci debet per fidem, cujus intuitu tam recens nobis debet esse Christi nativitas, ut si hîc ipsa horâ natus fuisset, ut Lutherus dicere solebat. 2. *mysterii sublimitatem*. Bethlehem idem est quod domus panis. Bene igitur in Bethlehem nascitur Christus, ipse enim est, qui ait: Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendit, inquit Gregorius. Qui hoc pane vescitur, huic mors in olla non nocebit, 2. Reg. 4. v. 40.

2. *In diversorio*, quod viatores sibi pro solatio applicent, dum in locis peregrinis pernoctare coguntur. Christus enim sanctificavit omnia diversoria suo ingressu, & ubique terrarum fidelibus suis adesse potest, ut exempla docent, Gen. 12. v. 1. seqq. & c. 26. v. 3. seqq. Exod. 2. v. 21. 1. Reg. 17. v. 10. 2. Reg. 4. v. 8.

3. *In stabulo*, Quia enim locus non erat in diversorio præ multitudinem hominum ibi divertentium, Maria cum Iosepho in stabulum secedere cogitur. Hinc Cyprianus. Exigua est magni pompa puerperii.

Civitas parva, domus paupercola, suppellex exigua, mater in fœno, filius in præsepio. Vide ne offendatis paupertate Christi. Nam propter te factum est, 2. Cor. 8. v. 9.

III. *Genus*, quod describitur hîc

1. *Ratione stirpis*. Nam de Iosepho dicitur, quod fuerit ex domo & familia David. Quia igitur Maria uxor erat ipsi desponsata, ut in textu est, sequitur ipsam quoque Mariam ex eadem domo & familia fuisse, juxta expressam legem, Num. 36. v. 6. Ergo Christus est Filius David, adeoque verus Messias, 2. Sam. 7. v. 12. Psal. 132. v. 11. Act. 2. v. 30. Jer. 33. v. 15.

2. *Ratione matris*, quæ Maria dicitur, & Iosepho quidem desponsata erat, sed nondum convenerant, ideoque prægnans erat non à Iosepho, sed à Sp. Sancto, Matt. 1. v. 18. 20. debebat enim Christus à Virgine nasci, Esa. 7. v. 14. sine virili semine, Luc. 1. v. 34. 35. contra naturæ ordinem, Jer. 31. v. 11.

Notate 1. *Conjugati*. Christus enim à desponsata virgine nasci voluit. Ergo in statu estis non carnali, sed licito & honesto, qui secus docet, doctrinam dæmoniorum profertur, 1. Timoth. 4. v. 3. 2. *Desolati*. Salvatorem habetis omnipotentem, qui contra naturæ ordinem clauso utero nasci potuit, & adhuc superabundanter facere potest plus quàm petimus & intelligimus, Eph. 3. v. 20. Huic confidete, & rebus omnibus desperatis dicite cum Ezech. c. 37. v. 3. Tu nosci modum Domine, nam magnus consilio, Ier. 32. v. 19. & novit pios de tentatione eripere, 2. Pet. c. v. 9.

IV. *Modus*, ubi

1. *Partus consideratio*. Nam consuetore tempore, humano etiam more peperit Maria clauso tamen ventris cubiculo, Ezech. 44. v. 2.

2. *Fascia-*

2. *Fasciarum Explicatio*, quæ laceræ fuerunt & obsoletæ, his ipsa sine obstetricis vel aliarum muliercularum adminiculo infantem suum involvit. O summam paupertatem & miseriam. Sed quadrat huc typus Jacobi, qui pellibus hædorum à matre Rebecca vestiebatur, ut benedictionem ab Isaaco consequeretur, Gen. 27. v. 6. 15.

3. *Cunarum contemplatio*, nam in præsepi reclinavit eum, scribit porro S. Lucas in Evangelio. O dulces Cunas, ò beatum præsepium, in quo salus mundi jacet. Cuna & præsepium hoc sunt verbum & Sacramenta, ibi puer ille delectabilis adhuc invenitur, scrutamini igitur Scripturas, Joh. 8. v. 39.

De Secundo.

Jam sequitur altera pars Evangelii, qua continetur

I. *Angelorum apparitio*, quæ describitur.

1. *Ratione objecti*. Nam pastores erant in ea regione, inquit Lucas, vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum, his apparet angelus Domini multitudine cælesti stipatus, & nativitatem Christi, posthabitis Sacerdotum principibus & prælatis Hierosolymitanis, primo omnium annunciat. Nam non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, I. Cor. 1, v. 26.

2. *Ratione adjuncti*, fuit enim

1. *Nocturna*. Coram Deo tenebræ non obscurantur, sed nox sicut dies illuminatur, Psal. 139. v. 12. Si igitur in tenebris sedes, noli timere, Dominus lux tua, Ps. 27. v. 1. noctu videbat Jacob scalam cæli, & an-

gelos descendentes, Gen. 28. v. 12. noctu comitabatur Deus Israelitas in columna ignis, Exod. 13. v. 21. noctu apparebat Iosepho & fugam præcipiebat, ne infans ab Herodo interficeretur, Matt. 2. v. 13. hinc David, Ps. 121. v. 4. Ecce non dormitat neque dormit, qui custodit Israel, &c.

2. *Improvisa*, quod vocula ecce, quæ admirationis signum est, satis indicat, ut & pastorum timor & percussio. Deus enim differt quandoque suum auxilium, sed tandem venit *τοῦτο μὴ χαλῆς*, & ita juvat, *daß jederman sagen muß/ das hat Gott gethan/ und mercken/ daß sein Werck sey*, ut Lutherus pulchrè vertit, Ps. 64. v. 10. Exempla sunt I. Sam. 23. v. 25. seqq. 2. Reg. 6. v. 15. 17. Act. 12. v. 7. Joh. 20. v. 19. Ergo confide Deo, qui adiutor est in opportunitate, Ps. 9. v. 10.

3. *Splendida*. Nam claritas Domini circumfulgebat ipsos, inquit Evangelista. In tali claritate apparebat etiam Angelus Gabriel Danieli, c. 10. v. 6. Angeli enim sunt flammæ fulgentes, Pl. 104. v. 4. videte ergò vos mei, quam claritatem habitura sunt corpora nostra in vita æterna: nam *is dicitur* erimus, Matt. 22. v. 30.

II. *Habita Concio*, quæ tribus partibus absolvitur.

1. *Est exhortatio*, quæ tristitiam omnem ex pastorum animis secedere jubet. Adam lapsus abscondebatur se in horto paradisi, ex timore, ut ipse fatetur, Gen. 3. v. 10. nolite timere, venit alter Adam reparaturus quod primus Adam destruxerat, Rom. 5. v. 18.

2. *Annexaratio*, cur non debeant timere, videlicet.

1. *propter nuncii hilaritatem*. Nam bonus est nuncius, qui hodie venit, Ergò etiam lætum nuncium audacter ab eo expectare possumus, non quale Gen. 37. v. 32.

2. Sam. 18. v. 32. aut. Job. 1. v. 14. seqq. aut hodie plerunque de becillis tumultibus ad nos defertur, sed talem in quo conscientia nostra meritò acquiescere potest.

2. *Propter Salvatoris nativitatem.* Captivi detinebamur sub potestate tenebrarum, Col. 1. v. 13. sed ecce, Salvator adest, Ebr. 2. v. 14.

3. *Propter meriti universalitatem.* Nam omni populo gaudium illud annunciat, nemo excluditur, quia Christus Salvator est omnium, maximè fidelium, 1. Tim. 4. v. 10.

3. *Specialis notatio.* Et hoc vobis signum, inquit Angelus, invenietis infantem fascis involutum, & in præsepi positum. Videte charissimi, humilitas & paupertas sunt signum recens nati infantuli. Ubi igitur superbia regnat, domicilium Christus non habet, Eja. 57. v. 15.

III. *Artificiosa Cantio*, quæ tribus constat versiculis.

1. *Glorificatio.* Nam Deo in excelsis gloriam tribuunt, nempe gloriam justitiæ,

cui Christus satisfecit, Matth. 3. v. 15. misericordiæ, quam missione filii prædicavit, Rom. 5. v. 8. veritatis & constantiæ, quam promissionem præstando servavit, Gal. 4. v. 4. sapientiæ & omnipotentæ, quâ mirabile fecit consilium & magnificavit justitiam, Esa. 28. v. 29.

2. *Congratulatio*, quod pax in terris per Christum instaurata floreat. Ipse enim est princeps pacis, Esa. 9. v. 6. & dirigit pedes nostros in viam pacis, Luc. 1. v. 79.

3. *Apprecatio.* Nam beneplacitum optant hominibus tam divinum in Christo, Eph. 1. v. 6. quam humanum in Deo Deique verbo, ut libenter audiant, in Christo ut fide apprehendant, in angelis ut eorum virtutes imitentur, in piis & pauperibus, ut ipsorum inopiæ subveniant. Vide Meissn. in Medit. super hunc locum Fer. II. Nat. Qui enim in Domino delectatur, omnes concupiscentias cordis sui accipiet, Psal. 37. v. 4.

Feria II. Nativitatis

Evangelium. Matth. 23. v. 34. usque ad fin.

EXod. 4. vers. 25. Zipora Mosen vocat Sponsum sanguinum propter circumcisionem filii sui. Vide ibi glossam Lutheri marginalem. Christus verè est Sponsus sanguinum, & Ecclesiam, quam sibi sponsavit in fide, Ol. 2. v. 19. sanguine fundat, fœcundat & conservat in hoc mundo. Hinc Sponsa Cant. 5. v. 10. Amicus meus candidus & rubicundus. Testatur illud historia Ste-

phani protomartyris, quæ fariâ secunda Nativitatis explicari solet in Ecclesia, imò prælectum Evangelium, in quo Christus de occisione, crucifixione, flagellatione & lapidatione discipulorum suorum concionatur.

Habet autem tres partes.

I. Est *Gratia Christi ineffabilis.*

II. *Ingra-*

II. Ingratitudo mundi execrabilis.

III. Vindicta Dei formidabilis.

JJ.

EXEGESIS.

Vid. infr. L. III. pag. 550. a. 2.
David faciebat misericordiam super Hanon & mittebat ad eum servos suos, qui consolarentur eum super obitu patris sui. Sed Hanon rasit dimidiam partem barbae eorum, & praescidit vestes eorum medias usque ad nates, & dimisit eos, quam contumeliam servis suis illatam David postea severissimè vindicavit, 2. Sam. 10. v. 1. seqq. Applica Historiam & habebis allegoricam delineationem totius Evangelii, ubi gratia & benevola Christi affectio primò omnium consideranda proponitur, de qua aliàs Es. 5. v. 4. civium Hierosolymitanorum iudicium requirit: quid est, inquit, quod ultra facere debui vineae meae, & non feci? Jam gratiam suam commendat.

1. *Ablegando*, ecce, inquit, ego mitto. Conveniens erat, ut nos ad ipsum mitteremus, sicut Gibeonitae ad Josuam, Joh. 9. v. 3. sed ille mittit ad nos, & servos suos reconciliationem offert, 2. Cor. 5. v. 20. O quam magna est misericordia Domini! exclamat Sirach c. 17. v. 28.

Gratia illa magis magisque; apparebit, si considerabis istam ablegationem.

1. *Ratione subjecti.* Mitto ad vos, inquit, Prophetas, Sapientes & Scribas, quo nomine intelliguntur non solum Prophetæ V. T. sed etiam S. Apostoli, qui tanquam Prophetæ de lupis gregi non parcenibus, Act. 20. v. 29. itemque de Antichristo &

extremo iudicio vaticinati sunt, 2. Thes. 2. v. 3. 1. Thess. 5. v. 3. tanquam sapientes locuti sunt sapientiam Dei in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante secula, 1. Cor. 2. v. 7. tanquam Scribæ in Schola Christi sacras literas didicerunt, & postea Spiritu S. donati ex Scriptis Mosis & Prophetarum potenter evicerunt, quod Jesus Nazarenus sit promissus Messias & Salvator mundi. Imò ad omnes fideles Ecclesiae Pastores hæc epitheta pertinent. Sunt enim Prophetæ, 2. Pet. 1. v. 19. sunt sapientes, & Sp. S. illuminati de aeterna sapientia, Prov. 8. differere possunt, sunt Scribæ, & Scripturam Sacram dies noctesque scrutantur, Joh. 5. v. 39. Sir. 38. v. 25. c. 39. v. 1.

Ecce viros hos eximios mittit Christus, ut voluntatem suam nobis revelent, gratiam offerant, & aeternam salutem procurent, Esa. 41. v. 27. Pl. 68. v. 12. Ier. 3. v. 15. Eph. 4. v. 11.

2. *Ratione objecti.* Non mittit eos ad amicos, sed ad hostes suos infensissimos, quales erant Judæi, qui sibi nato locū in diversorio non concesserant, sed in stabulū ad boves & asinos relegaverant, postea verò eū ministerium suum in Judæa & Gallilæa inciperet, non quieverunt, donec ipsum cruci affixissent, ut Petrus ipsis exprobrat, Act. 10. v. 39. Idem facit adhuc, Pl. 103. v. 7. seqq. 2. Pet. 3. v. 9. Sap. 15. v. 1. Exod. 34. v. 6. Has divitias bonitatis, longanimitatis, & patientiæ ejus non debemus contemnere, qua nos ad pœnitentiam adducit, Rom. 2. v. 4. 5. sed potius ad exemplum ipsius hostibus nostris benefacere, Matth. 5. v. 44. Rom. 12. v. 20.

2. *Congregando*, ubi jucundam gallinæ similitudinem adhibet, cui semetipsum comparat.

1. *Ratione*.

1. Ratione exinanitionis.
2. Ratione incubationis.
3. Ratione deductionis.
4. Ratione nutritionis.
5. Ratione defensationis.
6. Ratione patientia & tolerationis.
7. Ratione collectionis. Vide Dietericum in Analyf. part. 3. pag. 6. & feqq.

De Secundo,

SEquitur ingratitude Iudeorum, quâ Christi gratiam compenfarunt. Duo enim ipsis vitia exprobrat maximè enormia.

Primum est *inobedientia*, quod benignissimam illam Christi invitationem per Prophetas, Sapientes, & Scribas factum admittere noluerunt. Noluistis, inquit Christus, scilicet obedire, & sub alas gratiæ meæ congregari. Hæc fuit via tua ab adolescentia, Jer. 22. v. 21.

Videtur hic causam reprobationis & damnationis non in Deo, sed in ipsis hominibus esse, qui consilium Dei adversus semetipsos spernunt, Luc. 7. v. 30. Hinc Os. 13. v. 9. Obedite ergo præpositis vestris & c. Ebr. 13. v. 17.

Secundum est *truculentia*, cujus quinque species enumerantur

1. *Occiso*. Hanc sortem expertus est Johannes Baptista, Marc. 6. v. 27. Jacobus major, Act. 12. v. 2. Jacobus minor, qui ut Epiphanius testatur 30, ministerii sui anno de pinna templi Hierosolymitani præcipitatus, & cum adhuc vivus sese ad preces eraxisset, lapidibus petitus, & tandem fullonica clavâ trucidatus est. Bartholomæus vivus excoriat. Thomas hastâ transfossus est, ut Ecclesiastica historia testatur.

2. *Crucifixio*. Hæc obrigit Petro, ut quidem Christus ipsi prædixerat. Joh. 21. v. 18. & Andreæ fratri, ut scribit Nicephorus.

3. *Flagellatio*, quam Paulus expertus est, 2. Cor. 11. v. 24. & reliqui Apostoli, Act. 5. v. 40. Notandum verò imprimis quod in Synagogis Flagellationem suscepturos esse Christus dicit, quasi pergratum Deo facinus, Joh. 16. v. 2.

4. *Persecutio*. Nonnullos persequemini, inquit Christus, ex urbe in urbem, quod Paulo obrigit Damasci, Act. 9. v. 25. 2. Cor. 11. v. 32. Philippis, Act. 16. v. 39. Thessalonia, Act. 17. v. 10. Corinthi, Act. 18. v. 12. Hierosolymis, Act. 22. v. 22. & 23. v. 10.

5. *Lapidatio*, quam iterum Paulus, Act. 14. v. 19. & Stephanus noster, cujus memoriam hodie recolimus, experti sunt, Act. 7. v. 59.

En mercedem, quam fidelibus Dei ministris ingratus hic mundus pro labore rependit. Vetus hæc est mundi tragœdia, ut per inductionem exemplorū, Noæ. Gen. 6. v. 4. 2. Pet. 2. v. 5. Lothi, 2. Pet. 2. v. 7. Moysi, Num. 12. v. 3. Eliæ 1. Reg. 18. v. 17. & 19. v. 2. feqq. Elisæi, 2. Reg. 2. v. 23. Esaiæ, c. 57. v. 4. qui tandem serrâ ligneam dissectus est, teste Chrylostomo. Jeremiæ, c. 11. v. 19. 21. c. 18. v. 18. 23. c. 26. v. 11. 15. c. 32. v. 2. & 36. v. 26. c. 38. v. 6. Michæ, 1. Reg. 22. v. 24. Ezechielis, c. 33. v. 31. Amosi c. 2. v. 12. c. 7. v. 12. & aliorum clarissimè patet. Vide Dieteric. Anal. part. 3. pag. 67. feqq. sed in cælo merces ampla ipsis reposita est, Dan. 12. v. 3. Matth. 5. v. 11. 12. quâ passiones hujus sæculi non sunt condignæ, Rom. 8. v. 18, 2. Cor. 4. v. 17.

De Ter-

De Tertio.

R Estat adhuc pars tertia, in qua Christus vindictam divinam Judæis denunciatur, cujus severitas exaggeratur,

I. *Ratione certitudinis*, quam consueta jurandi formula Christus asserit. Ut igitur verax est in promissis, Pl. 33. v. 4. ita quoque verax est in minis, & secundum opera sua impiis retribuit, Rom. 2. v. 6. ut ne unus quidem contumax impunitus abeat, Sir. 16. v. 11.

II. *Ratione magnitudinis*. Sequitur enim

1. *Sanguinis innocui participatio*, cujus pœnam luent ejusmodi Propheticiæ à sanguine Abel justi, ad sanguinem Zachariæ Barachæ filii, qui occisus est inter templum & altare, vide 2. Chron. 24. v. 20. nam sanguis eorum preciosus est coram Domino, Pl. 72. v. 14. & qui unctos ejus tangit, pupillam oculi ejus tangit, Zach. 2. v. 8.

2. *Vrbis & templi devastatio*, quam anno post natum Christum 73. post crucifixum autem & resuscitatum 40. sub Tito Vespasiano experti sunt, & adhuc experiuntur, dum hinc inde dispersi nullibi fixam sedem habent, sed in jusjurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium facti sunt omnibus populis, Deut. 28. v. 65, Jer. 45. v. 18. & hæc ipsa ad consummationem & finem perseverabit desolatio. Dan. 9. v. 27.

Felix quem faciunt hæc ipsa pericula cautum.

Certè Judæis in peccatis similes sumus, verbum Dei pro ludibrio habetur, Jer. 6. v. 10. Prophetæ, Sapientes & Scribæ, quos Deus ad nos mittit, subsannantur, 2. Chr. 36. v. 16. quidni igitur similem quoque pœnam experiamur. Vastatio & desolutio quæ Judæis hinc à Christo denunciata est,

totam Germaniam invasit. Hostes omnia corrumpunt in sanctuario, vid. Pl. 74. v. 3. seqq. Ergò oremus cum Davide Psal. 80. v. 15. & seqq.

III. *Ratione latitudinis*. Nam persequetur Deus vindictam suam

1. *Pro individuorum pluralitate*. Omnis sanguis, inquit Christus, omnium & singulorum Prophetarum veniet super vos, non solùm is, quem vos effudistis, sed etiam, quod valde notabile est, is qui à Patribus vestris effusus est.

Videte, quomodo Christus guttas numeret sanguinis Prophetarum suorum, & pro singula gutta tyrannis & persecutoribus eorum propriam pœnam infligere minatus sit, Pl. 56. v. 9. expertus est Ahab cum sua Jesabele, 2. Reg. 9. v. 33. Rex Jojakim, Jer. 26. v. 22, 23. & 36. v. 30. Saul, 1. Sam. 22. v. 19. c. 31. v. 5.

2. *Pro injuriarum varietate*. Non enim tantummodo crucifixionem & lapidationem, sed etiam flagellationem, persecutionem, & quamcunque afflictionem servorum suorum se vindicaturum Christus minatur. Hinc Pl. 105. v. 15. nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari. Quando enim Pastores in officio gemunt, hoc non expedit auditoribus, Ebr. 13. v. 17.

IV. *Ratione longitudinis*. Dico enim vobis, inquit Christus, quod me non videbitis ab hoc tempore, usque dum dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini, hoc est, donec tandem aliquando in extremo die nolentes volentes me benedictum mundi Messiam cognoscetis, cui illud Pl. 118. v. 26. acclamari debuit: Benedictus qui venit in

C

nomi-

*Gf. Rom. 14.
x. 10. 11.
phil. 2. 11.
10. 11.*

nomine Domini. His verbis Christus Judæis & omnibus contemptoribus gratia, visionis suæ privationem interminatur.

1. *In vita presente*, ubi videmus eum in speculo verbi, 1. Cor. 13. v. 12. hoc subtrahit aspernantibus, Amos 8. v. 11. Deut. 28. v. 29. Matth. 21. v. 43. Act. 18. v. 46. *da hefst es: Vx* illis ubi ego discessero. Os. 9. v. 12.

2. *In vita sequente*. Ibi videbunt eum beati à facie ad faciem, 1. Cor. 13. v. 12. sicut est, 1. Joh. 3. vers. 2. hæc summa erit felicitas,

Joh. 16. v. 22. Tyranni verò & persecutores piorum in hoc mundo à facie ipsius gratiosa præcipitabuntur in lacum infernalem, ubi non Deum & beatos Angelos, sed Diabolum in forma terribili videbunt, & clamabunt: ò colles cadite super nos, ò montes abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ejus, & quis poterit stare? Apoc. 6. v. 16. 17.

Feria III. Nativitatis.

Evangelium Joh. 21. v. 20, 25.

Zach. 1. v. 8. Christus apparet in equo ruffo, quem sequebantur adhuc multi equites, ruffis, puniceis & albis equis infidentes. Per equitatum illum nihil aliud, quàm regni Christi conditio nobis adumbratur. Quemadmodum enim ipse sedet in equo ruffo, quo passio ipsius significatur, Gen. 49. v. 11. Esai. 63. vers. 1. ita omnes qui ipsum sequi volunt, per tribulationes, imagini ejus conformari oportet, Rom. 8. v. 29. Matth. 16. v. 24.

Sed Crux & tribulatio non omnibus una est. Quidam sequuntur eum *in equis ruffis*, ut sancti martyres, quidam *in equis puniceis*, ut Elias & multi alii Confessores Evangelii, qui licet sanguinem & vitam non effuderunt, exilia tamen & multas persecutiones perpessi sunt, de quibus Paulus, 1. Cor. 4. v. 11. quidam *in equis albis*, & horum parvus est numerus, qui sine martyrio & persecutione publica Christum sequuntur, domesticâ verò & privatâ cruce non carent, aliâs spurii & non filii essent, Ebr. 12. v. 8.

Quia igitur regnum Christi est regnum Crucis, non immeritò sancta mater Ecclesia statim à nativitate conditionem ejus considerat, & feriâ 2. Stephanum in equo ruffo, feriâ 3. autem S. Johannem Evangelistam in equo puniceo producit.

Videbimus Evangelium, & duo potissimum excerpemus *γυμνισματα*, quæ omnes ii, qui Regis hujus recens nati subditos seproficientur, observare debent.

Primum est *Sequela*.

Alterum *Cautele*. J.J.

EXEGESIS.

Domine Jesu, exclamabat olim D. Bernardus, omnes volunt venire ad te, sed nemo sequi. Vetus hæc querela est omnium Prophetarum. Hinc Christus ad Petrum in prælecto Evangelio, Petre, inquit, sequere me, quam etiam vocem ad nos pertinere arbitrabimur. Christus enim in vita & morte nobis exemplum reliquit, ut sequeremur ipsius

ipſius veſtigia, 1. Petr. 2. v. 21. Sequimini igitur o mei præcurſorem veſtrum Chriſtum

1. *Properè*. Quàmprimùm clamat: ſequere me, nolite differre pœnitentiam veſtram, Pf. 95. v. 8. quære Dominum in juventute, ut Iofias, 2. Chron. 34. v. 3. maledictus enim qui florem juventutis Diabolo, feces autem ſenectutis Deo conſecrat. Hinc Sirach. c. 5. v. 8. non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Jam habetis infantem recens natum in præſepio. O igitur oſculamini filium, Pfal. 2. v. 12.

2. *Promptè*, willig und mit Freuden / Petrus ad martyrium vocabatur, hoc ſenſu, ut Theophylaſtus exponit: Crucifixus ſum, ſequaris & tu per eadem veſtigia. Si ruſſum tibi equum adducit, & ad martyrium te vocat, ſequere prompto animo, & cum Polycarpo tyrannis inſulta: Occideris me, beaveris me. Nam qui vitam perdiderit, ſervabit eam, inquit Salvator Matth. 10. v. 39.

Si puniceo equo te vocat, ſequere prompto animo, & Lutheri apophthegma tibi in ſolatium applica: Si terra nos non capit, cœlum capiet; nam in domo patris mei ſunt multæ manſiones, Ioh. 14. v. 2.

Sin verò equo albo te inſidere juber, ſequere itidem prompto animo, & gratias age Salvatori tuo, quod modicè te caſtigat, ne tibi videaris innoxius, Ier. 30. v. 11. Si enim voluntas prompta eſt, accepta eſt, inquit Paulus 2. Corinth. 8. v. 12.

3. *Cautè*. Sequere me, inquit Chriſtus ad Petrum. Hoc tibi etiam dictum puta.

Non ſequere *mundum*, quando clamat Sap. 2. v. 6. Venite & fruamur bonis &c. Nā mundus in maligno poſitus eſt. Ioh. 5. v. 19.

Non ſequere *Diabolum*, quando tibi oſtendit regna mundi, & dicit: hæc omnia tibi dabo, Matth. 4. v. 9. nam Spiritus mendax eſt, 1. Reg. 22. v. 22.

Non ſequere *Carnis concupiſcentias*, quæ militant adverſus animam, 1. Pet. 2. v. 11.

Non ſequere *rationem*, quando illa in rebus fidei probabilibus argumentis à recto tramite deſlectit, nam cœca eſt, Eph. 4. v. 18. & non intelligit, quæ ſunt Spiritus Dei. 1. Cor. 2. v. 14.

Non ſequere *Papam aut Concilia*, quando ſine Scripturarum fundamento aliquid decernunt, nam omnis homo mendax, Pfal. 116. v. 11.

Chriſtus eſt via, veritas & vita, qui ipſum ſequitur non errat, Ioh. 14. v. 6. eſt lux vera, qui ipſum ſequitur, non ambulat in tenebris. Joh. 8. v. 12. eſt petra ſalutis, qui ipſum ſequitur, in deſerto non peribit, ſed ad cœleſtem patriam tutus pertranſibit, 1. Cor. 10. v. 4.

4. *Purè*. Non reſpiciendum cum Petro, ſed rectà progrediendum eſt. Qui enim manum admovet aratro, & reſpicit poſtea, non aptus eſt regno Dei, inquit Chriſtus Luc. 9. v. 62.

In regno Chriſti omnia parva ſunt et vilia. Infans jacet in præſepio, paſtores gaudent de nativitate ipſius, Herodes verò et Pontifices imò tota Hieroſolyma perturbantur. Hinc multi ſcandalizantur, et reſpiciunt cum uxore Lothi, Gen. 19. v. 26. & Iſraelitis, Num. 11. v. 5.

Vide ne offenderis. Nam regnum Chriſti non eſt de hoc mundo, Joh. 18. v. 36. Ergò ſurſum corda, Col. 3. v. 1. obliſcamur quæ retrò ſunt, & ad ea quæ priora ſunt extendamur cum Paulo, Phil. 3. v. 13.

5. *Piè*, Hic Petrus invidet Johanni, quod

quod nullum ipsi Christus martyrium prædicat. Domine inquit, quod autem hic patitur, propter nomē tuum, egone solustam crudeli morte afficiar? Invidia Petri adhuc grassatur in Ecclesia, multi enim felicitate proximi offenduntur, & contra Deum murmurant, Job. 21. vers. 7. Psalm. 73. v. 3. Jer. 12. v. 1. Sed quid iudicas proximum? Tu potius ambula in vocatione quā vocatus es, 1. Cor. 7. v. 17. & crucem sine invidia perfer, quam tibi Christus immittit, proximus absque tribulatione non manebit. Nam dimensum est ab æterno, quantum unusquisque pati debet, Act. 9. v. 16. Psalm. 75. v. 9.

6. *Firmè*, ad mortem usque, exemplo Petri, qui morte crucifixionis Deum glorificavit, ut Christus ipsi prædixerat. Nam qui fidelis est usque ad mortem, huic Christus aliquando coronam vitæ imponet, Ap. 2. v. 10. sequetur ipsum in gloria, Apoc. 14. v. 4. & societatem habebit cum Patre & Filio, 1. Joh. 1. v. 3.

De Secundo.

Fuit sequela, sequitur *Cantela*, quam adhibere debent omnes verè Christiani.

I. *Ratione proximi*, ne felicitatem suam ipsi invident, quod certè diabolicum vitium est, cuius invidia mors intravit in mundum, Sap. 2. v. 24. & longè latèq; per omnes status grassatur, Eccl. 4. v. 4. sed contrariatur Christianæ charitati, quæ non invidet, 1. Cor. 13. v. 4. & omnium malorum causa est. Ubi enim invidia & contentio est, ibi sequitur πᾶν φαυλὸν πρᾶγμα, Jac. 3. v. 16.

II. *Ratione sui*, ut vitent curiositatem

1. *In Theologicis*, ubi quidam inveniuntur, qui scrupulosis quæstionibus se ma-

cerant, vel etiam extra, præter & contra ea quæ nobis in scripturis manifestata sunt, altiora investigare præsumunt, & interim nucleum verbi revelati fastidiunt. Sed altiora non quæras, Sir. 3. v. 22. quid ad te, quod in scripturis non revelatum est? sequere me, inquit Christus ad Petrum. Habes Mosen & Prophetas, Luc. 16. v. 29. Scrutare has Scripturas, quæ ad hunc finem exaratae sunt, ut haberes vitam æternam, Johan. 20. v. 31. non est tuum nosse tempora vel momenta, quæ Pater in sua potestate posuit, Act. 1. v. 7. Hinc August. Compescat se humana temeritas, & id quod non est non quærat, ne illud quod est, non inueniat. Hæ sunt quæstiones profanæ, 2. Tim. 2. v. 16. inutiles, 1. Tim. 1. v. 4. stolidæ, nil nisi lites generantes, 2. Tim. 2. v. 23.

2. *In Politicis*, ut multi solent, qui officii & vocationis suæ metas transfiliunt, & Ecclesiastici cum sint, temerè se politicis immiscunt, vel Politici cum sint, ministerii Ecclesiast. sacra præsumptuosè attræctant. Sed quid hæc ad te, sequere tu me inquit Christus ad Petrum, unusquisq; prout vocatus est, contendat esse quietus & res suas agat, 1. Thess. 4. v. 11. qui ministerium habet, versetur in ministrando, qui docet in docendo, qui præest, in sollicitudine, Rom. 12. v. 7. 8. adde Sirac. exhortationem c. 3. v. 23.

3. *In Oeconomicis*. Nam in communi vitæ societate multi reperiuntur, qui de felicitate vel etiam infortunio proximi curiosè iudicant, & festucam in oculo fratris optimè vident, sed trabem in oculo proprio non considerant, Luc. 6. v. 41. Quid hoc ad te? Servus alienus stat vel cadit Domino suo, Rom. 14. v. 4. Considera te ipsum, ne & tu tenteris, unusquisque onus suum portabit, Gal. 6. v. 5.

III. *Ra-*

III. *Ratione Dei.* Duo enim vitia hîc in discipulis Christi notantur, quæ Deum respiciunt & maximè fugienda sunt.

Primum est *superficialis auscultatio*, quod non rectè percipiunt verba Christi sed obiter tantùm, & sine attentione debitâ loquentem audiunt. Hoc fit adhuc hodie. Plerique enim cum Israelitis nauseant super Evangelio, Num. 21. v. 5. & vel planè non audiunt, Ier. 6. v. 10. vel audiunt somnolenter, ut Eutyclus, Act. 20. v. 9. vel negligenter, ut discipuli in hodierno Evangelio, vel impœnitenter, ut auditores Ezechielis, c. 33. v. 31. Sed magnum hoc peccatum est. Proinde abudantius oportet nos observare ea quæ audimus. μήποτε παραρροῦμεν, Eb. 2. v. 1.

Alterum est, *verborum Christi depravatio.* Hypotheticè enim locutus erat Dominus. Si velim istum manere, donec veniam, quid ad te? Sed discipuli ex condi-

tionata faciunt absolutam, & indè colligunt, Iohannem non moriturum. Ita facilis est in errorem prolapsus, quando sensus verborum Christi genuinus non attenditur. Exempla sunt, Matth. 20. v. 21. Luc. 22. v. 24. Iohan. 6. v. 35. 52. & 60. sed v. 63. Christus se explicat, Matt. 16. v. 18. ubi non super Petrum, ut Pontificii putant, sed super petram Confessionis ipsius ædificaturum se promittit Ecclesiam, vid. Diet Anal. part. 3. p. 108. ubi multa alia exempla adducit. Ergò nolite verba Christi ἑρβλῆν, 2. Pet. 3. v. 16. sed hærete in litera:

Multos speciosa fefellit

Glossa: Dei verbo nitere tutus eris.

Hinc Christus Iohan. 8. v. 31. Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.

Dominica post Nativitatem Domini

Evangelium Luc. 2. v. 31. 41.

Cum arca fœderis templo inferretur, Salomo congregavit Seniores Israel, qui concentu Musico solennitatem illam condecorabant, 2. Par. 5. v. 12.

Christus est vera arca fœderis, non legalis V. T. sed Evangelici, Jer. 31. v. 31. Eb. 7. v. 22. Hic cum offerretur in templo tanquam primogenitus, Simeon & Hanna seniores Israel concentus musicos instituerunt & alternatim, quod vox ἀνθωμολογῆν importat, Dei beneficia per missionem filii, humano generi præstata, deprædicant, sicut

hodiernum Evangelium testatur, quod tribus constat partibus.

I. est Prophetica Sim. benedictio.

II. Responsoria Hannæ Confessio.

III. Historica infantia Christi descriptio.

J. J.

EXEGESIS.

Johan. Fridericus Dax & Elector Saxoniz flavâ cruce in tergo notatus ex utero materno produit, de qua admirantibus pa-

C 3

renti

rentibus senex quidem Theologus ita vaticinando exclamavit: *Hic puer crucem gestabit toti mundo conspicuam.* Quod eventus quoque ita comprobavit pari modo prodit in hodierno Evangelio Simeon ex ordine Sanhedrim, vir pietate & iustitia insignis, & ut Bernhardus loquitur, tam plenus virtutum, quàm dierum, hic benedictione suâ Christum & parentes ejus in templo congregatos more Patriarcharum, Gen. 27. v. 28. c. 48. vers. 9. c. 49. i. seqq. de futuris instruit, quid de hoc infante statuendum sit, describitur in Evangelio

I. *Ocasio*, quæ benedictioni huic Simeonice ansam dedit, nimirum admiratio parentum Christi super his quæ dicebantur de eo. Ubi idem Simeon Christo in ulnas suscepto: Domine, inquit, nunc dimittis seruum tuum in pace. Hanc Simeonis Confessionem conferebant cum his, quæ ab Angelis, Pastoribus & Magis audierant, & merito in summam propterea admirationem rapiuntur, non ex *ἀπιστία* & ignorantia, sed propter objecti magnitudinem, sicuti mirari solemus cursus solis velocitatem, vel orbium cælestium altitudinem, vel terræ capacitatem, vel maris profunditatem, quamvis de hisce non dubitemus. Vid. Dieter. Anal. part. 1. pag. 106.

Considerate vos etiam Dilecti, quæ de Christo dicta sunt per Prophetas, & miramini cum parentibus ejus

1. *Mysterii hujus novitatem*, in conceptione, quæ facta est sine virili semine, sed mystico spiramine, ut Ecclesia canit, & Lucas testatur c. 1. v. 35. in partu, qui illæsa virginitate perpetratus, Esa. 7. v. 14. in persona, quæ in Deo-homine consistit, Gal. 4. v. 4. De his Jerem. 31. v. 22.

2. *Profundissimam Salvatoris humi-*

litate, qui ab uno extremo ad alterum quasi delapsus è Creatore creatura è Domino servus, è summo inus factus est, Phil. 2. vers. 6.

3. *Excellentiarum in Christo sublimitatem.* Nam à primo statim puncto conceptionis unctus est non solum Spiritu S. præ consortibus, Act. 10. v. 38. Pl. 45. v. 8. sine mensura, Ioh. 3. v. 34. ut sit plenus gratiæ & veritate, Ioh. 1. v. 14. Sed & omnes thesauri sapientiæ & scientiæ in eo absconditi sunt, imò omnis plenitudo Deitatis in ipso habitat *συναριθῶς*, Col. 2. v. 3.

4. *Officii dignitatem*, quod triplex, ut Propheta docendo, Ioh. 1. v. 18. ut Sacerdos seipsum immolando, Eph. 5. v. 2. 1. Pet. 2. v. 24. 1. Joh. 2. v. 2. ut Rex defendendo, Psal. 110. v. 1. Pl. 2. v. 9. & gubernando per sceptrum Verbi & Sacramentorum exequitur, Psal. 45. v. 7. Vide Dieter. Anal. part. 1. pag. 108.

II. *Relatio*, quam dirigit

1. *Ad infantem.* 2. *Ad matrem.*

De infante tria prædicat. Vocat enim

1. *Lapidem offensionis*, qui positus sit ad *πράξιν*, non per se ex absoluto DEI decreto, sed per accidens ex culpa hominum, Ol. 13. v. 9.

Videamus igitur ut cautè ambulemus, ne lapis anguli fiat nobis etiam petra scandali. Non amat Christus perniciem nostram, sed venit salvare quod perierat, Luc. 19. v. 10. hinc suavissimè nos invitat, Matth. 11. v. 28. Væ illis qui culpâ suâ impingunt & pereunt. Nihil enim habent quod præterendant. Pater diligit, filius satisfacit Spiritus S. annunciat. Habemus verbum ex quo gignitur, & Sacramenta quibus confirmatur fides nostra. Qui hæc media spernit, consilium Dei spernit adversus semetipsum, Luc. 7. v. 30.

2. *An-*

2. *Ansam resurrectionis*, videlicet à carnali securitate & peccatorum somno, Eph. 3. v. 14. Hæc enim est resurrectio secunda, Apoc. 20. v. 6. cujus non omnes, sed tantum multi in Israel, qui scilicet in Christum credunt, & ita secundum fidem sunt Israel, Rom. 4. v. 12. participes fiunt. Surge igitur qui dormis, Eph. 5. v. 14. habes Dominum qui est vita & resurrectio, Joh. 11. v. 25. Si perges in somno peccatorum, excludet te sponsus cum fatuis virginibus, Matt. 25. v. 12. Vis tandem in extremo die resurgere ad vitam, resurge jam ad poenitentiam, Apoc. 20. v. 6.

3. *Signum contradictionis*, similitudine ab iis sumptâ, qui ad propositum scopum sagittis suis jaculantur, Thr. 3. v. 12. Job. 16. v. 13. Act. 28. v. 22. Per se erectus est in signum salutis, ut quæretur, Esa. 11. v. 10. sed per accidens ponetur, ait Simeon, in signum cui contradicetur à Diabolo omnibusque tyrannis & hæreticis. Fieri illud cepit in paradiso, Gen. 3. v. 4. & continuatur adhuc à tyrannis crudeli persecutione, ab hæreticis Scripturarum depravatione, ab impiis quibusque studiosâ Decalogi violatione.

Caveamus ab hoc scelere, & signum quidem Christum statuamus, ad quod tempore necessitatis unice vota nostra dirigenda sunt, sed non signum contradictionis & blasphemie. Qui enim contradicit Christo in hac vita: huic itidem contradicet in altera, & ab æterna gloria ipsum penitus excludet, 2. Thess. 1. v. 8 9.

Jam ad matrem se convertit, & prædicat ipsi

1. *Summam afflictionem*. Nam gladius, inquit, pertransibit animam tuam. Quâ phrasi dolores acerbissimi, qui cor Mariæ,

cum Jesum amitteret, Luc. 2. v. 48. & post eâ tempore passionis & crucifixionis ejusdem, transfixerunt, exprimuntur.

Ita typus est Ecclesiæ, cujus animam semper gladius tribulationis pertransit; Est enim paupercula illa tempestate convulsa, absque ulla consolatione, Esa. 54. v. 11. in mundo vivimus, ubi pressuram habemus, Joh. 16. v. 33. in militia sumus, ubi hostes à dextris & sinistris irruunt, Psal. 3. v. 2. in via ambulamus, ubi tempestatis inclementia, & periculorum varietas nos divexat, Luc. 10. v. 30. Sed confidite, dilecti, tempus erit, quo gladius tribulationis cessabit, & tempus resurrectionis succedet, Act. 3. v. 20. non enim relinquet Deus virgam peccatorum super sortem justorum, Pl. 125. v. 3.

2. *Salutarem directionem*, adjectâ causâ finali ut cogitationes cordium multorum deregantur. Felicitas plerunque est hypocriticos nutricula, sed cum veniunt scandala, & pericula premunt, tum revelantur hypocritæ, & probantur fideles. Ita Deus mala quæque ad bonum finem potest dirigere, mirabile facit consilium, sed magni facit justitiam, Es. 28. v. 29.

De Secundo.

Sequitur *Responsoria Hannæ Confessio*, Squâ benedictionem Simeonis quasi excepit, duo autem circa illam notatu digna occurrunt.

- I. *Persona Commendatio.*
- II. *Confessionis Ponderatio.*

Persona commendatur

1. *Ratione nominis*. Hanna enim dicitur, quod gratiosam significat, ein Gnadensind. Tales esse debent omnes Christiani; nam gratiâ salvati sumus, Eph. 2. v. 8. in primis jucundum est audire, quod non tantum Sime-

Ud Rom. 8. v. 12. p. 9-12.

Simeon, sed etiam Hanna nominibus suis historia Evangelicæ inferuntur. Ita enim omnes fideles in manibus suis descripsit Deus, Eſa. 49. v. 16.

2. *Ratione luminis.* Prophetiſſa enim erat, quod ſexui fœmineo valde glorioſum eſt, contra omnes illos, qui honori ipſarum detrahunt, & num etiam homines ſint, in dubium vocant. Tacianus dicebat: Mulierem eſſe opus Diaboli. Alii malum neceſſarium vocant. Sed refutantur hoc exemplo; nam Spiritus Sanctus cujus donum prophetia eſt, 1. Cor. 12. v. 10. in piis & fidelibus tantum hominibus templum ſuum habet, 1. Cor. 3. v. 16.

3. *Ratione generis.* Nam filia Phanuel dicitur, ex tribu Aſer, qui octavus erat filius Jacobi, ex Silpa natus, Genef. 30. v. 3.

Gloria filiorum patres eorum, inquit Salomo, Proverb. 17. v. 6. imò benedictio divina per pios parentes ad filios quoque derivatur, teſte Davide, Pf. 112. v. 1. ſeqq. & Salomone Prov. 14. v. 26.

4. *Ratione ætatis.* Erat enim vidua quaſi annorum octuaginta quatuor, quibus ſi annumeres annos ſeptem quos vixit cum viro in conjugio, & octodecim virginitatis, habebis annos centum & novem, quos nemo facilè aſſequitur, Pf. 90. v. 10.

Quod ſi in pace etiam vultis ſeneſcere, dilecti, timete Deum, honorate parentes, obſervate conſcientiam. Nam timor Domini auget dies, Prov. 10. v. 27. vide etiam Prov. 3. v. 1. ſeqq.

5. *Ratione caſtittatis,* quam inviolatam ſervavit

1. *In ſtatu virginali.* Virgo enim erat, cum nuberet, ut Lucas teſtatur. Diſcant ergo virgines virginitatem, irreparabilem illum theſaurum, intactam ſervare, dum con-

ſenſu parentum præmiſſis precibus ad matrimonium tranſeant. Hæc eſt voluntas Dei, 1. Theſſ. 4. v. 3.

2. *In ſtatu conjugali.* Nam cum marito ſuo vixit, & non cum aliis per adulterium ſe commiſcuit, ut hodie quandoque fieri ſolet. Hanc laudem omnes piæ matronæ ſequentur, ut fidem maritis ſuis illibatam, & torum ſervent immaculatum, Ebr. 13. v. 4. Viris itemque ſubjectæ ſint, Col. 3. v. 18. Concordiam ament, quod etiam phraſis illa cum viro vivere ſubinnuit. Venerentur maritos, & dominos appellent cum Sara, 1. Pet. 3. v. 6.

3. *In ſtatu viduali.* Nam vidua erat, inquit Evangeliſta, quaſi annorum octuaginta quatuor. Septem tantum annos cum marito vixerat in conjugio, & ecce mors divortium facit, viroque ipſam tanquam capite privat, & ſic optimo quidem jure ad ſecunda vota tranſire potuiſſet, Romanor. 7. verſ. 2. 3. 1. Tim. 5. v. 14. Sed vidua manſit, & turturis inſtar in ſolitudine vitam ſuam tranſegit.

Hoc exemplum Hannæ omnes viduæ ſibi imitandum proponant, & obitum maritorum honeſtè lugeant. Poſteâ verò ſi continere ſe nequeant, in Domino nubant, 1. Tim. 5. v. 14. Sin verò libeat ipſis permanere in ſtatu viduali, caſtè vivant, in Deo ſperant, & obſecrationibus vacent die & nocte, ſecus ſi fecerint viventes mortuæ ſunt, 1. Tim. 5. v. 6.

6. *Ratione Pietatis,* quam declaravit

1. *Sedulâ templi viſitatione.* Non enim diſcedebat à templo, inquit Lucas, non quod ſemper ibi fuerit, ſed frequenter, ut Lyra interpretatur, cum ſacra tractabantur, nunquam abeſſe voluit. Egregium exemplum, quod nos etiam ſequi debemus. Templum enim

enim locus est, in quo memoriam nominis sui Dominus collocavit, & benedictionem, omnibus ibi convenientibus & orantibus promisit, Exod. 20. v. 24. Sed pauci observant, libentius visitantes domum com-
potationis, quàm orationis, propterea tandem à justo Deo ad domum luctus detru-
dentur, Eccles. 7. v. 3.

2. *Indefessa oratione.* Nam Deo ser-
viebat orationibus die ac nocte. Oratio
enim iusti multum valet, si seria sit, Jac. 5.
v. 16.

3. *Rectà corporis moderatione.* Nam
sobriè vixit, & jejuniis carnem subegit, quæ
aliàs adversus spiritum concupiscere solet.
Gal. 5. v. 17. Jejunium est orationis adju-
torium, ut inquit Chrysostomus, quæ à
eorde cibo & potu gravato ad cœlos diffi-
culter ascendere potest Luc. 21. v. 34.

Et hæc est insignis illa Hannæ Prophetis-
sæ commendatio, jam *Confessio* ejus quoque
ponderanda est, quam edit

1. *Intrepidè.* Nam eo ipso momento,
quo Simeon Christo benediceret, superve-
niebat, sic erat auch hingu / vertit Lutherus.
Non timet Pontifices, Scribas, & Pharisa-
os, qui filium illam fabri pro Messia agnos-
cere volebant; non timet etiam Herodem
& ejus ministros, qui infanti huic insidia-
bantur, sed accedit intrepidè, & confessio-
nem suam de Christo publicè profert, quod
& nos imitari oportet. Nam qui confitetur
me coram hominibus, confitebor & ego
eum coram Deo, Matth. 10. v. 32.

2. *Devotè.* Nam cum gratiarum acti-
one orditur, & Deum ob promissionem &
exhibitionem filii sui glorificat. Idem &
nos decet. Nam bonum est confiteri Do-
mino, & psallere nomini tuo altissime, Ps.
92. v. 2.

3. *Congruè,*

1. *Ratione subiecti.* Nam de Christo
loquitur, quod is ipse sit promissus patribus
Messias, & ita benedictionem Simeonis
confirmat. Loquamur etiam de Christo
in omnibus sermonibus nostris, & omnem
turpitudinem aut stultiloquium aut scurri-
litem vitemus, quæ Christianos non de-
cent, Eph. 5. v. 4.

2. *Ratione objecti.* Nam ad omnes lo-
quitur, qui expectabant redemptionem
Hierosolymis viventium, quorum nume-
rus certè fuit perexiguus. Nam vera Ec-
clesia non consistit in multitudine, sed grex
pusillus est, Luc. 12. v. 32. populus pauper &
egenus, Zeph. 3. v. 12. quem Christus gra-
no sinapi comparat, Matth. 13. v. 31. Cave
igitur, ne offendant te facies Ecclesiæ vilis &
despecta, semper aliquos relinquit Deus, qui
genua sua non incurvant ante Baal, 1. Reg.
19. v. 18.

De Tertio:

Restat adhuc pars Evangelii tertia, quam
breviter percuremus. Duo enim po-
tissimum ibi notanda occurrunt

I. Est, *parentum reversio.*

II. *Christi accretio.*

Reversio describitur

1. *à temporis adjuncto.* Nam peractis
secundum legem Domini peragendis, re-
versi sunt, inquit Evangelista. Hodie mul-
ti vix ingressi templum de egressu cogitant,
& prælectionem textus non expectant, aut
in media concione se foras proripiunt, de
precibus aut benedictione Ecclesiasticâ, pa-
rum solliciti. Sed hypocritæ sunt, & sacra
tantum obiter tractant, contra Sir. 1. v. 36. c.
18. v. 23. Matth. 15. v. 8.

D

2. à do-

2. à domicili termino, qui est Civitas Nazareth, sita in Galilæa, ubi Joseph & Maria habitaverunt, hinc urbs ipsorum dicitur. Regio tota propter sterilitatem contempta erat, vide Joh. 7. v. 52. & in primis urbs Nazareth. Hinc Nathanael ad Philippum: nunquid à Nazareth, inquit, aliquid boni venire potest? Joh. 1. v. 46. Sed Joseph & Maria cum Filio suo, ibi degebant. Hoc tibi in solatium applica, cum in parvulo etiam & contempto oppidulo habitas. Si enim Christus cum verbo & Sacramentis ibi domicilium suum habet, oppidulum illud Româ præstantius est. Proinde contentus es forte tuâ. In magnis Civitatibus enim magna etiam peccata grassari solent. Hinc Paulus, ignobilia inquit, mundi & contemptibilia elegit Deus, 1. Cor. 1. v. 28.

Accretionem Christi quod attinet, illa triplex est.

1. *Externa*, ratione staturæ, quâ sicut alii pueri quotannis crevit, ut per omnia

fratribus similis esset, excepto tamén peccato. Eb. 2. v. 17.

2. *Interna*, ratione donorum spiritualium, nam sapientia, intellectus, iudicium, & alia dona habitualia magis magisque se in ipso exeruerunt, ut aliis pueris ejusdem ætatis fuerit excellentior. Nam præcellere debuit aliis tanquam primogenitus.

3. *Superna*, ratione unionis personalis, quâ in ipsam τὴν φύσιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ caro erecta, & majestate omnipotentis, omniscientis, omnipresentis ab ipso puncto Conceptionis donata est, sed in statu exinanitionis occultavit, & non nisi quando, ubi & quomodo voluit, particulariter tantum usurpavit, Phil. 2. v. 7.

Hinc apparet, Christum esse verum, sed non nudum hominem, contra Marcionitas, Arianos, Photinianos, & alios, qui veritatem humanæ, & majestatem divinæ ejusdem naturæ impugnant. Quiescite ab homine, qui spiritum habet in naribus, excelsus enim reputatus est, Ef. 2. v. 22.

In Festo Circumcisionis

Evangelium Luc. 2. v. 21.

IN veteri lege annum incipiebant Judæi eo tempore, quo agnus paschalis mactabatur, & sanguine ejus postes & superliminaria domorum conspergebantur, idq; in perpetuum liberationis argumentum, juxta mandatum Dei, quod in formilibus ita sonat: Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni, Exod. 12. v. 2. seqq.

Nos hodie incipimus annum nostrum, quo Christus Jesus agni paschalis antitypus, 1. Cor. 5. v. 7. divina ita disponente gratiâ sanguinem suum in circumcisione cepit effundere, & ita guttulas primas quasi signum & pignus plenariæ redemptionis in Passione exanthlandæ, præmisit, ut prædictum testatur Evangelium, quod duabus partibus constat.

I. Ef.

I. Est Infantis Circumcisio.

II. Nominis impositio. J.J.

EXEGESIS.

Non immeritò Christus vocatur τέλος νόμος εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι, Rom. 10. v. 4. quia nostri loco se subiecit, & obedientiâ suâ tam activâ quàm passivâ omnem justitiam ejus implevit, Matth. 5. v. 17. id quod actus circumcisionis, quem Lucas describit in Evangelio, ubertim docet. Tria autem circa illum actum notanda veniunt.

1. *Temporis integritas*, quando circumcisio illa facta sit, nimirum octavo die à natiuitate Christi, juxta præceptum Domini, Gen. 17. v. 12. quod præcisè observandum erat, licet octavus dies in Sabbathum inciderit, Joh. 7. v. 22.

Nos agnoscimus inde summam Dei φιλανθρωπίαν, & benevolentiam, quod ante octavum diem circumcisionem non instituit perficiendam, ut imbecillitati recens natorum pusillorum parceret. Nam dolorosa erat circumcisio, Gen. 34. v. 15. Si verò ante octavum diem mortuus est infans circumcisionem non assecutus, salutem tamen ipsius nihil obfuit, sed absque circumcisioe salvatus est. Ubi enim nulla lex, ibi nulla prævaricatio legis, Rom. 4. v. 15. ut exemplum filii Davidis testatur, qui septimo die vitæ suæ moriebatur, & tamen David de salute ipsius nihil quicquam dubitat, 2. Sam. 12. v. 23.

2. *Persona dignitas*, quæ est puer ille admirabilis Dei & Maræ filius. Causæ igitur ponderandæ sunt, cur legi circumcisionis se subiecerit, cum sit Dominus legis, Marc. 2. v. 28. impollutus & segregatus à peccatoribus, Ebr. 7. v. 26. & ita fœdere circumcisio-

nis non indigebat. Sed ipse erat angelus fœderis, Mal. 3. v. 1. Circumcisus tamen est propter sequentes causas, quarum

1. *Fidei firmamentum*. Ut ostenderet, se in veritate carnem assumpsisse, contra Manichæum & omnes, qui dicunt, in specie ipsum apparuisse, verba sunt Epiphani.

2. *Humilitatis documentum*. Licet enim sit Deus super omnia benedictus in secula, Rom. 9. v. 5. quem angeli adorant, & qui omnia portat verbo virtutis suæ, Ebr. 1. v. 3. 6. Legi tamen circumcisionis se subiecit in nostram instructionem, ut sine ulla tergiversatione ordinationibus divinis pareamus, quantumvis rationi nostræ viles & ridiculæ videantur. Confessio enim & magnificentia opus ejus, Pl. 111. v. 3.

3. *Legis complementum*. Qui enim circumcisionem in carne admittit, debitor est universæ legis faciendæ, Gal. 5. v. 3. Quandoquidem ergò Christus per se legi nequaquam subjectus erat, nostri tamen gratiâ factus est legi obnoxius, ut nos qui sub lege eramus, nec tamen, quia infirmabatur per carnem, Rom. 8. v. 3. implere poteramus, à lege redimeret, ut adoptionem reciperemus, Gal. 4. v. 4. 5.

4. *Amoris argumentum*, quod declaratur exemplo Sichem, Genes. 34. v. 19.

3. *Circumcisionis qualitas*. Duplex aliàs in Scripturis circumcisio prædicatur: Corporalis & Spiritualis. Corporalis ad Judæos tantum; Spiritualis verò ad Judæos & Christianos pertinet. De Corporali circumcisione agitur in Evangelio. Quia enim Christus ex semine Abraham & David natus erat, Gen. 22. v. 18. 2. Sam. 7. v. 12. Circumcisionem etiam in carne suscipere voluit, ne Judæis ansam aliquam ipsum rejiciendi præberet, ut rursus testatur Epiphani-

phanus, sed eo ipso circumcisionem abrogavit, quæ duratura erat ad tempus *δι' ὀφθ. αἰῶν*, Ebr. 9. v. 10. Sicut enim is qui thesaurum in agro abscondit, signum certum loco apponit, thesauro verò ablato, signum etiam tollit: Ita quoque Deus noster, cum pretiosissimum thesaurum mundi Salvatorem in Abrahamæ posteris absconditum servaret, apposuit ei signum circumcisionis. Veniente autem temporis plenitudine, quæ Christus Salvator in carne exhibitus est, signum etiam thesauri, circumcisionem videlicet, abrogare voluit. Mutato enim testamento, Ebr. 8. v. 7. Jer. 31. v. 31. Sigilla etiam mutata sunt, dum circumcisioni baptismum Christus novi Testamenti mediator substituit, Col. 2. v. 11.

Spiritualis autem Circumcisio in vigore suo adhuc permanet, de qua Moses Deut. 10. v. 16. Jer. 4. v. 4. Christus, Matth. 18. v. 8. & Paulus, Rom. 2. v. 28. 29. hinc pii dicuntur circumcisi, non manufactâ, sed Christi circumcisio, in expoliatione corporis peccatorum sita, Col. 2. v. 11. Atque hæc est illa Spiritualis circumcisio, quam sub initium novi anni instituere debemus, ut puro corde, ore, oculis, auribus, manibus, pedibus, &c. Deo serviamus, Eph. 4. v. 22. Notetur igitur ex Evangelio prælecto

1. *Tempus.* Octavo die statim circumcisus est puer Jesus: ita Spiritualis circumcisio non est differenda, Sir. 18. v. 22. Zipporæ exemplum vos terreat, Exod. 4. v. 24. Qui tardat converti, periculum facit animæ, quia mors non tardat, inquit Bernhardus.

2. *Modus.* Puer Jesus circumcisus est cultro ferreo, vel lapideo, Exod. 4. v. 25. Jos. 5. v. 3. vide Lutheri marginalia. Nos

cultrum Spiritus usurpemus, & membratim corpus peccati circumcidamus, ut moriatur vetus & exurgat novus homo, 2. Cor. 5. v. 17. tunc laus nostra erit ex Deo, & non ex hominibus, Rom. 2. v. 29.

3. *Effectus.* Sicut enim infantes Israelitarum per circumcisionem gratiam & salutem æternam consequabantur: Ita nos quoque per spiritualem circumcisionem, id est, per pœnitentiam à peccatis absolvimur, & in numerum filiorum Dei adoptamur, Ezech. 18. v. 21. seqq.

De Secundo.

Restat altera pars Evangelii, *de nominis impositione*, ubi tria iterum ponderanda occurrunt

I. *Nominis elegantia.* Nam vocatum est nomen ejus Jesus, inquit Evangelista, quod est

1. *Nomen peculiare*, soli Christo competens. Licet enim in V. T. aliis quoque personis assignatum inventatur, typi tamen duntaxat fuerunt Jesuli nostri, sicut omnia V. T. sacrificia, Col. 2. v. 17.

Josua Dux populi Israelitici, adumbravit officium ejus regiun, Ecclesiam defendendo, hostes vincendo, quietem & tranquillitatem comparando, ut facilis inter Josuam & Christum est comparatio.

Josua Sacerdos summus, qui populum Judaicum ex captivitate Babylonica in patriam reduxit & templum restauravit, Zach. 3. v. 1. Hagg. 1. v. 1. adumbravit officium ejus sacerdotale, cujus vi peccata nostra obtulit super lignum *ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ*, 1. Pet. 2. v. 24. & adhuc ad dextram Dei interpellat pro nobis, Rom. 8. v. 34.

Oseas Propheta ut & Siracides, adumbravit

braverunt officium ejus Propheticum. Est enim Propheta magnus, Deut. 18. v. 15. qui voluntate Patris nobis revelavit, Joh. 1. v. 18.

Vides igitur, quod hoc nomen Christo competat κατ' ἐξοχὴν, Personis verò nominatis saltem typicè & figuratè. Propterea honorandum est tanquam nomen super omne nomen, Phil. 2. v. 9. invocandum est; tanquam arx munita & turris refugii nostri, Prov. 18. v. 10. quisquis enim nomen Domini Jesu invocaverit, salvabitur, Rom. 10. v. 13.

2. *Nomen salutare.* Jesus enim idem est quod Salvator, ut ipse angelus explicat, Matth. 1. v. 21.

Omnibus est nomen non nominis omnibus omen, ut exempla comprobant. David filium suum vocabat Absolon, id est, Patrem pacis, qui tamen non pacis sed belli pater & author existerat, 2. Sam. 15. v. 1. Salomo filium suum appellabat Rehabeam, quod idem est ac dilatio populi, qui non dilator sed dissipator regni postmodum existerat, nam decem tribubus amissis vix duos retinebat, 1. Reg. 12. v. 16. Zachæus simplicem notat, qui non erat homo simplex, sed nequam duplex, Luc. 19. v. 2. At puer hic Jesus vocatur, & nomen hoc ipso opere comprobatur tam privativè, malum avertendo, Dan. 9. v. 24. 1. Joh. 2. v. 2. 1. Thess. 1. v. 10. Gal. 3. v. 13. Col. 1. v. 13. Os. 13. v. 14. 1. Cor. 15. v. 55. quam positivè, salutem instaurando, 2. Cor. 5. v. 21. Rom. 5. v. 1. Gal. 4. v. 5. 1. Cor. 1. v. 30. 2. Tim. 1. v. 10.

Respirate ergò perditum, venit Jesus quærere, & salvum facere quod perierat, exclamatur Bernhardus. Nulla est tam magna perturbatio, quam non mitigat nominis hujus recordatio.

Premunt te peccata: habes Jesum qui in se recepit, Es. 53. v. 4. Insidiatur Satanæ?

habes Jesum, qui contrivit caput serpentis, Gen. 3. v. 15. Urget crux & calamitas? habes Jesum, qui ipse passus & tentatus est, ideoque juvare potest eos qui tentantur, Ebr. 2. v. 18.

II. *Imponentis præstantia.* Ab Angelo enim vocatum est, scribit Lucas, & intelligit per Synecdochen generis Archangelum Gabrielem, qui Mariæ Virgini hoc in mandatis dabat, ut nomen Jesu filio suo imponeret, Luc. 1. v. 31. Aliàs parentibus hoc incumbit, ut liberis suis nomina imponant, vide Gen. 21. v. 3. c. 29. v. 32. & 41. v. 51. sed nomen Jesuli nostri de cælo venit, & ab angelo vocatur, ut cognoscamus, salutem nostram non in terris, aut in propriis meritis quærendam, sed à solo Deo expectandam esse, Rom. 6. v. 23. Eph. 2. v. 8.

III. *Temporis Circumstantia,* quando nomen hoc inditum, nempe priusquam in utero conciperetur. Ubi rursus aliquid novi contigit, nam ante conceptionem & natiuitatem aliàs in rerum natura impositio nominis frustranea est, sed hîc utilis valde & salutaris. Videmus enim, quod hic infans non sit vulgaris infans, sed aliquid magni in recessu habeat, quia profuit antequam fuit, & ante conceptionem in V. quoque T. nominis sui efficaciam in Patribus salvandis demonstravit, Act. 15. v. 11. Apoc. 13. v. 8. Ebr. 13. v. 8. Hinc tribus vicibus nomen hoc ipsi impositum est. Primò ante conceptionem, Luc. 1. v. 31. Secundò post conceptionem, Matt. 1. v. 21. Tertiò post natiuitatem in circumcissione, ut testatur Evangelium, quia futurus erat Salvator totius mundi, cujus natiuitas omnibus hominibus prodesse debebat, qui ante, in & post adventum ejus in carnem, vixerunt, & adhuc vivunt, Act. 10. v. 43. 1. Tim. 2. v. 6. Joh. 3. v. 16.

Dominica post Circumcisionem Domini

Evangelium Matth. 2. v. 13. usque ad fin.

Non immeritò Christus in titulo Psalms 22. vocatur cerva aurora, id est, secundum Lutheri versionem: *Ein Hinde/die früh gejagt wird.* Rationem hujus appellationis habemus in hodierno Evangelio, ubi infernalis Venator per molossum suum Herodem Cervam hanc in ipsa infantia aggreditur, & persequitur, ut in Ægyptum confugere, & ibi tam diu manere opus habuerit, dum morerentur, qui vitæ ipsius insidiabantur.

Evangelium habet tres partes.

- I. Est Christi fuga.
- II. Herodis ira.
- III. Revocationis cura.

J. J.

EXEGESIS.

Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur simulacra Ægypti à facie ejus, ita vaticinatus est de fuga Christi in Ægyptum Esaias c. 19. v. 1. Tunc erunt quinque Civitates in Ægypto, pergit Propheta, v. 18. 19. loquentes linguâ Canaan & jurantes per Dominum exercituum. Civitas Solis vocabitur una. In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti.

Hoc vaticinium impletum est in hodierno Evangelio. Per nubem indicatur festi-
hoc dicit planè Gtra mentem et scopia Spiritus S.
Vid. Borjch. Analys. Sij. h. l.

natio, quia periculum erat in mora. Per quinque urbes in lingua Canaan loquentes intelliguntur fideles in Ægypto Christum agnoscentes, confitentem, invocantes, celebrantes. Per Civitatem Solis notatur Heliopolis, Urbs non procul à Cayro ad Nilum sita, vide Dieter. super hoc Evangelium pag. 141. Conveniens enim erat, ut Sol justitiæ in civitate Solis hospitium suum haberet. Ara in medio Ægypti est Christus ipse, ut vocatur Ebr. 13. v. 10.

Fuga illa describitur in 1. parte prælecti Evangelii, ubi duo potissimum consideranda veniunt

I. *Angeli præceptum.*

II. *Josephus obsequium.*

Angelus sine dubio fuit Archangelus Gabriel, qui conceptionem quoque Virgini Mariæ antea denunciaverat, Luc. 1. v. 26. unde apparet, quod omnes Angeli sint ministratorii Spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis, Ebr. 1. v. 14. & castra metantur in circuitu timentium Dominum, ut eripiant illos, Pf. 34. v. 8. magis tamen elucescet magnitudo hujus beneficii si consideremus

1. *Temporis opportunitatem*, quando Angelus Josepho apparuerit, nempe regressis Magis, qui ex Oriente venerant Christum adoraturi, ut v. 1. legitur. Vacuâ manu parentes Christi iter tam longinquum suscipere non potuissent, erant enim pauperes ambo. Propterea Deus Magos in Oriente

Oriente excitat, qui thesauros suos aperunt, & recens nato, moxque in exilium abiturum infanti aurum, thus & myrrham offerunt, ut viaticum haberet, unde non solum in via, verum etiam in Ægypto postmodum necessaria vitæ subsidia ipsi suppeterent. Ita fidelis est adhuc, & ultra vires neminem tentare sinit, 1. Cor. 10. v. 13. Si imponit nobis onus aliquod portandum, vires etiam confert, ne succumbamus, Pl. 68. v. 20. pusillum enim & magnum fait, & æqualiter est ipsi cura pro omnibus, Sap. 6. v. 8. Exemplo est Jacob, Gen. 28. & seqq. Elias, 1. Reg. 17. v. 5. c. 19. v. 6. Daniel, c. 13. v. 32. Ergo curam tuam projice in Domino Pl. 55. v. 23.

2. *Apparitionis modalitatem*, quomodo apparuerit, nimirum in somno, sicut Jacob scalam vidit, Gen. 28. v. 12. aliàs quoque in visibili specie apparuerunt Angeli, ut Gideon, Jud. 6. v. 12. & Pastoribus, Luc. 2. v. 9. Hodie verò istiusmodi apparitiones cessarunt, Ebr. 1. v. 1. propterea nec petamus, nec expectemus, nec præsumamus temerè, ne à Satana decipiamur, qui se novit transformare in angelum lucis, 2. Cor. 11. v. 14. olim locutus est Deus per somnia, Nam. 12. v. 6. nunc verò ad filium nos remittit, Matth. 17. v. 5. ad legem & ad testimonium, Esa. 8. v. 20. ad Moïsem & Prophetas, Luc. 16. v. ult. ideo quæ lectioni scripturarum non somniis jubemur attendere, 1. Tim. 4. v. 16.

3. *Mandati severitatem*, quod tribus imperativis constat

I. *Surge*, id est, somnum excute, alias de salute tua actum erit. Ecce, non dormitat, neque dormit qui custodit Israel, Pl. 121. v. 4. exempla similia vide Gen. 28. v. 12. 1. Reg. 19. v. 5. Act. 12. v. 6. Ergo Sir. 34. v. 16.

II. *Assume*, Nihil te moretur, omnia libenter desere, hoc tantum age, ut puer incolumis servetur, in quo salus mundi reposita est. Pari modo pro infantibus nostris adhuc hodie curat, & per Angelos suos ab omni malo ipsos tuetur, ut probat exemplum Agar, Gen. 16. v. 7. 8. Israelitarum in Ægypto Exod. 1. v. 16. Moïsi in fiscella scirpea, Exod. 2. v. 3. seqq. imò Angeli eorum semper vident faciem patris cælestis, Matth. 18. v. 10.

III. *Fuge*, hic non eris tutus, aliam tibi monstrabo regionem, ut gladium Herodis possis effugere. Vides igitur fugam esse licitam in persecutione personali, juxta Christi monitum, Matth. 10. v. 23. habemus insuper exemplum Davidis, 1. Sam. 19. v. 12. Eliæ, 1. Reg. 17. v. 5. Pauli, Act. 9. v. 25. qui enim periculum amat, peribit in eo, Sir. 3. v. 27. si verò persecutio sit communis, fugæ medium non arripiendum, sed manendum est, Joh. 10. v. 12. 21.

4. *Impulsiva gravitatem*, quam his verbis Angelus exprimit: Futurum est ut Herodes querat puerum ad perdendum eum. En omnium hostium consilia Deo cognita sunt, nec est sapientia, nec prudentia, nec consilium contra Dominum, Prov. 21. v. 30. ille dissipat consilia malignorum, ne possint implere manus eorum, quod cœperant, Job. 5. v. 12. vide etiam Sir. 42. v. 20. Ergo confide Deo, & hostibus tuis occine illud Esai, 7. v. 9.

5. *Loci qualitatem*, qui Ægyptus est, terra barbara & idololatræ, ut jurisdictionem Herodis declinaret, & simul indicaret, se verum esse Messiam, qui ex spiritali Ægypto populū suum liberaturus, & in cælestem terram promissionis educendus erat. Vide plures rationes in Meisnero & Dieterico.

Noetur

Notetur Consolatio pro omnibus Christi exulibus. Hic Pater cœlestis filio suo locum indicat, ubi tuto latere potuit. Confide ipsi, sicut pro filio curavit: ita etiam curabit pro te, & persecutionis tempore asylum tibi monstrabit, ubi tutus eris. Turris fortissima nomen Domini, ad ipsum currit justus & exaltabitur, Prov. 18. v. 10.

6. *Commorationis diuturnitatem*, nimirum dum dixero tibi, q. d. non semper in Ægypto eris, ego te suo tempore traducam in terram hanc. Omnia enim coram Deo ordinata sunt in numero, pondere & mensura, Sapient. 11. vers. 22. ita ejus momentum, Psalm. 39. vers. 6. etiamsi affligit, miseretur tamen secundum multitudinem misericordiarum suarum, Thren. 3. vers. 32. Israelitæ non semper in Ægypto, non semper in deserto, non semper in captivitate Babylonica, omnia certis terminis definita erant, Dan. 11. vers. 36. exilium tuum etiam aliquando finietur, quando in cœlestem patriam transfereris ubi communionem habebis cum Patre & filio, 1. Johan. 1. vers. 3. ibi *κολίτευμα* nostrum, Philip. 3. vers. 20.

Consideravimus Angeli præceptum, considerabimus etiam *Josephi obsequium*, quod hic describit

I. *Ratione modi*. Obtemperat enim

1. *Alacriter*, dum experrectus quam primum è lecto surgit, & sine tergiversatione, quod in mandatis habebat exequitur. Sequamur hanc alacritatem, quando per Angelos suos, fideles Ecclesiæ ministros Deus Pater cœlestis nos ad pœnitentiam vocat, ne cunctemur aut procrastinemus, sed statim surgamus, & vocationi divinæ morem geramus, Psal. 95. v. 8. Sirach. 5. v. 8. & 18. v. 22. & 26.

2. *Simpliciter*, absque ulla disputatione. Poterat replicare: quid in Ægypto agam inter homines istos barbaros & idololatricos. Somnium fuit, quod attendere prudentis non est, Sirach. 34. vers. 2. Si puer hic filius DEI est, ut quidem ex Angeli relatione percepimus, Herodes certè ipsum non interficiet, fortior est Pater cœlestis, & conatum illius reprimet. Sed captivus Josephus omnem rationem, & verbis mandati angelici simpliciter inhæret, assumendo puerum & matrem ejus, ut Evangelista testatur. Idem nos quoque decet. Talis obedientia custos & mater est omnium virtutum, ut Augustinus loquitur. Si igitur verbum habes, firmiter inhære, & cum Abrahamo crede contra spem is spem, planissimè sciens, quæcunque promisit DEUS, quod ea etiam facere potest, Roman. 4. vers. 21. vide etiam dicta, Deuter. 12. vers. 8. & ult. Ezech. 20. vers. 19. & applica ad articulum de S. Cœna contra Calvinianos, qui à litera recedunt, & sapientiam ipsam justificant, Matth. 11. v. 19.

II. *Ratione termini* quamdiu in Ægypto commoratus fuerit, nempe usq; ad obitum Herodis. Nam habent quoque sua fata tyranni. Conterit tandem Deus sceptrum exactoris, Esa. 9. v. 4. & dicit: hucusque venies & non amplius procedes, Job. 38. v. 11. nam viri sanguinum non dimidiabunt dies suos, Psal. 55. v. 24.

III. *Ratione scopi*, ut nimirum Prophetia impleretur, quæ legitur, Os. 11. vers. 1. ex Ægypto vocavi filium meum. Christus enim est summa totius Scripturæ, omnes Prophetæ testantur de ipso, Actor. 10. vers. 43. imò omnes promissiones divinæ in ipso sunt etiam, & in ipso sunt Amen, 2. Cor. 1. v. 20.

De

De Secundo.

Jam alteram partem Evangelii ventilandam suscipimus de Herodis ira, cujus hinc describitur

1. *Inflammatiō.* Cum enim Herodes videret, inquit Evangelista, quod illusus esset à Magis, iratus est valde. Promiserant quidem Magi se reversuros ad Herodem, sed divinitus admoniti, aliâ viâ postmodum utuntur, & rectè: Deo enim magis obediendum quàm hominibus, Act. 5. v. 29: Hinc Isidorus: In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod autem Herodes inde ad iram commoveretur, ipsius malitiæ potius, quàm culpæ Magorum adscribendum est. Dolet enim, quod animi sui desiderium ipsorum morte, ceu decreverat, implere non potest, & inprimis relatione illorum de novo Rege Judæorum frustratus est.

Tyranni sunt mancipia Diaboli, & sicut ille homicida fuit ab initio, & in veritate non fterit, Joh. 8. v. 44. ita quod vulpinâ non possunt leoninâ aggrediuntur, & in prima, quod ajunt, herba, ecclesiam ejusque membra, perimere studet, sibi que gratulantur quasi Deo cultum præstiterint, Johan. 16. v. 2.

2. *Operatio.* Nam

1. *Servos emittit*, qui sine dubio fuerunt milites, turba ferox & crudelis, horum operâ in perpetrando suo infanticidio utitur Herodes, quod adhuc apud milites receptum est, dum contributiones armatâ manu colligunt, & direptis omnibus tam pecora quàm homines catervatim secum abducunt. Vide quid facias. Hâc in parte centurioni tuo, non obligaris ad obedientiam. Mandatum ejus impium est, noli parere, habes ex-

emplum ministrorum Saulis, 1. Sam. 22. v. 17. Cæsari militiam, Christo innocentiam debes, quod olim Mauritius martyr Imperatori suo regerebat. Centurio non respondebit pro te in extremo judicio, sed unusquisque pro se rationem reddet Deo, Rom. 14. v. 12.

2. *Infantes occidit.* Quorum nota

1. *Innocentiam.* Bimuli enim erant & infra, & neq; Herodem, neq; servos ejus offenderant, discrimen inter dextram & sinistram non noverant, Jon. 4. v. 11. nec bonum nec malum fecerât, Rom. 9. v. 11. Comparatè tamen hæc innocentia saltem & in sensu politico intelligenda est, respectu aliorum hominum, coram Deo enim innocens non est innocens. Ex. 34. v. 7. in peccatis enim nati & concepti erant hi infantes, Pl. 51. v. 7. propterea mortis rei, quæ peccati stipendium dicitur, Rom. 6. v. 23. ad hæc parentum incredulorum ingratitude, præsertim in Bethlehemiticorum Civium, Mariam Christi matrem in stabulum ablegantium, in filiis visitare Dominus voluit, Exod. 20. v. 5. Saluti tamen ipsorum lanienâ hæc nil obfuit, sed rapti potius ita sunt à peccatoribus, ne malitia cor eorum perverteret, aut falsa doctrina animam deciperet, Sap. 4. v. 11.

2. *Copiam.* Non enim tantum unum & alterum, sed omnes pueros, nec Bethlehemitos solùm sed finitimos quoque trucidare jussit. Tutius scilicet fore judicabat tyrannus, bimulos & inferioris ætatis omnes truculentæ huic lanienæ mancipando, in excessu peccati, quàm mitius procedendo, Jesum manibus suis elabi. Imò tanta fuit Herodis in hoc negotio crudelitas, ut propriis filiis non pepercerit, proinde Cæsar Augustus teste Macrobio, postquam hoc audivit, dissecere solitus est: Se malle porcum Herodis

E quàm

quàm filium esse, quod simulatâ superstitione porcos mactare non soleat.

Libido dominandi multorum semper malorum causa est, Exod. 1. v. 16. Jud. 9. v. 5. 2. Sam. 15. v. 10. 2. Reg. 11. v. 1. Tu cave, ne imperium dominandi libidine vel affectes, vel vi invadas, vel tyrannide occupes vel cæde conserves.

Crede mihi bene qui latuit bene vixit, & intra.

Fortunam debet quisque manere suam.

3. *Patriam.* Nam in Bethlehem & finibus ejusdem cædes hæc perpetrata est, quod adhuc hodie fieri amat. Ubi enim vera Ecclesia est, ubi Christus in præsepio jacet, ubi verbum & Sacramenta ipsius putè administrantur, ibi persecutio, Crux & Calumnias præstò esse solet. Liliun inter spinas nota est Ecclesiæ, Cant. 2. v. 2.

3. *Vaticinatio.* Factum enim est, inquit Evangelista, ut impleretur prædictio Jeremiæ, quæ extat c. 31. v. 15. Rama est nomen Civitatis sitæ in tribu Benjamin, Jos. 18. v. 25. ponitur hîc per ἀναξιν, ut intelligamus, tantam fuisse hujus ploratus & ejulatus, vocem, ut etiam in longè distitis locis extra Bethlehemiticis fines in tribu Bnnjamin audita fuerit. Per Rahel uxorem Jacobi, quæ in finibus Bethlemiticis olim mortua & sepulta est, Gen. 35. v. 19. matres Bethlehemiticæ & in vicinia ejusdem habitantes intelliguntur. Literaliter quidem prophetia hæc in captivitate Babylonica, ut contextus innuit, per similitudinem verò hîc quoque impleta esse dicitur. Vide Dietericum.

Deus omnia quæ fiunt in tempore, secundum præscientiam suam ab æterno decrevit: Imò capilli nostri numerati sunt, & sine voluntate ejus nullus decidit, Matth. 10. v. 30.

De Tertio.

Restat pars tertia, nempe *curare revocationis*, quam probat

1. *Legati auctoritas.* Defuncto en im Herode Angelus Josepho apparet in Aegypto, modo quo antea etiam apparuerat, cum fugam ipsi præciperet, nimirum in somno. Ubi de somniis dicendi ansam habebis, quæ sunt triplicia, 1. *naturalia*, Eccles. 5. v. 1. 2. *diabolica*, qualia Weigeliani & Enthusiastæ venditant, 3. *divina*, Gen. 28. v. 12. c. 31. v. 24. c. 37. v. 5. seqq. c. 40. v. 5. c. 41. v. 1. Dan. 2. & 4. v. 10. Naturalia nihil moremur, Sir. 34. v. 1. divina non appetamus, habemus enim Mosen & Prophetas, Luc. 16. v. ult. diabolica detestemur, & benè provideamus ne quacunquè ratione illis implicemur. Omnes enim qui faciunt hæc, abominatur Dominus, Deut. 18. v. 12.

2. *Nuncii suavitas*, quod hætenus in Aegypto parentes Christi magno desiderio expectaverant. Quadruplici tamen potissimum scætet solatio.

1. *est, dulcis in patriam reditus.* Quamdiu Christus in Aegypto fuerit, ex historia Evangelica certò colligi nequit, alii septem, alii sex, alii duos tantum annos numerant. Ut sit, hoc evidentissimè constat, Christum in Aegypto non semper mansisse, sed revocatum ab Angelo in patriam rediisse. Nos per in obedientiam protoplastorum ex paradiso ejeti in hoc mundo tanquam exules peregrinamur, 1. Cor. 4. v. 11. Sed estote bono animo: Ideò Christus exul factus est, ut nobis reditum in cælestem patriam compararet, Joh. 14. v. 2.

2. *Totalis hostium interitus.* Nam mortui sunt, inquit Angelus, qui animam pueri quærebant, nempe certam Deus tyrannis perse-

Handwritten marginal note:
 3. *in p. 34. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*

persecutionis mensuram determinat, qua impletâ, tarditatem pœnæ, vindictæ gravitate compensat. Exempla sunt in promptu, Exod. 14. v. 28. 2. Reg. 19. v. ult. Dan. 4. v. 30. 2. Macc. 9. v. 28.

3. *Certus refugii portus.* Cum enim Josephus extimesceret Archelaum, qui Patri in regno successerat, & patrios mœres induisse non abs re suspicaretur, ecce, divino responso erigitur, ut sine ulla hæsitatione in partes Galilææ secederet, quod fecit etiam Josephus, & habitavit in Civitate Nazareth. Videmus hinc κατὰ νόμον καὶ ἐν ὄντι. Bono igitur virtutū & pietatis exemplo parentes liberis præluceant, nec incentiva præbeant vitiorum. Generationi enim justorum benedicetur, Pl. 112. v. 2.

4. *Scripturæ consensus.* Hoc enim factum est, inquit Evangelista, ut impleretur

id, quod dictum est per Prophetas Nazarenus vocabitur. Quinam verò Prophetæ isti fuerint, ad quos Evangelista provocat, in specie nusquam exprimitur, ut non abs re Hieronymus scribat: Omnes Ecclesiastici quærunt & non inveniunt ubi scriptum sit: quoniam Nazarenus vocabitur. Sed licet non inveniatur quoad literam, invenitur tamen per bonam consequentiam. Vocatur enim Nezar, id est, surculus ex radice Jesse, Es. 11. v. 1. Deinde etiam verus Nezar sive Nazar est, id est, sanctus & consecratus Domino, ut Simson, Jud. 13. v. 5.

Tali scripturarum Consensu Josephus in fide sua valdè confirmatus est, & exilium patienter tulit, sicut omnes fideles sub cruce consolationem ex scripturis haurire oportet, Pl. 119. v. 92.

In Festo Epiphaniæ. *Vnde hoc Festum ita dicitur fieri, vid. ap. Kromay. Syst. p. 1099.*

Evangelium Matt. 2. v. 1-13.

DE Japhet vaticinatus est olim Noah, quod habitaturus sit in tabernaculis Sem, Gen. 9. v. 27. Hoc impleri cœpit in hodierno Evangelio. Per Sem intelliguntur Judæi. Nam ille pater est omnium filiorum Heber, Gen. 10. v. 21. Per Japhet intelliguntur gentes, & dicitur de illis, quod in tabernaculis Sem aliquando habituræ sint, nimirum tempore Novi Testamenti, ubi maceries intergerina destructa, & gentes quoque in consortium Ecclesiæ cooptatæ sunt, Eph. 2. v. 14. Hinc sine dubio Messias duo habet nomina, alterum hebræum, alterum græcum, ut Judæos simul & Græcos ad regnum suum pertinere demonstraret.

Hodie primitias ex ipsius Orientis penetralibus accedere videmus juxta vaticinium Es. 9. v. 3. c. 60. v. 3. seqq.

Nos absque ulterioribus ambagibus Evangelium ad manus sumemus, & considerabimus.

- I. *Magorum adventationem.*
- II. *Hierosolymæ consternationem.*
- III. *Novi Regis præsentationem.*

J. J.

EXEGESIS.

ADjuro vos, filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nunciatis ei, quia

E 2

quia amore langueo, inquit sponsa Christi, Cant. 5. v. 8. Pari desiderio Magi quærunt novum Regem Judæorum, cujus stellam in Oriente viderunt. Notamus hîc

1. *Appellationem.* Magi enim vocantur, non ut Simon Magus, Act. 8. v. 9. Sed in sensu Persico, quibus Magi erant viri docti, eximii, & variis disciplinis imbuti, præsertim Astronomiæ exactam habebant scientiam, hinc ex stellæ apparentis novitate novitiam & miri aliquid contigisse colligunt. Pontificii Reges fuisse contendunt, & quidem numero tres, primo Melchioris, secundo Casparis, tertio Balthasaris nomen assignant. Sed sine fundamento. Nos scimus quod fuerint 1. Ethnici, qui ad peculium Dei in V. T. non pertinebant, sed per Christum Judæi & gentes in unum ovile redacti sunt, Joh. 10. v. 16. Rom. 10. v. 12. 13. 2. Philosophi, qui sapientiam quærebant, ut Paulus ait, 1. Cor. 1. v. 22. & nihilominus stulti fiunt propter Christum, 1. Cor. 4. v. 10. Captivantes omnem intellectum in obsequium Christi, 2. Cor. 10. v. 5.

2. *Peregrinationem.* Nam ab Oriente veniunt Hierosolyman, certa tamen urbs vel regio non specificatur. Quidam ex veteribus putant Susis ipsos venisse, quæ Persiæ metropolis est, & ab Hierosolyms distat milliaria ducenta & octodecim. Quidam ex Saba venisse autumant ex Ps. 72. v. 10. Es. 60. v. 6. præsertim quia Ecclesia canit: Reges de Saba veniunt, aurum, thus, myrrhum offerunt. Quod si verum est, iter ~~ducentorum~~ *est iter* ducentorum septuaginta sex milliarium emensi sunt. Unde magnum ipsorum elucet desiderium, quod neque molestiæ neque impensæ coercere potuerunt. Sequere hos peregrinantes. O quam mul-

ti sunt inter nos, qui vix tot passibus à templo distant, quot hi milliariis ab Hierosolyms & tamen Christum quærere tædet pigetque. Supina negligentia! quam Magi olim accusabunt.

Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperië fugiens per saxa per ignes. Sed Christum nemo quærît in verbo & Sacramento, cujus tamè possessio melior est omnibus opibus pretiosissimis, Prov. 8. v. 11. 12.

3. *Indagationem.* Nam ubi venerunt Hierosolymas, sollicitè inquirunt & subinde repetunt: ubi est recens natus Rex Judæorum? Hoc etiam, dilecti, nostrum esto symbolum, & cum Bernharδο quotidie ingeminemus:

*Quocunq; loco fuero,
Iesum meum desidero,
Quam lætum cum invenero,
Quam felix cum tenuero.*

Si templum ingrederis, cogita & dic in corde tuo: ubi est novus Rex Judæorum? veni ut audiam eum, & verba ejus memori corde reponam. Si confessionarium accedis, rursus cogita: ubi est novus Rex Judæorum? veni ut remissionē peccatorum ab ipso impetrem. Si mensam Domini accedis, quære cum Magis: ubi est novus Rex Judæorum, veni ut pignus salutis meæ salvificum, ipsius corpus sub pane, & sanguinem sub vino accipiam. Si pericula incurris, & à cunctis hominibus desereris, quærendo insta: ubi est novus Rex Judæorum? veni, ut afflictionem meam ipsi aperiam, ejusque auxilium unice implorem. Hanc indagationem institue, dum adhuc propè est Dominus, Esa. 55. v. 6. & stellam verbi tibi lucere sinit, ne postea cum Antiocho quæras & non invenias, 2. Macc. 9. v. 13.

4. *Annexam rationem,* quæ duplex

1. *Stella.*

Vid. 84 pp.
Tract. Schim.
de Circumf.
p. 305.

1. *Stella apparitio.* Nam vidimus stellam ejus, inquit, in Oriente. De hac stella variæ sunt opiniones. Augustinus & Theophylactus putant fuisse Angelum, qui in figura Cometæ apparuerit, Apoc. 1. v. 20. Pl. 104. v. 4. Exod. 13. v. 21. Sed quia disertè ab Evangelista aliquoties stella appellatur, nos quoque simplicitati verborum in hæremus. Non tamen fuit stella vulgaris, sed nova & inconsueta, quam Deus condidit, ut Evangelista esset divini partus, teste Hidoro, quod inter alia motus etiam docet. Non enim ab Oriente in Occidentem, sed ab Hierosolyma in Bethlehæm, & ita à Septentrione in Meridiem ferebatur. Vide Dietericum.

Si stellam verbi sui Deus tibi oriri sinit, radios ejus noli contemnere, sed surge statim & ambula in luce, dum lucem habes, ne tenebræ te obruant, Joh. 12. v. 35.

2. *Reverentiæ exhibitio.* Nam venimus, inquit, ut adoremus eum. Ecce Magi tam longinquum iter suscipiunt, ut Christo Judæorum Regi debitum honorem exhiberi possint: Nos in omni loco Christum habemus propinquum, non enim longè est ab uno quoque nostrum, in ipso siquidem vivimus, & movemur, & sumus, Act. 17. v. 28. & tamen non adoramus sed blasphemamus quotidie. Hoc certè non impune feremus, Ezech. 39. v. 7.

De Secundo.

Jam sequitur *Hierosolymæ consternatio.* Gaudere debebat totus mundus, & imprimis Hierosolyma, ob Regis hujus natiuitatem, cujus salutaris gratia omnibus apparuerat, Tit. 2. v. 11. Sed ecce contrarium audimus. Dum enim Magi de novo Rege Judæorum quæstionem movent Hierosolymis, movent simul totam Civitatem. Con-

turbatur Rex, conturbatur grex. Regem quod attinet, prodit ille conturbationem suam

1. *Curiosa percunctatione.* Convocatis enim Principibus & Scribis, qui summa fuerunt ministerii Ecclesiastici capita, studiosè sciscitabatur, ubi Christus nasci deberet.

Herodes aliàs Pontificum & Scribarum hostis erat infensissimus, quos non solum averfabatur, sed etiam persequabatur, & principales ex ipsis jam tum interfecerat. Jam verò ubi necessitas urget, reliquos convocat, & operâ eorum utitur. Idem Mundus adhuc in usu habet. Pastores nihili facti, ipsorum admonitiones aspernantur, sunt mera περιβήματα καὶ καθάρματα, 1. Corinth. 4. v. 13. ut docet historia Ahab, 1. Reg. 22. v. 8. Elisæi, 2. Reg. 2. vers. 23. Jeroboami, 1. Reg. 13. v. 4. Sed quando decumbunt, aut eum tentationibus luctantur, de sind die Pfaffen gus genug / tunc vocantur, tunc amantur, ut claves cœli afferant, & decessuræ animulæ portam paradisi aperiant. Sed cave, ut mundi hac in parte ingenium sequaris. Nam qui me contemnit tempore gratiæ, rursus contemnitur tempore angustia, 1. Sam. 2. v. 30.

2. *Clandestinâ Magorum convocatione.* Non patitur Magos diu inter vulgus versari, sed ad se vocat, & in secreto sciscitatur, quando stella exorta sit. Hinc apparet tyrannos in perpetuo metu versari. Non enim est pax impiis, Esa. 57. v. 21. Sonitus terroris semper in auribus illorum, & cum Pax sit insidias suspicantur, Job. 15. v. 21.

Dionysius Syracusanorum tyrannus tonforibus barbam suam non commisit, sed filias suas tondere docuit, & postquam adultæ ætati appropinquabant, manibus ipsarum ferrum quoque non ausus est committere, sed candentium juglandium putamini-

bus barbam simul & capillum aduri iussit, ut Valerius Maximus testatur. Caveant igitur Principes & Dynastæ tyrannidem, ut habeant bonam conscientiam, & in subditorum sinu absque metu indormire possint, ut Eberhardus Dux Wûrtembergicus. Qualis idea boni Principis etiam lobus fuit suo tempore, Iob. 29. v. 12.

3. *Subdolâ insidiatione.* Nam dimittit eos, dicens: Exquirite diligenter super puerum, cumque inveneritis, nunciate mihi, ut & ego veniam & adorem eum. Sed rectè Hieronymus: Devotionem promittit, & gladium acuit, malitiam cordis depingens colore humilitatis. En veram & vivam imaginem omnium hypocritarum, tam in Ecclesiastica congregatione, ubi multi ore appropinquant, sed corde longè sunt, Es. 29. v. 13. quam in politica conversatione, dum plerique ex amicis etiam mel in ore & fel in corde gerunt, de quibus Sirach. c. 19. v. 22. seqq. sed dolosos abominatur Dominus Pf. 5. v. 7.

Deinde conturbatur etiam *Grex*. Quo nomine veniunt

I. *Clerici*, de quibus tria Evangelista memorat. Nam

1. *Vocati concurrunt.* Herodes erat Rex Ethnicus cui parere coguntur. Nam sceptrum de Iuda ablatum erat, unde sine ulteriori scripturarum evolutione colligere debebant, Messiam venisse, Gen. 49. v. 10.

2. *Scripturas evolvunt.* Nihil de traditionibus vel scriptis Patrum. Unica scriptura norma esse debet omnium Conciliorum. Væ qui descenditis in Aegyptum, scilicet ad seculares scientias, & os Domini non interrogatis, scilicet Sacram Scripturam, inquit Esaias c. 31. v. 1. Scriptura est fundamentum & columna fidei nostræ, ut Irenæus

loquitur, ad quam in quæstionibus dubiis remittimur, Esa. 8. v. 20. Ioh. 5. v. 46. Luc. 16. v. 31.

3. *Veritatem erunt*, & ex Mich. 5. v. 2. locum indicant, ubi Messias nasciturus erat, nempe in Bethlehem Iudææ. Ita Magis locum nativitatis monstrant, & tamen cum ipsis Christum non quærunt, multò minus inveniunt. Tales sunt pastores Ecclesiarum bene docentes & malè viventes, Rom. 2. v. 19. seqq. Sed pœnam eò graviolem merentur. Qui enim scit bonum facere, & non facit, ἀμαρτία ἀνθρώπου ἐστίν, inquit Iacobus c. 4. v. 17.

II. *Laici*, de quibus duo in primis Lucas commemorat, quæ ipsis non laudem, sed maximam apud omnem posteritatem ignominiam pariunt. Nam

1. *Bellum metunt.* Novus Rex, cogitant, nova lex, & novum bellum, memores cladum antiquarum, quas in occupando regno ab Herode perpessi fuerunt, atque ita tranquillitatem domesticam saluti æternæ præferunt. Quo ipso typum exhibent eorum, qui agnoscunt quidem doctrinam Evangelii esse veram, sed metunt pericula & persecutiones, quæ Evangelium comitantur. Hos Paulus vocat inimicos Crucis Christi, & æternam ipsis damnationem annunciat, Phil. 3. v. 18. 19.

2. *Christum respiciunt.* Talem Messiam non cupiunt, qui in stabulo jacet pauper & egenus, sed potentem Dynastam & mundanum aliquem Principem, qui polleat virtute, & exercitu benè instructo à jugo Romano ipsos vindicare possit. Sed nondum venit, & nunquam veniet. Regnum enim Messiae non est de hoc mundo, Johan. 18. v. 36.

De

De Tertio.

Restat pars ultima, de *Novi Regis præfentatione*, ubi notat Evangelifta Magorum

1. *Digreffionem*, nam cum audiffent Regem, inquit, profecti funt, nimirum diutius Hierofolymis commorari noluerunt, quia nemo ibi erat, qui Regis hujus novi curam aliquam præ fe ferret, proinde rarfus fe accingunt, & ulterius pergunt ad locum à Scribis & Pontificibus fibi indicatum, ut defiderii fui scopum tandem aliquando attingant.

Digreffionem illam excipit ftella, quæ hætenus aliquandiu, ut videtur, difparuerat, & valde exhilarat Magos

1. *Ortu*. Nam poftquam egrediuntur portam, ecce ftella, quam in Oriente viderant, fe rurfum offert confpiciendam, quâ vilâ, in fide fuâ mirificè confirmantur, & ab omni fcrupulo, quem hætenus Diabolus ipsis injecerat, penitus liberantur.

Hoc tibi in folatium applica, quando fub cruce facula fidei tuæ, concuritur, aut ftella verbi cœleftis per nebulas tentationis obtenebratur. Perge conftanter in via pietatis, & Chriflum quærere ne ceffa, reparabit ftella fuo tempore, & omnes cordis tui ærumnas diffipabit, teftè Davide. Pf. 97. v. 11. Pf. 112. v. 4. exemplo eft Job. c. 1. & 42. v. 11. Tobias, c. 13. v. 1. Sara, Tob. 3. v. 21.

2. *Motu*. Nam præcedebat ipsis, & Ducem quali itineris fe præbebat, locum & domum commonftrans, ubi Maria erat cum puero. Idem facit ftella verbi divini. Proinde fequamur cum Magis ipsis ductum, & non decipiæmur, 2. Pet. 1. v. 19. Traditiones & decreta Pontificum funt quali ignis fatuus, qui viatores ludificat &

in præcipitium agit. Sine mendacio confummabitur verbum legis, & fapientia in ore fidelis complanabitur, inquit Sirach c. 34. v. 8.

3. *Statu*. Nam ftetit fuper domum in qua puer eft, & eo ipfo Magis indicat, quod in hac domo novus Rex Judæorum invenitur. Sic ftella verbi divini ftat, ubi Chriflus eft, & non amplius pergit ad reliquias, merita & interceffiones Sanctorum. Nam unus eft Mediator inter Deum & homines, Homo Chriflus Jefus, 1. Tjm. 2. v. 5. & non eft in alio quoquam falus, Act. 4. v. 12.

II. *Ingreffionem*, ubi tria confideranda funt, nam

1. *Quæftum* inveniunt (juxta promiffionem Deut. 4. v. 29.) *in genna* in genna, id eft in ftabulo. Vid. Difp. præf. Schm. de Circum. filij. p. 168.

2. *In genna* *procidunt*, & non tantum civiliter adorant, ut Calviniani putant, fed etiam religiofè unâ adoratione Deum & hominem venerantur, quod & nobis incumbit. Qui enim non adorat crucifixum, anathema fit, & Dei annumeretur Crucifixoribus, inquit Nazianzenus. Imò hoc ipfum valde urget *παρρησιας* noftram, quando perfuafum habemus, cum quem adoramus, non efle tantum verum Deum, apud quem nihil impoffibile, Luc. 1. v. 37. Sed etiam verum hominem, & ita fratrem noftrum, cujus viscera conturbantur fupernos, ut mifericordiam fuam nobis denegare non poffit, Jer. 31. v. 20. vide etiam Ebr. 4. v. 15. 16.

3. *Munera offerunt*, quæ funt
1. *Euchariftica*, quibus gratum fuum erga Chriflum animum declarare voluerunt, ut in orientalibus regionibus more receptum fuit. Exempla vide Gen. 43. v. 11. 1. Sam. 10. v. 27. 1. Reg. 10. v. 2. Deus Pater cœleftis nos quoque, qui olim fine Chrifto eram, Eph. 2. v. 12. per lucem Evangelii ad præ-

præsepe Filii sui deduxit. Offeramus ipsi munera, nimirum vitulos labiorum nostrorum, Ose. 14. v. 3. quod placebit Deo super vitulum novellum cornua producentem & ungulas, Pl. 69. v. 32. Deinde hoc modo etiam gratitudinem nostram declarare debemus, ut de bonis nostris ad cultum divinum & sustentationem pauperum aliquid erogemus, Prov. 3. v. 9. Gal. 6. v. 6. Esa. 58. v. 7. Matth. 25. v. 42.

2. *Mystica.* Nam

*Aurum, thus, myrrham Regique Deoq;
hominisq;*

Dona ferunt, ut Poeta canit.

Per aurum notatur fides, 1. Pet. 1. v. 7.

1. *Propter pretiositatem*, nam oculi Dei respiciunt fidem, Jer. 5. v. 3.

2. *Propter durabilitatem*, quia sub cruce non labascit, Job. 13. v. 15.

3. *Propter soliditatem*, Pii enim in fide radicati sunt, Col. 1. v. 23.

4. *Propter virtuositatem*, est enim robur animæ nostræ, Rom. 10. v. 11.

Per thus notantur preces, Apoc. 5. v. 8. quia verò externi thuris odor non placet Deo, nisi ei conjunctus sit orationis ardor, Jer. 6. v. 20. videamus ut ex corde contrito preces nostras offeramus, Psal. 51. v. 19.

Per myrrham præfiguratur Carnis mortificatio, Gal. 5. v. 24. sicut enim corpus Christi in sepulchro myrrha unctum fuit, quò etiam in primis Magi, juxta veteres, ob-

latione hujus respexerunt: Ita nos quoque cum Christo mori oportet, Rom. 6. v. 4.

III. *Regressionem.* Ubi notamus

1. *Divinam Providentiam.* Nam in somno acceperunt responsum ne reflecterent ad Herodem. Ita Deus excubat super fidelibus suis ne tyrannorum insidiis illaquerentur, nobis etiam nec cogitantibus nec petentibus, Pl. 121. v. 41. Jer. 31. v. 28.

2. *Viatorum Prudentiam.* Nam aliam viam arripiunt. Unde pulchram allegoriam quidam ex Patribus nectere solent. Oportebat enim, inquit Leo, ut jam in Christum credentes, non per antiquæ conversationis semitas ambularent, sed novam ingressi viam à relictis erroribus abstinerent. Tu fac similiter. Venisti per viam fornicationis, ambula de cætero viam castitatis, venisti per viam avaritiæ, ambula de cætero viam beneficentiæ, &c. Sunt verba Chrysostomi. Nam qui post conversionem ad immundi mundi volutabra revertitur, porcis similis est, 2. Pet. 2. v. 20. 21. 22. *Vid. infr. p. 196.*

3. *Termini evidentiam.* quorsum regressi sint, nempe in regionem suam. Quis igitur credit ipsos Colonia sepultos esse? Mera certè fabula est. In regionem suam reversi sunt, inquit Evangelista. Nos etiam in mundo peregrinamur, videre ne hæreamus, sed cum Monica evolemus ad regionem, quæ nobis in cælo parata est, Phil. 3.

v. 20.

Dominica I. post Epiphaniam

Evangelium Luc. 2. v. 41. ad fin.

H Agg. 2. v. 10. de secundo templo à Zorobabel extructo prædictum fuit, quod illius gloria major sit futura,

quàm vel tabernaculi Mosaici, vel templi Salomonæi, quod utrumque tamen gloria Domini instar nubis implevit, Ex. 40. v. 34.

1. Reg.

1. Reg. 8. v. 10. Rationem exponit ipse Propheta, v. 8. & repetit Mal. c. 3. v. 1. quod ad secundum illud templum Messias in propria persona venturus, & longè magis quàm prius templum suâ prædicatione & miraculorum operatione glorificaturus sit. Hoc impletum est in hodierno Evangelio, ubi Christus anno ætatis suæ duodecimo in templo Hierosolymitano audiendo & interrogando doctissimorum Rabbiorum oculos in se convertisse, & divinæ suæ sapientiæ specimen vulgare edidisse legitur.

Nos partiemur Evangelium in tria membra principaliora. Quorum

I. Est *CHRISTI amissio.*

II. *Amissi inventio.*

III. *Inventi subjectio.*

J. J.

EXEGESIS.

CRUX & calamitas pietatis Comes est individuus, ut Siracides testatur cap. 2. vers. 1. & Paulus, 2. Tim. 3. v. 12. Exempla sunt parentes Christi, qui cultui divino vacantes Christum amittunt. Describitur ergò hîc

I. *Occasus*, quæ est parentum Christi religio sitas, cujus ardorem singularem declarabant quotannis

1. *Sacra frequentando.* In V. T. Deus tria festa solennia, Paschatos, Pentecostes & tabernaculorum, eo loco, quem ipse elegerat, Hierosolymis scilicet, omnibus masculis quotannis visitanda præceperat, cum primis verò paschatos festum, Levit. 23. v. 5. seqq. Deut. 16. v. 1. seqq. Exod. 23. v. 17. In ea peregrinatione viris sese devotæ scæminæ spontè conjugebant, ut exemplum Mariæ comprobatur in præsentis Evangelio. Nos imitemur, & congressus Ecclesiasticos liben-

ter visitemus. Nam Ecclesia domus Dei est, Esa. 56. vers. 7. ædificata in hunc finem, ut ascendant tribus Domini ad confitendum nomini Domini, Ps. 122. vers. 4. ibi sonant verba vitæ, Joh. 6. v. 68. in quibus salvi erunt omnes qui audiant, & universa domus eorum, Act. 11. v. 14.

2. *Devote perseverando.* Secus faciunt, qui vix prima templi limina veluti canis Nilum aut culinam salutant, & mox sub exordium aut medium Concionis se subducunt, vel si maximè finem concionis expectent, preces tamen & benedictionem sacerdotalem floccipientes quasi astro periciti domum festinant. In hos quadrat illud Davidis Ps. 109. v. 17.

3. *Iesulum apportando.* Erat puer annorum duodecim. Hierosolymæ autem distabant ab oppido Nazareth, ut quidam computant, milliaria viginti, nihilominus ipsum secum deducunt, & hanc itineris molestiam æquo animo ex sancta erga Deum obedientia suscipiunt. Horratur nos suo exemplo, si liberorum nostrorum salutis prospectum velimus, ut statim à primis incunabulis illos ad religionis & pietatis exercitia assuefaciamus, juxta præceptum Domini, Deut. 6. v. 20. Eph. 6. v. 4. Cor hominis à pueritia pravum est, Gen. 6. v. 5. c. 8. v. 21. ideo cum lacte materno pietas liberis instillanda, ut ita per virgam correctionis malitia ista de die in diem eradicetur, quod fecit Abraham, Gen. 18. vers. 19. Tobias senior, Tob. 4. v. 2. Hanna mater Samuelis, 1. Sam. 1. v. 28.

II. *Christi remansio.* Cujus Causæ sunt

1. *Parentum negligentia.* Ignorabant enim & putabant ipsum forsitan esse inter cognatos, vel inter notos, vel in comitatu. Cavenda nobis ista negligentia, liberi enim

F

Dei

Dei donum sunt, Pl. 127. v. 3. & proinde cura ipsorum ante omnia haberi debet, ne tangat nos etiam Christi cominatio, Matth. 18. v. 6.

2. *Divina providentia*, [quæ] latenter ipsum parentibus insciis Hierosolymis remanere voluit, ne isti fortassis disputationi cum legis peritis peragendæ impedimento essent. Propterea liberi hoc non trahant in exemplum, fuit enim aliquid singulare, sed agant cum voluntate & consensu parentum suorum, quicquid agunt, juxta 4. præceptum, Exod. 20. v. 12. Eph. 6. v. 2.

III. *Parentum Christi afflictio*. Postquam enim vident puerum non esse inter cognatos & amicos, dolore & perturbatione animi non exigua perculluntur, quæ gravis illa calamitas in primis præfiguratur, quando in spiritualibus tentationibus Christus videtur amissus, ut Job. c. 6. v. 4. c. 10. v. 16. David, Pl. 18. v. 6. Pl. 77. v. 3. & 88. v. 4. experti sunt. Sed cooperatur in bonum diligentibus Deum, Rom. 8. v. 28. & est

1. *Securitatis medicamentum*, ut cum tremore & timore semper in oratione perseverent, & cum Ecclesia quotidie ingeminent: *Führ uns Herr in Versuchung nicht!* / *ic.* Vide Pl. 30. v. 7. seqq. Ergo qui stat videat ne cadat, 1. Cor. 10. v. 12.

2. *Pietatis incitamentum*. Quando enim Deus Ter Opt. Maximus nos ita ducit in infernum, & iræ suæ vehementiam sentire facit, tunc eò melius cognoscere possumus, quid Christus præstiterit, quando nos ex inferno redemit, ne relabamur per impænitentiam, unde nos Christus eduxit per suæ passionis sufficientiam. Nam vexatio dat intellectum, Esa. 28. v. 19.

3. *Impiorum terriculamentum*. Si enim iudicium in domo Dei incipit, quis finis eorum, qui non credunt Evangelio Dei, inquit Petrus 1. c. 4. v. 17.

IV. *Triduanæ inquisitio*. Nam hinc inde discurrunt Parentes Christi, & primò in comitatu ipsum quarunt, postea revertuntur Hierosolymas, & apud cognatos & notos animi sui perturbationem exonerant.

Si Vos quoque, Dilecti, Christum amissistis vel effectivè per impænitentiam, vel privativè per tentationis vehementiam, quærite ipsum cum parentibus ejus

1. *Ferventer*. Aperite quod vos cruciat, amicis, nec clam concoquite, vix enim soli, Eccl. 4. v. 10. vox amici, vox Dei, Prov. 16. v. 24. in primis templum frequentate, & Christum in verbo suo diligenter quærite, Joh. 5. v. 39. Exod. 20. v. 24. ibi pendent mille clypei, & omnis armatura fortium, Cant. 4. v. 4. quam Paulus enumerat, Eph. 6. v. 13.

2. *Dolenter*, precibus nimirum & lachrymis. Fecit hoc David, Pl. 6. v. 4. seqq. 18. v. 7. 77. v. 4. Hiskias, El. 38. v. 14. & 20. Jonas in ventre ceti, c. 2. v. 3. seqq. Paulus, 2. Cor. 12. v. 7. nam propè est Dominus orantibus invocantibus eum, &c. Pl. 145. v. 18.

3. *Indefinenter*. Joseph & Maria per triduum discurrunt, & non cessant dum Christum inveniunt. Ita vos, quando moram facit Dominus, expectate illum, veniens veniet & non tardabit, Hab. 2. v. 3, indefinenter orate, inquit Paulus Eph. 6. v. 18. in star Jacobi, Gen. 32. v. 26. & Cananææ, Matt. 15. v. 24. & viduæ afflictæ, Luc. 18. v. 5. hinc Ecclesia:

Und ob es wåhrt bis in die Nacht / *ic.*

& iterum:

Ob sichs antieß / als wolt er nicht / *ic.*

De Secundo.

Sequitur pars altera de Jesuli inventione, Subi notanda venit

1. *Loci specificatio*, ubi sit inventus, nimirum in templo. Si igitur Christum invenire velitis,

velis, non inter cognatos & amicos Dei, id est, inter sanctos aut sanctorum imagines, sepulchra, reliquias, &c. more Pontificiorum querendus est; non etiam querendus est inter comestantes & compotantes, in cauponis & lupanaribus, sed in templo, ubi verbum ejus pure docetur, & Sacramenta juxta ipsius institutionem & tenorem administrantur, ibi sedet in medio, Matt. 18. v. 20. nam qui vos audit, me audit, inquit ad discipulos, Luc. 10. v. 16.

2. *Operis tractatio.* Nam *sedit in medio* Doctorum, inquit Evangelista, audivit & interrogavit eos. Quo pacto radios divinæ suæ sapientiæ exercet, & pueris simul omnibus exemplum præbere voluit, quod scholæ & templa amare & intrare, non præterire debeant. Qui enim diligit disciplinam, diligit scientiam, sed qui odit increpationes, insipiens est, Prov. 12. v. 1. Sequantur igitur discipuli hoc exemplum Christi

1. *Attente auscultando.* Si Præceptores aliquid docent & proponunt, non sedeant ut stipites & trunci, sed auscultent, observent, ruminent. Hoc est principium sapientiæ, Prov. 4. v. 7.

2. *Docte interrogando,* quando nimirum aliquid audiunt, quod non statim percipere possunt, interrogare debent Præceptores suos, quinam sit horum vel illorum sensus.

Nam: *Sape rogare, rogata tenere, retentia docere,*

Hæc tria discipulum faciunt superare Magistrum.

Exemplum habes in Apostolis Luc. 8. v. 9. in Eunucho, Act. 8. v. 31. &c.

3. *Nervose respondendo,* quando scilicet solida scientiarum fundamenta jecerunt, non semper in audientium & discentium subselliis hære, sed disputatoriam Cate-

dram etiam conscendere debent. Ita cum Christo proficient sapientia, & studiorum metam laudabiliter assequuntur. Nam manus sedula & laboriosa tandem dominabitur, Prov. 12. v. 24.

3. *Maria expositulatio,* cujus formalia recitat Luc. 4. v. 8. Quam enim nihil quicquam à Christo peccatum erat, tamen Maria officium piæ & fidelis matris præstare voluit, & hoc ipso exemplum dedit omnibus parentibus, ne plus justo liberis indulgeant, sed *ἐν παιδείᾳ*, in disciplina & castigatione educent, Eph. 6. v. 4. Castiga filium, dum emendationis spes est, inquit Salomo Prov. 19. v. 18. & Sirach c. 30. v. 12. flecte cervicem ejus à teneris, vide etiam cap. 7. v. 25. Prov. 22. v. 15. c. 23. v. 13. 14. nam

Blanda Patrum segnes facit indulgentiam natos.

ut exemplum Eli testatur, 1. Sam. 3. & 4.

4. *Christi excusatio,* quæ est

1. *Duriuscula.* Nam quid est, inquit, quod quærivistis me? an nescitis quod oporteat me esse in his quæ sunt Patris mei? Factum igitur hoc speciale degeneres filii in exemplum trahere non possunt nec debent. Nam Christus fuit Deus & homo. Juxta humanitatem *ἀπὸ πατρὸς*, juxta divinitatem *ἀμὴν*, Ebr. 7. v. 3. Ergo parentum suorum non tantum filius sed etiam Dominus existeret. Secus filii naturales, & proinde sibi dictum putent omnes illud Sir. 3. v. 9. si maledictionem vitare volent Prov. 20. v. 20. Deut. 27. v. 16. Exod. 21. v. 15.

2. *Congrua.* Quia enim duplicem vocationem habebat: alteram inferiorem, secundum quam esse voluit in his quæ matris terrenæ erant, parentibusque obedire, alteram superiorem, quæ esse voluit in his, quæ Patris cœlestis erant, officiumque propheticum,

ad quod missus erat in mundum, publicè docendo & miracula edendo administrare, non immerito responder, se oportere in his esse quæ sunt Patris sui. Idem obseruent liberi terrestres, ut obediant parentibus suis, sed usque ad aras. Amandus enim generator, sed præponendus Creator, inquit Augustinus. Et magis obediendum Deo quam hominibus, Act. 5. v. 29.

3. *Ardna.* Nam parentes Christi verbum hoc non intelligebant, inquit Evangelista. Talia multa inveniuntur in scripturis, quæ captum nostrum transcendunt. Nam naturalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, 1. Cor. 2. v. 14. interim cum Maria conservemus in corde, à litera clara non recedamus, tunc propter ignorantiam illam non repudiabit nos Christus, sed patienter tolerabit, sicut Apostolos, qui statum regni sui etiam capere non poterant. Nam calamum quassatum non conterit, & linum fumigans non extinguit, Esai. 42. v. 3.

De Tertio.

Restat ut dicamus aliquid de Christi Subjectione, quæ fuit.

1. *Singularis.* Nam Dei filius erat, & sponte se hominibus subiecit, quem angeli ut Dominum honorabant, parentibus obediens factus est, nimirum exinanivit semetipsum, formam servi accipiens, Phil. 2. v. 7.
2. *Exemplaris,* quam omnes liberi imitati debent, juxta quartum præceptum & dicta Scripturæ, Eph. 6. v. 1. Col. 3. v. 20. Sir. 3. v. 7. qui contra faciunt, maledictionem promerentur, Deut. 27. v. 16. Exod. 21. v. 15.
3. *Salutaris.* Nam propter hanc obedientiam parentibus præstitam crevit
 1. *Sapientia.* Quomodo Christus sapientiâ creverit bifariam à Doctoribus explica-

tur. Quidam de sapientia habituali, quæ animæ rationalis propria est, intelligunt. Hæc enim sicut in alio homine sancto, suos quoque in Christo progressus habuit. Quidam verò ad statum exinanitionis referunt, & dicunt, fuisse quidem in Christo absconditos omnes thesauros sapientiæ à primo conceptionis momento. Col. 2. v. 3; sed ut pro ambitione protoplastorum satisfaceret, qui sua perfecta sapientia abusi, voluerunt esse sicut Elohim, Gen. 3. v. 5. noluisse ipsum plenariè exerere suam sapientiam, ut potuisset, & in templo specimen dederat, sed occultasse & plenario sapientiæ usu se sponte abdicasse. Hinc civisse dicitur sapientiâ humano more, quia paulatim magis & magis per humanitatem, tanquam per organum sibi appropriatum sapientia divina suam *ἐκπέπειαν* exeruit, ut loquitur Athanasius.

2. *Robore & potentia.* Potuisset se statim in perfecta statura sistere, ut quidem Adam & Eva conditi sunt à Deo; sed voluit more aliorum hominum in utero matris concipi, nasci, & crescere etiam, ut omnem ætatem, infantes & parvulos, & pueros, & juvenes, & seniores per illam similitudinem sanctificaret, ut Irenæus notavit.

3. *Gratiâ & benevolentia,*

1. *In Pola.* Hinc dicitur unicus homo in gratia, Rom. 5. v. 15. & habetur hæc phrasî respectus ad typum Simsonis, Jud. 13. v. 24. sensus ergo est, quod Deus hunc puerum impleverit singularibus Spiritus S. donis, quæ progressu temporis in ipso fuerint aucta. Nam Spiritus S. re quievit super ipso, Esai. 11. v. 1. & quandoque exterius juxta typum Simsonis specimen aliquod produxit, præsertim in miraculis, Joh. 2. v. 11.

2. *In Solo.* Nam propter illam gratiæ diviniæ ubertatem, quæ in Christo habitabat, gratiam quoque apud homines consecutus, & indes gratiosior acceptiorque redditus est, quia ex tyrocinii ab ipso editis plus cum quàm vulgare esse hominem quilibet animadvertere poterat, hinc etiam plenus gratiâ dicitur, Joh. 1.v.14.

Vultis igitur parentes, ut crescant liberi vestri non solum ætate, sed etiam sapientiâ & gratiâ apud Deum & homines, educate

iplos in timore Domini, quæ sapientiæ initium est, Pl. 111. v.10. ablegate eos in templum, cum primis ad audiendas Conciones Catecheticas, quæ potissimum in commodum juventutis instituuntur, & cum lacte materno, quantum fieri potest pietatem ipsis instillate, quæ promissionem habet hujus & futuræ vitæ, 1. Tim. 4. v.8. tunc certè Pater cælestis, Deus erit vester & seminis vestri, ut Abrahamo promisit, Gen. 17. v.7.

Dominica II. post Epiphaniam.

Evangelium Joh. 2. v. 1-12.

Posteriori Reg. 2. v. 19. Viri civitatis Jericho ita alloquuntur Elisæum: Ecce habitatio civitatis hujus optima est, sicut tu ipse Domine perspicis, sed aquæ pessimæ, sunt, & terra sterilis. Ille jubet afferri phialam novam cum sale, & egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dominus Sanavi aquas has, & non erit ultra in eis mors neque sterilitas. Sanatæ ergo sunt aquæ, usque in hanc diem, juxta verbum Elisæi quod locutus est.

Conjugium, dilecti, Civitati Jericho non ineptè comparatur. Nam jucundum est in hoc statu vivere, sed aqua crucis amara querelam interdum & lamentationem causat upud conjuges- hæc enim carni non sapit. Proinde ad cælestem Elisæum Christum Jesum confugiendum est, qui sale consolationis aquas hæc dulcorare potest, ut comprobavit in hodierno Evangelio, quod in tres partes dividimus, describitur enim

I. Nuptialis festivitatis.

II. Suborta calamitas.

III. Christi opitulantis benignitas.

J. J.

EXEGESIS.

Dux sunt nuptiæ maximè illustres: Priores in Paradiso Deus ipse celebravit, cum Adamum & Evam copularet, nam ut Poeta canit:

Pro thalamo paradisi erat, mundusque dabatur in dotem.

Posteriores celebratæ sunt in Cana Galilææ, quas Christus ipse præsentia & primo suo miraculo decoravit. Notatur autem in Evangelio prælecto

1. Tempus, quando factæ sint illæ nuptiæ, nimirum die tertio, Quinam sit ille tertius dies exactè non constat. Si tamen harmoniam Evangelistarum spectemus, opinio illorum, qui tertium à colloquio cum Nathanaele habito diem hîc existimant, tutiss-

F 3

1362

ma videtur. Nam post susceptū baptismum à Spiritu S. Christus in desertum ductus, & ibi post jejunium quadraginta dierum, à Satana tentatus est. Ex deserto revertitur ad Johannem, qui testificans de ipso: Ecce, inquit, hic estagnus Dei, &c. Hoc audiebat Andreas cum alio quodam discipulo, & statim sequebatur Christum, cui etiam Simonem Petrum fratrem suum adducebat. Postero die inveniebat Christus Philippum, & dicebat ad ipsum: Sequere me. Philippus inveniebat Nathanaëlem, & ipsum similiter ad Christum ducebat, cum quo in via, Galilæam repetens Christus egregium colloquium instituit, Joh. 1. v. 29. & seqq.

Hæc circumstantia temporis intervire debet piis in consolationem, ne desperent, si vel maximè cum Christo in desertum ducantur, sed fore confidant, ut post nubila Phœbus ipsis splendeat, & gaudium aliquod concedatur. Vide dicta, Job. 5. v. 19. Ps. 30. v. 4. & 34. v. 20. Ps. 68. v. 20. Esa. 54. v. 7.

2. *Locus*, qui est Cana Galilææ, Patria Simonis & Nathanaëlis, Matt. 10. v. 4. & ita appellatur ad differentiam alterius Cana in tribu Aser, Jos. 19. v. 28. quæ mulieris Cananæ Patria fuit, Matth. 15. v. 22. Fuit igitur Cana oppidulum vile & exiguum cujus incolæ panem in sudore vultus sui querebant, nihilominus honorat Christus locum hunc suâ præsentia & miraculo. Ergo contentus es, si tibi quoque Deus locum vilem & ignobilem habitandum deputat, non enim cuivis homini contingit adire Corinthum. Qui in magnis civitatibus habitant, suas quoque molestias devorare coguntur. Ante omnia vide, ut Christum in causam tuam recipias, qui licet altissimus sit, humilia tamen respicit in cælo & in terra, Ps. 113. v. 6.

3. *Hospitum cœtus sive numerus*. Nam

mater Jesu erat ibi, scribit Evangelista, & porro: Jesus & discipuli ejus pariter vocati erant ad nuptias. Maria primum conda est, & prius adest quàm reliqui convivæ, unde Doctores colligunt, vel Sponsam vel Sponsam ex ipsius cognatione fuisse. Jesus verò & discipuli ejus discumbunt cum aliis, qui ad nuptias has invitati comparuerunt.

Habent hîc quod discant

I. *Hospites*, ut

1. *Invitati appareant exemplo Christi & discipulorum ejus*. Præceptum habemus Luc. 14. v. 8. exempla conformia, Gen. 29. v. 22. Tob. 8. v. 21. Impia igitur sunt decreta Pontificum, quæ Sacerdotibus, Monachis & Clericis quibuscunque aliis nuptialia convivia visitare interdicit, cum Presbyteri præsentia hoc secum trahat commodi, ut modestiores sint convivæ, & multa verba otiosa & scurrilia, quæ Christianos dedecent, hoc modo præcaveri possint, ut experientia testatur. Similiter damnamus Anabaptistarum, Eremitarum & Monachorum ἐθελοθρησκείαν, qui omnem conversationem civilem averfantur, & non declinant solum, sed etiam in hac sua *μισανθροπία* culmen sanctitatis & salutis suæ collocant. Hoc est justificare sapientiam, Luc. 7. v. 35. & in humilitate ac religione Angelorum incedere, quæ non vidit fastuosus ambulans, Col. 2. v. 18.

2. *Prece Sponsis inserviant*, exemplo Mariæ, quæ apud filium suum intercedit pro Sponsis, cum vinum deficeret. Hæc est præcipua pars officii convivarum, quod novis debent conjugibus & monstrat idem praxis omnium sanctorum, Gen. 24. vers. 60. Ruth. 4. vers. 11. Tob. 7. v. 15. c. 9. v. 9. seqq. c. 11. vers. 20. Vota hæc non sunt irrita, Psal. 145. v. 19.

3. *Boni*

Fallit aliter, imò si
bi ipsi
tradit
infra p. 98

3. *Boni consulant*, quicquid apponitur de cibo ac potu. Vinum in nuptiis Cananæ non erat de optimo, ut ex verbis architrachini patet, & tamen nemo est, qui de austeritate conqueritur. Si igitur ad nuptias pauperis *alicujus vocaris*, qui vinum tibi & quidem optimum apponere non potest, sed cerevisiam propinat, esto contentus *τοῖς πρῶτον, mit dem was da ist*/Ebr. 13. v. 5.

4. *In Domino gaudeant*. Tria pocula sunt concessa, necessitatis, salubritatis. 1. Tim. 5. v. 23. hilaritatis, Eccles. 9. v. 7. quartum averfandum est, nimirum poculum ebrietatis, quo cor gravatur, Luc. 21. v. 34. Nec est, ut ebriosi ex verbis architrachini suæ *ἀοριὰς* prætextum nectant, qui non ex persona convivarum sed ex communi hominū consuetudine loquitur. Videant igitur *empactæ*, qui verbis hisce abutuntur, quid faciant. Deus enim non irridetur, Gal. 6. v. 7.

Habent etiam hinc quod discant.

II. *Conjuges*, & quidem

1. *Consolationem*. Nam quia Christus cum matre & discipulis in nuptiis hisce comparet, eo ipso statum conjugii divinum, sanctum & licitum esse testatur. Hinc Ebr. 13. v. 4. honorabile conjugium *ἐν πᾶσι* prædicatur, quod probat etiam 1. Institutio, Gen. 1. v. 27. 2. Confirmatio, post lapsum in Paradiso, Gen. 3. v. 15. 16. 18. 3. Christi instaurationis, Matth. 19. v. 4. 5. 4. Ordinis hujus conservatio, Deus enim est, qui unicuique suam adhuc conjugem destinavit & adducit, Prov. 19. v. 14. 5. Annexa benedictio, Gen. 1. v. 28. Psal. 128. v. 1. seqq. Perperam igitur faciunt Pontificii, quando Sacerdotibus interdiciunt conjugio, & statum carnalem esse jactitant, in quo qui vivat, Deo placere non possit. Sed contra Scripturam, 1. Tim. 3. v. 2. Tit. 2. v. 6. Contra Patriarcharum, Sacerdotum,

Prophetarum V. T. & Apostolorum N. T. exemplum. De Patriarchis non est dubium. Testantur hoc ipsorum legenda. De Sacerdotibus & Prophetis idem judicium, vid. Exod. 6. v. 23. Esa. 8. v. 3. Ezech. 24. v. 16. Of. 1. vers. 2. Solus Jeremias ex singulari interdicto Dei cælebs mansit propter captivitatem Babylonicam, Jer. 16. v. 2. Apostolos quod attinet, habuerunt illi quoque suas uxores, Matth. 8. v. 14. Marc. 1. v. 30. Luc. 8. v. 3. Act. 21. v. 9. si non reipsâ, potestatem tamen habuerunt nubendi, 1. Cor. 9. v. 5. Hoc ideo factum est ut Chrysostomus scribit, ne mariti & uxores putent, nuptias in causa esse, quò minus quis Deo placeat, aut obstaculum virtutis esse conjugium. Minimè. Salvatur mulier per generationem liberorum si permanserit in fide, dilectione & sanctificatione cum sobrietate, 1. Tim. 2. v. 15.

2. *Informationem*. Ut Christum exemplo horum neonymphorum piis precibus ad nuptias suos invitent. Non enim procedit feliciter, quod sine Christi præsentia peragitur, Pl. 117. v. 1.

De Secundo.

JAm de suborta calamitate aliquid dicendū erit. Cum enim maximè opus erat vino ad exhilarandos hospites, ecce tristis illa vox per Mariam matrem ad aures Christi deferretur: Vinum non habent. O quàm communis est hodie illa querela in conjugio? quàm multi sunt, in quos hoc Mariæ verbum adhuc quadrat. Vinum non habent, pecuniam non habent, panem non habent, pacem non habent, &c. Conjugium enim Crucis Schola non immeritò à veteribus appellatur. Hoc ex maledictione, quæ lapsu secuta est, originem ducit. Maritus in sudore vultus sui pane vesci jubetur, uxori dolores partus imponunt.

nuntur, Gen. 3. v. 16. 19. Ambos verò tam virum quàm sceminam tribulationem carnis experiri oportet, 1. Cor. 7. v. 28.

Occurrit igitur hìc

1. *Sollicita Mariae intercessio*, quæ Christo defectum vini aperit. Unde eximiam ipsam de filio suo opinionem & fidem habuisse colligitur. Verba quidem multa non facit, sed indicasse saltem defectum satis esse putat, quia de filii sui potentia & condolentia, quâ piorum inopia tangitur, nil quicquam dubitabat.

Tutissimum hoc remedium in omnibus adversitatibus. Turris munita nomen Domini. Prov. 18. v. 10. Deficit vinum? ille producit vinum de terra, Psal. 104. v. 15. deficit panis? ille panis vitæ, Johan. 6. v. 48. deficit pecunia? ille est qui dat aurum & argentum, Ol. 2. v. 8. deficit pax? ille est Princeps pacis, Es. 9. v. 6. deficit sanitas? ille est magister ad salvandum, Es. 63. v. 1. Ergò jacta curam tuam in Domino, Pl. 55. v. 23 nullus enim qui speravit in eo, confusus est, Sir. 2. vers. 11.

2. *Dura Christi responsio*. Nam mulier, inquit, quid mihi tecum, hora mea nondum venit, quibus verbis Mariæ matris curiositatem reprimere voluit, quæ nimis prope-ram sublevationem urgebat, & volebat ipsi præscribere in his, quæ officii sui publici partes concernebant. Hinc mulierem vocat, quia in hoc casu nihil ab alia quacunque muliere differebat. Nam operaturus divina, non agnoscit viscera humana, & in iis quæ salutis nostræ inserviunt, nihil valet carnis prærogativa, inquit Augustinus.

Responsio illa triplicem nobis præbet usum

1. *Refutatorium*, adversus Pontificios, qui Mariam adorant. Nam mulierem Chri-

stus appellavit matrem suam, quasi prophetans, quæ futura essent in terra sectarum & hæresium genera, inquit Epiphanius. Et iterum: Sit in honore Maria. Pater, Filius & Spir. Sanctus adorentur, Mariam nemo adoret.

2. *Informatorium*, ut se in necessitatibus sine intercessionibus ac Patronis rogandum moneret. Non enim opus est patronis apud Deum, neque multo discursu, ut blandiare aliis, sed licet solus sis patronoque careas, & per te ipsum, Deum preceris omninò tamen voti compos eris, inquit Chrysostomus. Deinde hoc etiam responsione suâ docere nos voluit, ut in rebus his, quæ Deum vel officium, vel conscientiam nostram concernunt, nullum personæ, cognationis vel affectionis respectum habeamus. Nam ibi valet adhuc Christi responsio, mulier quid mihi tecum? Quod si igitur Pater, Mater, fratres, sorores, propinqui, &c. à vera religione ad falsam à bono ad malum, à virtute ad vitia te pertrahere velint, occine ipsis: mulier quid mihi tecum? Si quis enim venerit ad me, & non oderit patrem aut matrem, aut sororem, non est me dignus, inquit Christus Luc. 14. v. 26.

3. *Vsum dehortatorium*, ne sub pressura Crucis & inopiæ horam & moram Deo præscribamus, sed juxta Pauli admonitionem indefinenter oremus 1. Theff. 5. v. 17. & cum silentio prætolemur salutare Dei, Thr. 3. v. 26. Si non exaudit ad horam, non contemnit petentem, sed excitat quærentem, inquit August. Est enim adjutor in opportunitate, Pl. 9. v. 10.

3. *Subnexa ministrorum allocutio*. Maria austeram Filii increpationem æquo fert animo, quæ modestia tam clara quàm rara est, ut Cassiodorus ait, cujus nomine mulie-

mulieres in Scripturis commendantur, Sir. 26. v. 19. seqq. & statim ad ministros se convertens, quodcumque, inquit, vobis dixerit, facite. Egregia admonitio, quam nos quoque in rebus fidei observare debemus. Nam non valet in Ecclesiâ: Hoc ego dico, hoc tu dicis, hoc ille dicit, sed hoc dixit Dominus, & qui loquitur, eloquia Dei proferre debet, 1. Pet. 4. v. 11. ut prophetia ipsius sit fidei analogâ, Rom. 12. vers. 7. hæc est proprietas ovium Christi, ut vocem ejus audiant, & alienum non sequantur, Johan. 10. vers. 27.

De Tertio.

Restat pars tertia, nimirum *Christi opulantis benignitas*, quam insigni declarat miraculo, cujus hinc Evangelista depingit

1. *Quantitatem*. Nam erant ibi hydriæ lapideæ sex, inquit, positæ secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas duas vel tres. Has jubet Christus implere aquâ, & impleverunt eas ad summum usque. Quis harum usus fuerit hydriarum, optimè colligitur ex Marc. 7. v. 3. & 4. sed magis elucescit hoc miraculum, si consideramus

1. *Hydriarum multitudinem*. Non enim duæ tantum vel tres, sed sex fuerunt, in quo numero quidam allegoriam quærunt, & sicut una quæque dies suam afflictionem parit. Matt. 6. v. 34. ita pro numero dierum profectorum hydrias hæc distribuunt, ut pii conjuges ex illis haurire cogantur, dum Sabbathum vitæ æternæ appropinquat, ubi dies luctus nostri complebuntur, Esa. 60. v. 20.

Prima est hydria paupertatis, 2. domesticæ calamitatis, 3. continuæ rixositatis, 4. indefessæ laboriositatis, 5. infidelitatis, 6. infirmitatis. Vide Dietericum in Analyti.

2. *Magnitudinem*. Singulæ enim capiebant metretas duas vel tres. Non erant utrei portatiles, quibus aqua hauritur, qualem Rebecca gestabat in scapula sua, Gen. 24. v. 15. & Samaritana, Johan. 4. vers. 28. Sed labra five vanni, ex quibus hauritur, hinc dicuntur positæ secundum purificationem Judæorum, de qua vide Levit. 15. vers. 5. seqq. Num. 19. vers. 8. & fuerunt magnæ capacitatis, ad metretas duas vel tres. Quale hoc fuerit genus metretæ, de eo non conveniunt interpretes. Budæus l. 5. de asse, & Gregorius Agricola, diligentissimus harum rerum scrutator de mensuris & ponderibus Romanis putant, metretam idem esse quod amphoram, & mensuras nostratum continuisse 36. Jam hydriæ capiebant, ut Evangelista testatur, duas vel tres metretas. Si duas, 432. mensuras, si tres 648. mensuras vini generosioris ad nuptias hæc Christus contulit. Unde muneris amplitudo & magnificentia satis apparet. Si verò computationem Chemnitii sequimur, quam hodierni doctores ferè omnes approbant, dimidium Ohmæ singulæ continebant hydriæ, unde tres Ohmæ vini (ein halb Juder Wein) neonymphis hæc donasse Christum colligitur. Nam quia magnus est nomine & re, Jer. 10. vers. 6 magna etiam munera ipsum decent, quod Alexander Magnus olim Perillo respondebat, cum 50000. millia coronatorum ipsi donaret ad elocationem filiæ, & ipse recusaret, decem millibus se contentum esse regegens. Promptior enim est ad dandum, quam nos ad capiendum, Eph. 3. v. 20.

3. *Plenitudinem*. Erant hydriæ ob crebras purificationes & lotiones aliqua parte exhaustæ. Christus igitur implere jubet, quod etiam ministri promptè exsequuntur,

G

& ad

& ad summum usque hydrias aquâ implent. Beneficia enim divina non sunt hiulca, *es ist kein Stimpelwerk / sed excellentia in summo gradu*, ut quilibet inde colligere possit, quod ipse fecerit. Pf. 64. v. 10.

Pulchra etiam hinc necti potest allegoria. Aqua in Scripturis Crucem & tribulationem significat, Pf. 18. v. 17. & 66. v. 12. & 69. v. 2. & 124. v. 4. hanc aquam tribulationis mutat Christus in vinum, id est, mitigat & dulcorat per Sp. S. ut fideles ejus discipuli pro gaudio reputent, si in multas tribulationes inciderint, Jac. 1. v. 2. Crux tamen non statim à nobis tollitur, sed hydriæ implentur prius ad summum, id est, crux magis augetur & cumulat, ut in Ægypto, Ex. 5. v. 6. seqq. Sed tunc quando hydriæ aquâ ad summum usque impletæ sunt, tunc inquam venit Christus, & aquam in vinum mutat, verbo scilicet omnipotente, ut ex eventu agnoscimus, diligentibus Deum omnia in bonum cooperari, Rom. 8. v. 28.

II. *Qualitatem, wie es damit sey jungan.*

1. *Per aquæ immutationem.* In primæva creatione Deus species rerum distinxit, ut aqua esset aqua, & vinum esset vinum. Dum igitur Christus hîc aquam mutat, eo ipso ostendit, se esse Dominum illum, cujus præceptis omnis Creatura ad suum, genus ab initio condita deservit, Sap. 19. v. 6.

2. *Per vini productionem.* Nam postquam ministri hydrias aquâ suppleverunt, jubet eos haurire, & eo ipso dum hauriunt momento, vinum ex aquâ producitur. Magnū quidem est miraculum, quod aqua pluvialis per radicem & ramos vitis quotannis in vinum convertitur: sed non fit in momento, verum temporis progressu antecede-

dente calore solis qui uvas percoquit & maturas reddit. Hic verò Christus in momento aquam convertit, & vinum generosissimum solo nutu & motu voluntatis imperantis producit, ut agnoscamus illum esse verum Deum, qui cum Patre, in totius universi conservatione & gubernatione usque huc operatur, Joh. 5. v. 17. Sumus igitur adhuc hodie ipsius hospites, quos singulis annis largo vini proventu donat, & ita corda nostra latificat, Pf. 104. v. 15.

3. *Per Architrictini depradicationem.* Nam cum ministri ad ipsum deferunt vinum ex aqua factum, gustat statim, & sponsum redarguit, quod deterius vinum primūm dedisset, putabat enim sponsum hoc vinum sponsum hoc vinum procurasse, & nihil de miraculo Christi sciebat. Omnis homo, inquit, primūm bonum vinum pronit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est, tu autem bonum vinum hucusque servasti.

Exinde nobis innotescit admirabile Dei gubernamentum, quod à mundi & Diaboli regno planè discrepat. In regno mundi & Diaboli principium bonum est. Nam domus impiorum sunt pacatæ à timore, & non est virga Dei super illos. Ducunt in bonis dies suos, sed finis malus est. Nam in puncto ad infernum descendunt Hiob. 21. v. 9. seqq. Secus in regno Christi. Ibi principium malum est, & finis bonus. Nam tribulatio piorum levis & momentanea, operatur in nobis *δόξαν καὶ ὑπερβολὴς εἰς ὑπερβολὴν*, 2. Cor. 4. vers. 17. In paucis vexantur, in multis benè disponuntur, quoniam Deus tentavit ipsos, & invenit dignos se, Sap. 3. v. 5. quid vis eligere? ô considera finem & nunquam peccabis 1. Sir. 7. v. 40.

III. *Efficacitatem, quæ duplex.*

1. *Gloria manifestatio.* Ergò in pueritia sua

Dominica III. post Epiphaniam.

51

sua nulla fecit miracula, quia hoc primum fecisse dicitur signum, ut manifestaret gloriam suam, quod sit Deus ille, qui solus miracula facere potest, Pl. 72. v. 18.

2. *Discipulorum in fide corroboratio.* Hic est finis miraculorum, ut infideles ad fidem perducantur. Jam verò ubi doctrina Evangelii fatis confirmata est tam Christi,

quàm Apostolorum miraculis, qui adhuc prodigia quærit, magnum ipse prodigium est, ut Augustinus loquitur. Hæc dicta sunt de nuptiis Canæ Galilææ. Beatus verò qui ad nuptias agni vocatus est, Apoc. 19. v. 9. tunc perfectè manifestatur Christi gloria. Johan. 17. v. 24. quam ut mox videamus, faxit Deus T. O. M. Amen.

Dominica III. post Epiphaniam.

Evangelium Matth. 8. v. 1. 14.

CUm Moses tabulas Decalogi in monte Sinai ab ipso Deo accepisset, & jam descenderet, ut populo leges sancitas insinuaret, ecce recesserant Israelitæ de via, & vitulum sibi fecerant ex auro, quamobrem irâ commotus non solum tabulas è manu projecit, & ad radicem montis confregit, sed etiam ministerio Levitarum tria hominum millia in populo occidit, Exod. 32. v. 19. & 28.

Hæc severitate legis effecta tacitè notantur, quod nimirum iram operetur, Rom. 4. v. 15. unde ministerium mortis & damnationis appellatur, 2. Cor. 3. v. 7. & 9. Contra audimus in hodierno Evangelio, quod Christus post prolixum sermonem in monte habitum, quâ veram legis promulgatâ sententiam exposuerat, descendens iterum leprosum & paralyticum divinâ suâ virtute sanavit, ut indicaret, se esse verum animarum nostrarum medicum, qui è summo cæli monte in has terras eo sine descenderit, ut à spirituali peccati lepra, & animæ paralyti nos liberaret. Nam lex per Mosen data, gratia autem per Christum exorta est, Joh. 1. vers. 17.

Nos ad manus sumemus prælectam Evangelii pericopen, & videbimus

I. Curam leprosi.

II. Curam paralytici.

J.J.

EXEGETIS.

Verè Christus Zemah dicitur, sub quo germinare & crescere debet Ecclesia, Zach. 6. v. 12. quæ in V. T. terminis palestinae angustioribus circumscripta erat. Nam taliter non faciebat Deus omni nationi, Pl. 147. v. 20. Sed in N. T. respectus ille personarum cessavit, & quisquis nomen Domini invocat, salvus erit, Rom. 10. v. 13. Hujus rei exemplum habemus in prælecto Evangelio, ubi tam leprosus ex Judaico semine oriundus, quàm centurio gentilis à Christo recipitur. De cura leprosi primùm agemus, sed quatuor potissimum ponderanda nobis occurrunt

1. *Temporis notatio*, quando nimirum acciderit. Hoc Evangelista subinnuit *περίφρασιν*, per verba: Cum descendisset de monte, & intelligit mōtem, in quo Christus

G 2

stus

stus elegantissimam Concionem de vera beatitudine habuerat, quæ descripta est Matth. 5. v. 6. 7. Finita concioe de monte descendit, & doctrinam suam miraculis hisce confirmat, quo ostendit, se non solum esse sapientiam, verum etiam virtutem & potentiam Dei, quorum utrumque ipsi tribuit Apostolus 1. Cor. 1. v. 24. nimirum Prophetam illum potentem opere & sermone coram Deo & omni populo, Luc. 24. v. 19. Hoc demonstravit in Concionibus, in quibus consilium Dei de salute nostra nobis revelavit, Joh. 1. v. 18. illud in miraculis, dum pertransiit beneficiendo & sanando omnes oppressos à Diabolo, Act. 10. v. 38. Ergò promissionibus ejus tuto fidere possumus, quia virtute etiam pollet, & quacunque promittit, etiam præstare potest, Rom. 4. v. 21.

2. *Leprosi presentatio*, nam cum ventum esset ad radices montis, ecce, inquit Evangelista, leprosus accedebat eum, Lucas addit c. 5. v. 12. quod fuerit plenus leprâ, quæ aliâ incurabilis est, 2. Reg. 5. v. 7. Videmus inde, quàm salubris sit morborum afflictio, quia ad Christum ire compellit, Os. 6. v. 1. Noli igitur murmurare, quod pateris medicina est, non pœna, castigatio est, non damnatio, ut inquit Augustinus.

Describitur autem presentatio illa, quod facta sit

1. *Gestu decente*. Nam adoravit eum, inquit Evangelista. In Græco est vocabulum προσκύνειν, quod non simpliciter adorare, sed cum incurvatione cervicis & totius corporis honorem debitum alicui offerre significat, sicut Abraham fecit, Gen. 18. v. 2. hinc Marcus per genuflexionem, c. 1. v. 40. & Lucas per totalem prostrationem in faciem explicat, c. 5. v. 12.

Humilitas hæc Deo valde placet, & in

Scripturis etiam pluribus Sanctorum exemplis nobis commendatur, vide 1. Reg. 8. v. 22. Dan. 6. v. 10. Act. 9. v. 40. Sicut enim leo prostratum neminem lædit, sed ablanditur potius: Ita Deus reverentia & humiliatione tali ad commiserationem flectitur, ut probat exemplum Ahab, 1. Reg. 21. v. 19. Peccant igitur, qui inter orandum non in genua, sed in podicem procidunt, & vestimentorum dispendium meruunt. Sed videant, dum vestis nitida custoditur, ne multis peccatis ac negligentis anima sordidetur, ut Casarius loquitur.

2. *voce gemente*. Nam brevi oratione Christum aggreditur. Domine, inquit, si vis, potes me mundare. Quibus verbis totam artem orandi complectitur. Et docet nos suo exemplo, quomodo preces informandæ sint, si quidem Deo acceptas esse velimus.

1. *Monstrat verum objectum*. Nam Christum secundum utramque naturam sine intercessione invocat. Si Pontificius fuisset, primum vel Matrem vel Apostolos Domini accessisset. Ita nos quoque orationem ad verum objectum ante omnia dirigamus, nimirum ad Christum, qui omniscius est, & gemitus nostri ab eo non sunt absconditi, Ps. 38. v. 10. Omnipotens est, & potest superabundanter facere super id quod petimus & intelligimus, Eph. 3. v. 20. misericors est, & facit voluntatem timentium eum, Psal. 145. v. 19. Hinc Ecclesia: Abraham ignoravit nos, Israel nescivit nos, tu autem Pater noster, Redemptor noster, à seculo nomen tuum, Es. 64. v. 16.

2. *Verum affectum*, in quo tota vis orationis recumbit. Qualis enim orantis affectus est, inquit Augustinus, talis etiam erit exaudientis effectus.

Lepro

Leprosus orat

1. *Cum breviloquentia.* Ita nos quoque in multiloquio fiduciam exauditionis non ponamus, Matth. 6. v. 7. non enim verba deprecantis Deus intendit, sed orantis cor aspicit, inquit Isid.

2. *Cum confidentia.* Dum infinitam sanandi potentiam in Christo agnoscit, & sine ulla dubitatione credit, quod Christus, si velit, ipsum quoque mundare possit. Ita nos, si postulamus aliquid à Deo cum fide postulemus necesse est, Jacob. 1. v. 6. nam si fides deficit, oratio perit, inquit Augustinus. Hoc est malè petere, & qui malè petit, nil accipit, Jacob. 4. vers. 3.

3. *Cum differentia, & conditionem observat,* quâ cum bona temporalia semper à Deo petenda sunt: quare hypotheticè loquitur. Domine si vis: Ita nos quoque in petitione temporalium voluntati divinæ humiliter nos subjiciamus. Petimus aliquando divitias, sed spinæ sunt, Luc. 8. vers. 14. liberos, sed degenerant, ut Absolon. 2. Sam. 15. vers. 1. & seqq. honores, sed lapsus meditantur, ut Haman suo incommodo didicit, Esth. 5. vers. 11. cap. 7. vers. 10. Ergò conditio semper adjicienda est, si nempe DEUS velit, & id quod petimus, ad gloriam ipsius & nostram salutem inserviat. Ita David 2. Samuel. 15. vers. 25. 26. tres viri, Daniel. 3. vers. 17. 18. Christus ipse, Luc. 22. vers. 42. hoc si observamus, certò consequemur, quicquid petierimus, 1. Johan. 5. vers. 14.

3. *Miraculosa ejusdem sanatio,* quam triplici modo Christus in effectum producit

1. *Miserendo,* ut Marc. 1. vers. 41. indicat voce abulato emphatico *σπλαγχνίζεν*, quo-

intimus commiserationis affectus describitur, qui in Christo tantus est, quantus ipse est, Sirach. 2. v. 22. Nam misericordia Dei super omnem carnem, Sir. 18. v. 12. hinc cordialis dicitur, Luc. 1. v. 78. Fluit ex hoc fonte largissima consolatio. Si quis aegrotat, aut in miseriis hæret, ne abiciat animum, sed ad Christum confugiat, cujus viscera moventur, si calamitosum aliquem Christianum intuetur, ut inquit Os. 11. v. 8. hinc Pater misericordiarum dicitur 2. Cor. 1. v. 3. & universæ viæ ejus sunt misericordia & veritas, Psal. 25. v. 10.

2. *Tangendo.* Poterat etiam sine actu ipsum curare, exemplo leproforum, Luc. 17. vers. 14. sed tangere voluit, ut ostenderet, se esse Dominum legis, quem leprosi contactus non pollueret, adeoque naturam humanam cum divinitate personaliter unitam, vivificam esse demonstraret, quæ Damasceni ratio est.

Lepra est imago peccati. Vide Meissn. super hoc Evangelium, Ergò quod contactus suæ carnis Christus lepram hoc loco tollit, eo ipso confirmat, quod remissionem peccatorum per exhibitionem suæ carnis & sanguinis in Eucharistia nobis conferre & obsequare velit, Joh. 6. v. 55.

3. *Dicendo.* Leprosus dixerat, si vis, potes me mundare. Christus statim subjicit? Volo, mundus esto, & confestim munda est lepra ejus. Nam ipsius *ρήματα* sunt *περάματα*, Ezech. 22. v. 14. Verbum ejus adhuc sonat in Ecclesia. Si cum Davide clamamus ex Psal. 51. vers. 4. Lava me Domine ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me, statim responderet per ministros suos volo, mundus esto. Nam fidelis est & justus, ut remittat peccata nostra, &

emundet nos ab omni iniquitate, 1. Joh. 1. vers. 9. hoc facit per verbum, quod omnia sanat, cum nec herba, nec malagma quicquam efficere potest, Sap. 16. v. 12.

4. *Sanat informatio*, quâ continentur.

1. *Fugienda*. Nam vide, inquit, ne ulli dixeris, & hoc ipso se ab aura gloriæ pompaq; jactantia alienum esse satis ostendit. Non enim quæsit gloriam suam, Johan. 8. vers. 50. Ita nos quoque in omnibus verbis ac operibus nostris Dei gloriam imprimis quæramus juxta præscriptum Pauli, Col. 3. v. 17.

2. *Facienda*. Nam ad Sacerdotes ipsum ablegat duplici fine,

1. *Ratione sacrificii*, Lev. 14. vers. 1. seqq. dann er wil den Priestern ihr Eriam nicht entziehen / sie wollen auch erhalten seyn. Sicut enim operarius dignus est mercede sua, Luc. 10. v. 7. Ita præcepit Dominus, ut qui Evægelium annunciant, de Evægelio vivant, 1. Cor. 9. v. 14.

2. *Ratione testimonii*, ut mundatum leprosum videntes, aut crederent Salvatori, aut non crederent. Si crederent, salvarentur, si non crederent, inexcusabiles forent, ut Hieronymus loquitur. Tot enim testes reprobi in extremo die contra se habebunt, quot modis voluntatem ipsis revelatam contempserunt, ut Christus etiam civitatibus ingratis minatur, Matth. 11. v. 21. Joh. 12. v. 48.

De Secundo.

Vidimus Curam leprosi, videbimus etiam Curam paralytici, ubi duo nobis ponderanda occurrunt:

1. *Centurionis querela*. Cum enim ingressus esset Capernaum, accessit eum

Centurio & rogavit eum, inquit Evangelista. In Græco vocatur *ἐκατόνταρχος*, unde colligitur, fuisse ipsum Capitanum centum militum præsidiariorum in oppido Capernaum, à Romano Cæsare immediatè dependentem, professione Ethnicum, ut patet ex v. 10. & 11. Sed ex Luc. 7. vers. 5. probabile est, quod abjuratâ Ethnicorum idololatria religionem Judaicam amplexatus fuerit.

Querelam quod attinet, describitur illa

1. *Ratione materiae*. Nam de servo sollicitus est, qui domi jacebat paralyticus & vehementer torquebatur. Hoc exemplo hortatur omnes patres & matres familias, ut pariter erga servos & ancillas affecti sint. Quò pertinent dicta Scripturæ, Sir. 4. v. 35. c. 7. v. 23. c. 33. v. 30. 31. Eph. 6. v. 9.

Si igitur vim patiuntur, tuum est, ut defendas ipsos, quod fecit David 2. Sam. 10. v. 7. seqq.

Si mercedem petunt, noli ipsos defraudare. Nam merces illa clamat ad cælum, Jac. 5. v. 4. Deut. 24. v. 15.

Si infirmantur, ne in salutatos vel incuratos relinque, sed de medicina & necessariis subsidiis ipsis prospice. Nam qui domesticorum curam negligunt. Ethnicis deteriores sunt, 1. Tim. 5. v. 8.

2. *Ratione formæ*. Nam accessit Christum

1. *Reverenter*, Dominum appellans & hâc ipsâ appellatione fidem suam testatur, quam ex concionibus & miraculis Christi in Capernaum editis concepit. Proinde se humiliat, Domine, inquit, non sum dignus ut intres sub tectum meum. Quæ communis vox est omnium Sanctorum. Nam qui vult esse Christi discipulus, à Christo humilitatem discat, necesse est, Matth. 11. v. 29.

Super-

Superbi autem ad Christum non pertinent, sed Diabolum imitantur, qui Rex superborum dicitur, Job. 41. v. 25.

2. *Confidenter.* Nam firmiter credit Christum servum suum etiam absentem unico verbo curare posse, idque demonstrat ab adjuncto proprio per comparationem imparium. Ego homo sum, inquit, tu autem Deus, ego potestati subditus, tu omnia sub pedibus habes. Si dico servo meo, veni, ad dictum statim venit. Sin alteri dico, abi, ad dictum statim abit. Quidni igitur tibi, qui Dominus es vitæ & mortis, ad nutum omnes morbi pareant. Non opus est Domine, ut mecum abeas, sed tantum die verbum, & sanabitur servus meus.

Hâc fide nos etiam instructos esse oportet, ut firmiter statuamus, Christum posse ex omnibus necessitatibus eripere, & quidem unico verbo, quia benignus est & misericors, nostrisque infirmitatibus compati novit, Ebr. 4. vers. 15. Statuat igitur quilibet Christianus se domi habere paralyticum, id est, animam ægrotantem, & conscientiam miserè afflictam, nec procrastinet medicinam, sed Christum accedat dum propè est, antequam mors secunda ipsum comprehendat. Hoc fit per fidem, cui nihil impossibile est, Marc. 9. vers. 23. Sicut enim Israelitæ in deserto æneum serpentem intuentes ab icu serpentum igneorum sanati sunt: Ita Christus exaltatus est in cruce, ut qui credit in eum non pereat, sed vitam æternam habeat, Joh. 3. v. 15.

In genere notamus in hoc Centurione virtutes quasdam militares, quibus omnes *Colonelli* & *Capitanei* studere debent, ut sunt

1. *Integritas.* Nam sub Romano Imperatore militat tanquam ordinario Magi-

stratu: Sic qui castra sequuntur, videant, cui dent nomina sua, ne seditiosi & temerarii habeantur. Exempli gratiâ; Absolorum bellum gerebat contra Patrem. Hoc injustum erat bellum. Hinc omnes qui sub ipso militarunt, seditionis obnoxios sese reddiderunt.

Si vis igitur militare, Dominum talem tibi elige, qui defensivè, aut vindicativè, non offensivè bellum suscipit, aliàs Deum non habebis à latere, cujus sola est victoria, Prov. 21. v. 31.

2. *Pietas.* Nam 1. veram religionem suscipit, ut supra audivimus. 2. ad Christum confugit. Ita qui militiae operam dant, ante omnia pietatem sibi commendatam habeant, Deut. 23. vers. 9. & piis insuper precibus manè & vesperi Deum sollicitent, ut sibi semper propitius esse velit. In primis beluinanam sævitiam exuant, blasphemias detestentur, stupra & adulteria vitent, nemini injuriam faciant, si Deus pro ipsis contra hostes dimicare debet, Deut. 20. v. 4.

3. *Humilitas,* quam probat

1. *Consideratione indignitatis,* v. 8.

2. *Consideratione mortalitatis,* v. 9.

Ita milites Christiani quoque humilitati studeant, & populi animos, cui præsumunt, commitate & mansuetudine potius quam severitate sibi concilient. Nam Deus resistit superbis, inquit Petrus, 1. c. 5. v. 5.

4. *Fidelitas,* quam præstitit

1. *Majestati terrestri.* Nam homo sum, inquit, sub potestate constitutus, cui fidem dedi, & fidem etiam servabo. Hæc fidelitas in bello maximè necessaria est, vide Proverb. 24. v. 22.

2. *Majestati cælesti.* Imperator gentilis erat, & serviebat idolis, sed ipse Judaicam religionem amplectitur, & ita conscientiam suam

suam inviolatam conservat. Deo enim magis obediendum quam hominibus. Act. 5. vers. 29.

5. *Disciplina severitas*, vers. 9. secus nec centuriones nec milites, quod suscipiunt, prosperè ad votum agent, sed mala quæcunque capitibus suis totique cum quo militant, exercitui, attrahent. Non enim probabile est, inquit Gregor. rem bene gesturos, qui lacrymas & execrationes pro viatico secum auferunt, vide Jos. 7. v. 12.

II. Ponderanda quoque venit in hac altera parte *Christi medela*. Ubi enim querelam Centurionis percepisset, statim paratus est, & veniens, inquit, curabo illum. Centurio non opus esse ait, ut ipse veniret, sed modò dicat unicum verbum ad salutem servi recuperandam sufficere certò confidit, ut supra audivimus.

Notamus igitur hinc

I. *Premissam Concionem*, qua

1. *Fidem centurionis elevat*, vers. 10. Licet enim in populo Israëlítico multi quoque erant eximîa fide præditi, ut Simeon Hanna, discipuli Christi, & in primis B. Virgo, tamen in homine ethnico tantam fidem inveniri rarum erat & singulare miraculum. Tu verò, si fidem centurionis magnam in te non deprehendis, sed fluctuas sub cruce, noli animum abjicere. Virtus enim Dei in infirmitate perficitur, 2. Cor. 12. vers. 9. intereà cum Apostolis ora: Domine adauge mihi fidem, Luc. 17. vers. 5. tunc Deus qui fidelis est, linum fumigans non extinguet, Esa. 42. v. 3. sed te perficiet, corroborabit & consummabit ad vitam æternam, 1. Pet. 5. v. 10.

2. *Vocationem gentium prænunciat* vers. 10. In V. T. gentes ad Ecclesiam non pertinebant sed Judæi tantum erant Dei pecu-

lium, quæ ipsorum prærogativa duravit usque ad Christum, ille enim per ministerium Apostolorum Judæos & gentes ad unum ovile congregavit, Joh. 10. v. 16.

Beneficium hoc ad nos quoque pertinet, qui à Japheto originem ducimus, & olim à Deo & Ecclesia ejus penitus exclusi eramus, sed per Christum implantati sumus, non aliter, ac si hortulanus arbores fativas detruncaret, & stolones sylvestres illis infereret, Rom. 11. vers. 17. Hoc grato animo agnoscere & pro ratione vocationis nostræ dignè ambulare debemus, 1. Pet. 4. v. 3.

3. *Rejectionem Judæorum indigitat*, & quidem accuratà similitudine à Patrefamiliàs desumpta, qui filios à mensa removeret, si sint inmorigeri, & in illorum locum servulos suscipit: Ita Judæi sunt filii regni, quibus paratum erat, ut cum majoribus suis, Abrahamo, Isaac & Jacobo sederent in regno Dei: sed propter incredulitatem & inobedientiam sunt rejecti & gentiles in illorum locum suscepti. Consideremus igitur bonitatem & severitatem Dei, in eos quidem, qui ceciderunt, id est, adversus Judæos, severitatem, erga nos autem bonitatem, si permanserimus in bonitate, aliàs quoque excidemur. Si enim naturalibus ramis non pepercit, quanto minus nobis oleastris, inquit Apostolus, Rom. 11. v. 21.

II. *Servi restitutionem*, quam procuravit Christus

1. *Absenter*: Licet enim vi unionis personalis ubique esse poterat, tamen in statu exinanitionis hac majestate non usus est semper, sed à loco ad locum migravit, ἐν ὁμοιωµατι ἀνθρώπων, Phil. 2. v. 7. interim virtute suâ, famulum centurionis absentem curat

& eo

& eo ipso probat, se esse verum omnipotentem Deum, & Magistrum illum salvandi, de quo Esa. 63. v. 1.

2. *Excellenter.* Nam eo ipso momento, quo Christus fidem centurionis publicè prædicabat, servus convalescit. Tam subitò Medici corporales juvare non possunt, sed ut proverbium habet *Morbi veniunt catervatim, & particularim recedunt, imò*

Non est in medico semper relevetur ut ager,

Sed doctâ interdum plus valet arte malum.

Christus verò sanat ex tempore lepram, paralytin, & alios morbos incurabiles. Nam Deus est cum ipso, Act. 10. v. 38.

Ad hunc Medicum, Vos nri confugite in morbis tam corporalibus quàm spiritualibus. Nam tanta est ipsius virtus & potentia, ut ne unum quidem deficiat, Esa. 40. v. 26.

Dominica IV. post Epiphaniam.

Evangelium Matth. 8. v. 23. 28.

D Johannes in Apocalypsi vidit Angelum, qui nube amictus erat, & Iridem in capite habebat. Facies ejus erat ut Sol, & pedes ejus tanquam columnæ ignis. Pedem dextrum ponebat super mare, sinistrum autem super terram, cap. 10. vers. 1. seqq.

Per Angelum hunc intelligitur Angelus fœderis, Dominus noster Jesus Christus. Nube quâ amictus est tegit peccata nostra, Esa. 44. v. 22. Iris est reconciliationis indicium, Gen. 9. v. 13. splendor solis in facie, divinitatem indicat, est enim sol justitiæ, Mal. 4. v. 2. Pedes quibus mare & terram supergreditur, dominium ejus notant, quod accepit à Patre, Psalm. 8. vers. 7. 8. 9. dominatur enim à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum, Psalm. 72. vers. 8. *ps. 89. 26-28.*

Hujus domini specimen habemus in hodierno Evangelio. Videbimus

I. Exortam tempestatem.

II. Christi potestatem.

J.J.

EXEGESIS.

Qui nescit orare, intret mare, Veteres dixerunt. Nam quia navigantes in mari animas suas exiguo ligno concredunt, Sap. 14. v. 5. præsentissimam mortem præ oculis habent, & sunt

Digitis à morte remoti

Quatuor aut septem, sit sit latissima tæda,

Ut juvenalis loquitur. Præsertim quando sub æstu maris turbulentis æquilonibus modò ad cælos usque efferuntur, modò ad abyssos usque dejiciuntur, ut consilii inopes

H

sicut

sicut ebrj fluctuent, Ps. 107. v. 26. 27. ibi preces ultimum sunt refugium, ut prælecta Evangelii hodierni pericope abundè testatur, quâ navigatio Christi cum discipulis in mari Tiberi ad is suscepta, & tempestas de repente suborta describitur.

Consideramus igitur

I. *Navigationem.*

II. *Periclitationem.*

Circa navigationem notanda venit

1. *Temporis circumstantia*, quando contigerit, nempe cum Christus de monte descendisset, leprosum mundasset, setvum Centurionis paralyticum, & alios infirmos curasset, insuper etiam variis parabolis de terra quadruplici, de zizaniis tritico intermixtis, de pretiosa margarita, &c. mysteria regni cœlestis declarasset, ut ex Marco c. 4. v. 1. & 35. videre est. Post concionem illam quæsierat ex discipulis. Num hæc intelligerent? illi respondebant: utiq; & putabant, se satis probè callere ista omnia. Proinde Christus ducit eos ad mare, & magnam tempestatem oriri finit, ut reipsâ experiantur, fidem suam adhuc esse modicam, & progressus in Schola Christi exiles, quo fine adhuc hodie Ecclesiam Crucis subjicit, ut fides nostra ad praxin deducatur. Nam vexatio dat intellectum, Es. 28. v. 19.

2. *Discipulorum concomitantia*. Nam discipuli sequebantur eum, inquit Evangelista. Crux & calamitas tam pulchrum est *πειρασμόν*, quod hostibus suis Christus non vult concedere, sed amicos & discipulos suos hæc sarcinâ dignatur. Ipse præit & circumspicit, an sequamur, si quis vult post me venire, inquit, abneget seipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, Matth. 16. vers. 24.

Non relinquit nos orphanos, sed ipse navim tribulationis ingreditur, & in quo passus est, auxiliari novit iis, qui tentantur. Ebr. 2. v. 18.

Premite te paupertas, Christus egenus factus est propter nos, cum dives esset, ut nos illius inopiâ ditesceremus, 2. Cor. 8. v. 9.

Exilium pateris, Christus statim in infantia fugam capeffere coactus est, ut nobis veram tranquillitatem cœlestis Patriæ recuperaret, Joh. 14. v. 3.

Vexat te fames & sitis, Christus idem perpeffus est, Matth. 4. v. 2. Joh. 4. v. 6.

Rependit tibi mundus pro beneficiis calumnias & persecutionem, hoc ipsum quoq; Christus expertus est, Luc. 4. vers. 29. & 11. vers. 15.

In summa: Talem Pontificem non habemus, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed tentatum per omnia pro similitudine, absque peccato, adeamus ergo, &c. Ebr. 4. v. 15, 16. Deinde hoc etiam plenum est solatii, quod Christus ipse discipulos suos ad mare ducit, & navem conscendere jubet. Inde enim videmus, quod casu nihil mali nobis accidere possit, sed bona & mala, vita & mors, paupertas & divitiæ à Deo veniant, Sir. 11. v. 14. Is est, qui mortificat & vivificat, ad inferos ducit & reducit, 1. Sam. 2. v. 6. Hæc de navigatione.

Jam sequitur *periclitatio*, quæ describitur

1. *Ratione turbinis*. Nam motus magnus factus est in mari, inquit Evangelista. Marcus utitur voce *λαίλαψ*, c. 4. v. 37. qui procella vehemens est, & infernè sursum versus repentè convolvitur. Hoc exaggeratur adhuc magis per adverbium *ὠδὲ*, quod semper aliquid notabile consequi solet.

Hunc

Hunc turbinem Satanas excitavit, qui in aëre caliginoso dominatur, Eph. 6. v. 12. & navem quâ Christus cū discipulis vehebatur, submergere tentat ex inimicitia antiqua, quam in Paradiso Deus Pater cœlestis inter semen mulieris & serpentis posuit, Gen. 3. vers. 15.

Idem adhuc hodie omnes verè Christiani experiri coguntur, qui navem Ecclesiæ conscenderunt. Mox enim exurgit turbo publicus, qui per hæreses & persecutiones hanc navem quassat, utur tempore Eliæ, 1. Reg. 19. v. 1. seqq. mox turbo privatus, qui crucem multiplicat, & hunc corporaliter, illum spiritualiter affligit, ut exempla comprobant, Matth. 8. v. 6. Joh. 5. v. 5. Pl. 116. v. 3. Job. 1. v. 15. seqq.

Hæc est fors Ecclesiæ in hoc seculo. Qui ergò vult cum Christo navigare, ad turbines sustinendos se præparet, 1. Tim. 3. v. 12.

2. *Ratione discriminis.* Nam turbo non solum exurgit, qui fervere facit, quasi ollam, profundum, & mare ponit, quasi unguenta bullirent, Job. 41. v. 22. sed auget insuper periculum

1. *Fluctuum copia,* quibus navis operiebatur. O quoties nos cum Davide lamentamur Pl. 69. v. 1. salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam, veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me, & iterum Pl. 42. v. 8. abyssum invocat, in voce catarractarum tuarum, omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transierunt. Præsertim in morte gravissimus agôn superandus nobis restat, ubi verè fluctus tentationum implebunt naviculam cordis nostri, eamque submergere laborabunt, sed fidelis est Deus, qui mare terminis suis circumdedit, & fluctibus imperare potest, usque huc, inquit, venies,

& non amplius, hic confringes tumentes fluctus tuos, Job. 38. vers. 11. vide etiam 1. Cor. 10. vers. 13. quare simus cordati, & spei anchoram firmiter teneamus, Ebr. 6. vers. 19.

2. *Christi incuria,* qui interim dormiebat, & quidem in cervicali, ut Marcus addit c. 4. v. 38. Frequens est hæc tentatio, quâ pii plerunq; exercentur. Sed apparens tantum somnus est, non realis. Quomodo enim dormiret, qui semper vigilat, & vigilando Israel custodit, Pl. 121. v. 4. vide etiam Pl. 34. v. 16. Pl. 49. v. 9. Tum autem dormire dicitur, quando auxilium differt, & nostri oblitus esse videtur, ut tempore diluvii, dum Noah in arca lateret, Gen. 7. v. 11. c. 8. v. 13. tempore servitutis Ægyptiæ, Exod. 2. v. 23. c. 3. v. 7. & quoties auxilium suum distulit Davidi, Jobo, & aliis. Interim tamen novit tribulationes nostras, quibus ad tempus tantum nos exercet, ut in patientiando fortes, in precando alacres, in amando & sperando ferventes efficiamur. Hinc Esa. 54. v. 7. consolatur Ecclesiam suam: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor tuus Dominus.

3. *Ratione vociferaminis.* Nam quia rebus ita stantibus præsentissimum mortis periculum discipuli præ oculis videbant, ad Christum confugiunt, & Domine, inquit, serva nos, perimus, ut Matthæus in præsentis Evangelio ipsorum verba recenset. Cum nondum expergisceretur, clamant ulterius, Præceptor perimus, ut habet Lucas cap. 8. vers. 24. Cum non possent eum excitare, impatientiam suam produunt,

dicentes: Magister, aded nihil ad te pertinet, quod perimus, ut est apud Marcum, c. 4. v. 38.

Hoc idem nos quoque observemus, cum in procellosos afflictionum & persecutionum fluctus incidimus:

1. *Christum accedamus*, non quidem passibus corporis, sed affectibus mentis, ipse enim est verus *ἐπιστάτης* & Dominus noster, imò magister ad salvandum, Esa. 63. v. 1. & certissimam liberationem promisit, Pl. 50. v. 15. Pl. 121. v. 2. Paral. 20. v. 12.

2. *Dormientem expergesciamus* non clamore externo, sed interno devotæ orationis, quæ cælos penetrat, & non cessat, donec propinquet, Sir. 35. v. 21. Non enim vocis Deus, sed cordis auditor est, nec admonendus clamoribus, qui cogitationes videt, inquit Cyprianus.

3. *Calamitatem nostram expanamus*, ingeminantes cum discipulis: Domine, serva nos, perimus.

Navicula Ecclesia fluctibus cooperta labascit. Venerunt gentes in hereditatem tuam, &c. Pl. 79. v. 1. seqq. Hæretici & tyranni conjurarunt in perniciem ejus, Pl. 83. v. 3. seqq. actum videtur de Ecclesia, Magister non est tibi curæ quod perimus, Domine, Domine, serva nos.

Navicula Reipublica procellosis hinc inde fluctibus agitur, iudicium in absynthium convertitur, Amos. 5. v. 7. lacerata est lex, & non pervenit usque ad finem iudicium, quia impius prævalet adversus justum, Hab. 1. v. 4. Principes terræ infideles sunt furum focii, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillum non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos, Esa. 1. v. 23. vide etiam Mich. 7. v. 3. hinc pax exulat, & bella ghesunt undique.

Magister non est tibi curæ quod perimus, Domine, Domine, serva nos.

Navicula Oeconomica fluctuat, omnia bello consumuntur, quæ magno labore comparavimus, maritus mortuus est, conjux ægrotat, panis deficit, &c. Magister non est tibi curæ quod perimus, Domine, Domine serva nos.

Hujusmodi clamores Deum ad misericordiam movent, & naufragium impediunt, Pl. 145. v. 18. 19. Jac. 5. v. 16.

De Secundo.

Superest ut de potestate Christi etiam aliquid dicamus, quam testatur

I. *Discipulorum increpatione*. Vocabant ipsum Magistrum, cujus partes sunt informatio & castigatio: Quia igitur hic plus justo timebant, & ex miraculis ejus nondum didicerant, quod omnia tradita sint ipsi à Patre, increpat illorum

1. *Pusillanimitatem*, &c, quid timidi estis, inquit, Ego vobiscum sum, me præsentem non est quod timeatis. Eodem modo solatur Ecclesiam suam, Es. 41. v. 9. Pl. 91. v. 14. 15. Matth. 18. v. 20. Hinc cum Paulo tripudiare possumus: Si Deus pro nobis, quis contra nos, Rom. 8. v. 31.

2. *Fidei exiguitatem*. Nam *ὀλιγοπιστος* vocat, & ubi est, inquit, fides vestra, ut Lucas exprimit c. 8. v. 25. Credebant quidem discipuli, Christum ipsos posse eripere, aliàs non excitassent ipsum, sed quia dormiebat, fides ipsorum paulatim languescere incipiebat. Non tamen propterea à Christo rejiciuntur, quod in nostram consolationem probè notemus. Nam infirma fides est etiam fides, & Christum æquè apprehendit, ac fides magna & valida, proinde non est desperandum. Calamum quassatum Do-

minis

minus non confringet, & linum fumigans non extinguet, Es. 42. v. 3.

II. *Maris tranquillatione*, quæ describitur

1. *Formaliter*. Nam increpavit, inquit Evangelista, ventos & mare. Marcus clarius exprimit quid dixerit v. 39. nimirum: file & obmutefce. Hoc ipso Dominum maris etiam se declaravit, juxta vaticinium Pl. 89. v. 26.

Xerxes compedes mari iniecit, & virgis illud castigari jussit, eò quod exercitum suum læserat, sed nihil profecit. Nos habemus Salvatorem, qui terminos mari præscripsit, Pl. 104. v. 9. cujus mandatum grandæ, nix, glacies & Spiritus procellarum efficiunt, Pl. 148. v. 8. imò qui pedibus mare calcat, & eidem velut aridæ inambulat, Matth. 14. v. 25.

2. *Finaliter*

1. *Ratione maris quiescentis*. Secuta enim est tranquillitas magna, ita ut ne temeraria quidem turbationis alicujus remanserit, quod aliàs tam citò fieri non solet. Decet

enim magnum, magna & miranda facere, inquit Origines, & post magnam calamitatem magna sequitur refocillatio. Notate hoc dilecti. Non semper nubila, Phœbus etiam post nubila rursus orietur, Tob. 3. v. 21. 22.

2. *Ratione populi presentis*, qui admirantur & prædicant hoc insigne miraculum, dicentes: quis est iste, cui venti & mare obediunt. Hic enim verus est miraculorum usus, ut cognoscamus Jesum Christum, Joh. 20. v. ult. Proinde peccant Calviniani & Jesuitæ, quando ex his & aliis miraculis Christi hominis majestatem & omnipotentiam videre nolunt, sed omnem planè communicationem idiomatum in hoc mysterio rejiciunt. Miracula enim, quæ propria & divinâ virtute operatus est in diebus carnis suæ, omnes verè pios clamare faciunt cum hominibus hæc ex hodierno Evangelio: Qualis hic est, cui venti & mare obediunt? Quiescite igitur, quotquot Majestatem Christi violare studetis, quiescite ab homine, cujus Spiritus in maribus ejus, & nescitis, quanti æstimandus sit, Esa. 2. v. 22.

Dominica V. post Epiphaniam.

Evangelium Matth. 13. vers. 24. 30.

Cum ingrederetur Susanna pomarium lavatura cum duabus puellis sub æstu diei, nil quicquam meruit periculi, & ut magis tuta lavare possit, puellis mandat, quas ad oleum & smegma afferendum ablegabat, ut ostia pomarii clauderent. Sed ecce duo senes sese absconderant in pomario, & absentibus

puellis concubicum sollicitant, quem ubi Susanna renuit, accusant ipsam adulterii cum juvene admissi, quare ad pœnam lapidationis innocentissima matrona condemnatur. Hist. Susann.

Huic pomario non absimilis est Ecclesia, quæ hortus conclusus dicitur in Cant. 4. v. 12. ibi fons patens domui David & habitantibus

H 3

tibus

cibus Jerusalem in abluionem peccati & immundicie, Zach. 13. vers. 1. sed Diabolus se abscondit intra muros, & zizania spargit inter triticum. Ubi enim Christus habet templum suum, ibi etiam Diabolus sacellum ædificare solet, quod præsens Evangelii pericope satis abundè testatur.

Partes ejus tres sunt :

Prior continet spirituales agriculturam.

Altera zizaniorum mixturam.

Tertia famulorum curam.

J. J.

EXEGESIS.

Sicut Noah post exanthlatam navigationem agriculturam incipit, & vineas plantat, Gen. 9. v. 20. Ita Christus postquam ante octiduum cum discipulis suis navem conscenderat, quæ fluctibus ita cooperiebatur, ut parùm abesset, quin submergeretur. Jam de agricultura sermonem instituit, & parabolicè auditoribus suis mysteria regni cælorum sub hoc involucre differit, juxta vaticinium Pf. 78. v. 2.

Duo autem potissimum circa I. parabolæ partem notanda sunt.

I. *Scopus*, ad quem collimat Christus, nimirum de regno cælorum proposuit sibi informare discipulos, ut patet ex frontispicio prælecti Evangelii.

Per regnum cælorum non intelligitur regnum gloriæ sed gratiæ, nimirum status Ecclesiæ militantis in hac vita, quæ regnum cælorum à Christo appellatur

1. *Ratione presentia.* Sicut enim in cælo regnat per gloriam: Ita in Ecclesia regnat per gratiam. Hæc est civitas illa, cu-

jus nomen, Dominus ibi, Ezech. 48. v. 35. vide etiam Esā. 31. v. 9.

2. *Ratione differentia*, quæ est inter regnum Christi, & regna mundi. Nam non sunt hic bona terrena, quæ periculis fortunæ subjacent, sed thesauri spirituales, justitia & pax & gaudium in Spiritu Sancto, Rom. 14. v. 17.

3. *Ratione coherentia.* Quia nemo potest esse civis in regno gloriæ, qui non fuit civis in regno gratiæ. Foris enim sunt canes, &c. Apoc. 22. v. 15.

Si igitur vel maximè abjecti sumus in mundo, hoc tamen nomine gaudere possumus, quod in regno cælorum cives sumus & domestici Dei, Eph. 2. v. 19.

II. *Sensus.* Tria enim occurrunt in hac prima parte, quæ explicatione indigent.

Primum est *consideratio hominis*, cui regnum cælorum comparatur. Hic est ipse Christus, vers. 37. qui filius hominis vocatur, quia in plenitudine temporis carnem humanam ex Maria virgine assumpsit, & filius hominis factus est, Ebr. 2. vers. 14. Hinc aliàs vocat se agricolam, Zach. 13. vers. 5. & filium agricolæ, Johan. 15. vers. 1. unde patet agriculturæ dignitas, quæ est 1. à Deo ordinata, Gen. 3. vers. 23. Sir. 8. vers. 16. 2. à Christo sanctificata, per parabolas, & ea quæ supra ex Zach. 13. vers. 5. & Johan. 15. v. 1. allegata sunt. 3. à magnis viris approbata, Genes. 9. vers. 20. cap. 26. vers. 12. Jud. 6. vers. 11. Ruth. 2. vers. 3. 2. Chron. 26. vers. 10. 1. Chron. 22. vers. 20. 4. sæpe sublimata, ut docet exemplum Gideonis, Jud. 6. vers. 14. Elisæi, 1. Reg. 19. vers. 19. Lucii Quinti Cincinnati, Præmislai & aliorum, qui ab aratro ad summa honorum fastigia evecti sunt.

Hæc

Hæc agricolis solatium præbent efficacissimum. Nam licet in statu vili & laborioso degant in his terris, sunt tamen in statu bono & honesto, qui Deo probatur, & si faciunt, quæ Sparta illa requirit, de benedictione divina certissimas promissiones habent, Pl. 65. vers. 10. seqq. Os. 2. v. 21. 22. Deut. 28. v. 3.

Secundum est *consideratio seminis*, per quod intelliguntur juxta ipsius Christi explicationem filii regni, v. 38. id est, pii & fideles, quos Deus Pater cælestis in filio adoptavit, & hæredes regni sui propter Christum constituit. Hi semen appellantur juxta stylum Scripturæ, quo omnes posterii Abrahami, quibus cum Deus sædus suum pepigit, & qui fidem eorum amplectuntur, hoc nomine ornantur, ut videre est Gen. 12. v. 7. c. 22. v. 17. Esa. 41. v. 8. Psal. 22. v. 31. causa est, quia ex verbo Dei tanquam immortalis semine regenerantur, 1. Pet. 1. v. 23. & filii Dei sunt, Joh. 1. v. 12.

Naturâ sumus filii iræ, Eph. 2. v. 3. ex immundo concepti semine, Pl. 51. v. 7. semen maledictum ab initio, nec timens aliquem, Sap. 12. v. 11. sed in Christo benedicto illo semine benedictionem hanc consecuti sumus, Gen. 22. v. 18. ut nunc dei mereamur filii regni, & in hac quidem vita beneficiorum Christi, quæ in regno gratiæ fidelibus suis per verbum & Sacramenta distribuit, participes reddimur, in altera verò regni gloriæ hæredes erimus. Hæc est gratia præveniens, Pl. 59. v. 11. quâ ipse bonum opus non solum in nobis incipit, Phil. 1. v. 6. sed etiam perficit, confirmat & consolidat, 1. Pet. 5. v. 10.

Tertium est *consideratio agri fertilis*, in quem semen spargitur. Ager ille mundus est, inquit Christus v. 38. quia Ecclesia est

in mundo, colligitur ex mundo, & per totum mundum dispergitur.

In V. T. terminis Judææ circumscripta erat, sed in N. T. totum mundum penetravit à mari ad mare, à flumine usque ad terminos orbis terrarum, Pl. 72. v. 8.

Nos etiam sumus pars agri, quo jam à tempore Lutheri bonum semen verbi cælestis disseminatur. Videte ne sterile sciat, & cum Jeremia sæpius ingemiscite: O Domine conserva nobis verbum tuum in gaudium & lætitiâ cordis nostri, Jerem. 15. vers. 16.

De Secundo.

Vidimus spiritualem Christi agriculturam. Videbimus etiam *Zizaniorum mixturam*. Describitur autem in Evangelio prælecto

I. *Causa principalis*, quæ est Diabolus. Nam cum dormirent homines, inquit Evangelista, venit hostis ejus, & seminavit zizania, inter triticum, & abiit. Quibus verbis ob oculos nobis ponitur Diaboli

1. *Truculentia*, dum primò hostis ejus, nempe Christi, & postea in genere hostis appellatur, quæ hostilitas ex paradiso originem trahit, Gen. 3. v. 15.

En hostem habemus, vos mei, qui noctes atque dies obambulat instar leonis rugientis, ut nos devoret, 1. Petr. 5. vers. 8. O igitur arma lucis apprehendite, & per preces sub tutelam Dei, vos committite, ut possitis stare contra insidias & tela nequissimi, Eph. 6. v. 11. 16.

Cum Patriarcha Jacob iram fratris sui perentisceret, ad cognatum suum confugit in Mesopotamiam, Gen. 28. v. 5. Hoc vos quoque observate, dilecti, & quia Diabolum

lum habetis adversarium, ad Christum confugite, qui frater & consanguineus noster factus est, & propterea in mundum venit, ut opera Diaboli destrueret, 1. Johan. 3. vers. 8.

2. *Prudentia.* Nocte enim venit hominibus dormientibus, inquit Christus, & hac phrasi maximam tam superiorum quam inferiorum socordiam indicat, quâ Satanas occasionem captat zizania sua hinc inde disseminandi. Quando enim Pastores sunt canes muti & non clamant, Esa. 56. v. 10. Magistratus conniver & gladium sine causa portat, Rom. 13. v. 4. Ceteri salutem & religionem nihil curant, dum aures à veritate avertunt, & ad fabulas convertuntur, 2. Tim. 4. v. 4. ibi: facili negotio hostis zizania sua disseminare potest. Ergo vigilate Pastores, Ezech. 3. v. 17. seqq. vigilate Magistri, Rom. 13. v. 4. vigilate omnes Christiani, Tob. 4. v. 6. & 20. Vigilat hostis & vos dormietis, clamat Augustinus. Resistite Diabolo & fugiet à vobis, Jacob. 4. vers. 7.

3. *Impudentia.* Nam spargit zizania ἀναμίσειον τῆς οἴτης, mittet unter dem Weizen. Ita filii regni sunt rosæ inter spinas, Cant. 2. v. 2. & sicut oves in medio luporum, Matth. 10. v. 16. unde vera Christi Ecclesia comparatur convivio nuptiali, in quo deprehenditur homo non indutus veste nuptiali, Matth. 22. v. 11. ovili in quo oves & hædi, Joh. 10. v. 1. viti, in qua palmites fructificantes & arefcentes, Joh. 15. v. 1. domui magnæ, in qua vasa aurea & argentea, lignea & fictilia inveniuntur, 1. Tim. 3. v. 15. 2. Tim. 2. v. 20. Horto, in quo arbores justitiæ, Esa. 61. v. 3. & steriles, Matth. 3. v. 10. &c.

Caveamus, ne mixtione ista hypocritarum in visibili Ecclesiæ cœtu offendamur.

Dominus novit suos, 2. Tim. 2. v. 19. tandem apparebit, quid sit inter justum & impium, & inter servientem Deo, & non servientem ei, Mal. 3. v. 18.

4. *Insolentia.* Nam sparsis zizaniis abiit, quasi re bene gestâ, & tanquam spiritus superbus de fecunda messe sibi ipsi gratulatur. Interim homines decepti errorem suum non vident, sed palliant miseri, & zizania pro tritico venditant, sicut adultera, quæ tergit os suum & dicit: non sum operata malum, Prov. 30. v. 20. Prasertim autem subducit se Diabolus, quando conscientia evigilat, & deceptos trepidare sinit, dum in peccatis desperant. Ut Cain, Saul, Judas & alii. Nam delectatur perditione, Job. 41. v. 13.

II. *Causa materialis,* quid nimirum homo inimicus inter triticum seminaverit. Ita enim scribit Evangelista: Cum dormirent homines, venit hostis ejus, & seminavit zizania inter triticum. Per zizania intelliguntur ἡσὶ τῆς πονηρίας, ut Christus explicat, filii nequam, qui sunt ex patre Diabolo. Nam qui peccatum facit ex Diabolo est, 1. Joh. 3. v. 8. Venit autem sub hoc nomine vid. n. joh. 8. 44

1. *Turba heretica,* qui tam periculosos errores fovet & profitentur, quibus fundamenta fidei concutiuntur, 1. Timoth. 6. v. 3. Verbum eorum serpit ut cancer, 2. Tim. 2. v. 17. & ipsi turbant Ecclesiam, ut zizania triticum suffocare solent. Hoc didicerunt à patre Diabolo, qui homicidia fuit ab initio, Joh. 8. v. 44.

2. *Turba hypocritica,* quæ externæ sanctitatis studet, & interim cor multis peccatis inquinatum habet. Ore dicit Domine, Domine, Matth. 7. v. 21. sed corde maledicit, & abnegat Dominum, qui redemit nos, 2. Pet. 2. v. 1. Videamus, ne in ho-

rum

rum numero reperiamur, triticum simus non zizania, hoc sine conditi & redempti à Deo, ut ambulemus in bonis operibus, Eph. 2. v. 10. nam omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam ex Deo natus est, 1. Johan. 3. v. 9.

III. *Causa finalis*, quæ duplex hinc ponitur:

1. *Ut succrescant.* Sicut enim zizania plerumque felicitus crescunt quam triticum. Ita in hoc mundo florent impii, & veluti laurus viridis sese erigunt, Pl. 37. v. 35. Sed habent mercedem suam, Matth. 6. v. 2. Tu vide ut crescas in fide & agnitione Dei, & tandem perfectionem assequaris juxta mensuram ætatis plenitudinis Christi, Ephes. 4. vers. 13.

2. *Ut appareant.* Quamvis enim nocte seminat, tamen hoc sine seminat, ut zizania tandem appareant, & pestiferâ commixtione tritico damnum inferant: Novit enim Satanas, quàm facile per consortium impiorum pii quoque inficiantur, Sir. 13. v. 1. Proinde cautè ambulandum est in hoc mundo, & dum apparent zizania, hoc agant Christiani, ut fides eorum multò magis appareat coram hominibus, juxta Christi monitum, Matth. 5. v. 16.

De Tertio.

Restat pars tertia de famulorum cura & zelo ferventiori quoad purgandam Ecclesiam rapiuntur. Ubi examinanda sese offerunt

I. *Duplex questio.* Prima occupatur circa originationem, nam Domine, inquit, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? unde igitur habet zizania? Unde apparet, quando pii & fideles, in primis Ecclesiæ ministri afficiantur dolore, cum vident

zizania, id est, fanaticos errores, & scelera quævis contra Decalogum invalescere: Ah Domine, inquit, nonne bonum semen seminasti in agro tuo, unde igitur habet zizania? Eja Domine, bonum semen seminasti, sed quarta pars tantum fructificat. Culpa non est boni seminis, neque etiam seminantis, quod zizania crescunt, sed Diaboli & perversæ nostræ naturæ, quod suggestionibus diabolicis tam facile assentimur & obtemperamus, Os. 13. v. 9.

Altera occupatur circa *eradicationem*. Nam vis, inquit, ut eamus, & colligamus ea, quibus verbis promptam suam operam patrifamilias in evellendis zizaniis offerunt. Sed proficitur illa questio partim ex impatientia, quâ dolent labores suos, quos in spargendo bono semine fideliter collocant, tam malè cedere, & triticum per zizania suffocari, qui quidem zelus non est culpabilis, si in terminis sese continet, & sine studio propriæ vindictæ exercetur. Exempla vide Esa. 27. v. 4. Luc. 9. v. 54. Galat. 5. v. 12. partim ex carnali prudentia, quod putabant melius fore, si nulla omninò zizania in agro Ecclesiæ reperiantur, non ponderantes illud Pauli effatum 1. Cor. 11. v. 19. interim zelum servorum imitentur in Ecclesia Pastores, & zizania evellant verbo, Magistratus gladio, Patresfamilias virga sive baculo, Rom. 12. v. 7. 8.

II. *Duplex responsio*, quâ Paterfamilias

1. *Autorem denominat*, v. 28. qui zizania sparfit inter triticum. Hic non est Deus, ut Calviniani blasphemant contra expressa Scripturæ dicta, Psalm. 5. v. 5. Deut. 32. v. 4. Sirac. 15. v. 11. 12. Sed Diabolus, Sap. 2. v. 24. 2. Corinth. 4. v. 4. Hic seminavit in cor Caini zizania sanguinolentiæ, Genes. 4. v. 8. In cor Davidis zizania malæ concupiscentiæ,

2. Sam. 11. v. 2. in cor Ahabizania avaritiæ,
1. Reg. 21. v. 2. in cor Nabuchodonosoris zizania superbiæ, Dan. 4. v. 27. In cor Belzaris zizania luxuriæ, Dan. 5. v. 1. hinc dicitur κατ' ἐξουσίαν πονηρῶς, quia ad malum tentat & instigat homines, Jac. 1. v. 13. 14.

2. *Servorum consilium reprobatur*, vers. 29. ne simul eradicando lolium, eradicetur etiam triticum. Videte, quomodo Deus, Pater cœlestis in gratiam piorum malis parcat, eosdemque inter pios vivere permittat, ne forsan hi malis eorum quocumque modo implicentur, aliàs zizania jam dudum de mundo eradicata fuissent. Exemplo potest esse Sodomæ & Gomorrhæ, quæ incolumis perstitisset, si vel decem iusti ibidem reperti essent, Gen. 18. vers. 32. Ita propter unicum Moysen Israelitis in desertis peccantibus ad unum omnibus peperit, Exod. 32. v. 14. vide etiam Ezech. 22. v. 30.

3. *Voluntatem suam explicat*, quid fieri velit, wie er's will gehalten haben/

1. *Cum lolio*, cui deputat

1. *Terminum accretionis*, & finite crescere, inquit, usque ad messem, quo ipso longanimitatem & patientiam suam declarat. Nisi enim zizaniis subveniret Dei patientia, nec Matthæum de publicano Evangelistam, nec Paulum de persecutore Apostolum, nec Magdalenam de peccatrice penitentem Ecclesia possideret, inquit Augustinus. Imò hæc ratione pios exercet, omnis enim malus idèo vivit, ut corrigatur, aut per eum bonus exerceatur, quod iterum Augustinus loquitur. Sic gentes in terra Canaan noluit penitus extirpare Dominus, ut in ipsis experiretur Israel, num custodituri sint viam Domini, Jud. 2. v. 21. 22. Triticum sublatis ex agro zizaniis omnem pinguedinem terræ attrahit & torpescit: Ubi verò zizaniis in-

terspersum est, majori cum felicitate ac ferore & crescit & fructum producit, quia superflua terræ pinguedo ac humiditas nimia in zizaniorum alimoniam convertitur: Ita boni sublatis è modio impiis aut turgescunt, aut torpescunt, quando verò à malis quasi in palæstra exercentur, Corona ipsis splendidior aliquando obtinget, 2. Tim. 2. v. 5.

2. *Modum collectionis*. Nam tempore messis, inquit, dicam messoribus: Colligite primum zizania, & ligate in fasciculos. Per tempus messis consummatio seculi intelligitur, quæ messis dicitur, quia tunc omnes homines ut maturum frumentum metendi & refecandi sunt, Apoc. 14. v. 15. Messores sunt Angeli, v. 39. quorum opera Deus in extremo die zizania eradicabit, & in fasciculos colligabit, ut pares paribus socientur. Videbis ibi fasciculos tyrannorum, fasciculos hæreticorum, fasciculos furum, fasciculos adulterorum, fasciculos latronum, fasciculos uturariorum, &c. Nam æqualibus delictis pœnæ etiam æquales debentur, Sap. 3. v. 15.

3. *Finem combustionis*, nam in stagnum conjiciuntur ardentem sulphure, Apoc. 21. v. 8. ubi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur, Esa. 66. v. 24.

2. *Cum tritico*, quod in horreum vite æternæ reponetur, ubi pii semper erunt cum Domino, 1. Thess. 4. v. 17. florebunt sicut sol, Matth. 13. v. 43. & sicut splendor firmamenti, Dan. 12. vers. 3. quod enim hîc in corruptione seminatum fuit, resurget in incorruptibilitate, quod in ignominia, resurget in gloria, 1. Cor. 15. v. 43.

Elaboremus igitur ut simus hîc de tritico, ut & olim esse possimus in hoc horreo: quicquid enim homo seminaverit, hoc etiam metet, Gal. 6. v. 7.

Dominica VI. post Epiphaniam.

Evangelium Matth. 17. vers. 1. 8.

Summus ille Judæorum legislator Moses, cum acceptis tabulis legis de monte Sinai jam descenderet, ut populo sese cœlitus missum, & à Deo ad promulgationem Decalogi destinatum declararet, tantâ gloriâ & majestate vultus ejus, Deo id permittente, resplenduit, ut populus in eum intuitus, splendorem oculis ejus emicantem nequaquam potuerit sustinere, Exod. 34. v. 29. seqq.

Rem non admodum dissimilem prælecta Evangelii pericope continet, ubi non Moses, sed Jesus Christus Filius Dei vivi, ut se cœlitus missum, adeoque verum Messiam & Mediatorem N. T. demonstraret, tantâ Majestate & gloriâ in monte Thabor refulget, ut Apostoli vultus ejus splendorem, & emicantem inde gloriam perferre non valeant, sed timore percussi in faciem procidunt, dum à Christo tanguntur & eriguntur.

Videbimus nos

- I. Christi transfigurationem.
- II. Cœlestem inaugurationem.
- III. Discipulorum consternationem.

JJ.

EXEGESIS.

Israelitæ nunquam fertilitatem terræ promissionis & ubertatem agrorum credere voluerunt, donec exploratores ingentem invectæ botrum, specimen, unde de reliqua ejus abundantia judicarent, attulissent, Num. 13. v. 1. seqq.

Si dubitastis hæcenus de gloria & felicitate, quæ in cœlestibus habitaculis reposita est, huc accedite, & botrum ibi respectum in monte Thabor aspiciate, quod tantæ magnitudinis est, ut Petrus extra se quasi positus, & stupore defixus nihil unquam simile vidisse spontè profiteatur.

Magis tamen apparebit botri illius cœlestis decor, & gloria, si considerentur circumstantiæ, quæ ad hanc transfigurationem pertinent, & quidem

1. *Persona præcellentia.* Non enim Moses, de quo in Exordio diximus, non Eliæ, 2. Reg. 2. v. 11. non protomartyris Stephani, Actor. 6. v. 15. Sed ipsius Christi transfiguratio hîc describitur, ut recordemur simul istius gloriæ, quæ nobis in vita æterna aliquando contingit, ubi corpora nostra glorioso corpori ejus conformabuntur, ut Paulus ait, Phil. 3. v. 21.

2. *Temporis convenientia*, quando facta sit, nimirum post sex dies, ut Evangelista testatur. Unde dies hi numerandi sunt curiose non disputabimus. Sufficit nobis scire, quod Christus, postquam opera vocationis suæ concionando & miracula patrando per sex dies fideliter absolvisset, die septimo sequente gloriosâ transfiguratione ornatus sit: Ita nobis sex dies deputati sunt, quibus in sudore & labore vocationi nostræ incumbere oportet. Sed este bono animo, vos mei, quæ sequetur, Sabbatum erit, ubi transfigurabimur cum Christo, & quies optata miserias hujus vitæ excipiet. Qui

I 2

enim

*licht de six
omnes et mira
bilis in bacal
temporis habi
ty et factis
nihil sit qd
quatu. v. d.
Ioh. 20. 30.
c. 21. 25.*

enim hic seminant in lachrymis, in exultatione metent, Pl. 126. v. 5.

3. *Testium sufficientia*, qui transfigurationi interfuerunt, & hic nominibus suis propriis describuntur. Nam assumpsit Jesus, inquit Evangelista, Petrum, Jacobum, & Johannem, & duxit eos seorsim, Hi ipsi sunt, quos postea in horto Oliveti ad agnoscendum admisit, Matth. 26. v. 37.

Si vis igitur aliquando glorificari, ante omnia vide, ut discipulus Christi sis, & crucem quam tibi immittit, patienter suscipe. Petrus virum saxum & cordatum, Jacobus supplantatorem, Johannes gratiosum denotat. Has proprietates omnes verè Christiani habere debent, 1. Sint cordati, & instar petrae à veritate cœlesti dimoveri se non patiantur, Eph. 4. v. 14. 2. Supplantatores, qui carnem & Diabolum sub pedibus continent, & peccatum non sinant regnare in corpore mortali, Rom. 6. v. 12. 3. gratiosi, & Deum propitium sibi per fidem custodiant, adeoque pauperibus se gratiosos præbeant per beneficentiam. Talibus hostiis placetur Deo Ebr. 13. v. 17.

4. *Loci eminentia*, ubi factum sit, nimirum in monte excelso, per quem omnes ferè Ecclesie Doctores montem Thabor intelligunt. D. J. F. Mayer p. 144. sic se montem dicit. V. d. 4. m. 9. 1/2. p. 1. v. 1. 1. 1/2. p. 1. 1/2.

Tres in Scripturis sunt montes celebres. 1. Mons Sion, ubi lex promulgata est. 2. Mons Sion, ubi arx Davidis extructa est. 3. Mons Thabor, ubi Christus glorificatus est. Si vis aliquando cum Christo in monte Thabor glorificari, jam ascende montem Sinai, & juxta legem ibi promulgatam facta tua examina cum Civibus Hierosolymitanis in captivitate Babylonica, Thr. 3. v. 40. non tamen in hoc monte tibi erit subsistendum, ut Judas fecit, & desperavit, sed per-

gendum ulterius & fugiendum ad montem Sion è quo Evangelium exiit, Esa. 3. v. 3. ubi Christus residet qui Sionis mystica lex & caput est, Pl. 2. v. 6. tunc in montem Thabor aliquando nos transferet, ubi abundantia gaudiorum erit in seculum, Pl. 16. v. 11.

5. *Modi evidentia*. In græco est vocabulum μεταμορφῶσαι. Quo non intelligitur μεταμόρφωσις Ovidiana, talis nimirum, quæ corporis Christi, ut quondam Lothi uxor in statuam salis, & baculus Moïsi in serpentem transmutata fuerit, stat enim & stabit in æternum axioma Damasceni: quod ὁ λόγος semel assumpsit, nunquam deponet. Sed μετασχηματισμός est, quem hic Evangelista describit, quo forma Christi servilis radiis divinæ majestatis illustrata resplenduit. Subjectum splendoris hujus ponit Evangelista.

1. *Faciem*, quam dicit fulsisse instar solis. Idipsum caducis nostris corporibus in vita æterna continget, Matth. 13. v. 43. Dan. 12. v. 3. 1. Cor. 15. v. 42.

2. *Vestem*, quæ canduit ut lux, & sanctitatem futuræ nostræ beatitudinis præfiguravit. Ibi vestes nostræ albicabunt verè ut lux, & sponsæ dabitur, ut cooperiat se bysso splendenti & candido justitiæ, Apoc. 19. v. 8. videte igitur, ut hic transformemini renovatione mentis vestræ per penitentiam, Roman. 12. v. 2. si transformationem illam gloriosam aliquando experiri velitis, juxta admonitionem, 1. Joh. c. 3. v. 3.

De Secundo.

Fuit transfiguratio, sequitur *inanguratio*, quæ membris quatuor potissimum absolvitur.

I. Est *Mosis & Elia præsentatio*, quæ notabilis est

1. Rati-

1. *Ratione consortii.* Nam apparebant ipsis, inquit Evangelista, non soli Christo, sed Petro etiam, Jacobo & Johanni, quibus in hac transfiguratione gloriam suam Christus conspiciendam exhibere voluit: Ita tandem aliquando omnes pii in vita æterna videbunt Christum & sanctos Patriarchas, Prophetas, Apostolos & martyres, nec videbunt tantum, sed etiam associabuntur illis, tanquam cives & domestici cælestis Hierosolymæ, Eph. 2. v. 19.

2. *Ratione colloquii.* Non enim muti apparent Moses & Elias, sed colloquuntur cum Christo de exitu, quem habiturus erat Hierosolymis, ut Lucas addit, hoc est, de passione & morte Christi, quia hic articulus est scopus Prophetiæ & Apostolicæ doctrinæ, 1. Cor. 15. v. 3. 1. Pet. 1. v. 11.

Id quod speculum est gloriæ in vita æterna expectandæ, ubi cum Prophetis & Apostolis mutuos sermoes instituemus de summo illo redemptionis & salutis nostræ mysterio, quod in hac vita plenè & perfectè non assequimur, & cantabimus canticum novum, dicentes: Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, honorem in gloriam & benedictionem, Ap. 5. v. 12.

II. *Petri exclamatio.* quâ gaudium suum explicat, & in monte semper manere desiderat. Domine, inquit, hic bonum est habitare, si vis, faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum. Ita obliuiscitur omnium, quæ in mundo unquam viderat pulchra & grata, præ copia gaudii: quid igitur fiet in æterna vita, ubi non prægustum tantum percipiemus, ut hic Petrus, sed perfectissimam & plenissimam segetem omnium bonorum cælestium possidebi-

mus. Ibi absterget Deus omnes lacrymas ab oculis nostris, Es. 25. vers. 8. Ap. 7. v. 17. & in æterna tabernacula nos recipiet, Luc. 16. v. 9. de quibus David Pl. 84. v. 2. 3. Et sicut Petrus agnoscit Moysen & Eliam, quos antea non viderat: Ita in vita æterna nos invicem agnosceamus, quod Lutherus paulò ante obitum suum exemplo Adami Evam nunquam antea visam, agnoscentis comprobavit, Gen. 2. v. 23.

III. *Nubis obumbratio.* Quia enim Apostoli non poterant intelligere vel sustinere rationem cælestis gloriæ, ideo Deum nube quadam ipsos obumbrat, sicut in revelatione gloriæ & Majestatis divinæ in V. T. aliquoties factum est. Nubes illa à veteribus symbolum Sp. S. appellatur, qui hic in nube apparuit, sicut apud baptismum Christi in specie columbæ, Matth. 3. v. 16. Et ita habemus in transfiguratione hæc evidentissimum testimonium SS. Trinitatis.

IV. *Patris testificatio.* Nam ex nube audita est vox: Hic est Filius meus dilectus in quo complacuit mihi, hunc audite. Quæ certè illustrem descriptionem personæ & officii Christi complectitur, quod sit æternus æterni Patris Filius, Doctor & Mediator generis humani ab ipso constitutus & eo sine missus in hunc mundum, ut consilium Dei de salute nostra nobis annunciret, & opus redemptionis perficeret. Hunc audire debemus, quando per ministerium suum nobis loquitur, Luc. 10. v. 16.

De Tertio.

SEquitur pars tertia, nimirum *discipulorum consternatio* quæ describitur

1. *Ratione vehementiæ.* Nam audientes hoc discipuli, inquit Evangelista, præcide-

runt in facies suas & timuerunt valde. Nempe vocem Dei in hac infirmitate sustinere non possumus, Exod. 20. v. 19. Si vox gratiæ ita terruit Apostolos, quomodo terrebuntur aliquando impii, cum in ira sua ipsos alloquetur, & in furore suo conturbabit illos, Psal. 2. v. 5.

2. *Ratione disparentia*, quam Christus procurat

1. *Accedendo*. Nam ipse est verus Consolator, qui confortat manus dissolutas & genua debilia roborat, Esa. 35. v. 3. 4. 5. Sed absque hoc mediatore Deus nobis est ignis consumens, Deut. 4. v. 24.

2. *Tangendo*. Nam caro ejus est vivifica

caro, Joh. 6. v. 54. & quando tangit aliquem virtutem emittit, ut docet exemplum hæmorrhœ, Marc. 5. v. 30.

3. *Alloquendo*. Nam surgite, inquit, & nolite timere. Quibus verbis omnem ex cordibus illorum metum expellit. Nam verba ejus sunt verba vitæ æternæ, Joh. 6. v. 68.

4. *Ratione consequentia*. Nam levantes oculos suos neminem viderunt nisi solum Jesum, quia in ipso solo habemus omnia & ad ipsum nos Moses, Prophetæ & Apostoli deducunt. Is enim tanquã Magister & Doctor audiendus nobis proponitur. Ergò hunc solum audire debemus, si genuini ejus discipuli esse volumus, Joh. 8. v. 31

Dominica Septuagesima.

Evangelium Matt. 20. v. 1. 16.

Postquam Deus hominem ad imaginem suam creasset, collocavit ipsum in horto Eden, ut beatam vitam viveret, Gen. 2. v. 8. sed propter peccatum ex paradiso rursus ejectus est, & collocavit Deus ante paradisum voluptatis Cherubim cum flammeo & versatili gladio ad custodiendam viam ligni vitæ, Gen. 3. v. 24. Hanc miseriam generis humani filius Dei considerans, misericordiam suam effudit quasi, & novum plantavit Paradisum, in quo succus & vigor pristinæ integritatis per ministerium verbi & Sacramentorum ad animas nostras rediret. Atque hæc est illa spiritualis vinea, ubi Deus Pater est vinitor, Deus filius vitis, Deus Spiritus Sanctus ligamen, quo palmites vitæ alligantur & fecundantur.

De hac vinea differit Christus in præsentem

pericope, quam breviter percurremus, & videbimus

- I. *Operariorum conductionem.*
- II. *Mercedis distributionem.*

J.J.

EXEGESIS.

Inter varias similitudines, quibus Ecclesia militans in his terris comparatur, non postrema est, quæ hodie Evangelio proponitur, cujus scopus est exhortatorius, ut sequamur Dei vocationem, quando nos in vineam suam vocat, nec meritis nostris confidamus, ut juvenis cap. præced. v. 20. qui sua gloriatione ansam Christo præbuerat ad hanc similitudinem, ubi potissimum consideranda nobis occurrit

I. *De vinea vocatio*, quæ est

1. *Gratuita*. Nam paterfamilias, qui est Pater

Pater cœlestis, electione & vocatione sua nos antevertit, non secundum opera nostra, sed secundum propositum & gratiam, quæ data est, nobis in Christo ante tempora secularia, 2. Tim. 1. v. 9. ipse egreditur ad nos qui stamus in foro otiosi, & non percipimus quæ sunt Spiritus Dei, 1. Cor. 2. v. 14. & operatur in nobis velle & perficere, Phil. 2. v. 13. Ergo prædicemus virtutem ejus, qui nos è tenebris vocavit in admirabilem suam lucem, 1. Pet. 2. v. 9. & studeamus electionem & vocationem nostram firmam efficere, 2. Pet. 1. v. 10.

2. *Seria.* Nam Pater familiâs exit à primo mundi manè ad extremam usque vesperam, & quotquot in foro otiosos reperit, in vineam mittit, nec quemquam absoluto quodam decreto præterit. Id quod manifestissimum argumentum est, Deum seriò velle, ut omnes omnino homines ad agnitionem veritatis perveniant, 1. Tim. 2. v. 4. Quod observandum est contra Calvinianos, qui hypocritam & bilinguem deceptorem ex Deo faciunt, qui quidem voluntate signi omnes & singulos in vineam suam vocet, quos tamen voluntate beneplaciti venire nolit. Sed obstat increpatio Patris familiâs in eos, qui stabant in foro otiosi, invehitur, v. 6. & in primis juramentum Dei, quo voluntatem suam de resipiscencia peccatoris seriam esse satis abunde testatus est, Ezech. 18. v. 27.

3. *Continua,* quæ à summo manè ad vesperam usque durat, Esa. 65. v. 2. nam sicut tribus distinctis vicibus universum genus humanum vocavit, in Adamo, post diluvium & tempore Apostolorum. Sic adhuc hodie circa vesperam mundi exit, & per ministerium verbi exhortatur mundum, ut Deo reconcilietur, 2. Cor. 5. v. 20.

II. *Laboris denominatio,* nempe in vineam vocat, ut ibi fodiendo operam suam collocent. Vinea illa est Ecclesia, Pl. 80. v. 9. Esa. 5. v. 1. & alibi passim, quæ vinea comparatur *Alij in aliud qd p vineam intelligunt. vid. 19. p. de Denariis v. 8.*

1. *Propter externam vilitatem.* Vinea nullum habet externum splendorem respectu aliorum hortorum, vitibus enim constat, quæ tam fragile lignum sunt, ut ex eo ne paxillus quidem fabricari possit, in quo dependeat quodcunque, teste, Ezech. 15. v. 3. Ita Ecclesia est pusillus grex, Jac. 12. v. 32. populus pauper & egenus, Soph. 3. v. 12. respectu cœtus impiorum, qui exaltantur & florent in hoc mundo, sicut Cedri Libani, Psal. 37. v. 35.

2. *Propter vicissitudinis conformitatem.* Vinea hyemali tempore nullius pretii æstimatur, verno autem tempore, cum gemmos protundit, pulchritudo ipsius apparer. Sic Ecclesia suas habet vicissitudines. Tempore Apostolorum præsentabat æstatem, ubi plena messis vigeat, Matth. 9. v. 37. & Evangelium fructificabat in toto mundo, Col. 1. v. 6. Tempore Patrum à puritate doctrinæ paulatim discedentium faciem autumnii præ se ferebat, ubi folia paulatim decidebant, per Pseudo-Apostolos concussa, ut Paulus, Act. 20. v. 29-30. Tempore dominantis Antichristi, quod hyemis faciem ostendebat, ubi vites sub terra latebant, & ob crebras persecutiones prodere in apricum non audebant, ut Elias tempore Jesabelis, 1. Reg. 19. v. 9. Jam tempus veris existit, ubi vinea reflorescit, & tum demum plena è virebit cum diu expectata ætas æternæ beatitudinis advenerit, quando cœlestis vinitor nos palmites transferet in terram benedictam, ubi tandem apparebit quod erimus, nempe Deo similes, 1. Joh. 3. v. 2. & cōmunitatem.

unionem habebimus cum Patre & filio, 1. Joh. 1. v. 3.

3. *Propter laboris pluralitatem.* In vinea perpetuò laborandum, modò fodiendum, modò vites palis annectendæ, modò farræ tollenda, modò palmites impinguandi, & nisi perpetuò colatur, nihil fructus ex vinea sperari potest: Ita quoque in Ecclesia perpetua requiritur cultura, propter reliquias carnis & peccati, quæ nisi per verbum & crucem divinitus amputentur, in vitiorum labruscas facillè degenerant, Joh. 15. v. 2.

4. *Propter vitiorum diversitatem.* Sicut enim in vinea palmites quidam sunt pampinarij, quidam fructuarij: Ita in Ecclesia quidam sunt hypocritæ, quidam verè pii, qui fructum afferunt in patientia, Luc. 8. v. 15. Palmites qui in terra jacent, uvæ ad maturitatem non perducunt, proinde palis annexi in altum erigendi sunt: Ita quoque palmites spiritualis vineæ quæ sursum sunt, debent quærere, Col. 3. v. 1. adhæreant verbo Christi, quod est baculus & virga, Psal. 23. v. 4. qui enim terrena sapiunt, horum finis est interitus, & gloria ipsorum in confusione vertitur, Phil. 3. v. 19.

5. *Propter fructus suavitatem.* Ut enim vinea nobilissimos fructus producit, nempe vinum, quod Deum in sacrificiis, & homines in conviviis lætificat, Jud. 9. v. 13. sic in Ecclesia inveniuntur bona præstantissima, ut sunt justitia, pax & gaudium in Spiritu S. Rom. 14. v. 17. Inprimis verò tres insignes botros protrudit hæc vinea. Prima lætificat Deum, & est fidei firmitas, sine qua impossibile est Deo placere, Ebr. 11. v. 6. secunda exhilarat proximum, & est Christiana charitas, quæ benigna est, & malum cogitat, 1. Cor. 13. v. 4. Tertia nos ipsos lætificat, est enim conscientia tranquillitas. Justi-

ficati enim ex fide, pacem habemus apud Deum, Rom. 5. v. 1. Hæc est uva verè exhilarans, nempe juge sacrificium, Prov. 15. v. 15.

III. *Mercedis stipulatio.* Nam denarium promittit, quo non præcisè vita æterna, sed quævis compensatio pietatis & bonorum operum, sive in hac, sive in futura vita intelligitur. Hoc exinde patet, quia denarius datur etiam murmurantibus, v. 11. at nullus murmurans regnum cælorum accipit, locus enim ille omnis livoris atque turbationis expers est, ut Chrysostomus inquit.

Apparet hinc iterum magnitudo divinæ beneficentiæ. Sumus aliàs debitores Dei, ut ambulemus in sancta erga ipsum obedientia, Rom. 8. v. 12. nihilominus tamen ante debita servitia, quæ ipsi præstamus in vinea, largâ retributione ex gratia compensat, 1. Tim. 4. vers. 8. Hoc excitet nos, ut divinæ vocationi promptè obtemperemus, & in vinea Domini fideliter laboremus, unusquisque in vocatione sua. Quò pertinent dicta Scripturæ Job. 5. v. 7. Eph. 2. v. 10. Tit. 2. v. 14. 1. Cor. 6. v. 11. Gal. 5. v. 24. inprimis Joh. 5. vers. 8.

IV. *Operariorum morigeratio.* Nam

1. *Statim abeunt.* Cum primis pactus erat Pater familiæ denario, postea non meminit certæ mercedis, sed tantum, quod justum sit se daturum promittit, nihilominus abeunt, & verbis nudis confidunt operarii, cogitantes, ipsum tanquam virum ingenuum labores ex æquo remuneraturum. *Er werde als ein redlicher Mann ihres Schadens nit begehren.* O nos felices terq; quaterq; si curis omnibus sepositis in vocatione nostra ad exemplum horum mercenariorum Deo confideremus, & quod est officii nostri, sedulò tractaremus, tunc certè benedictio divina in omnibus spontè sequeretur, Psal. 127. v. 3.

2. *Est-*

Ud. Sij. de Denario vestro.

2. *Æstum perferunt.* Nam usque ad vesperam in labore perdurant: Ita nos quoque diei pondus & æstum in vinea Domini patienter toleremus, 1. Per. 4. v. 12. non ex-eundum est ante vesperam ex quadam im-patientia, sed perseverandum. Nam qui perseverat usque ad finem salvus erit, Matth. 10. vers. 22. interim Solis æstum restingue ex fonte aquæ vivæ, quem Christus omni-bus fidelibus in Evangelio aperuit, Joh. 4. v. 14. & umbraculum quære in gratia divi-na, Psal. 91. v. 4.

De Secundo.

Sequitur pars altera, quæ mercedis di-stributionem certis quibusdam membris complectitur. Notatur enim

1. *Tempus*, quando factum sit, nimi-rum sub vespera. Confidite igitur vos mei, non semper erit tempus laboris, non sem-per durabit æstus, sed aliquando sequetur vespera, aliquando sequetur refrigerium. Interim decurrite in stadio bonorum ope-rum, 1. Cor. 9. v. 24. sub vesperam unicuique suus denarius conferetur merces vestra in cælis copiosa erit, Matt. 5. v. 12.

2. *Modus.* Solvuntur enim mercenarii

1. *Mediari per Procuratorem*, qui est filius Dei, hunc enim cælestis Paterfam-iliæ constituit Dominum domus, Ebr. 3. v. 6. illi omnia in manus tradidit, Joh. 3. v. 35. & potestatem etiam dedit iudicium faci-endi, Joh. 5. v. 27.

2. *Præpostere*, incipiendo videlicet à postemis usque ad primos. Inde confirma-tur parabola scopus, quod nimirum hic non distribuatur merces meriti sed gratiæ, aliàs illi, qui per unicam duntaxat horam labo-raverant, eundem non accepissent denarium cum iis, qui pondus & æstum diei portave-

rant. Quod contra Pontificios notandum est, qui ex hac parabola varia texunt argu-menta, quod vita æterna sit merces nostro-rum operum, contra expressa Scripturæ di-cta, & inprimis illud Pauli, Rom. 6. v. 23.

3. *Congruè*, juxta pactum. Nam unus-quisque accipiebat denarium suum. Re-ctum est verbum Domini, & omnia opera ejus in veritate, Psal. 33. v. 4. non enim vult sibi serviri gratis, Pl. 61. v. 6. id quod confir-matur ex Mal. 3. v. 13. seqq.

3. *Eventus*, ubi notanda

1. *Quorundam murmuratio.* Que oritur partim ex invidentia, dum iis, qui saltem unam horam laboraverant, invi-dent denarium, & putant, se plus acce-pturos. Quod certè Diabolicum vitium à Christianis longè abesse debet, Gal. 5. vers. 15. ubi enim zelus & contentio, ibi πᾶν φαῦλον πρᾶγμα, Jac. 3. vers. 16. Partim ex info-lentia, dum merita sua jactant, aliorum-que meritis superciliosè præferunt, quin etiam murmurant contra Patremfamiliàs, & injustitiæ ipsum acculant, quasi di-gnam ipsis mercedem non exsolverit. Talis erat Phariseus, Luc. 18. vers. 9. & Judæi, Esa. 58. vers. 3. sed damnabilis est ista jactantia. Cogitet potius quilibet Christianus, quod omnes justitiæ nostræ sunt sicut pannus menstruæ, Esa. 64. vers. 6. & si omnia fecimus, quæ præcepta sunt nobis, nihil tamen mereri possumus, sed cogimur fa-teri: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus, ut Christus inquit, Luc. 17. vers. 10.

2. *Paterfamiliàs increpatio*, quæ

1. *Pactum repetit.* Amice, inquit, non facio tibi injuriam, nonne denario pa-ctus es mecum? Deus nemini quicquam debet, & si vel maximè nulla in nos conferret

K præ-

præmia, tamen injuriam nobis non faceret. Nihilominus stipulatâ manu denarium promittit omnibus, qui in vinca sua fideliter laborant, & ad vesperam usque perseverant. Hoc pactum fecit nobiscum in verbo suo, & firmiter servat, vide Lev. 26. Deut. 27. per totum.

2. *Libertatem suam asserit.* Tolle quod tuum est, inquit & abi, volo autem huic novissimo dare, sicut & tibi, aut non licet mihi facere, quod volo in rebus meis. Hinc Augustinus: Miseretur magna bonitate, obturat nulla iniquitate, ut nec liberatus de suis meritis gloriatur, & damnatus non nisi de suis meritis conqueratur. Sola enim gratia redemptos discernit à perditis, quos in unam perditionis massam concreverat ab origine ducta causa communis. Hæc est *εὐδοκία τῆς θελήματος αὐτοῦ*. Sed non absoluta, quod Calviniani intendunt, sed in Christo ordinata, Eph. 1. v. 5.

3. *Invidiam reprimat.* An oculus tuus malus est, inquit, quod ego bonus sim? quæ locutio est metonymica, quia invidia plerumq; torvo oculorum aspectu exprimitur. Deponamus igitur invidiam, sicut modò geniti infantes: 1. Pet. 2. vers. 1. & conversis de salute impetrata gratulemur exemplo Angelorum, Luc. 15. v. 10.

4. *Scopus*, qui in solidum adversus ju-

stitorios directus est, ut subiecto Christus docet epiphonemate.

Notetur igitur

1. *Conclusio*, quæ in his verbis consistit: Sic ultimi erunt primi, & primi erunt ultimi, quâ sententia Phariseos & quosvis justitiosos operum merita supersticiosè urgentes retundit. Dum enim primi esse volunt, ultimi fiunt, & è regno Dei planè excluduntur. Cæteri autem, qui à sola Dei gratia submissè pendent, primi evadunt, & salutem æternam consequuntur, ut patet etiam ex parabola Luc. 18. v. 14.

2. *Annexa ratio*, quam à diversa vocatorum & electorum sorte Christus derivat, & multi inquit, sunt vocati, pauci electi. Ubi per synecdochen vocabulum multi collectivè sumitur pro tota hominum multitudine, prout etiam usurpatur Dan. 12. v. 2. Vocatio enim ad omnes omninò homines dirigitur, Es. 65. v. 2. Prov. 1. v. 24. Matth. 23. vers. 37. Electio verò non est universalis sed particularis, propter solan incredulitatem hominum, quâ se plerique indignos faciunt vita æterna, Act. 13. v. 46.

Videamus nos, cum arcta sit via, quæ ad vitam ducit, lata verò quæ ducit ad interitum, ut per arctam portam intrare contendamus, & paucis hisce electis aggregemur, Matth. 7. v. 13. Luc. 13. v. 24.

Dominica Sexagesima.

Evangelium Luc. 8. vers. 4. 15.

DIvvs Johannes in Apoc. c. 8. vers. 13. scribit, se vidisse Angelum in cæli regione volitantem, qui voce magnâ

inclamaverit: Væ, væ, væ, habitantibus in terra.

Per Angelum hunc intelligi potest primariò

mariò ipse Christus, qui est Angelus magni consilii, Esa. 9. vers. 6. & secundariò omnes fideles Pastores, qui sunt Angeli pacis & amarè flent, quando vident semen verbi divini apud plerosq; non fructificare, Est. 33. v. 7. Hinc trinà exclamatione vè annunciant.

1. Obliviosis, apud quos semen verbi divini secus viam cadit, & ab avibus diripitur.

2. Superciliofis, qui proprijs viribus confidunt, & tamen radicem non habent, ut semen quod in petram cadit.

3. Luxuriosis, qui curis hujus seculi, divitiis & voluptatibus tanquam spinis semen verbi divini in cordibus suis suffocant; Atque hoc ipsam videtur innuere Propheta Jer. c. 22. vers. 29. ubi terram hanc triplicem magnà etiam severitate inclamat, O terra, inquit, terra audi verbum Dei.

Idem facit etiam Christus in hodierno Evangelio, quod tribus constat partibus.

Prima describit *Concionatoris personam.*

Secunda *Auditorum Coronam.*

Tertia *Concionis materiam.*

JJ.

EXEGESIS.

Seminator est ipse Dei filius, qui in prima statim creatione ex arcana majestatis suæ sede processit, & seminatoris quasi personam induens, duplex semen bonum sparsit.

Primò *naturale*, die tertio Creationis, Gen. 1. v. 11.

Secundò *spirituale*, quando die sexto hominem ad imaginem & similitudinem suam condidit, Gen. 1. vers. 26. quæ in primo homine spirituale & mysticum aliquod semen fuit, ex quo omnis generis spirituales

fructus Deo grati & placentes enasci poterant & debebant, Gal. 5. v. 22. super venit verò alius seminator, qui zizania incredulitatis & superbiæ in agrum cordis humani sparsit, Gen. 3. vers. 5. quibus bonum illud semen originalis justitiæ penitus suffocatum est. Ne tamen æternum petirent homines, in plenitudine temporis humanam seminator ille naturam assumpsit, & denuò exiit, ut per semen verbi cœlestis virtute Sp. S. regenerati ac renovati gratiæ & vitæ iterum participes redderentur. Nam transit in diebus carnis suæ per Judæam, Galilæam & Samariam, & sparsit semen verbi cœlestis, ut hæc ratione ministerium N. T. in propria persona consecraret.

1. *Alacriter*, quâvis occasione, loco & tempore. Si modò auditores aderant, non poterat intermittere, quin aliquando concionem haberet, & ad vitam æternam rudem plebeculam erudiret.

Hic docet è navi, juxta mare Galilææ sub dio, auditores stant in littore, Marc. 4. vers. 1. aliàs in monte, Matth. 5. & 6. in Synagogis, Matt. 5. v. 9. in templo, Matt. 21. v. 23. in ædibus privatis, Matth. 9. vers. 12. Luc. 19. v. 9. modò in via publica, Luc. 18. v. 31. c. 24. v. 15. Conciones instituit.

Imitentur hoc exemplum omnes Ecclesiæ Doctores, & attendant gregi, in quo Spiritus Sanctus ipsos posuit Episcopos, Act. 20. v. 28. quicquid faciunt, non somnolenter, sed alacriter peragant, Eccl. 9. v. 10. Huc pertinent dicta Scripturæ, Rom. 12. v. 7. 2. Tim. 2. v. 15. c. 4. v. 5. 1. Pet. 4. v. 10. tunc accipient aliquando coronam immarcescibilem, 1. Pet. 5. v. 4.

2. *Populariter*. Christus erat Doctor eruditæ linguæ, Esa. 50. v. 4. in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi erant,

K 2

Col. 2.

Col. 2. v. 3. & si voluisset, angelicis linguis potuisset loqui, sed demittit se ad captum auditorum, & stylo simplici per parabolas mysteria regni sui proponit, ut hoc docendi modo Ecclesiae ministris normam praescriberet, secundum quam ipsi quoque non in persuasoriis humanae sapientiae verbis, sed in ostensione Spiritus & potentiae sermones suos ad populum instituerent, ut de seipso scribit, 1. Cor. 2. v. 1.

3. *Affectualiter*, & diversum auditorum suorum in audiendo verbo divino studium graviter perstringit, quia videbat non omnes pari intentione accessisse. Hinc clamat sub finem parabola: Qui habet aures ad audiendum audiat. Ita quilibet concionator, cum zelo quodam suggestum concendere, & pro auditorum conditione sermones suos prudenter informare debet, ne sit sal factuum, quod condire nesciat, Matth. 5. v. 13.

De Secundo.

Vidimus Concionatoris personam, videbimus etiam *Auditorum Coronam*, qui describuntur in Textu

1. *Ratione quantitatis*. Nam convenerat turba plurima, inquit Evangelista, & κατά πλῆθος ad Christum properabant.

Erubescant nostri homines. Turba haec aliquot milliaria ad Christum proficiscitur, ut conciones ipsius audiret. Nos praeforibus habemus, & tamen audire nolumus. Hoc vindicabit Dominus, & famem immittere audiendi verbum Dei, Amos 8. v. 11. imò planè auferet regnum, & ad gentes migrabit, qui meliores fructus dabunt, Matth. 21. v. 34.

2. *Ratione qualitatis*, Notatur enim

1. *Genus*, quod non fuerint ex familia Herodis, vel Pontificum, sed de media ple-

be cives, opifices & agricolae. Quid igitur mirum, si & hodie pauci potentes & divites & nobiles concionibus sacris inter sint? Ecclesia est populus pauper & egenus, Soph. 3. v. 12. non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes, 1. Cor. 1. v. 26. vide etiam Jac. 2. v. 5. nam Deus non est acceptor personarum, sed in omni gente, qui timet Deum & iustitiam operatur, acceptus est illi, Actor. 10. v. 35.

2. *Zelus*. Nam properant ad Christum itinere pedestri, neglectis domi rebus suis œconomicis, adeoque curam animarum domesticam cura potiore ducunt. Apud nos hodie pietatis fervor penitus refrigit, plerique terrena sectantur, & cibum animae negligunt. Excutiamus igitur veterum hunc, & quoties campanae pulsus audimus, toties cum hac plebecula ad templum properemus, dicentes: Ecce Deus meus ad seminandum iterum exibat: veniam ergo, ut ager cordis mei bono semine impleatur, aliàs turba haec in novissimo die contra nos surget, exemplo Reginae Austri, Matth. 12. v. 42.

3. *Ratione disparitatis*. Nam diverso studio sequuntur Christum, 1. Quidam sunt *literales*, qui exterius verbum audiunt, de sensu parum solliciti. De his Christus ait: Quod datum sit ipsis verbum nosse per parabolas, ut videntes non videant, & audientes non audiant, in justam videlicet oscitantiae poenam quia discedebant, & explicationem flocci pendebant. Aliàs voluntate antecedente sive misericordiae vult Deus omnibus doctrinam Evangelii innotescere, sicut omnibus eandem sinit praedicari. Non autem vult absolute, & simpliciter, sed cum expressa hac conditione, ut mediis à se ordi-

nat

natis legitimè utantur, inde consequenter fit, ut, qui media illa contemnunt & rejiciunt, ad agnitionem veritatis non perveniant, & nudis parabolis à Deo pascantur, quam voluntatem consequentem sive justitiæ Theologi nominant, idque non ex absoluto aliquo decreto, sed proprio ipsorum vitio, quia enim per verbum illuminari & emolliri noluerunt, indurationis & occæcationis pœnam justo judicio Deus ipsis immittit, quæ gravissima & maximè tremenda contumacibus verbì contemptoribus debita pœna est, Ps. 81. v. 13. videmus inde, quod non omnes sancti, qui calcant limina templi, sed multi tantùm fallendi temporis causâ, vel jucundæ novitatis gratiâ conciones ad-eunt, & iisdem vix inchoatis, nedum ad finem deductis iterum descendunt. Verum isti teste, Christo, ex Deo non sunt, Joh. 8. v. 46. Proinde factores simus verbì, & non auditores tantùm, quia si quis auditor est viro consideranti faciem nativitatis suæ in speculo, & dum consideravit se, abijt statim, & obliviscitur qualis fuerit, Jac. 1. v. 22. 23. 24.

Secundò, quidam sunt *spirituales*, qui Christum accedunt, & explicationem parabolæ ab ipso flagitant, ut Apostoli, v. 9. His, Christus inquit, datum est nosse mysteria regni cœlorum quia sensum indagant, quod fit verbum vitæ, Joh. 6. v. 68. lex libertatis, Jac. 2. vers. 12. & virtus Dei ad salutem omnium credenti, Rom. 1. v. 16. quare non superficialiter audiendum, sed perspicuum, si efficaciam illius assequi velimus, Jac. 1. v. 23. hinc vocatur manna absconditum, Apoc. 2. v. 17. cujus dulcedinem nemo percipit, nisi interiore Spiritus Sancti gustu illud delibaverit, juxta illud Davidis Psal. 34.

v. 9. Ebr. 6. v. 4.

De Tertio.

Restat concionis materia, quæ duplex est, & agit

1. De agro malo.

2. De agro bono.

Malus ager est, ubi semen cadit

1. *In viam*, & conculcatur, aut ab avibus devoratur, quo nomine intelliguntur ii, qui verbum negligenter audiunt, & cogitationibus alienis radicationem seminis cœlestis impediunt. Tunc venit Diabolus corvus ille infernalis, & rapit verbum ex cordibus eorum, ne credant & salventur. O horrendum spectaculum! Corrigite ergò vos mei, hanc oscitantiam, & seriis precibus Deum orate, ut ostium cordis aperiat, corvos infernales abigat, & verbum auditum suâ gratia obsignet, ille enim habet clavem Davidis, quâ cor Lydiæ aperuit, Act. 16. v. 14. Hinc Chrysostomus: Qui pratum transit, florem accipit, qui hortum præterit fructum colligit, & qui à convivio surgit, & reliquias filiis suis affert: Sic ex concione aliquid semper animæ tuæ domum reporta: Qui enim verbum Dei audiunt, & custodiunt, hos beatos Christus prædicat, Luc. 8. v. 15.

2. *In petram*, & à sole ustulatur, quod Christus de iis interpretatur, qui cum gaudio verbum accipiunt, sed radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

Tales sunt

1. *Obsinati*, qui indurant facies suas instar petrae, & non volunt converti, Jer. 5. v. 3. quemadmodum enim pluvia humectat quidem petram, sed non molliit: Ita ejusmodi adamantina hominum corda pluvia verbì divini tangit quidem, sed non penetrat, id est, audiunt quidem conciones legales, sed has

K 3

pro-

propter alios institutas putant, solatium verò Evangelii cum gaudio accipiunt, ad-
eoque cor habent pœnitentiæ nescium, non
radicati aut fundati in caritate, multò mi-
nus Christum habentes habitantem per fi-
dem in cordibus suis, Eph. 3. v. 17. quod de
Herode Evangelista commemorat Marc. 6.
v. 20.

2. *Delicati*, qui tempore pacis sanam
Evangelii doctrinam agnoscunt, sed radi-
ces non habent, & sub æstu persecutionis
deficiunt. Hæc levitas Christianis indigna
est, & pœnam importat atrocissimam, Ebr.
10. vers. 26. quare immobiles simus 1. Cor.
15. v. ult. & initium substantiæ ad finem fir-
mum retineamus, Ebr. 3. v. 14. non enim qui
inceperit, sed qui perseveraverit ad finem
salvus erit, Matth. 10. v. 22.

3. *Inter spinas & suffocatur*, quo nomi-
ne intelliguntur ἐπιγεια φρονήσεις, Phil. 3. v.
19. qui negotiis hujus vitæ ita sunt intricati,
ut de salute animæ rarò vel certè non ferò
cogitent. Tales spinæ triplices à Christo
enumerantur.

1. *Spina curarum*. Sicut enim spinæ ac-
crescentes grani aristas quasi circumplican-
do impediunt, quò minus liberè exurgere
ac fructum producere queant: Ita animus
hominis de terrenis solliciti carnalibus co-
gitationibus involvitur, ut nolens volens in
medio quoque cursu devotionis aliò abri-
piatur. Nam ubi est thesaurus, ibi & cor ho-
minis, Matth. 6. v. 21.

2. *Spina divitiarum*, illarum videlicet,
quæ cum avaritia & damno proximi corra-
duntur. Sicut enim spinæ rosas quidem o-
doriferas producunt, sed tamen aculeos sub
iisdem abscondunt, & plerumque latibula
sunt serpendum, bufonum, lacertarum,
aliorumque animantium venenatorum: Ita

quoque divitiæ, pulcros dignitatum, hono-
rum & abundantia, flores ac odores edunt,
sed lèthiferos sub iisdem aculeos abscon-
dunt, & plurimorum peccatorum recepta-
cula sunt, unde fallaces divitiæ Matth. 23.
v. 22. & radix omnium malorum appellan-
tur, 1. Tim. 6. v. 10.

3. *Spina deliciarum*. Si enim quicquam
est, quod ad suffocandum verbum Dei vim
& potentiam habet, voluptates & delicia
carnales eam vel maximè habent. Hinc ca-
ro & spiritus tanquam extrèmè adversa à
Paulo proferuntur, Gal. 5. v. 17.

Talis homo Deum ventrem habet, cœle-
stia fastidit, & in deliciis carnalibus omne
felicitatis momentum collocat, Phil. 3. v. 19.
Sed tandem transit cum mundo, & æternæ
damnationi sese mancipat, Ef. 5. v. 13. Gal. 5.
v. 21. Si quis igitur verus & genuinus Christi
discipulus esse velit, crucifigat carnem cum
omnibus concupiscentiis suis, Gal. 5. v. 24.
& voluptatem suam habeat in Deo & ver-
bo ipsius, hæc optima portio est, quæ nun-
quam tolletur ab ipso, Luc. 10. v. 42.

Hæc de agro malo, sequitur bonus, per
quem omnes verè Christiani intelliguntur,
qui

1. *Verbum frequenter audiunt*. Sicut
enim ager nisi bono semine conspergatur,
nihil quàm spinas & tribulos affert: Ita si
quis agellum cordis sui rectè curare velit,
bonum semen verbi cœlestis ante omnia
percipiat, necesse est.

Deus non agit nobiscum immediatè sed
organicè, non convertit homines ἐν θραύσει-
σιν per raptum, sed ἀκυσίως per verbum.
Possset utique sine omni medio nos salvare,
non autem vult nisi per fidem, Johan. 3. v. 15.
Marc. 16. vers. 16. at fides non infunditur
ἀκυσίως, sed per verbum accenditur. Ver-
bum

bum autem nihil prodest, nisi audiatur sicut semen fructum nullum affert, si in horreis & granariis asservetur, vel in saccis reconditum maneat. Fides igitur ex auditu, auditus autem per verbum Christi, Rom. 10. v. 17. placuit enim Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes, 1. Cor. 1. vers. 21. proinde congressus publicos non deseramus, ut quidam in usu habent, Ebr. 10. v. 25. Sed cum Davide oremus, & quotidie ingeminemus Psal. 27. v. 4. unum petii à Domino, &c.

2. *Diligenter custodiunt.* Sicut enim fœmen nisi abscondatur in agro & radices agat, non progerminat: Sic verbum nisi conservetur in corde non fructificat. Non igitur sufficit audire, sed oportet etiam audita conservare, quod de Maria Matre Domini Lucas commemorat c. 2. v. 19.

In V. T. animalia munda erant, quæ ruminant, Lev. 11. v. 3. Ita verbum Dei est cibus animæ Matth. 4. v. 4. Sicut igitur cibus non nutrit nisi masticeatur, digeratur & conservetur: Pari modo verbum Dei ruminandum, digerendum, & conservandum est, si fructum aliquem facere debet. Ad hoc requiritur cor bonum & honestum, tale nimirum quod per fidem purificatum, Act. 15. v. 9. per Sp. S. circumcisum, Deut. 30. v. 6. & per pœnitentiam innovatum sit, Rom. 12. v. 2. Sicut enim vinum accecit, quod acido vasi infunditur: Ita in corde terreno & spinis repleto semen verbi divini non benè conser-

vatur. Orandum ergò Deus est, ut purificet corda nostra smegmate verbi sui, quo purgat filios Levi, & colat eos quasi aurum & argentum, ut postea Domino sacrificia offerre possint in iustitia, Mal. 3. v. 3.

3. *Fructum afferunt.* Hoc ultimum verè Christianorum requisitum est maximè necessarium. Sicut enim semen, quamvis in agro radices agat, crescat etiam, culmum & aristas producat, si fructum non affert, nihil utilitatis habet, sed tanquam stramen inane & vacuum ad ignem vel ad fimentum destinatur: Ita non sufficit, ut verbum cœlestè auditum & conservatum externum fidei culmen, & speciosas pietatis aristas producat, sed fructus etiam requiruntur, quos si non fert, maledictionem aliquando hæredidabit, ut ficus, Matth. 21. v. 19. fructus hic numerantur, Gal. 5. v. 22. quorum studiosi sectatores esse debemus, ut fidem nostram demonstremus, Jac. 2. v. 14. 18. Deum glorificemus, & proximo etiam bono pietatis exemplo præluceamus, Matth. 5. v. 16. Et hoc fieri debet in patientia, ita vertit latinus interpres voculam ὑπομονῆς, quæ alias per severantiam significat. Sicut enim semen in terram projectum varios tempestatis impetus sustinere cogitur: Ita quoque verbum Evangelii variis persecutionibus obnoxium est. Quod si autem te quoque fors illa tangit, esto patiens, & tempestatem illam fortiter sustine. Copiosa enim messis aliquando sequetur, Jacob. 5. v. 7.

Dominica Esto Mihi.

Evang. Luc. 18. v. 31. ad finem.

CUM Tobias junior in itinere propè fluvium Tigris pedes lavaret, & piscis im-

manior ipsum vellet devorare, ipse consilio Angeli branchias apprehendit, & ex felle piscis

piscis exenterati collyrium præparat, quo postea cæco ipsius parenti visus restituitur, Tob. 6. vers. 2. seqq.

Parem ferè historiam habemus in hodierno Evangelio, ubi Christus Hierosolymam proficiscitur, quod iter propter varias ibi sustinendas passiones ipsi periculosum, nobis verò salutare est. Nam spirituale collyrium nobis præparavit, quo oculi nostri aperiuntur, cujus beneficii typus est sanatio cæci, quem in via Hierosolymitana Christus restituit.

Videbimus nos

I. *Concionem Christi passionalem.*

II. *Curam cæci supernaturalem.*

J. J.

EXEGESIS.

ZAchæus in arborem ascendit, ut videret, quis esset Jesus, Luc. 19. vers. 4. Pari modo, si in arborem Crucis devotâ mentis elevatione ascendamus, videbimus, quis sit Jesus, quàm bonus sit, quàm misericors, & quanto nos amore complectatur. Monet hoc vocula ecce, quam Christus non abs re concioni suæ præmittit. Ecce, inquit ascendimus Hierosolymam, & perficientur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

Cum attentione igitur debita notetur I. *Concionis locus*, ubi habita fuerit, nempe in via Hierichuntina, cum ascenderet Hierosolymas, ut illic juxta Prophetarum prædictiones pateretur & moreretur.

Hoc exemplo nos monere voluit, quænam & qualia colloquia nostra in communi vitæ conversatione tam domi quàm foris esse debeant, nempe de passione, morte & resurrectione Domini nostri Jesu Christi, ut cum Paulo judicemus, nos aliud nil scire, nisi

Jesum Christum, & hunc crucifixum, 1. Cor. 2. v. 2. nec in alio nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi gloriemur, Gal. 6. vers. 14. quod in primis notent ii, qui hoc tempore Bacchanalia celebrant, & compotando, saltando, gesticulando, indutis larvis Christianum nomen prostituunt. Nam obscœnitas, stultiloquium, scurrilitas, Christianis non conveniunt, inquit Paulus, Eph. 5. v. 3. 4.

II. *Auditorum numerus.* Nam assumpsit Jesus duodecim, inquit Evangelista, & ait illis. Per duodecim intelliguntur Apostoli, quorum erant duodecim, quos ipse dictorum & gestorum suorum testes immediatè vocaverat, Matth. 10. v. 2. Act. 1. v. 8. c. 10. v. 41. His exponit, quæ ipsi Hierosolymis eventura erant: Ita nos quoque solitudinem cavere debemus, præsertim tempore mortis, ubi Diabolus valde operosus est, sed amicos convocemus, ut illorum præsentia & consolatione ex Scripturis desumpta in agone mortis animemur & erigamur, ut Jacob Patriarcha, Gen. 49. vers. 33. & Joseph filius ejus hoc observarunt, Gen. 50. vers. 25. Si tamen fieri non potest, ut aliquem ex amicis tecum habeas, sed à patre & matre derelictum, in exilio & solitudine, mors te aggreditur, vide ut Christum in corde retineas, qui fidelissimus amicus est suorum fidelium, & sicut dilexit eos à principio, sic ad finem perdurat, Johan. 13. vers. 1. hunc alloquere per orationem, & spiritum tuum ipsi commenda, tunc audies cum latrone vocem illam jucundissimam: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso, Luc. 23. v. 43.

III. *Rerum pondus.* Non enim tractat ineptas & aniles fabulas, de quibus Paulus monet, 1. Tim. 4. v. 7. sed arduos fidei articulos Apostolis suis proponit

I. De

I. De passione, cujus quotidiana recordatio nostra debet esse meditatio, ut inquit Bernhardus. Nam propter iniquitates nostras vulneratus est, ut nobis pristinam salutem restitueret, Esa. 53. v. 5. Describit autem Salvator passionem suam

1. Ratione quantitatis. Nam omnia inquit, consummabuntur, quæ dicta sunt per Prophetas de Filio hominis. Unde apparet, Christum non casu, sed definito consilio & præscientiâ Dei traditum esse, Actor. 2. v. 23. quod pertinent vaticinia, quæ in Scripturis passim occurrunt, Gen. 3. v. 15. c. 49. v. 11. Psal. 8. v. 6. & 22. v. 7. 18. seqq. 41. v. 10. 69. v. 22. Esai. 53. per tot. Daniel. 9. v. 26. Zach. 12. v. 12. Itemque typi, quibus passio Christi præfigurata est, tam perpetui quales fuerunt sacrificia quotidie in tabernaculo & templo oblata in adumbrationem, quod pœnæ peccatis nostris debitæ in alium trāsferantur, & quia taurorum & hircorum sanguis non potuit tollere peccata, Ebr. 10. v. 4. ideo repetebantur semper. Item agnus paschalis, vacca ruffa, hircus emissarius, cui peccata totius populi imponebātur; quàm temporarii, ut sunt Isaacus ligna portans, Gen. 22. v. 1. seqq. Josephus à fratribus venditus, & in carcerem detrusus, Gen. 37. vers. 23. 28. Serpens æneus, Num. 21. vers. 8. 9. Simson captivus, Jud. 16. vers. 23. Jonas in ventre ceti, Jon. 2. vers. 1. Hæc omnia & singula in passione Christi consummata sunt, ita ut nihil occurrat in tota passionis Dominicæ historia, de quo non extant in V. T. Prophetarum vaticinia. Nam Spiritus Christi qui fuit in Prophetis, prænuñciavit eas quæ in Christo venturæ erant passiones & securas glorias, 1. Pet. 1. v. 11.

2. Ratione qualitatis, quod futurafit

1. Libera. Nam eo ipso, quod omnia

enumerat, quæ Hierosolymis consummandæ erant, & nihilominus tamen ascendit, luculenter demonstrat, quod non coactè sed voluntariè patiatur. Hinc est quod in Psalmo dicit: Ecce venio, in volumine libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam Deus meus, delectatus sum, & lex tua in medio cordis mei, Psal. 40. v. 8. quem locum de voluntaria oblatione Christi in crucifixa Epistola ad Hebræos rectè explicat, c. 10. v. 5. seqq. Vide etiam dicta similia Esa. 53. v. 7. Johan. 10. v. 17. 18. Hæc spontanea & prompta voluntate Christi sanctificati sumus, Ebr. 10. v. 10. Sicut enim per inobedientiam primi hominis peccatores constituti sunt multi: Ita per unius obedientiam iusti multi constituuntur, Rom. 5. v. 19. insuper etiam hac suâ obedientiâ nobis exemplum reliquit, ut sequeremur vestigia ejus, 1. Pet. 2. v. 21. & crucem impositam patienter suscipiamus, Matth. 16. v. 24.

2. Congrua. Nam Hierosolymas ascendit, quia Hierosolymis pati & crucifigi debebat

1. Propter typicam præfigurationem, quia Isaacus notante Augustino, olim etiam hic immolari debuit, nempe in monte Moriah, super quem Hierosolyma ædificata est, Gen. 22. v. 2. Inprimis tamen ad sacrificia V. T. hoc ipso respectum est, quæ non nisi ad ostium tabernaculi fœderis, eo per consequens, non nisi in templo Hierosolymitano offerri debebant, juxta mandatum Lev. 17. v. 4. Omnia autem sacrificia V. T. fuere typi Christi, qui seipsum obtulit Deo in odorem suavitatis, Ephes. 5. v. 2.

2. Propter spirituales Christi cum Prophetis cognationem. Nam quia non contingit, ipso Christo asserente, Prophetam perire extra Hierosolymam, Luc. 13. vers. 33.

L

Con-

Congruum utique erat, ut ipse etiam Hierosolymis pateretur, tanquam Propheta magnus, quem Deus populo suo promiserat, Deut. 18. v. 15. Luc. 7. v. 16.

3. *Propter mysticam significationem.* Sicut enim Hierosolyma in medietate sita est, & umbilicus quasi fuit totius mundi: Ita passio Christi Hierosolymis peracta pretium est orbis terrarum, & ad omnes homines sese extendit. Sicut etiam Hierosolyma est visio pacis, & typus vite æternæ, Ap. 21. v. 2. Ita significatum fuit Christum passione sua veram pacem & ingressum in cœlestem Hierosolymam nobis peperisse, Ebr. 9. v. 12.

3. *Varia.* Nam tradetur, inquit, filius hominis gentibus, nimirum Pontio Pilato, & militibus ejus, Matth. 27. v. 2. 26. Illudetur & conspuetur, quod factum in domo Caiphæ, Matth. 26. v. 67. 68. cap. 27. v. 31. in domo Herodis, Luc. 23. v. 11. in prætorio Pilati, Matth. 27. v. 18. 19. in cruce partim à Judæis, partim à militibus, partim etiam à latrone sinistro, Matth. 27. v. 39. seqq. de quibus illusionibus prædixit David, Psalm. 22. v. 7. flagellabitur, Matth. 27. v. 26. Occidetur. Id impletum est in crucifixione, Matth. 27. v. 35.

Varia illa ac multiplex Christi passio indicat varium ac multiplicem passionis fructum. Sicut enim in pretiosissimis medicinis multæ species simul conjunguntur, præsertim si morbi sint complicati: Ita variæ erant morborum nostrorum spiritualium species, proinde etiam in medicina his morbis opposita varias passionis species Salvator conjunxit. Gentibus traditus est, ut nos Patri cœlesti traderet, à quo per peccatum separati eramus, Esa. 59. v. 2. Illusus & consputus est, ut nos ab omnibus Angelis honoraremur. Flagellatus est, ut vibicibus suis

nos sanaret, Esa. 53. v. 5. Crucifixus & occisus est, ut morte suâ vitam nobis restauraret, 2. Tim. 1. v. 10.

Hoc grato pectore agnoscamus, & ex amore reciproco Christo in obsequium nos tradamus. Ideo enim mortuus est, ut qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, 2. Cor. 5. v. 15.

II. *De resurrectione.* Concio de passione erat ipsis scandalo, ideo addit prædictionem securitatis statim die tertio resurrectionis. Hæc duo Scriptura semper conjungit. Nam sicut traditus est pro delictis nostris, ita resurrexit propter justificationem nostram, Roman. 4. vers. 25. planè ut prædictum erat, Psal. 110. v. 7.

Quod autem tertia die se resurrecturum dicit, eventus ipse comprobavit. Nam in parasceve, quæ est dies nostra veneris ante Solis occasum sepultus est, Matth. 27. vers. 57. Luc. 23. v. 54. Sabbatho, qui est dies noster Saturni sub terra in monumento remansit, in quo posuit eum Josephus Arimatheus, Joh. 19. v. 38. 41. illucescente Dominico die resurrexit à mortuis. Ita nimirum prædefinitum erat à Deo, Actor. 2. v. 23. quin etiam ante tertium diem resurgere noluit, ut mora esset inter mortem & resurrectionem, & mors ejus vera crederetur, ut Chryostomus loquitur. Si enim primo vel secundo die revivisset, facilimè Judæi calumniari poterant ipsum non verè mortuum, sed ecclasi aliquam perpeffum fuisse.

Nos hoc tantum notabimus, ut sicut Christus in passione oculos cordis sui direxit ad lætissimam resurrectionis catastrophem: Ita & nos sub crucis pondere ad promissam liberationem respiciamus, certò per-suasi, quod passiones hujus seculi non sine condignæ futura gloria, Rom. 8. v. 18.

IV. *Consequens fructum*, qui certè perexiguus ratione discipulorum. Nam nihil horum intellexerunt, inquit Evangelista idque amplificat per per verba æquipollentia, quæ proximè sequuntur, hoc modo: Eratq; hæc res ipsi occulta, nec cognoverunt, quæ dicebantur. Ita notante Chryostomo diversis verbis idem ter repetit, ut ostendat, quomodo affectus intellectum impediatur, nimirum affectus ille terrenus de regno Christi mundano, quem filii Zebedæi apertè, produnt, Matth. 20. v. 20. Marc. 10. v. 37.

Tam stupidi & stulti sumus omnes naturâ, teste Paulo, 1. Cor. 2. v. 14. proinde ingemiscendum est semper cum Davide Pl. 119. v. 18. Domine aperit oculos meos, ut videam mirabilia legis tuæ. Ille habet optimum collirium Apoc. 3. v. 18. quo oculos cordis nostri illuminat, Eph. 1. v. 18.

De Secundo.

Non immeritò Christus dicitur Prophetata potens in opere & sermone coram Deo & omni populo, Luc. 24. v. 19. Utriusque rei exemplum habemus in hodierno Evangelio. In priore parte demonstravit se potentem in sermone, dum ne vosam de passione sua concionem ad Apostolos habuit. In posteriore verò demonstrat se potentem in opere, quod sit nimirum magister ille salvandi, qui cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam restituere debet, juxta vaticinium, Es. 63. v. 1.

Nos in tria membra potiora totam tractationem dispescimus.

1. Se offert cæcus mendicans.
2. Christus opitulans.
3. Populus glorificans.

Quod attinet cæcum mendicantem sedet is in via propè civitatem Jericho. Mar-

cus cap. 10. v. 46. Bartimæum appellat. Is cum ex aliis audiret Jesum Nazarenum præterire, quanto potest animi & vocis clamore auxilium ejus implorat. Jesu fili David miserere mei.

Ex cæci hujus consideratione apparet

1. *Peccati stipendium*, quod est mors cum omnibus morbis & defectibus corporis, Rom. 6. vers. 23. postquam enim protoplasti nostri contra præceptum Dei prævaricati sunt, Gen. 3. vers. 1. non tantum imaginem Dei, sed etiam præclaras alias corporis & animi dotes amiserunt. Hinc Sirach. cap. 25. v. 33. à muliere, inquit, factum est initium peccati, & per illam omnes morimur.

Peccatum igitur sola & unica causa est, quod tanta potestas Diabolo in homines permittitur, ut suam adversus ipsos tyrannidem exerceat, & infantibus etiam in utero materno non pareat, sed quandoque ex singulari Dei permissione lædat, ut exemplum coeci, Joh. 9. v. 1. & claudi, Act. 3. v. 2. testatur.

Agnoscant hoc

1. *Agrvoti*, qui morbis periculosis vel defectibus istiusmodi corporalibus à DEO visitantur, ut ad Deum confugiant, & peccatorum veniam ab eodem petant, exemplo Ezechiae, Es. 38. vers. 2. in primis verò, quod ipsi Deus propter peccatum inmittit patienter ferant, cum Micha c. 7. v. 9.

Mundus de claudis, coecis, & sordis, &c. ut plurimum sinistra judicat, juxta versiculum:

Rari quippi boni quos sic natura notavit:
Sed Deus hos defectus corporis non respicit, modò fides adfit, quâ unice delectatur, Jerem. 5. v. 3. Ebr. 11. v. 6. ut exemplo Jacobi claudicantis, Gen. 32. v. 31. & Tobiae cæci manifestum est, Tob. 2. v. 11.

2. *Sani.* Nam quid boni habeat sanitas, languor ostendit, inquit Hieronymus. Certè *Si ventri bene, si lateri est, pedibusque tuis: nil*

Divitia poterunt regales addere majus. Caute igitur prospiciendum, ne peccatis variis, in primis autem immodicis comessationibus & comotationibus morbos ipsi nobis attrahamus, sed corpora nostra præbeamus Deo tanquam hostiam vivam, sanctam, gratam & acceptam Rom. 12. v. 1. nam malitia tua arguit te, & aversio tua increpabit te, ut scias & videas, quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, inquit Jer. c. 2. v. 19.

II. *Eluctandi compendium,* quod cæcus hic suo exemplo nobis insinuat, & quatuor potissimum virtutes commendat, quas sub cruce constituti exercere debemus.

1. *Est, sortis adversa toleratio.* Non murmurat adversus Deum, sed in via sedet, & auxilium Christi patienter expectat: Idem nos quoque decet. Non indigemur pro his quæ patimur, sed peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi servi corripimur ad emendationem non ad perditionem nostram evenisse credamus, ut Judith seniores Bethulæ alloquitur Judit. 8. v. 26. seqq.

2. *Occasionis observatio.* Nam postquam audit strepitum populi prætereuntis, studiosè percontatur, quid hoc esset, & quia respondetur ipsi, Jesum Nazarenum transire, gaudium mox concipit, & proinde occasionem hanc exoptatissimam non vult prætermittere, quia aliàs propter coecitatem ipsum in locis disitis commorantem assequi non poterat.

Christus adhuc hodie intra fines Ecclesiæ obambulat, & per verbi sui prædicationem

magnum ubiq; strepitum movet, sicut Aaron Pontifex cymbalis suis, quando coram Domino ingrediebatur & egrediebatur, Exod. 28. v. 33.

Observate igitur vos mei, hanc occasionem, & quærite Christum dum propè est, Esei. 55. v. 6. ne excludamini cum virginibus fatuis Matth. 25. v. 12.

3. *Fiducialis oratio.* Nam quia agnoscit per fidem Christum esse divinitus missum in has terras, ut à corporis & animæ morbis genus humanum salveret, ideo clamatur quantum potest: Jesu fili David miserere mei, quæ quidem brevis est oratio, sed nervosa, & duas in Christo naturas complectitur. Quando enim Christum vocat Davidis filium, ipsum verum hominem agnoscit, ex Davidis stirpe natum. Quando autem restitutionem visus ab eo petit, Davidis Dominum, adeoq; verum Deum ipsum agnoscit. Docet nos suo exemplo, quorsum in omnibus necessitatibus tam corporalibus quam spiritualibus confugere debeamus, nimirum ad solam Dei misericordiam, idque in nomine Christi, Johan. 16. v. 23. in quo omnes petitiones nostræ sunt amen & ita, 2. Cor. 1. v. 20.

4. *Firma perseveratio.* Christus non statim audit, sed præterit quasi surdus, tum ille vocem suam magis intendit, & quamvis increpatur ab aliis, non tamen à clamore & precibus desistit. Talis nostra quoq; debet esse invocatio juxta dicta Scripturæ, Hab. 2. v. 3. Psal. 130. v. 5. 6.

Hæc de coeco mendicante.

Sequitur *Christus opitulans,* cujus describitur

1. *Prompta voluntas.* Quamvis enim præterit ad primam coeci vocem ac si non audiret, non tamen fecit hoc eo animo, ac si nol-

si nollet ipsi auxilium ferre, sed ut clamantem probet, & ad rogandum magis provocet, ut Hieronymus ait. Cum enim cæcus clamando pergeret, ecce stat Christus & ipsum adduci jubet, quid vis, inquit, ut faciam tibi? Ita affectus est adhuc hodie erga omnes fideles, qui sub cruce auxilium ejus implorant, Psal. 145. vers. 18, 19. Sol stetit ad preces Josua, Jos. 10. v. 13. Ita stat etiam sol justitiæ Christus, Mal. 4. v. 2. & se ad preces nostras cum omni bonitate sua utendum fruendumque nobis offert. Nam oratio vincit invincibilem, inquit Chryso- stomus, vide etiam Exod. 32. vers. 10. Jac. 5. vers. 16.

2. *Divina facultas.* Nam postquam desiderium cæci cognovit, statim respondet, recipe visum, fides tua te salvum fecit, &

confestim visum recepit. Nam *πίματα* Christi sunt *πράγματα*, Psal. 33. v. 9.

Restat membrum tertium, nimirum *populus glorificans.* Nam cæcus recepto visu Deum glorificans suo exemplo reliquam etiam multitudinem ad fidem, gratiarum actionem, & nominis divini glorificationem invitat. Hic est fructus fidei, Matth. 5. v. 16. Pari modo nos etiam pro acceptis beneficiis Deum glorificare debemus,

1. *Christum sequendo,* ut cæcus fecit: Nam qui sequitur me, inquit, non ambulabit in tenebris, sed lumē vitæ habebit, Joh. 8. v. 12.

2. *Deo psallendo,* juxta mandatum, Ps. 50. v. 14. 1. Thes. 5. v. 18. Col. 3. v. 17.

3. *Proximum convertendo.* Hic est gratissimus Deo cultus, alios voce & exemplo Christo adducere, Jacob. 5. v. 19. 20.

Dominica Invocavit.

Evangelium Matth. 4. v. 1. II.

CUm Philistæi castra metarentur adversus Israelitas, egrediebatur ex castris Philistæorum gigas immanis nomine Goliath, & duellum offerebat agmini Israelitarum, sed non audebat quisquam ex toto populo inire cum hoc gigante certamen; dum venit David adolescens, qui funda sua ipsum prostravit & proprio postmodum gladio jugulavit, 1. Sam. 17. v. 4.

Gigas ille est imago Diaboli, qui etiam fortis armatus appellatur, Luc. 11. v. 21. & nec ad lanceam, nec ad arma aut loriam moveretur, sed ferrum quasi paleam, & æs quasi putridum lignum reputat, Job. 41. v. 18.

Hic etiam quadragesimali insultatione

Christum in deserto infestavit, sed funda verbi divini prostratus & profligatus est. Victoria Davidis toti populo profuit: Ita nos quoque de victoria Christi gaudere & gloriari merito possumus cum Paulo 1. Cor. 15. v. 56.

Hoc duellum Christi & Satanae proponitur nobis in Hodierno Evangelio, ut discamus à Christo promacho nostro, quomodo cum tentatore Diabolo congrredi ejusdemque ictus stratagemata avertere queamus. Videbimus nos

I. *Congressus vehementiam.*

II. *Victoria consequentiam.*

J. J.

L 3

EXE-

EXEGESIS.

CUM lex Judæis promulganda esset, Moses à populo semotus ivit ad montem Sinai, & absque cibo & potu jejunos ibi mansit quadraginta dies, Exod. 24. vers. 18. c. 34. vers. 28. Ita Christus Propheta ille magnus Mosis similis, Deut. 18. vers. 18. voluntatem Dei annunciaturus in desertum secessit, ibique per quadraginta dies jejunavit, & tandem in pugnam cum Diabolo descendit, cujus vehementiam exaggerat

1. *Consideratio temporalis*, quando factum sit, nimirum *τότε*, tunc, quâ voculâ respicit Evangelista ad præcedentem Baptismi historiam, & eo ipso indicat, quod Christus tum in arenam cum Satana descenderit, postquam trigesimo ætatis anno à Johanne Baptismum, & à Patre cœlesti ordinariam vocationem ad ministerium accepisset.

Hæc est fors communis omnium Christianorum, qui per baptismum Christo incorporati sunt. Nam vita nostra est militia super tertam, Job. 7. v. 1. Si capiti bellum intulit Diabolus, membris certè non parceret. Quare parati este ad pugnam, & induite armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli, Eph. 6. v. 11.

2. *Consideratio localis*, ubi factum sit, nimirum in deserto. Marcus addit *μετὰ τὸν Ἰησοῦν*, c. 1. v. 13. unde colligitur, desertum hoc procul ab hominum consortio situm fuisse. Nam quia venerat ad peccata tollenda, par erat, ut in desertum expelleretur sub initium ministerii sui, quemadmodum hircus emissarius, de quo legere est Lev. 16. vers. 21. Nos verò quantum possumus, loca solitaria cavere debemus, quæ in Scripturis ita describuntur, quod Dæmones ibi habitare soleant, Esa. 13. v. 21. 22. propterea Deus ipse judicavit non esse bonum, ho-

minem esse solum, Gen. 2. v. 18. cui astipulatur Salomo, Eccl. 4. v. 10.

3. *Consideratio causalis*. Nam autor, qui Christum ad pugnam hanc deduxit, est Spiritus Sanctus, ut Luc. c. 4. v. 1. clarè exprimit. Ductus verò non est per raptum ut Elias, 1. Reg. 18. vers. 12. & Ezechiel, c. 3. v. 12. c. 11. v. 1. sed per instinctum quendam singularem, cujus ille ductum, spontè secutus est. Quod enim Marcus vocabulo *ἐκβάλλειν* utitur, non aliter intelligendum est, ac si operarii in messem dicuntur expelli, Matth. 9. v. 38. Luc. 10. v. 2.

Inservit hoc nostræ informationi, ne ipsi Diabolo ex temeritate provocemus, aut spontè tentationes nobis fabricemus, sed expectemus, donec à Sp. S. in desertum expeliamur, Deus enim non approbat eorum sævitiam, qui affligunt animam suam, Esa. 58. vers. 5. & corpori non parcent, Col. 2. vers. 23. ut Baalitaræ solebant, 1. Reg. 18. v. 28. Si verò à Deo ad certamen educimur, tunc habemus bonam conscientiam, & possumus confidenter pugnare, hæc spe freti, fore, ut supra id, quod possumus, Deus nos tentari non permittat, 1. Cor. 10. vers. 13.

4. *Consideratio personalis*, qui nam sint hi bellatores, qui in duello congregiuntur. Novimus è facis, Davidem, cum Goliatho, ut supra tetigimus, 1. Reg. 17. vers. 49. Michaelem cum Dracone, Apoc. 12. v. 7. Judith cum Holoferne, c. 13. v. 10. decertasse. Sed hîc videas tales duces in aciem descendentes, quos nemo unquam vidit.

A parte una prodit Christus Jesus unigenitus Dei filius, Joh. 1. v. 18. Deus fortis, Esa. 9. vers. 6. Dominus potens in p̄celio, Psal. 24. v. 8. cui omnia sub pedibus jacent, Psal. 8. vers. 7.

Ab

Ab altera parte erumpit Diabolus, qui vocatur Deus hujus ſeculi, 2. Cor. 4. verſ. 4. princeps mundi, Johan. 14. v. 30. fortis armatus, Luc. 11. v. 21.

Res ſtupenda profectò, quod Satanas eò impudentiæ progreditur, ut cum Chriſto Jeſu, Meſſia mundi, ipſo Dei filio certare præſumat. Si hæc facta ſunt in ligno viridi, quid fiet in arido? Luc. 23. v. 31. Vigilemus igitur & oremus, ne in tentationes incidamus, Matth. 26. v. 41. & ut maximè incidamus, ne tamen succumbamus, ſed per victoriam Chriſti quoque triumphemus, qui id eò tentatus eſt, ut nobis tentatis succurrere poſſet, Ebr. 2. v. 18. cap. 4. v. 15.

5. *Conſideratio occaſionalis*, quã nimirum occasione Diabolus motus Chriſtum aggreſſus ſit. Hoc indicat Evangeliſta per quadrageſimale jejunium, unde fames tandem naturalis ſecuta eſt, quã Diabolus ad tentationes ſuas abutitur.

Fuit hoc jejunium miraculoſum, quale etiam Moſis erat Exod. 34. v. 28. & Eliæ, 1. Reg. 19. v. 8. quo Chriſtus vocationem ſuam confirmare voluit, ne miniſterium ipſius videretur minus ac inferius miniſterio Moſis & Eliæ, quorum ipſe erat antitypus, ſicut etiam hoc ſine in tranſfiguratione ipſius conſpiciuntur, Matth. 17. v. 3.

Commendavit autem nobis Chriſtus ſuo exemplo jejunium

1. *Spirituale*, de quo Eſa. 58. verſ. 3.

2. *Corporale*, non *ſuperſtitioſum*, quod hoc tempore Pontificii inſtituunt, ubi à carnibus quidem abſtinent, ſed interim piſcibus & vino ſefe ingurgitant, & ut Auguſtinus loquitur, tantum capiunt manducando, quantum non poſſunt digerere jejunando: Sed *religioſum*, quando vel ex ordinatione Magiſtratus Politici & Ecclēſiaſtici

ob imminentem aliquam cladem publicam jejunium certum populo præſcribitur, Eſdr. 8. v. 21. Jon. 3. v. 5. vel etiam privatim ex libertate Spiritus, aliquis certo tempore jejunat, ut David, 2. Sam. 12. v. 16. Nehemias, c. 1. v. 4. & alii fecerunt.

Tale jejunium omnibus Chriſtianis convenit. Eſt enim

1. *Carnis frenum*, quo cavetur laſcivia, Rom. 13. verſ. 14. Hinc Chryſoſtomus. Abſtinentia à cibis, inquit, propter hoc recepta eſt, ut rigorem carnis refrenet, & equum moderanti facilè parere faciat.

2. *Pietatis adminiculum*, quo ad meditationem rerum ſacrarum, ad exercitia, ad preces, &c. ardentiores & alacriores redimur. Hinc toties Petrus monet, ut ſobrii ſimus, 1. Pet. 4. v. 8. c. 5. v. 8. abſit tamen hypocriſis, ne gloriolam humanam quæras in jejunio, Matth. 6. v. 16.

6. *Conſideratio modalis*, quæ tribus diverſis congreſſibus abſolvitur. Nam aggredditur Chriſtum

1. *Gladio diſſidentia*, & ſi filius Dei es, inquit, dic, ut hi lapides panes fiant. Paucis abinde diebus vox cœlitus delata erat. Hic eſt filius meus dilectus, in quo complacuit mihi, Matth. 3. v. 17. Vocem hanc diſputat Chriſto Diabolus, argumento tertio à negatione propriorum eſſentialium deſumpto, quia non poſſit lapides in panes convertere. Hoc enim ſi poſſet, non opus eſſet, ut famem in deſerto pateretur. Quin etiam ulterius extendit hoc argumentum & ex relatis argumentatur hoc modo: Si Dei filius eſſes, majorem certè tui curam habiturus erat Pater cœleſtis, nec hîc in deſerto fame te contabereſcere permetteret. Sed Chriſtus apponit gladium Spiritus, eòq; nodum hunc feliciter diſſolvit. Non in ſolo pane vivit homo,

homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei, Deut. 8. v. 3. Quo responso distinguit Salvator inter modum homines alendi ordinarium, qui fit pane corporali, & extraordinarium, qui fit solo verbo, nutu & arbitrio divino, etiam absque externo pane in summa rerum penuria, ut non solum exempla Moïsi & Eliæ supra allegata, sed Jonæ etiam in ventre ceti, Jon. 2. v. 2. & Pauli, Act. 9. vers. 9. & aliorum, quorum ex Prophanis multos recenset Dieter. Anal. part. 1. pag. 388. probant.

Talis tentatio in re domestica etiamnum valde usitata est, quando nobis Diabolus persuadere conatur, quod non sumus apud Deum in gratia, & proinde nos instigat, ut filialem in Deum fiduciam abjiciamus, & illicita media vitam sustentandi arripiamus. Hoc est ex lapidibus panem facere, & contra voluntatem Dei rebus suis consulere. Sed quemadmodum Christus verbo divino sese erigit, & Deum etiam absque mediis naturalibus se conservare posse, firmiter confidit: Ita nos etiam fame pressi impatienter adversus Deum non murmuremus, nec mordentibus curis nos anxie exeruciemus, multò minus de gratia Dei desperemus, sed memores effati Dominici: non solo pane vivit homo, &c. omnem nostram curam in Domino jactemus, Ps. 55. vers. 23. certò persuasi, si innitatur vocationi nostræ, & officium pro virili faciamus, nos non destitutum iri ullo bono, Psal. 34. v. 11.

II. *Gladio insolentia*, & abducit ipsum ex permissione Dei in pinnaculum templi sanctæ civitatis Jerusalem, quod, Theodorico referente, vel ambitus ille fuit, quo planum templi rectum cingebatur, ne quis prolaberetur, vel supremus angulus acuminatus,

Vid. Diss. tract. Schmid. de Circum. sibi p. 308. 309. id. Chemnit. Diss. de Tentat. Spirit. Hebr. 39. p. 567.

vel summum fastigium, in quo nemo sine discrimine subsistere potuit. Si filius Dei es, inquit, præcipita te deorsum, & ut eò facilius ipsi persuadeat, allegat paragrahum ex Ps. 91. v. 11. sed Christus ad Scripturam rursus confugit, & quia Diabolus omiserat, quæ sibi non profutura videbat, Christus alio testimonio defectum illum complet ex Deut. 6. v. 16. Dominum Deum tuum non tentabis.

Eodem genere tentationis aggreditur Diabolus Christi membra, & multos adhuc hodie super pinnaculum templi statuit, ut ambitione inflati & elati extra metas vocationis gloriolæ captandæ gratiâ vagentur & pereant. Caveamus igitur ambitionem, & humilitati studeamus, ut Sirach. 3. v. 19. contenti gloriâ in domo nostra maneamus, 2. Reg. 14. vers. 10. nihil facientes per contentionem, vel per inanem gloriam, sed per humilitatem alios superiores nobis ipsis reputemus, Phil. 2. vers. 3. superbi enim sunt phasalli Diaboli, qui Rex superborum dicitur, Job. 41. v. 25.

Videmus autem ex depravata Scripturæ allegatione, quale hoc sit artificium, quando adhuc hodie Scriptura ab hereticis vel mutilatè citatur, vel in alienum sensum detorquetur, nimirum à Diabolo originem trahit, qui mendax est ab initio, Johan. 8. vers. 44. & in Paradiso protoplastos nostros hæc sophisticâ decepit, Gen. 2. vers. 17.

Hoc didicerunt ab ipso Pontifici, quando in Protevangelio contra hebraicam veritatem ipsa pro ipso posuerunt, Gen. 3. v. 15. & Calviniani, quando in quibusdam classicis Scripturæ locis pro alle Menschen posuerunt allerley Menschen inprimis Tit. 2. v. 11.

III. *Gla-*

III. *Gladio opulencia*, & ducit ipsum in montem excelsum, ubi omnia totius mundi regna ἐν σιγμα ἡγεμονίας, ut Lucas notat c. 4. v. 5. ipsi monstrat, & hæc omnia, inquit, tibi dabo, si prostratus adoraveris me. Hæc magna erat Satanæ impudentia, quare Christus ipsum divina virtute abigit, dicens! Apage Satan, scriptum est enim: Dominum Deum tuum solum adorabis, & illi servies, Deut. 6. v. 13.

Hoc idem Diabolus etiamnum audet in omnibus hominum ordinibus. In Ecclesiastico apud eos, qui mundo placencia prædicant. In Politico apud eos, qui fidem datam violant. In œconomico apud eos, qui proximum defraudant in contractibus ut ditescant: Hi omnes Diabolum adorant, & regna mundi verbo Dei præferunt, quod maximè cavere debemus. Quid enim prodest homini, si universum lucretur mundum, & animæ detrimentum patiat? Matth. 16. v. 26.

Quod si igitur Satan aureos hosce montes in speculo suo tibi ostendat, & ad apostasiam te sollicitet, responde cum Christo: Vade post me Satan, promissis tuis aureis nihil apud me efficies. Poculum tuum Babylonicum aureum est, sed plenum fornicationum, Apoc. 17. vers. 4. fallacia sunt & momentanea quæ promittis. Nam quicquid in hoc mundo est, σκῆμα est, 1. Cor. 7. vers. 31. πολλὴ φαντασία, Act. 25. vers. 23. stercus & vermis, 1. Macc. 2. vers. 62. pecunia tua tecum sit in perditionem, Actor. 8. vers. 20. Ego Deum meum adorabo, & ei soli serviam. Nam merces ejus cum eo, & opus illius coram illo, Esai. 40. vers. 10.

De Secundo.

SEquitur *victoria consequentia*, quæ penes Christum est. Nam postquam ternâ vice Diabolum gladio Spiritus represserat, palmam tandem obtinet, quæ duplici effectu hic describitur, quorum

I. Est *Diaboli precipitium*. Nam mox ubi Christus ipsi discessum præcipit, discedere cogitur. Nam ipse est fortior, qui fortem armatum superare potest, Luc. 11. v. 22.

Nos verâ cordis fiducia ipsi adhæreamus, & victoriam, quam tulit hic à Diabolo nobis applicemus. Nam in Christum Diabolus nihil juris habebat, Joh. 14. v. 30. impugnando igitur Christum amisit jus suum, quod propter peccatum in nos habebat, quia victoria Domini est servorum triumphus, ut Hieronymus loquitur. Propter illum nos quoque vincimus, Rom. 8. v. 37. & fides nostra est victoria, quæ vincit mundum, 1. Joh. 5. v. 4. Deinde gladium Spiritus ad manus sumamus, quod est verbum Dei, Ephes. 6. v. 17. Tertio diligenter oremus, Matth. 26. v. 41. si ita resistimus Diabolo, fugiet à nobis, Jac. 4. v. 7.

II. *Angelorum servitium*. Nam Angeli accedebant, inquit Evangelista, & serviebant ei. Sic Deus tentationes mitigat, & lætum concedit exitum. Nam fidelis est, & neminem sinit ultra vires tentari, sed dat ἐκβάσιν, scribit Paulus 1. Cor. 10. v. 13. Si unus Diabolus te oppugnavit, decem Angeli postea tibi servient, & tam de superata tentatione, quam coronæ destinatione tibi gratulabuntur. Sunt enim πνεύματα καίεργικα, missi in ministerium propter eos, qui hæredes erunt salutis, Ebr. 1. v. 14.

M

DO-

Dominica Reminiscere.

Evangelium Matth. 15. v. 21. 28.

CUm Patriarcha Jacob ex Mesopotamia rediret, & traductis uxoribus ac liberis suis per vadum Jacob ardentissimis precibus Deum invocaret, ut à manu Esavi ipsum liberaret, qui armato milite ipsi in occursum properabat, ecce vir quidam luctabatur cum eo, usque ad auroræ exortum. Sed vicit tandem Jacobus, & novum nomen propter victoriam illam adeptus est, Gen. 32. v. 24.

Lucta hæc Jacobi cum filio Dei est imago luctæ illius spiritualis, quam omnes illi Israëlita, id est, verè Christiani quandoque sustinere coguntur in tentationibus, quas ipsis Deus immittit ad probam fidei, cujus exemplum nobis proponitur in hodierno Evangelio. Sed quemadmodum Jacob tandem vincit per fidem & orationem, Os. 12. v. 4. & novum propterea nomen reportat, quod non amplius Jacob sed Israel debeat appellari, quia cum Deo & hominibus luctatus erat, Genes. 32. v. 28. Ita vincit etiam Cananæa tandem; & gloriam reportat. O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.

Nos totum ponderabimus Evangelium, quod duabus potissimum partibus absolvitur.

In I. Describitur Conflictus.

In II. Eventus.

J. J.

EXEGESIS.

Petrus mulierem vocat vas fragile 1. c. 3. vers. 7. sed præclara tamen facinora consignavit Scriptura, quæ à mulieribus perpe-

trata sunt, Judic. 4. v. 21. Judic. 13. v. 5. seqq. His omnibus præstat Cananæa. Nam Jaël, Judith, & cæteræ homines vicerunt, sed Cananæa Christum vincit invincibilem admirabili conflictu, cujus descriptionem accuratius intuebimur.

Occurrunt autem

1. *Temporis notatio*, quando factum sit, nimirum post acrem illam cum Pharisæis & Scribis disputationem de Traditionibus humanis, quas tanti aestimabant ipsi, ut propter eas mandata divina transgredi non dubitarent. Quia enim fideli suâ informatione nihil proficiebat, sed furorem potius hostium suorum magis magisque accendebat, Galilæam relinquit, & per fugam ex oculo hostium se paulisper subducit.

Docemur nos hoc exemplo, cum hostes veritatis certam persequuntur personam, fugam esse licitam. Nemo enim propriam carnem unquam odio habuit, Ephes. 5. vers. 29. in primis hic Christi secessus speculum nobis præbet Ecclesiæ, quæ ambulatoria est in his terris, & ad certum locum non alligatur, cujus typus fuit in V. T. tabernaculum portatile, quod ex uno loco in alium transferebatur, Exod. 25. vers. 14.

2. *Loci specificatio*, ubi factum sit, nimirum in finibus Tyri & Sidonis, quo Christus ex Galilæa secesserat. Hoc ipso præludium quasi fecit rejectionis populi Judaici, & vocationis gentium, de qua sæpe hæcenus ipsis concionatus fuerat, in primis Matth. 21.

v.33.43. Matth.8.v.11. conjunge locum Act. 13. v.46. qui cum responso Christi in hodierna pericope optimè quadrat, siquidem Judæos filios vocat, quibus omnium primis panis, qui de cælo descendit, debebatur, sed quia rejiciebant, fames ipsius verbi cælestis à Deo immissa est, de qua Am.8. v.11.

Hoc repudium Judæorum nobis terrorem incutiat, ne ipsorum vestigiis insistentes eandem experiamur sortem, & Christum cum beneficiis suis amittamus, quod Paulus inculcat, Rom.11. v.22.

3. *Personarum denominatio*, quæ sunt disparis conditionis. Nam prodit hic

1. *Canana mater*, de qua tria commemorat Evangelista, quæ ad conflictum hunc pertinent:

1. *Symbolum professionis*. Nam Canana vocatur à regione Canaan, quam Deus ex justo judicio maledictioni subjecerat, & propter idololatriam à societate populi sui sequestraverat. Marcus græcam appellat, & patriam addit, unde fuit oriunda, nimirum ex Syrophœnica, unde Syrophœnissa dicitur. Quæ descriptio religionis arguit discrepantiam. Nam Græci in Scriptura sunt Ethnici, à republica Israel abalienati, Ephes.2.v.12.

Videmus inde Christum cum suis beneficiis etiam ad Ethnicos pertinere, unde non solum gloria Israelis, sed etiam lumen ad revelationem gentium à Simeone appellatur, Luc.2. v.32.

2. *Genus afflictionis*. Nam filia ejus à Diabolo miserè vexabatur: in græco est *κῆρ δαμονίζουσα*, quo ingens tortura innuitur, quam puella hæc à Diabolo corporaliter obsessa toto corpore sustinuit. Quilibet cogitet, quàm tragicum hoc fuerit spectaculum. Caveant igitur Parentes, ne

vel ex levitate, vel etiam ex iracundia furias & execrationes quascunque in liberorum capita & salutem evomant, ut quidam in more habent positum. Nam benedictio Patris filiorum domos firmat, maledictio autem matris fundamenta eradicat, Sir.3. vers.11.

3. *Formula petitionis*. Nam magno clamore ad Christum properat, & miserere mei, inquit, Domine fili David. Quæ quidem brevis est oratio, sed omnia adjuncta magno artificio complectitur. Orat enim

1. *Prudenter*. Non rogat Jacobum, non Johannem, non Petrum, nec chorum Apostolorum intendit, sed ad fontem ipsum pergit, inquit Chrysostomus, & suam calamitatem Christo exponit. In quo peccant 1. Calviniani, dum naturas in Christo divellunt, & Christum unâ adoratione invocare nolunt. Peccant etiam 2. Pontificii, dum ad sanctos demortuos preces suas dirigunt, & ita relicto fonte è cisternis vacuis aquas refocillationis haurire gestiunt, Jer.2. v.13. Es.63. v.16.

2. *Reverenter*. Nam procidit coram Christo, ut Marcus ait c.7. v.25. & sic provoluta indignitatem suam proficitur. Imitemur charissimi, quia mansuetorum & humilium semper Deo placuit deprecatio, Judith.9. v.16.

3. *Confidenter*. Nam firmiter credit, Christum etiam localiter absentem toto verbo Dæmonem fugere, & salutem filia restitueri posse. Ita nostræ quoque preces è vera fide, & firma cordis fiducia proficisci debent, sine qua impossibile est Deo placere, Ebr.11. v.6.

4. *Ardenter*, dum cordis affectum magno & lamentabili clamore exprimit. Invo-

cabimus & nos Deum in Spiritu & veritate, Johan. 4. v. 24. corde contrito & humiliato, Plal. 51. v. 19.

5. *Indefinenter*, & contra omnes tentationum impetus in devotione perseverat: Ita nobis etiam perseverandum est à custodia matutina usque ad vespertinam, Pl. 130. v. 6. nam inter omnes virtutes sola perseverantia coronatur, Apoc. 2. v. 10.

II *Christus Archiater*, qui in mundum ideò venerat, ut opera Diaboli dissolveret, 1. Joh. 3. v. 8. Hic exercet Cananæam supplicentem in palæstra crucis,

1. *Tentatione taciturnitatis*, & non respondet verbum, adeò ut discipuli pro ea intercedant, dicentes, dimitte eam, quia clamoribus nos fatigat. Mirum quomodo se potuerit continere Dominus ad tam nervosam & humilem orationem, qui aliàs exaudire consuevit, antequam clamemus, Esa. 56. v. 24. sed factum est, ut Augustinus ait, non ut ei misericordia negaretur, sed ut desiderium accenderetur.

Talem confictum quotidie experiuntur multi, dum sub cruce querulantur: Usque quò Domine clamabo, & non exaudies, vociferabor ad te, & non salvabis, Hab. 1. v. 2. sed sciant hoc non fieri ex indignatione, vel nostri oblivione, sed partim ad precum inflammationem, Luc. 18. v. 7. partim ad fidei & patientiæ probationem, ut quasi igne coctos puriores ac justiores nos reddat, Pl. 12. vers. 7. partim etiam ad donorum suorum commendationem. Nam citò data vilescunt, desiderata autem diu dulcius obtinentur, inquit Augustinus.

2. *Tentatione particularitatis*. Nam quia Apostoli pro Cananæa intercedunt, respondet quidem, sed duriter respondet, & non sum missus, inquit, nisi ad oves perditas domus Israel.

Christus duplici fine missus est, ut esset Redemptor, & ut esset Prophetia & Doctor. Ratione prioris officii toti mundo missus est, Johan. 3. v. 16. 1. Joh. 2. v. 2. Sed ratione posterioris officii tantùm Israelitico populo missus ac promissus est, unde vocatur minister Circumcisionis, Roman. 15. v. 8. & in prima discipulorum ablegatione eos tantùm ad Judæos misit, Matth. 10. v. 5. Non igitur de officio redemptionis, sed de ministerio prædicationis verba Christi intelligenda sunt, interim hoc responsum in corde hujus cæminæ ita sonat, ac si planè à beneficiis suorum participatione ipsam Christus excludere velit. Quo ipso præfigurantur cogitationes, quæ sæpius in corde nostro exsurgunt, an etiam ad nos beneficia Christi pertineant? an propter nos Christus in mundum venerit? an etiam & nos simus in electorum numero? Sed quemadmodum Cananæa se non patitur hoc responso deterri, sed abit ad ædes, in quas Christus diverterat, & coram ipso procumbens dicit: Domine, auxiliare mihi, quasi dicat: missus ad auxilium omnibus afflictis: Ego in filia mea miserè affligor. Ergò & mihi missus es. Pari ratione etiam nos surdis quasi auribus ejusmodi suggestiones de particularitate prætereamus, & respiciamus 1. universalem Patris miserationem, Ezech. 33. v. 11. 1. Tim. 2. v. 4. 2. Pet. 3. v. 9. 2. Universalem filii satisfactionem, Johan. 1. v. 29. 2. Cor. 5. v. 15. 1. Joh. 2. v. 2. 3. Universalem Spiritus Sancti vocationem, Esa. 65. vers. 2. Matth. 11. v. 28. Marc. 16. v. 15. nemo excludet, Os. 13. v. 9.

3. *Tentatione indignitatis*, & denuò petenti respondet: non est bonum sumere panem filiorum & dare canibus. Judæos liberos regni Dei, ipsam canem nominat indignam,

dignam, quæ de jure liberorum participet. Hæc erat ἀξιμὴ pugna, ubi omnia in acie novacula constituta videbantur. Quare heroicum animum induit Cananæa, & eleganti inversione responsi vincit invincibilem. Fatetur se esse canem, interim sibi petit dari quod canibus non solet denegari, micas videlicet misericordiæ divinæ.

Hæc demum tentatio est omnium periculosissima, quando indignitas nostra nobis objicitur inter orandum, quod peccatores Deus non exaudiat, Joh. 9. v. 31.

Sed exemplo Cananæa non circumspiciamus de operum meritis, ut hoc modo nostram coram Deo justitiam stabilire velimus, Rom. 10. v. 3. Sed liberè profiteamur nostram indignitatem cum Abrahamo, Genes. 18. v. 27. Daniele, c. 9. v. 18. & Centurione, Matth. 8. v. 8. & micas divinæ misericordiæ imploremus, objicientes ipsi cum Davide suavissimam invitationem tuam, Ps. 27. v. 8. Tunc certe is qui dives est in misericordia, superabundanter dabit plus quàm petimus aut intelligimus, Eph. 3. v. 20.

De Secundo.

Fuit confictus, sequitur eventus, quem læta certaminis catastrophe quasi coronat. Ubi notanda

1. *Christi exclamatio*, quâ austeritatis specie tandem seposita amicam suam faciem ostendit, & victricem Cananæa fidem prædicat. O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.

Videte, quanta sit precationis vis & efficacia. Micas petit, & ecce thesauros divinæ misericordiæ accipit. O instate dilecti, instate precando, & audietis etiam tandem aliquando vocem illam suavissimam, fiat sicut vis: Sicut enim Joseph ad gemitus fratrum se diutius cohibere non poterat, nam commovebantur viscera, & erumpabant lacrymæ, ut textus sonat, Genes. 43. vers. 30. Ita cælestis Joseph ad preces nostras se non potest continere, sed prorumpit tandem: Ego sum JESUS frater vester, nolite timere: Conturbata sunt viscera mea super te, miserans miserabor tui, Jerem. 31. v. 20.

2. *Filiæ sanatio*. Nam eo ipso momento filia liberatur à dæmonio, Marc. 7. vers. 29. 30. Unde apparet divinæ vocis Christi ἐνέγγηα, quæ filiam ad Cananæa absentem penetrat, & Diabolum expellit. Quapropter veneremur ipsum, & collaudemus Deum, qui tantam virtutem & majestatem homini Christo concessit, Matth. 9. v. 8.

Dominica Oculi.

Evangelium Luc. II. vers. 14. 18.

CUM Simson heros ille incomparabilis descenderet cum Parentibus suis in Thamnatha, ecce catulus leonis rugiens ipsi occurrit. Irruit autem Spiritus Domini in Samson, & dilaceravit leonem

quasi hædum, quamvis nil haberet in manu, Judic. 14. v. 5.

Admirandum profectò facinus! Sed audite dilecti, quid in hodierna pericope de CHRISTO Evangelista commemoret, cujus

M 3

typus

typus erat Simson ille terrenus. Huic occurrit etiam Leo non corporalis, sed infernalis, in obsessio aliquo homine, quem cæcum, surdum & mutum reddidit. At heroico zelo in vadit eum, & miseram illam ovem digito Dei ex fauceibus leonis eripit, quod majori certè admiratione dignum est.

Intuebamur nos historiam illam propius, quæ tribus potissimum partibus absolvitur.

I. *Dæmonii ejectio.*

II. *Miraculi acceptio.*

III. *Christi defensio.*

JJ.

EXEGESIS.

PRæfens Dominica vocatur Oculi ex Pf. 25. v. 15. quo nomine pii Veteres respererunt ad insidias Diaboli, quibus à dextris & sinistris nos semper oppugnat tanquam infernalis venator, Pf. 91. v. 3. & mone-re voluerunt Christianos, ut oculos habeant apertos & vigilantes, ad Deum, per ferias preces directos, si *μὴ δολέας* hujus venatoris effugere velint. Quem in finem ordinarunt pericopam talem, quæ tam Diaboli truculentiam quam Christi potentiam nobis ob oculos ponit. Nam erat Jesus ejiciens dæmonium, inquit Evangelista & illud erat mutum, cumq; eiecisset dæmonium, locutus est mutus, in quibus verbis duo cum primis ponderanda sunt:

1. *Miserum spectaculum.* Nam homo ille, qui Christo adducitur, erat corporaliter obsessus à Diabolo, & non tantum mutus, sed etiam surdus, ut vox græca *κωφός* subinnuit. Matthæus addit, fuisse ipsum quoque cæcum, c. 12. v. 22. *O pestiferam dæmo-*

nis astutiam, utramque viam occupavit atque obstruxit, quibus erat ille crediturus, visum scilicet atque auditum, exclamat Chrysoctomus.

Ejusmodi potestatem naturaliter obtinet super totum genus humanum, quod per peccatum transtulit in regnum suum, Col. 1. vers. 13. homines per naturam sunt quasi ipsius palatium filii iræ, Eph. 2. v. 3. Servi peccati, Joh. 8. vers. 34. Hoc nomine vocatur fortis armatus, quia armatur per peccata nostra, quæ sunt ipsius aculeus, 1. Corinth. 15. v. 55. & quemadmodum opifex in sua officina per varia instrumenta pro lubitu operatur: Ita quoque Satanæ in hominibus incredulis & impiis efficax est, & ad omnis generis flagitia ipsos impellit, Eph. 2. v. 2. 2. Tim. 2. v. 26.

Quamvis enim benignissimus Deus ex immensa dilectione Filium suum unigenitum mundo dederit, Joh. 3. v. 16. ac per illum genus humanum ex potestate & regno Satanæ liberaverit, attamen Diabolus summis viribus renititur, & conatu quanto potest maximo hoc agit, ut maximam hominum partem in regno suo captivam detineat, ne beneficii hujus participes reddantur. Multi etiam sponte in captivitate illa permanent, & contemnunt Dei consilium adversus semetipsos, Luc. 7. v. 30.

Hæc est spiritualis obsessio, quâ Christiani nominis hostis, quos sibi subjugavit, reddit cæcos, ut non videant claritatem Evangelii, 2. Cor. 4. vers. 4. reddit surdos, ut aures habeant, & tamen non audiant, quod de idolis ait Psaltes regius, Pf. 115. v. 6. conf. Esa. 6. vers. 9. Jer. 6. vers. 10. reddit muros, ut non loquantur eloquia Dei, sed blasphemias, execrationes, turpiloquia, obscœnitates, quæ sanctos non decent, Eph. 5. v. 4. Ergò
orate,

orate, vos mei, nam sicut Christus Spiritu Dei eiecit dæmonia, ut dicit in Evangelio: Ita per preces ex vera in Christum fide & Spiritus ardore profectas contra Satanæ insidias munire nos possumus. Nam Spiritus S. est Spiritus gratiæ & precum, Zachar. 12. vers. 10. Econtra verò sicut civitas muris carens facili negotio ab hoste occupatur: Ita cor hominis, quod vero DEI timore & precibus non est munitum & circumvallatum, facili negotio in Potestatem Satanæ redigitur, confer Tob. 8. vers. 2. ubi per nidorem hepatis ex pisce Asmodæus fugatus esse legitur. Talem vim habent etiam odora menta precum, Apoc. 8. vers. 3.

Leo terretur cantu galli: Ita leo infernalis precibus ex vigilanti spiritu profectis deterritur & abigitur, 1. Petr. 5. v. 8. 9.

2. *Insigne miraculum.* Fortis quidem armatus est Satanæ, sed longè fortior Messias, qui ipsum expulit, unde cæco visus, surdo auditus, mutus loquela restituta fuit, adeoque quatuor simul in uno homine miracula perpetrata sunt.

Evidenter hinc evincitur, Christum esse verum Messiam, & Magistrum ad salvandum, qui non solum in diebus carnis suæ circumvixit, & benefecit, & liberavit, qui à Sarana affligebantur, Act. 10. vers. 38. Sed adhuc pro nobis pugnat, & contra hostem infernalem suos fideles acriter defendit, nam in manibus suis descripsit eos, Esa. 49. v. 16. conf. Esa. 54. v. 10.

De Secundo.

Sequitur miraculi acceptio, quæ est

1. *Dextra*, quò pertinent

1. *Admirantes.* Nam admiratæ sunt turbæ, inquit Evangelista, & non simplici-

ter admiratæ sunt, sed ut Matthæus explicat, ἐξίστατο, quod est obstupescere, & de statu mentis dejici, ut in raptibus fieri solet. Agnoscunt igitur ex hoc miraculo Christum esse Davidis filium, Matth. 12. vers. 23. id est, verum Messiam, & promissum mundi Salvatorem; quamvis postea blasphemantibus Christum Phariseis, os sibi obturari sinunt, & confessionem occultant, quod infirmitati ipsorum ascribimus.

Nos quando videmus Deum adhuc hodie miracula operari in cælo, in terra, in mari, &c. non floccipendamus ea, sed admiremur cum turbis in præsentis Evangelio, & virtutem Dei annunciemus, qui vocavit nos de tenebris in admirabile lumen suum, 1. Petr. 2. vers. 9. Caveamus autem, ne in duas partes claudicemus, 1. Reg. 18. vers. 21. Sed quod corde credimus ore quoque confiteamur, Roman. 10. v. 10. nam tepidos evomet Dominus, Apoc. 3. v. 16.

2. *Depradicantes*, quorum fortasse plures fuerunt, sed unica hîc erumpit muliercula, quæ vocem suam extollit, & beatus venter, inquit, qui te portavit, & ubera quæ suxisti. Sed quia à Christo unico salutis nostræ fundamento ad Mariam delabitur, acceptat quidem Christus præconium illud, quatenus de felicitate & prærogativa externa accipitur, quam Maria mater Christi habet præ omnibus aliis mulieribus, sed quia hoc nihil facit ad veram beatitudinem, quæ in altero seculo fidelibus præparata est, corrigit Christus illam exclamationem, & imò, inquit, beati, qui verbum Dei audiunt & custodiunt. Hoc est unicum medium, quo custodimur per fidem in salutem, 1. Petr. 1. v. 5.

Mulier hæc suo nos docet exemplo, quàm facilè Deus etiam præter spem aliquos excitare

tare possit, qui gloriam suam annunciet, & errantibus contradicant, si vel maximè un tantum sit muliercula. Ita solus Moses contradicebat incantatoribus Ægyptiacis, Exod. 7. vers. 11. Elias Baaliticis sacerdotibus quorum erant centum quinquaginta, 1. Reg. 18. vers. 19. Micha falsis Prophetis, 1. Reg. 22. vers. 6. seqq. Johannes Hussus Concilio Constantiensi. Lutherus toti Papatui. Non ergò moveamur, si populo malignantium caterva veritati resistat. Ex ore enim infantium & lactentium sibi laudem Deus perficere potest, Pl. 8. v. 3.

2. *Sinistra*

1. *Calumniantium*, ut sunt Pharisei & Scribæ, teste Marco, c. 3. v. 22. Hi excipiunt contra propriam conscientiam, Christum ejicere dæmonia per Beelzebub principem dæmoniorum. Fuit autem Beelzebub idolum Philistinorum, cujus mentio fit, 2. Reg. 1. vers. 2. quo nomine Judæi Diabolum intelligunt, gentium enim Dii sunt dæmonia, Pl. 96. vers. 5. aliàs idem est quod Dominus seu Rex muscarum, quia sub vexillo suo totum exercitum Diabolorum, instar muscularum per aërem volitantium, tanquam Imperator gubernat.

Discimus inde, nihil à morfu sycophantarum tutum esse. Sed rectè faciendo neminem time, & si maledicorum morsus experiri cogaris, perpende, quod idem Christo accidit. Servus non est major Domino, Joh. 15. v. 20. Si Magistrum Beelzebub nominant, quid mirum si & ministros ita nominent, Matth. 10. vers. 25. copiosa interim tibi merces in cælo reservatur, Matth. 5. v. 12.

2. *Tentantium*, qui signum petunt è cælo, ut vel solem sistat, vel retrogredi faciat, quod utrumque contigit, illud tempore Josuæ, Jos. 10. vers. 13. hoc tempore Hif-

kia, 2. Reg. 20. v. 9. vel tonitrua excitet, ut Samuel, 1. Sam. 12. vers. 18. vel ignem de cælo dejiciat, ut Elias, 1. Reg. 18. v. 38. sed hoc ipso stultitiam suam produnt, dum miracula petunt in ipsis miraculis, cujus farinae sunt etiam hodierni Pontificii, dum sub clarissimam Evangelii lucem, quæ hodie resplenduit, miracula à nobis flagitant. Sed quod Christus Phariseis respondebat Matt. 12. v. 39. idem habeant sibi à nobis: Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei. Nam contenti sumus signis & miraculis Apostolorum, quibus doctrinam nostram confirmarunt. Et certissimum hoc Antichristi signum esse nobis certò persuademus, cujus adventus erit secundum operationem Satanæ, in omni virtute, & signis & prodigiis mendacibus, 2. Thess. 2. v. 9.

De Tertio.

Restat ut examinemus *Christi apologiam & defensionem*, quæ est

I. *Refutatoria*, contra Phariseorum & Scribarum calumniam potissimum directa, & quinque constat argumentis.

i. *Defumitur ab incommodo*, vers. 17. 18. hoc modo: Si per Beelzebub ejicio dæmonia, ut vos dicitis, Satanæ adversus seipsum dissidet. At Satanæ adversus seipsum non dissidet, Ergò nec ego per Beelzebub ejicio dæmonia. Assumptionem Christus probat inde, quia regnum ejus stat inconcussum, illud autem fieri non posset, si bella & dissidia intestina prædominarentur. Hoc argumento commendatur nobis concordia, cum maxima sit spirituum malorum in obfirmando regno suo consensus, ut & nos in asserenda & defendenda Ecclesiæ unitate per vinculum pacis invicem & unanimes simus, Eph. 4. vers. 3. idem sentientes, in pace

Beelzebub
clm dicit?

pace agentes, 2. Cor. 13. v. 11. sicut membra unius corporis, 1. Cor. 12. v. 12. nam Deus non est Deus dissensionis sed pacis, 1. Cor. 14. v. 33. secus ab invicem consumemur, Gal. 5. vers. 15. Unitas tamen illa fundata sit in verbo & veritate, Joh. 17. v. 17. aliàs melius est dissidium veritatis causa ortum, quam vitiosa concordia, ut Naziancenus loquitur.

2. *Ab exemplo*, v. 19. hoc modo: Si ego per Beelzebub ejicio dæmonia, etiam filii vestri per illum ejicient. At non ejiciunt per Beelzebub. Ergò. Per filios ipsorum quidam intelligunt 70. discipulos, quibus potestatem dederat Dominus super immundos spiritus, Luc. 10. v. 17. Hi enim in gremio Judaici populi nati & educati erant. Quidam verò Exorcistæ Judæorum, qui ope Diaboli immundos ejiciebant spiritus, ut videre est Marc. 9. vers. 38. Luc. 9. vers. 49. Act. 19. v. 13. nam donum miraculorum etiam in hypocritas cadere potest, Matth. 7. v. 22.

Quia igitur Pharisei & Scribæ hos divinâ virtute ejicere dæmonia asseverabant, rectè concludit Christus, quod & ipse divinâ virtute dæmonia ejiciat, & addit, idè vestri erunt judices, id est in extremo judicio vos condemnabunt suo testimonio, quod ex sola calumniandi libidine contra propriam conscientiam miraculum meum Diabolo auctori ascripsistis.

Hæc est natura invidiæ, quod amicorum vitia laudet, & eorum, quibus non benè cupit, virtutes etiam ad orcum quasi devoteat, juxta effatum Siracidis cap. 11. v. 33.

3. *à Contrario*, vers. 20. quasi dicat, si digito Dei, adeoque propriâ virtute dæmonia ejicio, utique hinc velut ex indubitato *arguere* colligere debebatis, pervenisse ad vos

regnum illud Dei, quod per Messiam inchoatum & constitutum iri, prædixere Sancti Prophetæ, & consequenter, me esse illum tot seculis desideratum & expectatum Messiam, id quod multitudo signorum meorum luculenter arguit. Quibus verbis sine dubio respexit Christus ad historiam Moïsis & Magorum Ægyptiorum, qui tandem ex productione pediculatorum digitorum Dei cognoscebant, Exod. 8. v. 19.

Ex hac collatione Evangelistarum, quorum alter Spiritum Dei per digitorum Dei interpretabatur, colligimus non tantum Spiritum S. esse verum Deum, sicut enim digitorum cum manu & brachio, manus verò vel brachium cum corpore in natura unum sunt: Ita Pater, Filius & Sp. S. tres quidem sunt in personis, sed una divina essentia, inquit Hieronymus. Sed etiam Judæos retundere possumus, qui adhuc hodie eodem spiritu calumniarum cum Patribus suis acti & ducti, per schem hamphoras Christum miracula sua perpetrâsse, impudentissimè nugantur, de quo vide Lutherum Tom. 8. Jen. fol. 109.

4. *Ab absurdo*, v. 22. q. d. Absurdum est, ut fortior armatus cedat ei, qui imbecilior est. Ita Satanas tanquam potentissimus spiritus ejici non potest, nisi à superiore & fortiore. Quando igitur palatium ipsius, quod permittente Deo occupavit, expugno, indeque illum dejicio, utique indubitato opere restatum reddo, me non colludere cum Diabolo, sed potius invictò ariete regnum ipsius oppugnare.

Descriptio illa Diaboli meritò nobis terrorem incutiat, ut peccata fugiamus, quæ nihil aliud sunt, quam arma injustitiæ quibus nos Satanas oppugnat, Rom. 6. vers. 19. Hoc tamen è contrario solari nos potest, quod

N

Chri-

*vid. infr.
Matth. Epist.
p. 402.*

Opusculo in adjecto.

Ap. v. 22. dant, q. ope Diaboli dæmonia ejiciunt, sed de illis p. 402. non habent donum miraculorum.

Christus fortior est, arma ejus abstulit, in quibus confidebat, & spolia distribuit. Quin adhuc dum ad dextram Patris sedens contra Draconem hunc ruffum, qui nos accusat coram Deo noctes atque dies, acriter nos defendit, Apoc. 12. vers. 7. & breviter sub pedibus nostris conteret, Rom. 16. v. 20.

5. *A diverso studio*, v. 23. quasi dicat: Me non habere fœdus cum Beelzebub, vel hinc liquidissimè patet, quia mea & Satanæ opera planè sunt diversa, imò contraria, ego sum veritas, Joh. 14. v. 6. ille pater mendacii, Joh. 8. v. 44. Ego lux vera, Joh. 1. v. 9. ille princeps tenebrarum, Eph. 6. v. 12. Ego pater omnis boni, Jac. 1. v. 16. ille author omnis mali, unde κατ' ἐξοχὴν *worps der Arge / oder der Böse* dicitur, Matth. 13. v. 19.

Notetur hæc Christi sententia contra Neutralistas, qui Deo simul & Mammonæ servire volunt, Matth. 6. v. 24. sed videant, quomodo conscientiam suam liberent, nulla siquidem est communio lucis & tenebrarum, 2. Cor. 6. v. 15.

II. *Exhortatoria*. Quia enim Christus videbat multos esse inspectatores, qui non considerabant periculum, in quo singulis momentis versabantur propter Satanam hostem illum ἀπὸ τοῦ γενεῆς humani, quasi in speculo ipsis ob oculos ponit

1. *Diaboli molimina*, quod non dormit, sed indefesso studio circumvagatur, si hac non succedit, alia rem aggreditur via, ut historia Jobi testatur. c. 1. v. 7. imò si vel maximè repellatur semel atque iterum, tamen redit impudentissimus spiritus, & multiplicato agmine nihil intentatum relinquit, ut domum pristinam recuperare possit.

Hoc probè considerate vos mei. Ecce vigilat hostis, & vos dormietis! O scelus! ô dedecus! vigilate & orate, ne intentationem incidatis, Matth. 26. v. 41.

2. *Summa discrimina*, quod extrema hominis illius pejora fiunt primis. Nam spiritus isti complicato molimine cor ejus justo Dei judicio securitatem præcedentem punientis planè captivant & occæcant, quo pertinet dictum Petri 2. c. 2. v. 20. seqq.

Caveamus igitur, ne per securitatem Diabolo viam aperiamus ad obsessionem spirituales, sed firmiter ipsi resistamus per fidem, 1. Pet. 5. v. 9. fides enim est ferramentum illud, quo Christo tanquam angulari lapidi conjungimur, 1. Pet. 2. v. 5. & quamdiu cum ipso uniti manemus, tuti sumus à Satanæ insidiis. Nam major est qui in nobis est, quam qui in mundo est, 1. Johan. 4. vers. 4.

Dominica Lætare.

Evangelium Joh. 6. v. 1. 15.

Magnum fuit miraculum, quod ad introitum Prophetæ Elisæi in domum viduæ illius Prophetica oleum repente in urceolo

ejus cœpit exrescere, adeoque multiplicari, ut vasis domesticis non potuerit comprehendi, sed aliunde mutuò sumere necesse fuerit, & quod in eodem capite describitur,

non

non minus est eo, quod jam narravimus. Nam vir quidam veniebat de Baal Salifa, & offerebat Prophetae panes primitiarum hordeaceos viginti, quos ille dabat famulo, ut distribueret inter presentem populum. Famulus respondet: Quantum hoc est, ut apponam coram centum viris. Cui Propheta: Da populo ut comedat. Hoc enim dicit Dominus: Comedent & supererit, quod & factum est juxta verbum Domini, 2. Reg. 4. v. 3. & seqq. 42. 43. Sed multò majus est tamen, quod in Evangelio nobis hodiè proponitur, ubi quinque panes hordeacei & duo pisciculi adeò multiplicantur, ut quinque hominum millia, præteritis mulieribus & pueris, quorum etiam sine dubio, non exiguus fuit numerus, cibati atque saturati sunt, relictis duodecim fragmentorum cophinis, quantum antea in parato non fuerat.

Nos historici hujus miraculi descriptionem hæc vice perlustrabimus, quæ tribus partibus absolvitur, ut sunt,

I. *Suscepta consultatio.*

II. *Miraculosa cibatio.*

III. *Consequens operatio.*

J.J.

EXEGESIS.

Veneranda antiquitas presentem Dominicam egregio ornavit titulo, & Dominicam Lætare appellavit ex Esa. 66. v. 10. Propter Evangelii pericopen, quæ hodie explicari ordinata est, & amplam lætandi materiam nobis suppeditat, si consideramus vel cor Christi misericors, quo commotus turbam accedentem miraculosè cibati: vel oculos vigiles, quibus nos aspicit: vel manus omnipotentes, quibus panes acceptos multiplicat. Ponderanda igitur

I. *Occasio*, quomodo ad miraculi hujus operationem devenerit. Illa duplex ponitur in I. parte prælecti Evangelii:

1. *Itineris nervus*, qui valde notabilis est

1. *Ratione impulsioneis*. Nam *μετὰ ταῦτα*, inquit Evangelista, & respicit his verbis ad triste nunciium, quod Christus de morte Johannis Baptistæ acceperat, ut reliqui Evangelistæ exponunt. Hæc causa fuit, quod in desertum concessit, ut eo modo tam periculum vitaret, quàm à laboribus vocationis paulisper respiraret, Matth. 14. v. 13. Marc. 6. v. 31.

Docet nos suo exemplo, fugam esse licitam, & piam aliquam recreationem post exanthlatos labores vocationis Deum ministris suis non invidere, juxta versiculum:

Quod caret alternâ requie durabile non est. Nam frequens meditatio est afflictio carnis, inquit Salomo Eccles. 12. v. 12.

2. *Ratione expeditionis*. Nam ab it trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis, quo nomine more hebræorum, quamvis aquarum collectionem mare appellantium, lacus Genesareth intelligitur, qui ab urbe adjacenti Tyberiadis dicitur, Joh. 21. v. 1.

Videtis hæc dilecti, conditionem omnium verè fidelium in hoc mundo. Pontifices & Prælati Hierosolymitani in amplissimis palatiis degebant, & ex animi voto lautissimè victitabant, Christus autem, qui viam Dei in veritate docet, Matth. 22. v. 16. & tam fideliter officio suo fungitur, ut nec spatium habeat, manducandi, Marc. 6. v. 31. in exilium ire cogitur, & vix habet quò caput reclinet, Matth. 8. v. 20.

Parem fortunam expetiuntur omnes fideles ipsius discipuli in hodiernum diem, qui lampas contempta sunt apud cogitationes divitum, Job. 12. v. 5. dumque coron-

nantur hi rosis; Sap. 2. v. 8. Illi spinis incedere coguntur, & variis expositi sunt calamitatibus, Pl. 34. v. 20. sed committamus sortes nostras Domino, ille fugas nostras numerabit, & lachrymas nostras colliget in utrem suum, Pl. 56. v. 9.

3. *Ratione terminationis.* Nam in desertum secedit, & montem cum discipulis suis ascendit. O quoties adhuc hodie Deus nos in desertum ducit, hoc est, indigentiam corporalem & externam experiri patitur, sed ascendite cum Christo montem, Vos mei,

1. *Prece devotâ,* exemplo Davidis, Pl. 121. v. 1.

2. *Mente piâ,* Col. 3. v. 1. 2.

3. *Fide indubiâ,* & certò tibi persuadeat, Patrem qui in altissimo cœli monte habitat & humilia respicit, Psal. 113. v. 6. auxilio suo tempore opportuno tibi affuturum. Nam oculi ejus super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia ejus, ut eruat à morte animas eorum, & alat eas in fame, inquit Regius Psaltes, Pl. 33. v. 18. 19.

2. *Populi zelus.* Nam sequebatur eum turba multa, inquit Evangelista, ^{ut} miracula viderent, quæ faciebat super his qui infirmabantur. Reliqui Evangelistæ addunt, quod itinere pedestri, Matth. 14. v. 13. & tanto fervore Christum secuti sint, ut prævenirent ipsum, Marc. 6. v. 33.

Erubescant nostri Auditores, qui non catervatim sed sigillatim in templo comparent, quando Christus per ministros suos concionatur, ut sine ulla difficultate præsertim in concionibus hebdomadariis uno vel altero conceptu inter perorandum numerari possint. Non per mare Tyberiadis longo circuitu Christum sequuntur, sed quamvis propè Ecclesiam habitent, concio-

nis gratiâ ne pedem quidem domo exerunt. Non per integrum diem ad vesperam usque, quod de turba præsentè Matthæus cap. 14. vers. 15. & Marcus 6. vers. 35. commemorat, apud cultum divinum perseverant, sed ne horulam quidem absque tædio auscultant.

Pudeat nos extremæ hujus socordia; quam certo certius extrema *πανοληθρία* insequetur, 2. Chron. 36. vers. 16. Amos. 8. vers. 12. 13. 2. Thess. 2. vers. 11. Ergò caveamus & ambulemus in luce, dum lucem habemus, ne tenebræ nos comprehendant, Joh. 12. vers. 35. 36.

3. *Commodum tempus.* Erat enim proximum pascha dies festus Judæorum, ubi Hierosolymis convenire, & ex informatione Pontificum agni paschalis & omnium sacrificiorum Leviticorum significationes piè considerare debebant, sed doctrina illa divina planè depravata erat. Pontifices negotiabantur cum sacrificiis & doctrinam de Messia negligebant. Hinc populus velut grex sine Pastore oberrabat *ἐκλελυμένος* *ἢ ἄγεγυμένος*, Matthæus 9. vers. 36. Hoc ipso Christus movetur ad misericordiam, & non solùm animas pascat cibo verbi cœlestis, sed etiam corpora ipsorum pane & piscibus miraculosè saturat, ut inde cognoscat, se esse cibatorem illum antiquum, qui in deserto olim circa hoc anni tempus patres ipsorum pane cœlitus depluto pavit, Exod. 16. vers. 15. hinc vocatur *ἀρχιποιμὴν*, 1. Pet. 5. vers. 4. qui ipse requirit oves suas & visitat eas, Ezech. 34. v. 11. 16.

Quod autem prope erat pascha, & tamen Christus non Hierosolymam ascendit, sed in Galilæam secedit, notant Doctores, factum esse propterea, ut paulatim solveret legem, & ostenderet animadvertentibus

tentibus cessasse figuram, ut veritas adveniret, quæ Chryostomi & Theophylacti opinio est, & confirmatur Col. 2. vers. 16. 17.

II. *Christi quaestio.* Postquam enim copiosam illam turbam videt ad se venire, quaerit ex Philippo, unde ememus panes, ut hi manducent. Non autem quaerit ex ignorantia, quia est ipsa Patris sapientia, 1. Cor. 1. vers. 24. neque ex consilii inopia, quasi nesciret saturationis medium, est enim consiliarius, Esa. 9. vers. 6. hinc discretè addit Evangelista: ipse sciebat, quid esset factururus, vers. 6. sed ut ostenderet, se paternam eorum curam gerere, qui ipsum audiunt & sequuntur. Deinde ut tentaret Philippum, quam causam Evangelista exponit, hoc est, ut exploraret fidem ejus, an serio crederet, quod Christus etiam in deserto tantam hominum copiam alere possit.

Eodem modo adhuc hodie suos quandoque ad examen vocat & inquit, quid ex verbo didicerint. Nam Sapientia, id est, filius Dei ludit in orbe terrarum, Prov. 8. v. 30. id est, delectatur puerili nostra sapientia, & spiritualement nostram in divinis stoliditatem ceu Pater ludens cum liberis paternè tolerat, ut verè dicatur *φιλάνθρωπος*, Tit. 3. v. 4. quò pertinet etiam tentationes, quas Deus immittit fidelibus suis, ut examinet fidem ipsorum, & hoc examine tam sibi ipsis, quam aliis melius innotescat, quos quantosque profectus in verbo Dei fecerint. Nam Deus neminem tentat ad malum, Jac. 1. v. 13. sic tentavit Abramum, Gen. 22. v. 1. in quò omnes calamitates, quas in hujus vitæ ergastulo sustinere cogimur, sunt tales *πειρασμοί*, 1. Pet. 4. v. 12.

III. *Apostolorum responsio*, quam expediunt dupliciter:

1. *Calculando*, quod Philippo ascribitur Evangelista. Is ad Arithmeticam se confert, & ducentorum, inquit, denariorum panes non sufficiunt, ut quisque pusillum accipiat. Ducenti denarii respondent ex sententia Doctorum triginta florenis Rhenanis, quibus secundum supputationem Arithmeticam justa proportione in capita distributis singulis portiuncula panis quæ obolo venit, distribuenda foret.

Unde apparet Philippi in rebus Oeconomicis peritia & sagacitas, quæ aliàs laudem meretur, sed hic operam suam frustra collocat. Viæ enim & cogitationes Dei non sunt viæ & cogitationes nostræ, Esa. 55. vers. 8.

2. *Pervestigando*, quod de Andrea dicitur. Is discurret hinc inde, & sollicitè inquit, quid in parato esset, sed nihil invenit præter quinque panes hordeaceos, & duos piseiculos, & quid hoc inter tam multos?

Hanc quaestionem sæpe repetunt hodie multi Patres familiars & calculos subducunt, numerantes septimanas & dies, adeoque victus tenuitatem cum multitudine domesticorum conferentes, ubi fere semper clausula est, quid hoc inter tam multos? quæ species est diffidentiae ethnicae, cujus exempla extant Num. 11. v. 21. v. 22. Exod. 16. v. 2. 2. Reg. 7. v. 2.

Sed mortificanda est hæc diffidentia verbo Dei, quod paternam clementiam, omnipotentiam & sapientiam Dei nobis commendat. Hoc triplici filo nitamur, & non dubitemus, qui nondum natis nobis in utero materno focum apparavit, qui corvos pascit & lilia vestit, necessaria quoque vitæ alimenta in se sperantibus suppeditabit. Quod si autem victum habemus & amicum, contenti simus, 1. Tim. 6. v. 8.

De Secundo.

SEquitur miraculosa cibatio, quam Christus, postquam discipulorum incredulitatem in apricum produxisset, effectum dedit. Ubi duo consideranda veniunt.

1. *Discipulorum ministerium*, quod tribus occupatur actionibus, ut sunt

2. *Populi collocatio*. Nam Christus præcipit ipsis, ut turbam faciant discumbente, quia multum graminiserat in loco isto.

Reliqui Evangelistæ, Marcus c. 6. v. 39. & Lucas c. 9. v. 14. memorant, turbam discubuisse juxta *συμπόσια καὶ κλισίας* secundum contrubernia & areolas, sive classes, centenos secundum longitudinem, & quinquagenos secundum latitudinem, idque eo fine, ut Apostoli commodius panes inter eos distribuere possent, & nemo in tanta multitudine præteriretur. Deinde ut miraculi majestas tantò magis inclaresceret, & tandem, ut computatio populi eò facilius institui posset, quam Evangelista mox subjicit, & discubuerunt inquit, viri *ὡσεὶ πεντακχίλις*, circiter quinquies mille, exceptis mulieribus & pueris, ut Matthæus c. 14. v. 21. expressè addit.

Hoc tamen insuper notandum est, sicut Christus populum in deserto non passus est discursare, sed discumbere jussit: Ita ordinavit certas vocationes & status in genere humano, & unicuique in certo officii genere laborem imposuit, quem discubitu nemo turbare debet vel ignavo otio, vel *πρᾶξι* *πραγμοσύνη*, 2. Thess. 3. v. 6. 10. 11. Fuisset quidem Deo facilimum citra laborem nos cibare, sed post peccatum imposuit laborem, quia caro per peccatum corrupta otio ad quævis vitia abutitur. Quilibet igitur sedeat in suo loco, id est, maneat in sua vo-

catione, ne præcipiat alteri suam particulam, sed expectet, donec etiam Deus suâ benedictione ad ipsum veniat, Pf. 37. v. 3. 1. Cor. 7. v. 20. Sir. 29. v. 28. 29.

2. *Cibi suppeditatio*. Nam Christus panes non ipse distribuit, sed discipulis distribuendos exhibet, & de pisciculis quantum vult. Ita nobis adhuc hodie largitur panem quotidianum, non ut simus proprietarii, sed æconomi, Luc. 16. v. 1. & erogemus etiam aliquid pauperibus, Tob. 4. v. 7. Esa. 58. v. 7. Job. 31. v. 17. Beneficentia illa opes terrenas non minuit, sed auget, quemadmodum hîc panes creverunt in manibus discipulorum, Prov. 19. v. 17. videamus autem, si pauperibus aliquid distribuere volumus, ut ex manibus Christi accipiamus, id est, absque fraude & detrimento proximi comparemus. Nam de malè qualitis non gaudet tertius hæres. Quo spectat illud Salomonis, Prov. 16. v. 8. & Siracidis c. 11. v. 22. seqq.

3. *Fragmentorum comportatio*. Nam postquam comederunt & saturati sunt præcepit Jetus discipulis suis: Colligite fragmenta, ne quid pereat, collegerunt ergo & impleverunt duodecim cophinos. Itanost quoque frugales simus, & fragmentorum reliquias studiosè colligamus & reponamus. Substantia siquidem evacuata minuetur, Prov. 13. v. 11. & qui modica spernit, paulatim decidet, Sir. 19. v. 1.

II. *Christi magisterium*, quò pertinet

1. *Pannum multiplicatio*. Nam in sanctas & benedictas manus eas accipit, & Patri cælesti gratias agit, & verbo potentia suâ benedicit, & ecce, crescunt panes in manibus discipulorum, sicut olim farina & oleum Sareptanæ, 1. Reg. 17. v. 12.

Hoc facit adhuc, quamvis non percipiat
 † Casseus in Sano Dionis. Reg. affimus,
 addidit rationem ex Clario, cum in. fragme-
 ta panis, o a. fragmenta pntia sig. f. d. i. n. t.
 Sed hanc innot. ubi 29: Marco n. c. p. 11. 12.
 expressa dicit. n. de p. i. d. o. p. i. e. r. f. i. s. t. a.

mus, dum exaudit cœlos, & illi exaudiunt terram, & terra exaudit triticum & vinum & oleum, *Os. 2. v. 21. 22. conf. Deut. 28. v. 12. Pl. 104. v. 13. 14. 15.* Tempore sationis agricola unum atque alterum modium frumenti, qui vix per unum atque alterum diem familiæ ipsius alendæ sufficerent, in agrum deportat, & disseminat, sed ita multiplicatur mensium aliquot spatio, ut multis plaustris in horreum invehantur. Ita etiam multiplicat alia terræ nascencia, multiplicat pisces, multiplicat gallinas & anseres, multiplicat pecora, & distinctis anni temporibus distincta nobis fercula & obsonia præparat. Hæc magna sunt miracula, sed asiduitate vilescunt, ut Augustinus loquitur. Agnoscamus igitur Christi omnipotentiam, quæ è minutis magna, & è nullis aliqua facere potest, *Rom. 4. v. 17.*

2. *Populi saturatio.* Nam omnes impleti sunt, inquit Evangelista. Quandoque accidit, ut panis non saturet, & hæc est pœna Dei, *Hos. 4. v. 10. Hagg. 1. v. 6.* Sed hinc benedictione Christi sanctificati panes ita saturant turbam præsentem, ut pleni recedant omnes, quod græcum *ἐνεπλήσθησαν* evidenter arguit.

Hoc igitur agamus, ut benedictionem divinam piis precibus impetremus, sine qua vanum est ante lucem fugere, *Plal. 127. v. 2.*

& quò plus laboraveris, tantò minus invenies, *Eccl. 8. v. 17. conf. Prov. 10. v. 21. Sir. 11. v. 31. 12.*

De Tertio.

Restat ut videamus etiã consequentem miraculi operationem, quæ duplex est,

1. *Salutaris.* Nam agnoscit turba ex hoc miraculo, quod Christus sit magnus ille Propheta, quem Deus olim populo suo promissit, *Deut. 18. vers. 18.* hic enim est finis & usus miraculorum Christi, ut credamus argumentum eorum inducti Jesum esse Christum filium Dei, & ut credentes vitam habeamus per nomen ipsius, *Joh. 20. v. 31.*

2. *Secularis.* Nam in Regē Christum eligere cogitant, quia vanâ opinione de Messia imbuti erant, & Regem terrenum ipsum fore sperabant, sed Christus quam primum hoc ipsorum consilium animadvertit, subducit sese, & secedit in montē ipse solus, ut hanc præposterâ & intempestivam coronationem evitaret, & re ipsa testaretur, regnum suum non esse de hoc mundo, *Joh. 18. v. 36.*

Turba hæc imago est omnium eorum, qui apud Christum temporalia quarunt, de spiritualibus ne tantillum solliciti. At cum temporale non satiet animam, cui vera & certa sedes est æternitatis, ad spiritualia imprimis anhelemus, *Matth. 6. v. 20.*

Dominica Judica.

Evangelium Joh. 8. vers. 46. 59.

NUm. 12. vers. 3. de Mose dicitur, quod fuerit vir afflictissimus super omnes homines, qui unquam vixerunt in mundo. Nam soror ejus Miziam ac frater

Aaron contra ipsum murmurabant, imò totus populus aliquoties contra ipsum insurrexit, ut queratur ipse *Exod. 17. v. 4.* adhuc paululum abest, & lapidabunt me.

Moses

Moses fuit typus Christi, ut constat ex Deut. 18. v. 18. hinc audimus in prælecta pericope, quod Judæi contra ipsum insurgunt calumniando, & parum abest, quin lapidibus ipsum obruant.

Videbimus nos

- I. *Acerrimam disputationem.*
- II. *Tragicam terminationem.*

J. J.

EXEGESIS.

DE serpente antiquo dicitur Gen. 3. v. 15. quod insidiaturus sit calcaneo Messia. Hoc factum est non tantum in passione, ubi captivatus, flagellatus, & tandem crucifixus est, sed etiam per totam vitam, quando variis adversariorum calumniis obnoxius fuit, quæ ipsi cor fregerunt, ut ait Pl. 69. v. 21. Exemplum habemus in acerrima illa disputatione, quæ nobis in præsentis pericope describitur, ubi tria consideranda veniunt:

1. *Collocutorum differentia.* Ab una parte stat Christus, qui ipsissima veritas est, in cujus ore dolus non est inventus, 1. Pet. 2. v. 22. Ab altera parte consistunt Rabbinæ, Pharisei & Scribæ, qui magna auctoritate in populo Judaico pollebant, & pro calumniis Ecclesiæ reputabantur, sed acuerunt linguam mendacii sicut novaculam, Pl. 52. v. 4. venenum aspidum sub labiis eorum, Pl. 140. v. 4. quorum os maledictione & amaritudine plenum est, Rom. 3. v. 14.

Apparet inde, quod non possit in hac vita sperari plenarius in religione consensus. Cum Christus in diebus carnis doceret, non omnes illi crediderunt, sed multi sese ipsi opposuerunt, Luc. 2. v. 34. quantum minus hodie sperari poterit ut omnes verbo divino obediant. Oportet hæreses esse, ut qui

probati sunt, manifesti fiant in vobis, inquit Paulus 1. Cor. 11. v. 19.

2. *Loci reverentia,* ubi habita sit illa disputatione, nimirum in templo Hierosolymitano in conspectu totius populi. Hoc est opus Diaboli, qui neque tempori neque loco parcat, quando videt ad malum aliquid patrandum sibi ansam patere. Merito hic considerare debebant Pharisei & Scribæ, quod templum sit domus preceationis, quæ contentionibus & calumniis non erat profananda: sed qualis est devotio cordis, talis etiam est demonstratio operis, nec obstat loci sanctitas, quin lapides tollant, & parati sint, Christum trucidare, si modò in potestate ipsorum situm fuisset, quemadmodum etiam cædes ejusmodi plures patraverunt in templo, ut Christus ipsis exprobrat Matth. 23. v. 35. Caveamus igitur, ne hoc vel alio modo templum Domini profanemus, sed custodiamus pedes nostros ituri in domum Domini, & veniamus ut audiamus, Eccl. 4. v. 17. si quis enim templum Domini profanaverit, hunc perdat Dominus, 1. Cor. 3. v. 17.

3. *Materia opulentia,* quæ tribus potissimum thesibus absolvitur. Ventilatur enim

I. *Persona Christi sublimitas,* quam Judæi impugnabant, non concedentes, quod Christus sit filius vivi, sed reputabant eum pro nudo homine, pro filio Josephi, & Abrahamum ipsi longè præferebant. Nam quia Diabolus oculos eorum fascinaverat, hærent tantum in externa superficie, & formam Christi servilem contemplantur, de qua Esa. 53. v. 3.

Sed contra Christus argumentatur

1. *à perfecta puritate,* v. 46. hinc sanctus sanctorum dicitur, Dan. 9. v. 24. & se-

gregatus

gregatus à peccatoribus, Ebr. 7. v. 26. nos quidem omnes in iniquitate concipimur, Pl. 51. v. 7. sed Christus purus est & sanctus, quia ex obumbratione Sp. S. conceptus est, Luc. 1. vers. 35. & talia decebat, ut esset nobis Pontifex, qui non opus haberet prius pro suis delictis hostias offerre & deinde pro populi, Ebr. 7. v. 27.

2. *Ab officii dignitate*, v. 50. & 54. unde tale fuit argumentum: Cui Deus summum honorem tribuit, ille verus Deus est, nam honorem meum inquit, alteri non dabo, Ef. 42. v. 8. At mihi summum honorem Deus tribuit, publicè testificans, quod sim filius ejus dilectus, Matt. 3. v. 17. c. 17. v. 5. Ergò sum verus Deus, is ipse videlicet, quem Esaias olim vidit in folio excelso, Ef. 6. v. 1. 2. Dan. 7. v. 13. seqq.

Videte dilecti, quid nobis incumbat. Deus Pater honorat filium, quantò magis vos ipsum honorare debetis cum viginti quatuor senioribus, Apoc. 4. v. 10. Væ blasphemis & hæreticis, qui Deitatem ipsius impugnant, alios mediatores sibi eligunt, adeoq; Dominum qui ipsos redemit, abnegant, 2. Pet. 2. vers. 1. durum erit ipsis contra stimulum calcitrare, Act. 9. v. 5.

3. *Ab existentia sempiternitate*, vers. 85. Cum enim Judæi objicerent: Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti? aperte profitetur: *πέντη Ἀβραάμ γεγόνησθαι, ἐγὼ εἶμι*. Atqui ante Abrahamum humana ejus natura esse non poterat, utpote quæ in plenitudine temporis demum assumpta erat, Gal. 4. v. 4. sequitur ergò præter humanam aliam Christum naturam habere, divinam scilicet & æternam, cujus egressus est ab initio à diebus æternitatis, Mich. 5. v. 2.

Ventilatur etiam

II. *Doctrina Christi veritas*. Judæi habebant ipsum pro insigni hæretico, qui Diabolo autore non solum miracula ederet, sed doctrinam etiam quam spargat in populo, ab ipso didicerit, Johan. 7. v. 20. Hanc atrocissimam calumniam Christus retorquet, & commendat doctrinam suam

1. *Ab eminentia*, dum verbum Dei appellat, quod omnes, qui ex Deo nati sunt, libenter audire debent, sicut Abraham fecit, qui verbo promissionis tam firmiter adhæsit per fidem, ut magno desiderio diem Christi videre exoptaverit.

Apparet hinc unam eandemque semper fuisse salutis & vitæ æternæ consequendæ rationem. Nam verbum Dei est verbum Christi, & verbum Christi est verbum Dei, quod tam in V. quàm in N. T. unicum medium fuit, per quod Sp. S. fidem accendit, Rom. 10. v. 17. quâ Patres salvati sunt, quemadmodum & nos, Act. 15. v. 11. Audiamus igitur & nos, si cum Abrahamo & omnibus credentibus V. & N. T. salutem æternam consequi velimus, Joh. 10. v. 27.

2. *à potentia*, v. 51. Diaboli non est proprium vivificare, sed occidere, est enim homicida ab initio, Joh. 8. v. 44. sed verbum meum, inquit Christus, à morte præservat, & vitam æternam affert omnibus, qui illud servant, & firma cordis fiduciâ in omnibus adversitatibus ei inhærent.

Mors vulgò triplex est, 1. naturæ, 2. gratiæ, 3. gloriæ. Has mortis species non vident, id est, non experiuntur Christiani, ubi tamen sciendum, quod mors corporalis vel naturæ dupliciter consideretur, 1. ut pœna est & initium perditionis, 2. ut medium est transitus ad salutem. Priori modo non vident eam pii. Nam mors eorum finis

O

malo-

malorum & janua vitæ est, ut ait Bernhardus, hinc pretiosa dicitur, Pl. 116. v. 15. & lucrum, Phil. 1. v. 21. in primis verò hic intelligitur mors gloriæ, quæ mors secunda dicitur & pessima, Apoc. 20. v. 14. huic morti non sunt obnoxii, qui verbum Christi audiunt & custodiunt, est enim sermo ille vivus & efficax, Ebr. 4. vers. 12. semen immortalæ, 1. Pet. 1. v. 23. verbum vitæ, Johan. 6. v. 68. quod animas nostras salvare potest, Jac. 1. v. 21.

3. *à differentia*, vers. 50. Politici quærent gloriam in mundo, ut propter res à se gestas laudem undique mereantur, sed talis non est doctrina mea, quæ Dei gloria unicè quæritur. Si igitur doctrinam meam calumniis vestris proscindere non erubescitis, scitote, quod calumnia illa ad Patrem meum cælestem redundet, qui honorem suum tandem aliquando vindicabit, & ignominiam, quæ me innocenter afficitis, in caput vestrum devolvet.

Hortatur autem Christus nos suo exemplo, ut & nos ante omnia Dei gloriam quæramus, à quo sumus, quicquid sumus, 1. Corinth. 4. v. 7. conf. Col. 3. v. 17. 1. Cor. 10. v. 31. 1. Tim. 1. v. 17.

Denique ventilatur in hac disputatione

III. *Vita Christi integritas*. Judæi Christum Samaritanum appellabant, id est hominem apostatam, profanum & impium, quales erant Samaritani, qui religionem ex Judaica & Ethnica malè confutam habebant, & modo à partibus Judæorum stabant, modò Gentilibus sese aggregabant, unde Judæis tantoperè exosi erant, ut ne cibum cum illis caperent, Johan. 4. vers. 9. Quando igitur Samaritanum Christum appellant, hoc indicare volunt, quod sit ho-

mo levis & impius, qui turpiter à religione judaica ad gentilitium non solum defecerit, sed & populum simplicem à ritibus Moisaicis seducat.

Sed refutat hanc calumniam

1. *Pura conscientia*, de qua Christus in principio Evangelii gloriatur, & potestatem concedit hostibus suis, ut diligenter inquirent, & vel unius alicujus sceleris, si possint, ipsum convincant.

Ita nos quoque conscientiam ab omnibus delictis enormioribus puram servemus, ut cum Christo hostibus nostris insultare possimus: Quis ex vobis arguet me de peccato? Hæc est voluntas Dei sanctificatio nostra, 1. Thess. 4. v. 3. sine qua nemo Deum videbit, Ebr. 12. v. 14.

2. *Veriloquentia*, quæ hominis aliàs probi & ingenui singulare ornamentum est, & cultores suos in aeterno olim reponet tabernaculo, Pl. 15. v. 1. jam verò Christus ipsissima est veritas, Johan. 14. vers. 6. & propterea in hunc mundum venit, ut veritatem testaretur, Joh. 18. v. 37. Ergo mentiuntur Judæi, quod Samaritanum ipsum vocitant, qui in utramque partem claudicabant, & quemvis doctrinæ ventum ab agnita veritate dimoveri se patiebantur.

Cavete vos mei, ne Samaritanorum vestigia prematis, sed Christum sequimini, & ita amate veritatem, ut ad extremum usque halitum defendatis & custodiatis, Sir. 4. v. 33.

3. *Obedientia*, quam vers. 55. contra Judæos allegat his verbis: Ego novi Patrem meum & sermonem ejus servo. Qui hoc facit Samaritanus non est, sed Deum habet propitium, qui obedientiam præfert omnibus holocaustis & victimis, 1. Sam. 15. vers. 22.

Osten-

Ostendit autem Christus hoc ipso, quid ad vitam inculpatam requiratur, nempe Dei agnitio, & sermonis ejus custoditio hanc bigam virtutum spontè sequitur vita æterna, Joh. 17. v. 3.

De Secundo.

Supereft disputationis Catastrophe, quæ tribus membris absolvitur, ut sunt

1. *Intentata lapidatio.* Quia enim sermo Christi, quo Abrahamo le priorem asseverabat, ipsis erat intolerabilis & tamen simul etiam irrefutabilis, ideo furor ipsis arma ministrat, lapidibus explorare conantur, quem argumentis refutare non possunt.

Et hæc nota est Ecclesiæ malignantium, quæ spiritu mendacii & homicidii regitur, & ex officina carnificis argumenta petit, quando argumentis Scripturæ destituitur. Non igitur offendamur, si adversus nos etiam lapides tollant adversarii, sed cogitemus, hanc esse notam ovicularum Domini, ut mittantur in medium luporum, Matth. 10. v. 16. & æstimentur sicut oves occisionis,

Rom. 8. vers. 36. Psal. 44. vers. 23. merces autem nostra in cælis copiosa erit, Matth. 5. v. 11. 12.

2. *Christi occultatio,* quæ certè majestatis suæ illustre specimen edidit, per opera confirmans quod dixerat, se ante Abraham esse, ut Chrysostomus ait, nam per medios hostes transit, & ita furorem ipsorum quasi eludit, ut apertis oculis ipsum non amplius videant.

Sic Deus adhuc hodie suos quandoque abscondit, & furori hostium subducit, Psal. 31. vers. 21. probat hoc exemplum Elisæi, 2. Reg. 6. v. 18. Jeremiæ, c. 36. v. 19. Athanasii, & aliorum. Ergò ad ipsum confugiamus in omnibus necessitatibus, manus ipsius nondum abbreviata est, Ef. 50. vers. 2. Sed novit pios de tentatione eripere, 2. Pet. 2. v. 9.

3. *Templi declinatio.* Hæc pœna est, quæ contemptum Christi sequitur. Nam Ecclesiam habet ambulatoriam, & si alicubi lapidibus peccatorum expellitur, aliò commigrat, 2. Thess. 2. v. 10. seqq.

Dominica Palmarum.

Evangel. Matth. 21. vers. 1. 9.

Melchisedecum fuisse typum Christi, testatur Pl. 110. vers. 4. & hoc præter alias causas etiam ideo, quia fuit simul Rex & Sacerdos, sine Patre, sine Matre, sine genere, nec initium dierum habens neque finem, Ebr. 7. v. 3. Habuit sine dubio Melchisedeck ut verus homo patrem, matrem, familiam, initium & finem vitæ, neque enim cælo delapsus aut ex nihilo factus, vel ab æterno extitisse & adhuc hodie super-

esse putandus est, ut quidem Melchisedecianis somniarunt, sed Scriptura non commemorat, ut hoc typo Christum Pontificem maximum verè talem nobis præfiguraret, qui ἀπάρως est juxta humanitatem, ἀμύρωσ juxta divinitatem, & respectivè pro naturarum diversitate nec principium dierum nec finem vitæ habuisse dicitur. Et sicut Melchisedeck erat Rex simul & Sacerdos: Ita Christus duplici hoc munere pro nobis fungitur.

Id jure primogenituræ etiam obtinet. Nam primogeniti in V. T. primi erant in sacrificio, & primi in regno, Genes. 49, v. 3. Talis est Christus à Patre, Col. 1. v. 15. & à Matre, Luc. 2. v. 7. Hinc solennem suum Hierosolymis ingressum ut Rex simul & Sacerdos noster celebrare voluit. Dominica I. Adventus vidimus ingressum Christi regalem jam videbimus Deo volente ingressum ipsius Pontificalem, quia hoc tempore de passione in Ecclesia, unde tota hæc septimana, septimana passionis, vulgò *die Marterwochen* / appellatur, quam à Dominica Palmarum ordimur, & hæc à palmis nomen habet, quas in hoc ingressu populus ipsi prætulit.

Prælecta pericope duas habet partes, quarum

Prior continet *ingressum Christi sacerdotalem.*

Posterior *applausum populi festivalem.*

J. J.

EXEGESIS.

Egredimini & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate suo, quo coronavit ipsum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus, inquit Salomo Cantic. 3. vers. 11. Liceat mihi dilecti, vos etiam ita alloqui. Ingreditur hodie cœlestis Salomo Hierosolymas, ubi noverca pessima Judaica synagoga coronâ spinæam capiti ipsius imponit. Hæc est dies desponsationis, quâ sponsus ille sanguinis Ecclesiam redemit, Actor. 20. v. 28. & æterno vinculo sibi copulavit, Os. 2. vers. 19. quod spontè fecit in lætitia cordis, ut ipse testatur Psalm. 40. v. 9. & Luc. 22. v. 15. Hoc ex præfenti Evangelio considerat hodie Sancta mater Ecclesia. Proinde egredimini filiæ

Sion, & videte Regem Salomonem, quomodo in diademate spinæo ut Pontifex & Sacerdos noster inceserit. Docet hoc

1. *Temporis nota.* Nam eo ipso die ingressum suum instituit, quo olim juxta mandatum Dei agnus paschalis ex grege seligebatur, videlicet die decimo mensis primi, & mactabatur postea die 14. circa vesperam, Exod. 12. vers. 3. 6. Jam verò Christus est verus agnus Dei, Johan. 1. v. 29. & pascha nostrum, 1. Cor. 5. v. 7. Proinde ut ostenderet, figuram illam agni paschalis in se impletam esse illo ipso die, quo olim paschales agni de grege separabantur, peculiare quid orditur, & non consueto hæcenus more, sed singulari cum pompa urbem ingreditur, quia tempus aderat, quo tanquam victima patri suo in odorem suavitatis se offerre debebat, Ephes. 5. v. 2.

2. *Ingressus porta.* Veniebat Bethania ad montem Oliveti, & si recta via progredi voluisset, ad portam arcis Sionæ devenisset, ubi Reges habitare solebant, sed deflectit à via ordinaria, & pergit ad portam ovium, *zum Schaff-Thor* / quæ sic dicebatur, quia pascebantur ante eam oves agnopaschali & sacrificiis destinatæ, vel quia per eam oves immolandæ ad templum ducebantur.

Hoc ipso Christus indicare voluit, se esse verum & unicum N. T. Sacerdotem, qui non per sanguinem taurorum & hircorum, sed per proprium sanguinem suum sacrificium perficere velit, cujus typus fuerunt omnes agni, per hanc portam ad sacrificia ducti, sicut etiam paulò post in historia passionis à monte Oliveti per torrentem Kidron eadem hæc portâ introductus est ad summum Sacerdotem Caipham, cui incumbebat, ratione officii agnos immolandos

dos vel etiam in paschate mactandos explorare an qualitatibus in lege præscriptis præditi sint, Exod. 12. vers. 1. 5. Levit. 22. v. 19. seqq.

3. *Urbs congrua.* Nam prohibitum erat in V. T. ne uspiam, præterquam Hierosolymis sacrificia offerrentur, Deuter. 16. v. 5. proinde Hierosolymas ingreditur Salvator, quia offerre volebat sacrificium propitiatorium pro peccatis totius mundi, 1. Joh. 2. vers. 1. Deinde congruum erat, ut Hierosolymis moreretur, quia erat Prophetarum maximus, Deuter. 18. vers. 18. quos non contingit perire extra Jerusalem, Luc. 13. vers. 33. Tandem idem quoque factum est, quia Hierosolyma erat celeberrima totius Orientis Metropolis, & umbilicus quasi universi mundi, ut ab Egesippo describitur, unde fructus passionis Christi, salus nimirum æterna ad omnes omninò homines emanare potuit, sicut etiam Hierosolymis Concionem Evangelii exorsi sunt Apostoli, & exinde per totum mundum divulgantur, juxta præceptum Christi Luc. 24. vers. 47.

4. *Templi cura.* Nam statim ad templum properat, & post heroicam reformationem ibi docet per integrum diem, quo ostendit, se esse Sacerdotem illum magnum super domum Dei, Ebr. 10. v. 21. quem Pater cælestis nobis audiendum proposuit, Matth. 3. vers. 17. & simul etiam complevit, quod Haggæus de templo secundo prædixit, Hag. 2. v. 8. 10.

5. *Zacharia Prophetia,* quam allegat Evangelista vers. 4. Cum enim Christum nominasset Regem, & ejus ingressum descripsisset, mox subjungit: Tu autem in sanguine testamenti tui emitis vinctos de lacu, in quo non est aqua, q. d. Messias hunc in-

gressum suum non solum ut Rex, sed etiam ut Sacerdos celebrabit, & effundet sanguinem suum, qui est sanguis Testamenti in ara Crucis, ut liberet genus humanum ex infernali captivitate.

Officia Sacerdotum erant I. docere, Mal. 2. v. 7. II. Sacrificare, Ebr. 5. v. 1. III. Orare, 1. Sam. 12. vers. 23. IV. Benedicere, Num. 6. v. 23. seqq. Hæc omnia Christus, implevit in diebus carnis suæ, Johan. 1. v. 18. Eph. 5. v. 2. Esa. 53. v. 12. Ebr. 5. v. 7. Marc. 10. v. 16. Luc. 24. v. 50. imò æternus sacerdos est, Ps. 110. vers. 4. & quamvis in propria persona non amplius doceat, tamen dat Ecclesiæ suæ Pastores & Doctores, Eph. 4. vers. 11. quamvis seipsum non amplius offerat, tamen virtus sacrificii ejus adhuc durat, Ebr. 10. v. 14. est adhuc ad dextram Patris & interpellat pro nobis, Rom. 8. v. 34. & participes nos facit cælestis benedictionis, Matth. 15. v. 34. 1. Pet. 3. v. 9.

De Secundo.

Restat ut videamus etiam *applausum populi festivalem.* Nam postquam Christus a sina vectus Hierosolymas ingreditur, non quidem magnates Romani Imperatoris, vel Hierosolymitani Pontificis ipsum comitantur, sed pueri & puellæ cū miscella plebe, paucisq; discipulis, qui excipiunt ipsum,

1. *Liberaliter,* dum vestes Christo substernunt, & eo ipso nos hortantur, ut cum dispendio rerum privatarum publicæ Ecclesiæ bonum juvare & promovere studeamus, & pro sua quisq; parte operam demus, ut fidelis Ecclesiæ ministri necessariam sustentationem habere possint. Nam ministerium verbi & Sacramentorum est quasi vehiculum ingredientis ad nos Christi. Proinde libenter contribuamus de facultatibus

nostris, ut rotæ vehiculi istius propellantur, & ministros Ecclesia habeat idoneos, qui nos pascant in scientia & doctrina ad vitam æternam. Quicquid hac ratione in cultum divinum impenditur, id sub spe largissimæ retributionis in fœnus Domino elocatur, sicut scriptum est Proverb. 3. vers. 9. Gal. 6. vers. 10.

2. *Regaliter.* Nam palmas præcidunt ex arboribus, quæ signum sunt victoriæ, ut videre est 1. Macc. 13. v. 51. 2. Macc. 10. v. 7. Hoc ipso agnoscunt Christum triumphatorem & principem pacis, qui passione & morte suâ omnes hostes nostros debellare & superare debebat.

Sequitur vos mei, & Christo ad exemplum huius plebeculæ offerre palmam fidei,

quæ mundum vincit, 1. Joh. 5. v. 4. & agnoscite ipsum non solum pro vero pacis Principe, qui iram Patris placavit, & æternam pacem restauravit, Es. 9. v. 6.

Palma non cedit oneri, sed quo magis premitur, eò magis assurgit: Ita nos quoque quando pressuram habemus in mundo, Joh. 16. v. 33. animo non frangamur sed gloriemur de afflictionibus, Rom. 5. v. 3.

3. *Hilariter.* Nam lætum Osianna Christo, publicè accinunt, & nil curant Pontifices. Ita confiteamur Christum coram mundo, ut confiteatur nos coram Patre cœlesti, Matth. 10. v. 32. Nam unanimes confessio, & celebratio nominis divini iuge Deo sacrificium & proprius veri Christiani character est, Ebr. 13. v. 15.

Feria I. Paschatos.

Evang. Marc. 16. vers. 1. 8.

CUM Simson in oppido Gaza à Philistæis captivus detineretur, surrexit mediâ nocte, & ambas portæ fores cum postibus suis apprehendit, impositasque humeris portavit ad verticem montis qui respicit Hebron, Judic. 16. v. 3.

Simson fuit typus Christi, Simson enim idem est quod vir solis, ein Sonnenmann/ & ita convenit cum Christo, qui est sol Justitiæ, Mal. 4. vers. 2. videbatur etiam ante biduum captivatus à morte & inferno, dum in cruce penderet, & postea in carcerem sepulchri detruderetur, sed hodie surrexit perruptis & destructis inferorum portis, & captivam duxit captivitatem, Ephes. 4. vers. 8. Psal. 68. v. 19. quin & nos eduxit simul de lacu in quo non est aqua, Zachar. 9. v. 11.

Hoc beneficium majus est, quàm educio Israelitarum ex servitute Ægyptiaca, Quemadmodum igitur liberationis huius Ægyptiacæ annua & solennis in populo Israelitico celebrabatur memoria, Exod. 12. v. 25. ita beneficium à Christo nobis exhibitum multò magis recolere debemus, quo sine solennitas præsentis festi à majoribus nostris instituta est.

Nos absq; ulteriori verborum circuitu prælectam Evangelii pericopen ad manus sumemus, quâ prima de Christo à mortuis resuscitato Concio describitur, & videbimus

I. *Devotionem muliercularum laudabilem.*

II. *Concionem Angeli memorabilem.*

J. J.

EX.

EXEGESIS.

Cum Abraham vicisset Regem Chodor-laomor, exivit Melchisedeck & benedixit ei, Gen. 14. v. 18. Hodie vicit semen Abrahamæ, æquum igitur est, ut egrediamur ipsi in occursum, & gratulabundi accinamus ex Ps. 95. v. 1. Venite jubilemus Domino, jubilemus petrae salutis nostræ. Exemplo suo prælucent nobis mulierculæ, quæ suâ devotione nos admonent, quomodo pascha nostrum cum sancta solennitate & pia resuscitati Christi memoria celebrare possimus & debeamus.

Requiritur igitur

I. *Sabbathi observatio*, quæ mulierculis hinc tam religiosa fuit, ut quamvis constituisent ex pia affectione Dominum Jesum in sepulchro more Hebræorum inungere, non tamen prius illud faciant, quàm Sabbathum præterit, quod Judæi septimo die hebdomadis juxta legem celebrare solebant, Exod. 20. v. 10.

Sabbathum quietem denotat. Quia igitur Deus præsens festum ordinavit, & præ aliis diebus sanctificavit, quiescere debemus

1. *Ab operibus*, ut soli Deo vacent corpora nostra, tanquam hostia acceptabilis, Rom. 12. v. 1.

2. *A sceleribus*. Solent pleriq; festis diebus comorations, comestiones, lusus & alia id genus exercitia diabolica instituere, quib; a templo abstrahuntur, & in abyssum præcipitantur infernalem, ubi nulla quies erit damnatis in æternum, Apoc. 14. v. 11. Proinde expurgandum est vetus peccatorum fermentum, ut epulemur pascha nostrum, non in fermento malitiæ & nequitia, sed in azymis sinceritatis & veritatis, I. Cor. 5. v. 6. 7.

II. *Unguenti preparatio*. Volebant mulierculæ corpus Dominicum in sepulchro ungere, & à corruptione præservare, hinc pretiosa sibi comparant aromata, ex quibus unguentum conficiunt. Sed errant miseræ. Corpus enim Domini, quod propter inhabitantem *ἀδύου* corruptionem non debebat videre, Psal. 16. v. 10. tali unctio non indigebat, inde etiam surrexerat antequam ad sepulchrum venirent. Spirituali igitur modo ipsum ungamus

1. *Unguento poenitentia*, sicut peccatrix illa Luc. 7. v. 37. 38. lachrymis suis Christo pedes lavit & crinibus capitis deterfit. Hoc unguentum ipsi gratum est, Luc. 15. v. 10.

2. *Unguento beneficentia*, in membris suis, & panem frangamus esurienti, hoc est compati super contritione Josephi, quod qui non faciunt, abominatio sunt coram Domino, Amos 6. v. 6.

III. *Sepulchri visitatio*, non passibus corporeis, ut olim in Papatu corporatibus istiusmodi peregrinationibus ad sanctum sepulchrum plus nimio tributum est, sed affectu devotæ mentis, ut mysteria & fructus resurrectionis Dominicæ expendamus, quæ se verum Dei filium, victorem mortis & vitæ ducem comprobavit, Act. 3. v. 15. Visitacionem illam suscipiunt mulierculæ

1. *Summo diluculo*, quod & nobis imitandum est. Si enim hæ mulierculæ dilexerunt Christum, quem putabant mortuum, quanto magis nos decebit, ut diligamus eum, quem scimus vivere, & summo diluculo ad piam huius mysterii meditationem & Christi resuscitati glorificationem surgamus, ingeminantes cum Davide Psal. 5. v. 4. 57. v. 9. 108. v. 2. 3. nam vigilantibus mulieribus, & summo manè ad sepulchrum abquentibus, nunciatur Christi resurrectio. Vigilemus & nos

Vid. Millon
Ludov. Jos. 2
Off. 95. 14
Bib. 1. 11. 11
N. T. p. 40.

& nos spiritu nostro in præcordiis nostris, Ef. 2.6. v.9. ut eum inveniamus, Prov. 8. v.17.

2. *Amicabili colloquio*, cujus materia duplex.

1. *Gravamen*. Nam inter eundem recordantur lapidis, quo Josephus & Nicodemus ostium monumenti occluserant, & quis, inquit, revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti? Talis nos quoque suo modo lapis gravat sub cruce, qui sæpe impedit, ut Christum invenire non possimus, unde oritur quæstio, quis devolvat nobis lapidem ab ostio monumenti? quis liberabit me de corpore mortis huius? Rom. 7. v.24. quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam, Pl. 55. v.7. nam magna & multa est justis tribulatio, Pl. 34. v.20.

2. *Levamen*. Nam suspicientes vident lapidem esse revolutum. Ita suis fidelibus à πὸ μνηστῆρος quandoque auxilium mittit Deus Pater cælestis, & propterea adjutor in opportunitate dicitur, Psalm. 9. vers. 10. Sepulchra nostra sunt clausa ingenti saxo, quo minus ex illis ad vitam progredi possimus, hoc est, lex Dei in tabulis lapideis descripta propter peccatum nos accusat, & morti captivos tradit, sed Christus gloria resurrectione suâ lapidem revolvit, non solum à suo, sed etiam à nostro sepulchro, & hanc gratiam nobis promeruit, ut è sepulchris nostris ad vitam æternam resurgere possimus, 1. Cor. 15. v.22.

De Secundo.

Sequitur *Angeli Concio*, cujus hic describitur

I. *Scopus*, qui est

I. *Consolatorius*, si spectemus

1. *Angeli formam*, viderunt enim sepulchrum ingressæ

1. *Adollescentem*. Hoc indicatum est, quod in futura resurrectione, quam Christus nobis acquisivit, juvenus nostra renovabitur ut aquilæ, & nemo ibi amplius senescet, semper erimus sani vegetique juvenes, germinabimus & florebitur inftar palmæ, Psal. 92. v.15.

2. *Sedentem*. Cum Christus nasceretur, in aëre sese librabat cælestis præco natiuitatis Luc. 2. v.13. Sed jam sedet regnantem indicans, qui in natiuitate stando bellaturum significabat, ut habet glossa ordinaria in hunc locum.

3. *Splendentem*. Nam stolâ candidâ amictus erat, quam Lucas c. 24. vers. 4. ab adjuncta fulguratione, & Matthæus c. 28. v.3. à comparatione nivis exaggerat. In passione Christi sol obtenebrescebat, & pullum quasi amictum induebat propter obitum Creatoris & fratris sui, Mal. 4. vers. 2. nunc verò in resurrectione vestes Angeli candidas assumunt, creatori suo de victoria, & nobis de stola justitiæ per Christum restauratâ congratulantes, Dan. 9. v.24.

2. *Exordii normam*. Quia enim expavescebant mulierculæ ob aspectum Angeli, mox alloquitur ipsas. Nolite expavescere, cur trepidatis, vult dicere, non ad terrendum sed ad exhilarandum veni. Bonum affero nuncium exultate boni, dolor & timor exulet omnis.

Videte dilecti. Fructus resurrectionis Christi est expulsio timoris. Non est ut metuatis Diabolum, Christus exarmavit ipsum, Luc. 11. v.22. vel chirographum peccati, delerum est sanguine Christi, Col. 2. v.14. vel mortem, excoriata est morte Salvatoris, 1. Cor. 15. v.55. quâ vitam & ἀφθαρσίαν nobis retulit, 2. Tim. 1. v.10.

II. *Informatorius*. Nam Jesum quæritis Nazara-

Vid. Mallou
Evid. Infr.
obf. 96.

Nazarenum, inquit, qui crucifixus est, surrexit & non est hic, ecce locum, ubi posuerunt ipsum. Quibus verbis indicat, se non hominem, sed Angelum Domini esse in hunc finem ablegatum, ut de resurrectione Christi ipsas informaret. Quando enim dicit: Surrexit, testatur

1. *Resurrectionis veritatem.* Deus quidem in V. T. per Sanctos Prophetas veritatem & certitudinem Dominicæ resurrectionis satis confirmaverat, Psalm. 16. v. 10. 110. vers. ult. Es. 53. v. 10. &c. Sed ut fides resurrectionis eò certior esset, Angelum de cælo mittit, qui testis est verax & fidelis, ex numero eorum, qui semper vident faciem Patris cælestis, Matth. 18. v. 10. nam articulo resurrectionis Christi cardo salutis nostræ vertitur, 1. Cor. 15. v. 14.

2. *Resurrectionis majestatem,* quæ in eo consistit, quod virtute propriâ resurrexit. Dicit quidem scriptura aliquoties Christum esse à patre cælesti resuscitatum, Roman. 6. v. 4. Ebr. 13. vers. 20. ut certi redderemur pro peccatorum nostrorum debitis per mortem Christi plenè satisfactum esse, aliàs sponsores nostrum ex sepulchri carcere non dimisisset, sed ne quis cogitet, Christum tam impotentem fuisse, ut non potuerit seipsum suscitare, ideò dicit Angelus, surrexit, virtute scilicet propriâ, Joh. 2. v. 19. 10. v. 17. 18. hinc est quod Paulus dicit, per resurrectionem ex mortuis Christum se potenter declarasse filium Dei, Rom. 1. v. 4.

3. *Redivivi corporis idenditatem,* quod idem qui in cruce mortuus, & postea per Josephum & Nicodemum sepultus est, hoc ipso corpore, quod in cruce pependerat, resurrexerit. Hoc docet Angelus, quando Christum crucifixum appellat, & locum mulierculis ostendit, ubi positus fuerat.

Hoc maximam nobis consolationem præbet. Quia enim corpore illo Christus resurrexit quod ex Maria assumpsit, & pro nobis in mortem tradidit, de Amore & benevolentia ipsius non est ut dubitemus. Nam in resurrectione & collocatione ad dextram Patris, imò in omnem aternitatem frater noster permanet, Joh. 20. v. 17.

III. *Exhortatorius.* Nam præcipit illis, ut hoc quod viderunt & audiverunt, annuncient discipulis ejus, & imprimis Petro, qui majori ob lapsum suum tristitia, quàm reliqui discipuli, percussus, majori etiam sollicitudine de morte Christi affligebatur, & proinde læto hoc nuncio præ aliis magis indigebat. Præceptum hoc illustrant promissione Christi, quâ præcessurum se discipulos in Galilæam antea receperat, Matth. 26. v. 32. Marc. 14. v. 28.

Apparet inde profundissima Christi longanimitas & misericordia, quâ dispersos discipulos & Petrum abnegatorem recipit. Hoc argumentum est infallibile, quod non velit mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat, Ezech. 33. v. 11. ubi enim exuperat delictum, ibi exuperat gratia, Rom. 5. v. 20.

II. *Effectus,* qui duplex,

1. *Refugium.* Nam abeuntes citò fugerunt à monumento propter stuporem & timorem qui illos invaserat.

Hæc est naturæ nostræ post lapsum infirmitas, ut, quia peccati & imperfectionis sibi conscia, divinum angelicumque conspectum fugiat, ut testatur exemplum Adam, Gen. 3. v. 8. Danielis, c. 10. v. 7. 8. 9. Johannis, Ap. 1. v. 17.

Studeamus igitur, ut hic cum timore & tremore salutem nostram operemur, Phil. 2. vers. 12. ne exhorrescamus olim, cum ante

tribunal Christi comparebimus, sed capita nostra attollamus, gaudentes, quod redemptio nostra appropinquet, Luc. 21. v. 28.

2. *Silentium*, quod præ timore nemini quicquam dixerunt, de rebus iis, quæ ad sepulchrum ipsis evererant, nemini, videlicet, in via sibi occurrenti, quamdiu stupor & metus iste duravit. Mox enim dum rever-

tuntur Hierosolymas, Christus ipsis obviam venit, & omnem metum adimit, Matth. 28. v. 9. 10. Tunc omnia ista, quæ evererant, undecim Apostolis, & cæteris discipulis omnibus pleno ore referent. Luc. 24. v. 9. Magnalia enim Dei non sunt reticenda, sed ubique prædicanda & latè divulganda, Tob. 12. v. 7.

Feria II. Paschatos.

Evangelium Luc. 24. v. 13. 35.

Legimus Gen. 44. & 45. de Josepho, quod fratres suos statim cognoverit, sed ipsi non cognoscebant ipsum. Primum quidem durius ad eos loquitur, tanquam ad alienos, sed tandem non potest se cohibere, & irruens in colla fratrum suorum, indicavit ipsis dicens: Ego sum Joseph frater vester, nolite pavere, atque ita fratrum tristitia in summam lætitiã mutata est.

Similem processum observavit Christus cœlestis ille Josephus in hodierno Evangelio. Fratres ejus, ut ipse nuncupat Apostolos, Matth. 28. v. 10. ab eo turpiter profugerant, Petrus insuper etiam ipsum abnegaverat, neque tamen Christus eos propterea repudiat, sed associat sese ipsis in via, principio quidem in forma peregrina, sicut Josephus, & stultitiã ipsorum increpat, postea tamen exarsit cor ejus, & non potuit ulterius se cohibere, sed manifestavit se, ut agnoscerent eum, non secus ac dixisset. Ego sum cœlestis Joseph, frater vester, nolite pavere, mortuus eram, & ecce vivo in secula seculorũ, & habeo claves mortis & inferni, Apoc. 1. vers. 18. quo pacto timor omnis evanuit, &

gaudio valde magno perfusi sunt discipuli, ut prælecta pericope satis superque testatur, cuius tres sunt partes, quarum

- I. Complectitur *discipulorum peregrinationem.*
- II. *Christi associationem.*
- III. *Resurrectionis manifestationem.*

II.

EXEGESIS.

Sicut solis ortum præcedit aurora sive diluculum: Sic apparitionem Christi præcessit angelica resurrectionis ejusdem manifestatio, quam heri consideravimus. Heri angelus de resurrectione Christi concionatus est, hodie Christus ipse apparet, & se redivivum discipulis exhibet. Heri mulieres discedebant à monumento cum aliquali gaudio, cui timor & dubitatio permixta erant. Hodie gaudent discipuli, & cor ipsorum ardet. Heri audivimus Angelum dicentem: Surrexit & non est hic. Hodie Christus ipse testatur, se non solum resurrexisse, sed & in gloriam suam intrasse. Ut ergò crescant resurrectionis mysteria: Ita quoque crescere

crescere debent paschalia nostra gaudia quorum incrementum promovebit hodiernum Evangelium, ubi considerata veniunt

1. *Viatorum numerus.* Nam duo ex illis inquit Evangelista, videlicet ex ordine 70. discipulorum, quorum mentio fit Luc. 10. v. 1. & alter Cleophas appellatur, qui fuit germanus Josephi, alterius autem nomen non exprimitur, ibant.

Erant hi discipuli in summo propter mortem Christi mœre constituti, proinde ad relevandam tristitiam expatiantur bini, & solitudinem, quæ commune melancholicorum receptaculum est, quantum possunt, evitant. Hortantur nos suo exemplo, si tristitia & mœre te gravemur, quod solitudinem ante omnia vitare, & vel unum è multis eligere debemus, in cuius gremium secretum cordis angorem tuò effundere possimus. Amicus enim dulcis est propter consilium animæ, Prov. 27. v. 9. Væ autem soli, qui ipsum eriget? Eccl. 4. v. 10.

2. *Peregrinationis tempus,* quando factum sit, prima scilicet hebdomadis die, quæ apud nos propter resurrectionem dominicam Dominica dicitur, ut Theophylactus notat, sed à meridie circa vesperam, postquam cultus divinus jam peractus erat.

Si levandi animi gratiâ die dominicâ, vel etiam festis anniversariis parumper expatiari velis, ante omnia templum visita, & res sacras confice, verbum Dei audiendo, orando & psallendo, quæ vera sunt media recreandi animi, Psal. 119. v. 8. 9. exemplo Hannæ, 1. Sam. 1. v. 7. seqq. & viduæ illius octogenariæ, Luc. 2. v. 37.

3. *Terminus,* qui duplex

1. *à quo,* Hic est Civitas Hierosolyma, ubi diutius nolunt commorari, quia cives

ejus Christum interfecerant. Ita fugite Vos mei, commercia improborum, si amicitiam Christi fovere & conservare velitis. Nulla enim est societas justitiæ cum injustia, Christo cum Beliale, 2. Cor. 6. v. 15.

2. *Ad quem.* Nam in vicum abeunt, distantem ab Hierosolyma stadiis sexaginta, cui nomen Emaus. Emaus idem est quod arx firma. Talis est nomen Domini, quò tempore tribulationis confugere debemus, Prov. 18. v. 10.

4. *Dialogus.* Colloquuntur enim non de fabulis anilibus, sed de Jesu Nazareno, ejusque miserabili fato, quod superioribus diebus perpeffus erat Hierosolyms.

Ita non sufficit interesse pnblicis feriarum paschalium conventibus, & per preces & psalmodias hostiam laudis Deo sacrificare, sed & hoc nobis incumbit, ut domi & foris in quavis conversatione beneficia nobis præstita expendamus, & domesticis nostris commendemus, juxta admonitionem Pauli Col. 3. v. 16. 17. & ipsius Jehovah Deut. 6. v. 7.

Væ autem illis, qui feriis hisce paschalibus in popinas Emaunticas proximorum pagorum, villarum & vicorum catervatim deambulant, verbis otiosis, stultiloquiis & obscenitatibus se recreantes, quæ Christianos dedecent, Eph. 5. v. 4. si enim de quo vis verbo ἀέρω aliquando ratio cuvis reddenda erit, videant quomodo excusent suam ἀνωτίαν, Matth. 12. v. 36.

De Secundo.

SEquitur pars altera, nimirum *Christi associatio.* Dum enim hisce de rebus alternatim sermones conferunt, ut vox græca ἐμιλῶν importat, ecce appropinquat Jesus, & comitem se adjungit, quo ipso ostendit, se esse

esse pastorem illum bonum & fidelem, qui relinquit oves in deserto pascentes, & quaerit oviculam errantem, ut ad gregem eam reducat, Luc. 15. v. 4.

Describitur autem hæc Christi associatio

1. *Juxta formam.* Non enim apparet ipsis in forma propria, sed tanquam viator, sicut antea Maria Magdalena in forma hortulani apparuerat, Joh. 20. v. 15.

Inde duplex oritur consolatio, quâ nos erigere possumus

1. *In rebus secundis.* Si enim partes officii nobis demandati pro virili exequimur, Dominum hunc præsentem habemus, pastores pastorem, præceptores præceptorem, viatores viatorem, &c. qui labores nostros ex alto secundabit & promovebit. Tentatus enim per omnia compati novit infirmitatibus nostris, & in quo passus est ipse, potest succurrere iis, qui tentantur, Ebr. 2. v. 18.

2. *In rebus adversis.* Si in forma peregrina sub cruce & calamitate nobis appareat, ne animum propterea despondeamus, sed certi sumus, ipsum in media tribulationum angustia nobis adesse, licet in parietis umbra, vel per cancellos intueatur nostrum certamen, sicut Antonio inter gravissimas Dæmonis vexationes præfens erat, juxta suavissimam consolationem, Ef. 41. v. 10. II.

2. *Juxta normam,* quomodo sese associaverit

1. *Coambulando.* Quanto per se lætabatur Tobias ob suum comitem, & tamen nesciebat ipsum esse angelum & legatum altissimi? Tob. 5. v. 5. Nos scimus, non angelum, sed ipsissimum Dei filium nobis comitem se adjungere velle, quis igitur non exulter? Nam filius non est solus, sed Patrem secum habet, Joh. 10. v. 38 & quoniam à Patre & filio pro-

cedit Sp. S. hinc ubi sunt illi, ibi simul est utriusque Spiritus, adeoque tota benedicta Trinitas. Ubi Dominus ibi simul ministri adsunt, nimirum sancti angeli, qui mandata ejus exequantur, Psal. 103. v. 20.

Si igitur vides hominem pium ambulare cum ipso Deum Patrem, qui non procul est ab unoquoque nostrum, quia in ipso sumus, vivimus & movemur, Act. 17. vers. 28. & Deum Filium, qui promisit se fore medium, ubi duo vel tres congregati fuerint, Math. 18. vers. 20. & Deum Sp. S. cujus templa sunt omnes fideles, 1. Cor. 3. vers. 16. cogita etiam omnes angelos, ipsum comitari, qui sunt ministratori Spiritus emissi propter eos, qui hæreditare debent vitam æternam, Ebr. 1. v. 14.

O ambulacrum pulcherrimum! O comitatum gloriosissimum! Si Deus pro nobis, quis contra hos? Rom. 8. v. 31.

2. Interrogando. Quam primum enim appropinquat, statim interrogat discipulos: Qui sunt hi sermones, quos contestis ad invicem ambulantes, & estis tristes?

Duo Christus quaerit in his verbis:

1. *De sermone familiari,* quem inter ambulandum commutabant. Ita notat adhuc quam accuratissime sermones & colloquia nostra, ubicunque vesamur, & aliquando rationem à nobis exigit. Proinde caveamus ne sermo corruptus egrediatur ex ore nostro, sed quæcunque vera, quæcunque pura, quæcunque honesta, justa & amabilia sunt, loquamur, Phil. 4. vers. 8. ne tristitia afficiamus Spiritum Sanctum, per quem obfignati sumus in diem redemptionis, Eph. 4. v. 29. 30.

2. *De angere singulari.* Novit enim tristitiam

tristitiam cordis, & gemitus nostri coram ipso non sunt absconditi, Ps. 38. v. 10. Quod pertinent dicta Scripturæ, Psal. 10. vers. 14. 58. vers. 12. Si igitur mœrori tuo consultum cupis, ad Christum te confer, & mitigationem supplica, non derelinquet te orphanum, Joh. 14. vers. 18. dolet enim super miseris Israel, Jud. 10. v. 16.

3. *Informando.* Postquam enim Cleophas aperit ipsi tam colloquii materiam, vers. 18. 19. quam tristitiæ scatebram, vers. 20. 21. 22. 23. 24. & eo ipso crassam suam ignorantiam prodit, prolixum Christus sermonem instituit, qui duabus partibus absolvitur.

1. *Est incredulitatis oburgatio*, vers. 25. stultos nominat ob mentis cecitatem, tardos ob cordis in credendo difficultatem.

Apparet inde non esse mirum aut novum, si in visibili Ecclesiæ cœtu inveniantur stulti & tardi corde ad credendum omnibus, quæ Propheta locuti sunt. Quando quidem Christus in sua schola tales etiam habuit, qui tamen, ut Doctor ille cum erudita lingua, Esa. 50. v. 4. non concionatus est, ut Scribæ & Pharisei, sed *ὡς ἐξουσίαν ἐχων*, Matth. 7. v. 29. qualiter non locutus est unquam ullus homo, Joh. 7. v. 46.

Stulti & tardi corde sunt

1. *Pertinaces*, qui concionibus pœnitentiæ nil quicquam moventur, sed pergunt in peccatis, adeoque consilium Dei spernunt adversus semetipsos, Luc. 7. v. 30.

2. *Simplices*, qui conciones quidem frequentant, sed nihil proficiunt, de quibus Paulus 2. Tim. 3. v. 7.

3. *Sapientes*, hi sunt docti stulti, qui singula fidei mysteria ad rationis suæ quinque protervè examinant, vel præconceptis opinionibus fascinati sunt, & illas

acriter defendunt. Nam sapientia mundi stultitia est coram Deo, 1. Cor. 1. vers. 20. 1. Cor. 3. 19.

Notent hoc

1. *Pastores*, ut ad exemplum Magistri sui stultos hosce & tardos corde citra ullum personarum respectum coram omnibus redarguant & non parcant, siquidem officium ministri Evangelici legitime administrare velint, 2. Tim. 4. v. 5.

2. *Audtores*, si quando ab animarum suarum vigilibus acriter ob stultitiam & tarditatem suam redarguantur, ne ipsis succenseant, vel correctiones istas susque deque habeant, sed ad exemplum Cleophas & Comitis ejus patienter suscipiant. Qui enim custodit increpationes, astutior deinde fit, & auris, quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientum commorabitur, Prov. 15. vers. 31. C. 12. v. 1. C. 15. v. 5. C. 1. v. 5.

II. *Veritatis commonstratio*, quam desumit

1. *Ex decreti necessitate*, vers. 26. Nonne hæc oportuit Christum pati, inquit, & introire in gloriam suam? Hæc necessitas premit omnes & singulos Christianos, Act. 14. vers. 22. Ita decretum: Ita decreti stat sententia. Ergo tollamus crucem nostram & patienter sequamur. Nemo enim coronatur ante pugnam & victoriam, 2. Tim. 2. vers. 5. Satanæ invertit hunc ordinem. Clientibus suis promittit & largitur aliquid gloriolæ, quam postea sequitur æterna passio & ignominia; sed Christi ordo sic habet, ut prior sit passio, & sempiterna succedat gloria. Melius autem hic breviter pati, quam in æternam perniciem præcipitari. Non enim condignæ sunt passiones hujus seculi gloria nobis revelanda, Rom. 8. v. 18.

2. *Ex Scriptura veritate.* Nam incipiens à Mose & omnibus Prophetis, interpretabatur illis Scripturas, quæ de ipso loquebantur, vers. 27.

Optimus igitur confirmandi doctrinam modus est, Scripturæ allegatio, cujus unicus & principalis scopus est Christus, & quod Moses & Prophetæ de ipso nunciarent futurum, id Evangelistæ & Apostoli nunciarent completum. Est enim α & ω , Apoc. 1. v. 8. & quasi centrum Scripturæ, Pl. 40. v. 8. Joh. 5. v. 39. Act. 10. v. 43. Huc spectant vaticinia clarissima de passione & resurrectione, itemque typi varii, quos adduxit

1. *è libris Mosaicis*, confer Gen. 3. v. 15. & Rom. 5. vers. 18. 19. Col. 2. v. 14. 15. item Gen. 12. v. 3. 18. v. 18. 22. v. 18. & Gal. 3. v. 8. 16. Ebr. 11. v. 18. Typi in Mose plures reperiuntur, cujus tota politia nil nisi pædagogia fuit ad Christum, Gal. 3. v. 24. & umbram habuit futurorum bonorum, Ebr. 10. v. 1. confer Gen. 17. v. 10. & seqq. & Col. 2. v. 11. Rom. 4. v. 11. Item Exod. 12. v. 3. & 1. Cor. 5. v. 7. item Exod. 16. v. 14. & Joh. 6. v. 31. item Num. 20. v. 11. & 1. Cor. 10. v. 4. item Num. 21. v. 9. & Joh. 3. v. 14. adde Ebr. 7. v. 8. 9. 10. per totum.

2. *è libris Prophetis.* conf. Esa. 7. v. 14. & Matth. 1. v. 23. Jer. 33. v. 15. 17. & Luc. 1. v. 27. Mich. 5. v. 2. & Luc. 2. v. 5. Esa. 40. v. 3. itemque Mal. 3. v. 1. & Matth. 3. vers. 3. Joh. 1. v. 6. Pl. 118. v. 22. & Matth. 21. v. 42. Pl. 41. v. 10. 55. v. 13. 15. & Joh. 13. v. 18. Zach. 11. v. 12. 13. & Matth. 27. v. 5. 9. El. 50. v. 6. 53. vers. 2. 3. & seqq. Pl. 22. vers. 7. 8. 15. 16. & Matth. 26. v. 67. 27. v. 2. & seqq. Luc. 22. v. 66. Joh. 18. v. 28. 29. Pl. 16. v. 9. 10. El. 53. v. 9. & Matth. 27. v. 57. Luc. 23. v. 50. Joh. 19. v. 38. Of. 6. v. 2. 13. v. 14. Zach. 9. v. 11. & Matth. 28. v. 1. Marc. 16. v. 1. Luc. 24. v. 1.

Joh. 20. v. 1. 1. Cor. 15. v. 55. Mich. 2. v. 13. Psal. 68. v. 19. 110. v. 1. & Marc. 16. vers. 19. Luc. 24. v. 51. Act. 1. v. 9. Ebr. 1. v. 13. Eph. 4. vers. 8. & c.

Sic oportuit Christum pati, & intrare in gloriam suam. Sic prædixerunt Prophetæ per Spiritum Christi $\tau\alpha\ \epsilon\iota\varsigma\ \chi\rho\iota\sigma\tau\acute{o}\nu\ \pi\alpha\theta\acute{\upsilon}\mu\alpha\tau\alpha\ \kappa\alpha\iota\ \tau\alpha\varsigma\ \mu\epsilon\tau\grave{\alpha}\ \tau\alpha\upsilon\tau\alpha\ \delta\acute{o}\xi\alpha\varsigma$, 1. Pet. 1. v. 11. Unde possumus colligere non solum quod Christus sit verus Messias, sed etiam quod per passionem & resurrectionem suam æternam, nobis redemptionem acquisiverit. Sicut enim propter peccata nostra mortuus est, ita resurrexit propter justitiam nostram, Rom. 4. v. ult.

De Tertio.

Restat pars tertia de resurrectionis manifestatione, cujus hic describitur

I. *Modus.* Nam ubi ventum est ad castellum Emaus, fingebat Christus se longius iturum, sed manifestare decrevit resurrectionem suam.

Notanda igitur hinc sese offerunt

1. *Christi simulatio*, quam adhuc hodie in usu habet, præsertim sub cruce & persecutione, ubi quandoque simulat, se discessurum, vel abscondit se, ut jures ipsum quam longissimè abesse, & tui curam deposuisse, ut Zion lamentatur, Esa. 49. v. 14. & David, Psal. 31. v. 23. 44. v. 25. huc pertinet exemplum Gideonis, Jud. 6. v. 13. sed apage tales cogitationes. Dominus tecum est, & certamen tuum videre expectat, quod Antonio respondebat.

Et cum blanditur Pater est, cum punit is idem est.

Sic homo ne pereat, deficiatve facit.

2. *Discipulorum invitatio.* Nam cogebunt eum, inquit Evangelista, & dicebant: mane

mane nobiscum, quoniam advesperascit & inclinavit dies.

Utinam etiam inter nos essent, qui Christum eo modo cogere, quales ipse precatores requirit, Ezech. 22. vers. 30. *Hæc vis Deo grata est*, inquit Tertullianus. Et sicut Josua cursum solis precibus suis sistere poterat, Jos. 10. v. 12. Ita nos quoque ardentibus ejusmodi precibus Christum solem justitiæ detinere possumus, Psalm. 145. v. 18. 19. Exempla sunt in promptu. Jacobus Dominum cogebar precibus suis, cum longius iturum se simulabar, Gen. 32. v. 26. Moses, Exod. 32. vers. 11. seqq. Cananæa, Matth. 15. v. 23. seqq.

Sequamur dilecti, & cum sponsa dicamus Cant. 3. v. 2. seqq. quæram quem diligit anima mea, tenui eum & non dimittam, &c. Habemus sanè causas per graves.

Adest vespera spiritualis in statu Ecclesiastico. Vespera ingruit per hæreses & persecutiones. Sicut enim circa vesperam lux solis diminuitur: Ita sol justitiæ incipit radios contrahere, & lux Evangelii in multis regionibus incipit extinguere, ubi prius in candelabro posita luxit omnibus in domo, Matth. 5. v. 15.

In statu Politico vespera ingruit per bella & devastationes. Sicut enim circa vesperam solent oriri tempestates, tonitrua & fulmina: Ita quoque circa hanc mundi vesperam variæ calamitatum tempestates oboriuntur. Sicut enim sub primo Christi adventu conditio Judæorum erat miserabilis, ingemiscebant sub jugo alieni magistratus, & ibant, ut censerentur, Luc. 2. v. 3. Ita quoque in secundo Christi adventu Ecclesia laborabit sub gravissimo onere bellorum juxta Christi ipsius prædictionem, Matth. 24. v. 7.

In statu Oeconomico, vespera ingruit per securitatem & impœnitentiam. Sicut enim circa vesperam homo fit somnolentus, & non amplius tam alacris est ad labores & studia, sicut manè sub auroram: Ita circa hunc mundi vesperam non amplius viget alacre pietatis studium, sed homines sunt securi & remissi ad bona opera, multiplicatur iniquitas, & charitas frigeſcit, Matth. 24. v. 12. refer huc Jer. 9. v. 2. & seqq. Mich. 7. v. 2. seqq.

Adest etiam vespera naturalis

1. *Seculi.* Vivimus enim in ultimis temporibus, fines seculorum in nos deveniunt, 1. Cor. 10. vers. 11. novissima hora est, 1. Joh. 2. v. 18.

2. *Termini.* Nescimus enim, quando nobis erit moriendum, Genes. 27. vers. 2. singulis horis & momentis mors nobis imminet, semibus in januis, juvenibus in insidiis, ut Bernhardus ait, Eccles. 9. vers. 5. 12. Proinde orandum: Mane nobiscum Domini, ne fortè non cogitantibus nobis dies inclinet, & sub vitæ huius vesperam vitæ nobis lux insperato casu extinguatur, sed Christus nobiscum sit, & per umbratam mortis vallem nos deducat, Psalm. 23. v. 4. nam quocumque loco ceciderit arbor vel ad austrum vel ad aquilonem, ibi jacebit, Eccles. 11. v. 3.

3. *Christi gratificatio.* Nam quia precibus suis ita cogebar ipsum, intravit, ut maneret cum ipsis. Unde elucescit

1. *Precum efficacia*, quibus invincibilem ligare & omnipotentem vincere possumus, Jacob. 5. v. 16. promisit nobis, quod velit nobiscum manere usque ad consummationem seculi, Matth. 28. v. ult. Hanc promissionem si in precibus ipsi tanquam scutum obtendimus, non potest non respon-

spondere & dare quod petimus, Psal. 27. v. 8. Jerem. 31. v. 20.

2. *Permanentis gratia*, quam declarat

1. *Accumbendo*, vers. 30. Ita paratus & promptus est adhuc hodie, ut apud nos divertat in corde nostro, imò pulsat januam, & vult sibi aperiri, ut cœnam nobiscum capiat, Apoc. 3. vers. 20. si aperimus ipsi per pœnitentiam, hîc dulcedine verbi & Sacramentorum, illic autem ubertate domus cœlestis & torrente voluptatis cibabit & inebriabit nos, Psal. 35. v. 9.

2. *Gratias agendo*, vers. 30. & hoc ipso docet, quomodo nos etiam panem cum gratiis accipere, & piis precibus benedicere debemus, juxta præceptum divinum, Deut. 8. v. 10.

3. *Panem frangendo*, v. eod. Pontificii ex hoc loco communionem sub una specie probare contendunt. Sed frustra, Nam Christus hęc cœnam instituit sub utraque specie, quæ institutio norma & forma est, juxta quam in omnibus controversiis statuendum, credendum & judicandum est. Quia igitur hîc neque verba formalia, neque membra substantialia Christus adhibet, exinde satis apparet, nullum hîc Sacramentum vel institutum vel celebratum esse, aliàs sequeretur, ubicunque Christus panem accepit, benedixit, fregit & distribuit, ibi cœnam administratam fuisse, ut Matthæi 14. v. 19. dicitur.

Inhærete igitur Vos mei, primævæ institutioni. Hîc non agitur de cœna, sed de vulgari tantum convivio, & frangite panem vestrum pauperibus, Esa. 58. v. 7. ita frangetis cor Dei paternum, Psal. 41. v. 2. frangetis cœli fores, & Deus benedictionem suam largiter super vos effundet, Mal. 3. v. 10.

4. *Oculos aperiendo*. Videbant quidem antea Christum, & eloqui audiebant, sed non agnoscebant ipsum, quia oculi eorum tenebantur. Jam verò mediante fractione Christus velum illud aufert. Non enim dabit in æternum fluctuationem justo, Psal. 55. vers. 23. ira ejus durat momento, ad vesperam commorabitur fletus, & ad matutinum jubilatio, Pl. 30. vers. 6. 7. hinc ipse alloquitur nos Esa. 54. v. 7. ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te, in momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, sed in misericordia sempiterna miserus sum tui.

5. *Disparendo*. Nam postquam ipsum agnoverunt discipuli, ἀφανὶς ἐγένετο, invisibilis sive inconspicuus factus est, inquit Evangelista. Hoc argumentum est infallibile, quod corpore glorificato resurrexerit, cui etiam corpora nostra mortalia aliquando conformabit, Phil. 3. v. ult. Jam habemus corpus ψυχικόν, sed resurget πνευματικόν, 1. Cor. 15. v. 44. & ἰσαγγελον, Matth. 22. v. 30.

II. *Fructus*, nimirum resurrectionis certitudo, quam hauserunt

1. *Ex mutuo colloquio*, vers. 32. Sicut igitur discipuli hi in fide confirmantur per concionem Christi: Ita confirmat nos magno perere, quando audimus, quomodo Moses & omnes Prophetæ in V. T. de Christi resurrectione vaticinati sunt. In hoc volumine scriptum est de Christo, Psal. 40. v. 8.

2. *Ex numero reciproco*. Nam postquam Christum viderunt, statim revertuntur Hierosolymas ad reliquos pios discipulos, qui ipsis annunciant: Verè resurrexit Dominus, & Simoni apparuit. Illi

con-

confirmant ipsorum fidem, enarrantes omnia, quæ in via gesta erant. Imitemur & nos laudabile hoc piorum exemplum, nihil prius ducentes, quam ut gaudium nostrum in Domino fratribus nostris communicemus, mutuis nos inde consolationibus confirmemus, Dei gloriam amplificemus, & bonum commune, quantum possumus, propagemus. Hoc requirit Christiana charitas, quæ à fide nunquam solet abesse, Gal. 5. v. 6.

3. *Ex firmo testimonio*, fractione nimirum panis, quam peculiarem ipsi fuisse Lyra testatur, ac si scinderetur cum culltello. Ut ut sit, fractionem hanc suo modo adhuc apud nos administrat. Nam in duplici significatione verbum frangendi usurpatur. Primò idem est quod comminueri

& in partes dividere, quod Christus fecit, in convivio Emauntico. Deinde etiam pro distributione accipitur, Esa. 58. vers. 7. Hoc modo Christus adhuc hodie nobiscum accumbit, & panem frangit, Psal. 104. vers. 14. 15. Si verò panem non frangit & distribuit, in toto orbe panis deest, sicut tempore Josephi, Genes. 47. v. 13. ut omnes cum Abedmeleco lamentari cogantur: Non sunt panes ultra in civitate, Jerem. 38. v. 9.

Agnoscamus nos ex hac fractione, Christum esse verum alimentatorem, & si fames nos premat, imploremus ipsum, tunc frangat nobis panem nostrum, ut famem sedare possimus, Es. 30. v. 20. Pl. 132. v. 15. & tandem in æternam patriam translocabit, ubi panem comedemus in regno cælorum, Luc. 24. v. 15.

Feria III. Paschatis.

Evangel. Luc. 24. vers. 36. 47.

Cum Holofernes Dux ille & Imperator Assyrius truncato capite expirasset, & omnis exercitus ejus partim cæsus, partim in fugam conjectus, & de terra Israelitarum expulsus esset, spoliabant Israelitæ castra eorum, & prædam adeò divitem reportarunt, ut non esset numerus in pecoribus, & jumentis & universis mobilibus, unde omnes à minimo ad maximum usque divites facti sunt, de prædationibus Assyriorum. Nam per dies triginta vix collecta sunt spolia à populo Israël, Judith. 15. v. 7. seqq.

Christus vos mei, Dux & Imperator noster cælestis Holofernem infernalem devicit, caput ejus contrivit, & totum simul exercitum ejus, peccatum, mortem & infer-

num expugnavit & in fugam conjecit. Hodie à pugna reducem se nobis sistit, & prædam distribuit. Adeste igitur, quotquot laboratis & onerati estis, Christus pacem annunciat, quæ superat omnem rationem, & conscientias tranquillat. Hæc præstat omnibus spoliis, quæ Israelitæ ex Castris Assyriorum abstulerunt, & in mediis belli tumultibus cor hominis Christiani in Deo exhilarat, Phil. 4. v. 7. sicut prælecta pericope abunde testatur. Videbimus

I. *Christi manifestationem.*

II. *Resurrectionis confirmationem.* J. J.

EXEGESIS.

Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis, inquit Salvator Johan. 16. v. 22. Hæc pro-

Q

promissio impleta est in hodierno Evangelio, ubi discipulis suis in ocluso contubernio congregatis sese manifestat, & insperatum in cordibus ipsorum gaudium accendit. Notanda igitur circa manifestationem illam

1. *Temporis nota*, quando facta sit, nimirum ea ipsa vespera, quâ discipuli Emaunte reversi nunciabant ceteris omnia, quæ gesta erant in via & quomodo agnovissent eum in fractione panis. Hæc enim ipsis loquentibus stetit Jesus in medio eorum.

Sic Christus similiter sit scopus & materia sermonis nostri, tunc sese associabit nobis lubentissimè juxta promissionem Johan. 14. v. 18. Non loquamur semper terrena, multò minus obscæna, ut solent Epicuri de grege porci, qui feriis hisce paschalibus in popinis conveniunt, & non de filio Virginis, sed de filio Veneris, non de cælo & cælestibus sed de mundo & terrestribus, non de Psalmodiis Davidicis, sed de cantilenis Veneris, & ineptis sermones instituunt. Hi certè non Christum sed Diabolum in medio habent, qui scurrilibus istiusmodi colloquiis delectatur tanquam imundus spiritus, Luc. 11. v. 24. Cavete igitur vobis à sermonibus obscænis, & sibi esse & haberi velitis, ex bona thesauro vestro bona proferte, quod bonorum in quarto modo proprium est, Matth. 12. v. 35.

3. *Apparitionis forma*, quæ fuit

1. *Mirabilis*. Venit enim ex improvise, quasi ἀπὸ μυχῶν, cum foribus clausis nullus eorum adventum ejus somniasset, nedum sperasset, quod nostræ etiam consolationi inservit. Nam idem Christus θεὸς ἰσχυρὸς, qui ex improvise discipulis in summa trinitate constitutus adfuit, nobiscum etiam erit omnibus diebus, Matth. 28. v. 20. nihil ipsi

impossibile est, sed penes se omnium locorum claves in promptu habet, ingreditur & egreditur ubicunq; vult, & potest dilectos suos ex omnibus angustiis liberare, 2. Pet. 2. v. 9. Probat hoc exemplum Josephi, Sap. 10. v. 14. Jonæ, c. 2. v. 11. Danielis, c. 6. v. 16. trium virorum in fornace Babylonica, Daniel, 3. vers. 26. Ita ne dubita, cum transferis per aquam, tecum erit, & flumina non operient te, cum ambulaveris in igne, flamma non ardebit te, Es. 43. v. 2.

Cave autem, ne pecces in abscondito, & dicas cum impiis: non videbit Dominus, Pl. 94. v. 7. Latibula discipulorum penetrat, cur tua non penetraret? Oculi ejus sunt lucidiores sole, & omnia abscondita pervestigant, Siracid. 23. v. 28.

2. *Notabilis*. In medio enim consistit, ut ferè semper in more habuit. Est enim Sol justitiæ, Mat. 4. v. 2. qui in medio septem planetarum locum suum obtinet. Certè ubicunq; Christum querimus, semper in medio ipsum in gloriosa & superbenedicta Trinitate, est media h. e. secunda persona. Si consideramus ipsum in nativitate, nascitur media nocte, quò accommodant pii veteres dictum Sap. 18. vers. 14. 15. in pueritia, sedit in medio Doctorum Luc. 2. v. 46. in passione medius pependit inter duos latrones, Luc. 23. v. 33. Heri ambulabat medius inter Emanuticos, hodie stat medius inter discipulos, juxta promissionem, Matth. 18. v. 20. hinc videt ipsum Johannes ambulat in medio candelabrorum aureorum, Apoc. 1. v. 13.

Hoc ipso nobis insinuare voluit

1. *Officii sui proprietatem*, quod sit mediator unicus inter DEUM & homines, 1. Tim. 2. v. 5. quia enim peccata nostra dividebant inter Deum & homines, Esa. 59. vers. 2. Christus in medio stetit, ut pro peccatis

catis satisfaceret, & genus humanum Patri suo reconciliaret, quia participat de natura divina, ut Deus, & de natura humana, ut homo, atque sic extrema illa dissidentia, Deum offensum & hominem lapsum rursus combinavit, ut suavissimè jam conspirent & cohabitent. Iustificati enim fide pacem habemus cum Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, inquit Paulus, Rom. 5. v. 1.

2. *Amoris sui aequalitatem*, idè enim stetit in medio, ut ostenderet beneficia sua ad omnes, æqualiter pertinere. Quamvis enim Petrus gravius peccaverat quàm reliqui Apostoli, Christus tamen nullam facit separationem, sed in medio stans tam propinquum se Petro sistit, quàm reliquis Apostolis.

Hoc insignem præbet consolationem, quando tentatione indignitatis affligimur, quod gravius peccaverimus quàm sancti Dei homines. In Christo enim mediatore nostro per fidem sumus æquales, cujus salutatis gratia apparuit omnibus hominibus, Tit. 2. vers. 14. Si igitur vel maxime in hoc mundo sumus velut oves in medio luporum, Matth. 10. v. 16. Christus tamen ut Pastor fidelis lupos coercebit, & in medio nostri consistet, sicut columna nubis stabat medio loco inter castra Ægyptiorum & castra Israel, Exod. 14. v. 20.

3. *Amicibilis*. Nò increpat ipsos propter desertionem, sed amicè salutat, dicens: Pax vobis. Quæ formula erat Judæis usitata, qua discipulis suis non prosperitatem duntaxat & salutem communem, sed pacem præcipuè spiritualem apprecatur, de qua jam ante ipsis dixerat Johan. 14. v. 27. Est enim Princeps pacis, Esa. 9. v. 6. & per sanguinem crucis omnia reconciliavit tum quæ in terra, tum quæ in cælis sunt, Col. 1. v. 14. 20.

Pacem habemus supra nos cum DEO, Rom. 5. v. 1. infra nos cum inferno & morte, Ol. 13. v. 14. intra nos cum propria conscientia, Col. 2. v. 14. Juxta nos ad dextram cum Angelis qui nobis non magis adversantur, sed defendunt & custodiunt, Ebr. 1. v. ult. ad sinistram cum proximo. Nam unus panis & unum corpus multi sumus, sicut de de uno pane & de uno calice participamus, I. Cor. 10. v. 17.

Gaudete igitur peccatores & omnes afflicti quotquot estis & ubi estis. Nullus trititiæ & timoris locus jam superest, pacificata sunt omnia, pax in cælo, pax in terra, pax cum Deo, pax cum Angelis, pax cum hominibus bonæ voluntatis, Luc. 2. v. 14. Videte autem, ne violetis conditiones pacis, quas pater cælestis nobiscum sancivit, impij enim non habent pacem, Esa. 48. v. ult.

III. *Consequens efficacia*, quæ duplex

1. *Terror*. Nam exhorrescunt discipuli ad conspectum Christi, qui propria conscientia ipsis distabat, quàm turpiter aufugerant ab ipso in hortu, relicto magistro suo in manibus hostium, pro quo tamen vitam & fortunas suas omnes exponere polliciti erant. Ita nimirum fieri solet, quando homines afflicti suis indulgent speculationibus, & vel leviculum conscientia vulnus sentiunt, ibi omnis consolatio expirat, terret eos sonitus folii volantis, Levit. 26. v. 36. & nemine persequente fugiunt, Proverb. 28. vers. 1. semper namque se va præsumit conscientia perturbata, Sapient. 17. vers. 11.

2. *Error*. Putant enim se videre spectrum sicut antea cum in mari ambulabat noctu, Matth. 14. v. 26. Apparet inde Diaboli malitia, qui faciem humanissimam & verba jucundissima Christi Salvatoris pervertere,

& ex

18. Hac xba. Ipsi o hni. & salutem ap. judæos h. tempor. usita Q. 2
ta. q. Ipsi ipsi pacem apprecari voluerit. d. potis h. ca. yb. Ipsi ipsis
pacem largiri e. et tradidisse, patet ex Joh. 14. 27.

& ex melle & medicina, fel merum & venenum efficere potest, ut infirmos fide in tristitiam & desperationem conjiciat. Delectatur enim perditione, Job. 41. v. 13. quandoque internis nox vexat tentationibus peccata exaggerando & gratiam Dei extenuando; quandoque etiam spectra addit, quibus exagitat timidas conscientias, sed muniamus nos panoplia spirituali à Paulo descripta, Eph. 6. v. 13. certo persuasi, quod citra Dei veniam ne pilum à capite conuovere possit, Matth. 10. v. 30. nam princeps mundi iudicatus est, Joh. 16. v. 11.

De Secundo.

Fuit manifestatio, sequitur confirmatio. ubi duo cum primis notanda veniunt:

I. Dubitationis sublatio, quæ fit

1. *Verbis*, v. 38. Nam quid turbati estis, inquit Salvator, & quare tales cogitationes ascendunt in cordibus vestris, q. d. Ego sum Magister vester antiquus, non veni, ut terrorem vobis in cutiam, quod spectra facere solent, sed ut consolatione efficacissima per asssecurationem resurrectionis meæ vos perfundam.

Suppullulat inde

1. *Consolatio*. Nam videtis hîc dilecti, quid à Christo vobis expectare liceat, nimium efficacissimam consolationem in omnibus adversitatibus, est enim Deus omnis consolationis, Rom. 15. vers. 5. & in hunc finem descendit in hanc lacrymarum vallem, ut mederetur contritis corde, & consolaretur omnes lugentes, Esa. 61. v. 2. Diabolus autem est spiritus ille ἀσπιχαιρέτων qui delectatur perditione, Job. 41. v. 13. & afflictis afflictionem addere studet, ut in desperationem ipsos conjiciat, & si vel maximè aliquando consolatoria verba emittit,

& dulce canit, facit ut fallat, instar aucupis, ut depingitur, Ps. 91. v. 3.

2. *Dehortatio*, quia enim cogitationes novit Salvator, provideamus Dominum in conspectu nostro semper, quoniam est nobis à dextris, Pl. 16. vers. 8. & renes probat, Jer. 17. v. 10. quicquid igitur pudet dicere, pudeat etiam cogitare, inquit Hieronymus. Deus enim corda inspicit & iudicat, 1. Sam. 16. v. 7. 1. Cor. 4. v. 5.

2. *Signis*. Nam manus & pedes ipsis ostendit, & videte, inquit, quia ego ipse sum. Contrectate me & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

Hoc ipso comprobatur

1. *Resurrectionis veritatem*. Idè enim cicatrices vulnerum suorum retinuit ἰκονομικῶς, ut sanaret vulnus incredulitatis in corde discipulorum ἀθάλασσα φανερώς, inquit Augustinus, qui non poterant sibi imaginari, quod à morte resurrexisset. Aliàs corporis glorificati qualitatis repugnant tales nævi, Eph. 5. v. 27. 1. Cor. 15. v. 41. videbunt quidem impii, quem pupugerunt, in extremo iudicio, Zach. 12. v. 10. Sed quod vulnera & cicatrices visuri sint nusquam dicitur. Cessavit enim talis œconomia, postquam Christus ad dextram Dei exaltatus est, quod evincitur inde, quia corpora nostra in resurrectione omni nævo atque defectu carebunt, utpote ἀίμορφα corpori Christi, Phil. 3. v. 21.

2. *Resurrectionis identitatem*. Nam vero & essentiali suo corpore resurrexit, quod in cruce pendit, mortuum & sepultum est, Joh. 2. v. 19. 21. Ita etiam nos iisdem numero corporibus resurgemus, quæ in hac vita habemus & circumferimus Job. 19. vers. 26. ipsa ossa arida in terra quiescentia, denuò vivifica-

vivificabuntur, Ezech. 37. v. 5. Deus enim omnia sanctorum ossa custodit, unum ex his non peribit, Psal. 34. v. 21. Adde quod congruum est justitiæ divinæ, ut quilibet in corpore suo reportet sive bonum sive malum, quod perpetravit dum in vivis erat. 2. Cor. 5. vers. 10.

3. *Falsis.* Nam adhuc non credentibus illis præ gaudio, & mirantibus, ut inquit Evangelista, esculentum aliquid postulat, & cum offerrent ipsi partem piscis assi, & favum mellis in conspectu eorum comedit, quod iterum secundum dispensationem intelligendum est. Edere enim & bibere, sunt propria corporis naturalis, quibus usus est Christus post resurrectionem, non ex indigentia, sed ut eo modo veritatem corporis resurgentis astrueret, ut Beda loquitur. Quod enim debiliores sunt discipuli in fide, eò magis Christus infirmitatem ipsorum sublevar non solum verbo, quod audiunt, sed etiam signo externo, quod oculos incurrit. Pariter adhuc hodie affectus est erga omnes, qui fidem habent languentem & deficientem. Huc pertinent promissiones gratiæ, Eccl. 42. v. 3. 54. v. 8. Jer. 32. v. 42. Ol. 11. v. 9. &c. quibus innitere firmiter, & si adhuc dubitas præ gaudio, quod ex promissionibus illis oritur, adde signa gratiæ, quibus promissiones ejusmodi confirmantur, ut nulla dubitationis causa fidelibus superesse possit. Rom. 4. v. 11.

II. *Plenior informatio,* quæ revocat ipsos in memoriam.

1. *Sermonis pristini tenorem,* v. 44. ut videant completum, quod antea sapius de passione, morte & resurrectione sua prædixerat. Est enim verax, & quod promittit, infallibiliter præstat, Ps. 33. v. 4.

Revocate vobis etiam in memoriam, di-

lecti, verba quæ locutus est in diebus carnis suæ Matth. 7. v. 7. 11. v. 28. Joh. 6. v. 37. 10. v. 28. faciat quod bonum est in oculis ejus, & ex omnibus verbis bonis, quæ se Dominus præstiturum nobis promisit, unum non præteribit in cassum, Jes. 23. v. 14.

2. *Vaticiniorum prophetarum valorem,* & mentem illorum aperit, ut Scripturas intelligant. Nam animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, 1. Cor. 2. vers. 14. Christus autem est leo ille de tribu Juda, qui librum aperire, & septem ejus sigilla solvere potest, Apoc. 5. v. 5. ab eo igitur postulanda est sapientiæ piis & assiduis precibus, si verum Scripturæ sensum assequi velimus, Jac. 1. v. 5. Ps. 119. v. 18. Sir. 39. v. 1. & seqq.

Elicit autem ex vaticiniis hæc prophetis

1. *Necessitatem passionis,* vers. 46. Licet enim alius modus redimendi genus humanum Deo non defuit, cujus potestati omnia subjacent æqualiter, convenientior tamen sanandæ miseræ nostræ non fuit ullus, nec esse potuit, quam mors Christi, inquit Augustinus. Agnosce hinc charitatem Patris, qui filio non pepercit, ut servum redimeret, Rom. 8. v. 32. Agnosce charitatem filii, qui se ipsum dedit pro nobis, Tit. 2. v. 14. Agnosce charitatem Sp. S. qui hæc omnia per Prophetas prædixit, & adhuc obsignat in cordibus fidelium, tanquam ἀπαθῶν τῆς κληρονομίας ἡμῶν Eph. 1. v. 14. Si igitur Deus pro nobis quis contra nos? Rom. 8. v. 31.

2. *Necessitatem resurrectionis.* Caro enim Christi erat caro vivifica, Joh. 6. vers. 53. Proinde impossibile fuit, teneri eum à morte, Actor. 2. v. 24. quin etiam nihil profuisset nobis ipse mors, si non resurrexisset, resurrexit enim propter justitiam nostram, Rom. 4. v. 25. & si vel unicum aliquod pec-

catum

Q

carum in expiatio superfuisset, à mortuis resurgere non potuisset, à mortuis resurgere non potuisset, quia stipendium peccati est mors Roman. 6. vers. 23. vide etiam 1. Cor. 15. vers. 17.

3. *Necessitatem prædicationis*, cujus describitur. v. 47.

1. *Modalitas*, quomodo prædicationis illa institui debeat, nimirum in nomine Christi, id est, ad ipsius mandatum. Sunt enim pii pastores legati Christi, per quos exhortatur nos Deus, ut reconciliemur ipsi, juxta Paulum, 2. Cor. 5. v. 20. Cave igitur ne Deum per legatos suos te exhortantem fallas, & operam ludere facias sed libenter obtempera, & verbum eorum cum lenitate suscipe, ut salvet animam tuam, Jac. 1. v. 21.

2. *Materialitas*. Duo enim prædicare debent

1. *Pœnitentiam*, quæ ex lege oritur, Rom. 7. v. 7. & tristitiam secundum Deum operatur, quæ neminem pœnitet, 2. Cor. 7. vers. 10.

2. *Indulgentiam*, ne peccatores desperent in peccatis suis, ut Cain, Judas & alii, sed ad Christum confugiant, de quo omnes Prophetæ testantur, quod in nomine ejus

remissionem consecuturi sint omnes credentes, Act. 10. v. 43.

Hi sunt duo baculi, *Sanfte und Wehe!* Zach. 11. v. 7. quibus omnes fideles animarum pastores uti debent. Si igitur pœnitentiam prædicant, & baculo vae peccata tua suscitant, ne agrè feras, sed cum gratia agnosce. Hoc est ipsorum officium, à quo vel latum unguem recedere ipsis religio est, Ezech. 3. v. 17. seqq.

3. *Universalitas*. Nam Hierosolymis quidem Apostoli incipere debent, & Judæis primùm annunciare Evangelium, Act. 13. v. 46. ita enim prædixerat David Ps. 110. v. 2. Esaias, c. 2. vers. 3. Sed ibi non subsistendum erat. Nam Judæi & Gentes ad regnum Christi pertinebant, & proinde per concionem Apostolorum ad pœnitentiam invitandi erant, qui in universum terrarum orbem emissi, Matth. 28. v. 19. omnibus ubique hominibus, ut pœnitentiam agerent, annunciant, Act. 17. v. 30.

Unde apparet, quàm sitiat Deus nostram salutem, & non velit ullum petire, sed omnes ad pœnitentiam reverti, 2. Pet. 3. v. 9. nam misericordia ejus super omnem carnem, Sir. 18. vers. 12.

Dominica Quasimodogeniti.

Evangelium Joh. 20. v. 19. 29.

DE Noah legimus Gen. 9. v. 20. quod finito diluvio egressus arcæ plantaverit vineam. Idem de Christo audimus in hodierno Evangelio. Postquam enim sævis illis aquis & tumentibus passionis fluctibus superatis ex arca sepulchri vivus resurrexit, ministerium instituit, & discipulos

suos ablegavit in universum mundum, ut vineam, id est, Ecclesiam sibi plantarent per concionem Evangelii, & administrationem Sacramentorum tanquam semen immortalis, 1. Petr. 1. v. 23.

Nos historiam Thomæ, quæ die ipsi facti explicari solet, omittentes, priorem salutem

tem absente Thoma discipulis reliquis factam apparitionem hâc vice explicabimus, quæ duas habet partes

I. Occurrit Vespertina præsentatio.

II. Ministerii Ordinatio.

J.J.

EXEGESIS.

Quinque vicibus primo resurrectionis die Christus apparuit, (1.) Mariæ Magdalena, Joh. 20. v. 14. (2.) mulieribus à sepulchro redeuntibus, Mat. 28. v. 9. (3.) duobus discipulis Emaunticis, Luc. 24. v. 15. (4.) Simoni Petro, ibidem v. 34. tandem (5.) decem Apostolis in contubernio quodam absente Thoma congregatis, de qua apparitione agitur in præsentî pericope. Describitur autem tripliciter: quod fuerit

I. *Singularis.* Venit enim sub vesperam cum fores essent clausæ, & hoc ipso ostendit

1. *Auxilii sui opportunitatem.* Manè surrexerat, per integrum tamen diem in suspenso relinquit Apostolos, & vesperi demum apparet. Hic nempe Deus est. Multos diu exercet, nec statim auxilium affert: Sed tandem cum advesperascit & fermè desperatum videtur, exoptatus adest, si vel maximè ob confessionem Evangelii in tenebricosum & obscurum carcerem, à persecutoribus conjiciamur, ut nullus amicis & cognatis ad nos pateat aditus, tamen nullæ fores clausæ, nullæ seræ, nulli parietes poterunt prohibere, quò minus suo solatio & auxilio Christus nobis præsens sit, Ef. 43. v. 2.

Durate igitur vos mei & expectate dum moram fecerit Dominus, veniens veniet & non tardabit, Hab. 2. v. 3. Cogita quod vos etiam tardi estis in poenitendo, & nolite murmurare adversus Deum quando tardus est in succurrendo, sic probatur fides, exercetur patientia, perficitur charitas, accenditur

oratio, & æterna salus promovetur, Rom. 5. v. 4. 8. v. 28. 1. Cor. 4. v. 17.

2. *Virtutis suæ immensitatem.* Calviniani hic nihil singulare agnoscunt & divinum, sed in his verbis descriptionem esse putant temporis vespertini. Oecolampadius per fenestram fortè, vel per camini respiraculum intrasse, Beza fores sponte patuisse, vel parietes factos esse per vios, alii januam per Angelum apertam esse somniant. Nos cum veneranda antiquitate verbis inhæremus, & firmiter credimus, clausis januis Christum ad discipulos ingressum esse. Non enim defuit Christo potentia tum ex virtute Deitatis, secundum quam superabundanter facere potest ultra quàm nos intelligimus, Eph. 3. v. 20. tum etiam ex dote subtilitatis corporis glorificati, 1. Cor. 15. v. 45.

Apparet hinc, nihil Christo esse impossibile, ac penes eum omnium locorum claves custodiri, ingreditur & egreditur, quocunque & undecunque visum fuerit. Monumentum quidem sigillo obfirmatum erat, eodem tamen egreditur, januæ hîc erant clausæ, nihilominus ingreditur. Est enim fortis ille perraptor, qui ubique perrumpere, & auxilio suo nobis adesse potest, Mich. 2. v. 13. Pf. 91. v. 15.

3. *Corporis glorificati nobilitatem.* Quamvis enim Christus eodem corpore resurrexit, quo passionem & mortem sustinuit, non tamen amplius est merè naturale, multò minus animale, & infirmitatibus humanis obnoxium, sed spirituale & glorificatum corpus, quod alterius corporis obstaculo impediri non potest.

Stolidum proinde ac præposterum est carnem Christi γεομεγεῖν, ut loquitur Athanasius, quæ non solum glorificata, sed etiam cum ἄλλω personaliter unita, & ad dextram

Patris.

Patris cœlestis exaltata est. Quiesce igitur Calvini soboles ab homine, cujus spiritus in naribus ejus est, quia excelsus reputatus est, Es. 2.v.vlt. Ex hac Christi capitis gloria nostra quoque corpora glorificationem consequentur, cum resurgent in extremo die, Phil. 3. v. 21. manebit tamen corpus τῆτο sed non τοῖστο, erimus ἱσαγγελοι, Matth. 22. v. 30. non angeli, habebimus corpora πνευματικά, non πνεύματα, I. Cor. 15. v. 44.

II. *Ocularis.* Nam ostendit ipsis manus & latus suum id est, cicatrices vulnerum, quas retinuit in hunc finem, ut resurrectionis veritatem eò fortius astrueret, & incredulitatis radices ex corde Apostolorum evelleret. Hæc vulnerum & clavorum stigmata Christus adhuc hodie monstrat anxii conscientii in verbo & Sacramentis. Aspice manus ejus, quibus te notavit, & nunquam oblivisci potest, Es. 49. vers. 16. aspice latus ejus, quod aperuit, ut abscondaris in isto foramine more columbarum, quando vident advolare accipitrem, Cant. 2. v. 14. & immunis eris ab omni tempestatum periculo. Nihil enim tam efficax est ad curanda conscientia vulnera, quam vulnere Christi meditatio sedula, quorum livore sanati sumus, Es. 53. v. 5.

III. *Salutaris,*

1. *Ratione stationis.* Nam in medio discipulorum apparet, inquit Evangelista, nec sine causa, sed ut Sol inter sidera illuminando, ut flos inter lilia decorando, ut Imperator inter milites confortando, ut cor inter membra vivificando, ut Doctor inter discipulos informando. Gaude fidelis anima, Christum in medio habes. Vide modò, ut & tu in medio semper ambules, & virtutem amplectaris, quæ in medio inter duo extrema consistit. Ubi enim duo vel tres con-

gregati sunt in nomine Christi, ibi medium se fore pollicitus est, Matth. 18. v. 20.

2. *Ratione appreciationis.* Nam pacem ipsis affert, quam resurrectione suâ instauravit, unde Princeps pacis dicitur, Es. 9. v. 6. qui id eò venit in mundum, ut pedes nostros dirigeret in vias pacis, Luc. 1. vers. 79. Hæc est pax spiritualis, quam mundus dare non potest, Joh. 14. v. 27. & superat omnem intellectum, Phil. 4. v. 7.

Angit & mordet vos conscientia peccatorum mole gravata & sauciata, Ps. 38. v. 3. 4. 5. pax vobis. Dominus Jesus misertus est vestri, & omnia peccata vestra in profundum maris projecit, Mich. 7. v. 19. Col. 2. v. 13. 14. Cavete igitur, ne pacem hanc turbetis per peccatum, quod dividit inter nos & Deum, Es. 59. v. 2.

3. *Ratione exultationis.* Nam gavisi sunt discipuli viso Domino, inquit Evangelista. Mundi lætitia est impunita nequitia, & instar puncti transit, Job. 20. vers. 5. Proinde in Christo redivivo gaudium nostrum queramus, qui dabit nobis petitiones cordis nostri, Ps. 37. v. 4.

De Secundo.

Restat ut videamus etiam *Ministerii Ordinationem*, cujus describitur

I. *Modus*, qui tribus membris absolvitur, nam

1. *Pacem reiterat*, & hoc ipso ostendit, ministerium Ecclesiasticum esse salutare illud medium, per quod homines DEO reconciliantur, & cum ipso in gratiam reddere possunt, unde vocatur διακονία τῆς καταλλαγῆς, 2. Cor. 5. vers. 18. De matrefamiliâ in spiritali domo Dei, quæ est Ecclesia, dicitur in Ps. 68. v. 13. quod dividat spolia, illa scilicet. quæ Christus ex duello cum forti

arma-

armato suscepto per resurrectionis triumphum reportavit, Luc. 11. v. 22. Hoc fit per ministerium verbi, quod verbum pacis dicitur, Eph. 6. v. 15.

2. *Missionem renovat*, v. 21. Per fugam & abnegationem indignos se reddiderant sacrosancto hoc ministerio, proinde renovat Christus vocationem, & sicut misit me Pater, inquit, ita ego mitto vos. Christus duplici fine à Patre in hunc mundum fuit missus, 1. ad redimendum, Matth. 20. v. 28. 2. ad docendum, Matth. 15. v. 24. priori modo non mittit alios, quia torcular calcavit solus, Esa. 63. vers. 3. & est unus mediator Dei & hominum, 1. Tim. 2. v. 5. De posteriori igitur missionis modo intelligendum est, quod hic Christus dicit: Sicut me misit Pater, ita ego mitto vos.

Cum autem hæc missio sit verè divina, summam auctoritatem ministerio conciliat. Complectitur enim

1. *Legitimam vocationem*. Sicut enim Christus non venit propria auctoritate, sed in nomine Patris, Johan. 5. v. 43. ita nemo seipsum ministerio ingerere debet, sed expectet legitimam vocationem, Ebr. 5. vers. 4.

2. *Gratiosam Dei operationem*. Sicut enim Christus non fuit relictus solus, sed Patrem habuit secum, qui per ministerium ejus efficax fuit, Joh. 5. v. 19. Ita quoque Christus vult efficaciter operari per officium ministrorum, ut labor ipsorum non sit inanis, 1. Cor. 15. v. 58.

3. *Sedulam officii administrationem*. Christus non est à Patre missus ad politicum dominium, sed ad docendi ministerium, Johan. 18. v. 37. Esa. 61. v. 2. Ita quoque ministri Ecclesiæ à politico dominatu sibi temperent, Luc. 22. v. 26. Christus non suam

sed Patris cœlestis doctrinam prædicavit, Johan. 14. v. 24. c. 17. v. 8. sic Ecclesiæ ministri non proponant populo sua somnia, sed Christi verba & Scripturæ oracula, Joh. 8. v. 31. 1. Pet. 4. v. 11.

4. *Ministrorum sortem & conditionem*. Christus non est missus, ut in his terris mundanum favorem quæreret, & dies bonos haberet, sed ut voluntatem Patris faceret: Ita ministri Ecclesiæ non debent sibi aliam sortem, quàm Christus in his terris habuit, expetere, Joh. 15. v. 20.

3. *Spiritum S. communicat*. Nam cum dixisset hæc, inquit Evangelista, flavit in eos, & dicit eis, accipite Spiritum S. Hoc non est eo sensu accipiendum, ac si Spiritus Sanctus sit status corporeus, sed idèd insufflatione usus est, tanquam medio sensibili, ut ostenderet

1. *Suam cum Patre aequalitatem*. Sicut enim Sp. S. vocatur Spiritus Oris Jehovah Pf. 33. v. 6. & spiraculum Omnipotentis, Job. 33. v. 4. propterea quod à Patre ab æterno procedit, Joh. 15. v. 25. Ita hic insufflando Apostolis Spir. S. Christus communicat, quia à se quoq; ab æterno procedit, unde similiter Spiritus labiorum Christi, Esa. 11. v. 4. & Spiritus Oris ejus dicitur, 2. Thess. 2. v. 8.

2. *Ministerii efficacitatem*. Sicut enim Deus in primæva creatione Adamo inspirabat animam, quæ imagine Dei insignita erat, ut ejus beneficio, non solum in hac, sed etiam in futura vita beatam vitam agere potuisset, Gen. 2. v. 7. Ita per ministerium verbi, quod est ministerium Spiritus, 2. Cor. 3. v. 8. imago Dei per lapsum amissa, in homine reparatur, & idèd per insufflationem Christus Sp. Sanctum dare voluit Apostolis.

Olim auferbat Deus de Spiritu, qui erat in Mose, & dabat septuaginta viris, ut unâ

R

cum

cum Mose sustentarent onus populi, Num. 11. v. 17. 25. quia igitur super Christum requiescit Spiritus Domini, Esa. 11. v. 1. 61. v. 1. & quidem sine mensura, Johan. 3. v. 34. ex illius plenitudine Apostoli accipiunt Sp. S. Joh. 1. v. 16. eius duplex est operatio.

1. *Renovatio*, Psal. 104. v. 30. Tit. 3. v. 5.

2. *Consolatio*, Esa. 57. v. 16. ubi simile observandum est, quæd ab eteliiis desumitur, quæ tempore æstivo viatores suaviter refrigerant: Ita Spiritus S. est in æstu temperies, unde paracletus dicitur Joh. 16. v. 7.

II. *Scopus*, v. 23. ut plenipotentiã habeant

1. *Peccata remittendi*, omnibus scilicet & singulis, qui dolent super illis ferid, in Christum credunt, & vitæ emendationem promittunt. Hæc est clavis solvens, Matth. 16. v. 19.

Fluit hinc consolatio pro miseris peccatoribus, quæ erigi possunt, si peccatorum magnitudine & multitudine gravantur. Nam pastores Ecclesiæ habent potestatem remittendi, & quod agunt in terris, apud Deum ratum est in cælis, ut inquit Chrysofomus. Millies igitur peccasti, millies

pœnitere, & millies gratiam consequeris. Habemus enim Deum qui peccata remittit, & aufert iniquitatem reliquiarum hæreditatis suæ, Mich. 7. v. 18.

2. *Peccata retinendi*, nimirum impœnitentibus, & obstinatis, qui in peccatis contra conscientiam securè pergunt, & vitam emendare nolunt, his debent peccata reservare, absolutionem denegare, & pro ratione delictorum ex Ecclesiæ consortio ejicere, exemplo incestuosi, 1. Cor. 5. vers. 5. Hæc est clavis ligans, Matth. 16. v. 19.

Potestatem hanc clavis utriusque omnes ac singuli Ecclesiarum Pastores ordinarii non ex autoritate propria, sed in solidum à Christo habent, qui est domus Dominus, Ebr. 3. v. 6. proinde non sunt bruta fulmina, aut tonitrua ex pelvi, quando ministri Ecclesiæ impœnitentibus retentionem peccatorum ex verbo Dei annunciant. Non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit, inquit Chrysofomus. Qui ergo contemnit, non homines contemnit, sed Deum, 1. Thess. 4. vers. 8.

4. vers. 8.

Dominica Misericordias Domini.

Evangelium Johan. 10. vers. 12. 16.

CUm gravis hinc inter Core, Datan & Abironem, illinc verò inter Mosen & Aaronem quoad summum sacerdotium orta esset contentio, Deus controversiam hanc miraculosè terminaturus virgas duodecim Principum tribuum filiorum Israel tabernaculo inferri, & unicuique tribus nomen inscribi jubet hæc conditione, ut cujus virga manè floruisse, ex illa tribu summus Sacerdos constitueretur. Sed ecce,

Hæc Virga Aaroni florens et fructu fecens fuit 1799. S. Josephi et pastori nati ex Virgine, 2. d. Pfeif. in theol. in Nucl. p. 32. seqq.

sola virga Aaronis postridie floruisse, fronduisse, fructumque amygdalinum protulisse eomperta est, quo signo declarabat Deus, solum hunc præ cæteris ad summum sacerdotium divinitus electum & prædestinatum esse, Num. 16. v. 3. & 17. v. 2. seqq.

Pharisæi & Scribæ Vos mei, parem Christo movebant controversiam, honores summi Pontificis ipsi deferre recusantes, sed ecce prodit in hodierno Evangelio cum virga

Dominica Misericordias Domini

pastorali, & per ejus florem miraculosum refutat adversarios, ut nihil invenient, quod regerere possint. Hoc ipso effecit, ut ab omnibus hodie in universalem pastorem & œcumenicum Ecclesiæ suæ Pontificem recipiatur, qui verè de se gloriari potest: Ego sum pastor bonus.

Videbimus nos

I. *Pastoris curam.*

II. *Ovium naturam.*

J.J.

EXEGESIS.

Misericordias Domini cantabo in æternum, ex Psal. 89. v. 1. hodie beneficia Salvatoris deprædicatura intonat Ecclesia, unde præsens Dominica nomen sortita est. Magnum enim & indubium misericordie argumentum est, quod Pastorem se Christus ipse nuncupat pastorem multis argumentis commendat. Producit enim

I. *Fidelitatem in pascendo.* Est enim pastor ille quem Prophetæ prædixerunt, Esa. 40. vers. 11. Ezech. 34. v. 23. 37. v. 24. Typi ejus fuerunt Abel, Gen. 4. v. 2. Jacob, Gen. 29. v. 20. Moses, Exod. 3. v. 1. David, 1. Sam. 16. v. 11. quæ omnia quasi digito monstrat Salvator, quando inquit in principio Evangelii. *Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς*, unde *ἀρχιποιμὴν* à Petro dicitur, 1. c. 2. v. 25. Pastor à pascendo nomen habet, quia proprium ejus officium est oves pascere. Hoc præstat Christus abundanter, Ps. 23. v. 1. & pascit oves sibi commissas

I. *Cibo corporali*, dum alimenta ad vitæ & amictum necessaria ipsis suppeditat, tanquam verus cum Patre & Spir. S. Deus, Joh. 5. v. 18. Ebr. 1. v. 3. 1. Tim. 6. v. 8. Act. 14. 17.

2. *Cibo sacramentali*, dum ipsas corpore & sanguine suo pascit in S. cœna, quod nullus unquam Pastor fecit, Matth. 26. vers. 28. Ps. ioh. 6. v. 35. 55.

ita: (1) cibo corporali (2) cibo spiritali (3) cibo altero celesti
Sacramenta. (3) cibo altero celesti

Gen. 29. 2. 8. 10. 11. legimus etc. (Appli. Allegor.) Fons gratie
divina opto et oculis erat magno lapide lapide, in hunc me
3. Cibo spirituali per verbum Evangelii, bene pascitur, ne alteram
Es. 38. v. 16. quod vocatur manna absconditum, Apoc. 2. v. 17. Hæc sunt pascua illa bona & pingua montium Israel, Ezech. 34. v. 14. quibus signato animo fruimur hic in tempore gratiæ, ibi beatificâ visione nos pascet, Psal. 17. v. 15. & torrente voluptatis inebriabit, Ps. 36. v. 9.

II. *Charitatem in redimendo*, v. 12. Bonus pastor ponit animam pro ovibus. Idem Christus fecit. Omnes nos eramus tanquam oves errantes, Es. 53. v. 6. sed venit Christus, & non solum quæsit quod perierat, Luc. 19. v. 10. sed & animam suam pro nobis deposuit, ut nos ex infernalis lupi faucibus eriperet, 1. Petr. 1. v. 18. Eph. 5. v. 2. Act. 20. v. 28. Apoc. 5. v. 9. Typus hujus fidelitatis proponitur nobis in Davide, 1. Samuel. 17. v. 34.

Magnum hoc est solatium pro iis, qui voce legis terrentur, & ob peccata sua maledictionem metuunt, cui terrori opponenda est suavissima illa vox boni pastoris: Ego pono animam meam pro ovibus meis, noli timere, ego redimam te, Es. 43. v. 1.

III. *Fortitudinem in defendendo*, Mercenarius viso lupo fugit. Secus facit Christus, qui non retrocedit, sed oves suas masculè defendit contra lupum infernalem, & ejus asseclas hæreticos & tyrannos, qui nihil aliud sunt quàm lupi rapaces & gregi non parcunt, Matth. 7. v. 15. Act. 20. v. 29. primis trecentis annis Ecclesia fuit oppugnata per tyrannos, sequentibus seculis per falsos Doctores, hodie ab utroque hostium genere oppugnatur. Sed confidite fratres, pastorem habemus fortem & fidelem, qui non dormit, neque dormitat, Psal. 120. v. 4. sed est murus igneus circa ovile suum, Zach. 2. vers. 5.

IV. *Benevolentiam in agnoscendo.* v. 14. nam agnoscere hoc loco non significat notitiam merè theoreticam, sed potius practicam, quæ curam simul & benevolam affectionem includit, Psalm. 1. v. 6. 2. Tim. 2. v. 19. novit igitur Christus oviculas suas non notitia solum visionis, secundum externum aspectum, ut Themistocles nomina civium Atheniensium, & Cyrus Persarum Rex nomina militum triginta millium, qui sub ipso stipendia merebant, sed visione etiam dilectionis secundum internum cordis affectum, & in manibus suis descripsit, ut nunquam eorum obliviscatur, Esa. 49. v. 16.

Pastores alias signare solent oviculas suas: Ita Christus signavit nos signo Thau, Ezech. 9. v. 4. id est, sanguine in ara crucis effuso, sicut olim sanguine agni paschalis Israelitæ postes & superliminaria domorum signabant, Exod. 12. v. 23. hinc novit qui sint sui, 2. Tim. 2. v. 19. & ab angelo percussore illos liberat, qui terretur, ut inquit Damianus, quando videt Christianorum labia sanguine Christi rubentia. Nam in Christo habemus redemptionem per sanguinem eius, Col. 1. v. 14.

V. *Sedulitatem in adangendo.* Nam alias adhuc oves habeo, inquit, quas oportet me adducere, & hoc ipso gentes etiam ad societatem Ecclesiæ vocandas esse innuit, gentes enim sunt oves istæ aliæ, quæ non erant ex hoc populi Dei ovili, sed segregatæ & alienæ à testamento promissionis, Ephes. 2. v. 12. At Christus diruit maceriam per prædicationem Evangelii, & ipsas quoque de longè vocavit, Ephes. 2. v. 13. 14. Ita valde auxit gregem suum, ut Jacobus Patriarcha, Gen. 30. v. 37. seqq. nam duabus etiam virgibus utitur, alteram vocavit amabilem, & alteram dolorem, Zach. 11. v. 7. Celebrent ergò

gentiles hanc Christi bonitatem, qui vocavit eos è tenebris ad lucem, & sicut is, qui vocavit sanctus, ipsi quoque sancti sint, quod monet Petrus 1. c. 1. v. 15. 16. *Hæc prima parte totu Evangelium absolvit; hæc de. part. 2. m. in. De Secundo, non focali sed in Evangelio, d. m. sequender, ad. m. d. m. part. d. m.*

Vidimus Pastoris curam. Videbimus etiam ovium naturam, quæ est
1. *Culpabilis*, si spectes

1. *Stoliditatem.* Est enim ovis animal simplex, & ad errandum proclive? Ita nos omnes naturâ sumus stulti & tardi corde, Luc. 24. v. 25. & non intelligimus quæ sunt Spiritus Dei, 1. Cor. 2. v. 14. sed aberramus à recto salutis tramite, unusquisque graditur viam suam in adinventionibus cordis sui, Esa. 53. vers. 6. Hoc agnoscamus & cum Davide ingemiscamus ex Psalm. 119. v. 176. O bone Jesu, sumus velut oves, quæ perierunt, require servos tuos.

2. *Timiditatem.* Quamprimum enim lupum videt appropinquantem, mox exhorrescit, & in pedes quantum potest, se conjicit. Hic est timor servilis, qui in amore locum non habet, 1. Joh. 4. v. 18. proinde eliminemus illum oportet ex corde nostro, Rom. 8. v. 15. Nam lupus infernalis nocere nobis non potest, sed judicatus est, Joh. 16. v. 11. interim timore filiali Deum prosequamur, Phil. 1. v. 12. quo qui caret, justificati non poterit Sir. 1. v. 27.

3. *Stupiditatem.* Ovis, quæ semel à grege abetravit, per se redire nunquam potest, sed magis magisque in errorem rapitur, & tandem à lupo devoratur. Imò si grex per ponticulum ducatur, & una in aquam prolabitur, omnes desiliunt, quod certè maximæ stupiditatis indicium est. Sic nos quoque per prava exempla facile scandalizamus, & viribus propriis ad salutem redire

non

Uel dicitur: Hic signavit nos paschalis, hoc est, sanguine in ara crucis effuso, sicut olim sanguine agni paschalis Israelitæ postes & superliminaria domorum signabant, Exod. 12. v. 23. hinc novit qui sint sui, 2. Tim. 2. v. 19. & ab angelo percussore illos liberat, qui terretur, ut inquit Damianus, quando videt Christianorum labia sanguine Christi rubentia. Nam in Christo habemus redemptionem per sanguinem eius, Col. 1. v. 14.

non possumus. Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere, Phil. 2. v. 13. proinde oremus cum Jer. 31. v. 18. Convertte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus.

II *Imitabilis.* Tangit enim Christus Pastor noster fidelis & œcumenicus in contextu hodierni Evangelii proprietates quasdam ovium bonas & laudabiles, quibus omnes pii instructi esse debent, cum sint oves Christi triplici respectu,

1. *Quoad creationem*, Psal. 100. v. 3.
2. *Quoad redemptionem*, Esa. 53. v. 6.
3. *Quoad sanctificationem*, Matth. 15. vers. 24.

Tales sunt

1. *Obedientia.* Agnoscit enim vocem Pastoris, & sequitur eum, quocumque vel sola fistula deducitur: Ita veri Christiani vocem pastoris sui agnoscunt & sequuntur, quæ in Scriptura sonat, per quam Deus nobis loquitur. Vox Christi est: agite pœnitentiam & credite Evangelio, Marc. 1. vers. 15. Qui igitur beneficiis hujus pastoris vult frui, illum oportet pœnitentiam agere, per quam gaudium in cœlo excitatur, Luc. 15. v. 10. Pl. 51. vers. 19. Vox Christi est Joh. 13. vers. 34. mandatum novum do vobis, ut diligaris invicem. Qui beneficiis hujus pastoris vult frui, illum oportet diligere proximum, 1. Joh. 4. v. 12. Vox Christi est: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, Matth. 11. v. 28. qui ergò odio & superbiâ delectantur, ovibus Christi annumerari non possunt, 1. Iohan. 3. vers. 15. non autem sufficit audire vocem Christi, sed oportet etiam ab aliena voce mercenarium aures avertere.

Est animal quoddam in Africa Hyæna dictum, magnitudine lupi, quod noctu ac-

cedit ovilia, & pastorum vocem imitatur, quâ oves evocat & egressos dilaniat. In eo proponitur imago hæreticorum, qui assuescunt ὁμοια λαλῆν, ἀνόμοια φρονεῖν, & per dulces sermones & assentationes corda innocentium seducunt, Rom. 16. v. 18.

2. *Patientia.* Nam cum ad occisionem ducitur non grunnit ut porcus, non mordet ut canis, non recalcitrat ut equus, sed prorsus obmutescit, & mortem patienter sustinet: Ita omnes Christiani patientes malorum esse debent, ut ministros Dei decet, Ebr. 10. v. 36. 2. Cor. 6. v. 4. Luc. 21. v. 19. Jac. 5. v. 8.

3. *Innocentia.* Ovis est animal pacificum, nec aliis animalibus ullo modo nocet: Ita Christiani debent esse simplices, sicut columbæ, Matth. 10. vers. 16. deponentes omnem malitiam, & omnem dolium, & simulationes, & invidias, & detractiones, sicut modò geniti infantes, 1. Pet. 2. v. 12.

4. *Beneficentia.* Ovis est animal frugiferum, lac & lanam, imò nihil est in ove, quod non possit aliquem usum præstare. Sic pii frugiferi sint in bonis operibus, Tir. 3. v. 14. tales oves Deus habere expetit, Tit. 2. vers. 14.

Hædi sunt petulca & lascivia animalia, gradiuntur ἀπρόκλιτος per præcipitia, nec lac, nec lanam præbent, sed turpiter fœtent. Videte igitur, ut ovium naturam habeatis juxta proprietates modò enumeratas, ut non ad sinistram cum hædis, sed ad dextram Christi cum ovibus tandem aliquando sistamini, & vocem audiatis jucundissimam:

Venite benedicti Patris mei, &c.

Matth. 25. v. 13. &

seqq.

Dominica Jubilate.

Evangelium Joh. 16 v. 16. 23.

Venerunt Israelitæ in peregrinatione sua primùm in Mara, ubi aquæ erant amaræ, ut bibere illas non possent, sed Moses ligno, quod monstrabat ipsi Dominus, dulcorabat eas, & paulò post in Elim deducebat, ubi erant duodecim fontes aquarum & septuaginta palmæ, & castra metatisunt juxta aquas, Exo d. 15. vers. 23. seqq. Ita Deus adhuc hodie omnes spirituales Israelitas mirabiliter ducit, Pl. 4. v. 4. primùm in Mara ad aras crucis, quas tamen ligno crucis Christi ita dulcorat, ut diligentibus Deum omnia in bonum operentur, Rom. 8. v. 28. Deinde in Elim ad aquas vivas æternæ Hierosolymæ, quæ tanquam Chrysellum de sede Dei & agni procedunt, & ex utraque parte fluminis stat lignum vitæ afferens fructus duodecim per menses singulos, & folia ejus conducunt ad sanitatem gentium, Apoc. 22. v. 1.

Hæc est salutaris illa metamorphosis, quæ crucem nostram aliquando sequitur. Ad vesperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia, Pl. 30. v. 6. de utroque Christus agit in hodierno Evangelio, quod *ὅτι* expendendum sumemus, & videbimus

I. *Concionem crucis.*

II. *Concionem lucis.*

J. J.

EXEGESIS.

Jacob Patriarcha jam jam moriturus duodecim filios suos convocat, simulque bona & mala ipsius eventura prædicit, Gen. 49.

vers. 1. seqq. Idem facit Christus in prælecta pericope, cum jam abitum ad Patrem meditaretur, cujus valedictoriæ concionis fragmentum hodie meditari sancta mater Ecclesia. Prima pars, ut supra diximus, agit de cruce, quæ ratione subjecti duplex est,

I. *Passio Capitis.* Nam modicum, inquit Christus, & non videbitis me quia vado ad Patrem. Per hoc modicum intelligit passionem suam, quæ modicum, per tres puta horas inchoanda, erat. Et hæc ipsa prædicatione ipsos quasi præmunire voluit contra scandalum ex aspectu mortis oriturum. Ostendit enim se non casu sed decreto & voluntate Patris, nec invitum & coactum, sed sponte passioni & morti se obijcere, sicut expresse ait Joh. 10. v. 18.

Notanda igitur hæc

I. *Pondera verborum,* quæ inveniuntur

1. *In propositione.* Non enim dicit: non habebitis me, sed, non videbitis me. Sol dum turbidis, nigricantibus & pluviosis nubibus obductus est, à nobis non conspicitur, & nihilominus æquè ac sub ludo cælo cursum suum peragit: Ita Christus sol ille justitiæ, Mal. 4. vers. 2. sub turbidis ac pluviosis tentationum nubibus à nobis non conspicitur, licet æquè ac in florente rerum statu nobis præfens sit, Psal. 91. v. 15. idque ad finem usque seculi, Matth. 28. vers. 20. ideò autem se abscondit, ut quiritando suspiremus: Ah Domine usque quò? Psal. 6. v. 4.

2. *In confirmatione,* ubi Christus passionem & mor-

& mortem suam abitum vocat ad Patrem: Ita nostram & nostrorum mortem non debemus intueri oculis corporeis, qualis nobis exterius videtur, sed oculis fidei, tunc apparebit, quod sit transitus ad cœlestem Patrem & patriam, dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino, 2. Cor. 5. v. 6. cum morimur autem transimus à morte ad vitam, Joh. 5. v. 24. & videbimus bona Domini in terra viventium, Psal. 27. v. 13.

Hæc omnia promptitudinem moriendi in nobis excitent. Quid est vita nostra? certe labor & dolor, Pl. 90. v. 10. desideremus ergo cum Paulo dissolvi, ut cum Christo simus, Phil. 1. v. 23. & communionem habeamus cum Patre & filio, 1. Joh. 1. v. 3.

2. *Ignorantia discipulorum*, vers. 17. 18. unde apparet rationis humanæ in rebus fidei cœcitas, quæ nihil percipit de Spiritu Dei, stultitia est ipsi, & non potest intelligere, 1. Cor. 2. v. 14. præsertim in mysterio crucis, ibi non possumus nobis imaginari, quod nostro bono immittatur, sed dicimus cum Davide in trepidatione nostra, projecti sumus, Pl. 31. v. 23. & cum Sione: Dominus dereliquit nos, Dominus oblitus est nostri, Esa. 49. v. 14. sed Scriptura docet contrarium, quod nimirum per crucem Deus mentis nostræ nebulas detergat, ut peccati scditas, & iræ divinæ gravitas agnoscat, sicut olim amaro felle piscis Tobix oculi sunt aperti, Tob. 11. v. 14. & insuper contra futura peccata nos præmuniat, sicut per amaras medicinas purgantes futuris morbis medici occurrunt, Esa. 38. v. 15. imò cotricula crux est, quæ fides, spes, patientia, invocatio & alix virtutes probantur & excitantur, Rom. 5. vers. 3. 4. Es. 26. v. 16. quando enim surgit aquilo & perstat hortum, tunc fluunt aromata precum, Cant. 4. v. 16.

II. *Passio corporis*. Postquam enim Christus, ut verus ille *καρδιογνώστης*, cognovit, quod vellent ipsum interrogare, exponit ipse, quod dixerat

1. *Verbis explicatis*. Amen, Amen, inquit, plorabitis & lamentabimini, mundus contra gaudebit, vos autem moerore afficiemini.

Duo ipsas prænunciat his verbis.

1. *Futuram tribulationem*. Nam omnes ferè martyrio coronati sunt, Ebr. 11. v. 36.

Sors hæc communis est omnium Piorum. Nam qui piè in Christo vivunt, persecutiones patientur oportet, 2. Tim. 3. v. 12. Dominus quos diligit corripit, Prov. 3. vers. 12. velut oves saginatae reputantur, Psal. 44. vers. 12. sicut oves inter lupos mittuntur, Matth. 10. vers. 16. odio ob nomen Christi habentur, Matth. 5. vers. 11. judicibus traduntur, Luc. 12. v. 11. flagellantur, Matth. 23. vers. 34. excommunicantur & occiduntur, Joh. 16. v. 2. atque adeò per multas tribulationes in regnum cœlorum ire coguntur, Act. 14. v. 22.

Hæc cum ita sint, non murmuremus contra Deum, si crucem & calamitatem nobis immittat. Ordo Christianorum est ordo plorantium & lamentantium. Sicut enim Christus caput nostrum per passiones gloriam intravit, Luc. 24. vers. 26. Ita nos, qui membra sumus corporis ejus mystici, Christo conformari oportet, Rom. 8. v. 29.

Proinde vana est Jesuitarum gloriatio, qui temporalem felicitatem genuinam Ecclesiæ verè Catholicæ notam statuunt. Itæ mundus vera Ecclesia esset, de quo Christus asserit in textu, quod gavilurus sit. Ecclesiæ Israelitarum sub cultu Melechæ Reginæ cœli vera Ecclesia fuisset, Jer. 44. vers. 17. Eccle-

Ecclesia Turcica vera Ecclesia esset, quæ in Alcorano felicitatem suam terrenam plenè buccis deprædicat. Hoc absurdum. Qui vult esse Christianus, Crucianus etiam sit, necesse est, inquit Lutherus, juxta effatum Christi, Matth. 16. v. 24. Luc. 14. v. 27.

2. *Mundi exultationem.* Mira profectò fortunæ alteratio. Cultores Dei patiuntur, mundus exultat. Sed este bono animo, vos mei, & non excandescite super hoc mundi gaudio (1.) momentaneum est, 1. Joh. 2. v. 17. Esa. 29. v. 8. Sap. 5. v. 9. 10. Job. 20. v. 5. (2.) vanum est, 1. Mac. 2. v. 62. Prov. 14. v. 13. (3.) noxium est, Luc. 6. 24. Ef. 65. v. 14. Sap. 5. v. 8. Pf. 37. per tot.

Spernamus igitur gaudia mundi, & gloriemur, cum Apostolis in afflictionibus nostris, quæ operantur *δόξαν καὶ ὑπεροχὴν εἰς ὑπεροχὴν*, 2. Cor. 4. v. 17. in primis avertemur *ἐπιχαίρειν ἐκαστὸν*, Prov. 17. v. 5. 19. v. 29. 24. v. 9. Sir. 27. v. 32.

2. *Verbis comparatis*, sub similitudine parturientis quâ indicat

1. *Crucis necessitatem.* Sicut enim mulier post lapsum non parit cum gaudio, sed cum dolore & tristitia, Gen. 3. v. 16. Ita quoque generatio filiorum Dei ad vitam æternam non potest fieri absque cruce. Pater cælestis neminem vocat Benjamin, nisi quem mater Ecclesia prius vocat Benoni, Gen. 35. vers. 18.

2. *Crucis gravitatem.* Dolores parturientium sunt acutissimi, ut non abs re Philippus Melanchton tria officia omnium difficilima judicaverit: docentis, regnantis & parturientis, & Medea apud Euripidem dicat: Malle se decies in acie stare, quàm semel parere. Quo pertinent dicta Scripturæ, Gen. 3. v. 16. Esa. 26. v. 17. & exemplum Rahelis, Gen. 35. v. 18. Ita pii & fideles in hoc mundo

quasi nati sunt ad flagella, Psal. 38. v. 18. & positi in tribulationes, 1. Thess. 3. v. 3. quas graviores efficiunt

1. *Faciei divina occultatio*, Psal. 13. vers. 1. quando auxilium suum Deus differt, & sub cruce per cancellos transpicit, Cant. 2. vers. 9. ut in principio Evangelii Christus indicat.

2. *Consilii divini ignoratio*, cujus imaginem nobis præbent discipuli, dicentes: Quid hoc est, quod dicit modicum? nescimus quid loquatür. Nam sub cruce peregrinum opus facit, ut opus suum operetur, mirabile est consilium ejus, & eo ipso magni facit sapientiam suam, inquit Elaias c. 28. vers. 21. 29.

3. *Mundi insultatio*, Pf. 73. v. 2. seqq. Jer. 12. v. 1. 2. Pl. 42. v. 11.

Causa aequitatem. Sicut enim Deus propter peccatum fœmineo sexui dolores partus imposuit, Gen. 3. vers. 16. Ita pii in hoc mundo cruce subiecti sunt propter peccatum, cujus reliquias adhuc habent, Ergò Mich. 7. v. 9.

De Secundo.

Sequitur *Concio lucis*, quâ argumenta consolatoria discipulis suis suppeditat, quibus sub cruce & persecutione mundi se erigere debent.

1. Considerare eos jubet *Crucis brevitatem.* Nam *modicum*, inquit Christus, & non videbitis me, & modicum videbitis me. Rationi quidem nostræ crux non videtur modicum, præsertim cum non horas, non dies, non menses aliquot, non annum unum atque alterum, sed plures perdurat & cruciat, ut exempla docent, Joh. 5. v. 5. Luc. 13. v. 11. Act. 4. v. 22. 2. Cor. 12. v. 7. 8. Sed modicum tamen est, si spectes

Hoc Modicum longè nobis videt, quoniam adhuc agit (Gen. 2): cum finitū fuerit, tunc statim, quoniam modicum fuerit, Aug. s. m. cit. Joh. Epist. Hieron. & Arg. Gal. 2. v. 2. c. 12. Lib. 1. c. 12. p. 124.

1. *Christi passionem.* Nondum te crucifixerunt, inquit Chrysoftomus, sicut Salvator tuus crucifixus est. Pudeat igitur deliciarum sub capite spinis coronato. Ad Lutherum veniebant aliquando exules quidam, & miseriam suam ipsi exponebant. Sed ille Crucifixi imaginem in pariete depictam digito monstrabat dicens: Videte fratres, quæ Christi Pontificis nostri maximi fors fuerit in mundo, quem sequi nos convenit hîc in cruce, ut sequamur aliquando in æterna luce, 1. Pet. 4. v. 13.

2. *Propriam transgressionem.* Justus quotidie septies cadit, Proverb. 24. vers. 16. & nemo est, qui dicere possit: mundum est cor meum, purus sum à peccato, Proverb. 20. v. 9. confer Rom. 3. v. 13. Psal. 130. v. 3. Job. 9. vers. 3. Jam verò minimum peccatum promoveretur iram Dei & æternam damnationem, Deut. 27. v. ult. quando igitur Deus fidelibus suis crucem temporalem immittit, hoc misericordiae ejus acceptum ferunt, Sap. 3. v. 5.

3. *Certissimam sublevationem.* Si Christum sub cruce modicum non vides, ne despera, modicum iterum videbis eum. Si cum Davide lamentaris: usque quò Domine absconderis? num exardescit sicut ignis ira tua? ex Psal. 89. v. 47. respondet Esa. 54. v. 8. Ad punctum in modico dereliqui te, &c. Ergo cum Sara consolare animam tuam: Hoc scio pro certo, &c. Tob. 3. v. 21. conf. Psal. 68. v. 20. Job. 5. v. 17. Os. 6. v. 1.

II. *Crucis utilitatem, quæ duplex*

1. *Interioris hominis renovatio.* Quemadmodum enim per dolores parturientis promovetur infans ad hanc vitam: Sic per crucem Deus promovet regenerationem & renovationem nostram ad vitam æternam, cujus typum exhibet Apocalypseos cap. 12. v. 1. seqq.

2. *Subsecutura jubilatio.* Sicut enim mulier cum peperit puerum, jam non meminit anxietatis, propterea, quod homo natus est: Ita crucem piorum sequitur gaudium non fallax & incertum, quale mundus jactitat, sed

1. *Gaudium verum.* Nam iterum videbo vos, inquit Christus. Mundus quærit gaudium suum vel in divitiis, vel in deliciis, sed fallax & dolore permixtum est. Tale non erit gaudium, quod post lachrymas sub cruce profusus consequentur fideles, sed Deum videbunt à facie ad faciem, 1. Corinth. 13. v. 12. sicut est, 1. Johan. 3. v. 2. Visio hæc erit plena beatitudo & tota hominis glorificatio, Augustinus. Videbunt enim beati Deum ad voluntatem, habebunt ad voluptatem, fruuntur ad jucunditatem, inquit Bernhardus. Exclamemus igitur cum Augustino: O Domine moriar ut te videam. Et cum Davide Psal. 42. v. 3. Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei?

2. *Gaudium sincerum.* Nam cor vestrum gaudebit, inquit Christus. Gaudent quidem pii etiam in hac vita sub mediis tentationum fluctibus in Domino, Col. 1. v. 24. Roman. 5. vers. 3. Et hoc norunt, quod nomina sua in coelis scripta sunt, Luc. 10. v. 20. Hoc est gaudium internum, quod à Spiritu Sancto proficiscitur, Galat. 5. v. 22. Sed crux obscurat illud gaudium. Quando autem gaudium Domini sui ingredientur, Matth. 25. v. 21. tum absterget Deus omnes lachrymas ab oculis eorum, Apoc. 7. v. 17. & exultabunt lætitiâ inenarrabili & glorificata, 1. Pet. 1. v. 8.

3. *Gaudium æternum.* Nemo enim tollet gaudium hoc à nobis. Nam semper erimus cum Domino, 1. Thess. 4. v. 17. & à dilectio-

ne ejus nil planè separabit nos, Rom. 8. v. 39. ambulabimus coram Domino in terra viventium, Pfal. 116. vers. 9. Gaudium mundi fluxum est & momentaneum, quod docet exemplum Ammonis, 2. Samuel. 13. v. 28. Elia Regis Israel, 1. Regum. 16. v. 9. Ahaveri, Esth. 1. v. 1. seqq. Villici illius Divitis, Luc. 12. vers. 20. Sed gaudium piorum erit gaudium sempiternum, Esa. 35. v. 10. Patienter igitur sustinete, filii, iram, quæ supervenit vobis, Baruch 4. v. 25. & nolite omittere confidentiam vestram, quæ magnam remunerationem habet, Ebr. 10. v. 35. non enim condignæ sunt tribulationes hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, Romanor. 8. v. 18.

4. *Gaudium perfectum.* Nam in illo die, inquit Christus, me non interrogabitis quicquam. Insignis hæc est consolatio, quam Christus ruditati & ignorantia discipulorum opponit, & partim ad diem Penteco-

stes, ubi Spiritus Sanctus apparuit, & omnem veritatem ipsos deduxit, partim verò ad cœlestem vitam à Doctoribus refertur, ubi non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo usque ad maximum, ait Dominus Jer. 31. vers. 34. unde Johannes templum non vidit in cœlesti Hierosolyma, Apoc. 21. vers. 22. Hic omnis nostra scientia est verbum defectivum, cujus clausula: Cætera desiderantur. Sed ibi veniet quod perfectum est, & evacuabitur quod ex parte est, 1. Cor. 13. vers. 10. tunc omnia videbimus, sciemus & intelligemus, quæ oculus hic non vidit, auris non audivit, & in cor hominis non descenderunt, 1. Cor. 2. vers. 9. ad quam lætitiâ & felicitatem nos perducatur Christus Jesus propter sanctissimum suum meritum, ter benedictus & laudatus in secula seculorum Amen.

Dominica Cantate.

Evang. Job. 16. v. 5. 15.

CUM Deus Eliam curru igneo in cœlum subvehere vellet, tristis erat Elias famulus ejus, & planè ab ipso volebat discedere, sed sequebatur ipsum quocunque ibat, dum promittebat ipsi Elias, fore, ut post discessum spiritus ejus duplò super ipsum requieretur sit, 2. Reg. 2. v. 1. seqq.

Idem accidit, cum coelestis Elias de abitu suo concionaretur. Nam discipuli ejus contristati sunt, ut testatur hodiernum Evangelium, quos per promissionem Spiritus Sancti erexit, & omnem tristitiam ex cordibus ipsorum exturbavit. Videbimus.

1. *Spiritus Sancti pollicitationem.*
- II. *Officii ejusdem commendationem.*

J. J.

EXEGESIS.

TEMPUS est ut revertar ad eum qui misit me, inquit Raphael perfectâ legatione suâ, Tob. 12. v. 20. Eodem modo Christus magni consilii Angelus, Esa. 9. v. 6. post peractum legationis suæ negotium. Nunc, inquit, vado ad eum qui misit me.

Duo

Duo hic consideranda veniunt:

1. *Christi abitus*. Per hunc abitum suum figuratè intelligit non tantum terminum ultimum ad quem, nempe ascensionem suam in cœlos, & sessionem ad dextram patris, sed etiam viam mediam ad terminum hunc deducentem, videlicet passionem, mortem & resurrectionem suam, per quam oportebat ipsum introire in regnum cœlorum, Luc. 24. v. 26.

Imitemur hunc præcursores, & ad patrem cœlestem cursum nostrum dirigamus, sic enim monet Apostolus Col. 3. v. 1. præsertim cum terminus vitæ appropinquat, parati esse debemus cum Paulo Phil. 1. v. 23. Christus præiit, & hospitium nobis præparavit, Joh. 14. v. 2. Mori in Scripturis aliàs dicitur ire viam universæ carnis, Jos. 23. v. 14. 1. Reg. 2. v. 2. hæc est appellatio valde tristis, quia nos omnes morti obnoxios esse demonstrat, sed longè tristius est, quod mors quorundam descensus ad infernum appellatur, Num. 16. v. 33. Psal. 28. v. 1. Psal. 88. v. 5. quam mortem peccatis nostris omnes meriti eramus, sed Christus suo ad patrem abitu nobis peperit, ut mors nostra sit abitus ad Patrem, transitus ad vitam, Johan. 5. v. 24. & dulce lucrum, Phil. 1. v. 21. quia per mortem anima nostra educitur de custodia, Psal. 142. v. 8. & transfertur in cœlestem Hierosolyman, ubi communionem habebimus cum Patre & Filio, 1. Joh. 1. v. 3. exultabimus & gaudebimus in sempiternum super his quæ creabit Dominus Esa. 65. v. 18.

2. *Consequens fructus*, qui duplex:

2. *Adulterinus*, nemo ex vobis, inquit Christus, interrogat me, quò vadis, sed quia hæc locutus sum vobis, mœstitudo implevit cor vestrum.

Duo Christus culpat his verbis in discipulis suis.

1. *Incuriam*, quod non interrogabant ipsum, quid per abitum intelligeret. Prudens quæstio discendi existit occasio, vetus adagium: quod germani ita efferre solent: *von fragen wird man weis*. Ut igitur Christus hic à discipulis suis requirit, ut interrogent, si verborum sensum non assèquantur: Ita quando Deus nobiscum agit per crucem, quæramus in verbo, quid sibi velit, & inveniemus, quod sit amara sagitta ex dulci manu Dei, ut Nazianzenus loquitur, quâ ad Deum ire compellimur, Esa. 26. v. 16.

2. *Tristitiam*, quam propter discessum suum concipiebant. Nam doctrina crucis carni nostræ adversa est, & quando audimus, quod Christus per crucem regnū suum in nobis incipiat & promoveat, tristamur cum Apostolis, cum potius eo nomine lætari deberemus, siquidem per crucem & mortem Deus nos ad se & regnum suum vocat & præparat, sicut Josephus Patri & fratribus plaustra mittebat, quibus in Ægyptum subveherentur, Gen. 45. v. 27. Discamus igitur cum Simeone: Nunc dimittis servum tuum Domine in pace, Luc. 2. v. 29.

2. *Genuinus*, v. 7. missio nimirum Sp. S. quam Christus abitu suo impetravit non solum Apostolis, Act. 2. v. 3. sed omnibus in genere credentibus. Est enim *ἀπαβῶν τῆς κληρονομίας ἡμῶν*, Eph. 1. v. 14. & clamat in cordibus fidelium: Abba Pater, Gal. 4. v. 6.

Non quidem impediēbat visibilis Christi præsentia adventum Sp. Sancti habebant enim Apostoli Spiritum S. etiam ante Christi passionem, quippe quem in baptismo acceperant: Illa tamen visibilis effusio Spiritus S. nunquam secuta fuisset nisi Christus

prædicto modo ad Patrem abiisset, imò nos ipsi nunquam in eum amicitia gradum fuisset recepti à Deo, nisi Christus abiisset, passus & mortuus fuisset, & genus humanum patri suo reconciliaisset. Nam Spir. S. non nisi in reconciliatis habitat, Sap. 1. v. 4. Quia verò Christus abitu suo *ἡθεοῦ* nobis acquisivit Joh. 1. v. 12. misit Deus Spiritum filii sui in corda nostra, Gal. 4. v. 6. per peccatum corda nostra, contaminata erant, sed fide in Christum purificantur, Act. 15. v. 9. ut fiant templa & hospitium Spir. S. 1. Cor. 3. v. 6. Typum habemus. 1. Reg. 18. v. 43. seqq. eum per longum tempus nulla decidisset pluvia, Elias ascendit montem Carmel, & precibus suis pluviam impetravit: Ita Christus ad cœli montes subvectus per ascensionem salutarem pluviam impetravit, Pl. 68. v. 10. Hoc tantum beneficium gratâ mente agnoscamus, & si velimus, ut ad nos quoque Spiritus ille gratia & precum descendat, opera tenebrarum abjiciamus, & sobriè, justè & piè vivamus in hoc mundo, ut Paulus monet, Tit. 2. v. 12. Rom. 13. v. 12.

De Secundo.

Restat ut dicamus etiam aliquid de *Spiritus Sancti officio*, quod triplex est juxta ipsius Christi descriptionem.

I. Consolatorium. Nam paraclitum vocat, quod vocabulum forense est, & advocatum notat, qui causam clientis in foro coram tribunali fideliter agit, ne ipsi fiat injuria. Hoc est proprium Sp. S. officium, quod exercet

1. Tempore externa tribulationis, quando vel in exilium relegamur cum Elia, 1. Reg. 19. v. 3. vel in carcerem detrudimur cum Micha, 1. Reg. 22. v. 27. vel omnibus bonis spoliatur cum Jobo c. 1. v. 13. vel diu-

turno morbo affligimur cum paralytico, Joh. 5. v. 5. ibi Spiritus S. adjuvat infirmitatem nostram, Rom. 8. v. 26. unde Spiritus roboris vocatur, Esa. 11. v. 2. cujus rei exemplum habemus in Apostolis, Act. 5. v. 41.

2. Tempore interna tentationis, quando Satanas, telis suis ignitis nos adoritur, Eph. 6. v. 16. & dies noctesque nos accusat coram Deo, Ap. 12. v. 10. Ibi Spiritus S. *ὑπερευρυχάει* plus quàm interpellat pro nobis, Rom. 8. vers. 26. imò certos nos reddit de *ὕποθεσία*, Gal. 4. v. 6. & gratiosa Dei in habitatione. Joh. 4. v. 13.

3. Tempore ultima emigrationis, ibi perhibet testimonium spiritui nostro, & meritum Christi revocat, qui morti venenum & inferno pestis factus est, ut nos ex potestate tenebrarum liberaret, Os. 13. v. 14. adeoque mortem nostram in dalcem somnum transmutavit, & viam ad cœlestem patriam aperuit: Hæc consolatio in morituris spirituale gaudium accendit, ut cum Jobo exclament Job. 19. v. 25. Scio quod redemptor meus vivit, &c. & cum Paulo, bonum certamen certavi, &c. 2. Tim. 4. v. 7.

II. Reprehensorium. Quia enim Spiritus S. tales in mundo homines invenit, qui occæcati sunt à Diabolo, & juxta normam verbi divini non incedunt, alio modo officium suum exercet, nimirum arguendo & reprehendendo, quod tamen non facit immediatè, sed per præcones verbi tanquam suos in hoc opere ministros, unde sal terræ à Christo vocantur, Matth. 5. v. 13. quia non merum mel vel sacharum, sed etiam sal interdum, id est, accerbis increpationes adhibere debent, quo sal corrupta caro nostra indiget, ut ab aeterno exitio præset vetur.

Versatur autem circa triplex objectum, quorum

1. *Est peccati atrocitas.* Nam arguet mundum de peccato, inquit Christus, quia non credunt in me. Alia quidem sunt peccata, propter quæ mundus argui meretur, sed illa aliquo modo rationi nota sunt, & arguuntur ab ipsa committentium conscientia, Rom. 2. v. 15. quin etiam Magistratus officium Deus instituit, qui gladio delicta publica coercere, & ita disciplinam externam conservare debet, Rom. 13. v. 4. Sed incredulitas est peccatum absconditum, quod mundus pro peccato non agnoscit. At Spiritus S. peccatum eam esse omnium maximum evincit. Quo pertinent dicta Scripturæ, Joh. 3. v. 18. 36. Marc. 16. v. 16. Rom. 14. v. 23. Ebr. 11. v. 6. Sicut enim fides est fundamentum & radix omnium virtutum: Ita incredulitas est fons & radix omnium peccatorum, quod hinc etiam elucescit: Per lapsum omnes homines per naturam sunt peccatores, Rom. 3. v. 23. sed per fidem in Christum, qui pro peccatis satisfecit impetratur remissio. Ubi ergo incredulitas, ibi non habet locum remissio sed peccata manent & retinentur Joh. 3. v. 36.

2. *Justitia vanitas.* Arguet mundum de justitia, inquit porro Christus, quia ad patrem vado, & posthac non videbitis me. Christus suo habitu, passione & satisfactione veram justitiam nobis promeruit quæ coram Deo consistere possumus, sed mundus despicit justitiam illam, & propriam stabilire satagit. Properea Spiritus S. hoc nomine mundum arguit, & eos, qui propriam justitiam coram Deo stabilire volunt, veræ Dei justitiæ subjectos non esse aperte docet, Roman. 10. v. 3.

Hoc contra justitiosos quoscunque observandum est, qui veram justitiam propriis operum meritis ascribunt contra totam

Scripturam, quæ ex gratiâ, Rom. 3. v. 24. gratis, dono Dei non ex operibus Eph. 2. v. 8. nos justificari asserit, ne quis gloriatur, hinc vita æterna χάρισμα τῆς εἰς εἰς ἐν Gnadenge-schenk des lieben Gottes à Paulo vocatur, Rom. 6. v. 23.

3. *Judicis iniquitas.* Nam arguet mundum, inquit Christus, de judicio, quia Princeps mundi judicatus est.

Mundus perversè judicat

1. *Deside,* & si quis non affert ea, quæ ipsi placent quæque judicio rationis congruunt, hæreticum illum pronunciat & seductorem, sicque judicium suum non conformat ad regulam verbi, sed ad normam proprii arbitrii, quod Christo accidit Joh. 18. v. 37. 38. & Paulo, Act. 17. v. 18. Hoc præposterum judicium mundi arguit Sp. S. & ostendit illud procedere ex instinctu Sathanæ, qui est Princeps mundi, Joh. 14. v. 30. proinde pii non curent hoc judicium mundi, sed audiant Spiritum S. qui dicit: Princeps mundi judicatus est per mortem Christi, quæ expoliavit Principatus, & fortem armatum vicit, Col. 2. v. 15. Luc. 11. v. 21.

2. *De cruce,* nimirum secundum externum aspectum, Johan. 7. v. 24. & putat crucem esse signum iræ divinæ, prosperitatem autem signum divinæ gratiæ. Sed præposterum iterum est hoc mundi judicium, unde Spiritus Sanctus arguit mundum de hoc judicio & docet, Deum eos, quos diligit castigare & cruci subicere, Ebr. 12. v. 6.

3. *De futura luce,* & vanum est, inquit, servire Domino, Mal. 3. v. 14. non est seculum aliud, nec merces digna pro justis, nec pœna pro impiis, quod Cain ad Abelem dixit juxta Targum Hierosolymitanum, Gen. 4. sed Spiritus S. de hoc perverso mundi judicio itidem mundum arguit, ostendens,

Deum

Deum statuiffe diem in quo iudicaturus fit orbem in æquitate, Act. 17. vers. 31. confer Rom. 14. v. 10. 2. Cor. 5. v. 10. Ebr. 9. v. 27.

III. *Informatorium*, quod exercet

1. *Veritatem prædicando*, v. 12. 13. Diabolus est spiritus mendax in ore omnium hæreticorum, & hoc unum in votis habet, ut supprimat Evangelii veritatem, & omnes omnino homines in errores seducat. Sed Spiritus S. qui est Spiritus veritatis ostendit nobis viam salutis quam ambulare, & neque ad dextram neque ad sinistram ab illa declinare debemus, Ef. 30. v. 21.

Hoc facit non ἐν θρασυαίῳ per raptum, sed ἀκροαίῳ per sonum & auditum verbi divini, proinde Christus addit: non ex se ipso loquetur, sed quæcunque in arcano Trinitatis consilio de salute hominum decreta, ab ipso Christo ex sinu patris prolata, & in Scripturis patefacta sunt, hæc ipsa & non alia proponet, explicabit & illustrabit. Audiamus igitur ministros Dei, si doceri volumus à Sp. S. Qui enim illos audit, Deum ipsum audit, Luc. 10. v. 16.

Pontificii ex hoc loco Scripturæ imperfectionem traditionibus supplendam probare volunt. Sed perperam. Nam de ruditate Apostolorum Christus loquitur, qua portare & intelligere non poterant regni sui mysteria, propterea Spir. Sanctum promittit, qui visibiliter in die Pentecostes super ipsos effundendus, & omnia quæ hæcenus portare & intelligere non poterant, in memoriam ipsis revocaturus erat, Joh. 14. v. 26. hinc cap. præcedente 15. v. 15. expressè dicit, omnia, quæcunque audivi à patre meo, nota feci vobis.

Acquiescite igitur vos mei in Scripturis Prophetis, & Apostolicis, quibus omne consilium Dei de nostra salute nobis revela-

Nota. Quia Spiritus hoc officium Spiritus S. s. pagit incedit, d. mediatè p. abt. Dei à universis ecclesiis sanctus prædicat, quanta segt. Spiritus hoc officio in te ministrorum ecclesie: inbeg. de hoc Spiritus ministrorum ecclesie officio in vobis hinc quoniam sic hoc Evang. agi potest.

tum est, Act. 20. v. 27. multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur, Sir. 34. v. 7. 8.

2. *Futura annunciando*, vers. 13. Est enim Spiritus qui per Prophetas locutus est, 2. Pet. 1. vers. 21. Spiritus sapientiæ & scientiæ Esa. 11. v. 2. & scrutatur omnia etiam profunda Dei. 1. Cor. 2. v. 10. Ita prænuñciabat per Ahabum futuram annonæ caritatem, Act. 1. v. 28. & Pauli vincula, Act. 21. vers. 11. per Paulum lupos in vasuros ovile Christi cum violentia, Act. 20. v. 29. 1. Tim. 4. vers. 1. 2. Tim. 3. v. 1. & revelationem Anti-Christi 2. Thess. 2. v. 3. &c.

Hoc facit adhuc hodie, quando sub cruce fidelibus annunciat futuram gloriam, 2. Cor. 4. v. 17. & certissimam carnis nostræ resurrectionem & glorificationem, 1. Cor. 15. v. 21. ne abjiciamus animum, sed constanter crucem à Deo nobis immisam perferamus, certissimè scientes, passionem huius seculi non esse condignam secutura gloria, Rom. 8. vers. 18.

3. *Christum glorificando*, v. 14. 15. quod fit, quando per ministerium Evangelii declarat & demonstrat, quod sit Dei filius, unicus mundi redemptor, extra quem non sit ulla salus, Act. 4. v. 12. Nam de hoc Jesu testantur omnes Prophetæ, quod remissionem peccatorum accepturi sint per nomen ejus omnes qui credunt in eum, Act. 10. v. 43. Hinc addit Christus: De meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæcunque Pater habet mea sunt, propterea dixi vobis, quod de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

Apparet inde, doctrinam Christi non esse novam sed antiquissimam. Nam Spiritus

Sanctus quod per Apostolos protulit, à Christo accepit, Christus à Patre, Joh. 8. v. 38. 40. v. 42. Joh. 5. v. 30. 6. v. 38. Qui igitur doctrinam Christi non affert, sed impugnat, qui Christum non glorificat, sed blasphematur, à Deo non est. Probemus ergo Spiritus, & non credamus omnibus & singulis, 1. Joh. 4. v. 1. vide etiam 1. Joh. v. 10. 11.

Dominica Vocem Jucunditatis.

Evangelium Joh. 16. v. 23. 30.

AD Regem Ahasverum nemini concedebatur aditus, nisi qui vocatus erat, & si quis contra hoc statutum intrabat in atrium, mox interficiebatur, Esth. 4. v. 11.

Secus Rex Regum & Dominus dominantium, qui neminem ad se venientem foras expellit, Joh. 6. v. 37. imò thesauros beneficiorum suorum omnibus vult apertos, & clavem precum nobis dedit, per quam cæleste τραπεζιον recludere & ex thesauris Dei pro lubitu depromere possumus, quicquid nobis opus est. Hinc Sponsam suam amicissimè invitat, Cant. 2. v. 13. surge, propera amica mea, speciosa mea & veni, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Quibus verbis prædicat

1. *Sponsa venustatem*, quæ non est communiata, jacet enim naturâ in sanguinibus, Ezech. 16. v. 6. sed donata, Esa. 60. v. 10. Apoc. 19. v. 7. 8. hic est ornatus sponsæ interior, quo coram Deo fulget Pl. 45. v. 14.

2. *Vocis suavitatem*, per quam intelligitur fiducialis oratio, quâ cum sponso suo loquitur. Hanc expetit Christus audire, proinde invitat discipulos suos & omnes Christianos in prælecta pericope. Hactenus non petiistis quicquam in nomine meo, petite & accipietis, ut gaudium vestrum perfectum sit.

Constat Evangelium tribus partibus, ut sunt:

- I. *Orationis commendatio.*
- II. *Adminiculatorum suppeditatio.*
- III. *Discipulorum adstipulatio.*

II.

EXEGESIS.

MOses ad mandatum Dei conficiebat singulare thymiana ex odoratis & pretiosis aromatis, quod singulis diebus, manè & vesperi, in odorem suavitatis Deo adolendum erat, Exod. 30. v. 34. Per hoc suffimentum adumbratæ sunt preces piorum, Apoc. 8. v. 3. quæ spirituale incensum præstant in oculis Dei, Psal. 141. v. 2. & sine intermissione exerceri debent, 1. Thess. 5. v. 17. ut manè ordiamur & vesperi etiam finiamus opera vocationis nostræ cum precibus, si Dei benedictionem comitem habere velimus. Omnia enim sanctificantur per orationem, 1. Tim. 4. v. 5.

Hoc idem vult Christus in hodierno Evangelio, ubi orationem nobis commendat

I. *Ratione necessitatis*, quæ triplici filios astringit. Ponitur enim hic

I. *Mandatum*. Petite, inquit Christus. Quod confirmatur Deut. 6. v. 13. Pl. 50. v. 15. Esa.

Esa. 55. v. 6. Matth. 7. v. 7. c. 26. v. 41. Luc. 18. v. 1. 1. Tim. 2. v. 1. non igitur relictum est in nostro arbitrio an velimus orare, nec ne, sed obligati sumus mandato Domini supremi, qui non solum corpus occidit, sed animam simul in infernum præcipitet, Matth. 10. v. 28.

2. *Debitum.* Nam ad discipulos suos Christus sermonem dirigit. Quisquis igitur verus est discipulus Christi, huic mandato libenter obtemperat, & cum Christo Magistro suo colloqui desiderat, quod fit per orationem, quæ colloquium Deo à Cypriano appellatur ex Ps. 19. v. 15.

Hæc est summa hominis Christiani dignitatis, Deuter. 4. vers. 7. verus discipulus Christi est templum & habitaculum DEI, Johan. 14. v. 23. 2. Cor. 6. vers. 16. Jam verò ubi est templum Dei, ibi etiam offerri oportet sacrificium, quod est oratio, Psalm. 141. v. 2.

Verus discipulus Christi accepit unctio- nem Spiritus, 1. Johan. 2. v. 27. Spiritus S. autem est Spiritus precum, Zach. 12. v. 10. ubi igitur Spir. Sanct. habitat, illum ad preces compellit, Rom. 8. v. 14.

Verus discipulus Christi est spiritualis miles, sub vexillo Christi, ergò necessarium ipsi est, ut precibus sese muniat, Ephes. 6. vers. 11.

3. *Periculum.* Diabolus obambulat ut leo rugiens, 1. Petr. 5. vers. 8. caro concupiscit adversus Spiritum, Galat. 5. v. 17. mundus in maligno positus, 1. Johan. 5. v. 19. & non acquiescit prius, quam principis sui desideria, sanguine & cæde expleverit, Job. 8. v. 44. Imò optima portio nostra in hac lachrymarum valle est labor & dolor, Ps. 90. v. 10. Hi sunt stimuli, qui ad Dominum nos ire compellunt, Esa. 26. v. 16. Ps. 18. v. 7. sicut

enim hîc Christus discipulis suis tristem in mundo sortem prænuncians ad preces remittit: Ita adversus omnia mundi pericula in precibus munimentum & medicamentum invenimus, quò pertinet exemplum Moïsi, Exod. 17. v. 11.

2. *Ratione proprietatis.* Tria enim potissimum vera oratio requisita habeat necesse est, ut fiat

1. *Intelligenter*, non cæco impetu, quo feruntur ethnici solem & lunam adorantes, Sap. 13. v. 2. & mutantes gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & quadrupedum & serpentium, Rom. 1. v. 23. Itemq; Pontificii, qui coram idolis procidunt, quæ ex auro & argento confecta sunt, os habent, & non loquuntur, &c. Psalm. 115. v. 5. seqq. & sanctos demortuos invocant, qui ignorant nos, Esa. 63. v. 16. Hi omnes nesciunt quid adorant, Johan. 4. v. 22. sed ad Deum vivum & verum dirigenda est oratio, qui ita se patefecit in Scripturis, quod sit æternus Pater, qui æterno genuit filium, eumq; in plenitudine temporis misit in mundum, ut esset noster mediator & redemptor, à quo Patre & filio procedit Spiritus S. qui mittitur in corda credentium, Hinc Christus in Evangelio: Quicquid petieritis Patrem, inquit, dabit vobis. Est enim (1.) Omnis boni fons & origo, Jac. 1. v. 17. (2.) καρδιουργός, 1. Reg. 8. v. 39. (3.) potest omnia superabundanter facere, quam petimus & intelligimus, Eph. 3. v. 20. (4.) miseretur nostri sicut Pater liberorum, Psal. 103. v. 13. & (5.) propè est omnibus invocantibus eum, Psalm. 145. v. 18.

2. *Reverenter*, nimirum in nomine Christi. Ipse enim solus est mediator noster, 1. Tim. 2. vers. 5. qui apud Patrem pro nobis

nobis interpellat, Rom. 8. v. 34. in quo omnes promissiones sunt ita & Amen, 1. Cor. 1. v. 20. Hujus merito si fundetur oratio, nunquam frustra effunditur. Pater enim diligit filium Joh. 5. v. 20. & in eo nos acceptos reddidit, Eph. 1. v. 6. Quemadmodum enim in V. T. orantes dirigebant faciem suam ad templum Hierosolymitanum, vel in templo ad aram propitiatorii, 1. Reg. 8. vers. 48. ita nostrum propitiatorium Christus est, Rom. 3. v. 25. ad quem oculi animique inter orandum dirigendi sunt, per hunc enim accessum habemus ad Patrem per fidem, Rom. 5. v. 2. ipse preces pro nobis obtulit, Ebr. 5. vers. 7. adeoque per ipsum unice accedimus ut misericordiam consequamur, Ebr. 4. v. 16. unde illi etiam soli danda est gloria, Ps. 115. v. 1. Esa. 48. v. 11.

3. *Frequenter*. Hactenus non petiistis quicquam in nomine meo, inquit Christus, petite & dabitur vobis. Petierant quidem Apostoli, sed more V. T. sub involucrio propitiatorii, quia praesentiam Christi corporalem tantum externis oculis intuebantur. Mediatorem verò N. T. esse sub propitiatorio adumbratum nondum intelligebant. Proinde Christus eos in nomine suo posthac jubet orare explicitè sine involucribus typicis. Umbra enim adventante corpore evanuerant, Col. 2. v. 17.

Nos colligimus inde, quod frequenter orare & non deficere debemus, dicente alibi Christo, Luc. 18. vers. 1. *Oremus cubitum iuvi*, ut in mediis tenebris Dominus sit nostralux, Ps. 27. v. 1. *Oremus de lecto iterum surgentes*. Nescimus enim quid serus vesper vehat, Sir. 18. v. 28. *Oremus domum exeuntes*, multi enim exierunt sani & incolumes, & mortui illati sunt. *Oremus domum repentes*, ut Deus benedicat laboribus manuum

nostrarum. Nisi enim Dominus aedificaverit domum, in vanum laborant qui aedificant eam, Psal. 127. vers. 1. *Oremus mensa accumbentes*, ut cibus profit corpori. *Oremus de mensa surgentes*, & gratias agamus Deo, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, Psal. 145. v. 16. Qui non orat, inquit Lutherus, scire debet, quod non sit Christianus, neque ad regnum Dei pertineat. Hinc est, quod totus cultus divinus orationis nomine exprimitur, Joh. 4. v. 21.

4. *Confidenter*, absque ulla haesitatione. Nam Pater est, quem invocamus. Si quid petieritis Patrem, inquit Christus, dabitur vobis. Quis igitur tam timidus esset, ut confidenter non accederet? Oramus Patre jubente, Psalm. 50. v. 15. Fratre instituyente, Matth. 6. v. 9. Advocato impellente, Rom. 8. vers. 14. cur de exauditione dubitabimus? Certè qui dubitat, Deum mendacem facit, 1. Joh. 5. v. 10. & nihil quicquam accipiet, Jac. 1. v. 7.

3. *Ratione utilitatis*, quae multiplex, sed Christus unicà exauditionis vocola omnia complectitur, quando dicit: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabitur vobis. Quàm latè igitur patet nostra indigentia, tam latè etiam hæc promissio se extendit, per quam confirmamur, quod omnia ad hanc futuram vitam necessaria per preces impetrare possimus. Oratio est *baculus Moysi*, quo mare rubrum divisit, Exod. 14. v. 21. *funda Davidis*, quâ Goliathum prostravit, 1. Sam. 17. v. 49. *Cythara Davidis*, quâ Diabolum fugavit, 1. Sam. 16. v. 23. *Scala caeli*, per quam gemitus nostri ascendunt, & Dei gratia descendit, Gen. 28. v. 12. *Columna inter Ecclesiam & hostes*, Exod. 14. vers. 20. *Organum Organorum*, notante Chrysolostomo,

mo, quo mediante consequi possumus, quicquid nobis ad sustentationem huius & consecutionem futuræ vitæ salubre & necessarium est. Nam propè est Dominus invocantibus eum, & facit voluntatem timentium se, inquit David Ps. 145. v. 18. 19.

De Secundo.

Quia regerere poterant Apostoli, se esse indignos vel etiam rudes, & non calle-
re artem orandi, Christus promittit ipsis

1. *Spiritus Sancti presentiam.* Hæc per proverbialiter locutus sum vobis, inquit, non quod verba Christi in se obscura fuerint, sed ex sensu discipulorum, qui ob ruditatem suam ea intelligere non poterant, ideoque proverbialiter esse reputabant. Veniet autem tempus, cum non amplius in proverbialibus vobis loquar, sed palam &c. Quibus verbis respicit (1.) ad tempus, quo cum Apostolis post resurrectionem suam conversatus est, Act. 1. vers. 3. & intelligentiam ipsis aperuit, Luc. 24. v. 31. (2.) ad tempus visibilis effusionis Sp. S. in die Pentecostes, qui Apostolis omnia explicaturus, eosque tanquam Spiritus gratiæ & precum informaturus erat, quomodo in nomine & fiducia Christi rectè orare debeant, Zach. 12. v. 10.

Hæc est insignis consolatio pro timidis & perturbatis conscientis, quando sibi ex instinctu Diaboli imaginantur, se indignos esse, ut accedant precibus suis ad Deum, qui sit ignis consumens, Deut. 4. vers. 24. & peccatores non audiat, Joh. 9. v. 31. Spiritus S. adjuvat infirmitatem nostram, & Spiritui nostro testimonium perhibet, licet naturam filii iræ Eph. 2. v. 3. à Deo separati per peccatum, Esa. 59. vers. 2. quod tamen per Christum facti sumus filii Dei & hæredes regni cælorum, Rom. 8. v. 17. Impossibile

igitur est, quod à Deo efficitur, in nobis, à Deo repudiari. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilium opportunum, Ebr. 4. v. 16.

2. *Dei Patris clementiam,* vers. 26. 27. Non dico vobis, inquit, quod ego rogaturus sum Patrem pro vobis, ipse enim Pater amat vos. Quibus verbis officium suum mediatorium non tollit, sed paulò post finitâ hæc concione denuò confirmat Joh. 17. v. 20. quin & semper adhuc vivit, ut interpellat pro nobis, Ebr. 7. v. 25. Scopus igitur Christi est plenâ fiduciâ discipulos suos animare, ut sciant, Deum non esse iratum iudicem, ad quem non audeant precibus suis accedere, sed benignissimum Patrem, qui ex animo ipsis bene cupiat, Ps. 103. v. 13.

Misericordia illa adhuc durat, & tanta est, quantum ipse Deus est, Sir. 2. v. 22. quâ cogitur quasi, ut preces nostras exaudiat, Of. 11. v. 8. Expende quæso imaginem cordis materni, 1. Reg. 3. v. 26. & paterni, Luc. 15. v. 20. & firmiter statue eodem modo ex paterno & materno corde Deum erga te affectum esse, Esa. 49. v. 15. Luc. 11. v. 11. 12. 13.

3. *Meriti sui efficientiam.* Pater amat vos, inquit Christus, quia vos amastis me, & credidistis, quod à Deo exiverim, exivi à Patre, &c.

Quo brevi aphorismo personam & officium suum eleganter complectitur. Nam à Patre exivit, & venit in mundum per incarnationem suam, dum humanam naturam assumpsit, ut in illa & per illam moriendo & patiendo redemptionis nostræ mysterium perficeret, quo absoluto iterum ad Patrem divertit, ascendendo ad cælos, & ad dextram Patris confidendo, mundumque corporali & terrena conversatione depositâ
reli-

reliquit. Interim nobiscum est & manet illocaliter & invisibiliter præsentia merè divinâ carni per & propter unionem personalem communicata, omnibus diebus usque ad consummationem seculi, Matth. 28. vers. 20.

Hoc meritum Christi si quis fundamentum ponit suarum precum, non est, quod de exauditione dubitet. Nam Pater amat filium, Joh. 5. vers. 20. & quicquid petimus in nomine ejus obtinere possumus, 1. Joh. 5. v. 14. Est enim advocatus noster apud Patrem, 1. Joh. 2. v. 1. Ebr. 9. vers. 24. per quem habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem ipsius, Eph. 3. v. 12.

De Tertio.

Superest *discipulorum aspulatio*, v. 29. 30. quæ est

1. *Præsumptuosa.* Quia enim paulò antè Dominus ruditatem & ignorantiam eorum redarguerat, propterea quod verba ejus videbantur ipsis ænigmata, jam ad amolendam suspicionem istam verborum Christi intelligentiam præsumptuosè jaçant. Ecce, inquit, nunc apertè loqueris, nec similitudinem ullam dicis. Sed die sequente, cum Christus in hortu caperetur, experientia docuit, quàm frigida fuerit ipsorum confessio, dum aufugerunt omnes, & Christum solum reliquerunt, quod v. 23. seq. ipsis prædixerat.

Caveamus igitur præsumptionem, & non confidamus in propriis viribus sed operemur potiùs salutem nostram in timore & tremore, Phil. 2. vers. 12. & qui stat, videat ne cadat, 1. Cor. 10. v. 12.

2. *Religiosa.* Tribuunt enim Christo,

1. *Scientia universalitatem.* Nunc scimus, inquit, quod scis omnia, nec opus est tibi, ut quis te interroget. Quæ certè egregia de majestate Christo secundum carnem communicatâ, est confessio. Nam omnia scire non est *ὄλησ ἀνθρώπου*, sed Dei proprium, qui *καὶ ἀρδι, οὐνός ης* dicitur 1. Reg. 8. v. 39. & fines mundi intuetur, imò omnia quæ sub cælo sunt, Job. 28. v. 24. Quia igitur de Christo dicunt Apostoli, quod omnia sciat, nec ullius informatione indigeat, Deitatem ejus astruunt contra Arianos, & communicationem majestatis infinitæ contra Calvinianos. Nam super virgam de radice Jesse requievit Spiritus scientiæ & sapientiæ, Esa. 11. vers. 2. & in Christo secundum carnem absconditi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ, Coloss. 2. vers. 3. nam divina natura est æterna & substantialis Patris sapientia, Prov. 8. vers. 1. Sap. 9. v. 9.

Hæc doctrina consolatione plena est. Si enim Christus Salvator noster scit omnia, miseriam etiam & afflictionem nostram sciet, Pl. 10. v. 14. & non dabit nos tentari supra id quod possumus, sed *ἐκ βασιμ* monstrabit, ut sufferre possimus, 1. Corinth. 10. vers. 13.

2. *Officii sublimitatem*, quod à Deo exiverit, verus nempe Salvator mundi, quod contra Judæos observandum est, qui Messiam illum obstinatè repudiant, & alium expectant, sed frustra. Jam dudum enim exivit à Patre, ut cum Andrea gaudere & dicere possimus: Invenimus Messiam, Johan.

1. v. 41. Cui sit laus & benedictio
in sempiterna secula,
Amen.

In Festo Ascensionis Christi.

Evangelium Marc. 16. v. 14. 20.

Vid. *Mediæ*
Epist. pag.
296. a. **A**rcæ fœderis cum multo jam tempore in tentoriis Castrensibus habitasset, summo tandem honore, magnificentia & pompâ in templum Salomonis deducta fuit, 1. Reg. 8. v. 4. seqq. *6. Num. 10. 33.*

Hanc figuram hodie adimpletam videmus. Christus est vera arca salutis, per arcam fœderis designatus, Rom. 3. v. 25. hic cum aliquanto tempore in similitudine hominum in deserto hujus mundi obambulasset, tandem omni quâ fieri potuit pompâ, solennitate, triumpho & majestate, ex civitate David, id est, ex ecclesia militante, in templum Salomonis, id est in cœlum, & in Ecclesiam triumphantem translatus est, ubi nunc sedet ad dextram Patris sub alis Cherubim & Seraphim, & dominatur in medio inimicorum, Pl. 110. v. 2. à mari ad mare, Pl. 72. v. 8. super omnem principatum & potestatem, & virtutem & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc, sed & futuro seculo, Eph. 1. v. 21.

De hac gloriosa Christi in coelos elevatione agit prælecta Evangelii pericope, quæ in duas potissimum partes dividi potest. Occurrit enim

I. *Prævia instructio.*

II. *Ascensionis Consecutio.*

J. J.

EXEGESIS.

Pincerna Pharaonis è carcere liberatus & pristino honori restitutus obliviscatur Josephi, qui ipsi hoc eventurum ex somnio prædixerat, Gen. 40. v. 13. Ita non affectus

est Christus Salvator noster, postquam ex carcere sepulchri prodiit, sed primo statim die Apostolos fugitivos præsentia suâ exhiberat, & multis modis ostendit, quod antiquam affectionem non deposuerit, sicut in hodierno Evangelio talis apparitio, & quidem ultima sive postrema describitur, quâ ante suum in coelos ascensum instruit Apostolos, quomodo officium suum administrare debeant.

Instructio illa tribus membris absolvi- tur ut sunt

I. *Increpatio*, v. 14. nam *ἀνείδοντες*, inquit Evangelista, exprobravit illis, quod his qui vidissent ipsum resuscitatum non credidissent. Hoc facit ex amore. Nam habet & amor plagas suas, inquit Ambrosius. Et Salomo Prov. 27. vers. 6. Melior est manifesta correctio, quàm amor absconditus. Meliora sunt vulnera diligentis, quàm oscula odientis.

Sequantur ministri Ecclesiæ, & auditores suos objurgent tempestivè & intempestivè, 2. Tim. 4. v. 2. aliàs erunt canes muti, Esa. 56. vers. 10. Auditores verò increpationes ejusmodi animo humili & placato suscipiant. Qui enim custodit increpationes, astutior deinde fit, & auris quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientum commorabitur, Proverb. 15. v. 31.

Notandum hic

I. *Tempus*, quando facta sit hæc apparitio, nimirum postea recumbentibus undecim, ipso quadragesimo die, cum jam ab eis in coelum ascensurus esset, quâ repetitâ ma-

nifestatione
Nisi è sit pbabile, hæc fuisse ultimam. Tho. magis
Nisi è die factam: Sed potio fuisse illam
describit Joh. 20. 26. seqq. Vid. Beza. Not. ad
Marc. 16. 14. It. Spenz. Tract. X. 17. 18. 19. 20.
Fest. Ascens. p. 898.

nifestationē clarissimum bonitatis & misericordiae suae exemplum statuit. Sicut enim pastor fidelis, ovem amissam sollicitē quærit, jamque diu tritas itque reditque vias, dum invenit illam: Ita Christus non semel aut bis, sed ter, quater & amplius quærit Apostolos suos, qui percusso pastore sicut oves hinc inde dispersi erant, Zach. 13. v. 7. Luc. 15. vers. 4.

Hanc Christi sollicitudinem & bonitatem semper nobis ob oculos ponamus, si quando contingat nos in fide etiam infirmari, ut recordemur, nos misericordissimum habere pastorem & Pontificem, qui compati non modò possit sed & velit infirmitatibus nostris, Ebr. 4. v. 15.

2. *Scopus*, qui duplex. Taxat enim duo vitia capitalia, quorum

1. *Ἐστὶ ἀπιστία*, incredulitas. Audiverant ex ore Mariæ Magdalene, Christum vivere, Marc. 16. v. 10. quod confirmaverant ceteræ mulieres, Matth. 28. vers. 1. & Emauntini, Luc. 24. v. 35. sed nolabant credere, & verba illa videbantur illis ὡσεὶ λίθους, Luc. 24. vers. 11.

O fugite vos mei, fugite peccatum hoc, quod est mater & radix omnium peccatorum, & imitami potius Abrahamum, qui credidit contra spem in spem, Rom. 4. v. 18. qui enim incredulus est filio, vitam non videbit, sed ira Dei manebit super ipsum, Joh. 3. vers. 36.

2. *σκληροκαρδία*, cordis durities, quæ tamen eo sensu de Apostolis non prædicatur, quo Stephanus eam Judæis tribuit & horum senioribus, Act. 7. v. 51. nam renati erant & à mundo separati, Joh. 15. v. 19. Sed quia reliquias peccati adhuc sentiebant, & tot resurrectionis testes mendacii arguere non erubuerant, duritiem cordis lapidei

Christus ipsis exprobrat, ut succedat cor carneum charitate plenum, & verba quæ recedens diceret, in corde eorum arctius impressa remanerent, quæ D. D. Hieronymi & Gregorii verba sunt.

Hodie talis *σκληροκαρδία* & durities cordis valde frequens est. O quotusquisque est, qui istis, qui Christum oculis viderunt, manibus palparunt, auribus audierunt, 1. Io. 1. v. 1. Apostolis puta & Evangelistis, in his, quæ de Christo scripta reliquerunt, non credit? Exemplo sunt Pontificii, qui concilia, Papam & humanas traditiones Scripturæ S. anteponunt. Exemplo etiam sunt Sacramentarii, si enim crederent Christo & Apostolis, verba Institutionis Cœnæ Dominicæ non tam obstinatè oppugnarent. Meritò igitur hinc cum Propheta exclamandum: quis credit auditui nostro? Esa. 53. vers. 1.

Mortificemus nos illam cordis duritiem, & oremus Deum, ut auferat de corde nostro cor lapideum, & donet nobis cor carneum, juxta promissionem Ezech. 36. v. 26.

II. *Ablegatio*. Nam finitâ increpatione vocationem Apostolorum repetit, dicens: Ite in universum mundum, & prædicate Evangelium omni Creaturæ. Ex his verbis apparet, quod ablegatio Apostolorum fuerit

1. *Peculiaris*, nam ad prædicandum emittuntur, non ad regnandum vel ad otianandum, vel ad luxuriandum. Qui igitur terrenis negotiis sese implicant, equis, mulis, rēdis & curribus vehuntur, & ut Reges gentium dominantur, quod apud Pontificios Papa, Cardinales, Episcopi, &c. faciunt, non sunt legitimi Apostolorum successores. Ite, inquit Dominus, prædicate. Prædicantes esse debent, & vocem suam confidenter exaltare, Esa. 58. vers. 1. si ministri Evangelicæ partes

partes masculè implere velint. Prædicantis igitur nomen, quod Pontificii tantoperè calumniantur, non averfari debemus, nam omnes Prophetæ, Apostoli, Iohannes Baptistæ, & Christus ipse fuerunt prædicantes, Esa. 81. v. 1. Jer. 7. v. 2. Matth. 3. v. 1. Luc. 3. v. 3. Matth. 4. vers. 23. Videamus autem, ut prædicemus Evangelium, non aniles fabulas, 2. Pet. 1. v. 16. vel doctrinas demoniorum, 1. Tim. 4. v. 1. qui enim aliud Evangelium prædicat, quàm Apostoli prædicarunt, anathema sit, inquit Paulus Gal. 1. vers. 8.

2. *Universalis,*

1. *Ratione terrarum.* Nam in omnem mundum jubentur ire, ut impleretur illud Psalm. 19. v. 5. Ante passionem suam præcipiebat Apostolis: In viam gentium ne abieritis, & in Civitates Samatitanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves, quæ perierunt, domus Israel Matth. 10. vers. 5. His enim primùm oportebat annunciari verbum Dei, Act. 13. v. 46. Jam verò post resurrectionem verbaliter sonant: Ite in universum mundum, quia Judæi contemnebant Evangelium, & in locum ipsorum Ethnici adoptandi erant, juxta prædictiones Prophetarum Esa. 60. v. 5. seqq. Huc pertinet inter alia vaticinium Zachariæ c. 14. v. 4. nam tempore ascensionis steterunt pedes Christi in monte Oliveti, scilicet est mons in quatuor partes, quando ab illo egressi Apostoli ad quatuor mundi plagas abierunt, & Evangelium de Christo ubique prædicarunt. Quò enim non pervenit pes Apostolorum, eò tamen pervenit sonus eorum. Notate hoc vos mei, in consolationem. Nam ubicunque estis, etiam in media Turcia, Deum propitium habetis, qui

vestram salutem desiderat, & clamat Esa. 44. v. 22. Convertimini ad me, & salvi eritis omnes fines terræ.

2. *Ratione personarum.* Nam omni creaturæ prædicare jubentur, non quidem irrationali, ut Monachi fabulantur S. Anthonium piscibus, S. Franciscum passeribus, Bedam lapidibus, &c. prædicasse, sed rationali, sive omnibus gentibus, ut Matthæus explicat. Hoc etiam fecerunt: Nam abeuntes prædicarunt Evangelium ubique, inquit Marc. c. 16. v. ult. admonentes omnem hominem, & docentes omnem hominem, & exhibentes omnem hominem perfectum in Christo Jesu, Col. 1. v. 28. ut fructificaret Evangelium in universo mundo apud omnes creaturas quæ sub cælo sunt, ibid. v. 23.

Hinc apparet evidenter, quòd velit Deus omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis pervenire, 1. Tim. 2. v. 4. id quòd sacrosancto juramento confirmat Ezech. 33. v. 11.

3. *Salutaris.* Qui enim crediderit, subicit Christus, & baptizatus fuerit, salvus erit, quiverò non credit, condemnabitur.

Verbum Evangelii non est sonus evanescens, aut litera mortua, sicut hæretici calumniantur, sed virtus Dei ad salutem omni credenti, Rom. 1. v. 16. Si quis igitur credit, hoc est gratiam Dei, meritum Christi, & inde dependentem remissionem peccatorum, justitiam, vitam & salutem æternam in Evangelio oblatam apprehendit, sibi que applicat, ex fide sua vivet, Hab. 2. v. 4.

Idem de Sacramento judicium est, quæ sunt, *σφραγίδες τῆς δικαιοσύνης*, Rom. 4. v. 11. Hic de Baptismo sermo est, qui Sacramentum initiationis à veteribus appellatur, & si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non introibit in regnum cælorum, inquit Salva-

Salvator, Joh. 3. verſ. 5. non tamen fidei & baptiſmi par & æqualis eſt neceſſitas. Fides ſimpliciter neceſſaria eſt, proinde Chriſtus expreſſis verbis dicit: qui non crediderit, condemnabitur. Nam abſque fide impoſſibile eſt Deo placere, Ebr. 11. v. 6. Baptiſmus verò neceſſarius quidem eſt, ſed non abſolutè. Excipitur enim caſus neceſſitatis, quando infans vel in utero moritur, vel in partu, vel alia quacunq; ratione baptiſmus impeditur, tunc certè baptiſmo Deus non alligatus eſt, ſed extraordinariè ſalutem infantum promovere poteſt, ſicut in V. T. infantes Iſraelitarum ante octavum diem, qui præciſe obſervandus erat, demortuos non rejecit, ut docet exemplum filioli Davidis, 2. Sam. 12. v. 23. ubi enim nulla lex, ibi nulla prævaricatio legis, Rom. 4. v. 15.

III. *Confirmatio.* Sicut enim Deus olim Moſen ad Pharaonem ablegaturus, dono miraculorum ipſum inſtrucebat, Ex. 4. v. 1. ſeqq. Ita Chriſtus h. l. miracula ſpecificat, quibus Apoſtoli doctrinam Evangelii confirmaturi erant, quæ ſunt

1. *Comitantia.* Nam ſequentur eos, inquit Chriſtus, qui crediderunt, puta Doctores Evangelii, vel etiam credentes quoscumque alios, ſiquidem in primitiva Eccleſia donum hoc commune erat, & à Spiritu Sancto diſtribuebatur ad beneplacitum, 1. Cor. 12. verſ. 11. imò hypocritis etiam dabatur, Matth. 7. v. 22.

Non igitur genuina & infallibilis Eccleſiæ veræ nota eſt, quod ſignis & miraculis clareſcere debeat, ut Pontifici putant: In Exordio quidem Eccleſia neceſſaria fuerunt, ut ad fidem creſceret multitudo credentium, 1. Cor. 14. v. 22. ſicut & nos cum arbuſta plantamus tamdiu eis aquam infundimus, quouſque ea in terra coaluiſſe vide-

mus, & ſi ſemel radices fixerint, irrigatio ceſſat, ut Gregorius loquitur. Hodie igitur miraculis non amplius opus eſt, quia doctrinam eandem habemus & amplectimur, quæ per miracula Apoſtolorum abunde confirmata eſt. Si quis igitur adhuc miracula quaerit, ad Antichriſti familiam pertinet, Mat. 24. verſ. 24. 2. Theſ. 2. verſ. 9. Apoc. 13. verſ. 13.

2. *Variantia.* Nam (1.) dæmones ejicient, quod factum, Act. 5. v. 16. 8. v. 7. 16. v. 18. (2.) linguis novis loquentur, quod completum eſt, Act. 2. v. 4. 10. v. 46. 19. v. 6. (3.) Serpentes tollent, quod Paulus fecit in inſula Melite, Act. 28. v. 5. (4.) Si quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis, quod de Johanne referunt hiſtoriæ Eccleſiaſticae. (5.) ægrotis manus imponent, & bene habebunt. Exempla vide Act. 9. verſ. 34. 28. verſ. 8.

Eluceſcit inde

1. *Dei bonitas,* qui adhuc hodiè fidelibus ſuis miraculoſè auxiliatur in omnibuſtribulationibus. Dæmonia ejiciuntur jejunio & oratione, Matth. 17. v. 21. infirmi oratione fidei ſalvantur, Jacob. 5. verſ. 15. Serpens antiquus è cordibus impiorum prædicatione & meditatione verbi divini expellitur, Jac. 4. v. 7. magnalia Dei celebrantur in omnibus iniquis, nam Evangelium fructificat in toto mundo, Col. 1. v. 6. Deus ſæpe ἀπὸ μηχανῆς auxilium mittit, de quo nemo unquam cogitavit, Pſal. 64. verſ. 10. Ergò confide Deo, qui miracula facit ſolus, Pſ. 72. verſ. 18. & non dabit in æternum fluctuationem juſto, Pſal. 55. v. 23.

2. *Chriſti poteſtas.* Nam in nomine ejus hæc miracula S. Apoſtoli operati ſunt. Ergò ad ipſum verè fide confugiendum ſemper, ille magnus eſt conſilio, & incomprehenſibilis

fibilis cogitatu, Jerem. 32. v. 19. nomen ejus turtis fortiffima, ad illum currit iuftus & exaltabitur, Prov. 18. v. 10.

De Secundo.

Vidimus inftitutionem, videbimus etiam *afcenfionem*, circa quam tria ponderanda veniunt,

1. *Modus*, quomodo afcenderit, nimirum

1. *Veraciter*. Carpocratiani circa annum Chrifti centefimum nugati funt, Chriftum animâ tantum, corpore in terris relicto, in cælum afcendiffe. Manichæi *φαινομένης* tantum & apparenter afcenfionem Chrifti interpretabantur. Sed perperam. Verè enim & realiter corpore & animâ Chriftus in cælum afcendit in præfentia omnium Apoftolorum & difcipulorum fuorum, qui oculis apertis afpexerunt, Aftor. 1. v. 9. feqq. hoc prædictum erat Pl. 47. v. 6. & 68. v. 19. Zach. 14. v. 4.

2. *Localiter*. *Ἀνελήφθη*, inquit Marcus, hoc explicat per τὸ δῖες η, Luc. 24. v. 51. recessit ab illis, & per τὸ ἐπὶ τὸ οὐρανόν, in altum elevatus est Aftor. 1. v. 9. quæ verba luculenter docent afcenfionem Chrifti non fuiſſe nudam quandam diſparitionem, ut Luc. 24. verſ. 31. *ἵνε ἀορασίαν* & inviſibilitatem, ut Luc. 4. v. 30. & Joh. 8. v. 59. sed *τοπικὴν μεταστάσιν*, localem translationem & viſibilem elevationem, quâ Chriftus in monte Oliveti propè Bethaniam ſtans è terra ſuſum viſibiliter in altum ſublatus per nubem oculis difcipulorum ſubductus & in cælum translatus eſt.

Nequaquam igitur doceamus, ſicut quidam calumniantur, Chrifti afcenfionem fuiſſe merum phantaſma, ſed toto corde credimus, & ore confitemur, quod verè & rea-

liter de loco ad locum, & quidem ſuſum elevatus, & in cælum beatorum ſtatumque plenariæ glorificationis translatus ſit. Scimus enim ipſi, niſi verè in cælum afcendiſſet, quod afcenſio ipſius nihil nobis prodeſſe poſſit, ſicut etiam veritas paſſionis & mortis præſupponitur, ut fructus ex ea ad nos derivetur. Ubi autem ſit illud coelum, in quod Chriftus afcendit, *noſtræ fragilitatis non eſt diſcutere*, inquit Auguſtinus. Dicitur enim coelos penetrariſſe, Ebr. 4. v. 14. ſuper omnes coelos afcendiſſe, Eph. 4. v. 10. excellior coelis factus, Ebr. 7. 26. quâ loquendi formulâ non tam altitudo loci, quam *ὑπερφανείας* & ſublinitas divinæ majeſtatis innuitur, cujus plenariam uſurpationem depoſitâ formâ ſervili per afcenfionem ſuam Chriftus confeſcucus eſt, Aft. 2. v. 36. Eph. 1. verſ. 21.

3. *Regaliter*, ſi ſpectes

1. *Currum*, qui fuit nubes, quam Pater cœleſtis in occurſum miſit filio ſuo, ſicut Joſephus Patri ſuo currum mittebat, Gen. 45. v. 21. hoc fuit divinæ majeſtatis indicium, Pl. 104. v. 3. Oſtenderat ſe *Dominum maris* ſuperambulando Matt. 14. v. 25. & tranquillo ſuperando Marc. 4. v. 39. oſtenderat ſe *Dominum terræ*, quando in paſſione & reſurrectione ſua illam tremere fecit, Matth. 27. v. 52. 28. v. 2. & mortuos ſuſcitavit, Matth. 27. v. 52. Oſtenderat ſe *Dominum inferni*, quando Diabolos expulit, Luc. 11. verſ. 14. & *ζωοποιηθεὶς* in carcèrem illum infernalem deſcendit expolians principatus & potèſtates, triumphans illos in ſemetipſo, Col. 2. v. 15. Reſtabat igitur, ut ſe *Dominum cœli* oſtenderet, quod reiſpâ præſtitit, quando nubes ei famulatum præſtitit: Ita *typus* impletur Num. 10. verſ. 11. 12. Sicut enim Iſraelitæ in deſerto caſtra movebant, quando nubes eleva-

elevabatur: Ita Chrifto per nubem in cœlum fublevato, difperfi funt Apoftoli in totum terrarum orbem, & prædicarunt Evangelium omni creaturæ, ut fuprà audivimus.

2. *Comitatum.* Nam curruum Dei funt vicies centena millia, imò in duplo, Dominus inter eos eft in Sinai fancto, inquit David Pf. 68. verf. 18. Hi currus Dei funt fancti Angeli, quos in afcenfione Chrifti præfentes fuiffe teftatur vifibilis duorum ex cœtu angelico manifeftatio, Act. 1. verf. 10. Quidam velut prodromi exclamarunt: Attollite ô portæ, capita veftre, & elevamini portæ mundi, & intrabit Rex gloriæ. Reliqui è cœlo in occurfum illis venientes dixerunt: Quis eft ille Rex gloriæ? Refponderunt Angeli Chriftum comitantes: Dominus fortis & heros, Dominus fortis in prælio, Pf. 24. v. 7. feqq.

II. *Terminus,* nimirum ultimus vel proprius (de communi enim jam antea dictum) eft dextra Dei, ad quam per afcenfionem fuam confedit. Cum Enocho quidem & Elia afcenfionem in cœlos communem habet, fed felfio ad dextram Dei, nec Enocho, nec Elia, nec ulli Angelorum competit, Ebr. 1. v. 13. Quid autem per Seflionem ad dextram Dei intelligendum fit, Scriptura declarat, tum explicatione termini fimplicis, quando dextram Dei vocat dextram virtutis, Matth. 26. verf. 64. Luc. 22. v. 69. dextram majestatis, Ebr. 1. v. 3. thronum μεγαλωσύνης, Ebr. 8. v. 1. thronum gloriæ, Matth. 25. verf. 31. tum phrafeos compofito, quando τὸ federe ad dextram Dei explicat per regnare, Pf. 110. v. 2. 1. Corinth. 15. v. 25. omnia implere, Eph. 4. verf. 10. fuprà omne quod in hoc vel futuro feculo nominari poteft, constitui, & omnia pedibus fuis fubjecta habere, Eph. 1. v. 20. 21.

Soletur te majestas Chrifti ad dextram Dei exaltati

1. *Contra confcientie angorem.* Quis enim condemnet te? Chriftus Jefus fedet ad dextram Dei & interpellat pro nobis, Rom. 8. 34.

2. *Contra mundi furorem.* Chriftus fedet ad dextram Patris, & dominatur in medio inimicorum Pf. 110. v. 1. 2. deliberent ergò Diabolus, mundus, tyranni, &c. contra nos quicquid velint, hîc eft Immanuel, Ef. 8. v. 10.

3. *Contra inferni terrorem.* Chriftus fedet ad dextram Dei, & inferno peftis factus eft, Of. 13. v. 14. vivit, & tu vives, Joh. 14. v. 19. Vicit, & tu vincis propter eum qui dilexit te, Rom. 8. v. 37. regnat, & tu regnabis cum ipfo, 2. Tim. 2. v. 12. pugna modo ut vincas, vince ut vivas, vive ut regnes, fi vice- ris, dabit tibi federe fecum in throno fuo, Apoc. 3. v. 21.

III. *Fructus,* qui triplex

1. *Fidei confirmatio.* Nam ex afcenfione Chrifti agnofcimus, quod fit Chriftus verus promiffus Meffias, de quo olim prædictum eft, quod peracto redemptionis opere cœlum afcenfurus fit, itemque Dominus conftitutus fuper omnia, Act. 2. v. 36. Pf. 8. v. 7. & tandem mediator & Advocatus nofter, qui ided afcendit in cœlos, ut appareret pro nobis in confpectu Dei, Ebr. 9. v. 24.

2. *Spei elevatio.* Eft enim perruptor ille fortiffimus, Mich. 2. verf. 13. qui viam vitæ nobis aperuit, Pf. 16. v. 11. & claufas paradifi fores referavit, ut jam habeamus fiduciam & accessum in confidentia per fidem ipfius, Eph. 3. verf. 12. Hinc Leo: Chrifti afcenfio eft noftra provectio, & quò præceffit gloria capitis, ed vocatur etiam fpes corporis. Et Ecclefia:

Best du vom Tod erstanden bist /

Werd ich im Grab nicht bleiben / &c.

3. *Charitatis inflammatio.* Quia enim Christus unicus animæ nostræ thesaurus in coelo est, oportet nos etiam corda elevare, & à terrenis abstrahere juxta admonitionem Pauli Col. 3. vers. 1. illuc sequamur corde, ubi Christum corpore ascendisse credimus. Desideria terrena fugiamus, nihil jam nos delectet in infimis, qui Patrem habemus in coelis, inquit Gregorius. Quotiescunque igitur coelum intuemini, ibi *πνεύμα* vestrum esse cogitate, Phil. 3. vers. 20. quotiescunque nubes inspicitis, has aliquando vehiculum vestrum futuras recor-

damini, 1. Thess. 4. vers. 17. quotiescunque aviculas alis suis sursum in aërem sese librare cernitis, toties alis cogitationum in vera fide, & spe & charitate sursum desideria vestra attollite, & ascendite cum Christo corde, donec aliquando sequemini corpore, & semper cum ipso eritis, 1. Thess. 4. v. 17.

Da wird der Tag erst Freudenreich /

Wann uns Gott zu ihm nehmen

Und seinem Sohn wird mach en gleich /

Als wir denn jetzt bekennen

Da wird sich finden Freud und Muth /

Zu ew'ger Zeit bey'm höchsten Gut /

Gott woll das wirs erleben /

Amen.

Dominica Exaudi.

Evangelium Johan. 15. vers. 26. & 16. v. 1. 4.

CUM Jezabel Regina mortem Eliae minaretur, eò quod universos Prophetas Baal gladio occidisset, fugit ille in desertum, cumque ibi sederet, subter juniperum, optavit animæ suæ, ut moreretur. O Domine ait, sufficit nunc, tolle animam meam, neque enim melior sum, quàm Patres mei, projecitque se & obdormivit in umbra juniperi. Et ecce, Angelus Domini tetigit eum, & dixit: Surge & comede. Respexit autem, & ecce, ad caput suum subcineritius panis & vas aquæ. Comedit ergò & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius 40. diebus, & 40. noctibus, usque ad montem Dei Horeb, 1. Reg. 19. vers. 2. seqq.

Parem fortunam in hoc mundo experiuntur adhuc multi Christiani & confessores Evangelicæ veritatis, dum ab Ecclesia malignantium persecutionem patiuntur, &

vel in exilium relegantur, vel miserabiliter trucidantur, quâ in re meretrix Babylonia gnaviter se gessit, ut ebria dicatur sanguine martyrum Jesu, Apoc. 17. v. 6. Sed Angelus magni Consilii adstat fidelibus suis in mediis persecutionibus, & confortat eos per Spiritum Sanctum ut militent bonam militiam, & tandem coronam vitæ reportent, 2. Tim. 2. v. 5.

Sicut enim fabri ferrarii haud procul à fornace frigidam habere solent: Ita Deus quando probat dilectos suos in fornace tribulationis, non ibi perire finit, sed educit in refrigerium, Psal. 66. v. 12.

Utrumque confirmat Christus in prælecta pericope, dum Apostolis suis mundi persecutiones quidem prædicit, sed Spiritum Sanctum promittit, qui ipsos rursus erigere, & sub turbinibus persecutionem consolari debeat.

Vide-

Videbimus

I. Spiritus Sancti officium.

II. Piorum in hoc mundo proemium.

J.J.

EXEGESIS.

Cum Moses quereretur de onere populi, ordinabat Deus septuaginta Seniores, & descendens ipse per nubem aſcendebat de Spiritu, qui in Moſe erat, & dabat 70. Senioribus, ut ſuſtinentur cum ipſo onus populi, & Moſes non ſolus gravaretur, Num. 11. verſ. 25. Idem accidit tempore N. T. quando Pater cœleſtis de Spiritu Filii accepit & poſuit ſuper 12. Apoſtolos & 70. diſcipulos, ut ad officium docendi & plantandi Eccleſiam idonei redderentur. Quemadmodum enim unctio à capite ſummi Sacerdotis deſcendebat in barbam, à barba in veſtes, Pl. 133. verſ. 2. Sic à Chriſto capite Spiritus Sancti unctio deſcendit in omnia ipſius membra, ut ex plenitudine illius accipere poſſimus gratiam pro gratia, Joh. 1. v. 14.

Hoc certè donum eſt non vulgare, ſed eximium, quod omnia mundi dona & bona ſuperexcellit. Et hoc ſine pluribus à Chriſto deſcribitur, ut diſcipuli & nos omnes magni illud æſtimare, & ſeriò deſiderare diſcamus. Spiritus enim quem Chriſtus promittit in hodierno Evangelio, triplici in Eccleſia apud omnes fideles deſignatur officio.

I. *Conſolator eſt.* In græco eſt *παράκλητος*, quo nomine Chriſtus etiam inſignitur, 1. Joh. 2. v. 1. quia verò ad Patrem abiturus, & viſibilem ſuam præſentiam ſubtrahturus erat diſcipulis, alium ipſis promittit paracletum, Joh. 14. v. 16, qui omni præſtaret,

quæ ipſe in carne adhuc præſens ipſis præſtare ſolebat, mœſtos ſublevaret, rudes informaret, deſidioſos excitaret, infirmos corroboraret, inermes propugnaret, accuſatos interceſſione ſua apud Patrem juvaret, ita ut nihil illis deeſſet, & nemo illos læderet, Luc. 22. v. 35.

Tali Paracleto non indigebamus ante lapſum. Deus enim conſiderat hominem non ad trititiam, ſed ad imaginem ſuam, non ad iram, ſed ad acquisitionem ſalutis per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, 1. Theſſ. 5. v. 9. Sed jam poſt lapſum naſcitur homo ad laborem & dolorem, ut avis ad volatum, Job. 5. verſ. 7. Imò Diabolus accuſat nos die ac nocte, Apoc. 12. v. 10. & expedit nos cribrare inſtar tritici, Luc. 22. v. 31. proinde ſupplicandum eſt Domino, ut hunc Paracletum nobis concedat, Pfalm. 51. v. 12, qui

1. *Erigit puſillanimes*

1. *Sub cruce domeſtica*, quando cum Hiſkia graviter decumbunt, aut cum Jobo ſive bello, ſive incendio, ſive quacunque alia tempeſtate bonis exuuntur, tunc Paracleti huius ſolacium optima medicina eſt, Job. 13. v. 15. Eſa. 38. v. 17.

2. *Sub perſecutione publica*, quando cum Elia in exilium relegantur, cum Micha in carcerem detruduntur, vel cum Apoſtolis martyrio coronantur, ibi Spiritus Sancti vires & animum addit, ne vel tormentorum cruciatus, vel mortis ignominia eos ſeparare poſſit à dilectione Dei, Rom. 8. verſ. 39.

3. *Sub tentatione diabolica*, quando à Satana & conſcientia accuſamur, ibi Paracletus hic iterum cauſam noſtram agit, ſuggerens nobis *λύτρον*, quo cum æterno Patre reconciliati ſumus, ut cum Eſaia confidenter dicere poſſimus cap. 27. verſ. 5. tenebit forti-

tudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi.

2. *Suscipit exanimas*, quando cum morte luctamur, & in ipso agone constituti sumus, ut testantur exempla Sanctorum martyrum, in primis Stephani, Act. 7. vers. 59. Ignatii, Polycarpi, Laurentii & aliorum, qui animam suam non dilexerunt usque ad mortem, Apoc. 12. v. 11.

II. *Informator est*, unde Spiritus veritatis à Christo dicitur, & hoc ipso à Spiritu maligno discernitur, in quo non est veritas, Joh. 8. v. 44. proinde Spiritus S. solus est à quo discimus, quæ vera sunt in doctrina & moribus, 1. Joh. 2. v. 27.

Ex eo colligitur, hanc esse notam inhabitantis Sp. S. si quis veritatem diligat, illique soli adhaereat. Qui enim ex veritate est, vocem meam audit, & viceversa, inquit Christus Joh. 8. v. 31.

Describitur autem hic informator

I. *Ratione essentia*, dum Spiritus appellatur, quia est essentia spiritualis & incorporea non sicut Angeli, vel anima hominis, sed infinita, aeterna, increata, divina, quomodo Deus etiam Spiritus dicitur, Joh. 4. vers. 24. unde dicitur Spiritus qui ex Deo est, 1. Cor. 2. vers. 12. Patri & Filio ob unam eandemque numero essentiam *ὁμοούσιος*, 1. Joh. 5. v. 7.

Est ergo verus Deus, cui nomen Jehovah competit, confer 2. Sam. 23. v. 2. & Act. 1. v. 16. Esa. 6. v. 9. & Act. 28. v. 26. Pf. 95. v. 6. seqq. & Ebr. 3. v. 7. & expressè Deus dicitur, Act. 5. v. 3. 4. 1. Cor. 3. v. 16. 1. Cor. 12. v. 11. Proinde honoremus eum tanquam Deum, & firmissimum semper in eo contra omnes adversitates asylum collochemus, ne querelam suam antiquam ingeminare cogatur: Si Dominus ego sum, ubi est timor meus? Mal. 1. vers. 6.

2. *Ratione characteristica differentia*, quod nimirum à Patre procedat, & à Filio mittatur. Hæc est interna Sp. S. proprietas, per quam à Patre & Filio distinguitur, nimirum ab utroque procedere. De Patre non est dubium, de Filio controversiam moverunt Græci, sed per id, quod Spiritum Sancti mittere dicitur, tacitè confirmatur, est enim unum cum Patre, Joh. 10. v. 30. unde Spiritus Filii nominatur Galat. 4. v. 6. Spiritus oris Christi, 2. Thess. 2. v. 8. Spiritus labiorum ejus, Esa. 11. vers. 4. Spiritus Christi, Rom. 8. vers. 9.

III. *Testificator est*. Nam testimonium perhibebit de me, inquit Salvator, quod facit per verbum internè in cordibus fidelium, Gal. 4. v. 6. Rom. 8. v. 16. partim externè per ministros Evangelii, 2. Pet. 1. v. 21. qui proinde martyres seu testes veritatis dicuntur, Act. 1. vers. 8. quemadmodum & hic Salvator discipulis ait: Et vos testimonium perhibebitis.

Hæc est nota fidelium. Credidi, propter quod locutus sum, inquit David, Ps. 116. v. 10. ore fit confessio ad salutem, Rom. 10. v. 9. qui Christum negaverit, vicissim negabitur ab ipso, Matth. 10. v. 33.

Testium verorum & irreprobatorum requisita sunt

1. *Vita inculpata ratio*, homini enim malæ notæ ne quidem vera loquenti creditur.

2. *Causa exploratio*, ut fidei capita de Christo diligenter addiscat & intelligat, 2. Tim. 1. v. 13.

3. *Ingenita veritatis enarratio*, licet amara sit & odium pariat.

4. *Constans in confessione perseveratio*, Sir. 4. v. 33.

Ambulemus igitur dignè Evangelio, Phil. 1. v. 27. Eph. 4. v. 1. Scrutemur Scripturas,

ras, Joh. 5. v. 39. parati simus rationem reddere spei quæ in nobis est, 1. Pet. 3. v. 15. & ad finem usque perseveremus, tunc aliquando cum apparebit Christus in nubibus coeli, coronam vitæ reportabimus, Apoc. 2. v. 10.

De Secundo.

Superest ut de piorum procmio quædam etiam dicamus, quod propter testimonium hoc omnibus Christianis in mundo distribuitur. Tria autem hic notanda veniunt.

I. *Christi prædicentis bonitas.* Hæc locutus sum vobis, inquit, ne offendamini. Tela siquidem prævisa minus nocent, & quia Christus nobis prædixit crucem, colligere possumus, quod non fortuito vel admundi arbitrium nobis contingat, sed ex Dei providentia. Omnes enim capilli nostri numerati sunt, Matth. 10. v. 30. Quin etiam verborum Christi veritas ex eo cognoscitur, quod prædictioni responderet eventus, unde confidimus, quod promissa liberatio etiam secuta sit. Utrobique enim verax est, tam in promissis, quam in minis, Jos. 23. v. 14.

II. *Persecutionis gravitas, cujus duo genera enumerantur:*

I. *Excommunicatio.* Ἄπο συναγωγῆς ποιήσονται ὑμᾶς, inquit Christus, indignos vos judicabunt communionem & confortio Sanctorum, ut gentiles & publicanos vos æstimabunt, sicut alioquin excommunicatio in legitimo suo usu describitur Matth. 18. v. 17. Hoc telum omni tempore malignantium Ecclesia strinxit adversus pios veritatis testes, cujus praxin videmus adhuc hodie in Antichristo Romano, qui fulmen excommunicationis vibrat adversus omnes qui cathedram pestilentiae venerari renuunt, juxta expressum vaticinium Apoc. 13. v. 13,

sed Ecclesia vera nihil curat tale fulmen, & contra orant ex Pl. 109. v. 28.

Interim vera Ecclesia suam etiam habet excommunicationem, quam exercere potest. Ea duplex est, major & minor. Minor est suspensio ab usu cœnæ, major separatio ab omnibus Ecclesiasticis congressibus, quæ ferendi sunt hæretici, omnem informationem spernentes, Rom. 16. vers. 17. Gal. 1. v. 9. Tit. 3. vers. 10. & præfracti peccatores, qui scandala in vita excitant, & Ecclesiæ admonitiones perveraciter contemnunt, 1. Cor. 5. v. 34. 1. Tim. 1. v. 19. 20. Hæc est clavis ligans, quam hodie, proh dolor! ferè amissimus, Nec tamen propterea impii in peccatis sibi blandiantur. Nam quoties in publica verbi prædicatione securis & impænitentibus denunciatur ira Dei & æterna damnatio, excommunicatio exercetur, quæ coram Deo efficax est, licet à mundo floccipendatur, Joh. 20. v. 23. Matth. 18. v. 17. 18.

2. *Trucidatio.* Venit hora, inquit Christus, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur cultum se præstare Deo. Non contenti erunt hostes Evangelii excommunicatione, sed conjungent simul tyrannidem & varias cædes. Neque in hoc videri volunt tyranni, sed potius cultores Dei, cujus honorem putant esse fidelium cruorem. Videantur exempla 1. Reg. 19. v. 2. 4. 2. Paral. 24. v. 21. 1. Macc. 2. v. 28. seqq. Quantas quæso tempestates ecclesia perpessa est tempore decem persecutionum sub Ethnicis Imperatoribus Nerone, Domitiano, Trajano, &c. qui plures Christianos trucidarunt, quam in V. T. agni paschales mactati sunt. Quantas tempestates perpessa est proximis seculis? Testis est Gallia, testis Anglia, testis Belgium, testis Germania universa. Ubiq; enim sanguis

Christianus effusus est tanquam aqua, Pl. 79. vers. 3.

Hæc est fors Ecclesiæ veræ & omnium ejus membrorum. Christus enim Sponsus est sanguinum, Exod. 4. v. 25.

III. *Impulsivarum vanitas*, ut sunt

1. *Veri Dei ignoratio*. Hoc facient vobis, inquit Christus, quia nec Patrem meum, nec me agnoscunt. Hic est fons istius crudelitatis. Si enim Deum verè agnoscerent, amicos eos tali odio non prosequerentur. Non igitur ex Deo sed ex Diabolo sunt, qui homicida est ab initio, Joh. 8. v. 44. Hoc ipsum debet nobis animum addere in persecutionibus. Patimur ab illis, qui verum Deum non agnoscunt, quid ergo possunt nobis nocere? Agnitionem & gratiam Dei

nobis non eripient. Ipsi contra sedent in tenebris ignorantiae, ex quibus in aternas olim tenebras detrudentur, quæ omnibus crudelibus & tyrannis præparatæ sunt, Apoc. 21. vers. 8.

2. *Cultus accepti imaginatio*. Quia enim nesciunt, quo cultu Deus honorandus sit, ipsi sibi imaginantur cultum, & scelera pro virtute, persecutionem pro propagatione Ecclesiæ, deformationem pro reformatione habent, prout Spiritus furoris & homicidii ipsis dicitur, qui solet se transformare in angelum lucis, 2. Cor. 11. v. 14. sed in extremo judicio videbunt in quem pupugerunt, Apoc. 1. v. 7. stabunt enim tunc justi in magna constantia adversus eos, qui angustaverunt ipsos, &c. Sap. 5. v. 1.

Feria I. Pentecostes.

Evangel. Joh. 14. v. 23. 31.

Noahus tempore diluvii columbam emittebat, ut experiretur, nñm aquæ imminutæ essent, quæ redibat circa vesperam portans folium olivæ in ore suo, ex quo Noahus colligit, aquas diluvii & iram Dei cessasse, Gen. 8. v. 11.

In hac historia pulchra figura beneficiorum pentecostalium nobis ob oculis ponitur. Spiritus Sanctus est columba illa celestis, & sub specie tali in baptismo Christi apparuit, Matth. 3. v. 16. hac columbam Deus emittit hodie ex arcu cæli, & visibiliter effundit super Apostolos, ut afferat folium olivæ, quo gratia Dei ob signatur adhuc in omnibus fidelibus, ne dubitent amplius, sed certò sibi persuadeant, Deum reconciliatum esse per mortem filii, Rom. 5. v. 10. Unde

festum hoc à Veteribus Festum amoris appellatum est, cujus arrham hodie accipimus, quæ est Spiritus Sanctus, Eph. 1. v. 14.

Hæc omnia fusius pertractabimus ex prælecta pericope, cujus duas partes constituimus.

I. *Exhibet veri Christiani indicia.*

II. *Inhabitantis Spiritus S. beneficia.*

J. J.

EXEGESIS.

Cum olim super montem Sinai descensus, & legem promulgaturus erat Dominus, præcepit Mosi, ut sanctificaret populum, Exod. 19. v. 10. quod si verò Israelitæ opus habuerunt sanctificatione ad legem audiendam in Pentecoste veteri: multò magis

magis Christiani in Pentecoste nova sanctificare se debent, ut Spiritum S. accipiant, qui non habitat in polluto corpore, Sap. 1. v. 4. Quantum enim discrimen est inter Legem & Evangelium: tantum etiam discrimen est inter Pentecosten V. & N. Testamenti. Lex iram operatur, Rom. 4. v. 15. Evangelium gratiam & salutem, Rom. 1. v. 16. Lex per Mosen data est, gratia & veritas per Christum facta, Joh. 1. v. 17. sic etiam Pentecoste vetus, quæ legem offert, pertinet ad servitutem, nova ad libertatem, Gal. 4. vers. 24. non enim accipimus Spiritum servitutis iterum in timore, sed Spiritum adoptionis filiorum, Rom. 8. v. 15.

Duo verò potissimum requiruntur ad sanctificationem hanc pentecostalem, quæ in principio Evangelii Christi exprimit.

I. *Sincera Christi adamatio.* Nam si quis diligit me, inquit Salvator, ad eum veniemus. Qui igitur Spiritum S. accipere desiderat, Christum diligit necesse est, à quo mittitur. Hæc est nota characteristica omnium discipulorum ejus, Joh. 13. v. 35. ipse prius dilexit nos, 1. Joh. 4. v. 19. & cum adhuc peccatores essemus pro nobis mortuus est, Rom. 5. v. 8. Quidni igitur flamma charitatis Christi scintillam aliquam reciproci amoris in nobis excitet? Certè Christum diligere plus est quam omnia scire, Eph. 3. v. 19. qui verò ipsum non diligit, anathema sit, 1. Cor. 16. v. 22.

Diligendus autem est I. *Cordialiter*, ut nihil ipsi præferamus in toto mundo, qui enim plus amat patrem & matrem, quam me, inquit Christus, me non est dignus, Luc. 14. vers. 26. II. *Totaliter*, ut non tantum Christum, sed & membra ipsius, id est, proximum amemus. Si quis enim dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum

oderit, mendax est, 1. Joh. 4. v. 20. III. *Finaliter*, non enim sufficit in prosperis incepisse, sed pergendum est in adversis, & ad finem perseverandum, si salutem æternam consequi velimus, Matth. 10. v. 22.

II. *Verbi divini observatio*, vers. 23. 24. si quis enim diligit me, inquit Christus, sermonem meum servabit. Hæc duo arctissimè coherent, & nullo modo divelli possunt. Qui enim habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me, inquit Christus Joh. 14. v. 21. & Johannes 1. cap. 5. vers. 3. Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus.

Servamus autem sermonem Christi

1. *Audiendo*, Joh. 10. v. 27. c. 8. v. 47. ex auditu enim fides, Rom. 10. v. 17.

2. *Retinendo.* Auditus exterior non sufficit, sed requiritur insuper pia meditatio & conservatio, μήποτε παρ' ἀρρησώμεν, ne effluat iterum quod in concione audivimus Ebr. 2. v. 1.

3. *Faciendo*, si praxin jungamus. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores justificabuntur, Rom. 2. v. 13. Jac. 1. v. 22.

Probet igitur se quilibet ex hisce regulis, num Christum diligit. Omnes quidem videri volunt, sed si rem ipsam spectes, nuda plerumque oris est professio, æs sonans, cymbalum tinniens, 1. Corinth. 13. v. 1. hypocritica nominis divini imaginatio, Matthæi 7. v. 21.

De Secundo.

Restat ut de beneficiis Spir. Sancti etiam aliquid dicamus, quæ Christus subnectit, ut charitatem hanc & observationem sermonis sui nobis eò citius persuadeat. Sunt ea

I. *Et er-*

I. *Æterni Patris redamatio.* Nam Pater meus diligit eum, inquit Christus. Hoc non eo sensu accipiendum est, quasi nostra dilectione dilectionem Dei antevertere & promereri possimus, diversum enim testatur Scriptura, 1. Johan. 4. v. 10. sed à posteriori, id est, à consequenti effectu describit Christus eos, qui templum sunt Spiritus Sancti & ad discipulos suos pertinent. Hos diligit Pater propter fidem, quam oculi ejus vel solam respiciunt, Jer. 5. v. 3.

Hoc certè maximum est beneficium, si quis clementem Principem habet, quanto perè gloriatur? Sed clementia illa sæpe in horas mutari solet, & non immeritò cum instabili Aprilis tempestate comparatur, exemplo est Haman, Esth. 5. v. 11. 7. v. 10. Deus autem non mutatur, Mal. 3. v. 6. Jac. 1. vers. 17. sed quemadmodum suos dilexit à principio, ita ad finem usque diligit, Joh. 13. v. 1. meritò igitur gloriamur de clementia ejus, qui est Rex Regum & Dominus Dominantium, 1. Tim. 6. v. 15.

Diligit quidem omnes homines, Johan. 3. v. 16. etiam impios, Rom. 4. v. 6. quos temporaliter conservat, Ebr. 1. vers. 3. & salvos fieri cupit, 1. Tim. 2. vers. 4. 2. Pet. 3. v. 9. sed electos diligit in dilecto, Eph. 1. vers. 6. tanquam animam suam, & tanquam pupillam oculi sui, Zach. 2. v. 8. Ego recipiam vos, & ero vobis in Patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, inquit omnipotens Dominus 2. Cor. 6. v. 17. 18. parcam vobis sicut Pater parcat filio suo, Mal. 3. v. 17. imò si vel mater oblita fuerit filii, ego tamen non obliviscar tui, Esa. 49. vers. 15. sub hanc dilectionis divinæ umbram te confer in omnibus periculis, & tutus latebis, exemplo Davidis Pf. 3. v. 7. 27. v. 11.

II. *Gratiosa Trinitatis inhabitatio.* Nam

ad eum veniemus, inquit Christus, & mansionem faciemus. Magna beneficia Deus præstiterat Israelitis, sed maximum eorum erat, quod Deus habitabat in ipsorum medio, Deut. 7. v. 8. sic inter omnia beneficia, quibus nos quasi cumulat Pater cœlestis, præcipuum est gratiosa Dei inhabitatio, unde corpora fidelium membra Christi, & templa Dei vivi appellantur, 1. Cor. 6. v. 15. 2. Cor. 6. v. 16.

O gaude fidelis anima & gloriare. Omnia potes, quia Deum omnia potentem in corde habitantem complecteris. Ecce ad te venit Deus Pater, & in filium te adoptat. Ad te venit Deus filius, & meritum suum tibi imputat. Ad te venit Deus Spiritus Sanctus, & gratiam hanc in corde tuo obsignat. Deus olim in Sion ignem, in Jerusalem caminum suum habuit, Esa. 31. v. ult. Tu illa Sion & Jerusalem es, in te habitat Sacrosancta Trinitas, in te ignem & caminum habet. O igitur exclama cum Davide Pf. 8. v. 5. quid est homo, quod memor es ejus, & filius hominis, quod visitas illum? Certè hospites illi sacro sancti non veniunt vacuis manibus, sed omnia bona temporalia & æterna secum afferunt, Sap. 7. vers. 11. Deus est summum bonum, qui ergo Deum in se habitantem habet, is omne bonum habet, 2. Cor. 6. v. 10. Huc pertinet exemplum Obed-Edom, cujus tota domus propter arcam fœderis benedicta est, 2. Samucl. 6. vers. 12.

III. *Vivifica consolatio,* vers. 25. 26. unde Paracletus appellatur. Paracletus autem propriè advocatum notat, qui pupillis, orphanis, aliisque litigantibus reis & accusatis assistit, eorum causam agit & patrocinium suscipit coram judice. Talis Advocatus est Spiritus Sanctus.

Nos

Nos pupilli sumus & minores in rebus spiritualibus, 2. Corinth. 3. v. 5. 6. sed Spiritus Sanctus illuminat oculos cordis nostri, ut sciamus quæ sit spes vocationis nostræ, Eph. 1. v. 18. imò verbum Dei ponit in ore nostro, Luc. 12. v. 12. ut clamemus Abba Pater, Roman. 8. v. 15.

Nos sumus orphani & derelicti, qui per peccatum gratiam Patris cœlestis, tanquam mariti nostri, Esa. 54. vers. 5. & hæreditatem salutis amissimus, si quidem delicta nos à Deo separant, Esa. 59. v. 2. sed Spiritus S. causam nostram suscipit juxta promissionem Christi, Joh. 14. v. 16. 18.

Nos sumus naturâ rudes & inexperti, nec percipimus ea, quæ sunt Spiritus Dei, 1. Cor. 2. v. 14. sed intellectum habemus tenebris obscuratum, Eph. 4. v. 18. & sensus non exercitatos in causis divinis, Ebr. 5. vers. 14. Spiritus Sanctus est noster Paracletus, qui infirmitatem nostram adjuvat, & si quid oremus sicut oportet nescimus, ipse ὑπερώς ἡμῶν pro nobis gemitibus inenarrabilibus, Rom. 8. v. 26.

Nos sumus naturâ rei, coram Deo accusat nos Satanas, Apoc. 12. vers. 10. coram mundo accusant nos quandoque mali homines, ibi sumus nocentes, Exod. 34. vers. 7. hîc verò quandoque innocentes. Sed animosi estote, paracletum habemus, qui nos defendet

I. *In iudicio mundi externo*, quod Christiani non facile effugiunt. Unum huc trahit calumnia, ut Josephus, Naboth & alii experti sunt. Alterum tyrannis & violentia, quod accidit beatis martyribus. Sed Spiritus Sancti advocatio utrobique præsentanea est. Contra calumniam duos porrigit clypeos, quibus nos tueri possumus: Innocentiam & patientiam. Nempe

— *Hic murus abeneus esto,*

Nil conscire sibi nullâ pallefcere culpâ.
Felix quem non pungit conscientia, felix quem in adversis solatur patientia. Contra violentiam munit nos interno suo testimonio, ut nil nos separari patiamur à charitate Christi, Rom. 8. v. 35.

Sensit hoc Spiritus S. patrocinium beatus Stephanus, de quo Poëta canit:

Ibat ovans animis, & spe sua damna levabat.

Laurentius in craticula, Marcus Arethusa in sporta suspensus, & alii.

2. *In iudicio conscientia interno.* Hoc est tribunal domesticum, quod Deus in corde nostro erigit, ubi cogitationes se invicem accusant, Rom. 2. v. 15. & cor nostrum nos condemnat, 1. Johan. 3. vers. 20. sed ecce præstò est Spiritus S. Advocatus noster, & fidele nobis præstat patrocinium, major enim est corde nostro, 1. Johan. 3. vers. 20. & sicut est Spiritus gratiæ, Zach. 12. v. 10. ita certos nos reddit de gratia Dei, & συμμαρτυρεῖ, testimonium simul reddit cum nostro Spiritu, quod sumus filii Dei, Rom. 8. v. 16.

3. *In iudicio cœli superno*, coram quo sistitur homo in agone mortis, quando aures obserantur, ut externam consolationem non amplius admittant: & sistetur aliquando in extremo die, ubi cœlum & terra fugient à conspectu Domini, qui sedebit super thronum iudiciarium, Apoc. 20. v. 11. & quilibet opus suum portare cogetur, Gal. 6. v. 5. sed Spiritus S. etiam tunc erit noster consolator, & consolidabit corda nostra interno suo testimonio, ut certi simus, nihil condemnationis esse in his, qui sunt in Christo Jesu, Rom. 8. v. 1.

IV. *Necessaria informatio.* Nam docebit vos omnia, inquit Christus, & suggeret vobis

vobis omnia. Nos miseri homines vivimus hic in terra oblivionis, ex parte scimus & ex parte intelligimus. Quilibet fateri cogitur cum Jeremia, A, a, a, nescio loqui, Jer. 1. vers. 6. pueri enim sumus in mysteriis divinis, maxima pars eorum quæ scimus, est minima pars eorum quæ ignoramus. Opus igitur nobis est Doctore Spiritu S. qui nos doceat omnia, & suggerat nobis, quid oporteat dicere, Luc. 12. vers. 12. confer etiam 1. Joh. 2. v. 27.

Ipsè est Doctor Sapiëntia, Esa. 11. vers. 2. scrutatur enim secreta Dei, 1. Cor. 2. vers. 10. afflat cytharæ dum puerum & psalmistam facit, 1. Sam. 16. v. 16. afflat pastorem armentarium sycomoræ vellicantem & Prophetam facit, Amos. 7. v. 14. afflat piscatores & facit prædicatores, Joh. 20. v. 22. afflat persecutorem & facit eximium gentium Doctorem, Act. 9. v. 1. seqq.

Ipsè est Doctor eloquentia, qui *σοφίαν* nobis concedit, Luc. 2. v. 41. à quo *γνώσις ἀληθείας*, 2. Tim. 3. v. 7. & fiducia verbum loquendi proficiscitur, Act. 4. v. 29. hic est duplex Spiritus Eliæ, quo omnes fideles Eliæos instructos esse convenit, si in cursu pietatis strenuè decurrere velint.

Est aliquis *Concionator*, ab hoc Doctore petat os & sapientiam, ut illum reddat *διδασκικόν*, qui exhortari possit per sanam doctrinam & contradicentes convincere, 2. Tim. 2. v. 25.

Est aliquis *Magistratus politicus*, ab hoc Doctore petat os & sapientiam, ut sciat quid justum sit coram Deo & justum iudicium possit administrare, quo Spiritu Salomo Rex instructus fuit, 1. Reg. 3. v. 9.

Est aliquis *Pater aut Materfamilias*, ab hoc Doctore petat os & sapientiam, ut noverit familiam suam rectè gubernare, &

liberos in timore Domini educare, Eph. 6. vers. 4.

Summa quilibet in quocunque ordine & statu constitutus sit, petat ab hoc Doctore os & sapientiam. Sapientiam ut Deum rectè agnoscat, & os, ut dignè eum laudare & celebrare valeat. Hæ sunt duæ alæ quibus ad cælum evolare possumus, Johan. 17. v. 3.

V. *Conscientia pacificatio*, de qua Christus in Evangelio: Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis. Ubi illustri discrimine pacem à se partam à pace mundi segregat. Hæc enim mixta est cum dolore, illa sincera & perfecta: hæc evanida & caduca, illa constans & perpetua: hæc exhilarat tantum in rebus secundis, illa in quocunque fortunæ statu: Inde vocatur pax Christi, quam Spiritus S. in cordibus piorum sub mediis calamitatum procellis excitat & conservat tanquam fructum suum proprium & genuinum, Gal. 5. v. 22.

Ex hac conscientie pacificatione resultat

1. *Spirituale gaudium*, ne turbetur cor vestrum, sed propter beneficia Christi, quæ nobis abitu suo ad Patrem acquisivit, gaudeat & exultet, quod Christus ab Apollolis suis requirit, vers. 27. 28. Hoc gaudium accendit Spiritus S. inde oleum lætitiæ appellatur, Pl. 45. v. 8. & fecundæ pluvie comparatur, quia rigat quod est aridum, Pl. 68. v. 10. perfecta dilectio expellit timorem, 1. Job. 4. v. 18. jam verò charitas accenditur in cordibus nostris per Spiritum S. Rom. 5. v. 5. Ergo etiam per Spiritum S. timor servilis expellitur, Rom. 8. v. 15.

2. *Mortis desiderium*, quò pertinent verba Christi: Post hac non multa loquar vobis-

vobiscum, venit enim princeps mundi, & non habet in me quicquam. Quibus verbis spontaneam suam obedientiam Christus exprimit, quam Patri suo præstitit ad mortem usque crucis. Neque enim idem mortuus est, quod Satan aliquid in ipsum juris haberet, qui mortis habet potentiam in eos tantum, qui peccarunt, siquidem stipendium peccati mors est, Rom. 6. vers. 23. Quod igitur Christus moritur, qui peccatum non fecit, fit illud propter mandatum Patris, idque non sui sed nostri causâ. Alioquin omni suâ vi & potentiâ Diabolus per omnes regni sui satellites & operarum administratos ne minimum quidem ipsi nocere potuisset. Monet simul hoc sermone, ut & nos morti nostræ hilari mente obviam eamus, certò persuasi, Christum suo ad Patrem discessu purgasse aërem, in quo Princeps hujus mundi suam habet regiam. Sed tanta magnitudo animi tempore mortis non est in nostris viribus, naturale enim est mortem formidare quæ hostis ultimus dicitur, 1. Cor. 15. vers. 26. Spiritus Sanctus est, qui morientibus astat, ne fides fluctuet, aut spes deficiat, sed mens, animus, oculi, per mortis perspectivam perspicendo videant in morte vitam, & cum Simeone suspirent: Nunc dimittis Domine servum tuum in pace, &c. Luc. 2. vers. 29.

3. *Humile obsequium*, quo Christus respicit, quando ait sub finem Evangelii: Ego diligo Patrem, & prout mandavit mihi, ita facio.

Egregius certè Aphorismus, quem aureis literis cordi nostro inscribere debemus. Quemadmodum enim omnis Christi actio est nostra institutio: Ita hic quoque faciem nobis prætulit, ut in iis, quæ ad cultum divinum pertinent, nihil coactè, vel pœnæ metu, vel etiam spe præmii faciamus, sed tantum, quia Pater mandavit, cui ut obsequentes filii morem gerere debemus. Spontaneus enim cultus Deo est acceptissimus, Ps. 110. v. 3. Jer. 30. v. 21.

Sed hos spontaneos motus in rebus divinis Spiritus S. tantummodo in nobis excitat. Natura enim nostra serva peccati est, & nil nisi Deo rebellare potest. Quando autem purgatur à Sp. S. per verbum, & homo regeneratur ex aqua & Spiritu, tum demum excitatur in nobis ardor ille & desiderium faciendi ex animo, quæ Deo grata & officio Christiani congrua sunt, qui enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei, Rom. 8. v. 14.

Christus Jesus hæc Spiritus S. beneficia ex gratia nobis conferat, augeat & conservet per & propter ascensionem suam gloriosam, benedictus in secula seculorum, Amen.

Feria II. Pentecostes.

Evangelium Joh. 3. vers. 16. 21.

Israëlita cum urbem Moabitarum oblatione cinxissent, resque obsessorum ad extrema venissent, Rex periculo, in quo cum civibus versabatur animadverso filium

regni heredem in muro aspicientibus Israëlitas magnâ animi constantia immolat. Qua abominatione percussis Israëlita obsidionem solverunt, metuentes, ne quoque

X 2

Deus

DEUS propterea irascatur, 2. Regum, 3. vers. 27.

Miramur ethnici hujus Regis *Asogriav*, quoties illam historiam legimus. Quoties magis admirari decet, quod Rex Regum & Dominus Dominantium filio suo non perpercit, sed ut magna & vasta urbs, mundus inquam, quæ jam longo tempore à Diabolis obsessa erat, liberaretur, in petra Calvariae immolavit. Quò facto percussus hostis infernalis, in fugam se conjecit, & ex hujus amoris vehementia perspexit, quanti homo æstimeretur in oculis Dei. Si enim filium dedit pro nobis, quomodo non etiam cum illo daret omnia, Rom. 8. v. 32.

Hæc audivimus ex ordinaria Epistola, quod Apostoli magnalia Dei variis linguis in die Pentecostes prædicaverint, Act. 2. v. 8. 11. Si quis summam istius concionis Apostolicæ, quæ tota non extat, scire cupit, illius voto satisfieri potest per hodiernum Evangelium, quo Christus concionem illam quasi in compendium contraxit, & brevi aphorismo totum salutis nostræ negotium complexus est, unde Lutherus parva Biblia & cordiale suum optimum appellare consuevit,

Nos partiemur Textum in duo membra principaliora, & videbimus

- I. *Salutis fundamentum.*
- II. *Salutis impedimentum.*

J. J.

EXEGESIS.

Sicut in V. T. eminet Protevangelium de semine mulieris contrituro caput serpentis, quod habetur Gen. 3. v. 15. sic in N. T. eminet Evangelica Christi concio, quo proponitur Joh. 3. v. 16. Fundamentum enim

salutis nostræ his verbis continetur, quod triplici fulcro innititur.

1. Est gratuita Patris dilectio. Hæc est fons salutis nostræ, ex quo reliqua beneficia omnia promanant. Vide Rom. 5. v. 8. 1. Joh. 4. v. 9. Eph. 2. v. 4. &c. Describitur autem hic

1. *Secundum altitudinem*, per voculam sic. Sic, inquit Christus, dilexit Deus mundum.

Est hæc 1. *Vox excitantis*. Corda nostra plerunque adhærent terrenis, & si ad votum nobis omnia succedunt, toti gaudio & lætitia perfundimur: At summo hoc beneficio, quod Deus mundum tantopere dilexit, ut Filium suum dederit, hoc inquam parum aut planè nihil afficimur, cum tamen propter hoc donum reliqua omnia dentur, & sine hoc dono reliqua omnia nihil profint. Hoc Christo probè notum est, ideò per voculam sic, vult nos excitare ad penitentiorem dilectionis divinæ considerationem, & gratiarum actionem, quæ Deo Patri propter hanc liberalitatem & munificentiam singulariter mirabilem & mirabiliter singulariter, debetur. Nam opera Domini revelare & confiteri honorificum est, inquit Raphael Archangelus Tob. 12. v. 7.

2. *Vox exaggerantis*. Quis est Deus? perfectus in semetipso, unde Elschadai dicitur Gen. 17. v. 1. cui nihil decedit, si creaturis ab ipso averfis, malè sit, & nihil accedit, si creaturis ad ipsum conversis bene sit. Quod ergò Deus qui in se ipso beatus & perfectus est, mundum dilexit, id exuberantis bonitatis indicium est, ut cum Davide meritò exclamare possimus: Quid est homo? &c. Psal. 8. v. 5.

3. *Vox consolantis*. Non est hæc frigida & tenuis quædam dilectio, sed talis & tanta, quæ

quâ omnes homines in iparticipationē beatitudinis suæ receptos cupit, undē *σπλαγγχα ἐλέως*, Luc. I. v. 78. & *πᾶτος ὑπερβάδιον τῆς χάριτος*, Eph. 2. v. 7. appellatur. Imò tanta est quantus ipse est, Sir. 2. v. ult.

Hinc efficax emergit *consolatio*, ut quilibet inferre possit: Si Deus mundum dilexit, me quoque diligit, qui sum pars mundi. Opponit Diabolus: Deum offendisti, sic & sic peccasti, sic & sic punieris: repone ipsi hoc Evangelium, & in fide sincera repete: sic & sic Deus dilexit mundum, sic & sic me quoque dilexit. Hæc est fiducialis applicatio, quæ sibi Christum & omnia ipsius merita appropriat, & cum Paulo dicere potest: Christus dilexit me, & seipsum tradidit pro me, Gal. 2. v. 20.

2. *Secundum magnitudinem*. Verè enim & sincerè absque ullo furo dilexit mundum, & ad obsequendum suum amorem dedit nobis non mundi thesauros, aut alia temporalia bona, sed

1. *Filium*. Hoc tantum est beneficium, ac si maximi cujusdam Principis servus magnus febribus æstuarer, nullumque aliud ad sanitatem recuperandam superesset remedium, nisi balneum ex sanguine filii Principis. Pater tunc servi saluti consulens filium totius regni unicum hæredem traderet, venas incideret, sanguinem eliceret, adeoque vitâ privaret. Talis fuit erga nos æterni Patris dilectio, qua ut servos pristinâ libertate & sanitate donaret. Filium tradidit, ut venis ejus spinarum & clavorum aculeis incisis sanguinem, quo peccatores abstergerentur, profunderet. O caritatem sine modo! ô dilectionem sine exemplo!

2. *Filium proprium*, non alienum. Deprecatur vulgò Mauriti Imperatoris magnanimitas, qui cum ante suos oculos

mnis mascula proles à Phoca miserè occideretur, in hæc verba prorupit: O justus es Domine, & justum est judicium tuum. Cumque liberorum nutrix infante Imperatoris reservato, puerum ipsa suum lactentem ad cædem protulisset. Mauritius astans, suum requisivit & adferri iussit, iniquum esse dicens, in alium animadverti, cum à se Deus penam expeteret. Sed majoris longè admirationis est, quod Deus non alienum sed propriam suum Filium pro nobis tradidit, qui est splendor gloriæ & character substantiæ ejus, Ebr. I. v. 3.

3. *Filium unigenitum*. Proles unica, proles dilectissima, unde Tobias filium unicum Anna mater lumen oculorum, baculum senectutis, solatium vitæ, &c. nominabat, Tob. 10. v. 45.

Si quis haberet filios 70. ut Gideon, Jud. 8. vers. 30. aut 80. ut Scylurus Rex Scytharum, aut triginta, ut Babo Comes Habsburgensis, vix tamen unum ex illis cederet aut donaret. Sed Deus Pater cœlestis dat nobis Filium suum & quidem unigenitum, & ita commendat amorem suum Rom. 5. v. 8.

Vix adduci poterat Jacob Patriarcha, ut ad redemptionem filii sui Simeonis minimum natu Benjamin ad modicum saltem tempus à paterna domo in Ægyptum proficisci pateretur, quamvis adhuc satis filiorum haberet, Genes. 43. vers. 6. Sed Pater cœlestis unigenitum suum nobis dedit, ut captivos liberaret & educeret per sanguinem Testamenti sui de lacu in quo non est aqua, Zach. 9. vers. 11. non enim simpliciter dedit, ut haberemus Doctorem, conterraneum & amicum, cui angustias animi nostri committeremus, sed pro nobis dedit,

Vid. Arnd. *Wass. 37. lib. 4. part. 2. c. 5. §. 2. p. 870. X* 3

ut haberemus *λυτρώτην*, qui animam suam poneret pro nobis. Huc pertinent dicta 2. Cor. 8. v. 9. Tit. 2. v. 14. Ebr. 12. vers. 2. O charitatem sine modo! ô dilectionem sine exemplo.

Agnoscamus hoc grato pectore. Artaxerxes Persarum Rex Themistoclem exulem magnis muneribus affecit, & inter cætera tres urbes ei donavit. Magnesium, quæ panem, Lamsacum, quæ vinum, & Micentam, quæ obsonia præberet, quam etiam fortunæ providentiam miratus Themistocles filiis suis dixisse fertur: Perieramus, nisi periissemus! Major est Dei liberalitas, qui Filium suum & cum illo omnia nobis donavit, Rom. 8. v. 32.

Habemus in illo *mediatorem faventissimum*, 1. Tim. 2. v. 5. Eph. 2. v. 6. Ebr. 9. v. 15. Habemus *sponsorem fidelissimum*, Ebr. 7. v. 22. Ps. 69. v. 5.

Habemus *redemptorem potentissimum*, qui nos emit pretio magno, 1. Cor. 6. v. 20. 1. Pet. 1. v. 18. 19. Eb. 9. v. 12.

Habemus *defensorem fortissimum*, qui nos in tergo portat ut aquila pullos suos Deut. 32. vers. 11. & ab omni malo custodit, Psal. 121. v. 7.

O igitur cum Davide exuscita cor tuum fidelis anima, & dic ex Ps. 57. v. 8. Paratum est cor meum Deus, paratum est cor meum, cantabo & psallam in gloria mea. Exurge psalterium & cythara, exurgam diluculo. Confitebor tibi in populis Domine & psallam tibi in nationibus, quia magna est super cælis misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua. Hoc placebit Deo super juvenum cornua producentem & ungulas, Ps. 69. vers. 32.

3. *Secundum latitudinem*. Nam mundum dilexit, inquit Christus, id est, omnes

& singulos homines. Nulla enim hic exceptio, & quem exciperet Deus, cum omnes pares invenerit? Rom. 3. v. 23. Imò si non omnes dilexit, aliquos odio habuisse dicendus erit? jam verò Deus nil odit eorum quæ fecit, Sap. 11. v. 25. proinde nihil valet glossa Calvinianorum, quando per mundum solos electos notari disputant. Quid enim Christus per mundum velit intelligi, in sequentibus explicat, ubi mundum hunc, quem Pater cælestis dilexit, in credentes & non credentes dispefcit.

O *dilectio!* ô *dignatio!* Merebatur nostra impietas damnari, sed amari fecit Dei pietas. Dilexit mundum ut faceret mundum, dilexit fœdum ut faceret purum, dilexit impium ut faceret pium, dilexit sceleratum ut faceret beatum. Captivum dilexit ut liberaret, perditum dilexit ut resciceret, ægrum ut sanaret, mortuum ut ad vitam reduceret. Mirum alicui videatur, quod Moses Æthyopiâ, Ahasverus Estheram ancillam, Lybussa Regina Bohemiæ Primislaum rusticum dilexerunt, & matrimonio sibi junxerunt, sed magistamen mirum est illud, quod Deus mundum dilexit, Creator creaturam, Dominus servos, beatus maledictos, lux tenebras, Spiritus carnem, vita mortem.

Mundus est sceleratorum habitaculum. Omnes declinarunt & inutiles facti sunt, Ps. 14. v. 3. omnes peccaverunt, & destruantur gloriâ Dei, Rom. 3. v. 23. Omnes conclusi sunt sub peccatum, Rom. 11. v. 32. non est qui faciat bonum, ne unus quidem, Psal. 14. vers. 3. etiam inter sanctos Dei nullus est sine macula, Job. 15. vers. 15. & ecce Deus tales diligit.

Mundus est vitiorum lerna & receptaculum, totus quippe in maligno positus est,

1. Johan.

1. Johan. 5. vers. 19. nihil est in eo nisi concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, 1. Johan. 2. v. 16. Olim tres gentes malè audiebant, Cappadoces, Cretenses & Cilices, quibus propterea tria *καίτια καίσινα*, tria Cappa pessima tributa sunt, ut ipsorum mores pessimi perfringerentur. Hodie totus mundus talis est. Passim enim regnant tria Cappa Pessima, & quocunque te veritas *καίσινα*, *καίσινα*, *καίσινα* in gradu superlativo omnia reperies, Esa. 3. v. 9. Jer. 11. v. 15.

Mundus est pietatis obstaculum, & idolo suo tricipiti multos seducit ad injustitiam, Rom. 16. v. 18. Nam colloquia & exempla mala corrumpunt bonos mores, 1. Cor. 15. v. 33. Sap. 4. v. 12. Frequens ibi & valde frequens est cor Caini, lingua Simei, labium Doegi, saluatio Jobi, osculum Judæ, blandum venenum, sagitta occulta, mellitus gladius. Si Abel es, non deerit tibi Cain, si Jacob, non deerit tibi Esau, si David, non deerit tibi Saul. Ecce talis mundus est quem Deus diligit.

Nostrum est hanc dilectionem Dei admirari & magnificare. Prodest enim

1. *Contra tentationem indignitatis*. Cogitas vitam tuam & nihil nisi mundanum invenis. Adulter es sicut David, idololatra es sicut Manasse, persecutor es sicut Paulus, impostor es sicut Zachæus, talis qui præsentis seculo se conformavit, pice mundi se contaminavit, vitiorum laqueis se implicavit. Ne desperes, et propterea dilectione Dei te indignum existimes. Dilexit Deus mundum, et ita te quoque qui in mundo et de mundo es, dilexit. Major igitur est Dei dilectio, quam tua defectio. Qualia enim & quanta sunt tua peccata, sunt tamen in mundo, sunt tamen in numero. Dei autem gratia & di-

lectio est supra mundum, est sine numero, Sir. 18. v. 4.

2. *Contra tentationem particularitatis*, quando Satanas in cordibus piorum tales movet cogitationes: Unde scis, ad te quoque pertinere beneficia Christi? multa hominum millia damnantur, quos Deus itidem dilexit, & Filium suum illis dedit. Scriptum est, multi vocati, pauci electi. Sed revocate vobis, dilecti, hoc dictum Christi: Sic Deus dilexit mundum: Si enim mundum dilexit: Ergò etiam me & te dilexit. Ergò non vult hunc aut illum tantum reliquis exclusis salvari. Ergò non discrevit quosdam absolute ad salutem, & reliquos propter peccatum æternæ damnationi destinavit, ut Calviniani somniant contra expressam Scripturam, Ezech. 33. v. 11. 1. Tim. 2. v. 4. 2. Pet. 3. vers. 9. (1. Tim. 4. v. 10. 1. Joh. 2. v. 1. 2. Rom. 14. v. 15. 1. Corinth. 8. v. 11. 2. Pet. 2. v. 1.)

Has universales Evangelii promissiones ad te etiam pertinere, nosti ex eo, quod per baptismum in foedus Dei receptus es, quod in absolute annunciat tibi peccatorum remissio, quod in S. Cæna pignus salutis corpus Christi pro te in mortem traditum, & sanguinem Christi pro te in ara crucis effusum accepisti, & quæ plura sunt ejusmodi *κερίσματα*, per quæ Spiritus Sanctus testimonium dat spiritui nostro, quod sumus filii Dei, Rom. 8. v. 16.

II. *Meriti Christi perfectio*, de qua Salvator: Non misit Deus Filium, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per eum. Verba hæc de adventu Christi primo intelligenda sunt, quo non venit ut Judex, sed ut Salvator & Redemptor, qui morte suâ vitam & redemptionem mundo impetraret. Quamvis enim Deus nos gratis salvat, & absque nostro merito, tamen non salvat nos

nos

nos absque merito Christi, hinc Scriptura utrumque conjungit Rom. 5. vers. 8. 2. Cor. 5. vers. 21. & alibi passim. Nam non tantum misericors est, sed etiam ignis consumens. Proinde nos in gratiam recepit non absolute, sed per & propter Christi meritum, quod totam ipsius obedientiam, tam activam, quâ legem nostri loco perfectissime implevit, quâ passivam, quâ passione & morte suâ justitiam nobis & salutem æternam promeruit, Matth. 5. vers. 17. Gal. 3. vers. 13. c. 4. vers. 4. complectitur, unde & Jehova justitia nostra dicitur, Jerem. 23. v. 6. quia factus est nobis à Patre justitia & sanctificatio & redemptio, 1. Cor. 1. v. 30. super ipsum posuit Deus iniquitates omnium nostrum, Esa. 53. vers. 6. ipse dedit semetipsum pro omnibus, 1. Tim. 2. vers. 6. mortuus pro omnibus, 2. Cor. 5. vers. 15. etiam pro reprobis, Rom. 14. v. 15. & his qui pereunt, 2. Pet. 2. v. 1.

Hoc fundamentum salutis à nullo vel Tyranno, vel hæretico, imò nec ab ipso Diabolo convelli potest. Qui enim vitam æternam nobis acquisivit, non est nudus homo, sed unigenitus Dei Filius. Nudus homo ne unicam quidem scintillam gehennæ extinguere potuisset: sed quia Dux vitæ & Dominus gloriæ pro nobis mortuus est, mors ejus meritò tanti æstimatur, ut hæc ipsa vitam & salutem nobis reparatam esse, certò confidere possimus juxta dicta Scripturæ, Act. 20. v. 28. 1. Joh. 1. v. 7. Ebr. 9. v. 12.

III. *Fiducialis apprehensio.* Nihil enim prodesset nobis Christi meritum, nisi apprehenderetur per fidem: Idcirco Christus addit: ut omnis qui credit in eum, non peccet, sed habeat vitam æternam. Fides igitur in assequenda salute omnem facit paginam.

Per fidem certi sunt credentes de gratia electionis. Nam Deus nos elegit in fide, 2. Thess. 2. vers. 13. per fidem sumus filii Dei, Johan. 1. vers. 12. per fidem stamus in gratia, Rom. 11. v. 20. per fidem hæredes efficimur vitæ æternæ, Joh. 3. v. 36.

Certi sunt credentes de gratia vocationis. Ubi enim fides, ibi Christi gratia. Vis igitur scire an apud Deum sis in gratia, proba te ipsum, an veram fidem habeas. Si veram fidem habes, sufficit. Ergò certò statue, quod sis in gratia. Diligit te Pater, regit te Christus, inhabitat te Spiritus Sanctus. Sin minus, ad media fidei, accede, audi verbum, utere S. Cœnâ, peccata deplora obicem remove, & fides tibi certò dabitur. Nam ex auditu fides, Rom. 10. v. 17.

Certi sunt credentes de gratia Salvationis. Ubi enim fides, ibi electio, ubi electio, ibi vocatio, ubi vocatio ibi salvatio. Hæc catena non rumpitur, modò ipse non rumpas illam vel impietate vel diffidentia, fidei enim finis est salus animarum, 1. Pet. 1. v. 9.

Prosternitur igitur hæc justitia operum. Si enim opera faciunt aliquid ad salutem, faciunt vel mandata vel electia. Non hæc, quia frustrâ colitur Deus mandatis hominum, Matth. 15. v. 9. non illa, quia imperfecta & jam debita, Luc. 17. vers. 10. ex debito enim non potest fieri meritum, Rom. 11. v. 6.

De Secundo.

Positò salutis fundamento, quo unice debemus inniti in articulo justificationis nostræ coram Deo superest, ut videamus etiam *salutis impedimentum*, quod duplex in prælecta Evangelii pericope subjicitur.

I. *Christi rejectio*, quæ fit per incredulitatem, quæ radix & mater est omnium peccatorum. Unde Lutherus rectè dixit: Sola incre-

incredulitas damnat, non quod peccata cætera non mereantur æternam damnationem, sed quia omnia cum incredulitate conjuncta sunt, quæ meritum Christi respuit & contemnit. Hanc ob causam distinxit hic Christus inter credentes & non credentes. Credentibus vitam æternam, non credentibus autem iudicium & damnationem æternam adjudicat.

Errant igitur qui culpam tam reprobationis quam damnationis non hominum incredulitati, sed merito & absoluto Dei beneplacito ascribunt. Nam qui non credit, inquit Christus, jam judicatus, id est, condemnatus est (1.) coram Deo, novit enim ille qui sint sui, 2. Tim. 2. v. 19. (2.) in verbo, quo iudicium condemnationis incredulis jam nunc decretum est. (3.) in propria conscientia, quæ futura pœnæ stimulos etiam in hac vita persentiscit. Ratio additur: quia non credit in nomen unigeniti Filii Dei.

It. deserto Moses erigebat serpentem æneum, quem omnes serpentum ignitorum moribus infecti aspicere poterant & debebant. Qui fecerunt, sanati sunt, qui verò non fecerunt, moribus ignitis interierunt. Cujus erat culpa? Non Moysis: Is enim nil magis, quam ut omnes eum aspicerent, in votis habebat. Non etiam serpentis, is enim hoc sine erectus erat, ut omnes eum inspicerent, sed eorum duntaxat, qui erectum aspicere volebant, Num. 21. v. 6. Idem de Christo iudicium esto, Johan. 3. v. 14. manet igitur firmum illud axioma divinum: Ex te perditio tua Israel, ex me autem salus, Of. 13. v. 9.

II. *Tenebrarum dilectio.* Hoc enim est iudicium, inquit porro Christus, sive cau-

sa iudicii, quod lux venit in mundum, & homines magis dilexerunt tenebras quam lucem. Sensus hic est: Homines post lapsum naturam sedent in tenebris, Eta. 9. v. 2. Luc. 1. v. 79. imò ipsi sunt tenebræ, Eph. 5. v. 8. Sed Deus ex immensa misericordia misit Filium suum in mundum, qui est lux vera, Joh. 1. v. 9. ut homines à tenebris liberati ad lucem vitæ æternæ pervenirent, sed malunt in tenebris sedere, quam lucem illam acceptare, quod certè mirum alicui videri posset. Nam oculis alioquin nil gratius est quam lux, ut ex querela Tobie satis superque apparet, Tob. 5. v. 12. Quando igitur homines in tenebris hærerere pergunt, idem est, ac si alicui in tenebricoso carcere concluso dicatur, prodi in lucem, ecce carcerem tibi aperio: & ille responderet: Ego nolo. Sic agunt homines, qui tenebris tam errorum quam peccatorum gaudent, & plus amant opera tenebrarum infructuosa, quam arma lucis, Eph. 5. v. 11. Rom. 13. v. 12. proinde non possunt beneficii illius participes fieri, quo Christus nos ex potestate tenebrarum liberavit, Col. 1. v. 13. Sed præcipitabuntur tandem in tenebras exteriores & æternas, ubi fletus erit & stridor dentium. Matth. 8. v. 12. 22. v. 13. non enim nudus amor est, quem tenebriones isti præ se ferunt, sed teste Christo ex hoc amore tenebrarum sponte suâ sequitur

1. *Malorum operum perpetratio.* Qui enim delectatur tenebris, facile etiam ad mala opera prolabitur, & contra propriæ conscientiæ testimonium in iisdem securè pergit. Concupiscentia enim, quando concepit, parit peccatum, inquit Jacobus cap. 1. vers. 15. Cavete igitur, ne indulgeatis concupiscentiis vestris, sed mortificate illas primo statim flore, & cogitationes

tiones bonas de Christo & ipsius Evangelio concipite. Facile in papyrus albam litura atramenti cadit, at non ita facile abraditur, quin aliqua macula relinquatur: Ita facile cordi mala concupiscentia subrepat, quia ad malum proclive est, Gen. 6. v. 5. Sed difficulter excutitur, quin aliquam sui labem relinquat. Principiis igitur obstandum erit, ut si vel maximè concupiscentia aliqua nos sollicitet, non tamen obtemperemus, sed elidamus antequam vires acquirat, & in actum prorumpat.

Certè Herodes, ut se solio confirmaret, & à successore tutus foret, omnes parvulos etiam lactentes à bimatu & infra iussit interfici, adeò ut ne proprio quidem filio pepererit. Non approbo talem sævitiam, quam Herodes in parvulos admisit. Sed spiritualiter tamen & *διδασκαλῶν* idem tibi suadeo, ut ad conscientia statum & regnum conservandum eandem in te ipsum sævitiam exerceas, & pravas quæ tibi subrepunt concupiscentias dum teneræ sunt & lacte delectationis adhuc pascuntur, interficias, Beatus qui hoc faciet, Pl. 137. v. 9.

2. *Lucis declinatio.* Omnis enim qui mala agit, inquit Christus, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus. Qui verò bona operatur, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo facta sunt.

Habemus hîc discrimen inter opera à Spiritu Dei profecta, & ea opera, quæ à spiritu tenebrarum proveniunt. Spiritus S.

cum sit Spiritus lucis, in omnibus suis operibus lucem non fugit. Spiritus tenebrarum autem in suis factis supra modum timidus ac trepidus est, & lucem fugit, quod tum in vita hominum, tum in doctrina apparet. Qui scelus aliquod patravit, aut patrandum suscipit, is latebras quærit, & factum suum tenebris occultare cupit, Job. 24. v. 15. Sir. 23. v. 26. Unde peccata ab Apostolo opera tenebrarum vocantur, Rom. 13. v. 12.

Sic in doctrina, qui dogma profitetur à veritate alienum, is quoquo modo id dissimulat, & quibuscunque potest verborum integumentis animi sui sententiam involvit. Unde plerumque solent hæretici loqui cum Ecclesia, & tamen sub iisdem verbis diversissimam sententiam occultant, quâ hypocriticâ simulatione non opus est ei, qui candidam veritatem profitetur, & quicquid facit, ad gloriam Dei & proximi salutem dirigit. Proinde Christus ad Judæos ait: Palam locutus sum mundo, &c. Joh. 18. vers. 20.

Tu si vis esse templum Sp. Sancti, vide ut nihil agas contra conscientiam, sub spe, illud fore occultum coram hominibus, sed semper cogita, Deum videre omnia quæ facis, nam oculi ejus sunt lucidiores sole, &c. Sir. 23. v. 28. Tunc opera tua in Deo facta sunt, & largam aliquando per & propter Christum remunerationem consequentur, juxta Paulum 1. Tim. 4. v. 8. Hoc operetur in nobis benedicta Trinitas, Amen.

Feria III. Pentecostes.

Evangel. Joh. 10. v. 1. II.

Rex Salomo ædificabat sibi domum de saltu Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta latitudinis, & triginta altitudinis, tanto artificio & ornato, ut

ut miraculi instar describatur in Scripturis, 1. Reg. 7. v. 1. seqq.

Rex noster, charissimi, cujus typus fuit Salomo terrenus, est enim verus Salomo, id est, princeps pacis, Es. 9. v. 6. ædificavit sibi etiam domum in his terris, Ecclesiam nimirum, quæ domus Dei appellatur 1. Tim. 3. v. 15. Architecti sunt Apostoli & quivis legitimi eorundem successores, 1. Cor. 3. v. 10. fundamentum Christus, 1. Cor. 3. v. 11. Lapidis Christiani, 1. Pet. 2. v. 5. tectum præsidium Dei, Pl. 46. v. 1. Egregia domus in oculis Dei, sed abjecta coram mundo, Job. 12. v. 5. Unde ovili comparatur in prælecta pericope, cujus ostium Christus, ostiarius Spiritus Sanctus, oves veri Christiani, pastores fidei Doctores & præcones verbi divini, lupi & latrones, Pseudopphetæ. Sicut igitur Feria I. egimus de Spir. S. ex Joh. 14. v. 23. seqq. Feria II. de verbo Spiritus & summa Evangelii ex Joh. 3. v. 16. seqq. Ita hodie Feria III. quæ clausula est hujus Festi, de ministerio Spiritus agendum erit, quod sub eleganti parabola nobis à Christo describitur, unde *tragoedia* sive proverbium vocatur, Joh. 10. v. 6.

Evangelium prælectum tres habet partes. Describitur enim

- I. Spiritus Sancti officina.
- II. Membra Ecclesie genuina.
- III. Beneficia divina, quæ veros discipulos Pentecostales comitari solent. J.J.

EXEGESIS.

Officina Spiritus S. est Ecclesia, quæ hic ovili comparatur. Ponderanda igitur venit

1. *Externa vilitas.* Ovile nihil splendoris habet, non altis turribus ornatur, non multis conclavibus distinguitur, non vallibus & muris, sed exili sepimento cingitur, ut pluviam irruere, & venti penetrare facile queant. Intrus autem sunt placida, mansueta & pacifica animalcula, quæ qualicumque isto hospitiolo contenta vivunt. Ita facies Ecclesie externa vilis & despecta est, nihil majestatis & magnificentie mundanæ in illa cernitur, sæpe in sylvis & cavernis latitat, ubi pluviam calamitatum & venti persecutionum illam infestant. Interim sanctæ & dilectæ oviculæ Dei ibi degunt & amicè cohabitant. Quare, lætentur filii hujus seculi ob bona terrestria & pompam temporalem: Nos cum Davide lætābimur in his quæ dicta sunt nobis, in domum Domini ibimus, stantes erunt pedes nostri in atriis Jerusalem, Pl. 122. v. 1. 2.

Regnum Antichristi describitur, quod sit instar mulieris circumdatæ purpura & coccino, & inauratæ auro & lapide pretioso & margaritis, habentis poculum aureum in manu sua plenum ab ominatione & immunditia fornicationis suæ, &c. Apoc. 17. v. 4. Videant hinc Pontificii, annon aliquam Ecclesie suæ descriptionem habeant, & vilem nostræ Ecclesie conditionem nobis objicere desinant. Certè fastum & luxum mundanum Spiritus Dei non amat, ibi alius Spiritus occupatus est, is nimirum, quem Job Regem super omnes filios superbie vocavit, Job. 41. v. 25.

2. *Ostii dignitas.* Nam ovile Spir. S. non patet omnibus promiscuè, sed habet ostium, per quod oviculæ ingrediuntur & egrediuntur. Ostium illud est Christus, ut ipse dicit v. 7. & 9.

1. *Ostium indubitabile.* Quisquis enim

An hoc
patet,
Christiane

salvari cupit, per hanc januam ingrediatur oportet, Act. 4. v. 12. Joh. 14. v. 6. per ostium ædes ingredimur & ad incolas venimus: Ita per Christum patet nobis ingressus in Ecclesiam, & in ea ad Patrem cœlestem, Rom. 5. v. 2. Eph. 3. v. 12.

Ostium habet suam *seram*: Sic verbum Dei sera est cœlestis ostii, undè libro concluso & signato comparatur, Esa. 29. v. 11. *Clavis*, quâ seram hanc aperire possumus, est *fides*, per quam intelligimus Scripturas, 2. Cor. 10. v. 5. Ebr. 11. v. 1. seqq. *Cardines* à quibus dependet hoc ostium, & quorum beneficio movetur, sunt *Lex & Evangelium*, quæ conjungi oportet in conversione hominis, Luc. 24. v. 47. *Capulus sive manubrium* sunt *promissiones Evangelicæ*, de gratia Dei & remissione peccatorum, quas si manu fidei apprehendimus, mox patebit ostium. Nam sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed vitam æternam habeat, audivimus heri ex Joh. 3. v. 16.

Limen quod sub janua cernitur, & pedibus calcandum est, si quis domum velit ingredi, est *mundus* cum omnibus concupiscentiis suis, 1. Joh. 2. v. 16. Hoc limen pedibus calcandum & relinquendum est, si per januam in domum cœlestem, ubi Christus nobis mansionem præparavit, ingredi velimus, Jac. 4. v. 4.

Observemus hæc contra Pontificios, qui per hoc ostium non intrare volunt, sed absconditos sibi fingunt introitus, ut Sacerdotes Bel, Hist. Belis v. 12. & vel Mariam constituunt portam gratiæ, vel meritis, suffragiis & intercessionibus Sanctorum æternam salutem consequi sperant, vel etiam propriis operibus & satisfactionibus confidunt, & tandem moribundi non rectè in

cœlum, sed per vestibulum inferni, quod purgatorium vocant, introire cupiunt. Hoc est cœcorum instar ostia querere, & ostium illud unicum salutis, quod est Christus, amittere, qui enim non manet apud Christum, sed alium sequitur, molestos sibi dolores multiplicabit, Psal. 16. v. 4.

2. *Ostium inexpugnabile*. Domus ob januam præsertim clausam tuta est à furibus & latronibus: Ita Christus est ostium longè firmissimum, quo ovile custoditur, ut oviculæ ab incurSIONIBUS luporum & prædonum immunes degant. Sæpe quidem Cerberus triceps oppugnavit hoc ostium, sed expugnare nunquam potuit. Arius negabat Christi Deitatem. Manes in dubium vocabat ipsius humanitatem. Nestorius unionem & communionem naturarum divellebat, sed miserè interierunt. Ostium adhuc stat inconcussum, & stabit in æternum, portæ inferorum non prævalebunt adversus illud, Matth. 16. v. 18.

Cum Noah tempore diluvii arcam intrasset, Deus ipse januam occludebat, ne aquæ diluvii penetrare possent, Gen. 7. v. 16. parem historiam habemus, Gen. 19. v. 10. Cum Sodomitæ fores Lothi effringere velent, angeli extendebant manum suam & claudabant ostium. Procellæ iræ divinæ hodie ingruunt, dilecti, & quasi diluvium totam Germaniam inundarunt, Sodomitæ tumultuantur, & fores Ecclesiæ effringere & expugnare decteverunt, Pl. 83. v. 4. 5. 13. sed este bono animo, Christus janua est, postquam statum. Hæc procul dubio infracta manebit. Sæviant ergo tyranni, rumpantur Papistæ & Calvinistæ, & circum quaque nostrum cingant ovile, clausum est ostium, nos intus degimus, nisi occupetur ostium, nemo nos tangeret aut vincet unquam. Domini

mini est salus & benedictio ejus super populum ejus in secula, Pl. 3. v. 6. 7. 9.

3. *Ostiaris sublimitas*, de quo Christus: qui intrat per ostium huic Ostiarius aperit, Ostiarius iste non est alius quam Spiritus S. qui suum hoc in genere officium egregie peragit. Est enim

1. *Ostiaris instructissimus*, qui claves in promptu habet, quibus januam aperire potest omnibus, qui ad agnitionem Dei venire & aeternam salutem consequi desiderant, ut exemplum Lydiae testatur, Actor. 16. vers. 14.

Cum Paulus Ephesum veniret, & Evangelium ibi predicaret, magnum ipsi ostium aperiatur, id est, multos auditores inveniebat, qui Evangelium acceptabant, ut Lutherus explicat in glossa, 1. Cor. 16. v. 9. idem factum est cum Troaden veniret, 2. Cor. 2. v. 12. vide etiam Col. 4. v. 3. Act. 14. v. 27. Hanc januam adhuc hodie aperit Spiritus S. per verbum praedicatum omnibus devotis & industriis auditoribus, ut credant & salventur. Nisi enim Spiritus S. adsit cordi docentis, otiosus est sermo Doctoris, inquit Gregorius. Ergo congressus sacros libenter & frequenter visita, ubi Spiritus S. per ministerium efficax est, alias nunquam ingrediens, sed ante ostium manebis cum virginibus fatuis, Matt. 5. v. 12.

2. *Ostiaris presentissimus*. Sicut enim Ostiarius ostium observat, & per totum diem ibi sedere solet, ne quid forte negligat, imò ungit quandoque ostium & cardines, ut facilius moveri possint: Ita Christus & Spiritus S. sunt conjunctissimi. Nemo enim potest dicere: Dominus Jesus nisi in Spiritu Sancto, 1. Cor. 12. v. 3. Proinde unxit Christum Spiritus S. Esa. 61. v. 1. Pl. 45. v. 8. unxit Apostolos, Act. 2. v. 4. ungit adhuc hodie o-

mnes fideles Ecclesiae ministros, & dona spiritualis ostii Lex videlicet & Evangelium sint in perpetuo motu, & recte praedicentur in Ecclesia.

Vis igitur Christum invenire, & per Christum ad salutem introire, ad ostiarium hunc tercipe, & ductum ipsius sequere, quem tibi per ministros suos praebet. Ipsi enim non sunt qui loquuntur, sed Spiritus Patris caelestis per nos loquitur, Matt. 10. vers. 20.

3. *Ostiaris fidelissimus*. Sicut enim Ostiarius amicis quidem aperit, & iis qui ad ovile pertinent, peregrinos autem & fures non admittit, imprimis lupos abareet, ne gregem dissipent: Ita Spiritus S. ad communionem Sanctorum admittit eos, qui sectantur sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum, Ebr. 12. v. 14. sed Epicuros, tyrannos, haereticos, falsosque fratres abigit. Foris enim sunt canes & venefici, &c. Apoc. 22. vers. 15.

Vide igitur, ut imiteris oviculas in doctrina & vita & hypocrisin vita, ne te depellat hic Ostiarius ab ostio, non enim veniet in conspectum ejus hypocrita, Job. 13. vers. 16.

Pontificii Spiritum S. ab ostio deturbant, & Pontificem in ejus locum substitunt, dum persuadent hominibus, Papam omnia mysteria regni caelorum gestaret in scrinio pectoris sui, ab ipso proinde petendum esse verum scripturarum intellectum, item Pontificem posse decidere & judicare controversias religionis, Spiritum Sanctum non item, sicut Gregorius in Colloquio Ratisbonensi vociferabatur: Veniat Spiritus S. veniat & judicet me, si potest.

Quin etiam Petro officium Ostiarii assignant, & cum sanctis suis ita occupati sunt, ut Spiritus S. obliviscantur. Quis ergo hinc non colligat, Spiritum S. istis hominibus parùm curæ esse? Qui autem Spiritum Christi non habet, non est ejus, Rom. 8. vers. 9.

4. *Pastorum veritas*, qui vivo hinc colore nobis depinguntur, ut ex sequentibus notis cognosci possunt, ut sunt

1. *Recta ingressio*. Nam per verum ostium ingrediuntur, & non aliunde ascendent, quod fures & latrones in usu habent. His verbis legitima vocatio confirmatur, quam omnes veri Pastores expectare debent, ne in ipsos quadrer illud Jer. 23. v. 21. currebant & non mittebam ipsos.

Hodie multi sese ingerunt vel per *Nominativum*, ut Theudas, qui dicebat, se esse aliquem, & multos in sui trahebat admirationem, Act. 5. v. 36. vel per *Genitivum*, dum vel consanguinitatis vel conjugii nexu promotionem sibi acquirit, vel per *Dativum*, ut Simon Magus, Act. 8. v. 18. 19. vel per *Accusativum*, dum hunc vel illum calumniis proscindunt, ut suspectum reddant, vel per *Ablativum*, dum vialios de ponte de-jiciunt, ut ipsi eleventur. Pauci per *Vocativum* ingrediuntur. Hinc postea in adversitatibus omni solatio destituti succumbere coguntur. Quia enim Dominus non misit eos, nullam etiam assistentiam ab ipso expectare possunt, juxta sententiam Salomonis, Prov. 21. v. 8.

2. *Prona reclusio*. Ostiarius ipse aperit, inquit Christus, & oves vocem ejus audiunt. Omnis igitur promotio fidelium Ecclesiæ Pastorum à Sp. S. dependet, ille quos mittit, donis suis instruit, & idoneos facit, 2. Cor. 3. v. 5. ille etiam præficit hunc vel illum,

huic vel illi Ecclesiæ, Act. 20. v. 28. & corda ipsorum illuminat, ut verum Scripturæ sensum assequantur, & auditoribus claris & perspicuis verbis proponere & instillare possint, si modò precibus indefessis ipsum sollicitent, cum Davide Ps. 43. v. 3. & 19. v. 18. vel sic:

Suggerere quod dicam mihi Spiritus alme, tuumque

Per linguam murus perfice quasi meam.

Organon & præter nihil sum sine nummine nihil sum

Spiritus alme tuo, mens hebet, ora tacent.

Hoc quando fit, sponte sequitur benedictio divina, & labor talium pastorum in Domino, non erit inanis, 1. Cor. 15. v. 58.

3. *Distincta cognitio*, quod oves suas agnoscunt, & nominatim vocare possunt, hoc est, sciunt, ecqui consolatione, vel admonitione vel informatione indigeant. Simples erudiunt, quomodo rectè credere, piè vivere; & beatè mori debeant, exemplo Pauli, 1. Cor. 9. v. 22 peccata resarguunt, ut respiciant à Diaboli laqueis, quibus captivi tenentur ad ipsius voluntatem, 2. Tim. 2. v. 26. penitentes erigunt, ne desperent, sed firmiter credant, omnia in Christo delicta sibi condonata esse, Coloss. 2. vers. 13.

Si talem habes Pastorem, qui hæc facit, fas est ut ipsius vocem audias, Ebr. 13. v. 17.

4. *Fida eductio*, quod oves suas educunt ad salutaria pascua verbi & Sacramentorum, ut animæ eorum delectentur in pinguedine, Esa. 55. v. 2. nam verbum quod prædicant, est verbum vitæ, Joh. 6. v. 68. & virtus ad salutem omni credenti, Rom. 7. v. 16. Sacramenta quæ administrant, sunt

figll-

figilla gratiæ, Rom. 4. v. 11. O felices oviculas, quæ talem Pastorem habent, & ejus vocem audiunt. O infelices verò & maledictos, qui ipsum contemnunt! Contemnunt enim consilium Dei adversus semetipsos, Luc. 7. v. 30.

5. *Inculcata præcessio.* Nam quando emisit oves, inquit Christus, præcedit illas, & oves sequuntur. Quibus verbis notatur boni Pastoris officium, quo requiritur, ut commissis sibi oviculis bono exemplo præluceat

1. *In doctrina,* & firmiter teneat eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, Tit. 1. v. 9. Qui enim aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ est secundum pietatem doctrinæ, superbus est, nihil sciens, &c. 1. Tim. 6. v. 3. 4.

2. *In vita,* ut quantum possibile est in hac infirmitate, inculpatè vivat, & nemini scandalum det, sed in omnibus se exhibeat tanquam ministrum Dei in multa patientia, 2. Cor. 6. v. 3. ut is, qui ex adverso est, vereatur, & nihil inveniatur, quod de ipso malum dicere possit, Tit. 2. v. 8.

Turpe enim est Doctori cum culpa redarguit ipsum, Rom. 2. v. 23.

De Secundo.

Vidimus Ovile mysticum cum suis Pastoribus, videbimus etiam *Spirituales oviculas*, quæ ad hoc ovile pertinent, tanquam membra genuina, & suis etiam notis ab his qui foris sunt, discernuntur, prout contextus Evangelii nostri luculenter ostendit, ubi oves Christi sunt

1. *Per ostium ingredientes.* Tale ostium est Christus, ut supra audivimus, per quod ingredimur per Baptismum, qui pro-

pterea porta prima gratiæ, item, primus Sanctorum introitus ab Augustino dicitur. Typum habemus Exod. 20. v. 18. seqq. ubi Moses jubetur ponere labrum æneum inter tabernaculum testimonii & altare, ut lavent in eo pedes & manus suas Aaron & filii ejus, quando ingressuri erant tabernaculum testimonii: Ita lavari nos oportet in baptismo, & ita ingredi in Ecclesiam. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum cælorum, Joh. 3. v. 5.

Christus est ostium humile, Matth. 11. v. 29. & qui vult ingredi per hoc ostium, humiliare & inclinare se debet, ne caput impingat. Resistit enim superbis, & humilibus dat gratiam, 1. Pet. 6. v. 5.

Hoc ostium nemini clausum est, sed omnibus patet hominibus, ut introire possint, si quis per me intrabit, inquit ipse, servabitur. Ante januam templi Hierosolymitani duæ columnæ positæ erant, cum hæc inscriptio: Omnis alienigena accedens ad habitaculum Domini, morte morietur, ut Josephus testatur. Sed hoc ostium patet omnibus, 1. Tim. 2. v. 4. Act. 10. v. 43. 1. Joh. 2. v. 1. Ergò confidenter accede. Qui enim ad me venit, inquit Salvator, hunc ego non ejiciam, Joh. 6. v. 37.

2. *Vocem pastoris audientes.* Vox Pastoris sonat in Ecclesia, hanc veræ oviculæ audire debent:

1. *Libenter*, instar Davidis, Pl. 42. v. 5. 122. v. 1. qui enim delectatur in lege Domini, tanquam lignum est plantatum secus decursus aquarum, inquit David, Psalm. 1. vers. 2. 5.

2. *Diligenter*, non dormiendum interea instar Eutychi, Act. 20. v. 9. aut confabulandum, aut aliud cogitandum, sed quisquis vera Christi ovicula esse & manere desiderat,

siderat, diligenter attendat oportet, sicut Cornelius & domestici ejus, Act. 10. v. 33. qui enim ex Deo est, verbum Dei audit, Joh. 8. v. 47.

3. *Reverenter.* Cum Patriarcha Jacob in somno videbat scalam, cujus summitas in cœlum usque pertingebat, exclamabat evigilans: ô quàm metuendus est locus iste? non est hic aliud nisi domus Dei & porta cœli, Gen. 28. v. 17. Locus iste est Ecclesia, ubi scala cœli elevata & tota S. Trinitas cum omnibus Angelis & Archangelis præsens est. Proinde opus est reverentia, quâ Pastores nostros tanquam legatos Dei prosequi & verbum ipsorum, ut verbum Dei suscipere debemus. Qui enim vos audit, inquit Christus, me audit, qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum qui misit me, Luc. 10. v. 16.

4. *Prudenter.* Sicut oves naturales vocem pastoris sui à voce aliorum discernunt: Ita prudentia opus est piis auditoribus, ne credant unicuique Spiritui, sed probent illos, num ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum, 1. Joh. 4. vers. 1.

3. *Ductum ipsius sequentes.* Quid juvat audire, si non sequaris etiam, & quod audivisti, in usum transferas? Certè aggravas tibi hoc ipso iudicium, & verbum quod audis, & non facis, iudicabit te in novissimo die, Joh. 12. v. 48. Factores igitur estote verbi, & non auditores tantum, ne vosmet ipsos decipiatis, si quis enim auditor est verbi, & non factor, comparabitur viro contemplanti vultum suum in speculo, & postquam abiit statim oblitus est, qualis fuerit, Jac. 1. v. 22. 23.

4. *Peregrinum fugientes.* Sunt autem peregrini, ut hîc à Christo describuntur

1. *Qui non per ostium introeunt, sed aliunde ascendunt.* Tales sunt omnes hæretici, qui auditores suos à Christo ad traditiones humanas, vel etiam ad sanctos demortuos abducunt, quibus Deus frustra colitur, Matth. 15. v. 9.

2. *Qui ante Christum veniunt.* Omnes qui ante me venerunt, inquit Christus, fures sunt & latrones. Hoc nomine Christus intelligit non Mosen & Prophetas, qui de ipso vaticinati sunt, 1. Pet. 1. v. 10. sed primò eos, qui pro Messia se gerebant, ut Theudas & alii, Act. 5. v. 36. & deinde omnes pseudodoctores, qui Christum prævertunt, & sine eo salutem æternam consequi volunt in propriis meritis, ut Pharisei, Sadducei & Scribæ tempore Christi, hos intelligit Christus, & non pastores, sed fures & latrones esse constanter asserit. Sicut enim fures non solent interdiu per consueta ostia ædes alicujus apertè ingredi, sed per clandestinos ingressus sese furtim insinuant, eo consilio ut perdant, occidant & rapiant: Ita falsos Doctores Christus fures appellat, quia omissio usitato eoque unico ingressu in cœlum alias rationes monstrant, & per adulterina ostia vitam æternam ingrediendi ostendunt, atque hoc ipso hominibus furantur id quod pretiosissimum est, nempe vitam æternam. Latrones verò nuncupat, quia animas hominum occidunt, & in speluncam latrocinii, id est, in barathrum æternæ damnationis præcipitant. Quis igitur tales pastores non fugiat? O cavete vos mei, cavete à falsis prophetis, qui veniunt in vestitu ovium, intus autem sunt lupi rapaces, Mat. 7. v. 15. Agnoscite verò ex hac concione Christi, quàm immensum beneficium sit, si Deus populo alicui fideles verbi præcones largiatur, & orate Dominum messis, ut ipse fideles

fideles operarios posthac semper in messem suam extrudat, & à luporum vehementia gregem suum tueatur, Matth. 9. v. 38.

5. *Ostiarium reuerentes.* Ostiarius est Sp. S. ut supra diximus. Hunc omnes veri Christiani sibi exorent cum Davide Ps. 51. v. 10. 12. ut cor aperiat, quando verbum Dei in templo audiunt, & deinde etiam occludat, ne thesaurus verbi divini à Diabolo auferatur, Matt. 13. v. 19. abq; hoc ostiario mortui sumus in peccatis, Eph. 2. v. 5.

De Tertio.

Restat ut consideremus etiam *beneficia divina, quæ talibus à Christo oviculis parata sunt.* Si quis enim per me introierit, inquit Christus, servabitur, & ingredietur, & pascua inveniet. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant.

Tria his verbis beneficia Christus enumerat, quæ genuinas ipsius oviculas sequuntur:

1. *Beatitudo temporalis.* Nam ingredientur, inquit Christus, & egredientur, quibus verbis benedictionem divinam promittit omnibus, qui opera vocationis secundum normam verbi sui perficiunt, sicut Petrus, cum in verbo Christi laxaret rete suum, copiosam piscium multitudinem conclusit, Luc. 5. v. 6. ita Moses hac phrasi utitur, Deut. 28. v. 6.

2. *Beatitudo spiritualis.* Nam pascua invenient, inquit Christus, nimirum pascua

gratiæ, pascua ille bona & pingua montium Israel, Ezech. 34. v. 14. in quibus exhibetur nobis cibus immortalitatis, panis vitæ, quo animam nostram variis peccatorum angustiiis exagitatam reficere possumus, Joh. 6. v. 50.

3. *Beatitudo aternalis.* Qui per me introverit, salvus erit. Ego enim veni, inquit Christus, ut vitam habeant, & abundantius habeant. In Christo habemus remissionem peccatorum, quæ instar nubis & nebulae delevit, Es. 44. vers. 22. Lex non potest nos condemnare, Christus enim est finis legis ad salutem omni credenti, Rom. 10. v. 4. non sumus jam sub lege, sed sub gratia, Rom. 6. vers. 14. Diabolus non potest nobis nocere, quia pro nobis est Christus, qui opera Diaboli destruxit, 1. Joh. 3. v. 8. Mors non potest nos abolere, sed januam vitæ aperit, Johan. 5. v. 24. Infernus non potest nos absorbere, nihil enim condemnationis in his qui in Christo Iesu sunt, Rom. 8. v. 1. In summa, pacem habes cum Deo, fide iustificatus per Jesum Christum, Rom. 5. v. 1. quis igitur separabit te à charitate Dei? Rom. 8. v. 35. vitam habebis, hoc certò tibi persuadere, & plenam abundantiam in sempiterna secula. Nam oves meæ, inquit Christus, vocem meam audiunt, & ego do eis vitam æternam. Nemo rapiet eas de manu mea, &c. Joh. 10. v. 27. 28. Hanc beatitudinem concedat nobis SS. Trinitas,

Amen.

In Festo Trinitatis

Evangelium Johan. 3. vers. 1. 15.

Ezechieli Propheta apparuit olim vir in visione quadam, & ostendit ipsi aquas,

quæ subter limen templi ingrediebantur. Primò metiebatur funiculo, quem in manu

Z

habe-

habebat, mille cubitos, & traducebat Prophetam usque ad talos. Rursus metiebatur, mille cubitos, & traducebat Prophetam usque ad genua. Tertio metiebatur mille cubitos, & traducebat ipsum usque ad renes. Tandem adhuc mille cubitos metiebatur, & ecce intumuerunt aquæ, ut non amplius pertransire potuerit, sed supernatare coactus fuerit, Ez. 47. v. 1. seqq.

Idem Nicodemo accidit in hodierno Evangelio. Postquam enim ad Christum, angelum illum magni consilii venit noctu, & viam salutis ab ipso edoceri cupit, ostendit ipsi aquas mysteriorum suorum, quæ subter limen templi egrediuntur, id est, veræ Ecclesiæ propria sunt, & primo ad talos & genua ipsum traducit, dum regenerationis qualitatem & necessitatem ipsi proponit. Hujus modum & rationem ubi capere Nicodemus nondum potest, ad huc mille cubitos metitur, & de cælestibus facti incipit, hic intumescit fluvius, ut fide supernatare cogatur, quò ratione pererrantem non potest. Nam animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, 1. Cor. 2. v. 14. Si quidem per fidem ambulamus & non per speciem, 2. Cor. 5. v. 7.

Sicut igitur Patriarcha Abraham Deum in montis vertice adoraturus, servis, ut infernè cum asinis manerent, imperavit, & solus ipse cum filio gladium & ignem gestans montem conscendit, Gen. 22. v. 5. Ita nos quoque altum mysteriorum divinatorum olympum conscensuri asinum rationis infra relinquere, & captivare debemus sub obsequium Christi, contenti gladio verbi & igne fidei, 2. Cor. 10. v. 5.

Videbimus

1. *Quæstionem Nicodemi memorabilem.*

II. *Informationem Christi amicabilem.*

J.J.

EXEGESIS.

HActenus festa celebravimus honori singularum Trinitas personarum deputata. Vidimus misericordiam Patris Festo nativitatis. Vidimus potentiam Filii Festo resurrectionis. Vidimus beneficia Spiritus Sancti festo Pentecostes. Nunc personas omnes conjunctim invenimus, & Deum in upitate trinum, & Trinitate unum veneramur. De quo sublimi mysterio pii veteres dixerunt: Scrutari temeritas, credere pietas, nosse vita æterna est.

Quamquam autem in prælecta pericope de regeneratione hominis primario agitur, tamen ad declarandum *SS. Trinitatis mysterium* optimè congruit, idque tripliciter si spectes

1. *Materie eminentiam.* Nam de regeneratione agit, quæ fit per baptismum, in quo tota Trinitas operatur, Matt. 28. v. 19.

2. *Testimoniorum evidentiam*, quæ de *SS. Trinitate* in hoc Evangelio continentur.

3. *Analogia convenientiam.* Voluit enim pia antiquitas illustri exemplo de regeneratione hominis difficultatem hujus articuli nobis ob oculos ponere, ne lascivo rationis iudicio in tam arduo mysterio præcipientes feramur, quod quàm facile fieri exemplo Nicodemi abundè patet.

Habemus hic

1. *Persona delineationem*, quæ describitur

1. *Ratione nominis.* Nicodemus enim vocatur, quod est victor populi, qualis reverà fuit, Johan. 7. v. 51. 19. v. 39. nomen illustre, sed quod ad salutem ipsi nihil profuit.

Hoc

Hoc præstat nomen super omne nomen, extra quod salus non est, Act. 4. v. 12.

2. *Ratione muneris.* Nam fuit princeps Phariseorum, & non solum Magistratum gessit in populo Judaico, ut Luc. 14. vers. 1. videre est, sed in magna etiam autoritate & existimatione fuit, unde reliquis primoribus in Senatu contradixisse legitur, Joh. 7. v. 51.

Si videtis igitur dilecti, hos vel illos gloriari de tot primoribus, qui religioni suæ adhærent, nihil vos moveat, in negotio salutis versamini, quod non autoritate humana, sed dispositione divina nititur & perfitur.

In Ecclesia Corinthiaca non multi erant sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæstulata erant mundi Deus elegerat. Doctrina interim pura erat & sana, 1. Cor. 1. vers. 26. Cum divites & potentes nolent venire, vocantur pauperes, & cæci & claudi, Luc. 14. v. 21.

Petrus Joppen ingrediens non à Principe Civitatis, sed à cotario suscipitur, Act. 9. vers. 43. hoc est quod Christus dicit: Pauperibus prædicatur Evangelium, Matth. 11. vers. 5.

3. *Ratione conaminis.* Noctu enim venit, quia interdum formidabat, ut inquit Chrylostomus, propter metum suorum collegarum, qui Christum cane pejus & angue oderant, vel ut solus cum Christo remotis arbitris colloqui, & secreta ejus allocutione mytheria fidei plenius discere posset.

Unde elucescit

1. *Discendi cupiditas.* Senexerat Nicodemus, magnæque vir autoritatis & eruditionis, non tamen puduit ipsum viam sa-

lutis à Christo discere: multò minus nos pudeat scripturas scrutari, Joh. 5. v. 39. lectioni attendere, 1. Tim. 4. vers. 13. narrationem divinam ante omnia libenter audire. Sir. 6. vers. 35.

Multi sunt inter nos, qui conciones catecheticas floccipendunt, & pro juventute institutas arbitrantur. Sed perperam. Inveniunt, etiam senes ibi quod discant. Nam verbum Dei est instar maris, cujus abyssus imperscrutabilis, Sir. 24. vers. 39. cave igitur, ne sis inter pueros centum annorum, Esa. 65. v. 20. qui semper discunt, & ad agnitionem tamen veritatis nunquam perveniunt, 2. Tim. 3. v. 7.

2. *Conjuncta infirmitas.* Noctu enim venit ex metu Judæorum. Quo tamen exemplo nostri se Nicodemitz & tenebriones tueri non possunt, non enim exemplis sed legibus judicandum. Habemus regulam Christi Matth. 10. v. 32. 33. Luc. 9. v. 26. quæ omnibus exemplis præjudicat. Hanc sequi debemus, nam corde creditur ad justitiam, sed ore fit confessio ad salutem, Rom. 10. v. 9. 10. Nicodemus correxit infirmitatem suam, Joh. 7. v. 50. 51. 19. v. 39. Idem faciunt hodierni vespertilioes, tunc laudabimus ipsos. Qui enim veritatem operatur, ad lucem venit, ut opera ejus manifesta fiant, in Deo enim facta sunt, Joh. 3. v. 21.

II. *Scopi significationem*, v. 2. ubi consideranda se offerunt

1. *Exordium*, quod valde plausibile est. Agnoscit enim Christum pro Doctore illo: quem Deus olim mundo promiserat, Deut. 18. v. 15. Joel. 2. v. 23. Esa. 50. v. 4.

Testes adducit

1. *Suam & suorum conscientiam.* Scimus quod à Deo veneris Magister. Obstinata certè malitia, quâ consilium Dei adversus

semetipfos spernebant, Luc. 7. v. 30. & peccatum in Sp. S. committebant, Matt. 12. v. 31. Tales hodie multos invenias inter adversarios, qui contra propriam conscientiam in erroribus perseverant, ne errasse videantur. Cavete vobis, dilecti, ne veritati resistatis, 2. Tim. 3. v. 8. horribile enim tales manebit iudicium, 2. Theff. 2. v. 12.

2. *Miraculorum evidentiam.* Nemo potest signa facere inquit, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Firmum igitur ex miraculis Christi argumentum ducitur, quod sit verus Messias, sicut ipse Phariseos hoc argumento convincit Joh. 10. v. 38. Deus enim solus est qui mirabilia facit, Pl. 72. v. 18. & licet Apostoli etiam miracula patrarent, vim tamen istam *δουρατοεργικην* non à se ipsis habent, sed à Christo acceperunt, Matth. 10. v. 8. Marc. 6. vers. 7. Luc. 10. vers. 19. Joh. 14. vers. 12.

2. *Desiderium.* Quamvis enim status vel principalis quæstio non exprimitur, cujus gratiâ Nicodemus Christum accesserat, tamen quia responsio Christi in eum seipsum directa est, ut viam salutis ipsi monstraret, dubium non est, quin de hac ipsa quæstio Nicodemi instituta fuerit. Ita nos quoque de salute consequenda debemus esse solliciti, quærentes ante omnia regnum Dei & iustitiam ejus, tunc cætera nobis adjicientur, Mat. 6. v. 33.

De Secundo.

Fuit quæstio, succedit *Informatio*, quæ duo Christus media ostendit, quarum ope Nicodemus & omnes verè Christiani ad salutem pervenire queant.

1. *Est regeneratio*, cujus hic describitur

2. *Necessitas*, vers. 3. Omnes enim nascuntur in peccatis, Pl. 51. vers. 7. & ab alienati

sumus à Deo, quamdiu in peccatis hæremus, Ef. 59. v. 2. nova igitur regeneratione opus est, quæ fit per baptismum, cujus summa necessitas duplici hic juramento confirmatur. Non tamen ita intelligendum est, quasi Deus alio modo regenerationem in nobis operari non possit, sed ratione decreti & ordinis divini, cui nos alligatos voluit. Interim sibi legem non tulit, sed in casu necessitatis etiam absque baptismo infantes adoptare & adultos salvare potest, ut exemplum latronis, Luc. 23. v. 43 & filioli Davidis testatur, 2. Sam. 12. v. 23.

2. *Qualitas*, v. 5. Regeneratio igitur, quæ fit per baptismum, efficitur per aquam & spiritum, quæ sunt partes baptismi essentielles, illa terrestris, hæc cælestis. Aqua non permutanda est cum alio liquore, Sp. non separandus est ab aqua, qua ipse tanquam instrumento in regeneratione hominis utitur, Eph. 5. v. 26. Tit. 3. vers. 5. Apage igitur distinctionem illam de baptismo externo & interno. Nam unum est baptisma, Eph. 4. v. 5. Apage etiam strepitum ceremoniarum, quas Pontificii in administratione baptismi adhibent. Sufficit aqua & spiritus, de sale, sputo, Chrismate, &c. in Scripturis altum est silentium. Frustra igitur servitur Deo præceptis hominum, Matth. 15. v. 9.

3. *Efficacitas.* Nam quod natum est ex spiritu, inquit Christus, Spiritus est, & introibit in regnum cælorum. Ubi duplex baptismi fructus insinuat:

1. *Renovatio.* Nam Spiritus efficitur, id est, spirituales, sive novi homines, Eph. 4. v. 24. Col. 3. vers. 10. quæ novitas non est physica transformatio, sed hyperphysica alteratio, & consistit in illuminatione mentis, Ephes. 5. vers. 8. in mundicie cordis, Psal.

Pl. 51. v. 12. & fuppreffione carnis, Rom. 6. v. 2. feqq. fed imperfecta tamen eft in hac vita, quia omnis fanctus eget petitione venia, Pl. 32. v. 6. 143. v. 2. & querelam Apoftoli ingeminare cogitur, Rom. 7. v. 24.

2. *Salutis participatio*, unde baptifmus porta gratia, ab Auguftino, & puerpera regni cœlorum à Luthero appellatur. Per hunc enim mundamur & fanctificamur, Eph. 5. v. 26. 1. Cor. 6. v. 11. Chriftum induimus, Gal. 3. v. 27. remiffionem peccatorum accipimus, Act. 2. v. 38. falvifimus, Tit. 3. v. 5. 1. Pet. 3. v. 21.

4. *Difficultas*, quæ apparet ex gemina nota, quarum

1. est *crassa hominum inficitia*. Huc pertinet exemplum Nicodemi, qui carnales de regeneratione cogitationes concipit. Quomodo homo senex, inquit, potest nasci? potestne in ventrem matris suæ rursus ingredi & nasci? Ita fit, quando myfteria fidei rationis modulo metiri volumus. Exempla similia habemus in Naamano, 2. Reg. 5. v. 11. in Sadducæis, Mat. 22. v. 25. in Capernaitis, Johan. 6. v. 52. Ex hac scaturigine proponant omnia Calvinianorum de hoc myfterio absurda. Quamprimùm enim audiunt baptifmum esse lavacrum regenerationis, mox cum Nicodemo tam crasse philosophantur: quomodo manipulus aquæ peccatum ablueri, & conscientias purgare potest? quando audiunt, Chriftum nobis sub pane & vino corpus & sanguinem suum manducandum & bibendum in S. Cœna exhibere, iterum ad absurdum delabuntur, & quomodo, inquit, corpus verum & naturale parvo ore manducari potest, &c. Non est autem ista sapientia supernè descensdens, sed terrena, animalis, dæmoniaca, Jac. 3. v. 15. proinde caveamus, ne quis de-

cipiat nos per inanem philosophiam, moneat Paulus Col. 2. v. 8.

2. *Difficilis renatorum notitia*, quod referenda sunt verba Chrifti: spiritus ubi vult spirat, & sonum ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quò vadat. Quâ similitudine docet Spir. S. in renatis non esse otiosum, sed spirituales in ipsis motus excitare, ut non peccent, 1. Joh. 3. v. 9. sed fructibus justitiæ impleti, Phil. 1. v. 11. in novitate vitæ ambulent, Rom. 6. v. 2. 3. 4. Si quis igitur pro Chriftiano regenerato se venditat, & tamen opera non habet, quæ fidem declarant, hypocrita est. Nam qui ex Deo natus est, peccatum non facit, & hoc ipso apparet, qui sint filii Dei, vel filii Diaboli, 1. Joh. 3. v. 9. 10.

3. *Connata rationis stultitia*, quæ suum quomodo semper repetit, & quomodo, inquit cum Nicodemo, istud fieri potest? Quomodo finitum potest esse capax infiniti? quomodo Chriftus qui cœlum ascendit, corpore suo in terris præfens esse poterit? quomodo corpus putrefactum & in nihil redactum idem numero resurget? &c. Sed quomodo illud est venenum fidei, & manifestissimum incredulitatis indicium. Hinc Chriftus reprehendit Nicodemum, quod Doctor sit in Israel, & hæc principia ignoret. Captivemus ergò rationem sub obsequium fidei, 2. Cor. 10. vers. 5. Deus enim *ὕπερ ἐκπερισσῶ* facere potest, super id quod petimus & intelligimus, Ephes. 3. vers. 20.

II. *Meriti sui applicatio*, commendat enim Nicodemo

1. *Salutis reparatorem*. Amen Amen dico tibi, quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo credetis, si dixerò vobis

cœlestia : q. d. Jam de rebus terrenis locutus sum, quæ comparatione ad alia mysteria, quasi crepundia æstimanda sunt. Si igitur in hisce rudibus elementis, nempe de hominis terreni regeneratione tam absurdum & crassum disputatorem te ostendis, quàm crassè philosophaberis, quando in secretissimos mysteriorum recessus & penetrabilia te introduxero. Age, proponam tibi ænigma Theologicum : Est quidam, qui dicitur filius hominis, is descendit de cœlo, & tamen est in cœlo, & licet sit in cœlo, tamen aliquando demum in cœlum ascendet. Hic omnes ingenii tui nervos intende, & periculum fac, num hoc problema solvere possis. Loquitur autem de seipso, qui in plenitudine temporis descendit de cœlo, cum carnem assumeret, & erat in cœlo, cum hæc loqueretur in terris, nimirum juxta modum incomprehensibilem personalis unionis cum λόγῳ, quæ nupsiam soluta erat, & tamen quadragesimo die post resurrectionem ascendebat in cœlum juxta modum visibilem & comprehensibilem corporis naturalis.

Quibus verbis certè elegantissima majestatis Christi descriptio continetur, qui licet Nicodemo in terra localiter & naturaliter astiterit, eodem tamen tempore τῷ λόγῳ in cœlis per & propter unionem personalem præsentissimus fuit. Quidni igitur jam ad dextram Dei exaltatus Ecclesiam suam præsentissimè gubernet & detendat omnibus diebus ad consummationem seculi, juxta promissionem suam, Matth. 28. v. 20. Videte, dilecti, Salvatorem habemus, qui in cœlo & terra præsens est, & cum Patre & Sp. S. omnia implet, Jer. 23. v. 24. Estote igitur bono animo, sive sitis in carcere, sive in spelunca leonum, sive in fornace ignea,

Christus vobiscum est, & ex omnibus periculis vos tandem eripiet, 2. Petr. 2. vers. 9.

2. *Modi tenorem*, quem ostendit sub typo serpentis ænei, Num. 21. v. 7. 8. Sicut enim populus Israel in deserto igneis Serpentibus propter incredulitatem & alia peccata punitus est à Deo, qui momorderunt populum, ita ut moretetur populus multus, dum Moses jussu Dei serpentem æneum erigeret, cujus intuitu vulnerati à serpentibus igneis rursum sanati sunt: Ita totum genus humanum pestifero morfu serpentis infernalis non modò infectum, sed interfectum & spiritualiter occisum erat: Sed misit Deus Filium suum, qui instar vermiculi abjectissimi de ligno suspenus, & maledictione legis liberaret, Gal. 3. v. 13. non enim corruptibili auro & argento redempti sumus, sed pretioso sanguine Jesu Christi agni illius immaculati & incontaminati, 1. Petr. 1. v. 18. 19. absque profusione sanguinis nulla fieri potest remissio. Quod si igitur sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per Sp. S. semetipsum obulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi, Ebr. 9. v. 13. 14.

3. *Connexum valorem*, quomodo beneficium illud sibi applicare possit, nimirum per fidem, nam omnis qui credit in eum, non perit, sed habet vitam æternam. Qui intuebantur serpentem æneum servabantur, non propter rem visam, sed propter Jehovaham, qui Salvator est omnium, Sap. 16. v. 7. 8. Ita hæc est voluntas Patris, ut omnis, qui videt filium, quem serpens æneus præfigurabat,

rabat, & credit in eum, habeat vitam æternam, Johan. 6. vers. 40. qui verò respuit beneficium in Evangelio oblatum, & mendicâ manu fidei non apprehendit, in peccatis suis moritur, juxta sententiam Christi Johan. 3. v. 36.

Dominica I. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 16. v. 19. 31.

ordij loco in possent usque par. 1. v. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Nabal erat vir dives, sed durus & pessimus, cumque tonderet oves suas, misit David juvenes decem ex deserto Maon, ut stipem aliquam ab ipso peterent: sed nimis asperam reportant resolutionem, & vacuâ manu abire coguntur. Hanc in misericordiam impune non tulit. Nam cum pertransissent decem dies percussit eum Dominus & mortuus est. David autem in regio throno confirmavit & magnificavit, 1. Sam. 25. v. 3. seqq.

Parem ferè historiam sive parabolam habemus in hodierno Evangelio, ubi nobis epulo dives & Lazarus pauper considerandus proponitur. Dives quotidie genio suo indulget, Lazarus autem pauper & egenus micæ colligere desiderat, quæ de mensa cadebant sed non potest impetrare. Tandem dives in infernum detruditur, Lazarus autem in sinu Abrahamæ jucunditates vitæ percipit, quas Deus ab æterno dilectis suis præparavit, Pl. 16. v. 11.

Nos absque verborum ambagibus Evangelium prælectum ad manus sumemus & considerabimus

I. Divitis luxuriam.

II. Lazari penuriam.
vel ita:

I. Luxum viri divitis.

II. Statum Lazari pauperis.

J.J.

EXEGESIS.

Luna Eclipsin, non patitur nisi dum plena est, quo autem plenior, eo à sole remotior: Ita homines quando divitiis abundant, in amore Dei, ejusque mandatorum observatione ut plurimum deficiunt, exemplum habemus in epulone, qui abusus divitiis suis à Deo quàm longissimè recessit, ut satis abunde apparebit, si spectes

I. *Vita cursum*, quem polluit tribus maximis flagitiis.

1. *Superbiâ*. Vestiebatur enim purpura & bysso. Vestibus carere non possumus, imò honestam vestem cuius etiam pro sua facultate Dominus concedit. Vide 1. Tim. 2. v. 9. Prov. 31. v. 21. 22. Jud. 14. v. 13. Matth. 22. v. 12. Gen. 27. v. 15.

Damnatur igitur hîc

1. *Pretiositas*. Si quis intra limites conditionis suæ non permanet, sed serico, purpurâ & bysso vestiur, cum panno deberet esse contentus, quod hodie communiter fieri experientia testatur. Sed ô cinis & pulvis quid gloriaris? Sir. 10. v. 9. An nescis, quod vestes sunt signum reatus? In statu Integritatis parentes nostri incedebant nudi, & non erubescabant, Genes. 2. vers. 25. post lapsum autem fecit ipsis Deus tunicas pelliceas, & induit eos, ut nuditatem suam tegere possent, quæ jam ruborem illis conciliabat, Genes. 3. vers. 21. Vestes igitur

igitur ostendare nihil est aliud, quam si fure in uestro stigmatem vellet gloriari. Morientium tandem & purpurâ & serico indutis, Sir. 40. v. 4. Dominus subvertet eos ad extremum; Sir. 10. v. 16. quid profuit ergo superbia? Sap. 5. v. 8.

2. *Copiositas.* Necessitati enim seruiunt vestes non luxui. Turpe igitur cistas vestibus replere, & Christum in pauperibus nudum relinquere, quorum curam Deus omnibus, & imprimis his, qui bona multa possident, serio injunxit Sir. 29. v. 1.

3. *Curiositas.* Excogitantur enim quotidie novi habitus, & hic Gallico, ille Hispanico, iste Anglico more vestimenta sua mirabiliter fenestrata, simbrata & segmentata jactitat, quod certe maximæ levitatis indicium est, quam Deus averfatur, Ezech. 23. v. 6. & visitabit omnes qui peregrino habitu incedunt, Zeph. 1. v. 8.

2. *Luxuriâ.* Epulabatur enim quotidie splendide. Liberalem mensam Scriptura non improbat. Crevit enim Deus cibos ad percipiendum, 1. Tim. 4. v. 3. & vinum ad lætificandum cor hominis, Ps. 104. v. 15. confer Gen. 27. vers. 4. 1. Reg. 4. v. 22. Eccles. 2. v. 4. seqq. sed abusus damnatur in his, qui epulantur

1. *Frequenter,* & dicunt: Venite, sumamus vinum, & impleamur sechâ, & erit sicut hodie sic & cras, & multò amplius, Esa. 56. v. 12. Talis erat Smyndirides, qui solebat dicere, se per totum annum solem nec orientem nec occidentem vidisse. Horum Deus venter est, sed finis perditio, Phil. 3. v. 19.

2. *Indecenter,* dum sanitatibus urgent proximum, Hab. 2. v. 15. & mensas vomitu implent, Esa. 28. v. 8. qualis fuit Sardanapalus ultimus Assyriorum Rex, qui symbolum hoc suum monumento sibi inscribi curavit:

Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas. De quo Aristoteles rectè: Quid aliud bovis sepulchro inscriberes? Huc pertinent etiam pocula obscœna, quibus epulones hodierni gaudent, dum ex noctuis, ursis, calectis, & talibus, quæ pudor dicere prohibet, vasculis haustus propinant. Væ illis, Esa. 5. vers. 11.

3. *Nimis excellenter,* non contenti cerevisiâ aut vino communi, sed Rhenanum, Hispanicum, Malvaticum, &c. & exoticos cibos sibi apportari curant.

Heliogabalus sexcenta struthionum capita: Vitellius duo millia lectissimorum piscium, septem avium in convivio apposuisse leguntur. Smyndirides mille venatorum & totidem pene coquorum numero stipatus ad Dominae suæ aedes venire solebat. Talis etiam ferculorum apparatus apud nos invaluit, quicquid avium volitat, quicquid piscium natat, quicquid ferarum discurrit, nostris ventribus sepelitur, inquit Seneca. Hinc proverbium illud verum evadit: Wir Deutschen fressen und sauffen uns arm, frantz und in die Hölle hinein.

O cave luxuriam! Sodomitas habes in conspectu, quos propterea Deus igne perdidit & sulphure, Ezech. 16. vers. 49. par te pœna manet, si pari culpa te maculabis, 1. Cor. 6. v. 9. Gal. 5. v. 19.

3. *Immisericordiâ.* Lazarum enim ante fores jacentem, & micæ desiderantem, repellebat, cum tamen canes ulcera ejus lingerent.

Sævitia plus quam beluina! Deus est qui dat nobis frumentum, vinum, oleum, aurum & argentum, Os. 2. vers. 8. & hoc etiam propter proximum, ut ipsius penuriam abundantia nostrâ sublevemus. Si quis igitur substantiam hujus mundi habet, & viscera clau-

claudit coram fratre egente, quomodo charitas in eo manebit? 1. Joh. 3. v. 17. Certè, qui claudit aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit & ipse, & non exaudietur, Prov. 21. v. 13. damnatio enim sine misericordia erit ei, qui misericordiam non præstiterit, Jac. 2. v. 13.

II. *Mortis terminum.* Nam dives mortuus & sepultus est, inquit Evangelista, Ubi consideraada venit

1. *Mortis necessitas*, quæ sine discrimine divites rapit & pauperes, Pl. 49. v. 2. 3. II. doctos & indoctos, Eccl. 2. v. 16. magnos & parvos, Job. 3. v. 19. supremos & infimos, Esa. 5. v. 14. nullus hic ordo, Job. 10. v. 22. quis enim vivat & mortem non videat, Pl. 89. v. 49.

2. *Sepultura spectabilitas*, quæ divitum ultima gloria est in hoc mundo, sed nihil facit ad beatitudinem. Corpus enim tantum sepelitur, anima verò abiit jam tum in domum æternitatis, Eccl. 12. v. 7.

III. *Anima hospitium*, quod est infernus, v. 23. ubi patiebatur

I. *Tormentum externum*, quod duplex hîc ponitur, *positivum* & *privativum*, hoc damni, illud sensus à Scholasticis appellatur.

Positivum est

1. *Sitis intolerabilis.* Petit enim guttulam aquæ, ut linguam suam refrigeret. Per linguam peccaverat, æquum igitur erat, ut lingua etiam pœnam suam expiraretur, juxta illud Sap. 11. v. 17.

2. *Dolor inexplicabilis.* Erat enim in *Θαράωσις*, ut ipse fatetur. Qualem igitur membrorum dilacerationem in tortura malefici sentiunt, tales etiam erunt damnatorum cruciatus. In hâc vita dolores membrorum corporis sunt particulares, unus torquetur dolore dentium, alter oculorum,

tertius podagrâ: sed in inferno omnia damnatorum membra doloribus torquebuntur, & quidem talibus, quales maleficiorum in tortura pendentium vel etiam parturientium esse solent, ut vox *ἀδύναμι* testatur. Tradentur enim tortoribus, Matth. 18. v. 34. & in extremas tenebras conjicientur, ubi fletus est & stridor dentium, Matth. 13. vers. 42.

3. *Flamma durabilis.* Hinc vocatur stagnum ignis, Apoc. 20. v. 14. & de damnatis dicitur, quod torquebuntur igne & sulphure, ita ut fumus tormentorum ascendat in seculum, Apoc. 14. v. 10. II. neque leviter duntaxat comburentur, sed torquebuntur in illa flamma intus & extra.

Contrecta digitulo ignem & experieris, quantum dolorem mollissimè tactus afferat. Jam verò damnati hærebunt in flamma ignis perpetuò: cujus una scintilla plus torquet, quam omnes flammæ ignis terreni vel elementaris. Nam requiem non habebunt die & nocte, Apoc. 14. v. 11.

Privativum tormentum oritur ex subtractione beneficiorum divinatorum, quibus electi gaudent, damnati autem privati sunt, quorum hic tria denominantur

1. *à Deo separatio.* Videbat enim damnatus epulo Lazarum è longinquo. Unde apparet, sicut damnati in hac vita elongati fuerunt à vita quæ ex Deo est, Eph. 4. v. 18. quod ita etiam elongabuntur in altero seculo à beatifica Dei visione. Deum autem non videre superat omnia gehennæ supplicia. Est enim lux, amor, vita, omnia in omnibus, 1. Cor. 15. v. 28. qui igitur à Deo separatur, separatur à luce, & in tenebris hæret, separatur à vita, & æternum moritur, separatur ab amore, & in perpetuo dissidio & contradictione vitam transigere cogitur.

A a

2. *Peni-*

2. *Petitionis denegatio.* Non enim potest impetrare guttulam aquæ, quâ linguam refrigeret, neque ablegationem Lazari ad fratres superstites. Omnia ipsi denegantur. Hic tempus est gratiæ, qui negligit, illud postea frustra orabit, & cum virginibus factus excludetur, Matth. 25. v. 12. *cf. Jac. 2. 13.*

II. *Tormentum internum, quod auget*

1. *Amisisti dolor.* Nam filii, inquit Pater Abraham, recordare, quod bona receperis in vita tua, & Lazarus mala, nunc autem hic solatio fruitur, tu verò cruciaris.

Dura nimis miseris memoratio prisca bonorum, inquit Poëta. Sicut enim paupertas illi gravior & molestior est, qui olim fuit dives: Ita hæc recordatio bonorum pristinorum damnatos gravissimè cruciabit, imprimis memoria gratiæ in Evangelio oblata, quod recordabuntur, se potuisse pœnas hæc infernales effugere, & non fecisse, Sap. 5. vers. 6.

2. *Commissi pudor.* Nam de fratribus sollicitus est, ut ad pœnitentiam perducantur, & non eveniant in locum tormentorum. Unde colligimus, quod pœniteat ipsum vitæ malè transactæ, sed nimis serò. Ex inferno enim nulla redemptio, Pl. 49. v. 15. Hic erit vermis damnatorum, qui non moritur, nimirum vermis conscientiæ, Esa. 66. vers. 24. quo impulsus clamabunt: Montes cadite super nos, &c. Apoc. 6. vers. 16.

III. *Tormentum æternum.* Magnum enim chasma inter beatos & damnatos firmatum est, inquit Pater Abraham. Hoc demum maximè auget damnatorum supplicia, quod nullam spem liberationis vel mitigationis habent. Sic enim vivent, ut nunquam moriantur, & sic morientur, ut semper vivant, Apoc. 9. vers. 6. nulla da-

mnatis spes superest & consolatio, Sap. 3. v. 18. hinc vocatur ignis æternus, Matth. 25. v. 41. opprobrium æternum, Dan. 12. v. 2. interitus æternus, 2. Thess. 1. v. 9.

De Secundo.

Superest ut perpendamus etiam *statum Lazari pauperis, qui præbet nobis*

I. *Speculum Crucis,* cui omnes verè pii in hoc mundo subjecti sunt. Est enim

1. *Abiectus,* & ante fores epulonis jacere cogitur. Ita adhuc hodie decidetur iusti simplicitas, & lampas contenta est in oculis divitum, Job. 12. v. 5. *causa pichoro quidam in nobis*

2. *Mendicus,* & rebus ad victum & a-
miectum necessariis destituitur, unde micas *sub vultu dicitur. Subm. de*
petit, quæ de mensa cadunt. Ita pii ut plurimum pauperes sunt in hoc mundo, & micas colligere coguntur, ut testatur exemplum Tobia c. 4. v. 23. & ipsius filii Dei, qui propter nos pauper factus est, ut paupertate sua nos ditaret, 2. Cor. 8. v. 9.

3. *Ulcerosus.* Ita pii in hoc mundo sua habent ulcera hæreticos nimirum & tyrannos, Epicuræos & hypocritas, qui veram Ecclesiam & genuina ipsius membra affligunt, qualia erant Sodomitæ, 2. Pet. 2. v. 8. Baalitæ, 1. Reg. 18. seqq. auditores Jeremia, c. 11. v. 19. 18. v. 18.

Hoc speculum intuemur, quoties ejusmodi nobis subrepunt cogitationes, quod felices sint apud Deum in gratia, ærumnosi non item. Fallit hoc mundi iudicium. Quis felicior divite? quis inferior Lazaro? tamen hic non ille Deo gratus & acceptus fuit. Nemo potest gaudere in utroque seculo, inquit Augustinus. Impii hinc saginantur bonis terrenis ad diem mactationis,

Jer.

Jer. 12. v. 3. Jac. 5. v. 5. piis verò Deus iter asperum facit in hoc mundo, ne dum sunt in via, obliviscantur eorum, quæ sunt in patria. Qui enim hîc ridet, ibi flebit & lugebit, Luc. 6. v. 25.

II. *Speculum Lucis.* Si contemplamur

1. *Divinam recordationem.* Nomen divitis non exprimitur, fuit enim è numero eorum, de quibus dicitur Psal. 9. v. 6. perit impius, nomen eorum delevisit in æternum, item Eccles. 6. v. 4. nomen ejus tenebris operietur, & Job. 18. v. 17. memoria ejus pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis. Sed pauperis nomen exprimitur, quia est de numero ovicularum Christi, quas ipse nominatim vocat, Joh. 10. v. 3. & in manu descripsit, Esa. 49. v. 16. nam in memoria æterna erit justus, Pl. 112. v. 6.

2. *Crucis mitigationem.* Cum enim nemo hominum Lazari miseretur, canes Deus excitat, qui ulcera ejus lingendo purificant. Ita corvi panem & carnes apportabant Eliæ in exilio, 1. Reg. 16. v. 6. maxilla asini fontem præbebat Simsoni, Jud. 15. v. 19. Omnes Creaturæ Deo serviunt & mandata ejus exequentur, Sir. 40. v. 37.

3. *Plenariam liberationem,* quæ contigit ipsi per mortem beatam, quam comitatur

1. *Angelorum ministerium.* Nam ange-

li suscipiunt animam ejus. In vita neminem poterat habere vel consolatorem, vel auxiliatorem, vel cibatorem, sed jam non unum tantum, sed plures habet, angelos qui ipsi famulantur. O gaudete dilecti, angelos habetis custodes, qui non tantum in viis hujus vitæ, Pl. 91. v. 11. sed in ipsa potissimum mortis horula vestri curam habent, & contra Satanam pugnant, qui eo tempore omnem movet lapidem, ut animam rapiat, & in æternum exitium secum abducat, Epist. Judæ v. 9. Apoc. 12. v. 7.

2. *Dulce refrigerium,* quod describitur

1. *Ratione hospitii.* Nam in sinum Abrahamæ deportatur anima Lazari ab Angelis. Abraham est pater credentium, Rom. 4. v. 11. qui ergò insistent vestigiis fidei ipsius, colliguntur in hunc sinum, & æternæ beatitudinis cum Abrahamo aliquando participes erunt. Dicitur aliàs paradísus, Luc. 23. v. 43. Manus Dei, Sap. 3. v. 1. terra viventium, Pl. 27. v. 13. *Vol. Disson. tract. schm. de Cor. ed. 1717. p. 311.*

2. *Ratione solatii.* In sinu matris tuto delitescit & optimè quiescit infans: Ita quiescent pii ab omnibus laboribus suis, & sicut mater consolatur filios suos: ita consolabitur eos pater cælestis, Es. 66. v. 13. ad quam consolationem nos aliquando perducatur Christus Jesus, Amen.

Dominica II. post Trinitatis.

Evangelium, Luc. 14. v. 16. 24.

A Hasverus potentissimus Persarū Rex, qui centum & viginti septem provinciis ab India usque ad Æthiopiam dominabatur, lautissimum Satrapis & Optimaribus suis paravit convivium, ad ostendendas divitias regni sui, quod duravit

centum & octuaginta dies. Cumq; imple-
rentur dies Convivii, invitavit omnem populum, qui inventus est in Susa à maximo usque ad minimum & convivium præparari jussit septem diebus. Septimo die, cum Rex esset hilaris vino, misit Principes quos-

A a 2

dam,

dam, ut introducerent Reginam Vasthi, volebat enim cunctis populis & Principibus ostendere pulchritudinem ejus. Sed illa renuit venire, unde iratus Rex libellum ipsi mittit repudii, & Estheram substituit, Esth. 1. & 2.

Convivium longè magnificentius describitur in hodierno Evangelio, quod Rex ille Regum & Dominus Dominantium universæ hominum multitudini instituit. Primò vocavit Judæos, qui erant Dei populus & electum ejus peculium, taliter non fecit ulli nationi, Ps. 147. v. 20. sed cum venire nolent, emisit servos suos in vias & sepes, quo nomine gentiles intelliguntur, cum enim Judæi repellerent sermonem, & seipsos vitâ æternâ indignos judicarent, Apostoli emissi sunt ad gentes, Act. 13. v. 46.

Evangelium constat tribus partibus:

- I. *Hospitis clementia.*
- II. *Invitatorum negligentia.*
- III. *Pœna consequentia.*

J. J.

EXEGESIS.

Gustate & videte quàm suavis sit Dominus, exclamat David Ps. 34. v. 9. Præxin hujus exhortationis possumus habere in prælecta pericope, ubi suavitatem suam quàm maximè gustandam Dominus proponit, si spectemus.

1. *Cœna preparationem.* Nam homo quidam, inquit Christus, fecit cœnam magnam. Homo hic Deus ipse est, qui ob summam φιλευθροσύνην homo dicitur, deliciæ enim ejus cum filiis hominum, Prov. 8. v. 31. & licet sibi sufficientissimus erat in beatitudine sua, nec vel hominum vel angelorum opera indigebat, tamen quia omne bonum

est communicativum sui, beatitudinem hanc nobis communicare voluit, dum Ecclesiam sibi collegit, in qua cœnam illam magnam nobis apparat. Diabolus primis nostris parentibus in paradiso triste jentaculum propinaverat, ex quo sibi & omnibus ipsorum posteris mortem comederant: sed cœna, quam Deus circa mundi vesperam per doctrinam Evangelii instituit, refarcit illud damnum, quod jentaculo suo Diabolus in paradiso nobis intulit. Quotquot enim ad hanc cœnam vocati verâ fide sese sistunt, illis paratum est, ut cum Abrahamo, Isaac & Jacobo recumbant in regno cœlorum, Matth. 8. vers. 11. & super mensam Christi edant & bibant, Luc. 22. vers. 30.

2. *Multorum invitationem.* Per multos hic intelliguntur præcipuè Judæi, qui in V. T. erant Dei peculium, quorum etiam erat adoptio & gloria, testamentum & legislatio, obsequium & promissio, Rom. 9. vers. 4. His primùm oportebat loqui verbum Domini, Act. 13. vers. 46. Interim tamen gentibus gratia non absolutè & simpliciter fuit denegata, quod exemplatum privatarum personarum, ut Jethonis, Ruthæ, Rahab, &c. tum integrorum populorum, ut Gibeonitarum, Ninivitarum, &c. abunde testantur: sed in N. T. per prædicationem Evangelii omnes gentes ad cœnam hanc vocati sunt. Notantur igitur tria tempora, quibus illa vocatio Dei ad cœnam hanc distingui potest.

1. *Tempus ante Christum.* Hoc subinnuitur vocabulo ἐπισησε. In V. T. enim mera fuit παρασκευη per varios typos, qui futurorum bonorum umbræ dicuntur, Ebr. 10. v. 1.

2. *Tem-*

Dominica 11. post Trinitatis.

2. *Tempus sub Christo.* Ibi Deus emisit servum suum in singulari, quo nomine Messias intelligitur, Esa. 53. v. 11. & quidem ipsa cœnæ horâ, hoc est, postremo mundi tempore, Ebr. 1. v. 2, hæc vocatio fuit universalis, Matth. 11. v. 28.

3. *Tempus post Christum,* ubi in plateas & vicos emissi sunt Apostoli, & adhuc emittuntur legitimi eorundem successores, ut omnes homines adducant, inde Legati Dei appellantur, 2. Cor. 5. v. 20.

Merito igitur hanc Dei benignitatem admiramur, exclamantes cum Davide Ps. 36. v. 8. Quam pretiosa Deus est misericordia tua, filii hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt. Inebriantur à pinguedine domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Haman gloriabatur coram domesticis suis, quod solus cum Rege ad mensam Reginæ Esther vocatus esset, Esth. 5. v. 12. sed quid Estheræ convivium ad cœnæ hujus lauticias? Gaudete igitur Vos mei, bonum Dominum habemus, qui expectat ut nostri misereatur, Es. 30. v. 18. expandit manus suas tota die, Esa. 65. v. 2. & seridè vult omnes ad agnitionem veritatis pervenire, 1. Tim. 2. v. 4.

3. *Lantissimam cibationem.* Nam omnia parata sunt, inquit Paterfamiliâs. Non est cœna symbolica, ad quam unusquisque convivarum de suo aliquid affert, sed cœna hominis divitis, in qua omnia parata & lautè instructa sunt, ut non opus sit nostro subsidio. Christus enim cum suo merito nobis omnia præstat, 1. Cor. 1. v. 30. ipse est agnus, Joh. 1. v. 29. Cervamati-
na, Ps. 22. v. 1. Caprea & hinnulus cervorum, Cant. 2. v. 9. vitulus saginatus, Luc. 15. v. 23. aries, Gen. 22. v. 13. Gallina, Matth. 23. v. 37. panis vivus, Joh. 6. v. 33, &c.

Apparet inde, vitam æternam esse *χρησµα* Dei in Christo Jesu, Rom. 6. v. 23. quia nihil afferre jubemur ad hanc cœnam de nostris meritis, sed jam tum omnia per Christum parata sunt. Venite igitur omnes sitientes ad aquas, & qui non habetis argentum properate, emite & comedite, venite emite, absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac, &c. Esa. 55. v. 1. 2.

De Secundo.

Vidimus hospitis clementiam, videbitur etiam *supinam invitatorum negligentiam*, de qua Lucas: Et cœperunt ad unum omnes se excusare. Hæc proprie de Judæis intelligenda sunt, quos Deus per Johannem Baptistam, per Apostolos, imò per filium suum ad cœnam hanc invitaverat, sed illi repudiabant hanc vocationem, & varias prætexebant excusationes, quas in tres classes ipse Christus parabolicè distribuit.

Ad 1. Classem pertinent *Operarii*, qui agriculturam prætendunt, & majorem honorum terrenorum curam habent, quam auditus verbi divini, adeoq; mundana præferunt cœlestibus, in hoc unice incumbentes, ut agrum agro jungant, Es. 5. v. 8. contra expressum Christi præscriptum Matth. 6. v. 33.

Ad 2. classem pertinent *Vsurarii*, qui proximū defraudant, & variis mercimoniorum contractibus impliciti, thesaurum, quem in cœlis repositum habent, petulantè negligunt. Nam propter inopiam multi deliquerunt, & qui quærit locupletari, avertit oculum suum, inquit Siracides cap. 27. vers. 1. timeant ergo mercatores Deum, in emendo & vendendo justè agant, Sirach. 42. vers. 5. nec illis se associant, qui dicunt, quando transibit Sabbathum, ut

vendamus frumentum, &c. Amos 8. v. 5. in quorum manu statera dolosa, Ol. 12. v. 7. qui loquuntur mendacium repleti iniquitate, Mich. 6. v. 11. sed ante omnia spiritua-lem animæ mercaturam exercent, de qua Christus Matth. 13. v. 45. quid enim profunt thesauri iniquitatis, Prov. 10. v. 2. si damnum patitur anima, Matth. 16. v. 26.

Ad 3. classem pertinent *Voluptuarii*, qui illicitis voluptatibus corporis leturpiter dedunt, & præ nimia eorundem cupiditate verbum Dei negligunt, quales multi reperiuntur, qui non propter ordinationem Dei & propagationem generis humani, sed ut voluptatibus carnis indulgeant, uxores ducunt, vel etiam propter uxorem & liberos injustitiæ student, & hoc nomine excusationem sibi fingunt, quia velit Deus, ut domesticorum curam habeamus, 1. Tim. 5. vers. 8.

Unus quisque igitur hoc loco se examinet, an sit etiam in numero horum contemptorum. Certè neglectus verbi divini multum invaluit. Plausibiles quidem cudent sibi politici excusationes, sed nihil valebunt in extremo iudicio. Ista facienda, sed hæc non omittenda erant, Matth. 23. v. 23. cligamus igitur cum Maria optimam partem, quæ non auferetur à nobis in æternum, Luc. 10. v. 42.

De Tertio.

Superest *pœna consequentia*, quæ duplex

I. *Ira divina exasperatio*, v. 21. si quem igitur summa patris cœlestis *φιλανθρωπία* ad amplexandam divinam vocationem non excitat, hunc ira ipsius deterrere meritò debet, quæ ardet usq; ad infernum inferiorem, Deut. 32. v. 22. & omnes creaturas simul ad

prælium concitat, Sap. 5. v. 18. ut non abs re dicat Apostolus Ebr. 10. v. 31. horrendum est incidere in manus Dei viventis. Intolerabilis enim ira est, quam peccatoribus minatur, inquit Manasses in oratione sua. Ne ergò dicas, misericordia ejus plurima est, multitudinem peccatorum meorum mihi ignoscet. Tamen ira quam misericordia ab eo properabit, ac super sceleros furor ejus requiescet, Sir. 5. v. 6. 7.

Exaggeratur hic triplici effectu.

1. Est *Contemptorum rejectio*. Quia enim venire recusabant Judæi, quos primò invitaverat, rejectit eos, & famem verbi immisit, Amos 8. v. 11. ut nunc palpent in tenebris, audientes non audiant, & intelligentes non intelligant, Esa. 6. v. 9. ita punit adhuc hodie contemptum verbi sui, 2. Thess. 2. v. 10. 11. nam Ecclesiam habet ambulatoriam, quæ nulli neque loco, neque populo alligata est, Act. 10. v. 35.

2. *Exteriorum receptio*. Nam in vias mittit & ad sepes, & claudos, cæcos & mancos adducere jubet, quod de vocatione gentium intelligendum est. Hæ enim ambulabunt in tenebris, & in umbra mortis sedebant, Matth. 4. v. 16. declinaverant omnes & inutiles facti erant, Rom. 3. v. 12. imò ab alienati erant à vita quæ ex Deo est, Eph. 4. v. 18. sed Deus naturales ramos, judæos nimirum, propter ipsorum incredulitatem contregit, & gentes infertas radicis & pinguedinis olivæ participes fecit, Rom. 11. vers. 17.

Prædicemus igitur virtutem ejus, qui nos è tenebris vocavit in admirabilem suam lucem, 1. Pet. 2. v. 9. Dicat cæcus: illumina Domine oculos meos, Psalm. 13. vers. 4. dicat claudus: dirige pedes meos in viam pacis, Luc. 1. vers. 79. & duc me in justitia tua,

tua, ne ambulem in via peccatorum, Pl. 1. vers. 1. dicat debilis: miserere mei Jehova, quia debilis sum, sana me, quoniam territa sunt ossa mea, Psalm. 6. vers. 3. Pater enim cœlestis, qui cœnam hanc instituit, dives est super omnes invocantes eum, Rom. 10. v. 12.

3. *Refractariorum compulsio*, quæ non fit externa vi aut gladio, suadenda enim fit, inquit Bernhardus, non imponenda. Qui igitur hoc tentant, nesciunt cujus Spiritus sint filii, Luc. 9. v. 55. Sed

1. *Concione legali*, quando ministri Ecclesiæ legem acuunt, & refractariis verbi divini contemtoribus iram Dei denunciant, quod eorum est officium, 2. Tim. 4. vers. 2.

2. *Executione pœnali*, quando Deus vel per magistratum ordinarium, qui custos est primæ & secundæ tabulæ, vel per singulares & immediatos animadvertores contemptum verbi & Sacramentorum vindicat, sic Paulum furentem & persequentem tonitru prosternit, Act. 9. vers. 4. alium

lectulo ægritudinis affigit, Apoc. 2. vers. 22. alium bello, peste, fame compellit, &c. hoc est illud trahere, de quo Christus ait Johan. 6. vers. 44. qui enim conciones verbales contemnit, & per has ad Dominum se compelli non patitur, frenum patiatu oportet, quo maxillæ confringantur, Psalm. 32. vers. 9.

II. *Plenaria salutis denegatio*. Nam dico vobis, inquit Salvator, quod nemo illorum, qui vocati sunt, cœnam meam gustabit. Horrendum certè fulmen, quod Christus ingratis cœnæ hujus contemtoribus annunciat. In aliis conviviis jœctura non aded magni æstimatur. Potest quis domi viliori cibo contentus seipsum alere: sed qui cœnam hanc negligit, esuriet & fiet in omnem æternitatem, quam ineffabilem miseriam avertat à nobis Deus benignissimus, & mensæ suæ cœlesti nos affociet, ut panem comedamus in regno cœlorum per & propter Christum Jesum Salvatorem nostrum in secula benedictum, Amen.

Dominica III. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 15. vers. 1. 10.

Cum Moses Æthiopiſſam sibi matrimonio junxisset, insurgunt adversus ipsum Aaron & Miriam, quia putabant hoc fratris sui factum in maximum totius familiæ dedecus redundaturum, Num. 12. vers. 1.

Idem accidit in hodierno Evangelio. Postquam enim Propheta ille magnus, quem Deus loco Moſis populo suo promiserat, Deut. 18. v. 15. Publicanos & pec-

catores in familiaritatem suam admitteret, eorumque consortio delectaretur, Phariſæi & Scribæ murmurant adversus illum, sed perperam. In hoc enim venerat, ut lapsos ad pœnitentiam revocaret, Marc. 2. v. 17. & quæreret quod perierat, Matth. 18. v. 11. sicut ipse prolixâ concione officium suum declarat.

Nos ad manus sumemus Evangelium, quod tribus partibus absolvitur ut sunt:

I. Publi-

- I. *Publicanorum vesipiscencia.*
- II. *Phariseorum malevolentia.*
- III. *Apologia Christi evidentia.*
vel ita:
 - I. *Publicanorum appropinquatio.*
 - II. *Phariseorum murmuratio.*
 - III. *Apologetica Christi peroratio.*

J. J.

EXEGESIS.

Dominicâ proximè præcedente habuimus parabolam de cœna magna. Jam sequitur doctrina, quomodo ad illam pervenire possimus, nimirum per veram pœnitentiam, si cum Publicanis Christum accedamus. Refert enim Lucas in prælecta peticope, quod accesserint ad eum omnes Publicani & peccatores, ut audirent illum, ubi tria ventilanda occurrunt:

I. *Subjectorum specificatio*, quorum describitur

I. *Multitudo.* Nam omnes Publicani, inquit Evangelista, accedebant ad eum, quæ synecdochica est locutio, intelliguntur enim omnis generis peccatores, qui ex circumjacentibus regionibus ad Christum properabant, cujus rei elegantem typū habemus in Davide, ad quem in exilio veniebant omnes, qui in angustia erant constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo, 1. Sam. 22. v. 2. Ita Publicani & peccatores in magna copia ad Christum confluunt, eumq; ut ducem & defensorem suum eligunt. Ipse verò licet esset unigenitus Dei filius, Joh. 1. v. 18. & Rex gloriæ, Psal. 24. v. 8. Publicanos tamen in clientelam suam recipere non erubuit. Valenti enim non opus est medico, sed ægrotis, Matth. 9. v. 12. 13.

Sint igitur multi peccatores, sint multa

peccata, multa etiam apud Dominum misericordia & copiosa redemptio, Ps. 130. v. 7.

2. *Turpitudine.* Quinam erant Publicani? Certè omnium hominum nequissimi & perditissimi, qui certo pretio vectigalia à Romanis conducebant, deinde verò supramodum immoderatis exactioibus homines expilabant, ut Zachæus ad Christum conversus ipse fateretur Luc. 19. v. 8. hoc homine male audiebant apud omnes Judæos, & notorius peccatoribus annumerabantur, Matth. 18. v. 17.

Si igitur Publicanus es, si peccatores, & quidem primus omnium, ut Paulus ait, 1. Tim. 1. v. 15. ne despera cum Caino, Gen. 4. v. 13. ubi exuperat delictum, ibi exsuperat gratia, Rom. 5. v. 20. aspice Davidem, Petrum, Paulum, &c. qui venit ad me, non ejiciam illū forās, inquit Christus Joh. 6. v. 37.

II. *Facti ponderatio*, nimirum accedebant ad Christum. Exemplum hoc imitari nos convenit. O quàm multi inter nos reperuntur Publicani & peccatores, sed pauci ad Christum properant per pœnitentiam, vix est quem facti pœniteat, & dicat, quid feci? Jer. 8. v. 6.

Vos verò, dilecti, accedite cum Publicanis, & quærite Dominum, dum inveniri potest, Esa. 55. v. 6. nec differte conversionem de die in diem, Sir. 5. vers. 8. Christus est unicum propitiatorium, Rom. 3. vers. 25. & cornu salutis, Luc. 1. vers. 69. quemadmodum igitur in V. T. servabantur, qui ad aram confugientes ejus cornua apprehendebant, Exod. 21. v. 14. 1. Reg. 2. vers. 28. Ita qui ad Christum confugit, ab exitio & morte æterna servabitur, factus enim est nobis in sapientiam & justitiam, in sanctificationem & redemptionem, 1. Cor. 1. vers. 30,

III. *Scopi*

III. *Scopi designatio*, cur accesserint, nimirum ut audirent Christum, & ex concionibus ejus tam consolationem quam informationem perciperent, quomodo in posterum pie vivere & Deo servire debeant. Hactenus audiverant Johannem Baptistam, qui malleo legis conscientias ipsorum pulsaverat, & omnes ordines & status sui officii admonuerat, præsertim Matth. 3. v. 8. quam concionem etiam Publicani & peccatores audiverant. Proinde nolunt amplius differre suam pœnitentiam, & si ad radicem arboris securis jam tum posita est, cogitant, periculum certè in mora erit, nam quocumque loco ceciderit arbor, jacebit, Eccl. 11. v. 13.

Videmus hic quid faciendum sit illis, qui ex instinctu Diaboli & carnis infirmitate in peccata graviora prolapsi aeterno exitio se ipsos obnoxios reddiderunt. Non audiant Diabolum, qui ipsos jubet desperare, non carnem quæ suadet in via peccatorum pergere, sed Christum audiant, qui dicit: venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, ego reficiam vos, Matth. 11. vers. 28, & pallio justitiæ suæ omnes iniquitates nostras regere potest, Ps. 32. v. 1. surgat igitur primò Johannes Baptista, & legem acuat, deinde succedat Christus oleo gratiæ & vulnera liget, ne desperet peccator, sed per fidem servetur ad vitam æternam. Scilicet hic ordo est, quem Christus instituit, ut primò pœnitentia, deinde remissio peccatorum in nomine ejus prædicetur, Luc. 24. v. 47.

De Secundo.

Fuit Publicanorum resipiscentia, sequitur *Pharisaorum malevolentia*, murmurabant enim & dicebant: Hic peccatores recipit, & manducat cum illis, quæ ipsorum verba sunt

1. *Verba emulantium*, invident enim Christo ejusdemque discipulis consortium humanum, quod Publicani ipsum accedebant & doctrinam ejus approbabant. Hoc ipsis quasi innatum & congenitum erat, ut exempla testantur, Luc. 19. v. 7. Matth. 9. v. 11. 12. Luc. 6. v. 2. Matth. 21. v. 15. sed etiam plures hodie laborant hoc morbo, dum plerumque pauperes adversus divites, inferiores adversus superiores, indocti adversus doctos murmurant, iisdemque sortem & felicitatem suam invidere animadvertimus, Eccles. 4. v. 4.

Caveamus igitur, ne simus murmuratores querulosi, Epist. Jud. v. 16. multò minus adversus Deum murmuremus, sicut quidam eorum murmurant, 1. Cor. 10. v. 10. nec invidiamus invicem, Galat. 5. v. 15. sed quilibet contra se murmuret & contra peccata sua, Thren. 3. v. 39.

2. *Verba subsannantium*. Erat Christus imago invisibilis Dei, Col. 1. v. 15. & character substantiæ ejus, Ebr. 1. v. 3. imò Deus benedictus in secula, Rom. 9. v. 5. nihilominus Pharisei ipsum adunco naso suspiciunt, & adeò floccipendunt, ut nomen ejus appellare sibi opprobrio ducant. Hinc simpliciter pronomen hic usurpant: Hic inquit, peccatores recipit, & manducat cum illis.

Tales hodie multos invenias, qui volunt *αὐτὸν ἀπιστεῖν καὶ ὑπεύροχοι ἐμμεύσαι αὐτῶν*. Sic Gaal despexit Abimelech, Jud. 9. vers. 28. Goliath Davidem, 1. Samuel. 17. vers. 43. Haman Mardocheum, Esth. 5. vers. 13. sed quis es tu, qui judicas servum alienum, Rom. 14. v. 4. potius obligati sumus, ut si quis præoccupatus fuerit delicto aliquo, instauremus ipsum Spiritu mansuetudinis, nosmetipsos consideremus, ne & nos tentemur, Gal. 6. v. 1. 2. 3. 4.

Bb

3. *Verba*

3. *Verba calumniantium.* Hoc enim volunt dicere: De Messia prædictum est, quod sit sanctus sanctorum, Dan. 9. vers. 24. sed hic Jesus cum publicanis & peccatoribus conversatur, Ergo non potest esse verus Messias, juxta versiculum:

Nescitur ex socio, qui non cognoscitur ex se.

Duo igitur hinc improbant:

1. *Conversationem* dicentes: Hic peccatores recipit. Vitanda utiq; familiaritas hostium sinceræ religionis, ne nos peccare faciant, Exod. 23. v. 32. aut nobis in ruinam cedant, Exod. 34. v. 12. Observetur tamen distinctio inter dociles & contumaces. Cum illis licet conversari, fieri enim potest, ut lucremur eos, 1. Petr. 2. v. 12. hi verò post duas vel tres admonitiones fugiendi, Tit. 3. v. 10. cavendi, Matth. 7. v. 15. velut Ethnici habendi, Matth. 18. v. 17.

2. *Comesationem.* Certè Paulus nec cibum sumendum præcipit cum eo, qui cum frater appellatur sit scortator aut avarus, aut idololatra, aut ebriosus, 1. Cor. 5. v. 11. sed loquitur de tali conversatione, qua quis scelerata probat, aut de iisdem participat, 2. Cor. 6. vers. 14. Christus autem cum peccatoribus conversatur ipsum audientibus, non ut probet peccata eorum, sed ut ab iisdem per veram poenitentiam avocet. Interim stat regula Pauli inconcussa, si de notoriis & malitiosis peccatoribus sermo sit. Hi enim fugiendi semper & vitandi sunt, tanquam dedecora Ecclesiæ, ne maculam inuramus professioni Christianæ, atque ita nomen Dei malè audiat, Rom. 2. vers. 24. Esa. 52. v. 5. vel communicemus peccatis alienis, 2. Joh. 1. v. 11. Eph. 5. v. 11. vel etiam deniq; aliis scandalo sumus, 2. Cor. 6. v. 3.

Caveant igitur Pastores Ecclesiæ, ne co-

mesando & computando impiorum confortia sectentur. Tales quidem mundus amat, Mich. 2. v. 11. sed finis eorum perditio, Phil. 3. v. 19.

De Tertio.

Restat apologetica Christi peroratio, ubi duo nobis consideranda occurrunt:

1. *Misera hominis conditio*, quam Christus depingit

1. *Sub imagine ovicule.* Ante lapsum eramus oves pascuæ Dei, sub uno pastore cum beatis angelis, Pl. 100. v. 3. sed imposturâ Diaboli deviavimus omnes, Esa. 53. vers. 6. quando igitur de ovicula concionatur Salvator, nostram nobis revocat

1. *Infirmiorem.* Vix reperitur animal, quod pluribus obnoxium sit morbis, atque ovicula, præsertim scabie inficitur, quæ non in uno aliquo individuo terminatur, sed totum corrumpit ovile: Ita nos omnes leprâ peccati infecti sumus à capite ad calcem, Esa. 1. vers. 6. quæ per naturalem generationem ad posteros quoque devolvitur. Quis enim dabit mundum de immundo semine conceptum, inquit Job. c. 14. v. 4.

2. *Stoliditatem.* Sicut enim ovicula semel à grege & pastoris conspectu evagata nunquam per se redire potest, sed magis atque magis deviat: Sic nos à semita justitiæ semel aberrantes, propriâ facultate redire non possumus, Deus enim est, qui operatur in nobis velle & perficere, Phil. 2. vers. 13. nos autem à nobis tanquam ex nobis idonei non sumus, aliquid bonum cogitare, nedum perficere, 2. Cor. 3. v. 5.

3. *Periculositatem.* Ovis aberrans nisi à pastore reducatur, vel in præcipitia delabitur, vel à lupis ferisque rapacibus devoratur: Ita nos præda lupi infernalis futuri eramus, nisi

nisi Christus revocasset nos ad ovile Ecclesiarum, 1. Pet. 2. v. 25.

Agnoscamus hoc, dilecti, & cum Davide sæpius repetamus: Erravi sicut ovis, quære servum tuum, Ps. 119. v. ult.

2. *Sub imagine drachma.* Fuimus initio pulchra moneta imagine Dei signata, & in gazophylacium Dei collocanda, sed rubigo peccati absterfit imaginem, ut nunc, proh dolor, simus drachma deperdita, inter quisquilias è domo Dei penitus eliminata. O maximam calamitatem, in quam homo per peccatum seipsum conjecit! Antea erat drachma ad imaginem Dei impressa, quæ cõsistebat in vera iustitia, sapientia & sanctitate, Eph. 4. v. 24. sed nunc imago Dei amissa, & per falsarium Satanam planè depravata est, nam ad imaginem suam peccabilem Adam post lapsum liberos genuit, Gen. 5. v. 3.

II. *Benevola Christi affectio, quæ pater*

1. *Ex luctu omittentis.* Pastor habebat adhuc nonaginta oves, nec unam tamen libenter amittit: Mulier habet adhuc novem drachmas, nihilominus propter unam amissam tristitiã afficitur. Pariter affectus est Deus erga nos. Non desunt ipsi ministri cœlestes, qui mandata ejus exequuntur, & celsitudinem ejus deprædicant, Dan. 7. v. 10: Apoc. 7. vers. 9. 10. nihilominus salutem nostram adèd vehementer desiderat, ut nullius hominis interitu delectetur. Nam miseratio ejus super omnia opera ejus, Psal. 145. vers. 9.

2. *Ex labore requirentis.* Pastor relinquit nonaginta novem oves in deserto, & quærit perditam, idem facit mulier, imò lychnum accendit, verrit domum, nec conquiescit, donec nummus inventus fuerit. Pastor est Christus ἀρχιποιμῆν, Johan. 10. v.

12. 1. Pet. 2. v. 25. is perditam requirit, abjectam reducit, contractam obligat, ægrogram consolidat, Ezech. 34. v. 16. venit namq; quære quod perierat, Matth. 18. v. 11. Mulier est Ecclesia, quæ lucernam accendit, nimirum lucernam verbi divini, & non sub modio, sed super candelabrum ponit, ut lucem præbeat universis qui in domo sunt, Matth. 5. v. 15. adhibet etiam scopas legalium comminationum, quando per ministerium peccata malitiosis exprobrat, & pœnas exaggerat, quo verriculo David, 2. Samûel. 12. v. 15. Paulus, Actor. 9. v. 4. Ninivitarum, Jon. 3. v. 4. & alii quæsiti & inventi sunt.

Quid igitur amplius facere debuit Deus, quod non fecit? Esa. 5. v. 4. certè ex te perditio tua Israel, Os. 13. v. 9.

3. *Ex gaudio invenientis.* Gaudet Pastor, gaudet mulier, gaudent vicini de ove reducta & drachma inventa. Ita dico vobis, inquit Christus, gaudium erit coram angelis DEI super uno peccatore resipiscente. Sunt enim administratorii Spiritus, in ministerium emissi propter eos, qui hæreditatem capient salutis, Ebr. 1. v. ult. imò tam prompti sunt ad servitium homini præstandum ex sancta erga Deum obedientia, ut gaudeant augeri numerum eorum per pœnitentiam, quibus porrò inserviunt, quò pertinet etiam dictum Psalmistæ, Ps. 34. v. 8. Id verò nos excitare debet, ne procrastinemus pœnitentiam, sed quia quotidie cadimus, quotidie quoque resurgamus, & angelis gaudii materiam conservatione nostra suppeditemus, ut ipsi tandem in consortium eorum perveniamus & coram throno Dei & agni gaudeamus in æternum. Hoc faxit SS. Trinitas, Amen.

Dominica IV. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 6. vers. 36. 42.

Magi cum vidissent Christum & adorassent, non reversi sunt ad Herodem, sed per aliam viam in terram suam remigrarunt, Matth. 2. v. 12.

Egregiam B. Patres hinc nectunt Allegoriam, ut si quis prælucente stella fidei per pœnitentiam Christum accesserit, non redeat posthâc ad volutabra mundi, quod sues in usu habent, 2. Pet. 2. v. 22. sed novam ingressus viam à relictis erroribus absteineat. Venisti per viam scortationis, inquit Chrysostomus, ambula de cœtero viam castitatis, venisti per viam avaritiæ, ambula de cœtero per viam elemosynarum, venisti per viam ebrietatis & temulentæ, ambula de cœtero per viam sobrietatis & temperantiæ. Arctissimo enim vinculo inter se cohærent pœnitentia & nova obedientia, quæ si non sequitur, pœnitentia vera non fuit, quod inde patet, quia fides, quæ conversionis anima est, per charitatem operatur, Gal. 5. v. 6.

Ante octiduum didicimus à Publicanis, quomodo vias peccatorum relinquere & Christum accedere possimus, nimirum per pœnitentiam. Jam sequitur, quando consecuti sumus peccatorum remissionem, quomodo nos gerere debeamus, ut fidem nostram ostendamus, quæ absque operibus mortua est, Jac. 2. v. 17. 18.

Partes Evangelii duæ sunt:

1. *Operum charitatis imperatio.*

II. *Parabolica illustratio.*

J. J.

EXEGESIS.

Cum Rex non erat in Israel, quilibet faciebat, quod sibi rectum videbatur, Jud. 21. v. ult. Hoc non procedit in Ecclesia. Habemus etiam Regem, qui leges nobis præscribit, & expressè dicit: Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulate, & judicia mea custodite & facite ea, Ezech. 20. v. 19. vitemus igitur *ἑλεθορηκείαν*, Col. 2. v. 18. frustra enim servitur Deo mandatis hominum, Matth. 15. v. 9.

Epitomen adornavit nobis Christus in hodierno Evangelio, quæ opera verè bona Deoque placencia nobis commendat:

1. *Generaliter* his verbis: Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est. Misericordia est affectus cordis compatientis ob alienam miseriam, nec compatientis tantùm, sed juvenis etiam vel re, vel consilio, vel effectu & precibus, vel modo quocunque alio. Hæc est corona omnium virtutum, & catena illa aurea, quæ cælum & terra invicem colligata sunt. Christus igitur, ut fidelis Architectus structuram Spiritualis ædificii inchoat à fundamento. Ubi enim vera & sincera est misericordia, ibi non indigemus regulis, quomodo erga proximum nos gerere debeamus, sed internus ille Doctor hæc omnia monstrabit, hinc dilectio, ex qua oritur misericordia, legis impletio dicitur, Rom. 13. v. 8.

Insti-

Institget nos

1. *Mandatum.* Non stat in tuo arbitrio, num velis exercere hanc virtutem nec ne, sed imperativus te obligat, quem talis tibi Dominus insinuat, qui animam & corpus in gehennam perdere potest, Matth. 10. vers. 28.

Centurio Capernaiticus habebat servos obedientissimos, Matth. 8. vers. 9. nos etiam sumus servi Dei, quid igitur magis decebit nos quam obedientia. Obedientia melior est quam victimæ, & auscultare magis quam offerre adipem arietum, 1. Sam. 15. vers. 22.

2. *Exemplum,* quod est Patris cœlestis, quem Christus nos imitari vult, non ἀπλῶς, sed κατὰ τὴν, hoc videlicet respectu, ut quantum in hac depravata natura fieri potest, opera misericordiæ & dilectionis conformemus ad proprietates misericordiæ divinæ. Misericordia autem Dei est

1. *Cordialis,* Luc. 1. vers. 78. Unde Pater misericordiarum & Deus omnis consolationis appellatur, 2. Cor. 1. v. 3. cuius misericordia tanta est, quantus ipse est, Sir. 2. v. 22. Ita nostra misericordia non in verbis aut gestibus tantum consistat, sed ipso opere declaretur necesse est, Col. 3. vers. 12. Jac. 2. v. 15. 16.

2. *Vniuersalis,* Sir. 18. v. 2. Ita nostra misericordia ad omnes se extendat, tam amicos quam inimicos, Matth. 5. v. 44.

3. *Perpetualis,* Esa. 54. v. 8. Thren. 3. v. 23. Ita & nos dum tempus habemus, bonum operemur ad omnes, & non deficiamus, Gal. 6. v. 9. 10.

Beati tales misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, Matt. 5. v. 7.

II. *Specialiter.* Ne enim quis seipsum decipiat, quasi verè sit misericors, modò

affectum habeat, licet effectus nunquam sequatur: Specialia quædam opera recenset, quæ ex misericordia, si vera sit & realis, promanare solent:

1. *Judicii temerarii detestatio.* Ita enim habet aphorismus Christi: nolite iudicare, nolite condemnare. Quibus verbis non improbat judicium ordinarium, quod in proximum delinquentem exercetur, vel in Ecclesia, Esa. 58. v. 1. vel in politia, Exod. 18. vers. 22. 2. Chron. 19. vers. 6. sed iudicium temerarium, quando quis proximi nævos exaggerat, omnia quæ facit animo fortè non malo, in deteriore partem interpretatur, & calumniatur. Hoc est vitium perquam familiare in vita communi, sed gravissimè hoc ipso peccatur

1. *Contra Deum,* Qui enim temere alios iudicat, in Deum ipsum injurius est, & honorem Deo debitum ad se rapit, Roman. 14. vers. 4.

2. *Contra proximum,* qui conservus est illius, à quo iudicatur. Conservum autem iudicare & condemnare, pugnat contra Christianam charitatem, quæ non aperit sed operit, non detegit sed tegit multitudinem peccatorum, 1. Pet. 4. v. 8.

3. *Contra seipsum.* Obnoxius enim redditur iudicio Dei, ut Christus iudicat, quando dicit: Nolite iudicare, & non iudicabimini, nolite condemnare, & non condemnabimini. Unde à contrario sensu elicitur, qui temerè alios iudicant & condemnant, iudicium & condemnationem divinam hoc ipso sibi attrahere. Quo enim iudicio iudicamus, eodem iudicabimur, Matth. 7. v. 12. nolite igitur iudicare ante tempus, quoadusque Dominus veniat, qui illuminabit abscondita tenebrarum, &

consilia cordium manifestabit, tunc laus erit unicuique à Deo, 1. Cor. 4. v. 5.

2. *Fraterna reconciliatio.* Nam remitte, inquit Christus, & remitteretur vobis. Non quod remissio nostra, quâ proximo condonamus offensas, sit causa per & propter quam Deus nobis peccata remittat, sed conditionem tantum ponit Christus, quam Deus à nobis requirit, si peccatorum remissionem consequi velimus. Ubi enim odium implacabile regnat, ibi non est vera fides, quæ per charitatem operatur, Gal. 5. v. 6. absque fide autem impossibile est Deo placere, Ebr. 11. v. 6.

Si igitur verbo vel facto offensus es à proximo, noli immortales iras gerere, sed remitte proximo, quod deliquit in te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur, Sir. 28. v. 2. Considera quoties Deum offenderis. Id non fit semel sed singulis diebus, & quidem septies, Prov. 24. v. 16. imò septuagies septies Matth. 18. v. 22. quæ autem proportio inter offensam, quâ Deum ad iram provocasti, & inter offensam, quâ proximus telaxit? nulla profectò. Si vis igitur tibi remitti à Deo, oportet ut remittas proximo, id quod clarissimis verbis Christus docet, Matth. 18. v. 35.

3. *Beneficentia declaratio.* Quia enim Christus in verbis & operibus vult dominari misericordiam, ideò non solum faciles in condonando, sed etiam liberales in dando nos esse jubet. Certè vix magis est necessarium præceptum in vita quotidiana, semper enim dives & pauper cohabitant, Prov. 22. v. 2. Matth. 26. v. 11. homines autem promptiores sunt ad accipiendum quàm ad dandum, Sir. 4. v. 36. propterea toties nobis inculcatur in Scriptura, ut manum aperiamus pauperi, Deut. 15. v. 8. Prov. 3. v. 9.

Esa. 58. v. 7. Tob. 4. v. 7. Sir. 3. v. 33. & c. Rom. 12. v. 13. Gal. 6. v. 9. Eph. 4. v. 28.

Dandum igitur

1. *De proprio.* Tob. 4. v. 7. qui enim offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu Patris sui, Sir. 34. v. 24.

2. *De superfluo.* Hinc Johannes Baptista monet, quod is, qui duas habet tunicas, non habenti unam dare debeat, Luc. 3. v. 11. Sic enim impertendum pauperibus, ne cedat ipsis in relaxationem, nobis verò in angustiam, 2. Cor. 8. v. 13. proinde notanda hinc regula Tob. 4. v. 8. Si multum tibi fuerit, etiam abundanter tribue, si exiguum tibi fuerit, exiguum etiam libenter impertiri stude.

3. *De necessario.* Quando exul aliquis te compellit de elemosyna, aut alius quidam ad summam inopiam redactus, ibi certè frustum panis, quod tibi adhuc superest, cum ipso dividere debes, exemplo viduæ, Luc. 21. v. 3. & Macedonum, 2. Cor. 8. v. 3. Martini item Episcopi, qui pallium dividit, & dimidiâ parte nudum vestivit.

Hoc (1.) *æquum.* Quicquid enim habemus, à Deo habemus, & hoc sine etiam accepimus, ut necessitatem proximi sublevemus, Eph. 4. v. 28. (2) *Christianum,* & fidem ostendit, Jac. 2. vers. 18. Act. 9. vers. 36. (3.) *Beatum,* Act. 20. vers. 35. Caro quidem non credit, sed exempla probant. Deus est beatissimus, quia ipse omnia dat & nihil accipit. Imò in tota natura omnia quæ dant, præstantiora sunt, quàm quæ accipiunt. Sol est præstantior lunâ, quia ille dat, hæc accipit lumen, & c: (4) *proficuum.* Magis enim dicit dare quàm accipere, Prov. 19. v. 17. inquit Salomo: Qui miseretur pauperis, mutuo dat Domino, & largissimam retributionem acci-

accipiet. Id confirmat Christus suo testimonio, quando mensuram bonam & confertam & concussam atque exundantem in sinum eorum effusum iri asserit, qui largis eleemosynis pauperes exhilaraverint. Cumulatissima igitur sequetur *retributio*

1. *In vita presente.* Otant enim pauperes pro benefactoribus suis, Sir. 29. v. 15. & qui dat pauperibus nunquam egebit, Prov. 28. v. 27. Confer etiam 2. Cor. 9. v. 6. Cornu ejus exaltabitur in gloria, Pl. 112. vers. 9. Esa. 58. v. 8. tranquillè vivet & beatè moritur, Pl. 41. v. 1. seqq.

2. *In vita sequente,* Matt. 19. v. 21. Luc. 16. vers. 9. eleemosyna enim non patitur animam ire in tenebras, Tob. 4. v. 11. sed purgat peccata, & facit invenire vitam æternam, Tob. 12. vers. 9. Matth. 25. v. 34. Luc. 12. v. 33. Contra verò, qui in misericors est erga proximum, justitiam experietur, de quo Christus v. 38. & qua proximo mensurâ mensus est, eadem metietur ipsi, Prov. 21. v. 13. Jac. 2. v. 13.

De Secundo.

Restat pars altera, nimirum *parabolica preceptorum horum illustratio*, quam breviter percurremus. Parabolæ tres sunt

1. *De Cæco Cæci Duce.* Num potest cæcus cæcum ducere inquit, nonne ambo in foveam cadent? Quibus verbis tacitè notat Phariseos & Scribas, qui clavem scientiæ sibi impudenter vindicabant, aliosque superciliosè contemnebant, cum tamen ipsi in rebus divinis vel talpâ coeciores essent, & quos ducebant homines simplices & plebejos, in foveam æternæ perditionis præcipitarent, ut expressè nominantur, Matth. 15. v. 14.

Potest tamen hæc sententia ad nostrum

etiam propositum applicari, præsertim quando caro nostra ad præcepta superiora: Remittite & remittetur vobis, date & dabitur vobis, excipit: Cur ego solus dem? hic & ille plus habet quàm ego, & tamen nihil erogat pauperibus. Cur remittam, cum proximus mihi non velit remittere? ibi procedit parabola: Num coecus coecum potest ducere? nonne ambo in foveam cadent? quid ad te hic vel ille, tu fac officium, proximus non respondebit pro te, sed pro se in extremo judicio, Rom. 14. v. 12. unusquisq; enim proprium onus portabit, Gal. 6. v. 5. conf. 2. Pet. 1. v. 7. 9. videamus igitur quos & quales in negotio religionis duces sequamur, periculum enim hoc in casu maximum, Esa. 9. v. 16.

II. *De Magistro discipulum superante:* Discipulus non est supra Magistrum, inquit Christus, si verò est sicut magister, perfectus est. Iterum de Scribis & Phariseis loquitur Dominus principaliter, secundariò tamen ad præcepta enumerata respicit. Caro enim quandoque oggannit: Si quotidie dimiserò unicuique, quod in me delinquit, contemtui obnoxius ero, & ita veterem ferendo injuriam in vitam novam. Si semper dederò, quomodo tandem dives ero? oportet etiam pro liberis aliquem thesaurum colligere. Sed respondet Christus ad has objectiunculas: Discipulus non est supra magistrum. Ego vobis dico, date & dabitur vobis, remittite & remitteretur vobis, cur non creditis verbis meis? vultis me docere? aut justificare sapientiam? Luc. 7. vers. 35. an nescitis, quod omnes promissiones divinæ sint intelligendæ cum exceptione crucis. Ego ipse pauper & contemptus fui in mundo, cur ergò vos meliorem fortem expetitis?

Disci-

Discimus inde, quando Christus Magister noster aliquid nobis præcipit, non ad cynosuram rationis examinandum, sed absque ulla tergiversatione exequendum esse, ogganniat caro quicquid velit, sicut Abraham suo nobis exemplo præluet. Rom. 4. v. 18. seqq. neque hic nos absterreat contemptus mundi, qui enim hominibus placere studet, Christi discipulus esse non potest, Gal. 1. v. 10.

III. De festuca & trabe, quâ iterum carnis nostræ exceptiunculas quasdam reprimat, quæ semper ad devia deflectit, Pl. 95. v. 10. & præcepta illa difficulter ad praxin transfert, proximus est malus, inquit, & multis nævis obnoxius. Cur non iudicem? Cur remittam? cur donem? certe non meretur, aburetur bonitate mea ad malitiam, &c. Sed respondet Christus: Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras? Hypocrita eijce prius trabem ex oculo tuo, & tunc perspice, ut festucam etiam de oculo fratris tui educat. Justus enim prior est accusator sui, postea proximum explorat, inquit Salomo Prov. 18. v. 17.

Multi hodiè sunt φιλαυτοι, 2. Tim. 3. v. 2. qui crassas ipsi trabes in oculis habent, & nescio quas tamen festuculas in aliis exagitant. Caveamus hoc vitium, & nosmetipsos consideremus, Gal. 6. v. 1. nam aut sumus, aut fuimus, aut possumus esse quod hic est, omnes peccatores, & egemus gloria Dei, Rom. 3. v. 23.

Sicut igitur proximus indiget benevolentia nostra, ut demus & condonemus ipsi, quando lapsu aliquo præoccupatur: Ita nos iterum benevolentia proximi indigemus, quando ipsi tentamur, oportet enim alterum alterius onera portare, ut legem Christi impleamus, Galat. 6. vers. 2. donec perveniamus ad cœlestem illam perfectionem, ubi nulla sinistra nos turbabunt iudicia, nullis elemosynis indigemus, nullis peccatis nos inquinabimus, sed ἰσάγγελοι erimus, & in pulchritudine pacis Deum videbimus à facie ad faciem, Esa. 32. v. 18. 1. Cor. 13. vers. 12. Hoc concedat nobis benignissimus Deus propter Christum

Jesum Salvatorem nostrum,
Amen.

Dominica V. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 5. vers. 1. II.

CUM pasceret Deus Israelitas in deserto pane cœlitus depluto, certas ipsi regulas præscribat, quomodo colligere debeant panem illum. Nam singulis diebus egredientur, inquit dominus & colligent, quantum sufficit. Die autem sexto duplum colligant, ut septimo die, quæ Sabbatho sacra est, cibum habeant. Hæc erat regula, quam in collectione Manna obser-

vare debebant Israelitæ. Si contra peccabant, omnis ipsorum conatus irritus erat. Fuerunt enim qui plus colligebant, quam opus habebant, contra præceptum Domini, sed non poterant asservare in crastinum, quia compuervit, & à vermibus corrosus est. Fuerunt etiam, qui septimo die ad colligendum Manna exierunt, sed nihil inveniebant, Exod. 16. v. 16. scqq.

Si

Si cupimus laborem nostrum esse salutarem, ad præscriptum verbi divini institutum oportet, omnia enim sanctificantur per verbum & preces, 1. Tim. 4. v. 5. qui peccat contra hanc regulam, & suis viribus omnem successum ascribit, aut cum proximi defraudatione bona sua multiplicat, aut cœlestia postponit terrestribus, nihil inveniet, aut si vel maximè quid invenit, à vermibus perditionis consumetur. Ergò quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus, inquit Christus, tunc cætera adjicientur vobis, Matth. 6. v. 33.

Exemplum habemus in Petro, qui totam noctem frustra laboraverat, sed postquam concionem Christi audit, & in verbo ejus rete suum laxat, insignem piscium multitudinem capit.

Videbimus

I. Concionem Christi navalem.

II. Piscaturam Petri supernaturalem.

J. J.

EXEGESIS.

Tanta fuit Salomonis eloquentia, ut omnes in admirationem raperet, & Reginam Sabæam ac plurimos Magnates ab Æthiopiæ finibus moveret, qui illius sapientiam audituri Hierosolymam confluebant, 1. Reg. 10. v. 1. 24. Hic plus quàm Salomo, Matth. 12. vers. 42. proinde mirum non est, quod Evangelista memorat, turbam urfisse ipsum ἐν τῷ ἐπικηρόθει αὐτοῦ, ut audirent verbum DEI. Ubi consideranda venit

I. Concionatoris persona. Quis est qui concionem navalem instituit? Non Nohæ præco ille justitiæ, 2. Pet. 2. 5. non Johannes Baptista, qui se vocem clamantem esse

dicit in deserto, Matth. 3. vers. 3. non Paulus Doctor ille gentium, 1. Tim. 2. vers. 7. Sed Christus Jesus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venit, ut voluntatem Patris sui nobis revelaret, unde Propheta magnus, Deut. 18. v. 15. & Doctor eruditæ linguæ dicitur, Esa. 50. v. 4. cujus hic commendatur

1. *Officiosa sedulitas.* Nusquam enim quievit, neque mari, neque terra, sed ubique auditores habere potuit, ibi docuit, in deserto, Marc. 6. v. 32. in monte, Matth. 5. v. 1. in templo, Luc. 2. v. 46. in synagogis, Luc. 4. v. 15. 13. v. 10. in conviviis, Luc. 14. v. 13. Hoc ipso reliquit exemplum omnibus Ecclesiæ ministris, ut nullam docendi verbi Dei occasionem prætermittant. Maledictus enim, qui opus Domini facit fraudulenter, Jer. 48. v. 10.

2. *Sermonis puritas.* Nam docuit verbum Dei, inquit Evangelista, quod iterum sibi ad imitationem scriptum putent Pastores Ecclesiæ, ut & ipsi verbum Dei doceant, non humanas traditiones, quibus frustra Deus colitur, Matth. 15. v. 9. non philosophiam inanem, Col. 2. v. 8. non aniles fabulas, 1. Tim. 4. v. 7. Sed scrutentur Scripturas, Joh. 5. v. 39. & non nisi eloquia Dei loquantur, 1. Pet. 4. v. 11. nam ad legem & ad testimonium, si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux, Esa. 8. v. 20.

II. *Auditorum Corona.* Commemorat enim D. Lucas magnam concurrisse turbam ex variis locis, idque die profesto, ut ex laboribus piscatorum colligitur, & Christo quasi incubuisse, ut audirent verbum Dei.

Talis ardor discendi & audiendi verbum Dei hodie penitus refrixit, cum tamen idem ipse Christus nos doceat per ministros, Luc. 10. v. 16. quod signum est animæ malè habentis. Nam verbum Dei est

Cc

cibus

cibus animæ, Johan. 6. v. 27. sicut igitur corpori morbus impendit, quando *egētis* deſeſta eſt: Ita quoq; anima laborat, quæ facti-
dio verbi tenetur. Non enim ſolo pane vi-
vit homo, ſed in omni verbo, quod procedit
de ore Dei, Matth. 4. v. 4.

Vis igitur conſultum animæ tuæ, con-
greſſus Eccleſiaſticos ne deſeſtas, Eb. 10. v.
25. libenter audi verbum Dei, quod gaudi-
um perfectum in cordibus noſtris excitare
poſteſt, Jer. 15. v. 16. & in omnibus adverſita-
tibus promptiſſimam conſolationem ac-
cendit, Pſal. 119. v. 92. qui enim ex Deo eſt,
verbum Dei audit Joh. 8. v. 47.

III. *Mirabilis Cathedra*, quæ fuit navi-
cula Petri, v. 3. Quis verò ſplendor hujus na-
vis reſpectu templi Hieroſolymitani? Pro-
cul dubio Phariſæi vocarunt nidum hæreti-
corum, ſe verò Cathedram Moſis obtinere
gloriat ſunt, Matth. 23. v. 2. nihilominus in
hac navicula vera hærebat Eccleſia. O quo-
ties in cavernis montium, in lyſivis, & priva-
tis conventiculis tempore perfecutionum
ſub Juliano, Diocletiano, Maximiliano,
& c. reſ ſacras tractarunt Chriſtiani, & referen-
te Tertulliano cœtus antelucanos inſtituerunt
ad canendum Chriſto & Deo, in quibus ta-
men ſæpe oppreſſi ſunt.

Noli igitur judicare de Eccleſia vera ex
fortuna quam habet in hoc mundo, ut Pha-
riſæi faciebant, Johan. 7. v. 48. ſed hoc con-
ſidera, num Chriſtus in ea habitet cum ſuo
verbo & ſacramentis, quæ vera ſunt & infal-
libiles notæ, unde veram cognoscere licet
eccleſiam. Pſ. 93. v. 5.

Agnoscamus verò imenſum hoc Dei be-
neficiū, quod halcyonia nobis concedit,
& loca certa, ubi tutò ad cultum ipſius con-
venire poſſumus, & caveamus, ne propter
ingratitudeſtatem noſtram Deus gratiam ſuam
à nobis auferat, Matth. 21. v. 43.

Deſcribitur hæc navicula

1. *Ratione poſſeſſoris*. Nam duæ naves
ſtabant in portu, inquit Evangeliſta, piſca-
tores autem deſcenderant ex illis, & ablu-
ebant retia, ſed Chriſtus ingreditur navem
Simeonis. Unde apparet, quod proprietates
Dominiorum non ſit contra Scripturam, ut
Anabaptiſtæ ſomniant. Hoc tamen aga-
mus, ut Chriſto naviculam noſtram accom-
modemus, hoc eſt, pro facultate noſtra bo-
nis temporalibus, quibus nos Deus locu-
pletavit, miniſterium Eccleſiaſticum pro-
moveamus, & pauperum etiam curam ha-
beamus. Hoc Chriſtus ſibi factum reputa-
bit, Matth. 25. v. 40.

2. *Ratione Conduſtoris*. Nam Chriſtus
ingreditur navem illam, & orat Petrum
ut parumper à terra abducatur, quo ipſo ſum-
mæ nobis & humanitatis & æquitatis exem-
plum præbet contra truculentam ſevitiam
& tyrannidem illorum, qui pro lubitu nullâ
juſtitie ratione habitâ domos & agros ad ſe
rapunt, Mich. 2. v. 2. pauperibus injuriam
faciunt, Si. 27. v. 1. plebem devorant, Pſ. 14.
verſ. 4. ſed graviter illis Deus irarſcitur, Eſa.
57. v. 17. & v. minatur, Eſa. 33. verſ. 1. imò
tandem aliquando ex regno ſuo excludet,
1. Cor. 6. v. 10.

De Secundo.

Fuit Concio Chriſti navalis, ſequitur pi-
ſcatura Petri ſupernaturalis, ubi conſi-
deranda veniunt

I. *Chriſti præceptum*. Cum enim ſinem
dicendi feciſſet, jubet ut piſcatores navem
in altum ducant, & retia ſua laxent: Sic cui-
libet noſtrum dicitur etiam nun: Duc in
altum, hoc eſt, labora, & munere mandato
diligenter perſurgere. Ad labores enim
conditi ſumus, Job. 5. verſ. 7. proinde incre-
pat

pat Apostolus graviter eos, qui ἀτάκτως ambulat, & dicit expressè, qui non vult laborare, non debet manducare, 2. Theff. 3. vers. 10.

II. *Petri obsequium*. v. 5. ubi

1. *Querela*. Nam Magister, inquit, totam noctem laborantes, nihil cepimus. Hanc querelam multos adhuc hodie ingeminare audias. Quia enim cum Petro noctu laborant, id est, opera tenebrarum diligunt, & cum maledictis sæpe ad labores accedunt, aut bonis pauperum ditescere quaerunt, maledictionem ipsis minatur Deus in omni labore eorum, Os. 8. vers. 7. Jer. 12. v. 13. Hagg. 1. v. 6.

2. *Cautela*. Sed in verbo tuo, pergit Petrus, laxabo rete meum. Omnis benedictio est à Christo, qui est benedictus ille, à quo benedicimur, Gen. 12. v. 3. Luc. 1. v. 42. qui ergò Christum non habet, ejus labor non benedictus sed maledictus est. Proinde in verbo Domini laxandum erit rete nostrum, nisi in vanum laborare velimus. Quæ phrasia valde multa complectitur, ut sunt

1. *Legitima vocatio*, ut cor sit certum, se propter Christum esse in gratia Dei & in tali statu, qui Deo placeat. Qui enim in vocatione sua manet, ejus via recta est, Prov. 21. v. 8. Hinc Sirach cap. 11. v. 23. confide Deo, & mane in loco tuo, facile enim est in oculis Dei, subito honestare pauperem.

2. *Seria oratio*. Nam sola Domini benedictio dicit, Prov. 10. v. 22. Oremus ergò, ut naviculam nostram gubernet, & prosperis successibus labores nostros secundare dignetur. Qui enim in propria prudentia confidunt, & reti suo sacrificant, ut Scriptura loquitur, Hab. 1. v. 16. in cassum laborant, Psal. 127. v. 1.

3. *Laboris continuatio*. Si vel maximè

Deus differat benedictionem, tamen non est abjicienda fiducia, sed pergendum in labore. Docet enim Scriptura expectandum esse Dominum, Hab. 2. v. 3.

4. *Finis recti collimatio*, ut quicquid agimus, ad Dei gloriam, Col. 3. v. 17. & proximi salutem dirigamus, 1. Theff. 4. v. 10. secus si fiat, nullus ex labore fructus sequetur, Mich. 6. v. 15.

III. *Subsequens miraculum*, quod describitur

1. *Ratione formæ*. Nam cum hoc fecissent, inquit Evangelista, concluderunt magnam piscium multitudinem, ita ut rete suum rumperetur, & annuerunt sociis suis, ut venirent sibi in auxilium. Insigne miraculum!

Cogitur 1. magna piscium multitudo, cum Petrus per totam noctem, quæ aliàs piscaturæ magis accommoda esse solet, frustra laborasset, 2. Rete rumpitur, & pisces tamen in eo retinentur. 3. Naves merguntur, nec tamen submerguntur. 4. Socios advocant, quia soli tantam piscium multitudinem attrahere non poterant. 5. Ambas naves impleverunt ad submersionem usque, quæ omnia ad gloriam & majestatem Christi amplificandam inserviunt, utpote cujus nutui omnes creaturæ tam cælestes quàm terrestres & marinæ obtemperant, Ps. 8. v. 9. hoc promisit Pater cælestis Filio suo, Ps. 89. v. 26. ponam in mari manum ejus, & in fluminibus dextram ejus, quod etiam multis miraculis in diebus Carnis suæ comprobavit, Johan. 2. v. 9. ex aqua fecit vinum, Matth. 17. v. 27. staterem in ore piscis format, c. 8. v. 26. tempestates maris sedat, c. 14. v. 25. & Joh. 6. v. 19. super mare ambulat. Hoc loco & Johan. 21. vers. 6. magnam piscium multitudinem in retia Apostolorum cogit,

git, sicque re ipsa ostendit, se esse eum, in
cujus manus omnia tradita sunt, Joh. 3. v. 35.
& qui receperit secundum H. N. dominium
in creaturas, & pisces maris, quod primus
Adam per lapsum amiserat, 1. Cor. 15. v. 27.

2. *Ratione efficacia*, quæ triplex

1. *Petri consternatio*. Postquam enim
videt miraculosam illam capturam, proci-
dit ad genua Iesu, dicens: discede à me Do-
mine, quia homo peccator sum, & stupor
enim circumdederat eum, & omnes, qui
cum illo erant in captura piscium, quam ce-
perant. Non quidem agit ut Gergeseni,
Matt. 8. v. 34. qui Christum rogant, ut è fini-
bus suis abeat, nec ut Capernaïtæ, Joh. 6. v.
66. qui ex fastidio ipsum deserunt, sed agnitâ
Christi majestate & suâ impuritate se indignum
judicat Christi præsentia, ac metuit ne
ob indignitatis suæ cum Christi majestate
commercium vindicta de peccatis suis su-
meretur, ut par exemplum habemus in vi-
dua Sareptana, 1. Reg. 17. v. 18.

Discamus à Petro humilitatem, & si
quid laudabile gessimus, non nostris viri-
bus, sed gratiæ solius Dei ascribamus, Psal.
115. vers. 1. Quid enim habemus quod non
accepimus? 1. Cor. 4. vers. 7. Ah minores su-
mus cunctis miserationibus Domini, Gen.
32. v. 10.

2. *Christi consolatio*, quâ Petrum erigit,
& ne metuas, inquit, posthac homines ca-
pies, id est, per prædicationem Evangelii
in magna copia ad Deum convertes. Ubi
in primis memorabile est, quod ministerium
Apostolorum & reliquorum Ecclesiæ Do-
ctorum piscaturæ comparatur, quæ phrasis
desumpta est ex Jer. 16. vers. 16. Ecce ego
mittam piscatores multos, & piscabuntur
eos. *Vid. Excerpt. Hom. p. 686. lib. m. m.*

In piscatura requiritur labor indefessus:

Ita & in verbo laborandum, 1. Tim. 5. v. 17. 2.
Tim. 4. v. 5.

*Labori sæpe non respondet successus in pi-
scatione*, sicut hic Petrus conqueritur: ita
ministri Ecclesiæ quandoque sibi frustra
laborare videntur, sed pergant interim, non
labor in Domino totus inanis erit, 1. Cor. 15.
vers. 58.

Pisces limo se involvunt, ne capiantur,
vel capti in mare resiliunt, vel etiam rete per-
rumpunt & evadunt: Ita homines curis &
voluptatibus hujus seculi implicati non ca-
piuntur reti Evangelico, aut si maximè capi-
untur, rete pererrumpunt, & ad volutabrum
mundi resiliunt, 2. Pet. 2. v. 20. 22.

Retæ concludit pisces putres & bonos, sed
in littore maris fit separatio, Matth. 13. v. 47.
Sic in hac vita, quod externam Ecclesiæ so-
cietatem attinet, mali bonis sunt permixti,
sed in die judicii sequetur malorum à bonis
separatio, Mal. 3. v. 18.

Videte igitur, dilecti, ut sitis pisces boni,
non lubricæ anguillæ, non lupi voraces,
non pisces crustacei aut aculeati. Qui enim
fallit retæ Evangelii, & se capi non patitur,
retia Diaboli incidet, & in æternum protra-
hetur exitium, 1. Tim. 6. v. 9.

3. *Subsecuta reformatio*. Nam Petrus,
Jacobus & Johannes subducti è mari navi-
giis, & rebus omnibus relictis Christum se-
cuti sunt. Monemur hoc exemplo, si pro-
pter Christum, exigente sic vocatione ne-
stra, vel etiam necessitate in casu persecutio-
nis urgente, facultates nostras temporales
relinquere cogimur, ne murmuremus pro-
pterea adversus Deum, sed parati simus abs-
que rerum temporalium apparatu Chri-
stum sequi, ita namque quæ reliquerimus,
centuplum recipiemus, Matth. 19. v. 29. qui
verò hoc in casu patrem & matrem, aut
etiam

etiam bona sua plus amat, non est ipso dignus, Matth. 10. v. 37.

Non tamen hic statuminari putemus

1. *Paupertatem monasticam.* Apostoli enim habuerunt specialem vocationem ad Evangelium per universum terrarum orbem propagandum, & proinde opus erat, ut quæ in Judæa possidebant bona, relinquerent. Tali vocatione carent hodierni monachi, qui propria deserentes aliena invadunt, ut strenuè epulari, & deliciis eduliorum & vinorum opiparè se farcire possint, quæ verba sunt Bernhaldi, vide etiam 2. Pet. 2. vers. 13. seqq.

2. *Communione Anabaptisticam.* Licet

enim hic Petrus & socii naves & omnia sua reliquisse dicantur, non tamen ita intelligendum est, quasi proprietatem bonorum abdicaverint, sed ad tempus tantum reliquerunt. Hinc legitur, de Petro, quod habuerit propriam navem etiam post Christi resurrectionem, Joh. 21. v. 11. de Philippo, quod habuerit propriam domum, Act. 21. v. 8. quod & de Maria legitur, Act. 12. vers. 12. habeat igitur quilibet & manducet proprium panem, 2. Thess. 3. v. 12. & de suo etiam pauperibus aliquid erogat, 1. Tim. 6. vers. 18. Deus T. O. M. operetur in nobis per Spirituum, ut hæc omnia ad usum transferamus, Amen.

Dominica VI. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 5. v. 20. 26.

Cum Moses ex monte Sinai, in quo per 40. dies & noctes cum Deo conversatus fuerat, descenderet, & tabulas legis digito Dei scriptas portaret, ita rutilabat facies ejus, ut fugerent Israelitæ, & exactius eam non possent intueri. Quod si autem loqui volebat ad filios Israel, imposuit velamen super faciem suam, Exod. 34. v. 29.

Hoc ipsum Apostolus 2. Cor. 3. vers. 14. mysticè exponit, quod nimirum per rutilantem Mosis faciem intelligenda sit perfecta justitia & interna obedientia, quam lex Mosis requirit, & terrorem excitat in mentibus hominum, quia nemo est in toto mundo, qui hanc legis perfectionem assequi possit, hinc sumus naturâ filii iræ, Eph. 2. v. 3. & sub maledictione hæremus, Gal. 3. v. 10. Deut. 27. v. 26. velamen Mosis significat ignorantiam Judæorum, qui externam tantum in

lege obedientiam, requiri statuebant, sed interim non animadvertabant, quantum splendor sub prohibitione externorum peccatorum lateat, quod videlicet prohibeantur simul occultæ cordis concupiscentiæ, & perfecta omnium virium cum lege conformitas requiratur, Deut. 6. v. 5.

Hoc velum Christus remouet in Evangelio præsentis, & quis sit legis verus & genuinus sensus disertis verbis explicat, juxta vaticinium Mal. 3. v. 2. 3.

Videbimus

I. *Vera justitia commendationem.*

II. *Quinti præcepti explanationem.*

J.J.

EXEGESIS.

Gehasi non poterat excitare baculo puerum demortuum, dum Elifæus ipse venit,

Cc 3

venit, & superincumbens mor tuo ad vitam eum revocavit, 2. Reg. 4. v. 31. Ita lex nulla data est quæ vivificare possit, Gal. 3. v. 21. sed vera & perfecta justitia à Christo venit, qui factus est nobis à Patre in sapientiam & justitiam, in sanctificationem & redemptionem, 1. Cor. 1. v. 30. hanc commendat nobis in principio Evangelii

I. *Remotivè*, dum justitiam Phariseorum improbat, & abundantiorē requirit. Qualis autem fuerit justitia Phariseorum, intelligi potest ex Luc. 18. v. 10. 11. nimirum studuerunt externæ disciplinæ, & sollicitè caverunt, ne externis operibus legem Dei violarent, habuerunt etiam plurimas constitutiones non scriptas à Mose, sed per manus à majoribus acceptas, quas magna superstitione observabant, ut Josephus testatur lib. 13. de Ant. c. 18. Hisce magnam sanctitatis & justitiæ opinionem apud omnes sibi conciliabant. Sed quid Christus de illorum justitia pronunciat. Nisi abundaverit, inquit, justitia vestra plus quàm Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum Dei.

Non improbat illam ex toto, sed abundantiorē & perfectiorē exigit: non taxat externam illam obedientiā mandatis divinis debitam, sed insufficientem esse dicit, ac proinde *ἀνόμιμος* negat ipsos hanc suā justitia regnum cælorum ingredi posse:

1. *Propter externam simulationem*, quia opera sua hypocritico corde præstabant, non ut Deus glorificaretur, sed ut ipsi ab hominibus viderentur, Matth. 6. v. 2. proinde sepulchris dealbatis similes esse dicuntur, Matth. 23. v. 27.

2. *Propter vanam intentionem*, putabant enim se per opera cælum promereri posse, adeoque propriam justitiam erigebant, Rom. 10. v. 3. cum tamen legi impossibile sit

justificare, Rom. 8. v. 3. 7. quia lex est spiritualis, nos verò carnales, Rom. 6. v. 14.

3. *Propter operum imperfectionem*, quia legem Dei intellexerunt tantum de externa obedientia, & per oculos, manus, & membra corporis externa legi satisfieri judicaverunt, sed de corde & cogitationibus non fuere solliciti. Neminem occidebant, sed corda ipsorum scatebant ira & odio: abstinabant à scortationibus, sed corda accensa erant pravis concupiscentiis: dabant elemosinas, sed intus pleni erant avaritia & amore sui, & putabant minuta ista Deum non curare, Matth. 5. v. 19.

Videant igitur justitiam nostram in Papatu, quomodo suam opinionem de meritis bonorum operum contra hanc sententiam Christi defendere velint. Certè Phariseis propter eandem justitiam regnum cælorum denegatur. De paribus autem idem est judicium. Omnis enim justitia nostra est sicut pannus menstruatus, Esa. 64. v. 6. & si omnia fecerimus, servi inutiles sumus, Luc. 17. v. 10.

II. *Positivè*. Meliorem enim requirit justitiam, quæ legi perfectè satisfaciatur, non externè tantum verbis & operibus sanctis, verum etiam internè quoad affectus & cogitationes mentis, hæc omnia pura & integra esse debent, sicut in statu integritatis, Gen. 1. v. 27. Eph. 4. v. 24.

Talis justitia non invenitur in nobis. Vi-res enim nostræ funditus depravatae sunt bonum, Psal. 14. vers. 3. Lex requirit sanctam & integram naturam: at nos naturam sumus filii iræ, Eph. 2. vers. 3. Lex requirit sanctas & puras cogitationes: sed figmentum cordis humani tantum malum est à pueritia, Gen. 6. vers. 5. Lex requirit mundum cor: at quis dicere potest, mundum est cor meum, & puras

& purus sum à peccato, Prov. 20. vers. 9. Lex requirit continuam & perfectam obedientiam: sed justus cadit in die septies, Prov. 24. vers. 16.

Quid fieri igitur nobiscum? Sanè, si nulla alia daretur justitia, quàm propria & inhærens, nemo ingredi posset regnum cœlorum. Sed este bono animo, Vos mei, quod legi impossibile erat, eò quod infirmabatur per carnem, hoc præstitit Deus misso filio, qui agendo & patièdo pro nobis legem implevit, ut justificatio legis in nobis impleretur, Rom. 8. vers. 3. In Christo igitur quærenda est melior illa & abundantior justitia, qui factus est pro nobis maledictum, ut nos à maledictio legis redimeret, Gal. 3. v. 13. applicatur nobis per fidem unde justitia fidei appellatur, Phil. 3. vers. 9. Credenti enim in eum qui justificat impium, fides imputatur ad justitiam, Rom. 4. v. 5.

Si vis igitur meliorem hanc tibi comparare justitiam, & per hanc ingredi in regnum cœlorum, ad Christum confuge, qui est Jehova Zidkenu, Jer. 23. v. 6. & perfectio legis ad salutem omni credenti, Rom. 10. v. 4. de cujus plenitudine accepimus omnes gratiam pro gratia, Joh. 1. v. 16. *q. alteram justitiam nobis acquisivit. Dan. 9. 24. imò factus est nobis justitia. Cor. 1. 30.*

De Secundo.

Restat pars altera de quinti præcepti explicatione, quam Christus non legi Mosaicæ (nam hæc etiam odia & vindictæ cupiditatem prohibet, Lev. 19. vers. 17. 18.) sed glossæ Pharisaicæ opponit, quâ externum tantum homicidium damnabatur, sed contra docet Christus violari quintum præceptum

I. *Opere.* Hoc est externum illud ho-

miciidum, quo sanguis humanus effunditur, & expressis verbis prohibetur Gen. 9. vers. 6. 1. Johan. 3. vers. 15. Committitur autem

1. *Per violentiam*, quacunque læsiferâ machinâ, qualis homicida fuit Cain, Gen. 4. vers. 8.

2. *Per fraudulentiam*, quando sub specie singularis amicitie alterius sanguis & vita petitur, in quo censu homicidarum sunt Saul, qui desponsatione filie suæ vitæ David insidias struebat, 1. Sam. 18. v. 17. David 2. Sam. 11. v. 15. Abiolon, 2. Sam. 13. vers. 28. Joab, 2. Sam. 3. v. 27. & 20. vers. 9. Iesabel, 1. Reg. 21. v. 10. hi omnes nominantur viri sanguinum & dolosi, de quibus Psalmista ait, quod non sint dimidiaturi dies suos, Psalm. 55. v. 24.

3. *Per negligentiam*, de qua specie homicidii Basilius: Tot homines occidisti, quot neglexisti, si juvare potuisti. Id faciunt 1. qui Pauperes deserunt. 2. liberos in juventute negligunt, ut tandem furari & latrocinari incipiant, & carnificis manus incidant. 3. qui pauperum bona devorant, Sir. 34. v. 26. 4. qui sibi ipsis damnum vel mortem inferunt, quocunque fiat modo, sive cultro sive veneno, sive rejectione medicorum ad conservandam vitam ab ipso Deo ordinatorum, Sir. 38. v. 4. sive etiam curis intempestivis, Sir. 30. vers. 22. seqq. hi omnes *avôxeges* sunt, & cum homicidis partem habebunt in stagno ardente sulphure & igne, Apoc. 21. v. 8.

II. *Ore* quod fit

1. *Exacerbatione*, quando quis fratri irascitur. Nam qui irascitur fratri, inquit Christus, judicio reus est, ut nimirum supplicium de eo sumatur.

Distinguendum tamen inter iram ordinariam

nariam & nefariam. *Ordinaria ira*, quæ ex legitimo zelo adversus peccata provenit, hinc non prohibetur. Rectè enim irascuntur *Ecclesie Ministri* ob scelera suorum auditorum; quemadmodum Moses irascebatur ob idolomaniam populi, Exod. 32. vers. 20. seqq. *Magistratus & Parentes* ob vitia subditorum & liberorum. Sed attendendum tamen semper illud Psalmi: Irascimini & nolite peccare, Ps. 4. v. 5. quod optimè fieri potest, quando ira in vitium, non in vitiosum dirigitur.

Nefaria autem ira, quæ cum odio invidentia erga personam conjuncta est, ad quintum præceptum pertinet, & qui hoc modo fratri irascitur, iudicio se obnoxium facit. Ira enim talis in sinu stulti requiescit, Eccles. 7. v. 10. & iustitiam Dei non operatur, Jac. 1. v. 20. sed abominatio est coram Domino, Sir. 27. vers. 33. Deponamus igitur iram & indignationem, Col. 3. v. 8. & inimitias, Gal. 5. v. 20. ne sol occidat super iram, & Diabolo locus detur, Eph. 4. v. 26.

2. *In precatone*. Racha enim non tantum hostiles gestus notat, quibus ceu signis externis animi malevolentia erga proximum ostenditur, ut exemplo Caini erga Abelem, Gen. 4. v. 5. Labanis erga Jacobum, Gen. 31. v. 26. Saulis adversus Davidem, 1. Sam. 18. v. 9. manifestum est: sed vox etiam est imprecandi, & diras notat quas multi venenato corde & ore in proximum evomere solent, dum innumerabiles Diabolorum myriadas, subitanam mortem, pestem, epilepsiam, fulmen Jovis, & sexcenta imprecationum plaustra alia in caput ejus cumulant. Qui facit hoc, reus est iudicii, inquit Christus, & alludit his verbis ad politiam Judæorum, qui in singulis civitatibus habebant synedrium parvum, quod constabat

ex viginti tribus iudicibus, quibus potestas erat cognoscere de causis controversis. Si verò res incidebat nimis ardua, ad synedrium magnum deferrebat, quod erat Hierosolymis, & ex 72. iudicibus constabat. Hoc igitur Christus vult dicere: Si quis inimicis gestibus in malas imprecationes exundet, proximumque diris devoveat, dignum illum esse Concilio, hoc est, tantum ejus esse peccatum, ut illius puniendi causa synedrium cogatur, ubi solemniter tanquam putridum membrum excommunicetur, & à corpore Ecclesiæ reseccetur. Qui autem Ecclesiam non habet in his terris matrem, non habebit etiam Deum in cælis Patrem, sed cum canibus foras projicietur, Apoc. 22. vers. 15.

3. *Obrectatione*, quando quis proximo dicit, fatue, hoc est, convitiis ipsum gravat, quibus fama & existimatio ejus læditur. Hoc qui audet, is æternæ gehennæ exitio pronunciat obnoxius, de quo vitio multa habet Siracides, & ejusmodi obrectatores palam in numerum homicidarum ponit c. 28. v. 21. seqq. homicida autem non hæreditabit vitam æternam, Gal. 5. v. 2.

III. *Corde*, si quis odio prosequatur proximum, & reconciliationem nullam admittere velit, 1. Johan. 3. v. 15. Hoc Christus improbat sub finem Evangelii. Si offers munus tuum, inquit, ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habeat aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum. Ubi duo nobis observanda veniunt:

1. *Fidele consilium*. Suadet enim Christus
1. *Deprecationem*.
2. *Condonationem*.

Deprecatio est partis ladentis. Qui enim of-

fen-

fendit proximum, debet agnoscere culpam, & dicere, pœnitet me, Luc. 17. v. 4. debet etiam damnum illatum compentare, sive læsio facta sit in bonis, sive in corpore, sive in fama, juxta Leges Exod. 21. v. 28. Lev. 6. v. 5. Nam. 5. v. 7.

Condonatio verò est partis læsæ. Quando enim venit, qui te verbis factisve læsit, & culpam deprecatur, cave, ne morosè refrageris, aut amicam transactionem respueas, sed confestim absque omni mora benevoluntate illi exhibe & placabilem. Hoc requirit Christiana charitas, quæ exacerbationem non patitur, 1. Cor. 13. v. 5.

II. *Neglectiois dispendium*, quod triplex

1. *Cultus vanitas.* Nullum enim sacrificium, nulla oratio, nulla eleemosyna Deo placet, nisi ex animo proficiscatur reconciliatio. Cum igitur steteris ad orandum, remitte prius, Marc. 11. v. 25. alioquin oratio tua fiet peccatum, Ps. 109. vers. 7. & pauperibus daturus habeto charitatem, aliàs nihil tibi proderit, 1. Cor. 13. vers. 3. Hoc probè considerent isti, qui in odio vivunt cum proximo, & tamen ad sacram synaxin accedunt. Reconcilientur prius, & tum veniant, aliàs rei fient corporis & sanguinis Christi, 1. Cor. 11. v. 27.

2. *Vita brevis.* Nescimus quid serus vesper vehat, non differenda igitur reconciliatio, quocumque enim loco cadet arbor, jacebit, Eccl. 11. v. 3.

3. *Pœna gravitas*, de qua Christus v. 25. ne tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro, &c. Quibus verbis tres pœnarum gradus enumerantur.

1. *Ira judicis.* Quia enim tales obstinati peccatores contra fideles pastorum suorum admonitiones in odio suo pergunt, & media reconciliationis omnia respuunt,

Deum judicem invenient, qui sententiam in verbo suo promulgatam, per ministrum suum Diabolum exequetur. Justus enim judex est, & quotidie minatur, si verò pœnitentia nulla sequitur, gladium vibrat, arcum tendit, & sagittas lethales in eo ponit, quas ad perdendum ejaculat, Ps. 7. vers. 12. seqq.

2. *Squalor carceris*, per quem infernus intelligitur. Sicut enim. 1. Carcer tenebris scatet, ita damnati jacent in tenebris densissimis, & lumen in æternum non vident, Ps. 49. v. 20. 2. Incarcerati vinculis & catenis constringuntur: Ita damnati catenis ligabuntur, & perpetua Satanæ mancipia erunt, confer 2. Pet. 2. v. 4. Ps. 18. vers. 6. Matth. 22. v. 13. Denique 3. sicut hi qui carcere detinentur, perpetuam macerantur tristitiâ, non solum propter delicta quæ commiserunt, verum etiam propter pœnas quas meruerunt: Ita damnatos etiam cruciabit conscientia delictorum, quæ pœna similitudine vermum non morientis adumbratur, Esa. 66. v. 24.

3. *Valor temporis.* Nam Christus jurat: Amen dico tibi, non egredieris illinc, donec extremum quadrantem persolvas. Hinc Pontificii argumentum ducunt pro astruendo igne suo purgatorio. Quia enim Christus dicit: non exibis inde, donec persolveris extremum quadrantem, colligunt, esse oportere quandam locum posthanc vitam, ubi quis extremum quadrantem persolvere, seu pœnam peccatorum expiare valeat, quò trahunt voculam donec, quâ finem futuræ solutionis digito quasi intendi asserunt. Sed perperam. Nam vocula donec juxta Nazianzenum præteritum quidem tempus tollit, futurum autem non semper. Exempla vide Gen. 8. v. 7. 2. Sam. 6.

Dd

v. ult.

v. ult. Pf. 110. vers. 1. intelligenda igitur sunt verba secundum subjectam materiam. Jam autem de odio Christus loquitur, quod mortale peccatum, & æterna penâ dignum

est, Gal. 5. v. 21. Quocirca non de purgatorio, sed de inferno carcer hic intelligendus erit, ex quo nulla redemptio, Pf. 49. vers. 15.

Dominica VII. post Trinitatis.

Evangelium Marc. 8 vers. 1. 9.

Cum Israelitæ in deserto flagrarent desiderio carniû, & murmurantes contra Moſen dicerent: Quis dabit nobis carnes ad vescendum? recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto, &c. audiebat Deus murmur eorum, & dixit ad Moſen: Præcipe populo, ut sanctificentur in crastinum. Dabo vobis carnes, ut comedatis non uno die, neque duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem, sed per totum mensem, donec exeat per nares vestras & vertatur in nauseam. Hoc Moſi impossibile videtur, & proinde sic inſit ad Dominum: Sexcenta millia peditum hujus populi sunt, & tu dicis: dabo eis eſum carniû mense integro? nunquid ovium & boum multitudo cœdatur ut possit ſufficere ad cibum, vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos ſatiet: cui respondet Dominus: nunquid manus Domini invalida est? Jam nunc videbis, utrum meus sermo opere compleatur. Et ecce ventus egrediens à Domino abripuit coturnices de mari, & in castra Israelitarum demisit, Num. 11. v. 4. 18. seqq.

Parem ferè historiam habemus in prælecto Evangelio. Convenientia est

1. *In cibatione*, utramque Christus perfecit, 1. Cor. 10. v. 4. & quidem insigni miraculo. Ibi coturnices adduxit: hîc panes multiplicavit, ut plus in residuo manserit, quàm antea in parato aderat.

2. *In dubitatione*. Sicut enim Moſes ibi dubitabat, & cibationem populi Israelitici propter copiosam multitudinem impossibilem judicabat, quamvis jam tum viderat, panem coelitus deplutum, & aquam de saxo profluentem, Exod. 17. vers. 6. Ita hîc dubitant Apostoli dicentes: Unde sumemus panes in deserto, ut saturemus turbam hanc copiosam? cum tamen antea vidissent, quod quinque panibus hordeaceis quinque virorum millia cibaverat, Joh. 6. v. 12.

3. *In loci conformatione*. Utrumque enim miraculum in deserto peractum est, quod facit ad majorem splendorem miraculi, Deus enim quàm libentissimè auxiliatur, cum media nulla humana suppetunt, ut omnes uno ore fateantur: hoc Dei opus est, Pf. 64. v. 10.

Nos ad manus sumemus ipsam historiam, & tribus membris totam concionem includemus.

- I. Videbimus Christi clementiam.
- II Apostolorum diffidentiam.
- III. Miraculi excellentiam.

J. J.

EXEGESIS.

Lauda Jerusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, quoniam confortavit

ravit seras portarum tuarum, posuit fines tuos in pacem, & adipe tritici satiavit te, mittit eloquium suum terræ, velociter currit sermo ejus, inquit Psalmographus Ps. 147. v. 12. 13. 14. 15.

Quibus verbis admonemur ut Deum celebremus propter duplicem cibationem, spiritualem & corporalem. Primum enim mittit verbum suum, quo animam nostram cibavit, ne æternâ fame pereamus. Deinde etiam corpus nostrum pascit adipe frumenti, dat pacem finibus nostris, confortat mœnia portarum nostrarum contra hostes, ut possit terra coli, & panis ex ea produci. Utrumque cibi genus in hodierno nobis proponitur Evangelio. Nam postquam Christus turbam præsentem per tres dies epulis spiritualibus cibaverat, corporaliter etiam ipsos pascit, ut ostendat, tam corporis quam animæ cibum ab ipso tanquam mediatore, cui omnia in manus tradita sunt, expectandum esse.

Notandus igitur hîc

I. *Populi fervor*, quem probat

1. *Copia*. Apud nos pauci admodum, rari & interdum nulli conveniunt, plerisque onus est verbum Dei, quod nolunt audire, Jer. 23. v. 38.

2. *Industria*. Nam de longinquo veniunt, & per integrum triduum apud Christum commorantur, rei familiaris curam planè seponentes. Nos vix ægrè pedem domo efferimus, cum tamen apud nos propè sit verbum, Rom. 10. vers. 8. & si vel maximè templum ingredimur diebus solis, hora una nobis integro die aut mense longior esse videtur, ut finem expectare non possimus, sed vel sub medium concionis nos subducimus, vel preces tamen & benedictionem sacerdotalem floccipientes domum

properamus. Ita nimirum pietatis fervor in animis hominum refrigit, domus Dei deserta est, currit quisque in domum suam, Hagg. 1. vers. 9. & plus amat sues, Marc. 5. vers. 17. & boves, Luc. 14. vers. 19. & opes, Matth. 19. vers. 22. quàm verbum Dei, quod est tamen thesaurus, qui non perit, Matth. 6. v. 20. & promissionem habet hujus & futuræ vitæ, 1. Tim. 4. v. 8. Certè Regina Austri & plebecula hæc surgent in novissimo die, & accusabunt nos, Matth. 12. v. 42.

II. *Christi amor*, qui est

1. *Intensivus*. Cum enim Christus videt populi zelum & concomitantem inopiam, omnia viscera ejus commoventur. Non enim habemus Pontificem, qui non possit affici sensu calamitatum nostrarum, Ebr. 4. vers. 15. sed qui miseretur nostri sicut Pater, Psal. 103. vers. 13. & sicut mater, Esa. 49. v. 15. est enim Pater misericordiarum & omnis consolationis, 2. Cor. 1. vers. 3. cujus viscera conturbantur & ad misericordiam ipsum adigunt, Jer. 31. v. 20.

Fluit ex hoc fonte larga consolatio. Eget quis inter nos, & in miseris hæret? non abiciat animum. Habemus Christum *σπλαγχνιζόμενον*, qui videt afflictionem & laborem nostrum, & adiutorem se præstat opportunum, Ps. 9. v. 10. accedite igitur Vos mei cum fiducia, ut misericordiam consequamini, Ebr. 4. v. 16.

2. *Effectivus*. Non enim vult auditores suos incœnatos dimittere, ne fortè in via deficiant. Antequam peterent, videt ipsorum penuriam, nec solùm videt, sed etiam misericordiâ tangitur, nec solùm misericordiâ tangitur, sed etiam de auxilio ferendo cogitat. Quid faciet rogatus, si hoc fecit nemine rogante vel desiderante? quid faciet in statu Exaltationis, si hoc fecit in

Dd 2

statu

statu exinanitionis? Est enim adhuc frater noster, & ad dextram Patris interpellat pro nobis, Rom. 8. v. 34. O confidite dilecti in omnibus necessitatibus. Salvatorem habemus, qui non tantum habet cor misericors, sed & manus omnipotentes, quæ superabundanter facere possunt ultra id quod petimus & intelligimus, Eph. 3. v. 20. Opus tamen est, ut populum hunc imitemur 1. Christum sequendo. 2. verbum audiendo. 3. in devotione permanendo. Nam misericordia parata est timentibus ipsum, Pl. 103. v. 17. Luc. 1. v. 50.

De Secundo.

Vidimus Christi clementiam, videbimus etiam *Apostolorum dissidentiam*. Postquam enim Christus animum & consilium suum aperuisset, dissuadent illi cibationem populi tribus argumentis:

1. *Propter cibi paucitatem*. Nihil enim habent præter septem panes, quibus ipsi indigebant, & proinde in alios distribuere supervacaneum existimabant: Ita nos pendemus ab externis mediis, quæ præ oculis & manibus versantur. Si deficiunt, mox exclamamus: Septem panes quid inter tam multos? verum stultis istis & profanis cogitationibus præsens hoc miraculum opponamus. Opponamus exempla Israelitarum in deserto, Ex. 16. v. 14. Elisæi, 2. Reg. 4. v. 5. 43. Sareptanæ, 1. Reg. 17. v. 14. Opponamus indubitatas promissiones divinas, Pl. 33. v. 19. 37. v. 25. Esa. 30. v. 20. Ebr. 13. v. 5. Has promissiones Deus dedit qui est ipsa veritas, & cuius verbum est veritas. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, inquit Christus, Luc. 21. v. 33.

2. *Propter loci sterilitatem*. Putant enim, si vel maxime tantum pecuniæ super sit,

quantum ad cibandum hunc populum requiratur, tamen in deserto panes nullos venum expositos esse, quibus saturarentur tot stomachi famelici. Tales nobis etiam quandoque obrepunt cogitationes, cum ager sterile scit vel propter bellicos tumultus, vel etiam propter aeris inclementiam. Sed nolite animum abjicere, Deus in deserto 40. annis pavit Israelitas absque satiatione & absque messe, Deut. 8. v. 16. pascet etiam nos, & non permittet aliquem suorum fame perire, Pl. 145. v. 15. 16.

3. *Propter populi numerositatem*. Hæc multos adhuc hodie vexat tentatio, quando familiam suam contemplantur, & multos insuper liberos habent, quibus victum & amictum suppeditare coguntur. Noli desperare: Dives est Deus noster super omnes qui invocant ipsum, Rom. 10. vers. 12. in hunc jacta curam tuam, Pl. 55. v. 23.

Er gibt mehr auff einen Tag/
Dann ein ganz Käyserthumb vermag/
Noch ist er so ein reicher Gott/
Je mehr er gibt/ je mehr er hat.

Si igitur habes multos liberos, fac multum orent, & Pater cælestis, qui audit pullos corvorum invocantes eum, audiet etiam preces liberorum tuorum Pl. 147. v. 9. nam ex ore infantium & lactentium perficit sibi laudem, Psal. 8. v. 3. qui dedit ipsis vitam, victum & vestes non denegabit, Matth. 6. v. 25. parvos & magnos creavit, & æqualem pro omnibus curam gerit, Sap. 6. v. 8.

Josephus in Ægypto Patri & fratribus dabat possessionem, singulis tamen pro numero liberorum, Gen. 47. v. 12. Multo magis Deus respiciet liberos, & piis parentibus tantum dabit, quantum ad alimentandos liberos sufficit. Hinc Lutherus in glossa margi-

marginali: Nobis senioribus, qui malitiosi sumus, Deus benefacit propter liberos. Wir alte Narren essen mit den Kindern / und nicht die Kinder mit uns : Ipsi sunt Domini nos provifores. Quoties igitur Satanas in corde tuo hanc movet quæstionem : Unde sumemus panes, ad Christum confuge, & dic humiliter : Ah Domine, panes duntaxat septem supersunt, & multi victu meo indigent : Tu verò dives es super omnia, tuam benedictionem expectabo, non est tibi difficile servare, vel in multis vel in paucis, 1. Sam. 14. v. 6.

De Tertio.

Restat pars Tertia de miraculo, cujus excellentiam tria potissimum commendare videntur :

I. *Discubitus.* Mox enim ubi Christus percipit, septem adhuc panes superesse, præcipit turbæ, ut discumberent super terram.

Hoc pertinet ad nostram informationem. Per discubitum intelligi potest certum vitæ genus & officium, quo Deus unumquemque collocavit. Non enim omnes unam & eandem stationem occupant, sed hunc Deus jussit discumbere in Ecclesia, illum in Curia, alium in Oeconomia : Unusquisque ergò maneât in sua vocatione, 1. Cor. 7. v. 17. nec spe majoris lucri alium locum occupet. Omnis qui timet Dominum saturabitur, quocunque loco confederit, modò expectet donec benedictione suâ Deus ad ipsum quoque pervenerit.

II. *Agendi modus,* qui valde notabilis :

1. *Panes accepit,* & ita quasi consecravit tactu manuum suarum, ut ad cibationem tantæ multitudinis abundantissimè sufficerent. Potuisset quidem solo verbo & nutu etiam sine panibus & piscibus hæc quatuor

hominum millia saturare, ut Mosen, Exod. 34. v. 28. & Eliam, 1. Reg. 19. v. 8. vel varias escas ex nihilo producere, sicut in principio omnia ex nihilo condidit, Gen. 1. v. 1. Rom. 4. vers. 17. sed ab ordinario pascendi modo non vult omninò recedere, proinde panes accipit, quos porrigit ipsi discipuli. Hi debent materiam præbere miraculi, quamvis post cibationem plus superest fragmentorum, quàm hi septem panes suppeditare potuissent. Docet nos, quod media ad vitæ sustentationem ab ipso Deo ordinata non debeamus negligere.

2. *Gratias egit,* ut nos doceret de perceptis cælitus muneribus gratias semper agere. Quia enim nihil habemus quod non accepimus, 1. Cor. 4. v. 7. æquum est, ut hoc agnoscamus & gratias agamus semper pro omnibus in nomine Domini nostri Jesu Christi, Eph. 5. v. 20. hæc est voluntas Dei, 1. Thes. 5. v. 18. præsertim quando ad mensam accedimus, aut de mensa surgimus preces non obliviscamur, quibus omnis creatura sanctificatur, 1. Tim. 4. v. 4. & cogitemus, Deum esse, qui dat nobis oleum, vinum & frumentum, Os. 2. v. 8. eique hoc nomine gratias agamus, Deut. 8. v. 10. Hoc si non observamus, sed sumus instar vaccarum, quæ gramine vescuntur, nec agnoscunt cujus benignitate creverit, aut instar porcorum, qui vescuntur glandibus, & ne vel semel oculos elevant ad quercum, ex qua decidunt, certè Deum ad iram concitamus, ut auferat fulcimentum, Esa. 3. v. 1. quo sine comedimus quidem, sed non saturamur, Hagg. 1. v. 6.

3. *Fregit,* ut distribui possent. Nihil hoc ad fractionem Calvinianam, sed docere voluit Christus, quomodo nos quoque panes nostros

nostros frangere, & in proximum egentem distribuere debeamus, juxta mandatum Ef. 58. v. 7. ita frangimus Deo cor, ut non possit non nostri misereri, Jer. 31. v. 20. frangimus cælum, ut pluviam serotinam & matutinam nobis non denegeret, sed catartas suas aperiat, & benedictionem nobis effundat usque ad abundantiam, Mal. 3. v. 10. frangimus colla hostium, ut nobis amplius nocere non possit, Pf. 41. v. 2.

4. *Discipulis dedit.* Probè hoc observandum. Nostri homines præconum verbi planè obliviscuntur, putant enim nihil eis deberi, quia gratis dare præceptum est, Matth. 10. v. 8. sed confundunt donum miraculorum, quòd gratis exerceri Christus voluit, cum labore prædicationis, cui suum debetur stipendium, Luc. 10. v. 7. 1. Cor. 9. v. 7. seqq. Gal. 6. vers. 6. Hic videmus quod ex manu discipulorum Christus populum cibare voluit, ut ostenderet, quando ministris Ecclesiæ pars sua datur, quam ipsis Deus deputavit, nihil defuturum vel in Politia vel in Oeconomia, Prov. 3. v. 10. 2. Chr. 31. v. 10. Ezech. 44. v. 30.

5. *Apponere jussit:* Ita nos bonis à Deo acceptis non soli utamur, sed ex nostra abundantia proximi quoque inopiam sublevemus, 2. Cor. 8. v. 14. Corradendo non benedicitur nostro victui, sed elargiendo & distribuendo, Pf. 112. v. 9. dum enim aliis benefacimus de bonis nostris terrenis, indeficientem nobis ipsis thesaurum cumulamus, Gal. 6. v. 8. 9.

III. *Consequens eventus, qui triplex:*

1. *Populi saturatio.* Heliogabalus parabat aliquando convivium magnificum, sed cibi non nisi picti apponebantur, & convivæ de mensa sui gentes magis esuriebant, quam

cum ad eandem accederent: Ita Christus non cibatur, sed omnes saturantur, quod benedictioni ejus ascribendum est, Psal. 132. vers. 15.

Videmus hic non improbari, quando quis divitiis à Deo sibi concessis rectè utitur, ut comedat & bibat, & videat bonum de labore suo, hoc donum Dei est, Eccl. 3. v. 12. 13. c. 5. v. 17. hoc non faciunt avari, sed mappam subtrahunt domesticis suis, antequam fatientur, quæ plaga est & pœna perversitatis eorum, Sir, 14. v. 6.

3. *Fragmentorum comportatio.* Postquam enim populus saturatus esset, jussit Christus fragmenta colligere, & docet hoc ipso, quam magnum veltigal sit parsimonia. Substantia enim collecta multiplicatur, Prov. 13. v. 11. & qui colligit in messe, filius sapientiæ est, Prov. 10. v. 5. Si verò in ætate non congregas, in senectâ quid invenies, Sir. 25. vers. 5.

3. *Miraculi exaggeratio.* Collegerunt enim de septem panibus septem sportas fragmentorum, homines autem qui comederant, erant quatuor millia.

Insigne miraculum, quo Christus gloriam suam manifestavit, Johan. 2. v. 11. ut credamus ipsum esse Filium Dei, Johan. 20. vers. 31. nemo enim talia signa facere potest Johan. 3. v. 2. & non desperemus, si media exigua sunt, quibus nostra alenda est, sed ad Christum confugiamus, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, Rom. 4. vers. 17. & superabundanter facere potest ultra id quod petimus & intelligimus, Eph. 3. vers.

Dominica VIII. post Trinitatis.

Evangelium Matt. 7. v. 15. 23.

A Poc. 9. v. 2. seqq. videt Iohannes ex abyſſo prodire locuſtas, quæ habebant facies humanas, & capita aureis coronis ornata, ſed caudæ erant ſimiles ſcorpionum, & aculei in caudis eorum.

Per locuſtas hæſce repræſentantur nobis hæretici, qui lingua blandiuntur, & ſpeciem pitatis egregiam præ ſe ferunt, ſed cauda letiferos ictus inſigunt omnibus illis, quibus aures pruriunt, & veritate ſepoſitâ fabulis delectantur, 2. Tim. 4. v. 3. 4. proinde cavendum eſt ab ejuſmodi falſis Prophetis, ut Chriſtus docet in prælecta pericope hodierni Evangelii, quam abſque ulterioribus verborum ambagibus ad manus ſumemus, & dicemus

I. De Hæreticis.

II. De Hypocritis.

J. J.

EXEGESIS.

Quemadmodum non niſi ſol unus in mundo eſt, ita non eſt niſi unus Deus, 1. Cor. 8. v. 4 & una fides, Gal. 4. v. 5. & una veritas, Ioh. 14. v. 6. & una porta & via ſalutis, Matth. 7. v. 14. qui igitur deſleçt ad dextram vel ad ſiniſtram, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecundum pietatem eſt doctrinæ, inflatus & veritate privatus eſt, 1. Tim. 6. v. 3. Hinc Chriſtus cavere ſuum ingemnat, Cavete, inquit, vobis à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtitu ovium, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces, &c. ubi tria nobis potiſſimum conſideranda occurrunt:

1. *Fuga.* Nam *προσέχετε*, inquit Chriſtus, *Sehet euch wol ſür* Pſeudophetæ venient, & ſpontè venient, legitimam non habentes vocationem, Ier. 23. v. 21. Sed domos penetrabunt, captivas ducentes mulierculas, 2. Tim. 3. verſ. 6. Cavete igitur, cavete inquam, ne decipiant vos. Hoc præceptum Chriſti maximè neceſſarium eſt ultimis hiſce temporibus, ubi multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum, 1. Ioh. 4. v. 1. & dicunt, hîc eſt Chriſtus, ibi eſt, Matth. 24. v. 23. per talem *χρῆσις λογίων καὶ ἐπιλογίων* ſeducunt corda innocentium, Rom. 16. v. 18. opus igitur eſt, ut cavete ſuum frequenter ingeminent

1. *Eccleſia miniſtri*, & non ſolùm theſiſanæ doctrinæ auditoribus tradant, ſed conjungant ſimul *ἀντιθεῖον*, & *τὸ ἐπισημίζον* Paulinum exerçant, ut diſcant ſimplices Chriſtiani pretioſum à vili ſeparare, Ier. 17. verſ. 19.

2. *Magiſtratus politici*, & lupos tales ab ovili Chriſti arceant, ne gregem invadant, & diripiant. Tales autem perſonas Eccleſiæ præficiant, quæ bonum teſtimonium habent. 1. Tim. 3. v. 7. & potentes ſunt exhortari in ſana doctrina, & contradicentes redarguere, Tit. 1. v. 9.

3. *Omnes promiſcûè Chriſtiani*, ut fugiant eos, qui diſſenſiones & offendicula movent præter doctrinam quam didicerunt, Rom. 16. v. 17. Spiritus probent, 1. Ioh. 4. v. 1. diligenter orent, Pſal. 119. v. 10. 29. veritati Catechetiçæ ſimpliciter inhæreant, nec à quovis vento doctrinæ ſe patiantur moveri,

verè,

veri, Eph. 4. vers. 14. Si vel maximè Angelus de cœlo aliud Evangelium prædicaret, Galat. 1. vers. 8.

II. *Nota, quæ triplex.*

1. *Vestitus ovinus.* Prophetæ in populo Dei ut plurimum melotas sive ovinas vestes gestare solebant, Ebr. 11. v. 37. hunc etiam falsi Prophetæ habitum imitabantur, ut simplicioribus tantò facilius imponerent, ut videre est Zach. 13. vers. 4. idè Christus hanc similitudinem retinet, ut ostendat in habitu externo multa esse Pseudopphetis cum veris Prophetis comunia, sed doctrina discrepat, & serpit ut Cancer, 2. Tim. 2. v. 17.

Videbimus materiam ex qua vestis hæc confuta est, quæ uno verbo est *mendacium*. Hoc omnes Pseudopphetæ amicti sunt, Joh. 8. v. 44. 1. Reg. 22. v. 22. *Color est simulata pietas.* Incedunt enim sicut Pharisæi in humilitate & superstitione Angelorum, Col. 2. v. 18. *Sutura*, quibus pars parti conjungitur, sunt *varia sophismata*, quæ artificiosè quandoque exornant, & his ipsis *σεβλῶσι* dicta Scripturæ, ut imponant simplicioribus, 2. Pet. 3. v. 16. *ἐν πλαστοῖς λόγοις*, 2. Pet. 2. v. 3. dum similia cum orthodoxis loquuntur, se dissimilia sentiunt, ut loquitur Irenæus. *Segmenta sunt dicta Scripturæ*, quæ magno numero allegant, & hoc quasi velamento errores suos palliant, exemplo patris sui diaboli, Matth. 4. v. 6. *Forma non est Hispanica sive Gallica, sed universalis & communis omnibus hæreticis*, nimirum *ambitio*, semper enim una hæreticis fuit intentio, captare gloriam de singularitate scientiæ, inquit Bernhardus. Spiritus enim à quo aguntur est Rex superborum, Job. 41. v. 25.

Egregia vestis, quâ multi ex simplicioribus facinantur, & circa fidem naufragium patiuntur, 1. Tim. 1. v. 19.

2. *Animus lupinus.* Duo sunt in primis quæ ad crudelitatem lupi pertinent:

1. *Fraudulentia.* Fingit enim quandoque vocem canis, ut non lupus sed canis esse credatur: aliquando emittit voces humanas, ut non lupus sed homo esse videatur, quod de hyoena in primis commemoratur, vide Sir. 13. vers. 22. Ita Pseudopphetæ loquelam verorum Pastorum imitantur, ut facilius homines decipiant, 2. Cor. 11. v. 12. 2. Pet. 3. vers. 16. Solet etiam lupus subter folia virentia & arbuta se abscondere, ut oves ad carpendum venientes rapiat & devoret: Sic Pseudopphetæ ornant se foliis Scripturarum & fucata sanctimoniam, ut incautos ad se alliciant & opprimant. Lupus terram vorare dicitur, ut ponderosior reddatur ad capiendam prædam eandemque retinendam: Ita hæretici terrenos favores occupantur, & Regum aulas perreptant instar ranarum Ægyptiacarum, ut quod non possunt verborum lenociniis brachio seculari in actum producant, Exod. 8. v. 3.

2. *Violentia.* Nam animal est rapacissimum, & quando gregem invadit, non quod ad ventrem satis est perimit, sed oves ad unam omnes jugulat, & carnis in primis ac cruoris humani, nec non fœtus in utero materno delitescens cupidissimus esse dicitur: Ita hæretici non unius & alterius perniciem querunt, sed totum gregem invadunt, non desistentes à coepto, quin omnes & singulos falsa sua doctrina infecerint. In primis juventutem blandis verbis & munusculis etiam ad se alliciunt, cum adultiores in retia sua pertrahere non possunt, ut patet exemplo Jesuitarum. Sed revera sunt lupi rapaces, qui *eripiunt hominibus verbum*, & vel ad lumen naturæ & rationis, vel ad peculiare revelationes & traditiones Patrum ipsos

ipfos abducunt. 2. Rapiunt omnem consolationem ex cordibus afflictorum, docentes ejusmodi doctrinas, quæ homines certos in fide aut de salute sua nunquam possunt redde-
 dere, qualis est Pontificiorum de perpetua dubitatione, & Calvinianorum de absoluto decreto. 3. Rapiunt ad se eleemosynas pauperum, & in avaritia fictis verbis de hominibus negotiantur, 2. Pet. 2. vers. 3. Denique
 4. rapiunt ad se animas hominum in æternam perditionem, unde fures & latrones à Christo appellantur, Joh. 10. v. 8.

3. Fructus adulterinus. Nam ex fructibus cognoscetis eos, inquit Christus. Per fructus non intelliguntur hic fructus vitæ sive doctorum sive auditorum. Fieri namque potest, ut aliquis concionator sanam & incorruptam doctrinam suis tradat auditoribus, atque ipse interim vitæ improbitate diffluat, quod docet exemplum Iudæ, Joh. 12. v. 6. sed neque dissoluti mores & vitia auditorum sunt fructus doctrinæ, si non approbentur, sed iustâ severitate taxentur, plerumque enim semen verbi divini quartâ demum agri parte fructificat, Luc. 8. v. 8. Sicut igitur non respicitur in arbore, num sit pro-cera, recta, & pulchris foliis ornata, sed quales fructus proferat: Ita non respiciendum in ministro an sit eruditus, eloquens, verbis & gestibus modestus, & honestam vitam ducat: Hæc enim ad externum duntaxat arboris ornatum pertinent: Sed num doctrina, quam profitetur, cum verbo Dei ex omni parte consentiat. Hæc igitur fideliter examinanda erit exemplo Berrhoensium, Act. 17. v. 10. 11. num ex Scripturis de prompta sit, Esa. 8. v. 20. & gloriam Dei quærat, 1. Cor. 10. v. 31. nostramque consolationem, Rom. 15. vers. 4. Si talis est, bona, sin minus, falsa & erronea est, Joh. 8. v. 31.

B. Arndt *Strarionum* habet lib. 1. c. 39.

§. 9. p. 225. *vij* πρῶτος ψεύδος εἶ, ἃ ὑπονοῖται, ἵνα ἡ. l. ^{Ec} *avere de cavendis*
 et agnoscendis falsis Christianis s. heterodoxis, qui dicitur de falsis doctoribus
 seu pseudoprophetais & heterodoxis: Non n. legi de *vij*, q. sub post veste ovina pira

Assume jam dogmata Pontificiorum, de meritis operum, de invocatione Sanctorum, de mutilatione S. Coenæ, &c. Assume etiam dogmata Calvinianorum de absoluto decreto, de causa peccati, de negata præsentia corporis & sanguinis Christi in S. Cœna, &c. & fructus malos ubere proventu succrescere videbis. Unde facile colligere erit, quod arbor non sit bona. Sic probandi sunt Spiritus, 1. Joh. 4. v. 1.

III. *Causa*, cur vitandi. Licet enim notæ Pseudoprophetarum, quas modò recensuimus, causæ etiam sunt, cur ab ipsis cavere nobis debeamus, addit tamen Christus per interrogationem rhetoricam, similitudines aliquas, quibus id quod dixerat, magis illustrat, v. 16. 17. 18. 19.

1. Desumpta est à *spinis*, quæ tempore veris egregie florent, & suavissimum spirant odorem, ut, qui fructus nunquam vidit, aut gustavit, Iovem juret lapidem, dignum esse hoc tale arbutum, ut in medio hortorum plantetur: Sed fructus sunt amari, qui comedentibus os contrahunt, & dentes hebescere faciunt. Præsertim in agro succrescens calorem solis impedit, & segetes suffocat, ut ad maturitatem pervenire non possint: Ita quidem falsa doctrina pulchram habet speciem, & rationi optimè congruit, ut multi hoc nomine ipsam pro thesauro doctrinæ cœlestis amplectantur. Sed fructus inde emergentes sunt mala conscientia & æterna perditio, quam in inferno omnes illi qui adhærent jam pseudoprophetais, nimis serò deplorabunt, Sap. 5. v. 6.

2. *A tribulis*, qui spontè crescunt, & latè serpunt, multamque agris pinguedinem suffurantur: imò capita extollunt super omnem segetem, quasi dominium agri sibi jure competeret, & flores etiam producunt

doctrina occultant impietatem, sed de iis, q. sub veste ovina prebatur occultant falsam doctrinam.

fatis coloratos & ornatos, sed qui tangit, aculeos sentit, qui nisi statim extrahantur, saniam contrahunt, & multos dolores excitant, insuper etiam hoc indolis habent, ut se per totum agrum disseminent ipsi, nec facile eradicari aut deleri possint.

Ejusdem farinae sunt haeretici & pseudo-prophetae, cum falsa sua & perversa doctrina. Nam sponte veniunt, & vocationem legitimam non habent, sunt *αυτοδιδακτοι*, & plus eruditionis sibi arrogant, quam ipsa possident, adeoque praeter aliis videri volunt, Act. 5. v. 36. faciunt eminentiam sermonis & sapientiae, 1. Cor. 2. v. 1. ut magnum applausum sibi concilient. Fructus autem mali sunt, & non solum animas pungunt, sed etiam vera consolatione privant, & in desperationem tandem conjiciunt, ut nulla postmodum arte conscientia ejusmodi fauciata tranquillari possit, unde cancto etiam comparatur, quae in horas latius serpit, & totum corpus inficit, 2. Tim. 2. v. 17.

3. *Ab arboribus infrugiferis.* Arbor ideo plantatur, ut fructus afferat, quibus paterfamilias ad domus suae necessitatem uti frui possit. Hoc si non facit, succiditur tandem & in ignem conjicitur, ne frustra terram occupet, Luc. 13. v. 7. ita comparatum est cum falsa doctrina, quia enim fructus non facit idoneos, sed pomis Sodomiticis similes, Sap. 10. v. 7. merito cane pejus & angue vitatur, ne sanitati nostrae spirituali damnum aliquod afferat, ut solent fructus putres & venenosi. Huc applica 2. Reg. 4. vers. 40.

O igitur cavete dilecti, cavete Pseudo-prophetas, & firmiter inharete *λογος* Domini nostri Jesu Christi, 1. Tim. 6. v. 3. verbum ejus veritas, Joh. 17. v. 17. instar verae laetificat, Iud. 9. v. 13. Psal. 19. v. 8. instar

ficus sanat, Esa. 38. v. 21. Sap. 16. v. 12. instar bonae arboris bonos fructus affert, est enim virtus ad salutem omni credenti, Rom. 1. v. 16.

De Secundo.

Diximus de haereticis, dicemus etiam de hypocritis, de quibus tria Christus pronunciat:

1. *Indicium*, quo cognoscuntur. Hoc duplex est:

1. *Externa pietatis simulatio*, quam colorant

1. *Verbis*, dum vociferantur Domine, Domine. Haec putrida tabes hypocriticos serpit hodie per totum corpus Ecclesiae, ut multi quidem sint Christiani secundum dici, pauci secundum esse, multi habeant speciem pietatis, sed virtutem ejus abnegant, 1. Tim. 3. v. 5. multi confitentur se nosse Deum, factis autem negant, Tit. 1. vers. 16. multi ore Deo appropinquant, & labiis glorificant, sed cor longe abest, Est. 29. v. 13. fides eorum mortua est, Jac. 2. v. 17. poenitentia falsa ut arcus dolosus, Os. 7. v. 16. ad sacram coenam accedunt ut Iudas, qui erat fur, Ioh. 12. v. 6. Si peccata taxantur de suggestu, seipso justificant, & in alios culpam transferunt, ut mulier adultera, quae tergit os suum, dicens: non sum operata malum, Proverb. 30. v. 20. Sed recte Augustin: simulata aequitas, non est aequitas, sed duplex iniquitas. Videte igitur vos mei, ne sitis hypocritae, & duplici corde ad Deum accedatis, Sir. 1. v. 36. Sed fides sit *αυτοπροσηγορια*, 1. Tim. 1. v. 5. charitas non simulata, 1. Cor. 6. v. 6. nullus enim hypocrita venit in conspectum Dei, Job. 13. vers. 16.

2. *Fallis*, dum prophetiam & miracula sua jactitant, quae in nomine Christi pertraverant, Matth. 7. vers. 22. Haec enim sunt dona

donā administrantia Spiritus S. quæ hypocritis etiam competunt, quod pertinet exemplum Caiphæ, Joh. 11. v. 51. & Judæ, Matth. 10. v. 18. Sed vana est gloriatio, si fide destituitur & charitate, 1. Cor. 13. v. 2. seqq. quod probè notent *φιλανθοι*, qui donis suis ad vanam gloriam abutuntur, & non Christo sed ventri serviunt, Rom. 16. vers. 18. Notent etiam Exorcistæ & miraculorum præcones in Papatu, nihil proficient, sed respondebit ipsis Dominus: Discedite à me, non novi vos. Siquidem de falsis Doctoribus prædictum est, quod signa etiam & prodigia multa patrabit, Matth. 24. v. 24. imò ipsius Antichristi operatio erit in signis & prodigiis mendacibus, 2. Thess. 2. v. 9.

2. *Contraria vita informatio*, dum voluntatem Patris non faciunt. Hæc autem est voluntas Patris ut credamus in Christum, Johan. 6. v. 40. & fidem bonis operibus demonstremus, 1. Thess. 4. v. 3. Jac. 2. v. 18. quod non faciunt hypocritæ, sed instar sepulcrorum dealbatorum speciem pietatis exterius in fronte promittunt, cor verò peccatis scattet, Matth. 23. v. 27. & à norma decalogi semper deflectit, Pl. 125. v. 5.

Studeamus igitur ut simus frugiferae arbores, singulis diebus manè recitemus verba Decalogi, in quo Deus voluntatem suam nobis revelavit, & ex animo firmiter nobis proponamus, quod vitam ad illius normam conformare velimus. Vesperitem verba Decalogi recitemus, & sicubi deprehendamus, nos cogitatis, verbis & factis offendisse, remissionem petamus, ac seriis gemitibus Deum invocemus, ut Spiritu suo nos regat cum Davide Pl. 143. v. 10.

Non possumus quidem in hac vita tam perfectè voluntatem Domini facere, ut non succrescant vitiosi quidam stolones, aut

crumpat radix aliqua amaritudinis, Ebr. 12. v. 15. Sed amputandi sunt isti stolones per veram pœnitentiam, ut probemus quæ sit voluntas Dei bona, & bene placens & perfecta, Rom. 12. v. 2. Servus enim, qui cognovit voluntatem Domini, & non præparavit se, nec fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis, inquit Salvator, Luc. 12. vers. 47.

II. *Judicium*. Non omnes, inquit Christus, qui dicunt mihi, Domine, Domine, introibunt regnum cœlorum: Nam oculi ejus respiciunt fidem, Jer. 5. v. 3. & ubi fides non est, impossibile est Deo placere, Ebr. 11. v. 6.

Cygnus annumeratur animalibus impuris, quia albis pennis ornatus est, sed carnem habet nigram, Lev. 11. v. 17. Ita hypocritæ albicant exterius, sed cor nigrum est, & multâ scetet iniquitate, proinde abominatio sunt coram Deo, & radicibus olim extirpabuntur, Pl. 12. v. 4.

III. *Supplicium*, quod duplex:

1. *Regni cœlestis privatio*. Non enim introibunt in regnum cœlorum, quæ certè gravissima poena est, & hypocritas excludit à consortio SS. Trinitatis & beatorum angelorum, omniumque bonorum cœlestium participatione. Regnum terrenum magni æstimatur, quod tamen à populo ad populum migrare solet, divitiæ enim non manent perpetuò, neque corona à generatione in generationem, Prov. 27. v. 24. quantum pluris igitur æstimandum erit regnum cœleste, & corona ejus immarcessibilis, 1. Pet. 5. v. 4. ubi gaudium nostrum perfectum erit, Joh. 16. v. 24. & honorum copia iis qui ambulant in innocentia, Pl. 84. vers. 12. Sed hypocritæ privabuntur regno, privabuntur corona, privabuntur omnibus bonis, nam spes hypocritæ peribit, Job. 8. v. 13. 14.

2. *Aeterna gratia denegatio.* Nam confitebitur ipsis Christus & dicet: Discedite à me, non novi vos. Tristissima certè sententia, ad quam nisi exhorrescant & corrigantur operarii iniquitatis, executionem aliquando experientur in die iræ & revelatione iusti Dei iudicii, Rom. 2. v. 5. qui enim hîc

diem acceptum gratiæ & salutis negligit, 2. Cor. 6. v. 2. hunc tenebræ operient sempiternæ, Iohan. 12. v. 35. & locum indulgentiæ non amplius inveniet. Rogamus Deum Patrem coelestem, ut ab hoc malo nos clementer præservet per Iesum Christum Dominum nostrum, Amen.

Dominica IX. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 16. v. 1. 9.

Vidit Nebucadnezar in somno arborem, cuius proceritas contingebat cælum, & dilatabat ramos suos usque ad terminos universæ terræ, universa animalia campi & volucres coeli degebant sub umbra ejus, & ex ea vescerantur omnes caro. Sed ecce vigil sanctus descendebat de cælo, & clamabat fortiter: succidite arborem, & præcidite ramos ejus: Ita decretum est in sententia vigilum, & colloquio sanctorum, ut cognoscantur homines, quoniam dominatur excelsus super regna mundi, & distribuit illa prout vult. Hoc somnium postea David explicat de ipso Nebucadnezare, qui caput aureum dicitur, & potentissimus erat Monarcha in toto mundo: sed abutebatur donis sibi concreditis ad superbiam, proinde excisus est, & instar bestiæ circumcursavit in sylvis & agris, donec capilli ejus crescerent in similitudinem aquarum, & unguis ejus quasi avium, Dan. 4. v. 7. & c.

Idem accidit dispensatori iniquo, cujus mentionem facit hodiernum Evangelium. Quia enim bona sibi concredita dilapidaverat, citatur ad abacum, & villicationis suæ rationem reddere jubetur, sed non potest, calculus expensorum & acceptorum semper

Aliud Exordium hîc plinius. Vid. infr. part. 3. p. 426. a. b.

discordant, propterea succiditur arbor, id est, iniquus dispensator ab officio removetur.

Sicut autem David Regi consulit, ut peccata redimat elemosynis, & iniquitates misericordiis pauperum, Dan. 4. v. 24. ita Christus suadet in hodierno Evangelio nobis omnibus, qui servi inutiles sumus, & iniqui dispensatores, ut amicos nobis paremus ex mammona injustitiæ, qui in aeterna tabernacula nos tandem aliquando recipiant.

Videbimus nos

- I. *Dispensatoris iniqui prudentiam,*
- II. *Salvatoris Christi sententiam.*

J. J.

EXEGESIS.

Gravis est vox Apostoli 1. Cor. 4. v. 2. in dispensatore nihil aliud requiritur, quàm ut fidelis inveniat. Hanc fidelitatem non præstitit Oeconomus, proinde citatur à Domino, ut rationem reddat, quomodo bona sibi concredita administraverit.

Duo igitur hîc consideranda veniunt

- I. *Dominus constituens,* qui describitur
1. *Ab opulentia.* Dicitur enim vir dives, quia verè est ἀνταρχὴς, dives in omnes qui

invo-

invocant ipsum, Rom. 10. v. 12. proprietarius coeli & terræ, Ps. 82. v. 8. auri & argenti, Hag. 2. v. 9. cui omnes Creaturæ ad unam obediunt, Ps. 148. v. 8. Sir. 40. v. 34. seqq. Si igitur paupertas te premit, accede divitem hunc patrem familiâs, & ora cum Ecclesia:

Sib uns heut unser täglich Brod!

Und was man darff zur Eibes Noth.
tunc aperiet thesaurum suum, & benedictione te cumulabit largissimâ, Mal. 3. vers. 10. nam oculi omnium in ipsum sperant, &c. Ps. 145. v. 15.

2. *Abeneficentia.* Nam Oeconomum constituit, inquit Salvator, non ex necessitate & indigentia, sicut Dynastæ suos habent oconomos, quia ipsimet per se & immediatè non possunt omnibus rebus prospicere, implet enim coelum & terram, Jer. 23. v. 24. sed ex immensa bonitate, est enim summum bonum & quicquid Creaturæ boni habent, ab ipso profieicitur, Jac. 1. v. 17.

Bona, quæ nobis concredidit, sunt varia, ad tres tamen potissimum classes redigi possunt:

Prima habet bona nature, qualia sunt valetudo, sanitas, pulchritudo, & omnes sensus, dotes & qualitates, boni constituti corporis, quod lingua loquitur, oculus videt, auris audit, manus operatur, pes ambulat, &c. hæc omnia non à parentibus hæreditario jure possidemus, sed ab hoc divite & cœlesti Patrefamiliâs tanquam Oeconomi & Dispensatores tenemus, qui nos in utero sicut lac mulget, Job. 10. v. 10. mirabiliter format, Psal. 139. v. 14. ex alvo matris extrahit, Psal. 22. v. 10. vitam & halitum imperit, Act. 17. v. 28.

Secundâ habet bona fortuna, ut sunt divitiæ, aurum, argentum, domus, agri, omniaque ad victum & amictum necessaria, quæ

nobis iterum non hæreditariò, sed tanquam usufructuariis à Deo concessa sunt. Nam benedictio Domini divites facit, Prov. 10. vers. 22.

Tertiâ habet bona gratia, ut sunt *eruditio,* sapientia, eloquentia, fides, spes, charitas, justitia, salus, &c. dona sanctificantia & non sanctificantia, hæc omnia cœlestis Patrefamiliâs distribuit, prout vult, 1. Cor. 12. vers. 11.

Nostrum erit, hoc sæpe ruminare, ne efferramur animo propter bona nobis à Deo concredita, sed tanquam fideles Oeconomi dispensemus illa ad Dei gloriam, 1. Cor. 10. v. 31. Matth. 10. v. 41. Exod. 35. v. 21. 2. Proximi penuriam, Prov. 3. v. 16. & 3. alimentationem propriam, 1. Tim. 6. v. 8. ita audiemus aliquando vocem illam lætissimam, Euge serve bone & fidelis, &c. Matth. 25. vers. 21.

3. *A Providentia,* quam commendat

1. *Accurata observatio.* Nam Corycæos suos habet, qui deferunt iniquum dispensatorem, & omnes illos adhuc hodie, qui talentum sibi concredidit non rectè collocant.

Supra nos accusatores habemus beatos Angelos, qui semper vident faciem Patris cœlestis, Matth. 18. v. 10.

Juxta nos (1) *Doctores Ecclesia,* qui propterea speculatores vocantur ad id à Deo constituti, Ezech. 3. v. 17. & quando ingemiscunt super malitia auditorum suorum, gemitus illi ad Deum perveniunt, hoc ipsis bonum non est, Ebr. 13. v. 17. (2) *Proximum quem offendimus,* in primis viduarum & pupillarum gemitus, Sir. 35. v. 19. (3) *Omnem creaturam,* quâ abutimur, Rom. 8. v. 20.

Intra nos corycæum habemus propriam conscientiam, quæ peccata stylo ferreo, &

Ec 3

acuto

acuto adamante notat tanquam in diario quodam, Jer. 17. vers. 1. unde perpetua nascitur accusatio, Rom. 2. v. 15.

Infra nos alius aduersus nos insurgit accusator, Diabolus videlicet, qui coram Deo apparet, Job. 1. v. 6. & accusat nos interdum noctuque, Apoc. 12. v. 10.

Ecce tot & tantos accusatores nobis omnibus & singulis momentis incumbentes habemus. Quidni igitur veternum excutimus, & circumspicere ambulamus, non quasi insipientes, sed ut sapientes, Eph. 5. v. 15. Orantes cum Davide: Domine vide, si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna, Pl. 139. v. 24.

2. *Severa citatio*, quæ delationem ex tempore sequitur, cum hæc formula: quid audio de te? Redde rationem villicationis tuæ. Ita nos quoque citamur à Deo partim citatione gratiæ, partim citatione iræ. *Citatio gratiæ* sit per verbum, quo ad pœnitentiam vocamur, de qua citatione Paulus loquitur 2. Cor. 6. v. 1. seqq. huc referuntur *citationes crucis & aduersitatum*, quibus animas bis vel ter à corruptione revocat, Job. 33. v. 30. ne pereant cum mundo, sed æternam salutem conferventur, 1. Cor. 11. v. 32. hanc quidem benevolentiam Deus nemini debet, sed ex mera gratia exercet, Sap. 12. v. 18. 19. Si qui verò sunt, qui citationem hanc non attendunt, aliam mox instituit, nimirum *citationem iræ*, qua impium in medio peccatorum cursu abripit, ut locus non sit pœnitentiæ, sed quod peccando hæc contractum est, cruciatibus æternis in inferno luendum erit, ut videre est, Prov. 1. v. 24. seqq. Quomodo stabunt? quid respondebunt ex dynastis & potestatibus illi, qui Nabothi vineam ad se rapuerunt, 1. Reg. 21. v. 15. vel pauperibus cutem detraxerunt,

Mich. 3. vers. 3. vel iustitiam in absinthium commutarunt, Amos 5. v. 7. quando dicitur ipsis: Redde rationem villicationis tuæ. Certè vix æternum ipsos manebit, El. 10. v. 1. & tormenta potentia, Sap. 6. vers. 7. Quomodo stabunt? quid respondebunt ex pastoribus ii, qui non vocati se intruserunt, Ierem. 23. vers. 21. aut canes muti fuerunt, Esa. 56. vers. 10. aut perniciosas sectas introduxerunt, & doctrinas dæmoniorum, 1. Timoth. 4. vers. 1. quando dicitur ipsis: redde rationem villicationis tuæ: Certè partem suam inuenient cum patre suo diabolo, in stagno ardente sulphure & igne, Apoc. 21. v. 8. Quomodo tandem stabunt & quid respondebunt omnes in uniuersum homines, qui bonis sibi concessis ad superbiam, luxuriam, avaritiam, etc. abusi, Deum ipsum blasphemâ linguâ invadere non dubitarunt, quando dicitur ipsis: redde rationem villicationis tuæ. Certè nihil inuenient, quo peccata sua excusare poterunt, Ioh. 15. v. 22. Servus enim qui scit voluntatem Domini, et non paravit se, vapulabit multis, Luc. 12. vers. 47. Audiamus igitur hæc in tempore citationem gratiæ, ut effugiamus citationem iræ, & corde imperterrito tandem aliquando coram tribunali iudicis ultimi compareamus, Luc. 21. v. 36.

3. *Infra degradatio*. Nam Paterfamilias ipsum ab officio removet, & non poteris, inquit, posthac dispensare. Magna certè in hoc mundo ignominia est, quando aliquis honorifico loco constitutus fuit, & propriâ culpâ removetur: Quomodo major igitur putatis, vos mei, ignominia erit, cum in extremo die cœlestis paterfamilias villicos suos inutiles deponet, & in tenebras exteriores conjiciet, ubi fletus erit & stridor dentium. Matth. 25. vers. 30. ibi neminem excusabit

cusabit juvenus, neminem ebrietas, neminem prava conversatio, sed retribuetur unicuique in caput suum, Sir. 17. v. 19. Semper igitur sonet in auribus nostris vox citationis: Redde rationem, ne cogamur audire sententiam damnationis: non poteris posthac dispensare, sed laudem reportemus à Deo, tanquam fideles servi, 1. Cor. 4. v. 5.

II. *Servus decipiens vel deficiens*, qui est iniquus dispensator, cujus vitia nobis in textu ad cautelam significata, sunt:

1. *Luxuria*. Nam omnia Domini sui bona liguriendo dissipaverat. Tales Oeconomos Deus adhuc satis multos habet, qui vel bona naturæ, ingenii acumen, animi industriam, memoriæ vites, &c. vel bona fortunæ, opes & divitias à Deo sibi concessas per ingluviem perdunt & prodigunt, ut dives epulo cum fratribus suis, Luc. 16. v. 19. tandem ad summam inopiam rediguntur, Sir. 18. v. 32. 33. ipsisque Ethnicis deteriores, 1. Tim. 5. vers. 8. animam in æternam perditionem præcipitant, Es. 5. v. 14.

2. *Ignavia*. Nam fodere, inquit, non valet. Otio igitur & ignaviæ assuetus erat, & malebat se àlectalibus *κωβέλαις*, fraudibus & imposturis, quàm labore ab ipso Deo omnibus demandato, Job. 5. v. 7. Gen. 3. v. 19. Fugiamus igitur otium, tanquam pulvinar Satanæ, multam enim malitiam docuit otiositas, Sir. 33. v. 29.

3. *Superbia*, quæ plerunque soror & comes est ignaviæ. Ita enim hic noster: Mendicare erubescio. Non tantùm erubescibat victum mendicare, sed & gratiam & patientiam heri sui implorare. Absit hoc à nobis, & si malè res nostras administravimus, mendicare Dei gratiam non erubescamus, sed ingenuè confiteamur iniquitates, & propter

Christum veniam petamus, juxta dicta 1. Joh. 1. v. 9. 10. Prov. 28. v. 13.

4. *Fallacia*. Nam libros rationum corripit, pro centum octuaginta, pro ~~sexaginta~~ ^{sexaginta} quinquaginta scribit, atque sic peccatis cumulat.

Hoc ipso nobis speculum exhibet, quo se contemplari debent Oeconomi, Quæstores, Prætores, Cellarii, Curatores, omnesque officiales alii, qui administrandis Principum redditibus annuis, vel etiam bonis pupillorum præfecti sunt, & quandoque X. pro V. in rationibus suis ascribere solent, unde magnificantur & ditantur, in crassantur & impinguantur, Jerem. 5. v. 27. Sed hæc vastities cane pejus & angue fugienda est homini Christiano, nam disciplina nequitie non est sapientia, &c. Sir. 19. v. 19. panis ita comparatus vertetur in fel aspidum, & bona, quæ devoravit injustus rursus evomet, Deus extrahet illa de ventre ejus, Job. 20. v. 14. 15. 18. 19. 20. Jer. 17. v. 11.

De Secundo.

Tempus est ut alteram quoque partem tractandam aggrediamur, nimirum *Salvatoris Christi sententiam*, quæ duobus membris absolvitur, ut sunt:

I. *Commendatio*. Nam laudavit Dominus iniquum dispensatorem, non ob furtum & fraudes, sed propter astutiam & industriam, sicut & nos ingeniosos fures commendare, furta autem vituperare solemus additâ *γνώμῃ* generali, quâ filios hujus seculi prudentiores esse pronunciat quàm filios lucis; Illi enim in negotiis secularibus sunt cautissimi, vigilantissimi, versutissimi: Hi autem in spiritualibus salutem æternam concernentibus improvidi, languidi, flaccidi. Hanc

focor-

18. Vba hujus Pambonis paulo abster reueniet A. J. Goltzi. Olearum in S. Augustini Inductio. St. c. 16. p. 414. no. h. 18.
cum dixisset, enim rogaret eum lacrymas funderet: *quod dicitur in S. Augustini Inductio. St. c. 16. p. 414. no. h. 18.*
videtur, ut sic se habet: *Denique in S. Augustini Inductio. St. c. 16. p. 414. no. h. 18.*
an. 18. 224. Goltz in Goltz. *an. 18. 224. Goltz in Goltz.*

Dominica IX. post Trinitatis.

scordiam Pambonis Eremita amaris olim lacrymis deploravit, cum videret Alexandria mulierem quandam in ornatu meretricio, me miserum, inquit, quod tantam curam non habeo placendi Deo, quam habet hæc mulier, ut hominibus turpibus placeat. Deploremus & nos, fratres dilecti, hanc nostram in spiritualibus scordiam, & studio decente ad scopum præfixum festinemus, ut apprehendamus bravium supernæ vocationis in Christo Jesu, Phil. 3. vers. 14. Sumus enim filii lucis regeneriti à Patre luminum Jac. 1. vers. 17. per verbum veritatis, quod est lucerna pedibus nostris, & lumen semitis nostris, Psal. 119. vers. 105. participes facti fortis sanctorum in lumine, Col. 1. vers. 12. 13. proinde decet nos quoque ambulare ut filios lucis, Eph. 5. vers. 9. in medio nationis prævaricantis atque perversæ, Phil. 2. vers. 15. ut luceat lux nostra coram hominibus, Matth. 5. vers. 16. ita aliquando lucebimus in vita æterna sicut sol, Matth. 13. v. 43. & stellæ in seculum, Dan. 12. v. 3.

II. *Applicatio.* Morale enim subnectit Christus, quo totius parabolæ scopum breviter complectitur, & duo potissimum in dispensatore iniquo nobis imitanda proponit, ut sunt:

1. *Christiana prudentia.* Hæc valde necessaria est in rebus spiritualibus, ut omnia probemus, & quod bonum est retineamus, 1. Thess. 5. v. 21.

Oeconomus noster

1. *De futuris sibi prospicit,* ut remotus ab officio, habeat unde vivat, ita nos quoque futura semper cogitemus, ut post hanc vitam in cælo æternam aliquando mansionem inveniamus, quod pertinet fidelis Christi admonitio, Matth. 6. vers. 19. 20. sumus enim advenæ & peregrini, non habentes

manentem civitatem, Ebr. 13. v. 14. in cælo autem politeuma nostrum, Phil. 3. v. 20. domus non manu facta sed æterna, quam suspiramus, 2. Cor. 5. v. 1.

2. *Propositum velociter expedit,* v. 6. Ita non tergiversandum aut cunctandum est, quando Deus ad penitentiam nos vocat, sed eo ipso die, eâ ipsa hora surgendum & obediendum, ne præveniamur morte, quæ singulis horis & momentis nobis imminet, tunc si ceciderit lignum ad austrum aut aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit, Eccl. 11. v. 3. huc refer verba Siracidis c. 5. v. 4. seqq.

2. *Larga erga pauperes beneficentia,* ut amicos nobis faciamus de Mammona iniquo. Mammon Syris est Deus divitiarum, quem Græci *κλεινόν* appellant. Omnia igitur quæ ad rem pecuniariam pertinent sub hoc nomine comprehenduntur. Dicitur autem Mammon iniquitatis vel 2. ratione acquisitionis, quia illegitimis plerumque mediis acquiritur, vel 2. possessionis, quia injustè detinetur à multis cum pauperibus benefacere deberent, vel 3. usurpationis, quia ad luxum & superbiam plurimi divitiis suis abutuntur. Sequamur igitur Christi admonitionem, & facultatibus nostris terrenis inopiam pauperum sublevemus. Hoc mandatum est, Es. 58. v. 7. Sir. 4. v. 4. 29. v. 12.

Caulæ moventes sunt

1. *Amicorum conciliatio.* Optimus amicus Christus est, Joh. 15. v. 13. hujus gratiam nobis conciliamus per veram fidem, per quam habitare vult in cordibus nostris, Ephel. 3. vers. 17. Ex fide fluit beneficentia in pauperes, qui sunt membra Christi, & quicquid ipsis facimus, Christus ipse sibi factum reputabit, Matth. 25. v. 40.

2. *Aeternorum tabernaculorum inhabitatio,*

ratio, nam recipient vos, inquit Christus, in aeterna tabernacula. Hoc faciunt

1. *Orando*, ut Deus animæ & corpori nostro benedicat. Hæc pauperum vota non sunt irrita, Matth. 10. v. 42.

Testificando, quod fidem per dilectionem & opera pietatis demonstraverimus, Gal. 5. v. 6. confer Matth. 25. v. 35. seqq.

O ergo abundantissimas usuras! Buccellam panis, famelico dedisti, & panem vitæ recepisti. Potum frigidâ sitienti exhibuisti,

& ad fontem vitæ pervenisti. Laciniis vestimentorum nudum operuisti, & vestem justitiæ tibi acquisivisti. Exules, peregrinos & egenos in domum tuam recepisti, & ecce in aeterna tabernacula per Christum receptus es. Ergo noli segnescere benefaciendo, nam suo tempore metes, Gal. 6. v. 9. disperge & da pauperibus, justitia tua manet in seculum, & cornu tuum exaltatur cum gloria, Psal. 112. vers. 9.

Dominica X. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 19. v. 41. 48.

Elisæus Propheta cum ascenderet in Bethel, egrediebantur de civitate pueri parvi, & illudebant eum, dicentes: Ascende calve, ascende calve, sed ille respiciens maledixit eis in nomine Domini, egressique sunt duo ursi de saltu, & laceraverunt ex eis 42. pueros, 2. Reg. 2. v. 23. seqq.

Elisæus est typus Christi, qui salus Dei dicitur usque ad extremum terræ, Esa. 49. vers. 6. & Propheta magnus est, quem Deus loco Moysi populo suo promiserat, Deut. 18. vers. 18. Judæi illudebant ipsum & crucifigebant. Sed non impunè tulerunt. Nam quia tempus gratiæ visitationis non agnoscebant, evocavit tandem Deus ex saltu Romano duos ursos, Cæsarem puta Vespasianum, & Titum filium ejus, qui exercitu suo Palæstinam invadunt, Hierosolymam metropolim obsidio cingunt, tandem expugnant, & ex imo quasi fundo, ut lapis super lapidem non remanserit, ferro & flamma ita excidunt, ut vastatio illa adhuc duret, & ad finem usque permansura sit, Dan. 9. vers. 27. id quod Christus expressis verbis

lachrymarum imbre permixtis in prælecto Evangelio ipsis annunciat.

Nos ad manus sumemus illud Evangelium & duas partes tractabimus, visuri

1. *Excidii Hierosolymitani prænunciationem.*
2. *Templi repurgationem.*

J.J.

EXEGESIS.

Depingitur nobis Christus in Scripturis tanquam heros belli fortissimus, Ps. 24. vers. 8. qui gladium gestat (1) *in latere* Ps. 45. v. 4. (2) *in ore*, Apoc. 1. v. 16. (3) *in manu*, & vibrat eum ad perditionem, Ps. 7. v. 14.

Egregia certè imago, quâ Dei consuetudo nobis ob oculos ponitur, quam in puniendis delictis observare solet. Nam 1. gladium lateri accingit, & per varia signa in cælo, terra, mariq; potentiam suam ostendit, ut metum nobis incutiat, & ad pœnitentiam nos invitet. 2. Gladium ore gestat, & per ministros Ecclesiæ impenitentibus iram suam

Ff

denun-

denunciat, Amos. 3. vers. 7. 3. Si hæc omnia nihil operantur, gladium suum manu apprehendit, & absque misericordia grassari jubet; ut Curatio nulla superfit, 2. Chron. 36. v. 16.

Talem processum experti etiam sunt Civitates Hierosolymitani, ut prænuntiatio Christi in prælecta pericope satis abunde testatur, est enim

I. *Gratiosa*, quod docet

1. *Appropinquatio*. Multa beneficia ipsis exhibuerat, non solum Evangelii prædicatione, sed etiam miraculorum operatione, ut non sine causa ipsis exprobrat Matthæus 23. v. 37. Jerusalem, Jerusalem, quoties volui te congregare, ut galina pullos congregat sub alis suis, sed noluitis. Jam appropinquabat iterum, ut mortem crucis subiret pro redemptione generis humani, nam ecce venio, inquit Psal. 40. v. 8. involuimine libri scriptum est de me, voluntatem tuam, mi Deus, libenter facio:

Appropinquavit etiam Christus ad hanc nostram Civitatem gratiâ verbi & Sacramentorum, ut quadret in unumquemlibet nostrum illud Pauli: Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc est verbum fidei, quod prædicamus, Rom. 10. v. 8. vide ut hunc grato animo hospitem excipias, ne te deserat in peccatis tuis. Væ enim ubi ego discessero, Os. 9. v. 12.

2. *Illacrematio*. Nam postquam à monte Oliveti Civitatem Hierosolymam coram intuetur, & pœnas simul considerat, quibus se per ingratitude & secuitatem obnoxios reddiderant Judæi incolæ, à lacrymis sibi temperare non potest, quas sicco pede præterire non debemus, sunt enim

1. *Lacryma doloris*. Quando parens mortui vicinus videt lectulo suo astare filium im-

morigerum, qui hæcenus ipsi fuit amaritudo Spiritus, Genes. 26. v. 35. amaras super illum lacrymas profundit: Ita Judæi erant filii immorigeri, Esa. 1. vers. 4. proinde Christus morti vicinus malitiam eorum deplorat. Hodie multi adhuc reperiuntur, qui vestigijs Judæorum insistent, & per impœnitentiam suam lacrymas Christo exprimunt. Flet in membris, quando ob confessionem veritatis persecutionem patiuntur, Zach. 2. v. 8. Actor. 9. v. 4. Psalm. 59. v. 6. Flet in ministris, quando ipsi propter inobedientiam & perversitatem auditorum suorum suspiria & lacrymas effundunt, Act. 20. v. 31. Esa. 33. v. 7. Jerem. 9. v. 1. Flet denique in creaturis, quæ liberationem sui ingemiscunt, Rom. 8. v. 22.

Utamur igitur lacrymis Christi tanquam collirio, quo spiritualis oculorum nostrorum caligo abstergitur, ut peccatorum turpitudinem videamus, Apoc. 3. vers. 18. Guttae pluviales lapides excavare possunt. O utinam lacrymæ Christi corda nostra lapidea liquefacerent ad pœnitentiam. Si verò non tantum valent apud nos guttae lacrymatum, valeant tantum guttae sanguinis, quos in horto Oliveti propter peccata nostra profudit, Luc. 22. v. 44. Flevit Christus propter peccata aliena, quidni flere discamus propter peccata nostra propria, Joel. 2. v. 12. ita gaudere facimus Angelos, Luc. 15. vers. 10. & in exultatione tandem metemus, Psal. 126. v. 6.

2. *Lacryma amoris*. Cum Christus circa Lazari tumulum lacrymas emitteret, dicunt Judæi, ecce quomodo amavit eum, Johan. 11. vers. 36. pari modo, quando hic Christum lacrymantem videmus, cognoscimus inde amorem, quo populum Judæicum complexus est, & firmiter colligimus, quod

quod interitu hominum non delectetur, Ezech. 33. v. 11. Satan est ἐπιχρησίζων, & perditione delectatur, Job. 41. vers. 13. Nos Christum imitemur, & sanctorum necessitatibus, communicemus flentes cum flentibus, Rom. 12. vers. 13. 15. quod charitas Christiana requirit, 1. Cor. 13. vers. 6. Est hic vallis lachrymarum, Psalm. 80. vers. 6. sed este bono animo, Christus nobis collachrymatur, Eb. 4. vers. 15. & tandem omnes lachrymas ab oculis nostris absterget, Esa. 25. v. 8. Apoc. 7. v. 17.

3. *Exhortatio.* Nam si cognovisses, inquit, & quidem in isto die tuo, quæ ad pacem tuam pertinent. Non addit, quid debeant scire, sed abrupte sermonem, sicut illi, qui lacrymantur & graviter tristantur, verbis tertiatis utuntur. Hoc autem vult dicere: O Hierosolyma, Hierosolyma, si scires calamitatem tibi imponentem, non indulgeres securitati, sed cogitares ea, quæ ad pacem & conservationem tuam facerent, præsertim hoc ipso tempore, quo Deus te paternè visitat, & per me tibi gratiam suam denuò offert.

Apparet inde summa Dei mansuetudo & longanimitas, quod non statim ἐπ' ἀντὶ φόβου nos obruit pœnis promeritis, sed tempus concedit ad poenitentiam, quod certis articulis mensuravit, si tum non sequitur poenitentia, exardescit ira ipsius, & tarditatem supplicii gravitate compensat. Hoc probè expendamus, ne dies visitationis gratiosæ sine fructu transeat, sed in luce ambulemus, dum lucem habemus, ne tenebræ nos comprehendant; Joh. 12. v. 35.

II. *Rigorosa.* Complectitur enim

1. *Culpam promerentem*, quæ fuit supina Judæorum malitia & ingratitude, quod volebant acceptare, quæ ad pacem

eorum pertinebant. Elegerat Deus ipsos in peculium suum, taliter non fecit ulli nationi, Pl. 147. v. 20. miserat ipsis Prophetas, 2. Chron. 36. vers. 16. & tandem ipsum Christum, qui non solum in propria persona vitam salutis ipsis monstravit, Matth. 22. v. 16. sed discipulos etiam ablegavit ante & post resurrectionem, ut ipsis primùm regnum Dei annunciarent, Act. 13. v. 46. sed omnia frustra. Resistebant ipsi Spiritui S. Act. 7. v. 51. repellebant sermonem Dei, & seipsos indignos faciebant vitæ æternæ, Act. 13. v. 46. existimabant statum suum esse satis pacatum & tranquillum, unde erant securi, & occidebant Prophetas, qui de futuris poenis eos præmonebant. Sed Christus conqueritur, quod non cogitent, quæ ad pacem suam pertinent. Nimirum nisi Deo reconciliati sumus, & pacem apud ipsum habemus, externa pax non est satis tuta & firma: Sed non possumus apud Deum pacem habere, nisi vivamus in vero Dei timore & in præceptis ejus ambulemus. Proinde absq; vera poenitentia & serio studio pietatis non datur firma pax & tranquillitas. Non est pax impiis, dicit Deus, Esa. 48. v. 22.

Ubi igitur vides grassari vitia superius enumerata, contemptum nimirum verbi divini, securitatem, impoenitentiam, &c. licet sit pax, tu tamen de bello tibi prospice, quod talia peccata à Deo solent puniri. Nam quando dicunt: pax, pax, repentinus eis superveniet interitus, 1. Thess. 5. v. 3.

2. *Pœnam consequentem*, quæ triplex.

1. *Fatale delirium*, quod innuitur his verbis: sed nunc abscondita sunt oculis tuis. Præmonuerat ipsos Deus per Prophetas de imminente excidio aliquoties, Es. 29. vers. 1. Dan. 9. vers. 26. quin & Iohannes Baptista, Matth. 3. vers. 10. & Christus ipse non solum

parabolis variis Matth. 21. v. 41. 22. v. 7. sed etiam expressis verbis hoc ipsum Judæis prædixerat, Matth. 23. v. 35. 38. 24. v. 2. sed nolebant prædictionibus & comminationibus illis attendere præconceptâ opinionè fascinati, quod à Deo non possint repudiari, quicquid tandem agerent, huic factum est consequenter & justo Dei judicio, ut excoecati non viderint amplius media, quibus pacem sibi comparare, & poenas prædictas avertere possent. Erat igitur coecitas affectata. Deus ipsos luce verbi sui illuminare volebat, sed ipsi clauderant oculos, justo igitur judicio ipsos Diabolo occoecandos & obdurandos tradidit quod adhuc hodie judicium exercet in omnes illos, qui salutares admonitiones ministrorum verbi contemnunt, & in malitia sua obstinatè pergunt. Non autem ita excoecat, quasi ipsemet immediatè coecitatem in ipsorum cordibus opereretur, sed

1. *Permissivè*, dum in coecitate cordis sui ipsos progredi sinit. Sumus enim naturâ tenebræ, Eph. 5. v. 8. qui igitur lucem Evangelii oblatam repudiat, & tenebras magis amat quàm lucem, hunc Deus magis excoecari permittit, quia media respuit, quibus illuminari poterat 2. Cor. 4. v. 3.

2. *Indicativè*, dum homines rebelles & refractarios Satana tradit, ut ab eo magis excoecentur, quò pertinent dicta, Ef. 6. v. 10. 2. Thess. 2. v. 10. 11. Rom. 1. v. 21. 24.

3. *Objectivè*, quatenus homines coeci & indurati verbo prædicato, omnibus Dei beneficiis & poenis etiam divinitus immisissis, ad majorem excoecationem & indurationem abutuntur, contra voluntatem Dei, qui his ipsis mediis salutem & conversionem eorum promovere volebat, ut docet exemplum Pharaonis. Hæc est maxima poena,

quam Deus minatur omnibus, qui voci ejus obedire non volunt, Deut. 28. vers. 28. 29.

2. *Totale excidium*, v. 44. Hierosolyma erat urbs munitissima, quatuor muris & turribus 80. firmissimis circumdata, quibus confidentes Judæi Romanis insultabant, si vel pennas haberent ut aquilæ, quod tamen muros ipsorum transvolare non deberent. Sed exitus contrarium docuit. Ita vallorum, propugnaculorum & turrium munitionibus non est confidendum. Dies Iehovæ exercituum super omnem superbum, & super omnem turrim excelsum, & super omnem murum munitum, Ef. 2. v. 12. 15. ille civitatem sublimem humiliat, Ef. 26. v. 5. & vastatorem super robustum roborat, Am. 5. v. 9. & civitates munitas in desolationem, & in acervos ruinarum adducit, Ef. 37. v. 26. sed turris fortissima nomen Domini, justus eò confugit & salvabitur, Prov. 18. vers. 10.

3. *Triste obsidium*, vers. 43. Nam Titus Vespas. A. post natum Christum 73. post eundem partum & resuscitatum ferme 40. die 14. April. magno exercitu Hierosolymam cingere primum coepit, & deditione die ejusdem mens. 22. frustra tentatâ, vallo, propugnaculis aggeribus & fossis aliisque machinis bellicis ita coangustavit, ut nemini circumquaque securus transitus hinc inde patesceret, quæ obsidio circa festum paschatos procul dubio singulari Dei providentia attentata fuit, quia illo tempore innumerabilis Judæorum cetera ex omni terrarum loco Hierosolymam conflavit, ut numerarint vicies centena hominum millia, vel ut alii scribunt tricies millies millena virorum. Ibi verè coangustati sunt extra muros à Romanis, & intra muros seditione, fame,

me, peste. Nam tota Civitas in tres factio-
nes se divisit, quarum singulæ, singulos du-
ces habebant ab invicem dissidentes, hinc
ortæ sunt variæ cædes, violentæ bonorum
direptiones, stupra, atrocina, incendia,
&c. ex quibus nil nisi *πρωλεθρία* finalis con-
sequi potuit.

Eandem miseriam experiuntur adhuc
hodie omnes ii, qui diurnas obsidiones
sustinere coguntur. Valles sunt plenæ qua-
drigarum, & equites ponunt in porta sedes
suas, Es. 22. v. 7. comedunt fructus terræ &
omnes labores incolarum, Deut. 28. v. 33.
devorant oves & boves, Jer. 5. v. 17. imò to-
tam terram & plenitudinem ejus, ler. 8. v. 16.
interim non cessant aut otiantur, sed labo-
rant noctes atque dies, ut gladio suo nego-
tium facebant. Cingunt urbem vallis &
propugnaculis, coedunt arbores, fundunt
aggeres, ler. 6. v. 6. ut comteatum omnem
ipsis subtrahant, unde fames oritur, ut ob-
fessi ab hoste panem suum in pondere, & a-
quam in mensura bibere cogantur Ez. 4. v.
16. quandoque panis & aqua deficit, ut la-
ctentis lingua ad palatum ipsius adhæreat in
siti, & parvuli panem petant, quem nemo i-
psis frangere potest, Thr. 4. v. 4. quin etiam
cibi quærentur obscœni & abominabiles,
ut multi præ fame stercore sua comedant, &
urinam bibant, Es. 36. v. 12. imò proprios
foetus, parvulos ad mensuram palmæ, Thr.
2. v. 20. & secundinas, Deut. 28. v. 57. vel in
plateis deficiunt, Thr. 4. v. 5. & quis miseriam
omnem, quæ bellum & obsidiones belli-
cas comitatur, enarrabit? Cavete igitur di-
lecti, à peccatis Iudæorum, ne poenæ vos
obruant, quæ Iudæos obruerunt, & orate
cum Ecclesia: Da pacem Domine in diebus
nostris, &c.

De Secundo.

Fuit excidii Hierosolymitani prænunci-
atio, sequitur *Templi repurgatio*, ubi
consideranda se nobis offerunt

1. *Christi zelus*, quem declarat

1. *Templum visitando*. Non arcem Da-
vidis aut Antoniam vel etiam Herodis pa-
latium ingreditur, sed recto pede ad tem-
plum properat, & hoc ipso docet, quod sit
Sacerdos magnus super domum Dei, Eb 10.
v. 21. quem cœlestis Pater nobis audiendum
commendavit Mat. 3. v. 17. quin & vaticini-
um implere voluit, Hag. 2. v. 8. & 10. in hoc *Malach. 3.1.*
sequamur exemplum ejus, & unicè incum-
bamus, ut templum frequenter visitemus, &
regnum Dei ante omnia quæramus, tunc cæ-
tera nobis omnia adjicientur. Matt. 6. v. 33.

2. *Nundinatores exturbando*. Varia De-
us sacrificia in V. T. instituerat, quæ Iudæi
quotidie juxta præscriptum legis offerre te-
nebantur. Eum in finem, oves, boves, colū-
bæ, & alia ad hunc actum necessaria Sacer-
dorum indultu in aditu templi vanum expo-
nebantur, habebant etiam numularii co lo-
co suas mensas, & tam vendentibus quam e-
mentibus pecuniam idoneis monetis per-
mutabant, quæ summa erat templi profana-
tio. Propterea Christus factus est funiculis fla-
gello nundinatores ejusmodi exturbat,
mensas numulariorum, & sellas vendentium
columbas subvertit, Ioh. 2. v. 14. 15. Matth.
21. v. 12. Quod factum planè divinum a che-
roicum non abs re Hieronym. omnibus
Christi miraculis anteponit, quia in illo di-
vina majestas ita ex oculis ejus effulsit, &
corda numulariorum perculit, ut resistere
nec ausi fuerint nec potuerint, quare non
immeritò recordantur discipuli ejus dicti
Propheticæ, quod Ps. 69. v. 11. scriptum est:
Ff 3 zelus

zelus domus tuæ comedit me. Talia facta sunt supra regulam, & in imitationem rari faciliè non debent, nisi quis heroico etiam spiritu præditus sit. Huc pertinet factum Pinehæ, Num. 25. v. 8. Eliæ, 1. Reg. 18. v. 40. Mathathæ, 1. Macc. 2. v. 24. 25. Petri, Act. 5. v. 5. Ambrosii, Theodosium Imperatorem à templi & Sacræ Cænæ communione excludentis Lutheri & aliorum. Privati homines se intra officii regulas contineant & quietè vivant 1. Theff. 4. v. 11. *denen etnem vermessenen Menschen gehets endlich übel auß!* Sir. 3. v. 28.

Per 70 scriptum est reformandi sunt exemplo Christi omnes abusus vitæ & doctrinæ. Nam scriptura est smegma, Mal. 3. v. 2. & ignis, Jer. 23. v. 29.

Habemus autem hîc porrò

1. *Typum nundinationis Papisticae.* Omnia enim in Papatu venalia

Templa, Sacerdotes, altaria, sacra, corona, Ignis, thura, preces, cœlû est venale, Deusq. Vendunt indulgentias, vendunt missas, vendunt opera, vendunt dignitates Ecclesiasticas, unde Antichristus regnare dicitur super thesauros mundi, Dan. 11. v. 43. & mercatores ejus divitias multas corradunt, Apoc. 18. v. 3.

Laus Christo Dei filio, qui negotiatores istos Papales ministerio Lutheri è templo nostro ejecit, & mensas indulgentiarum, missarum, vigiliarum aliarumque quisquiliarum papalium subvertit, ut nemo sit, qui merces illorum emere cupiat Ap. 18. v. 11.

2. *Fucum emulationis Calvinisticae.* Solent isti homines ex singulari reformationis zelo, sed zelo præter scientiam, altaria in templis tanquã organa idololatriæ destruere, & in illorum locum mensas ligneas substituere, solent calices inauratos comminue-

re, & vel ligneos vel vitreos pro iisdem repone, solent imagines Christi crucifixi, Mariæ, Apostolorum, &c. concidere, imitati hac in parte Carlstadium, qui hanc primum Wittenbergæ An. 1521. Luthero in Pathmo existente tulit tragœdiam. Hanc suam æmulationem exemplo Christi palliare volunt. Sed perperam. Is enim non templum ipsum, in quo Iudæi cultus suos idololatricos exercuerant, destruxit, non altaria confregit, non vasa templi aurea & argentea variè profanata comminuit, sed mensas duntaxat numularias, quæ ad templum non pertinebant, subvertit. Ita nos possumus tolerare altaria, possumus tolerare calices inauratos, possumus tolerare imagines. Nam mundis omnia munda sunt.

3. *Verum templi usum restaurando.* Nam domus mea, inquit, domus preceationis est, vos autem in speluncam latronum convertistis, & quotidie docebat in templo.

Hoc igitur sine templa potissimum à majoribus extructa sunt, ut in iisdem assidue conveniamus, & preces nostras ad Dominum in omnibus necessitatibus effundamus, tum etiam ut verbum Dei in iisdem doceatur, Sacramenta legitime administrantur, aliaque pietatis exercitia perficiantur.

Proinde nobis incumbit, ut hunc usum semper attendamus, & libenter in templis conveniamus, præsertim quando publici conventus instituti sunt, ubi coimus in cœtum, & Deum quasi manu facta preceationibus nostris ambimus. Hæc oratio vincit invincibilem. Ubi enim duo vel tres congregati sunt in nomine meo, inquit Christus, ego sum in medio eorum, Matt. 18. v. 20.

II. *Consequens eventus, qui duplex:*

1. *Iudeorum ira.* Nam Principes Sacerdotum, & Scribæ & Primores plebis quærebant

bant illum perdere. Hæc est Diaboli tragœdia, quam à mundo condito semper egit, nimirum puros Doctores & confessores veritatis ferre non potest, sed excitat Tyrannos, qui sanguinaria adversus ipsos consilia non moliantur tantum, sed etiam in effectum producunt quod à Patrefus Diabolo didicerunt, qui homicida est ab initio, Iohan. 8. v. 44.

2. *Repressio mira.* Non enim inveniebant quid facerent, quia totus populus pendeat ab eo. Ita adhuc hodie Deus consilia hostiũ

nostrorum dissipat, Pf. 33. v. 10. Job. 5. v. 12. ut merito gloriari possimus cum Esa. c. 8. v. 9. 10. Consilium consultate & dissipabitur, &c. & cum Ecclesia:

Gott lob und Danck der nicht zugab/
 Das ihr Schlund uns möcht fangen.
 Wie ein Vogel des Stricks kompt ab/
 Ist unser Seel entgangen.
 Strick ist entzwey/
 Und wir sind frey/
 Des Herren Namen steh uns bey/
 Des Gottes Himmels und Erden.

Dominica XI. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 18. v. 9. 14.

Cum Abel & Cain sacrificia sua offerrent Deo, hic defructibus terræ, ille verò de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, respexit Deus ad Abel & ad munera ejus, ad Cain verò & munera ejus non respexit, Gen. 4. v. 3. seqq. nimirum Abel respiciebat semen mulieris benedictũ, Christum Jesum, qui in plenitudine temporis homo fieri, & tanquam agnus Dei immaculatus pro totius mundi peccatis offerri debebat, cujus typi fuerunt postea omnia sacrificia Levitica; Eb. 9. & 10. hoc respectu dicitur de sacrificio Abelis, quod Deo gratum & acceptum fuerit, contra autem, quia Cain in opere operato confidebat, & hoc etiam absque fide sufficere putabat, sacrificiũ ipsius Deo placere non potuit. Nam oculi Dei respiciunt fidem, Jer. 5. v. 3. & quod ex fide non est, peccatum est, Rom. 14. v. 23.

Pari modo in prælecta pericope Pharisæus & Publicanus in templum ascendunt, & preces suas offerunt. Sed dispari eventu. Quia enim Pharisæus in propriis meritis

confidebat, rejicitur Publicanus autem peccata sua agnoscens & ad misericordiam Dei confugiens justificatus abit in domũ suam.

Videbimus

- I. Precatorum differentiam.
- II. Christi sententiam.

J.J.

EXEGESIS.

Sicut Abraham duos habebat filios, Ismaelem quem ex Agar ancilla & Isaacum quem ex Sara libera, juxta Dei promissionem susceperat, Gen. 16. v. 16. & 21. v. 3. Ita in Ecclesia sunt duo populi. Per Ismaelem denotatur populus legis, qui confidit in operibus & superbe despicit alios, sicut de Ismaele dicitur, quod fuerit derisor, Gen. 21. v. 9. Per Isaacum verò denotatur populus Evangelii, qui gratuita Dei promissioni innititur, & non confidit in propria justitia, sed in Dei misericordia, Deoque sinceram ex fide præstat obedientiam, sicut Isaacus Abrahamo, Gen. 22. v. 9. seqq.

Exem-

Exemplum habemus in hodierno Evangelio, ubi Phariseus ex populo legis, Publicanus autem ex populo Evangelii diversitatem utriusque Testamenti nobis adumbrat. Consideranda igitur nobis occurrunt

1. *Parabola scopus*, qui contra Iustitios directus est, qui confidunt se esse justos, id est, in propriis meritis fiduciam suam collocant, & proximum superciliosè contemnunt. Ubi statim notamus, quod in propria non debeamus confidere iustitia, quæ velut pannus menstruatae coram Deo esse dicitur, Esa. 64. vers. 6. Sed qui gloriatur, in Christo gloriatur, 1. Cor. 1. v. 31. extra quem non est salus, Act. 4. v. 12.

2. *Precatorum numerus*. Nam duo ascendunt Phariseus & Publicanus, qui Ecclesie nobis imaginem ob oculos ponunt, cui hypocritæ semper admixti sunt, qui Deum profitentur eundem, idem templum visitant, eadem Sacramenta usurpant, sed corde diverso. Hinc Christus, non omnes inquit, qui dicunt mihi, Domine Domine, introibunt in regnum cælorum, sed qui faciunt voluntatem patris mei, Matt. 7. v. 21. hypocritæ exterius splendent fūco pietatis, 2. Tim. 3. v. 5. sed spontæ Christi ornatus est interior, Ps. 45. v. 14. Deus enim eor aspicit, 1. Sam. 16. v. 7. hoc si rectum non est, frustra Deo servitur Mat. 15. v. 9.

3. *Par conatus*. Nam templum ascendunt ut precarentur, inquit salvator. Ubi duplex finis innuitur, quem sibi duo hi, Phariseus & Publicanus, propositum habuerunt.

Prior est *Templi frequentatio*. Quia enim Deus memoriam nominis sui in templo Hierosolym. instituerat, Ex. 20. v. 24. & oracula reddebat ex propitiatorio super arcam fœderis, Ex. 25. vers. 22. Israelitæ cultum Deo debitum præstituri templum ascende-

bant, vel saltem facie ad templum versâ orationem suam perficiebant, 1. Reg. 8. vers. 48. Dan. 6. v. 10. in N. T. gratiosa Dei præsentia non amplius ad certum locum alligata est, sed in spiritu & veritate ubique locorum Deum invocare licet, Johan. 4. v. 21. 23. interim tamen certa loca habemus in quibus ad verbum audiendum, ad preces fundendas, & ad Sacramenta administranda convenimus, illorum frequentatio non debet haberi pro adiaphoro, sed pertinet ad observationem tertii præcepti. Latemur igitur cum Davide quando nobis dicitur: in domum Dei ibimus, Ps. 122. v. 1. & hoc unice requiramus, ut nobis inhabitare liceat in domo Domini omnibus diebus vitæ nostræ, Ps. 27. v. 4.

Posterior est *proposita oratio*. Hanc enim uterque bonam intentionem habet, quod vult orationem suam ad Deum dirigere. O quàm necessaria est nobis hoc tempore oratio. Cur igitur non ascendimus cum hisce precatoribus horis consuetis? cur tam pigri & desides sumus in fundendis precibus? possumus quidem etiam domi orare in cubiculo nostro, Mat. 6. v. 6. interim preces publicæ sunt efficaciores, Mat. 18. v. 19. unde templa vocantur domus precationis, Es. 56. v. 7. in quibus Deus in specie exauditionem promisit, 1. Reg. 9. v. 3.

4. *Dispar effectus*. Aliter orat Phariseus, aliter Publicanus. Phariseus contaminat orationem suam

1. *Vanâ confidentiâ*. Opera quæ jactat bona sunt, & nobis etiam imitanda. Raptor non est, sequamur: vix enim qui spoliis, quoniam vicissim spoliaberis, Es. 33. v. 1. Injustus non est, sequamur: Nam injusti hæreditatem Dei non possidebunt, 1. Cor. 6. v. 9. Adulter non est, sequamur: Scortatores & adulteros enim judicabit Dominus, Eb. 13. vers. 4.

vers. 4. Jejunat bis in sabbatho, sequamur hanc temperantiam. Quamvis enim Deus cibos creavit, ad percipiendum, 1. Tim. 4. v. 3. & vinum ad lætificandum cor hominis, Psalm. 104. vers. 15. corpus tamen quandoque castigandum est, 1. Corinth. 9. vers. 27. ut sobriè vivamus, Tit. 2. vers. 12. ad preces, 1. Petr. 4. v. 8. & in jejunio humiliemus animam nostram, Psalm. 35. vers. 13. Decimas dat de omnibus quæ possidet. Sequamur, has enim ordinavit Deus in usum ministrorum Ecclesiæ, Scholarum & pauperum Exod. 22. v. 29. 30. cap. 35. v. 35. Deut. 12. v. 11. 14. v. 23. fas igitur, ut qui altari assistunt, cum altari participant & qui Evangelium annunciant, ex Evangelio vivant, 1. Cor. 9. v. 7. seqq.

Hoc autem seriò improbat, quod opera illa coram Deo ostentat, & se unum ex multis aliis justum existimat, quæ confidentia species quædam idololatriæ est, quæ cor nostrum, quod soli Deo adhærere debet, à Deo avertitur, & seipsum commendat, hoc qui facit, probatus non est, 2. Cor. 10. v. 18. facienda sunt utique bona opera, sed non de illis gloriandum, nec coram Dei iudicio illis confidendum, quia immunda, imperfecta, Deo jam ante debita, Luc. 17. v. 10.

2. Proximi despicientiâ. Non sum sicut alii, inquit, aut etiam ut hic publicanus. Debebat ipsi res esse cum Deo, quem precibus compellabat, & quidem in summa animi reverentia & humilitate, ut Seraphim facies suas velat, El. 6. v. 2. sed proximum respicit & despicit, quem tanto virtutem splendore non videt coruscare, contra illud Sir. 8. v. 6.

Sed tu quis es, qui condemnas alienum famulum, Rom. 14. v. 4. potius si præoccupatus fuerit proximus in delicto aliquo, instaurare ipsum debemus, spiritu mansuetudinis, Galat. 6. vers. 1. 2. 3. 4. ne dicatur nobis:

Teri sancti & despiciunt proximo, negi se illi esse, vult. d. potius cum sancto se reputant, & proximo peccatorum 1. Tim. 1. 15. et p. minimis videri sanctos Ep. 3. 8.

Hypocrita eijce prius trabem ex oculo tuo, Luc. 6. v. 42.

Publicanum quod attinet, commendatur ille

1. à gestuum decentia: Nam

1. *procul consistit*, in loco nimirum peccatorum, quia agnoscit turpitudinem suam, & ob hanc non audet propius accedere, recordatus, quod peccata dividant inter Deum & homines, El. 59. vers. 2. Discamus ab ipso humilitatem, quæ orantibus valde necessaria est, Judith. 9. v. 15.

2. *Oculos demittit*. Hoc alterum contritionis signum est, tribuens sibi confusionem faciei, Dan. 9. v. 7. oculi enim sunt indices animi, ut inquit Comicus. Animus autem erat sauciatus variis peccatis, hinc pudor & confusio individuus comes pœnitentiæ Rom. 6. v. 21. Expellat nobis hunc pudorem (1) peccati gravitas, est enim onus grave, quod erectionem impedit, Luc. 13. v. 11. Psalm. 38. v. 5. 7. (2) peccati foeditas El. 64. v. 6. quam sine pudore nemo intueri poterit, nisi meretriciam frontem habeat, Jerem. 3. v. 3. qui tibi ita displicet, Deo placet, qui oculos demittit, & iram Dei metuit, ad hunc ipse Deus oculos misericordiæ convertit, & ossa humiliata lætificat, Psalm. 51. v. 10.

3. *Pectus tundit*, arguens hoc ipso, quod in pectore latet, ut inquit Augustinus. Nam de corde exeunt malæ cogitationes, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemix quibus homo polluitur, Matth. 15. v. 19. Bona opera non habet, proinde offert Deo cor contritum & humilitatum, quod sacrificium ipsi perquam acceptum est, Pl. 51. v. 19. sequamur dilecti, & cordis nostri recessus coram Deo explicemus, ut pœnitentia nostra seria sit, & non fiat in hypocrisi, Sir. 1. v. 34. seqq.

Gg
Pectoris dusionem à Romanis im. et Graecis, d. et judæis usitatum fuisse, patet ex Nah. 11. 7. Luc. 24. 48.

2. *Avera penitentia*, quam probat
 1. *Peccatorum agnitio*. Non uritur statu gloriationis ut Pharisæus, nec statu translationis, ut primi parentes, nec statu excusationis, ut Saulus, nec statu negationis ut Cain, nec statu desperationis, ut Iudas, sed statu deprecationis, & semiserum peccatorem esse confitetur, juxta illud 1. Joh. 1. v. 9. & Salomonis Prov. 28. v. 13.

2. *Seria contritio*, dum cor percutit, ut antea dictum est. Ita nos quoque scindamus corda nostra, Joel. 2. vers. 13. & peccata cum Petro deplemus, Matt. 26. v. 75. quæ ita secundum Deum tristitia est, poenitentiam operatur in salutem, cujus neminem poeniteat, 2. Cor. 7. v. 10.

3. *Gratia Dei apprehensio*. Hæc quasi anima est conversionis, sine qua contritio dolorem gignit ad mortem 2. Cor. 7. v. 10. Idcirco non tantum pudore suffunditur hic publicanus ex agnitione peccatorum, sed & ad gratiam Dei confugit, quæ semper includit meritum filii, per quem nos sibi gratos fecit, Eph. 1. vers. 6. Hoc intendit per vocem *ἰλασθητι*, quæ *ἰλασῆγιον* respicit, quod Deus in Christo nobis proposuit per fidem in sanguine ejus, Rom. 3. v. 25.

Hæc sacra quasi anchora est, ad quam nos quoque confugere debemus, ne in peccatis desperemus, sed misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilium opportunum, Eb. 4. v. 16.

4. *Via melioris ingressio*. Descendit enim non in telonium injustitiæ & fraudum officinam, sed in suam domum, se vivens imposterum Deo in justitia & sanctitate, Luc. 1. v. 75. Ita nos quoque absoluti à peccatis caveamus ne rursus implicemur, 2. Pet. 2. v. 20. sed declinemus à malo & faciamus bonum, Ps. 34. v. 15. militemus bonam militiam,

2. Tim. 4. v. 7. crucifigamus carnem, Gal. 5. v. 14. & in nova vita ambulemus, Romanor. 6. v. 4.

De Secundo.

Restat *Christi sententia*, cujus Evangelista subjungit

1. *Pronunciationem*. Nam publicanus dicitur justificatus descendisse in domum suam præ Pharisæo. Si Ethnicis sapientibus vel etiam nobis ipsis Christianis ex sensu nostro hic Pharisæus judicandus fuisset, utique præ publicano palmam justitiæ ipsi tribuissemus. Nam homo aspicit, quæ sunt præ oculis, 1. Sam. 16. v. 7. sed Christus non secundum visionem oculorum, neq; secundum auditum aurium suarum judicat, Esa. 11. v. 3. sed cor, 1. Samuel. 16. vers. 7. & fidem respicit, Jerem. 5. v. 3. vide igitur quid facias hypocrita, certè hunc judicem fallere non poteris, qui non tantum externa dicta & facta novit omnia, sed etiam corda scrutatur, Actor. 1. vers. 24. renes probat, Jerem. 17. vers. 10. & novit quid sit in homine, Joh. 2. vers. 25.

2. *Justam rationem*, quam proverbiali apophthegmati Christus includit: Qui se extollit, inquit, humiliabitur, & qui se humiliat, extolletur. Prius membrum ad Pharisæum, posterius verò ad Publicanum referri debet.

Nos probè notemus hanc Christi censuram, ut superbiam cane pejus & angue detestemur, & contra humilitati studeamus. Nam Deus resistit superbis, humilibus autem dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos extollat suo tempore, 1. Pet. 5. vers. 6.

Dominica XII. post Trinitatis.

Evangelium Marc. 7. vers. 31. 37.

DE asina Bileami proditum est in sacris literis, quod Dominus ei os aperuerit, ut Prophetæ insipientiam prohiberet, Num. 22. v. 8. 2. Pet. 2. v. 16.

Insigne miraculum, quod contra naturæ ordinem à sola DEI omnipotentia profectum est. Sed longè illustrius habemus in prælecta pericope, ubi surdus & mutus nobis proponitur, cui Christus Jesus verus ille mirabilior, Esa. 9. v. 6. unico verbo Ephata, aures aperuit, ut audiret, linguæ vinculum solvit, ut loqueretur, oculos purificavit, ut videret, idque non duntaxat exiguo temporis spatio, ut asina Bileami, quæ post verba tum prolata, rursus obmutuit, sed continuè, quamdiu nimirum in humanis superstes fuit, recte loqui, recte audire, & recte videre potuit. Quod eximium & verè divinum miraculum est, quo Christus velut indubio argumento, se veram Messiam esse comprobavit, juxta vaticinium, Esa. 35. v. 5.

Nos Evangelii explicationem aggrediemur, quod tribus partibus absolvitur, ut sunt

- I. *Surdi Persona miserabilis.*
- II. *Cura Christi admirabilis.*
- III. *Depræcatio populi memorabilis.*

J. J.

EXEGESIS.

Verè D. Johannes 1. Johan. 3. vers. 8. In hoc, inquit, apparuit filius Dei, *ὁ υἱος*, ut solvat opera Diaboli, qui propter peccatum homines quasi captivos detinet in laqueis suis, 2. Timoth. 2. vers. 26. hinc de

filia Abrahamæ expressè dicitur, quod Satanas illam Spiritu infirmitatis alligaverit, Luc. 13. v. 16. hæc vincula Christus dissolvit, dum in diebus carnis suæ circumvixit benefaciens & sanans omnes à Diabolo oppressos, Act. 10. v. 38. testatur hoc præsens historia de mutuo & surdo à Christo sanato, ubi notanda venit

I. *Loci evidentia*, ubi hoc miraculum peractum sit, nimirum in transitu, cum Christus è finibus gentium ad Judæos reverteretur, in regiuncula illa, quæ à numero decem principatum urbium, in ejuſdem confinio sitarum, Decapolis appellata fuit.

Hoc satis illustre Salvatoris nostri beneficium est, quod cum minister circumcisionis esset, Roman. 15. v. 8. Judæis tantum missus prædicare, Matth. 15. v. 24. nihilominus tamen gentes etiam prædicatione Evangelii sui visitare dignatus est. Judæis enim primùm oportebat annunciari verbum Domini, sed quia repulerunt illud & seipsos indignos judicaverunt vitæ, æternæ, ad gentes tandem cursum Evangelii sui convertit, Act. 13. v. 46. ut prædictum erat Es. 49. v. 6. talis gratiosa visitatio cernitur etiam annuum in omnibus illis Urbibus, in quibus verbū ejus purè prædicatur, quod gratà mente agnoscendum, & cavendū est, ne contemptu verbi Christum expellamus, ut Gadareni faciebant, Luc. 8. v. 37.

II. *Adductorum condolentia*, qui deprecantur Christum, ut manus ipsi imponat, hoc est, auditum & loquelam restituat. Erat enim hic Christi mos, ut vel verbo vel manu sanaret, ut videre est Matth. 9. v. 6. 29. Joh. 4. v. 50. Luc. 4. v. 39.

Gg 2

Hoc

Hoc ipso laudabili charitatis Christianæ exemplo nobis prælucet, quo parem egenorum, mutorum, claudorum, cæcorum, epilepticorum, &c. curam habere, illos accedere, consolari, portare, juvare, omniaque humanitatis officia ipsis exhibere astringimur, sicut Christiana charitas requirit, 1. Cor. 13. v. 7. 8. Gal. 6. v. 2. hæc misericordiarum opera magis placent Deo quam sacrificia, Of. 6. v. 6. & à Christo, tanquam ipsi facta, in novissimo die egregie deprædicantur, Matth. 25. v. 40.

III. *Mali quo premitur differentia.* Non enim uno tantum morbo laborat, sed ut ex harmonia Evangelistarum patet, est

1. *Surdus*, nec potest audire verbum Dei, ex quo auditu fides est, Rom. 10. v. 17.

2. *Mutus*, nec potest linguâ suâ Deum vel compellere in malis, vel celebrare pro beneficiis, quod genuinum Christianorum officium est, Pl. 50. v. 23.

3. *Claudus*, quod liquet ex græco, ubi dicitur *καὶ φέρον αὐτῶν*, illud colligunt nonnulli, quod ambulare non potuerit.

4. Denique *stolidus* quod vox græca *κωφός* innuit, quæ non duntaxat mutum, sed etiam stupidum stolidumque hominem significat.

En vos mei, tantis miser hic premebatur malis, ut bruto magis quam homini ratione prædito similis æstimandus sit. Utinam verò hic solus malis istis laborasset! Verùm pro dolor! nos universi & singuli in eodem luto hæremus.

Si spectes corpus, multis illud morbis est obnoxium, ut verè Esa. 40. v. 6. si pergas & anima conditionem attendas, sumus spiritualiter *surdi ad audiendum verbum Dei*, El. 6. v. 10. sumus *muti ad gloriæ divinæ decantationem*, precum recitationem, peccatorum confessionem, *Muti in choro*, Esa. 56.

v. 10. *muti in foro*, Pl. 58. v. 2. *muti in tero*, 1. Sam. 3. v. 13. *sumus claudi, quando ad concionem ire debemus, ut verbum Dei nobis onus esse videatur*, Jer. 23. v. 36. *sumus etiam stolidi & insipientes in rebus fidei*, nec percipimus ea, quæ sunt Spiritus Dei, 1. Cor. 2. vers. 14.

Hæc est *ἀραξία* & summa corruptio, quæ amissionem imaginis divinæ per lapsum consecuta est, & meritò superbiam illorum retundere debet, qui viribus liberi arbitrii confidunt, & Spiritui S. in conversione cooperari volunt. Nam sumus mortui in peccatis, Eph. 2. v. 1. & absque Deo nihil possumus, Joh. 15. v. 5.

De Secundo.

Sequitur *Cura*, quæ triplex:

I. *Ceremonialis*, quod pertinet

1. *Segregatio.* Nam leorsim ducit surdum à populo: Ita exeat à mundo, qui vult sanari à Christo. Mundus enim in maligno positus est, 1. Joh. 5. v. 19. qui autem picem tetigerit inquinabitur, Sir. 13. v. 1.

2. *Digitum applicatio.* Dicitur enim de Christo, quod digitos suos miserit in aurículas surdi. Per digitum Christi intelligitur Spiritus S. qui digitus Dei dicitur Luc. 11. v. 20. quo corda nostra aperit per verbum & Sacramenta, ut docet exemplum Lydiæ, Act. 16. v. 14. quoties igitur campanæ pulsus ad concionem vocantis audimus, cogitemus statim: Ecce, nunc extendit Salvator meus digitum suum, ut tangat & aperiat cor meum. Accedam ergò, ut tangar & salvus fiam. Nam efficacia Spiritus S. conjuncta est cum verbo, 2. Cor. 3. v. 6.

3. *Unguenti preparatio.* Nam exspuit, & hoc quasi unguento linguam ejus tangit, quod

quod mysticam suam habet significationem. Sicut enim spiritum à capite in os defluit, & linguam ad loquelam promptam & lubricam reddit: Ita omnia beneficia spiritalia à Christo unico Ecclesie capite in membra descendunt, ut ex ipsius plenitudine accipiant gratiam pro gratia, Johan. 1. vers. 16.

4. *Oculorum elevatio.* Miratur quasi miseriam hujus hominis, ideoque in cœlum suspicit, unde auxilium venit. Attollamus & nos corda nostra, quærentes ea quæ sursum sunt, Col. 3. v. 1. *πολιτευμα* enim nostrum in cœlis est, Phil. 3. v. 20.

5. *Suspiratio.* Nam in cœlum suspiciens, ingemiscit, & dolet hominem tam scè de à Satana corruptum esse. Nos horum suspiriorum memores à peccatis desistamus, hæc enim sunt, quæ Christo gemitus exprimunt, & suspirare faciunt, Psal. 69. v. 22.

II. *Verbalis.* Nam Ephata dicit, quod est, aperire. Hic est fortis ille imperativus, quo surdo aures aperuit, & linguæ vinculum solvit. Verbum igitur Domini magnificamus, quippe quod est potentia Dei ad salutem omni eredenti, Rom. 1. v. 16. Repetit adhuc suum Ephata, in Baptismo ut renovemur, in verbo ut credamus, in pœnitentia ut Spiritum S. accipiamus, repetet etiam in extremo die, & sepulchra nostra aperiet, ut prodire & resurgere possimus ad vitam æternam, Ezech. 37. v. 12. 1. Cor. 15. v. 52.

III. *Realis.* Statim enim ad verbum Christi apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè, inquit Evangelista. Unde apparet, quod sit Dominus dicens & faciens, cujus verbo omnia obtemperant, ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt, Ps. 33. v. 9. & si neque herba neque malagma sanare po-

test, sermo tuus, Domine, sanat, qui omnia sanat, inquit Salomo, Sap. 16. v. 12.

De Tertio.

Superest deprædicatio populi, quæ verè memorabilis est, si spectes

1. *Fervorem.* Christus interdicit illis, ne dicerent, sed quò magis interdicit, eò magis ipsi deprædicant. Non possunt sibi temperare, quin miraculum hoc insigne ubique locorum spargant, & concelebrent, in majorem laudem & gloriam Christi. Nam sacramentum Regis abscondere bonum est, sed opera Dei revelare præclarum & honorificum, Tob. 12. v. 8.

2. *Stuporem.* Nam supra modum stupebant, & docent nos suo exemplo, quanti signa & miracula, quæ Deus adhuc hodie conspicienda nobis quandoque exhibet, æstimare debeamus, nimirum stuporem nobis incuriant, ut Dei majestatem inde cognoscamus, & ad pœnitentiam redeamus. Qui enim signa negligit, pœnas aliquando sentiet, quas Deus signis istis mundo prænunciat, Pl. 7. v. 12. seqq.

3. *Tenorem.* Nam ita sonat encomium populi: Omnia bene fecit, & surdos facit audire, & mutos loqui. Utamur & nos hæc cantidancula, & mag-

Omnia bene fecit in creatione, Gen. 1. v. 31. Omnia bene fecit in redemptione, dum beneplacitum fuit ipsi per Christum avaras phariseis & Sadducæis instaurari, & sub unum caput redigi omnia, quæ sunt in cœlo & in terra, Eph. 1. v. 10.

Omnia bene facit in sanctificatione, dum adhuc hodie per Spiritum Sanct. nos illuminat, Johan. 1. v. 9. & renovat, Tit. 3. v. 5. ut quasi novæ creaturæ simus, 2. Cor. 5. v. 17.

Gg 3

& sc-

NB. Hoc miraculum Ep. patrav. solvendo vinculum linguæ d. m. infundendo notitiam linguæ tribualem.

Forma
arg. illustr. audire quos surdos
magis dicitur quod
magis dicitur quod
magis dicitur quod
magis dicitur quod
magis dicitur quod
magis dicitur quod
magis dicitur quod
magis dicitur quod
magis dicitur quod

& seruiamus Deo in iustitia & sanctitate, quæ ipsi grata est, Luc. 1. v. 75.

Omnia etiam bene faciet *in extremo die*, quando resuscitabit nos ex pulvere terræ, & in nubibus cæli sibi in occursum rapiet, ut simus apud ipsum omni tempore, 1. Thess. 4. v. 17. ibi demum verè canemus cum omni-

bus angelis & electis coram throno Dei: Omnia bene fecit, & magnalia Dei deprecabimus in sempiterna secula, quod tandem concedat nobis Christus Jesus per & propter nominis sui suauitatem & pretiositatem, Amen.

Dominica XIII. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 10. v. 23, 37.

DE Salomone dicitur 1. Reg. 10. v. 1. seqq. quod fama ipsius ad Reginam divitis Arabiæ pervenerit, quam Christus Matth. 12. v. 42. Reginam Austri vocat. Cumque illa Hierosolymam profecta audiret sapientiam Salomonis, & videret domum quam ædificaverat, & cibos mensæ ejus & habitacula servorum, & ordines ministrantium & eorum vestes, & pincernas, & holocausta, quæ offerebat in domo Domini, dixit ad Regem: Major est sapientia tua & bonum, quàm rumor quem audivi, beati viri tui, & beati servi, qui stant coram te semper & audiunt sapientiam tuam.

Amplum certè & honorificum encomium, quo Satrapæ & ministri Salomonis aulicæ à Regina Sabæa ornati & commendati sunt. Sed hinc plus quàm Salomon, Matth. 12. v. 42. nimirum ipsa Patris cælestis sapientia, Christus Jesus. Is longè majori jure beatos prædicat Apostolos, quod videant & audiant, quæ multi Reges & Prophetæ videre & audire voluerint, nec tamen vel videre vel audire potuerint. Sapientiam verò suam ex eo commendat, quod ad quæstionem magni alicujus Legisperiti legem de

diligendo Deo & proximo egregiâ de Samaritano parabolâ ita explicat, ut Legisperitus rubore suffusus nihil inveniatur, quod ipsi regerere possit.

Videbimus Evangelium ipsum, cujus summa duobus membris constat:

- I. est *Beatitudinis deprædicatio.*
- II. *Vera legis interpretatio.*

J.J.

EXEGESIS.

Cùm Israelitæ castrametarentur in Eli, reperiebant ibi 12. fontes, & 70. palmas, Exod. 15. v. 27. Per duodecim fontes præfigurati sunt duodecim Apostoli, per palmas autem 70. discipuli, quos Christus præter Apostolos ad prædicandum Evangelium emiserat. His cum gaudio revertentibus & prosperum successum indicantibus, Christus gratias agit Patri cælesti, quod absconderit regni sui mysteria sapientibus & prudentibus, ac parvulis eadem revelaverit, inde convertitur ad discipulos suos, & beatos hoc nomine ipsos prædicat, quod talia videant & audiant, quæ multi Prophetæ & Reges voluerunt videre & audire, sed ea nec viderunt nec audierunt.

Consideranda igitur hinc nobis occurrunt

1. *Deside-*

1. *Desiderium antiquorum*, Patriarcharum videlicet, Prophetarum, Regum & aliorum Sanctorum, quo tempus Messiae expectarunt, quod quam ardens fuerit, Scriptura in multis locis abundè testatur. Eva inquit: acquisivi virum Dominum, Gen. 4. v. 1. Lamech de Noacho: Ille nos consolabitur, Gen. 5. v. 29. Jacob Patriarcha: Salutare tuum expecto Domine, Gen. 49. v. 18. David Rex: Quis dabit ex Sion salutem? Ps. 14. v. 7. Esaias Rorate cœli desuper, c. 45. v. 8. de Abrahamo dicit Christus, quod exultaverit videre diem suum, Joh. 8. v. 56. & Petrus de omnibus Prophetis idem enunciat, 1. c. 1. v. 10. 11. Nos pari ratione desideremus secundum Christi adventum. In eo siquidem videbimus Christum venientem in nubibus cœli cum gloria magna, Matth. 24. v. 30. & opus redemptionis, quod in primo adventu inchoavit, illud tunc plenè perficiet, unde vocatur dies redemptionis, Luc. 21. v. 28. Quemadmodum Apostoli verbum vitæ contemplati sunt, 1. Joh. 1. v. 1. ita tunc Christum à facie ad faciem videbimus, 1. Cor. 13. v. 12. stabimus coram ipso quotidie, & audiemus sapientiam ejus, quam hinc oculus non vidit, & auris non audivit, 1. Cor. 2. v. 9. suspiremus igitur cum sponsa Christi singulis horis & momentis: Veni Domine Jesu, veni, Apoc. 22. v. 17. 20.

2. *Prærogativa Apostolorum*. Vos videtis, inquit Christus, vos auditis, quæ multi Reges & Prophetæ nec videre nec audire potuerunt. O beatos igitur & iterum beatos, qui tam exoptato tempore vivitis.

Videmus hinc, in quo vera beatitudo consistat. Epicuræi summam felicitatem ponunt vel in deliciis, ut Sap. 2. v. 6. 7. vel in divitiis, ut Ps. 144. v. 13. vel in gloria nominis, ut Nebucadnezar, Esa. 14. v. 13. 14.

sed hæc omnia fluxa sunt & caduca. Vanitas, vanitatum & omnia vanitas, Eccl. 1. v. 2. Christus igitur, qui unicus Magister est, Matth. 23. v. 10. quem Pater jussit audiri, Matth. 3. vers. 17. docet hoc loco veram beatitudinem non consistere in rebus terrenis & fallacibus, sed in visione Christi, & beatos prædicat, non qui multos habent auri argentique acervos, non qui in honorum & dignitatum eminentia constituti sunt, non qui deliciis & voluptatibus indulgent, sed qui habent illuminatos oculos cordis, ut Christum videant, & pro Salvatore suo agnoscant, Joh. 17. v. 3. Jer. 9. v. 23. Sap. 15. v. 3.

Ad *corporalem visionem* requiritur

1. *Organum rectè dispositum*, h. e. oculi sani & aperti. Lippientibus enim & clausis oculis nihil aut parum videtur. Talis oculus in spiritali visione Christi est fides, hinc Episcopus Laodicensis cæcus pronunciatus, & oculos collyrio inungere jubetur, quia fide salvificâ carebat, Apoc. 3. v. 18. sicut igitur vulnerati Israelitæ in deserto morsu serpentum igneorum, convalescebant statim, si æneum serpentem intuebantur, Num. 21. v. 9. Ita filius hominis exaltatus est in cruce, ut omnis, qui oculum fidei in ipsum dirigit, non pereat, sed habeat vitam æternam, Johan. 3. v. 14.

2. *Medium lucidum*, quod est aër vel aqua, per solida enim visio nō fit, sed per corpora illa tenuia beneficio solis oculi penetrant. Habemus & nos tale medium, ad Christi intuitum satis accommodum, quod nihil aliud est, quam clarum & lucidum Dei verbum, Ps. 19. v. 9. in hoc lumine videmus lumen, Ps. 36. v. 10. conf. 2. Pet. 1. v. 19. oportet igitur nos sequi lucem verbi, si Christum videre expetimus, Hoc testatur de ipso Joh. c. 3. vers. 35.

3. *Aquæ*

3. *Æquè distans objectum.* Non videtur res, quæ vel nimis vicina, vel nimis remota est oculis: Ita si Christum velimus intueri cum Apostolis, servanda est proportio, ne habeamus ipsum vel nimis semotum, vel nimis propinquum, Semotus est, si in peccatis vivimus, Prov. 15. v. 29. Es. 59. v. 2. nimis propinquus autem fit, si propriis viribus ad ipsum accedere, & nos ipsos convertere præsumamus, nam ex nobis ipsis sufficientes non sumus, 2. Cor. 3. vers. 5. sed solus Deus est qui nos trahit & convertit, Johan. 6. v. 44. Jer. 31. v. 18. 19. sicut igitur visio corporalis fit per receptionem objecti visibilis: Ita nos oportet Christum per fidem recipere, ut in cordibus nostris habitet, Eph. 3. v. 17.

Hæc est spiritualis visio, sed ænigmatica tantum, & fit quasi per speculum, 1. Cor. 13. vers. 12. & tanquam in somno, ut Jacobus scalam cæli vidit, Gen. 28. vers. 12. veniet autem tempus, quo videbimus ipsum sicut est, 1. Johan. 3. vers. 2. Hoc suspiremus, sicut cervus ad rivos aquarum, ingemiscens cum Davide: Ah quando veniam, & apparebo ante faciem tuam? quando videbo Deum meum, quem sitit anima mea, Ps. 42. vers. 3.

De Secundo.

Fuit pars prima, sequitur altera, quæ veram legis interpretationem complectitur, ubi duo ponderanda veniunt:

I. *Legisperiti questio*, quæ est

1. *Captiosa*, venit enim ut tentaret Christum, inquit Evangelista, sperans se talem responsonem à Christo eliciturum, quæ legi adversetur, unde odium & invidia Christo concilietur. Tales inflati hypocritæ inter literatos præsertim multi inveniuntur, qui non quærunt ut discant, sed ingenium suum

ostentent, & ignominie notam aliquam proximo affricent. Sed maledictus omnis dolosus, Mal. 1. vers. 14. Sagittæ fraudis in verticem sagittantis redibunt, Sir. 27. vers. 28. 29. 30.

2. *Ponderosa.* Nam Magister, inquit, quid faciam, ut vitam æternam consequar? Ita nos quoque in id sedulo incumbere debemus, ut rationem consequendi vitam æternam addiscamus, cum enim in hac vita omnia sint caduca & transitoria, siquidem peregrini sumus & hospites, non habentes hic manentem civitatem, Ebr. 13. v. 14. de eo potissimum solliciti esse debemus, ut ex hac vita decedentes perveniamus ad eum, cujus anni non deficiunt, Psalm. 102. vers. 28. & mansionem inveniamus, quæ manufacta non est, sed æternum perdurat in cælis, 2. Cor. 5. v. 1.

II. *Christi responsio*, quæ est

1. *Mosaica.* Quia enim faciendo consequi volebat vitam æternam, ad legem ipsum Christus remittit, quid scriptum est, inquit, in lege? quomodo legis? Et cum ille legis sumam recitat ex Mose Deut. 6. vers. 5. Levit. 19. v. 13. approbat Christus hanc resolutionem, & breviter absolvit: Hoc fac, & vives. Verum quidem est & manet hoc axioma: Quicumque facit omnia, quæ scripta sunt lege, vivet in eis, Lev. 18. vers. 5. sed quis est, qui perfectionem illam legis assequi possit? Ah nemo ex omnibus, & gloriâ Dei egemus Rom. 3. v. 23. Moses dedit nobis legem, sed nemo facit, Joh. 7. v. 19. Dum igitur Christus hunc operum fiducia turgidum Legisperitum ad legem remittit, eo ipso ad agnitionem sui eum deducere tentat, ut in seipsum descendat, & quantum à perfecta legis observatione adhuc absit, perspiciat. Ali-

Aliter cum contritis peccatoribus Christus egit, qui serio discendi studio ad ipsum venerunt, hos non ad legem, sed ad fidem remisit, ut docet exemplum Nicodemi, Johan. 3. v. 16.

Interim probè notandum est Legisperiti responsum, quo summam totius legis duobus præceptis de dilectione Dei & proximi ἀποδιδωσ̄ comprehendit. In his enim duobus mandatis Lex & Prophetæ dependent, Matth. 22. v. 40. finis præcepti est charitas, 1. Timoth. 1. v. 5. & perfectio legis Rom. 13. vers. 10.

Requiritur igitur à nobis

I. *Dilectio Dei*, quam ipsi debemus

1. *Ratione subjectionis*, est enim Dominus, qui non corpus tantum perdere, sed animam simul in æternam condemnationem detrudere potest, Matth. 10. v. 28.

2. *Ratione creationis*, quia Deus est, à quo creati sumus, Psal. 100. v. 3.

3. *Ratione conservationis*, quia noster est propter varia beneficia, quæ nobis exhibuit, & quotidie adhuc exhibet. Cur igitur non redamemus? si quis non amat Dominum nostrum, anathema sit, maranatha, 1. Cor. 16. v. 22.

Proficisci autem debet illa *dilectio*

1. *Ex toto corde*, ne dividamus illud partim Deo, partim creaturis adhaerentes, quod est contra primum præceptum.

2. *Ex tota anima*, ne vel incantando, vel maledicendo animam nostram à Deo avertamus, quod est contra 2. præceptum.

3. *Ex tota mente*, ne mundo affixi, cælestia negligamus, sed potius omnes cogitationes nostras dirigamus ad ea, quæ supra sunt, quod 3. præceptum requirit.

4. *Ex totis viribus*, ut omnia nostra cogitata, dicta & facta ad unius divini nominis

gloriam referamus, quod tota prima decalogi tabula requirit.

Sed quando repertus est, aut reperietur, qui hanc legis ἀρετήν assequi possit, præter unum & solum Christum?

II. *Dilectio proximi*, quo nomine intelliguntur omnes homines, qui ope auxilioque nostro indigent, cujuscunque sint status & conditionis. Hunc diligere debemus tanquam nos ipsos,

1. *Planè*, non amicum tantum sed etiam inimicum, Luc. 6. vers. 27. nec tantum ipsum proximum, sed & jumenta proximi, juxta legem, Exod. 23. v. 4. 5.

2. *Planè*, hoc est sine ulla odii aut invidia scintilla, non lingua tantum aut perfunctorie, sed animo, corde & opere. 1. Joh. 3. v. 18. ut commoda ejus promoveamus, errata tegamus, salutemque ejus quantum in nobis est, quæramus omni tempore prospere scilicet & adverso. Hæc omnia lex divina requirit ab omni homine, ut qui in uno offendat, reus omnium fiat, Jac. 2. v. 10. nec mutabit Deus hunc rigorem usque ad finem mundi, ut scriptum est Matth. 5. v. 18. sed non possumus implere, ut supra dictum est, proinde ad Christum confugiendum, qui est finis & impletio legis ad salutem omni credenti, Rom. 10. v. 4. & quod legi impossibile erat, ipse præstitit, Rom. 8. v. 3. 4. unde Jehova justitia nostra Jer. 23. v. 6.

2. *Evangelica*. Quia enim Legisperitus dicebat, quis est proximus meus, quasi dicat: Ego jamdudum hæc omnia præstiti, dilexi Deum & proximum, nisi fortè alium mihi proximum velis monstrare, quam est is, cujus dilectio in lege præcipitur: egregiam Christus parabolam subjicit de samaritano, quæ veræ dilectionis erga proximum naturam & indolem declarat.

Hh

Per-

Persona principales sunt

I. *Viator*, qui describitur

1. *Ratione propositi.* Volebat enim descendere ex Jerusalem in Jericho. Viator iste, inquit Augustinus, est totum genus humanum, quod per lapsum protoplastorum ab Hierusalem, descendit in Jericho, id est, ex Paradiso, in hanc miseriarum vallem se precipitavit.

Hierusalem est visio pacis, quâ summa felicitas hominis ante lapsum denotatur, si spectes

Primò *Loci elegantiam.* In Paradiso enim degebat, ubi nihil videbat nisi pacem, nil percipiebat nisi lætitiâ & jucunditatem. Non æstas ibi tollebat vernaes pulchritudines, nec autumnus æstivos colores, nec hyems autumnales fructus faciebat marcescere, sed concurrebant veris jucunditates, & hyberna quies. Erant quæ oculos hominis delectabant pulchritudine coloris, erant quæ nares afficerent fragrantia odoris, erant quæ gustum satiarent dulcedine saporis, erant quæ totum corpus recrearent virtutis excellentiâ. Arboribus hortus ille confitus erat satis multis, quæ cibum homini præbebant, sed duæ inter illas præcellebant, arbor nimirum vitæ & scientiæ. Arbor vitæ creabatur in pharmacum, ut homo ex illa comedens æternum viveret. Arbor scientiæ verò dabatur in cultum, ut quasi templum esset, in quo Deus ab homine coleretur, quam ob rem fructus illius decerpere homini interdictum erat, Gen. 3. v. 11. 22.

Secundò *anima & corporis elegantiam.* Nam ad imaginem Dei conditus erat homo, Gen. 1. vers. 27. quæ complectitur sapientiam & veritatem, Sirac. 17. vers. 5. iustitiam & sanctitatem, Ephes. 4. vers. 24. sa-

nitatem & immortalitatem, Sap. 2. vers. 23, sed non permanit in hac primævâ felicitate, sed descendit in Jericho. Jericho lunam significat, & mundi hujus figuram nobis præbet.

Luna habet *lucem eclypstatam*, quæ sæpius eclipsin patitur: Sic prosperitas mundi sæpe eclypstat in vita, quæ labor & dolor, Psal. 90. v. 10. in morte, quæ divitiis non placatur, Luc. 12. vers. 20. post mortem, dum avarus omnia relinquere cogitur, & nihil secum sumet, Psal. 49. v. 18.

Luna habet *lucem maculatam*: ita felicitas hujus mundi multis amaritudinibus respersa est, Joh. 16. v. 22.

Luna habet *lucem variatam*, quæ modò plena est, modò semiplena, modò vacua. Idem in mundanis accidit, modò enim crescit, modò decrescit, modò plena, modò semiplena est mundi prosperitas, Psal. 37. v. 35. 36. ò calamitatem, ò miseriam.

2. *Ratione periculi*, quod in latrones inciderit. Erat enim inter Hierusalem & Jericho locus frequentibus latrocinii infamis, Adomim dictus à sanguine, qui ibi multus fundebatur à latronibus, inde deducta est allusio ad iter periculosum, quod Adam peragravit, dum ex Paradiso in hujus mundi solitudinem ambulavit. Per latrones intelliguntur Diaboli, qui variis utuntur *methodis*, Eph. 6. v. 11. & non aurum & argentum, non etiam corpus tantum, sed animam simul perimere tentant, quod exercitium ipsorum fuit ab initio, Joh. 8. v. 44.

Ab his latronibus *tria* miser hic viator reportat *incommoda*, ut sunt

1. *Spoliatio*, Nam despoliaverunt eum, inquit Salvator; Pulcherrimè vestitus erat primus homo ipsa Dei imagine, quæ consistebat, ut supra diximus, in perfecta iustitia &

tia & sanctitate, Ephes. 4. vers. 24. sed extraxerunt ipsi hi latrones tunicam justitiæ, pileum libertatis, coronam imperii, in aurem obedientiæ, monile immortalitatis, armillas spei, calceamenta pudicitiae, togam sapientiæ, ut nuditatem nostram jam amplius tegere non possimus, Ezech. 16. v. 6. 10.

2. *Vulneratio.* Vulnera illa vitia atque peccata sunt. Inflictum enim est homini vulnus ignorantiae, ut veritatem non percipiat: vulnus malitiæ, ut bonum non appetat: vulnus infirmitatis, ut carnem frenare non possit: vulnus concupiscentiæ, ut semper in vitium nitatur, Genes. 6. v. 5. 8. v. 21.

3. *Desolatio.* Nam semi mortuum reliquerunt. Quod non intelligendum est sensu pontificio, quasi adhuc vires aliqua homini post lapsum relictae sint, quibus ad DEUM se convertere & salutem operari possit. Hæc non est mens parabolæ. Testatur enim Scriptura, nos in spiritualibus esse mortuos, Ephes. 2. v. 1. ut ergo in mortuis nullus est motus, nullus sensus, sic in homine corrupto vis vel facultas nulla est ad sui conversionem. Aut igitur hic cum Chrysostomo dicendum: non oportet cuncta in parabolis curiose scrutari. aut cum Hugone Cardinali: semivivo relicto, id est, vita naturæ tantum relicta, vitam gratiæ abstulerunt, & ita cum prius viveret duplici vitâ, scilicet vita naturæ & gratiæ, nunc unica tantum vivit. Vel tandem dicendum, semivivus relictus fuit homo in naturalibus, totaliter autem mortuus est in spiritualibus. O calamitatem, ô miseriam!

3. *Ratione repudii.* Præteribat enim Sacerdos & Levita. Per Sacerdotem & Levitam intelligimus legem & sacrificium. Cupiebat Levita hominem corruptum servare

per legem, optabat eum justificare sacerdos per sacrificia, sed tandem uterque arti suæ diffusus præterire cogitur, quod infallibile indicium est, nihil hic vel Sacerdotis victimas vel Levitæ præscripta valere, quæ monstrare quidem, non autem sanare, peccatorum vulnera poterant, lex enim fuit pædagogus ad Christum, Gal. 3. v. 24.

Altera persona in hac parabola est *Opitulator*, qui scribitur

1. *Ratione appellationis.* Samaritanus enim dicitur. Jam verò Samaritani erant homines prostituti impietatis & levitatis, à Salmanassare è Babylonica captivitate in Samariam ad occupandas Israelitarum civitates ablegati, 2. Reg. 17. vers. 24. religionem habebant ex Judaica & Ethnica confutam, unde etiam ad quemlibet fortunæ statum, modò à partibus Judæorum stabant, teste Josepho, modò gentilibus sese aggregabant, tantoperè à Judæis exosi, ut ne cibum cum illis caperent, Johan. 4. v. 9. Sirac. 50. vers. 28. dum igitur Samaritanum vulnerato succurrisse Christus asserit, hoc legisperitus subindicare vult, quod etiam insensibilissimi hostes sint proximi nostri, quibus succurrere teneamur. Hoc fecit Christus verus ille Samaritanus & Schomer Israelis, Psal. 121. vers. 4. dum animam suam posuit pro nobis, cum adhuc inimici essemus, Rom. 5. v. 10.

2. *Ratione commiserationis*, quam declarat

1. *Aspectu.* Nam avertit oculos, cum videt hominem suatiatum in sanguine suo jacentem, sed aspexit miserum: Ita nos quoque oculos ab egenis avertere non debemus, Sir. 4. v. 5.

2. *Affectu.* Nam ἐσπλαγχνίσθη in græco est, viscera ejus commota sunt: Ita nos

etiam misericordia erga proximum affici debemus, quando crucis malo premitur, ne gaudeamus de miseria ejus., Pl. 35. v. 21. & 40. v. 16. afflicto enim non est addenda afflictio, Sir. 4. v. 3. sed misericordiam & miserationes faciamus unusquisque cum fratre suo, Zach. 7. v. 9. Col. 3. v. 12.

3. *Accessu.* Sacerdos & Levita præterierunt, sed Samaritanus accedit, & neque periculum curat, quod propter latrones eo loco commorantes sibi accidere poterat, neque negotium, quod in itinere suo retardetur: Ita proximum nostrum in miseria constitutum non deseramus, sed visitemus libenter juxta admonitionem Siracidis c. 7. v. 39. & Jacobi, c. 1. v. 27.

3. *Ratione curationis.* Nam

1. *Medicinam applicat*, quæ duplex. Nam Primò vinum infundit, & deinde oleum. Per vinum concio legis intelligitur, per oleum verò concio Evangelii, qua utraque spiritualis nostra sanatio perficitur. Vinum acrimoniam suam mordet & purgat: Oleum lenit & sanat vulnera: Ita lex facit, ut vulnera sentiamus & agnoscamus, Rom. 7. v. 7. purificat enim & saniem tollit, ne inflammatio & putrefactio fortassis oriatur, daß nicht der falsche Brand der Hölle darzu schlage. Evangelium verò est instar olei, quo dolores leniuntur, & vulnera consolidantur, Pl. 19. v. 8. Sap. 16. v. 12.

2. *Vulnera obligat*: Ita Christus cœlestis noster Samaritanus merito & obedientia sua perfectissimam, vulnera, quæ Satanas nobis per lapsum inflixit, obligavit, ne hient in conspectu Dei, sed ligentur & complicantur, quò referri potest historia Alexandri Magni, qui Lyfimachi vulnus diademate Regio obligavit, ut fluxus sanguinis occluderetur.

4. *Ratione deportationis*, Nam jumento miserum imponit & in diversorium eum ducit. Diversorium illud est Ecclesia, verum illud nosocomium, in quo spiritualis sanatio perficitur. Paterfamilias est ipse Deus, Oeconomi ejus ministri Ecclesiæ, quibus cura ægrotorum commissa est, ut diatam observent. Hiporrigunt ipsis cibum salutarem verbi divini, & potum sacramentalem sanguinis Christi, quo reficiuntur ad vitam æternam, Joh. 6. v. 54.

5. *Ratione commendationis.* Nam die postero cum abiret Samaritanus, hospiti commendat patientem suum

1. *Realiter.* Depromebat enim duos denarios, & dabat illos hospiti. Per hos denarios intelliguntur verbum & Sacramenta, quibus fides emittitur, spes custoditur, charitas nutritur, perseverantia acquiritur, & homo ab inferno liberatur. Hos denarios Christus in cœlum ascendens, unde prius descenderat, hospiti dedit, ut interim dum redeat, ægrotus habeat, unde tam alimenta, quam etiam medicamenta sibi comparet. Non enim solo pane vivit homo, sed etiam verbo quod ex ore Dei egreditur, Matth. 4. v. 4.

2. *Verbaliter*, dum ait ei: Curam habe ægroti, & quodcunque præterea insumpseris, reddam tibi cum rediero. Pontificii his verbis opera supererogationis probare satagunt: Sed Theologia allegorica non est argumentativa, & patet ex aliis Scripturæ locis, quod opera nostra sint debita & imperfecta, quid ergò supererogabimus? Imò si fecimus omnia, quæ facere debuimus oportet nos dicere: Servi inutiles sumus, Luc. 17. v. 10. nihil igitur in his verbis aliud continetur, quam cura Ecclesiastica, quam Christus ad cœlum ascendens Apostolis suis,

fuis, & omnibus fidelibus eorundem successoribus demandavit, ut infirmos portent, ægrotos sanent, laborantes erigant, & omnes quantum fieri potest ad salutem perducere studeant, Ezech. 34. v. 16. tunc merces ipsorum in cœlis copiosa erit, Matth. 5. vers. 12.

Denique 3. *Responsio Christi est idonea vel accommodata.* Ad Legisperitum enim convertitur, & quid tibi videtur, inquit? quis horum trium proximus fuit illi, qui in latrones incidit, cumque ille responderet: qui misericordiam exercuit: ait Christus: Vade tu & fac similiter. Ubi tacite iterum jactantiam & hypocrisin Legisperiti redarguit, & Samaritani exemplum commendat, ut sequatur illud, si proximum verè diligere velit. Samaritanus misericordiam tangitur erga vulneratum, nec attendit capitale odium inter Judæos & Samaritanos: Sic veræ charitatis natura est tangi sensu calamitatum proximi, & inimicos etiam diligere, Matth.

5. v. 44. Vade tu, inquit Christus ad legisperitum, & fac si militer.

Samaritanus descendit è jumento, accedit vulneratum, obligat vulnera ejus & infundit oleum, & vinum: Ita veræ dilectionis natura est non tantum compati, sed etiam occasionem querere sublevandi, quamvis illud cum facultatum suarum fiat dispendio, 1. Cor. 13. v. 5. Vade tu, inquit Christus iterum ad Legisperitum & fac similiter.

Samaritanus patientem jumento imponit, in hospitium ducit, & postero die duos denarios erogat, promittitque, hospiti, se persoluturum, si quos præterea sumptus fecerit: Sic vera dilectio sibi detrahit, ut proximo id impendat, adeoque non solum per se sed etiam per alios proximi commodum promovet, 1. Cor. 13. v. 7. Vade tu, inquit Christus iterum ad Legisperitum, & fac similiter. Vade & Vos dilecti, & facite similiter, id quod Christus Jesus per Sp. S. qui est Sp. dilectionis, in cordibus vestris operetur, Amen.

Dominica XIV. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 17. v. 11. 19.

LEvit. 14. v. 1. seqq. describitur Lex de mundandis leprosis, quibus nimirum ceremoniis leprâ infectus, & postmodum restitutus in confortium populi Dei recipiendus sit. Is qui mundandus erat, ad Sacerdotem accedebat, qui conspicatus lepram (ablutam esse, jubebat sibi afferri duas aves mundas, hoc est, quæ non erant ex numero earum, quarum esus in V. T. erat interdictus, juxta Lev. 11. v. 13. seqq. earum una macabatur in vase fictili super aquas viventes, hoc est, tali vase, in

quo erat aqua fluvialis pura, in quam sanguis destillabat. Postea parabatur fasciculus ex ligno cedrino, cocco & hyssopo, Per coccum sive vermiculum intelliguntur fila lineata colore purpureo. Ex his tribus conficiebatur aspersorium, ita ut hyssopus herba filo coccineo seu purpureo ad baculum cedrinum alligaretur. Hoc aspersorium unâ cum ave viva intingebatur sanguini ejus avis macetata, vase fictili excepto, ex aqua fluviali commixto, quo septies aspergebatur mundandus, postea avis viva dimittebatur libera.

Hh 3

Quâ

Quâ ceremonia significabatur, ipsum imposterum in populo Dei liberam conversationem habere.

Lex hæc cum suis ceremoniis *typus est spiritualis mundationis à lepra peccati*, quæ fit per sanguinem Christi, Ebr. 9. v. 14.

Avis mactata præfiguravit *mactationem Christi in ara crucis*, cujus sanguine aspergimur per fidem, & mundamur ab omni peccato, I. Joh. 1. v. 7.

Fasciculus ex Cedro, filis purpureis & hyssopo confectus *ministerium notat verbi & Sacramentorum*, in quo Spiritus S. efficax est, & sanguine Christi nos aspergit, I. Pet. 1. vers. 2.

Avis autem, quæ viva dimissa est, *notat animæ liberationem*, quæ per sanguinem Christi purificata viva in cælum evolat ad castra filiorum Dei, & partem accipit sortis sanctorum in lumine, ut loquitur Apostolus, Col. 1. v. 12.

Hujus Leviticæ mundationis meritò recordamur in Exordio hujus concionis, quia de leprosis agendum est, quos Christus divinâ virtute mundatos ad Sacerdotes ablegat, ut legi huic conformes sese gererent.

Evangelium constat tribus partibus, quas ordine recensēbimus.

- I. *Est leproforum obviantium multitudo.*
- II. *Christi opitulantis promptitudo.*
- III. *Vnius Samaritani gratitudo.*

J. J.

EXEGESIS.

Sicut sol in cælo nunquam quiescit, sed incessabili motu non tantum ab ortu in occasum fertur, sed etiam modò versus se-

ptentionē, modò versus meridiem, pro diversitate anni temporum declinat, ut sic terras & maria lustret, totiūq; mundo suæ lucis & caloris beneficium impertiat: Ita Christus sol justitiæ, Mal. 4. v. 2. in postrema sua Hierosolymam versus suscepta peregrinatione morti jam proximus non tantum rectâ lineâ per Samariam ad illam Judææ metropolim, in qua pro peccatis humani generis sese passurum noverat, contendit, sed etiam inde digressus in Peræam versus ortum sese contulit, hinc rursus in Judæam versus occasum, ac iterum in Galilæam versus septentrionem, id quod fecit eo fine, ut generalem quandam visitationem paulò ante vitæ suæ finem institueret, omnes luce Evangelii colustraret, ipsisq; beneficia sua tam corporalia quàm spiritualia communicaret. Quò respiciunt verba Petri, Act. 10. v. 38.

Hinc est quod Evangelista tam diligens est in notandis circumstantiis, quæ circa hanc mundationem leproforum considerandæ veniunt, Describitur enim

I. *Tempus*, quando factum sit, nimirum inter eundem Hierosolymam, cum iter suum susciperet ultimum ad passionem ibi subeundam, non regia via, sed per mediam Samariam & Galilæam. Quia enim complebantur dies assumptionis ejus, ut inquit Lucas. c. 9. v. 51. volebat prius loca omnia peragere, ubi antea Evangelium prædicaverat, & oviculas suas in doctrina hæctenus proficitâ adhuc semel, antequam ad Patrem abiret, confirmare. Hinc in isto itinere quàm plurima edidit miracula: Decem hos leprosos mundavit, duobus cæcis visum restituit, Matth. 20. v. 34. Luc. 18. v. 35. Zachæum publicanum convertit, Luc. 19. v. 9. ficui maledixit, Matth. 21. v. 19. Lazarum resuscitavit, Johan. 11. vers. 43. 44. per hæc miracula

racula declaravit potentiam suam, quod non sit $\psi\lambda\delta\varsigma\ \alpha\iota\theta\epsilon\omega\sigma\omicron\varsigma$, sed filius Dei vivi, Matt. 16. v. 16. cum primis autem leproso-
rum horum emundatione, velut in typo pas-
sionis suæ fructum nobis adumbrare voluit,
qui est emundatio spiritualis à lepra peccati,
1. Joh. 1. v. 7. Ebr. 9. v. 14.

2. *Locus*, qui fuit vicus quidam Sama-
riæ. Erant enim leprosi ex oppidis & alio-
rum consortio remoti, ne contagioso suo
morbo alios inficerent, hinc ante vicum vel
oppidum Christo obviaffe dicuntur.

Ex eo apparet summa Christi $\phi\lambda\alpha\nu\theta\epsilon\omega\pi\iota\alpha$ & benignitas. Samaritani erant homines
pessimi, & recusaverant ipsi hospitium, Luc.
9. v. 53. nihilominus in quodam ipsorum vi-
co edit hoc miraculum, & eo ipso testatur,
quàm anxie desideret ipsorum salutem. Mag-
ni beneficii loco habetur, quando medicus
rogatus & proëmis invitatus ægrotum vi-
sitat: sed hic animarum nostrarum medicus
spontè ad nos venit, & beneficia sua nobis
offert. Ego sto ad ostium, inquit, & pulso,
si quis audierit vocem meam, & aperuerit
januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum
eo & ipse mecum, Apoc. 3. v. 20.

3. *Numerus*, quod decem fuerint, unde
colligitur, lepram fuisse morbum Judæis ad-
modum familiarem & frequentem, quia a-
pud exiguum hunc Vicum decem leprosi
habitarunt, imò quod Lev. 13. & 14. dicitur,
ipsæ domus & vestes lepræ infectæ fuerunt.
Hoc morbo abominabili Deus peculium
suum præ gentibus percussit, ut esset com-
monefactio de peccato, quod gravius puniri
solet in Christianis, qui sunt membra Eccle-
siæ, quàm in gentilibus, qui extra Ecclesiam
versantur. Nam à domo Dei iudicium ple-
runque incipit, 1. Pet. 4. v. 17.

4. *Morbus*, qui fuit lepra, morbus con-
tagiosus, ex vitioso humore & adusta me-
lancholia proveniens, hinc tali morbo in-
fecti à reliquorum hominum commercio
exclusi nudis capitibus, scissis vestimentis &
coopertis labiis eo sine incedere cogeban-
tur, ut à reliquis dignosci & citius caveri
possent, Levit. 13. & 14.

Lepra est imago peccati, si spectes

1. *Originationem*. Contrahitur enim
vel intemperantiâ, vel contagio, vel etiam
propagatione naturali per parentes. Ita pec-
catum nascitur ex prava concupiscentia,
Jac. 1. v. 15. ex prava conversatione, 1. Cor.
15. v. 33. & per parentes etiam in filios pro-
pagatur, Pl. 51. v. 7.

2. *Operationem*. Lepra totum corpus
occupat, contaminat sanguinem, pervadit
omnes venas, & nihil in homine sani relin-
quit: Ita peccatum omnes animæ & corpo-
ris vires in homine pervasit, & ita deprava-
vit, ut à planta pedis usque ad verticem capi-
tis nihil boni in nobis inveniat, Esa. 1.
vers. 6.

*Lepra segregabat infectos à commercio a-
liorum*, Lev. 13. vers. 46. Ita peccatum nos à
Deo segregat, Esa. 59. v. 2.

Lepra prurimum excitat: Ita peccatum
varias inordinatas titillationes excitat, à
quibus etiam renati non sunt exempti,
Rom. 7. v. 5.

*Lepra ubi invaluit, membra adeò stupida
& quasi mortua reddit, ut nihil sentiant, et-
tiam si acu pungantur, ut videre est Num.
12. v. 12. sic peccatum hominem in rebus spi-
ritualibus stupidum facit, 1. Cor. 2. v. 14. &
mortuum coram Deo, Eph. 2. v. 1. ut licet
acu legis pungatur, vel etiam à Deo pœnis
temporalibus castigetur, non sentiat, Jer.
5. vers. 3.*

Lepra-

Lepra raucedinem conciliat, & vocem impedit, ut infecti ab ea clarè loqui non possint: Ita peccatum impedit orationem, & licet peccatores orent, tamen non exaudiuntur, Joh. 9. v. 31.

Lepra graueolentiam spiritus excitat: Ita peccatum hominem foetere facit coram Deo, Pl. 14. v. 3.

3. *Distinctionem.* Lev. 13. v. 2. seqq. describitur duplex lepra, interior in carne hominis, & exterior in domibus & vestibus: Ita quoque duplex est peccatum, interius in corde & cogitationibus, & exterius in verbis & operibus. Lepra exterior in vestibus & domibus oriebatur ex lepra interiore in carne hominis. Sic peccata actualia originem trahunt ab originali, exteriora ab interioribus, Matth. 15. v. 19.

4. *Curacionem.* Lepra omnem medicinam humanam superat, ita ut à nemine nisi à solo Deo curari possit: Ita peccatum à nullo homine præter solum Christum curari potest, Matth. 1. v. 21. is verè languores nostros tulit, & dolores nostros portavit, Esa. 53. v. 4. lavit nos à peccatis per sanguinem suum, Apoc. 1. v. 5. purgatione facta per semetipsum, Eb. 1. v. 3.

5. *Conatus*, quem exprimunt

1. *Christum accedendo*; Procul dubio variis medicinis & sacrificiis usi fuerunt, sed frustra, tandem igitur ad Christum properant, cui nullus morbus est incurabilis, Pl. 103. v. 3. ita si nulla spes humani affulget auxilii, ad Christum properare debemus. Manus ejus non sunt abbreviatæ, ut salvare nequeat, Num. 11. vers. 23. sed novit media & vias ex tentatione suos eripere, 2. Pet. 2. v. 9.

2. *Miseriam exponendo*, quod faciunt

1. *Decenter.* Non enim dissimulant mor-

bum suum, sed ex legis præscripto stant procul, & absque dubio denudato capite immundicem suam confitentur, ita nos peccata coram DEO abscondere non debemus, sed cum publicano è longo stemus & dicamus: Propitius esto Deus misero mihi peccatori, Luc. 18. vers. 13. Stant etiam procul, ne aliis halitu suo contagioso damnum aliquod afferant: Ita quoque in morbis contagiosis proximi habenda est ratio. Hoc requirit Christiana charitas, 1. Corinth. 13. vers. 5. proinde Lutherus tales homines, qui alios contagiosis morbis petulantè inficiunt, sicarios vocat, *Meuchelsmörder* & pari cum iisdem pœna dignos existimat. Observanda igitur hic regula Christi Matth. 7. v. 12.

2. *Ardenter.* Procul dubio audiverant, quod primo ministerii sui año leprosum solo verbo curaverat, Matth. 8. v. 3. ac postea plures, Matth. 11. v. 5. ideò pro Magistro salvandi ipsum reputant, de quo Esa. 63. v. 1. & raucam suam vocem, quantum possunt, elevant, clamantes: JESU, Magister bone, miserere nostri: ita nostra quoque oratio cum devotione conjuncta sit oportet, ne os loquatur, sed mens usuras cogitet, possessionum reditus supputet, speciem mulierum consideret, quæ Chryostomi verba sunt. Oratio enim sine devotione est mugitus boum, inquit Basiliius, & planè frustranea, Matth. 15. v. 9.

3. *Confidenter.* Credunt enim à Christo sibi auxilium præstari posse contra spem naturæ in spem gratiæ & potentiæ ipsius, Roman. 4. vers. 18. Non deterret eos legis rigor, quo ab aliorum consortio se remotos esse noverant, Lev. 13. v. 46. non morbi diuturnitas, quæ curam omnem respuebat, non etiam propria indignitas, quod conscientia ipsos

iplos accusabat, se hanc pœnam enormibus peccatis promeruisse, sed hisce omnibus quasi sepositis, Christi promptitudinem intuentur: Ita nos quoque per fidem omnes dubitationes, quæ fortè ex suggestionibus diabolicis de gratia Dei nobis suboriuntur, supprimamus & devincamus. Qui enim hæsitat, similis est fluctibus maris, qui à vento moventur & circumferuntur. Non enim æstimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino, inquit Jacobus c. i. v. 6. 7.

De Secundo.

Sequitur *Christi promptitudo*, quam declarat

1. *Benevolo aspectu.* Non avertit oculos, aut nares obstruit, cum leprosos hosce sibi obviantes cernit, sed recta ad illos progreditur, & miseriam eorum coram intuetur: Ita non avertamus oculos à proximo, quando vel contagioso morbo, vel alio aliquo malo afficitur, ut multi faciunt, vel ex superbia, quâ proximum despiciunt, ut Pharisæus, Luc. 18. v. 11. vel ex invidia, quâ fortunam ipsius torvis oculis aspiciunt, Matt. 20. v. 15. vel ex iracundia, ut Haman, Esth. 5. v. 13. hæc omnia pugnant cum Christiana charitate, 1. Cor. 13. v. 5. 6. Ergò sequere admonitionem Siracidis c. 4. v. 4.

2. *Blando affatu.* Non denegat ipsis auxilium, sedite, inquit, & ostendite vos Sacerdotibus. Si decem hi leprosi eodem modo fuissent affecti, ut Naeman Syrus, 2. Reg. 5. v. 11. 12. respondissent procul dubio: Quid nobis cum Sacerdotibus? hi semel nos iudicarunt leprosos, hanc suam sententiam non mutabunt. Hæc ratione sanitatem nunquam consecuti fuissent, sed obediunt Christo, & præceptum ejus non disputant. Eodem modo & nos agamus, non præscriba-

mus Deo tempus aut modum, sed ipsius arbitrio hæc omnia committamus, qui est adiutor in opportunitatibus, Ps. 9. v. 10.

Hoc obiter notandum, quod verba Christi non uno modo explicentur, sed

1. *Sinistre à Pontificiis*, qui confessionem suam auricularem & clanculariam inde astruere conantur. Sed frustra, vide Psal. 19. v. 13.

2. *Dextre, à nostre Ecclesie Doctoribus*, qui cum Chrystostomo ministerii dignitatem hic à Christo indigitatam statuunt. In V. T. Sacerdotibus à Deo injunctum erat, ut lepram cognoscerent, Lev. 13. & 14. & si quis pristinam sanitatem recuperaverat, peculiarem hostiam tenebatur offerre, de qua certa pars etiam Sacerdotibus pro solario deputata erat, Exod. 29. v. 26. hanc ipsis Christus non vult subtrahere, sed ablegat leprosos ad Sacerdotes, ut publicam ministerii autoritatem divinitus ordinatam approbaret & conservaret, ipsique ex hoc miraculo cognoscerent, quod sit verus Messias, de quo talia miracula prædicta erant, Es. 35. v. 5. Inde elicitur, quid auditores suis debeant Pastoribus, nimirum

1. *Reverentiam.* Sunt enim ministri Christi, pro quo legatione funguntur, adeoque qui ipsos audit, Christum ipsum audit, Luc. 10. vers. 16. huc pertinent dicta Scripturæ, Ebr. 13. vers. 17. 1. Timoch. 5. vers. 17.

2. *Beneficentiam*, ut iusta ipsis faciant salaria, & certo tempore exsolvant, juxta Scripturam, 1. Corinth. 9. vers. 7. seqq. Gal. 6. vers. 6.

3. *Ex optatissimo effectu.* Nam inter eundem purificantur. Lepra erat morbus incurabilis, ut supra diximus, 2. Reg. 5. v. 7. Sed Christo nihil est impossibile, præinde

curat hos leproſos absque ullo medicamento, dum enim ad Sacerdotes abeunt, lepra in corpore ipſorum planè evaneſcit. Conſidite ipſi, vos mei, in omnibus neceſſitatibus, nam ſuperabundanter facere poteſt, &c. Ephel. 3. v. 20. Pl. 135. v. 6. Judith. 9. verſ. 4.

De Tertio.

Restat pars tertia, de gratitudine Samaritani, cujus hic deſcribitur

1. *Stimulus.* Nam poſtquam vidit ſe ſanatum, ad Chriſtum revertitur. Nos innumera quotidie accipimus beneficia tam ſpiritualia quàm corporalia æquum igitur eſt, ut ad Chriſtum revertamur, & illi nos ſociemus, à quo beneficia accepimus. Non hinc alios moremur, qui nos ad mundi avia vocant, Sap. 2. v. 1. ſeqq. Sed relicto impiorum conſortio Chriſtum ſequamur, & bene ponderemus, quod paralytico dictum eſt, Joh. 5. v. 14. applicetur huc exemplum Naaman, 2. Reg. 5. v. 15.

2. *Modus.* Declarat enim gratitudinem ſuam dupliciter:

1. *Procidendo,* & hoc ipſo humilitatem cordis ſui exprimit, quæ ad gratiarum actionem vel maximè requiritur. Proinde canamus cum Davide Pl. 115. v. 1. Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Et cum Daniele c. 9. v. 7. Tibi Domine juſtitia, nobis autem confuſio faciei. Nunquam enim ſuperbi Deo placuerunt, ſed humiles inprimis reſpicit, Judith. 9. verſ. 16.

2. *Psallendo.* Nam magnâ voce Deum glorificat, & pro recuperatâ ſanitate ipſi gratias agit, quod & nos imitari debemus, ut graviter horatus pſalter regius Pl. 107. v. 17. ſeqq. & Hiſkias ſuo exemplo nobis

præluceat, Ela. 38. v. 19. 20. gratitudo enim Deo & hominibus accepta eſt, Sir. 38. v. 1. ſeqq.

Nos plerunque contrarium agimus, morbo preſſi querulamur, & vitæ correctionem promittimus, ſed poſteâ, quando ſanitatem priſtinam recepimus, beneficii collati facile oblivifcimus, & ad priora peccata redimus, ut meritò quis cum Moſe nobis exprobet ingratitudinem noſtram, Deut. 32. v. 6.

3. *Uſus,* der herrliche Druk / den er davon hat / qui duplex:

1. *Deprædicatio.* Poſtquam enim Chriſtus unicum hunc Samaritanum redire videt, deprædicat ipſius perſeverantiam, & nonne, inquit, decem mundi facti ſunt, ubi ergò ſunt novem? non ſunt reperti qui redirent, ut darent Deo gloriam, niſi hic alienigena. Quibus verbis Chriſtus novem iſtos, qui non reverſi erant, ingratitudinis accuſat, Samaritanum verò extollit, quod reverſus Deo gloriam dederit: Ita deprædicabit aliquando noſtram perſeverantiam, & coronam vitæ nobis imponet, Apoc. 2. verſ. 10.

2. *Confirmatio.* Nam ſurge, inquit, & abi, fides tua te ſalvum fecit. Cateri corporalem tantùm ſanitatem reportant: Sed hic Samaritanus, quia grato animo beneficium ſibi exhibitum agnoſcit, ſpiritualem etiam ſanitatem impetrat, & per fidem conſervatur ad ſalutem. Ita qui gratus eſt pro beneficiis acceptis, ad majora Deum invitat, ideò, enim nihil aliud à nobis exigit quam gratias habere pro his quæ nobis facta ſunt, ut pro illa ipſa gratiarum actione ad ampliora danda provocetur, inquit Chryſoſtomus. In omnibus igitur gratias agite, hæc eſt voluntas Dei, 1. Theſſ. 5. verſ. 18. Pfalm.

Pfalm. 50. vers. 14. Col. 3. vers. 17. tunc eritis aliquando in numero Deum collaudantium & glorificantium in sempiterna se-

cula, quod concedat nobis SS. Trinitas per Jesum Christum Salvatorem nostrum, Amen.

Dominica XV. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 6. v. 24. 34.

GEN. 19. v. 26. de uxore Lothi commemoratur, quod in Sodomæ conflagratione respiciens contra mandatum Angeli, in falis statuam conversa fuerit.

Hujus historiæ Christus memores esse jubet eos, qui paulò ante mundi finem victuri sunt, Luc. 17. v. 32. ne præpostero terrenorum amore se decipi patiantur, sed obliuiscantur eorum quæ retrò sunt, & ad ea, quæ priora sunt, sese extendant, Phil. 3. v. 13. idè enim Lothi uxor facta est statua falis, inquit Augustinus, ut te condiat, & ad sapientiam erudiat.

Huc pertinet prælecta pericope, quâ Angelus ille magni consilii, Christus Jesus, à servitio Mammonæ omnes verè Christianos variis argumentis dehortatur, & regnum Dei ante omnia inquirere jubet, spondens fore, ut tunc reliqua omnia nobis adjiciantur.

Evangelium habet duas partes, quas breviter percurramus, ut sunt:

I. *Mammonismus.*

II. *Christianismus.*

JJ.

EXEGETIS.

IN V. T. noluit Dominus unum agrum diverso semine conseri, noluit in bove & asino sub eodem copulatis jugo arari, noluit vestimenta gestari, quæ ex lino & lana contexta essent, Deut. 22. v. 9. 10. 11. Quid putatis, vos mei, hisce legibus Deum inten-

diffe? certè nihil aliud, quàm id, quod Christus in Exordio Evangelii exsertis verbis asserit, quod nemo Deo simul & Mammonæ inservire possit. Hoc qui facit, agrum animæ suæ diverso semine, nimirum amore Dei & amore mundi spargit. Hoc qui facit, bove arat & asino, id est, duos diversos affectus habet, quibus ad terrestria simul & cœlestia aspirare satagit. Hoc qui facit, lino simul & lanâ se vestit, id est, pietatem & avaritiam in uno domicilio consistere posse sibi persuadet, quod tamen fieri nunquam potest, si Christo, qui ipsissima veritas est, Joh. 14. v. 6. & sapientiâ, Matth. 11. v. 19. credere velimus. Nam nemo, inquit ille, nemo duobus Dominis servire potest, aut enim hunc habebit odio, & alterum diliget, aut huic adhærebit, & alterum negliget. Non potestis Deo servire & Mammonæ.

His verbis describitur *Mammonismus*

I. *Ratione quidditatis.* Vox Mammonis peregrina est, & in lingua Syriaca idem significat quod divitiæ. Quando igitur Christus à mammonismo nos dehortatur, non prohibet habere vel possidere divitias. Nam divitiæ bonæ sunt, modò absit peccatum, Sirach. 13. vers. 30. Sed servire tantum prohibet, quod omnes illi faciunt, qui cor suum divitiis apponunt, Ps. 62. v. 11. & supra Deum & Dei mandata easdem extollunt, dum oculos avertunt, &

multis peccatis conscientiam suam vulnerant, Sir. 27. v. 1. hoc fit tripliciter:

1. *In acquisitione*, quando quis non contentus est illis, quæ Deus per ordinarios officii labores ipsi distribuit, sed per fas & nefas ditescere vult, etiam contra Dei voluntatem, & lucrum undecunque etiam ex malo acquirit, Sap. 15. v. 12.

2. *In possessione*, quando quis abutitur divitiis ad luxum & superbiam, sicut epulo Luc. 16. v. 1.

3. *In distributione*, quando tantum licentiæ sibi non sumit, ut de corralis pecuniis vel sibi, vel suis, vel etiam pauperibus beneficiat, hæc redditio est malitiæ ejus, Sir. 14. v. 6.

II. *Ratione impietatis*. Qui enim ita Mammonæ servit, teste Christo, à Deo deficit, & turpissimam idololatriam committit, unde Paulus avaros expressè idololatrias vocat, Eph. 5. v. 5. & avaritiam idololatriam, Col. 3. v. 5. quia huic vitio addicti amorem & fiduciam cordis soli Deo debitam transferunt ad pecunias, & dicunt obryzo, fiducia mea es, Job. 31. v. 24. quæ certè maxima impietas est, quæ homo Deam omnia habentem & dantem deserit, & ex auro argentoque idolum sibi fabricat, Os. 8. v. 4. quod tamen à morte neminem liberat, Ez. 7. v. 19.

III. *Ratione vanitatis*. Qui servit Mammonæ, de duobus potissimum sollicitus est.

I. *De victu*, v. 25. Hos remittit Christus ad volucres cæli, ut discant ab illis

1. *Confidentiam*. Volucres cæli non sunt solliciti de cibo, sed manè, quando sol oritur, Creatori suo cantilenam aliquam modulantur, postea evolant, & ecce, Deus unicuique sua granula deputavit, quibus pascantur & satientur: Ita nos quoque peractis illis quæ ad vocationem nostram perti-

nent, incrementum Deo committamus, ipse curam agit pro nobis, 1. Pet. 5. v. 7. & tantum dabit, quantum ad sustentationem nostram requiritur. Quis enim vidit unquam justū derelictū? Pl. 37. v. 25. Sir. 2. v. 12. qui pullis corvorum escam suam distribuit, & implet omne animal benedictione, cibū tibi, qui homo es, ad imaginē ipsius conditus, non denegabit, Pl. 145. v. 15. 147. v. 9.

2. *Patientiam*. Volucres sub dio vivunt, nec proprias habent domunculas quibus tegantur, nemo est, qui cibum illis projiciat, aut ulla præstet subsidia, nihilominus fortunam suam patienter tolerant: Ita quilibet sorte suâ contentus vivat. Licet enim pauper sit & egenus, ab aliis tamen subsidia habebit, quæ ad vitæ hujus sustentationem requiruntur. Proinde jacta super Dominum curam tuam, ipse providebit, Pl. 55. vers. 23.

3. *Sufficientiam*. Volucres non serunt neque metunt, neque congregant in horrea, sed contenti sunt granulis, quæ hinc inde colligunt: Sic nos quoque dicamus modico & pulillo, quod Deus nobis distribuit contenti esse. Id melius est super divitias impiorum, Pl. 37. v. 16. nam quæstus magnus est pietas cum animo suâ sorte contento, inquit Paulus 1. Tim. 6. v. 6.

II. *De amictu*, hos remittit ad lilia campi, quæ prædicant

1. *Dei sapientiam*. Nam considerate, inquit Christus, quomodo crescant, hoc est, quam pulchrè ornata sint variis coloribus, ut omnem Salomonis gloriam vincant: Ita pro sua sapientia vestit quoque homines, hunc purpura & bysso, ut Josephum, Danielem, & Mardocheum, Genes. 41. Dan. 5. vers. 29. Esth. 8. vers. 2. 15. illum melota & pellibus caprinis, Ebr. 11. v. 37. istum

pilis

pilis camelorum & zonâ pelliceâ, ut Johannem Baptistam, Matth. 3. v. 4. & Eliam, 2. Reg. 1. v. 8. quilibet veste suâ contentus sit, ut flores campi. Dedit tibi Deus hyacinthum & purpuram, noli superbire, & contemnere illum qui erudo lino operitur, Sir. 40. v. 4. Sufficit ad hanc vitam aqua & panis, & vestimentum, & domus tegens ea, quorum nos pndet, Sir. 29. v. 28.

2. *Dei potentiam.* Non laborant, ut viri, neque nent, ut mulieres, nihilominus vestiuntur à Deo. Manus illa Dei hodie non abbreviata est, sed ipse dat lino & lanam, ut nuditatem nostram operire possimus, Of. 2. v. 9.

Quis vestivit Protoplastos, cum nullus adhuc factor in mundo esset? Genes. 3. v. 21. quis vestimenta Israelitarum in deserto conservavit, ut neque vetustate deficerent, neque usu quotidiano attererentur, Deut. 8. v. 4. Quis custodivit Sadrach, Mefach & Abednego, qui cum braccis, tiaris & calceamentis, & vestibus in fornacem ardentem projiciebantur, ut inviolati egressi sint, Dan. 3. v. 21. 27. Deus ille vivit adhuc, & suos vestire potest, etiamsi neque nent, neque laborant, quod sæpe facit, dum huic vel illi benefactorem excitat, qui vestimenta ipsi præter omnem animi expectationem conficit, ut Josephi exemplum testatur, Gen. 41. vers. 42.

3. *Dei munificentiam.* Quid sunt lilia, quid sunt flores alii? Certè nil nisi gramen, quod hodiè est, & cras in clibatum mittitur. Nihilominus tam munificus & liberalis est Deus, ut unicuique tunicam suam induat. Quod sericum, quæ Regum purpura floribus comparari potest? quid rubet ut rosa? quid candet ut lilium? Si ergo Deus flores ita vestit & exornat, quàm ma-

gis hominibus illud præstabit, quos ad imaginem suam condidit, & per filium pretiosè redemit?

Quoties igitur lilia & flores contemplaris in horto tuo, divinam liberalitatem de prædica, quam omnibus creaturis animatis & inanimatis quotidie commendat, ne dubita, quin Dominus ille, qui flores & herbas quotannis producit & vestit, tibi etiam vita hujus necessitatem elargitur sit, nam pascit omne animal, & implet benedictione, Ps. 145. v. 15. 16.

Videte Dilecti, quàm nervosè Christus à sollicitudine victus & amictus nos dehortetur. Non prohibet curam officiosæ sedulitatis, quæ ab omnibus hominibus in choro, toro & foro requiritur, Rom. 12. v. 8. 1. Tim. 5. v. 8. ad laborem enim conditi sumus, Job. 5. v. 7. Gen. 3. v. 19. quem qui negligit, non manducabit, 2. Thess. 3. v. 10. Non prohibet etiam curam affectandæ pietatis, quâ quis de salute suâ sollicitus est, sicut David dolet de peccatis suis, Ps. 38. per tot. & Christus jubet nos thesaurizare thesauros in cælo permansuros, Matth. 6. v. 20. Sed curam damnosæ incredulitatis, quæ eum diffidentia conjuncta est. Hæc est cura quam Christus improbat, quia

1. *Frustranea.* Quis enim vestrum, inquit Christus, ad staturam suam cubitum unum potest adjicere cogitando? Deus est qui homines efformat secundum sapientiam suam, Sirac. 33. vers. 11. alios formosos, alios deformes, exemplo Rahel & Lææ, Genes. 29. vers. 17. alios staturæ proceræ & robustæ veluti gigantes Num. 13. vers. 34. alios humilis & depressæ, ut Zachæum, Luc. 19. vers. 3. Hæc corporis efformatione quilibet acquiescere debet, neque enim lutum dicit figulo, cur me sic fecisti?

Li 3

Rom.

Rom. 9. v. 20. & si vel maximè Zachæolus aliquis in angulo federet, miris se modis ex-crucians, quomodo vel unum digitulum staturæ suæ adjicere posset, nihil tamen efficiet: Ita curæ hominum sunt inanes. Deus enim cuique distribuit sua dona, & talentum dedit, quo negotietur, Matth. 25. v. 15. Ultra hoc si plura desiderat, non contentus his, quæ per ordinarios officii labores Deus ipsi concessit, amittet etiam id quod habet, Jac. 4. v. 2.

2. *Supervacanea.* Nam Deus Pater novit, quibus indigeamus. Si igitur scit, quia omniscius est, & vult, quia Pater est, & potest, quia omnipotens est, cur anxiam sollicitudine corda nostra gravabimus; An non satis est, quod Deus Pater curam gerit pro nobis? Filii & servi nil curant, sed faciunt, quæ sua sunt, cætera parentibus Dominisque committentes: Nos sumus filii & servi magni Jehovæ, quin igitur curam sustentationis nostræ ipsi relinquimus? Si enim nos qui mali sumus, filiis nostris bonam damus, quantum magis Pater cælestis dabit, quæ petierimus? Luc. II. vers. 13.

3. *Ethnica.* Hæc omnia gentes inquirunt, inquit Christus. Ex Christianis igitur Pagani fiunt, quicunque divitiis nimium inhiant. Sicut enim gentiles, quia spem non habent vitæ alterius, de bonis in hoc seculo cumulandis tantum cogitant, & si quid acquisiverunt, non benedictioni divinæ, sed suæ industriæ & prudentiæ acceptum ferunt: Idem faciunt avari, proinde scædus, quod in baptismo cum Deo inierunt, abnegant, & à Deo turpiter deficiunt. Ita nimirum scænus pecuniæ fit funus animæ, juxta Leonem, & dum lucrum faciunt in arca, damnum reportant in conscientia, sicut Augustinus loquitur. Vide etiam 1. Tim. 6. v. 9.

Imò ne qdam dei gentiles Mammonismo de-
diti fuerit, & omni tur eos morabioris cu p lu-
max nam devenerunt, ut agerent mundanar
opum vanitatem. Vid. Excerpt. sub tit. *De Mammonismo.*

De Secundo.

Fuit Mammonismus, sequitur *Christianismus*, qui describitur 1. *κατὰ θεόν, ubi facienda, & 2. κατὰ ἄνθρωπον, ubi fugienda* consideranda veniunt

Facienda quod attinet, complectitur illa Christus brevi aphorismo, qui duobus membris absolvitur, ut sunt:

I. *Præceptum.* Nam quærite, inquit, quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus.

Duo jubemur quærere. Primò *regnum Dei.* Per regnum Dei intelligitur hoc loco regnum gratiæ & regnum gloriæ. Regnum gratiæ in eo consistit, quod Christus nos vocat ad communionem Ecclesiæ suæ, regit nos Spiritu suo Sancto, accendit in cordibus nostris veram Dei agnitionem, confert nobis bona cælestia, remissionem peccatorum, gratiam Dei, inhabitationem Spiritus Sancti &c. Regnum gloriæ verò est promissa vitæ æternæ possessio. Hoc Regnum Dei dicit Christus primùm omnium esse quærendum, hoc est, de eo ante omnia debemus esse solliciti, quomodo in hac vita possimus Deo reconciliari, & tandem ad Ecclesiam triumphantem in cælis pervenire, ut simus filii Dei, & hæredes vitæ æternæ. Ibi demum erit nostrum *πολίτευμα*, Philipp. 3. vers. 20. quando Christus regnum tradet Patri, & pedibus suis omnes inimicos suos subjiciet, ipse verò erit omnia in omnibus, 1. Cor. 15. vers. 28. Secundò *justitiam Dei* per quam non intelligitur justitia ea, quæ Deus in se suaque essentia justus est, hanc nemini communicat, Esa. 42. vers. 8. Sed ut Paulus explicat, Rom. 3. vers. 22. justitiam per fidem Jesu Christi in omnes & super

super omnes qui credunt in eum. Vocatur hæc justitia Dei, Rom. 10. vers. 3. quia est ex Deo, Philipp. 3. v. 9. hoc est, à Deo donatur & imputatur credentibus in Christum, Rom. 4. v. 5. Ex illa fidei justitia oritur justitia operum, quia fides si vera sit, ac viva, efficax est per charitatem, Gal. 5. v. 6. & facit, ut omnes illi, qui Christo adherent per fidem, crucifigant carnem cum suis affectibus & concupiscentiis, Gal. 5. vers. 24. & in hoc seculo, sobriè, justè & piè vivant, Tit. 2. vers. 12. Tandem sequetur justitia, consummata in vita æterna, ubi Deum agnoscemus, & diligemus perfectè absque ulla peccati labe, 2. Petr. 3. vers. 13.

Vultis igitur consequi regnum Dei, justitiam etiam Dei queratis oportet, quæ unicuique medium est, per quod regni Dei confortes reddi possumus, hoc fit

1. *Verbum diligenter audiendo.* **Ex auditu enim fides**, Rom. 10. v. 17. **ex fide justitia**, Rom. 5. v. 1. ex justitia regnum Dei, Roman. 14. v. 17. qui verò boves, agros, uxorem, hoc est, terrena præferunt vocationi ad spiritualem cœnam verbi & Sacramentorum, cœlestem etiam cœnam non gustabunt, Luc. 14. v. 18. 19. 20.

2. *Terrena despiciendo*, Col. 3. vers. 1. 2. Ubi enim thesaurus noster, ibi Cor, Matth. 6. vers. 21.

3. *Voluntatem Dei faciendo*, Matth. 7. v. 21. Hæc autem est voluntas Dei, ut (1) pœnitentiam agamus, **Ezech. 18. v. 23. 33. v. 11.** (2) ut in Christum credamus, **Joh. 6. v. 40.** (3) ut fidem operibus bonis demonstremus, 1. Thess. 4. v. 3. 1. Joh. 4. 21.

II. *Promissum*, quod his verbis continetur: Et hæc omnia adjicientur vobis. Omnia videlicet, quæ ad victum & amictum,

adeoque ad vitæ hujus sustentationem pertinent. **Hæc omnia** Dens adjicere vult, quasi *περὶ δίκην*, ut græca vox innuit, **als sine quaerab** / si modò regnum & justitiam ejus ante omnia queramus & indagemus. Equipollentes promissiones vide Lev. 26. v. 3. seqq. Deut. 28. v. 1. seqq. Esa. 1. v. 19. 1. Tim. 4. 8.

Licet enim pii in hac vita tantos thesauros plerumque non habent, quantos Mammonæ servi possident, tamen forte suâ contenti vivunt, & pacatâ gaudent conscientia, quæ magna pars est felicitatis terrenæ in hac vita. Non enim de eo quisquam vivit, quod bona multa possidet, inquit Christus Luc. 12. v. 15. melior est buccella sicca cum pace, quàm domus plena victimis cum jurgio, inquit Salomo, Prov. 17. v. 1.

Hæc facienda sunt. Videbimus etiam *fugienda*, quæ v. 34. Christus admonitioni suæ breviter subjungit, ut sunt

1. *Angor animi*, quando variis cogitationibus & curis aliquis se macerat de futuro laborum suorum eventu, & Deo diffidit nō expectans in debita patientia benedictionem sibi & omnibus in pietate perseverantibus promissam. Hæc Cura & sollicitudo magna animi carnificina est. Nam mens occupata terrenis curis, semper est in angustiis, inquit Bernhardus, & quia caput melancholicum solet esse Diabolorum balneum, testatur sæpe experientia, quid sollicitudo ista operetur, nimirum mortem & æternam perditionem. Ergo tristitiam non desinimæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo, &c. Sir. 30. v. 22. 23. seqq.

2. *Cura crastini*. Nam solum præsens in manu nostra positum est, non præteritum neque futurum. Illud abiit, hoc an eventurum sit, incertum est. **Israelitis mandatum**

tum

tum erat à Deo, ut manna colligentes tantum colligerent, quantum singulis diebus ad alimentum ipsis sufficiebat. Qui autem de crastino solliciti plus colligebant, nihil proficiebant, computruit enim & vermicibus scaterere cepit, Exod. 16. v. 16. seqq. Ita laboribus vocationis suæ quilibet fideliter incumbat, Deus non denegabit incrementum, sed tantum largietur, ut singulis diebus alimentum ipsi suppetat. In præsentem igitur cura quæ tua sunt, & reliqua omnia Deo committe. Qui hodie procuravit, procurabit etiam cras. Nam Jesus Christus heri

& hodie, idem & in secula, Ebr. 13. v. 8. unde in oratione Dominica non abundantiam divitiarum, quæ in multos annos sufficiant, sed panem quotidianum nos petere jubet, Matth. 6. v. 11.

Orate igitur cum Salomone Prov. 30. v. 8. 9. paupertatem & divitias ne dederis mihi, sed tribue tantum victui meo necessaria, ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus, furer, & peccem in nomen Dei mei. Hæc operetur in nobis Christus Jesus, Amen.

Dominica XVI. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 7. v. 11. 16.

MAGNUM miraculum est, quod Elias Propheta perpetravit in Sarepta Oppido, dum filium unicum hospitiæ suæ, quæ vidua erat, precibus suis à morte ad vitam revocavit. Cujus miraculi fama per omnes mox Sidoniorum fines divagata incolas procul dubio in admirationem & stuporem rapuit, 1. Regum 17. v. 17. seqq.

Sed longè majus tamen & illustrius est, quod cælestis Elias Christus Jesus in oppido Nain haud procul à Capernaum sito perpetravit, ubi viduæ alicujus filium unicum defunctum, & funerali processu jam ad sepulchrum elatum, verbo omnipotente & vivifico à mortuis suscitavit, suscitatumque matri suæ reddidit, ad quod miraculum tota Galilæa cum circumjacentibus regionibus obstupuit.

Nos absque ulteriori verborum circuitione miraculum ipsum contemplantur:

I. Pompam funeris lacrymabilem.

II. Adventum Christi exoptabilem.
III. Applausum populi memorabilem. J.J.

EXEGESIS.

IN fimbriis superhumeralis, quo Pontifex induebatur, dependebant tintinnabula auri, ut quando Pontifex ingrederetur in sanctuarium, vel ex eo egrederetur, audiretur sonus ejus, nec moreretur, Exod. 28. v. 33. seqq.

Omnes verè pii sunt spirituales coram Deo Sacerdotes, Apoc. 1. v. 6. regale sacerdotium, 1. Pet. 2. v. 9. quamdiu igitur ingrediuntur & egrediuntur coram Domino, hoc est, toto vitæ suæ tempore, in ora vestimenti sui gestare debent tintinnabula bene sonantia, ut de fine vitæ admoneantur, & perpetuò sonet in auribus & cordibus ipsorum illud Siracidis c. 7. v. 40.

Quicquid agis prudenter agas & respice finem.

Quia

Quia verò aures nostræ ad sonum illorum tintinnabulorum ferè obsurdescunt, & plerique in quotidiana consideratione mortalitatis suæ non multum diligentia impendunt, idèò Deus certis funiculis tintinnabula illa impellit, & exempla mortalitatis quotidie nobis ob oculos ponit in aliis, qui nobiscum heri comederunt & biberunt, hodie verò ad sepulturam efferuntur, & ex sepulchro quasi nobis tacitè occurrunt: Hodie mihi, cras tibi, Sir. 10. v. 12.

Tale exemplum proponitur nobis in hodierno Evangelio, ubi pompa funeris Christo obviafle dicitur, quam lacrymabilem reddit

Notabilis locus. Nam Civitas erat amœnissima sita in convallibus Hermon & Thabor, quibus David valde delectatus est, Pl. 42. v. 7. nihilominus mors etiam ibi grassatur. Videtis ergò vos mei, nullum locum tam pulchrum & firmum esse in hoc mundo, ut mors eò non penetret, est enim via universæ carnis, Jos. 23. v. 14. & æquo pulsat pede pauperum tabernas regumque turres, imò per fenestras ascendit, & ingreditur domus impiorum, Jer. 9. v. 21.

Huc pertinet vocula ecce, quæ attentionem nostram acere voluit Evangelista, ut mortalitatem nostram quotidie consideremus. Nihil enim sic revocat à peccato, quàm frequens mortis meditatio, inquit Augustinus. Inducit illa ad rerum mundanarum contemptum, Genes. 25. vers. 32. & præsentissimum remedium est superbæ, Sirac. 10. v. 9. seqq. & avaritiæ, 1. Timoth. 6. v. 7. & luxuriæ, Luc. 21. v. 34. & invidiæ, Job. 14. v. 21.

2. *Adolescens defunctus*, qui describitur à relato, quod fuerit filius unicus matris suæ. Unde apparet, quod mors non attendat vel juventutis florem, vel paren-

tum amorem, sed absque ullo discrimine juvenes & senes falce suâ demetat. Hoc antiquum testamentum est, Sirac. 14. v. 12. 18. moritur simul parvus & magnus, Job. 3. v. 19. dives & pauper, Psalm. 49. v. 3. stultus & sapiens, ibid. v. 11. doctus & indoctus, Eccl. 2. v. 16. Rex & Grex, Pl. 49. v. 3.

Hoc probè notent juvenes & virgines, ne in pulchritudine & juventute sua nimium confidant, nam omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus sicut flos graminis, Esa. 40. v. 6. quod manè viret, & vesperi marcescit, Pl. 90. v. 6. memento igitur Creatoris tui in juventute tua, priusquam venient dies mali, & anni appropinquabunt, de quibus dixeris: non placent mihi, Eccl. 12. v. 1.

3. *Vidua planctus.* Vidua miseriarum omnium commune quasi receptaculum est, hinc Scriptura in usu habet, quando afflictissimum Ecclesiæ statum describere instituit, ut viduæ eandem conferat, Esa. 54. v. 11. Thren. 1. v. 1. & 5. v. 3. & David, Pl. 109. v. 9. mala plurima hostibus imprecatus subjungit: fiant filii ejus orphani & uxor ejus vidua. Vir enim caput est mulieris, Ephes. 5. vers. 23. qui quando moritur, caput moritur, & vidua jacet instar amputati trunci, à quo ligna quilibet colligere gestit, & incurvate, inquit, ut transeam, Es. 51. vers. 23. patientiâ igitur hinc opus est, ut in Deo sperent, & cum Hanna in precibus & jejuniis perseverent, Luc. 2. vers. 37. non lascivientes, otiosæ, garrulæ, &c. tales enim viventes mortuæ sunt, 1. Timoth. 5. v. 5. 6. tunc habebunt Deum alimentorem, Deut. 24. vers. 19. liberatorem, Pl. 68. v. 6. & 146. v. 9. vindicatorem, Exod. 22. v. 22. seqq.

4. *Lugentium Comitatus.* Nam multa Civitatis turba erat cum ea, inquit Evangelista.

Laudabile hoc exemplum est, quo docemur, quomodo funera defunctorum curanda sint. Licet enim in casu necessitatis sub bello & persecutione facilis sit iactura sepulchri, tamen monemur in scripturis, ut si fieri possit, defunctos nostros honestè sepeliamus, Sir. 38. v. 16. fuerunt enim dum vixere templa Spir. S. 1. Cor. 3. versic. 17. participarunt corpus & sanguinem Christi, 1. Cor. 10. v. 16. membra illorum fuerunt arma iustitiæ, Rom. 6. v. 13, per quæ Deum in corporibus suis glorificarunt, 1. Cor. 6. vers. 20. & tandem in extremo die glorioso corpori Christi *σύνμορφά* erunt, Phil. 3. v. 21. æquum igitur est, ut decenter sepeliantur. Hoc Deo gratum est, qui honestam sepulturam premii loco promisit, Gen. 15. v. 15. 2. Reg. 22. v. 20. & econtra instar maximæ pœnæ reputat sepulturæ defectum, Jer. 22. v. 19. 1. Reg. 22. v. 37. 38. 2. Reg. 9. v. 37.

Ad hanc sepulturæ honestatem pertinet etiam comitatus frequentia, ut funera in spectabili pompa deducantur. Exempla vide Gen. 50. vers. 7. 2. Sam. 3. v. 31. Johan. 11. v. 19. Hoc requirit 1. mandati auctoritas, Rom. 12. v. 15. 2. Christiana charitas, 1. Corinth. 13. vers. 8. 3. Consequens utilitas, Eccl. 7. v. 3. seqq.

De Secundo.

Sequitur pars altera, quæ *adventus Christi* describitur, circa quem tria potissimum consideranda veniunt:

1. *Compassio.* In Græco est *ἐσπλαγχνίζω*, quod intimis misericordiæ visceribus ad conspectum viduæ hujus commotum esse indicat. Ne putes igitur Christum ignorare dolores & agonestuos. Videt invisibilis, nec videt tantum, sed miseretur etiam, Psalm. 103. v. 13. Esa. 49. v. 15. Jer. 31.

v. 20. non enim talem habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed tentatum per omnia, sicut nos, tamen absque peccato. Accedamus ergo eam fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, & auxilium inveniamus in tempore opportuno. Ebr. 4. v. 15. 16.

2. *Consolatio*, quia viduam erigit, & dicit: noli flere: Lægendi utiq; sunt mortui, sed piè, & moderatè, Sirac. 38. v. 17. seqq. non quemadmodum Ethnici solent, qui spem non habent, 1. Thess. 4. v. 13 nam spiritus tristis exsiccat ossa, Proverb. 17. vers. 22. & summa plaga est mæror animi, Sirac. 25. v. 18. adde Proverb. 25. v. 20. Sirac. 38. vers. 19. semper igitur vox illa Christi personæ in auribus nostris. Quando in cruce versaris, noli flere, Christus tecum est, Psal. 91. v. 15. moriuntur tibi liberi, parentes, uxor, &c. noli flere, justorum animæ sunt in manu DEI, nec cruciatus illos attingit amplius, Sapient. 3. v. 1. In agone constitutus es ipse: noli flere, tempus beatæ emigrationis imminet, jamjam anima deportabitur ab Angelis in sinum Abrahæ, Luc. 16. vers. 22. ubi mæror omnis in gaudium vertetur, Joh. 16. v. 20. & Christus ipse lacrymas tibi absterget, Apoc. 7. v. 17.

3. *Resuscitatio*, cujus hîc describitur

1. *Modus*, qui consistit

1. *In tactu.* Nam accessit, inquit Evangelista, & locum tetigit. Hoc idèd fecit, ut omnes corporis sui partes sanctas & vivificas esse ostenderet, quoniam enim caro ejus facta est propria verbi omnia vivificantis propterea vivificata est ipsa, tollitq; mortem & corruptionem, inquit Theophylactus, Eadem vi tanger olim oculos nostros in extremo die, & prodibim⁹ vivi, Ezech. 37. v. 12.

2. *In*

2. *In affatu.* Nam adolescens ait, dico tibi, surge. Quibus verbis demonstrat se esse resurrectionem & vitam, Johan. 11. v. 25. & claves habere mortis & inferni, Apoc. 1. vers. 18. unde Augustinus, nemo inquit, tam facile excitat è lecto, quam Christus è sepulchro. Nam mors coram ipso somnus est, Matth. 9. vers. 24. ita in novissimo die extollet vocem suam & dicet: surgite mortui, venite ad iudiciam, statim omnes qui in monumentis sunt, resurgent, Joh. 5. v. 28. 29. Dan. 12. v. 2.

Negent Epicuræi, Sap. 2. v. 2. rideant Philosophi, Actor. 17. v. 32. impugnent Sadducæi, Actor. 4. v. 2. nobis fides hæc indubitata est, utpote quæ duabus columnis firmissimis innitur, potentia scilicet Dei, & verbo in Scripturis manifestato, Matth. 22. v. 29. Potentia Dei infinita est, quæ vocat ea quæ non sunt ut sint, Rom. 4. v. 17. ex nihilo hominem creavit, quidni ex mortuis resuscitaret? facilius enim est reparare quam creare, inquit Augustinus. Coram Deo nihil impossibile, Luc. 1. v. 37. Verbum ejus certò certius est, 1. Reg. 8. v. 56. atqui dixit Esa. 26. v. 19. dixit Joh. 5. v. 28. 29. dixit Joh. 11. v. 25. dixit Joh. 6. v. 54. Ergò nullum ex his verbis Christi in terram cadet, cælum & terra præteribit, sed verbum ejus non præteribit, Luc. 21. v. 33. Hoc fundamento innixi cum Jobo dicere possumus: Scio quod Redemptor meus vivit, &c. Job. 19. v. 25.

2. *Effectus*, qui triplex, nam mortuus

1. *Se se erigit:* Ita in novissimo die erigent se mortui, & de sepulchris incorruptibiliter prodibunt, cujus rei typum habemus egregium, Ezech. 37. per tot.

2. *Loqui incipit:* Ita nos coram throno Dei magnalia divina celebrabimus in seculum, Apoc. 4. v. 11.

3. *Matrem reficit.* Christus enim resuscitatum adolescentem matri suæ restituit, inquit Evangelista: Ita quoque in die iudicii fiet ἀνοικτάς αἰσῆς πάντων, Actorum. 3. vers. 21. tunc cum fratre soror, nati cum patribus ibunt. Neque enim mors separabit nos à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Roman. 8. v. 38. 39. Hoc solatio utitur David, 2. Sam. 12. v. 23. & Macabæa, 2. Macc. 7. v. 22. 23.

De Tertio.

Restat populi applausus, qui valde memorabilis est:

1. *Ratione stuporis.* Nam accepit omnes timor, inquit Evangelista. Hoc ipso docet nos plebecula, quod signa & miracula videntes non susque deque illa habere, sed cordi imprimere, & pœnitentiã ex illis meditari debeamus. Qui enim hîc non stupet, quando Deus miracula facit in cœlo & in terra, ut iram suam nobis ostendat, stupebit olim cum hospite illo, qui veste nuptiali non erat indutus, & in exteriores tenebras conjicietur, Matth. 22. v. 13.

2. *Ratione tenoris.* Nam glorificabant Deum dicentes: Propheta magnus surrexit inter nos, & Deus visitavit populum suum. Quibus verbis depredicant beneficia sibi exhibita, quod nimirum Deus gratiosa visitatione populum suum dignatus, Prophetam illum magnum excitaverit, de quo Moses Deut. 18. v. 15.

Erat tum temporis status Judæorum miserimus. Nam sceptrum amiserant, & à tempore Malachiæ Prophetam nullum habuerant, sed in cathedra Moïsi sedebant falsi Doctores, qui rescindebant verbum Dei per traditiones suas, Marc. 7. v. 13. & populus erat sicut oves nō habentes pastorem,

rem, Marc. 6. v. 34. proinde gaudent hic, tempus adesse, quo Deus populum suum visitare, & Prophetam tam diu desideratum excitare dignatus sit.

Imitemur hæc vestigia, dilecti fratres. Deus etiam nos visitavit mittendo Filium, & adhuc visitat suam bonitatem quotidie, dum non solum annum coronat bonitate sua, Pl. 65. v. 12. Sed etiam Ecclesiam dat Apostolos, Prophetas, Pastores & Doctores, Eph. 4. v. 11. agnoscamus igitur hoc beneficium, & Deum nos visitantem corde fideli excipiamus. Stat adhuc ad ostium & pulsat, si quis audierit vocem ejus & aperuerit januam, intrabit & coenabit cum illo, Apoc. 3. v. 20.

3. *Ratione rumoris*, qui exiit in omnem Judæam, & universam finitimam regionem.

Hic enim est usus miraculorum Christi, ut non tantum profint illis, in quibus perpetrata sunt, sed ut fructus eorum ad alios etiam redundet, & omnes homines certitudinem doctrinae Christianae inde perspiciant, cujus caput est, quod Christus sit verus Messias & Dei Filius, qui in plenitudine temporis carnem humanam assumere & talia miracula edere debebat, juxta vaticinium Esa. 35. vers. 5. confer Matth. 11. v. 5.

Discimus hinc, quando Deus nobis ali- quod insigne beneficium exhibet, quod illud non celare, sed grato animo dilatare & concelebrare debeamus, ut & alii audiant, & ad gratiarum actionem instigentur, quod pertinet admonitio Raphaelis, Tob. 12. v. 7.

Dominica XVII. post Trinitatis.

Evangelium Luc. 14 v. 1. 11.

Cum Aaron baculum suum projiceret ex Dei mandato, in serpentem conversus est. Magi fecerunt idem, sed serpens Aaronis devorabat serpentes eorum, Exod. 7. v. 10. seqq.

Christus ex mandato Patris in hunc mundum venit, ut voluntatem Patris nobis patefaceret, & miraculis etiam doctrinam illam confirmaret. Sed Pharisei invidabant ipsi hunc honorem, & baculos projiciebant, id est, non aperto Marte, sed per insidias & cuniculos ipsum aggrediebantur, spe fore, ut baculi serpentes fiant, & famam ipsius laderent, quam sibi apud omnes bonos conciliaverat: sed baculus Christi devoravit baculos eorum, ita non est prudentia, non est

sapientia, non est consilium contra Dominum, Proverb. 21. v. 30.

Exemplum habemus in hodierno Evangelio, ubi Pharisei ex composito constituerant quendam hydropicum, experturi scilicet, an Christus eum sanare velit, dilemmate hoc inter se fabricato, ut si sanare eum recusaret, in misericordiae vel impotentiae calumniam ipsi affricarent, si vero sanaret, ut sabbathi violatorem accusarent. Sed Christus retia sibi posita in adversariorum colulum retorquet, & ita defendit curationem hydropici, ut non invenient, quod respondere possint. Videbimus

I. *Convivium.*

II. *Mira-*

II. *Miraculum.*

III. *Colloquium.*

J. J.

EXEGESIS.

Absolon Davidis filius, quò injuriam ab Ammone fratre suo tum sibi, tum forori inprimis illatam ulcisceretur, epulum solenne instituit, & Ammonem invitavit, sed sub specie amoris merum odii & invidiæ venenum subdolè occultavit, ut quidem exitus docuit, 2. Sam. 13. v. 27. seqq. Tale convivium nobis etiam in prælecta pericope describitur, ubi considerandus occurrit

I. *Hospes activus*, qui convivium intruxit. Describitur ille

1. *Ratione professionis*, quod fuerit unus ex primoribus Phariseorum. Phariseus idem est quod divisus vel separatus, quia sectæ istius homines affectata sanctimonia se quasi ab aliis separabant, & justitiæ palmam omnibus aliis præcipere volebant, ut patet exemplo Luc. 18. v. 11. seqq. descripto. Hic die Sabbathi peractis sacris convivium instituit, ut Judæis familiare erat, sicut videre est Nehem. 8. v. 10. & Tob. 2. v. 2. & Christum inter alios etiam invitavit, quod planè non culpandum est. Convivia enim honesta instituire non est prohibitum, modo peragantur omnia in timore Domini, Tob. 9. v. 12. & modus servetur in cibo & potu. Sicut hic ad frangendum panem Christus invitatus esse dicitur, & Ahasverus Rex in suo Convivio neminem ad bibendum coëgit, Esther. 1. v. 8.

Hæc convivia habent suum usum, qui triplex:

1. *Honestæ recreatio*, Eccles. 2. v. 24.
2. *Amicitia plantatio*. Hinc pro singu-

lari benedictione Dei estimatur, quando vocat amicus amicum subter vitæam & ficum suum, Zach. 3. v. 10.

3. *Impiorum lucratio*, quo sine Christus ad publicanos & peccatores divertit, Matth. 9. v. 10. Luc. 19. v. 7.

2. *ratione intentionis*, quæ bona non est. Nam animo observandi Christum invitavit, ut in convivio, ubi omnia solent & dici & agi liberius, aliquid accipere possit, quod calumniando depraveret, & vel vitæ vel estimationi ejus insidias struat.

Observatores ejusmodi hodie multos invenias, qui sub specie singularis amicitia aliorum dicta & facta explicantur, ut calumniandi & condemnandi occasionem inveniant. De hoc filiorum seculi ingenio graviter conqueritur David Psal. 55. v. 22. exempla vide 1. Sam. 19. vers. 10. 2. Sam. 13. v. 27. 1. Macc. 16. v. 15. 16.

Fugiamus nos vitium hoc diabolicum. Nam in Christo Jesu veritas, Eph. 4. vers. 23. contra viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos, Ps. 55. v. 24. Væ enim qui potum dat amico suo, mittens fel suum & inebrians, ut aspiciat nuditatem suam, Hab. 2. v. 15.

II. *Hospes passivus*, qui Christus est. Hic quamvis consilia Phariseorum non ignorat, sciebat enim quid esset in homine, nec opus habebat ut quis testimonium perhiberet de homine, Johan. 2. v. 25. non tamen renuit venire, sed prompto accedit animo, nimirum voluit hæc ratione occasionem quærere conversandi cum Phariseis, eosque lucrificandi, ut tanquam Evangelicus Pastor ubique rete suam panderet, cujus proprietates est, relinquere 99. oves in deserto, & vel unicam aberrantem & ægotantem reducere, Luc. 15. v. 4.

Videmus hic quatenus cum hæreticis & impiis aliis conversari liceat. Certe Paulus talem conversationem, improbare videtur, 1. Cor. 5. v. 12. 2. Thess. 3. v. 14. itemque Joh. 2. Epist. v. 10. nec sine fundamento. Cum sancto enim sanctus eris, & cum perverso perverteris, inquit David Psal. 18. v. 26. 27. & Sirach. c. 13. v. 1. qui tangit picem, inquinabitur. Sed tamen sciendum est, quod Christianus quilibet duplicem quasi vitam agat. Unam Ecclesiasticam juxta Christianismum in doctrina, fide, usu sacramentorum, &c. alteram Politicam in quotidiana conversatione cum hominibus, quoad cibum, potum, emtiones, venditiones & alios contractus.

Quod priorem vitam attinet, non debet homo pius & orthodoxus cum impio & idololatra communicare, juxta admonitiones Pauli supra citatas, ne ob buccellam panis, ob potiunculam vini, aut speciosi alicujus lucelli veritatem reticere, & ad versatis pulvinaria supponere videatur, Ezech. 13. v. 18. Sic Christus cum Phariseis quidem conversatus, non tamen ipsis adulatus est, ut patet, Matth. 12. v. 38. 23. v. 24. 33. seqq. Interim ratione societatis externæ cum impiis & à vera religione alienis conversari possumus, aliàs è mundo nobis foret exeundum, 1. Cor. 5. vers. 10.

De Secundo.

Fuit Convivium, sequitur *miraculum*, ubi considerandus est

I. *Hydropicus*, qui imaginem peccati & concupiscentiarum carnalium nobis ob oculos ponit.

Hydrops lethalis ille morbus ex eo oritur, quod per nimiam aqua ingluviem epas debilitatur, sanguis corrumpitur, & homo tan-

dem suffocatur: Ita peccatum est spiritualis illa hydropisis, in qua omnes concepti & nati sumus, Psal. 51. v. 7. quam omnes velut aquam imbibimus in utero, Job. 15. vers. 16. quam intus & in cute nostra circumferimus, ut nil quicquam boni in carne nostra habet, Romanor. 7. v. 18.

Hydrops continuam sitim conjunctam habet, quam infecti hoc morbo restinguere non possunt, sed quò magis bibunt, eò magis sitiunt: Sic voluptatibus carnalibus inescati nunquam iisdem expleri possunt, sed ab injustitia ad injustitiam delabuntur Rom. 6. v. 19. præsertim avari, 1. Tim. 6. v. 9.

Hydrops ventrem inflat, & totum corpus turgidum reddit, quod mortis præludium est: Ita peccatum & in primis superbia hominem inflat, Pl. 73. v. 7. sed ruina ponèsequitur, Prov. 14. v. 34. 16. v. 18.

Hydrops quando invaluit, incurabilis est, & omnem medicorum opem respuit: Ita peccatum humana virtute non deletur, sed solius Christi merito. Ego sum, inquit, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas, & peccatorum tuorum non recordabor, Esai. 43. vers. 35.

Mortificate igitur vos mei, concupiscentias vestras. Nam concupiscentia quando concepit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatum est, generat mortem, Jac. 1. v. 15.

II. *Medicus*, qui curam instituit. Hic Christus est Medicus ille magnus, Exod. 15. v. 26. & magister ad salvandum, Esai. 63. v. 1. quamprimum ille hydropicum videt, statim de auxilio cogitat, & ad Legisperitos & Phariseos ait: Num licet Sabbatho sanare? Cumque ipsi tacent, pergit ille & sanat hydropicum, prolixam subjungens apologiam,

giam, quâ factum hoc contra Phariseorum murmuraciones defendit.

Fuit igitur Cura Christi

I. *Sabbathica*, v. 1. & 3. unde colligitur, quod Sabbathum non prophanetur

1. *Operibus necessitatis*, exempli gratiâ, quando incendium oritur, vel, hostis irruit die Sabbathi, tunc licitum est ignem restinguere, & adversus hostes se armare, exemplo Maccabæorum, 1. Macc. 2. v. 41. Licitum etiam est tempore messis, quando fruges propter continuas pluvias periclitantur, die Solis, si forsan ille sudus esset, post cultum Deo præstitum, colligere & in horrea convehere. Ita discipuli Christi spicas colligebant in fame, quos ille contra Phariseos defendit, Matt. 12. v. 1.

2. *Operibus charitatis*, quæ in proximi utilitatem fascipiuntur, ut sunt benefacere, Matth. 12. v. 12. animam salvare, Marc. 3. v. 4. asinum aut bovem proximi è puteo liberare, Luc. 14. v. 5. ægrotos visitare, viduas & pupillos sublevare &c. hic cultus est immaculatus, Jac. 1. v. 27.

3. *Operibus pietatis*, quæ ad cultum divinum pertinent, ut sunt: Verbi divini prædicatio, Sacramentorum administratio, eleemosynarum erogatio. Cætera verò opera servilia, quæ sunt lucris causâ, & cultum divinum impediunt die Sabbathi omitenda sunt, Lev. 23. v. 7-8. aliàs Deus mittet ignem in portas nostras, qui devorabit domos, Jerem. 17. v. 27. festivitates nostras in luctum convertet, Amos. 8. vers. 10. terram exilio vastabit, & captivitate vindicabit, Lev. 26. v. 35. seqq. quod Israelitis evenit, 2. Chron. 36. v. 17. seqq.

II. *Majestatica*, si spectetur

1. *Miraculosa sanatio*. Nam in expectato responso Phariseorum tangit & sanat hy-

dropicum, est enim Dominus Sabbathi, Marc. 2. v. 28. & quamvis solo verbo & nutu ipsum sanare potuisset, ut paralyticum Centurionis servum, Matt. 8. v. 13. & alios, tamen hîc manum extendit, & tangit patientem, ut ostenderet miracula sua esse *θεαυδεια* *εργειας*, operationes Dei vitiles, quas non seorsim à carne, sed in ipso suo corpore faciat, ut Athanasius loquitur. Non legitur rogasse Christum hydropicus, nihilominus ipsum sanat. Quid faciet igitur à nobis rogatus? Certè pronior est ad dandum, quàm nos ad accipiendum, unde Sol justitiæ vocatur, Mal. 4. v. 2. & quemadmodum sol nō potest non lucere: Ita Christus non potest non misericordiæ suæ radios spargere, sed singulo mane, sicut sol oriri solet; Thren. 3. v. 23.

2. *Apologetica defensatio*. Quia enim perspiciebat calumnias Phariseorum, quibus factum illud tacite damnabant, & tanquã Sabbathi violatorem ipsum accusabant, apologiã statim subnectit, & quis, inquit, vestrum est, cui asinus aut bos in puteum cadat & nō continuo extrahat illum die Sabbathi? Si igitur licitum est bovem aut asinum de vita periclitantem servare & extrahere die Sabbathi, quidni hominem curare liceat? Cum homo non propter Sabbathum, sed Sabbathum propter hominem, Marc. 2. v. 27.

Nos discimus hinc, quod brutis etiam animantibus opera humanitatis exhibenda sint, sicut Judæis in lege præceptum erat, ut proximi asinum aut bovem aberrantem in viam reducant, aut sub onere jacentem erigant, etiam cum dispendio proprii commodi, Exod. 23. v. 4. 5.

Quid respondebunt igitur mancipia illa Diaboli, qui Satânico livore perciti, oves, boves, sues, equos, &c. proximi, vel fustibus excipiunt, tundunt, pungunt, vulnerant,

rant, &c. vel etiam beneficiis perimunt? Certè contra quintum præceptum peccant. Quod enim jumentis proximi damnum intulerunt, ipsi proximo libentius intulissent. Homicidarum igitur pœnam reportabunt, Apoc. 21. v. 8.

3. *Phariseorum obitatio.* Tantam vim habet apologia Christi, ut ne gry quidem contra proferre habeant Pharisei, sed planè obmutescunt, & silentio suo se convictos esse demonstrant. Unde divina Salvatoris nostri elucescit sapientia, quâ dissipat consilia astutorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant, Job. 5. v. 12. 13.

Trahamus hoc in nostram Consolationem, quando ab adversariis nostris astutissima adversus nos consilia cudi animadvertimus. Qui in altis habitat, deridet eos, Ps. 2. v. 4. nobiscum est Immanuel, Esa. 8. v. 9. 10.

De Tertio.

Superest, ut colloquium etiam convivale, die scõne Gastpredigt / contemplemur, ubi duo in primis notanda occurrunt:

1. *Stimulus occasionis*, ambitio nimirum Phariseorum & legisperitorum, quâ primos accubitus & loca honoratiora eligebant. Hoc ubi Christus animadvertit, ad humilitatem eos hortatur.

Instituit quidem Deus hunc ordinem in vita communi, ut quidam sint inferiores, quidam verò superiores, est enim Deus ordinis, 1. Cor. 14. v. 33. & vult, ut unus alterum honore præveniat, Rom. 12. v. 10. Omnibus tamen tam superioribus quàm inferioribus commendata debet esse humilitas, ut nil fiat per contentionem aut inanem

gloriam, sed ex modestia alium quisque præstantiorem se existimare debet, Phil. 2. vers. 3.

Honorandi utique sunt, quos Deus vel ratione officii, vel etiam ratione donorum supra alios extulit, Rom. 13. vers. 7. 1. Tim. 5. vers. 17. sed vicissim illi, qui officio vel donis sunt superiores, non abutantur honore illo ad superbiam, sed cogitent, officium divinum & dona Dei in ipsis honorari, propter quæ nemo superbiere debet, Jer. 9. vers. 23. 24. multò minus ex stulta quadam *φιλαυτιᾳ* primos accubitus ipsi eligant, sed expectent, Lev. 19. vers. 32.

2. *Regula instructionis*, quâ commendat

1. *Vanitatem ambitionis*, vers. 8. 9. Qui enim locum occupat sibi non competentem, postea cum ignominia surgere & cedere jubetur. Ne igitur magnifices te coram Rege, & in loco Magnatum ne steteris. Melius est ut dicatur tibi, ascende huc, quàm ut humiliet te aliquis coram Principe, & videant oculi tui, Prov. 25. v. 6. 7.

2. *Vtilitatem humiliationis*, v. 10. Qui enim honoratioribus loca superiora capessenda relinquit, & inferius occupat, honorem reportabit ab omnibus discumbentibus, qui ipsum quoque ad superiora subsellia invitabunt, dicentes: Amice, ascende superius, honor enim honorantis est non honorati, hinc Salomo, Prov. 29. v. 23. superbum sequitur humilitas, at humilem spiritu suscipiet gloria.

3. *Æquitatem retributionis*, vers. 11. Omnis qui se extollit, humiliabitur, & qui se humiliat, extolletur. Fugiamus igitur superbiam, quæ lapsum præcedit, Prov. 16. v. 18. & humilitati studeamus, quæ Dei favorem conciliat, Sir. 3. v. 20. 1. Pet. 5. v. 5.

Dominica XVIII. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 22. vers. 34. 46.

IN arca fœderis asservabantur duæ tabulæ Moſis, & urna aurea, quæ manna continebat, Ebr. 9. v. 4.

Præſens Evangelium eſt inſtar arcæ fœderis, quia duo continet præcipua religionis noſtræ capita, quibus totus noſter Chriſtianismus & ſalus inde dependens innititur.

1. Doctrina de lege, cujus ſumma eſt, ut diligamus Deum toto corde, totâ animâ, totâ mente, & proximum ſicut nos ipſos. Hæc dilectio eſt impletio legis, Rom. 13. v. 10.

2. Doctrina de fide, quæ Chriſtum nobis commendat per manna præfiguratum, Johan. 6. v. 33. Dominum & Filium Davidis, in quo uno tota nobis ſpes & ſalus recondita eſt, Act. 4. v. 12. Quod enim impoſſibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, præſtitit Deus per Filium, ut juſtitia legis in nobis impleretur, Rom. 8. v. 3.

De utroque pauca dicemus, conſideraturi

- I. *Summum legis præceptum. ſ. Summâ legem.*
- II. *Chriſti perſonam & officiunt, ſ. ſimam credentem.*

J. J.

EXEGESIS.

LEvitis olim præcepit Deus, ut in altari holocauſti ignis perpetuò colluceret, neque unquam deficeret, Levit. 6. v. 9. Vetus hæc figura nihil aliud notat, quàm inter cætera Legis Evangelicæ præcepta hoc iuprimis eminere, quo Deus ſacrum charitatis ignem in ara cordis jugiter ardere & lucere voluit, ut ipſe Chriſtus docet in pri-

ma parte prælecti Evangelii, ubi Chriſtus legisperito cuidam ad quæſtionem de maximo legis præcepto reſpondet; Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc eſt primum & maximum præceptum. Secundum autem ſimile huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis tota lex & Prophetæ pendent.

Habemus in his verbis

I. *Opponentem.* Ubi conſideranda veniunt

1. *Anſa*, verſ. 34. quia nimirum audiverant Pharifæi, quod Sadducæis os obtuſaſſet, ideò ad vindicandam hanc injuriam conveniunt.

Sub hac imagine indefeſſum Diacoli oſidium erga Chriſtum, & fideles ipſius aſſeclas nobis depingitur. Tentârunt Chriſtum, paulò ante Pharifæi quæſtione de cenſu Cæſari tribuendo, Matth. 22. v. 17. quibus cum pudore relegatis illo ipſo die adeunt, ipſum Sadducæi, proponentes ipſi quæſtionem de reſurrectione mortuorum, ibid. v. 23. ſeqq. ſed horum ora poſtquam ſufficienter obſtruſiſſet, ecce iterum inſurgunt adverſus eum Pharifæi, & arduam de ſummo legis mandato quæſtionem ipſi proponunt, uſque adeò fidelis eſt Satanas in tentandis & exagitandis genuinis Chriſti diſcipulis. Non ergò mitum nobis & inſolens videatur, cum adhuc hodie ſchiſmaticorum hæreticorum falſorumque fratrum agmina pios & fideles Chriſti miniſtros ex utroq; latere dictis, ſcriptis, factis, per gloriam & igno-

miniam, per convitia & laudes invadere certimus, 2. Cor. 6. v. 7. 8. non sumus meliores Apostolis, qui adhuc viventes nō sine dolore viderunt everfionem Ecclesiarum, quas ipsi plantaverant suo ministerio, scribit Lutherus. Manebit tamen Christus & tuebitur Ecclesiam suam contra omnes portas inferorum, Matth. 16. v. 18.

2. *Persona.* Evangelista vocat *νομιμα* legisperitum, qui Marco notante c. 12. v. 28. audierat Christum & Sadducæos simul disputantes, & viderat, quod Christus bene respondisset. Hunc dubio procal ob insignem legis scientiam adornant, ut quæstionem temporis valde tritam tanquam pomum contentionis in medium projiceret, de præcipuo legis præcepto, & Christum tentaret, id est, in sermone captaret, & publicè coram omnibus pudefaceret.

Unde apparet veram Christi Ecclesiam ab iis potissimum exagitari, qui specioso Catholicæ Ecclesiæ titulo gloriantur, & multis egregiis donis à Deo exornati sunt: Pharisei sedebant in Cathedra Moïsi, Matt. 23. vers. 2. arrogabant sibi clavem scientiæ, Luc. 11. v. 52. & jactabant se cæcorum duces, lumen eorum qui sunt in tenebris, eruditores insipientium, magistros infantium, habentes informationem cognitionis & veritatis per legem, Roman. 2. v. 19. 20. Primi igitur debebant esse, qui doctrinam Christi amplecterentur, sed contrarium docuit experientia. Cave igitur, ut scandalum tibi moveat pomposa malignantium Ecclesia. Sponsæ Christi decus internum est, Psal. 45. v. 14. non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes, & c. 1. Cor. 1. v. 26. 27.

3. *Materia,* quam sibi ad hanc disputa-

tionem selegit, de summo legis præcepto. Erat hoc tum temporis problema vexatissimum. Nam Judæi legem in præcepta & interdictiona dividerant. Præcepta numerabant trecenta sexaginta quinque, tot nempe quot dies in anno sunt. Interdicta verò ducenta & quadraginta octo. In tanto legum numero difficillimum videbatur præcisè determinare, quodnam esset mandatum maximum vel præcipuum. Valde enim discrepabant Doctores, partim ad sacrificia inclinantes, partim etiam traditionibus humanis nimium tribuentes, quod utrumque tamen à Deo rejicitur, Pl. 50. v. 9. 14. 21. Ef. 61. v. 8. Of. 6. v. 6. Ef. 29. v. 13. Matt. 15. v. 9. sperabant igitur Pharisei, se hac quæstione tale responsum elicituros, quod plebi diversum sentienti non satisfaceret.

Sicut igitur tum temporis varia erant schismata: Ita non miremur, si hodie adhuc super uno vel altero fidei articulo dissensiones oriantur, oportet ita esse, 1. Cor. 11. v. 19.

II. *Respondentem,* Christum scilicet, cujus responsio est

1. *Prompta,* quia enim in illo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi sunt, Col. 2. v. 3. longa meditatione non indiget, sed ad propositum *ζητημα* ex tempore respondet: Ita nos quoque veritatem non celemus, sed alacriter proloquamur & defendamus, parati semper ad satisfactionem poscenti rationem de ea, quæ in nobis est spe & fide, 1. Pet. 3. v. 15.

2. *Congrua.* Quia enim quæstio erat de lege, ad Legislatorem Moïsem hunc Phariseum remittit, & hoc ipso docet unumquemque fidei articulum ex sua propria fede, quam habet in Scripturis, decidendum esse. Hoc non faciunt Calviniani, dum ex cap. 6. Joh. articulum de S. Cæna impugnant. Sed

Sed infelici Marte, quia Concio illa præcessit institutionem Cœnæ toto anno, & proinde verbis institutionis nihil præjudicare potest. Ad sedem igitur revocandi sunt advertarii, verba institutionis sunt regula, quam qui sequuntur, pax super illos & misericordia, Gal. 6. v. 16.

3. *Plena.* Moses duas à Deo tabulas accepit, quia duo sunt objecta primaria, quibus lex occupatur, Deus videlicet & proximus. Christus igitur satisfactorius adversario suo, nucleum quasi ex duabus hisce tabulis colligit, quo breviter complectitur

1. *Dilectionem Dei*, ex Deut. 6. vers. 5. ubi modus simul exprimitur, quomodo Deum diligere debeamus, nimirum

1. *Cordialiter*, vel ex toto corde, ne dividatur hoc inter Deum & creaturas, sed ipsi soli adhæreat, ut si quid præter ipsum diligamus, id tamen propter ipsum, sub ipso, in ipso, & juxta voluntatem ejus diligamus. Sicut enim vera mater infantem vivum dividi volebat, 1. Reg. 3. v. 26. ita Deus cœlestis Pater nullam cordis nostri partitionem admittit. Nam impossibile est duobus Dominis servire, Matth. 6. v. 24.

2. *Finaliter*, vel ex tota anima, quamdiu vivimus, & anima nostra cum corpore unita est. Nec enim sufficit incepisse, sed perseverandum est in amore usque ad extremum vitæ halitum, si finem fidei nostræ, æternam salutem consequi velimus, Matth. 10. v. 22. Apoc. 2. v. 10.

3. *Totaliter*, vel ex tota mente & omnibus viribus, ut omnes cogitationes animi in Dei honorem unice dirigantur, & omnia quæ intra nos sunt, sanctissimo nomini ejus benedicant, Psal. 103. v. 1.

Hoc mandatum de dilectione Dei Christus vocat primum & maximum:

1. *Ratione ordinis*, quia dilectio DEI præcedit dilectionem proximi. Deus enim est summum bonum, α & ω , principium & finis, Apoc. 1. vers. 8. propterea amor noster in ipso debet incipere, & in ipso etiam finire. Sicut enim avicula quidem interdum circumvolat, & mox huic, mox illi ramusculo insidet, sed requiem non invenit nisi in nidulo suo: Ità amatores Creaturarum subinde novum quid offendunt, quo se oblectent, sed quietem tamen solidam non inveniunt, nisi per amorem ad Deum se convertant, Psal. 84. v. 3. 4.

2. *Ratione ponderis*, quod certè magnum est, si spectes

1. *Dignitatem.* Nam mandato huic de dilectione Dei omnia reliqua mandata cedunt. Præcepit Deus honorare parentes, obedire Magistratui, &c. Sed si honor parentum vel obedientia erga Magistratum pugnet cum dilectione Dei, tum omnino illi cedere debet, Luc. 14. vers. 26. imò quælibet bona opera, si Deo placere debent, charitate condiantur oportet. Dare eleemosynam, est bonum opus: sed si non procedat ex charitate, sed ex studio aucupandæ gloriolæ humanæ, non est opus bonum, nec etiam DEO placere potest, 1. Corinth. 13. v. 3. est enim ipse charitas, 1. Johan. 4. v. 16.

2. *Perpetuitatem.* Fidei in vita æterna succedet visio, spei fruitio, charitas autem manebit & perficietur, 1. Corinth. 13. v. 8. seqq. quò enim Deus cognoscitur clarius, eo diligitur ardentius: Jam verò in vita æterna videbimus Deum à facie ad faciem, 1. Cor. 13. v. 12. ergò etiam perfectissimè eum diligemus, sine modo, sine tædio, sine termino, quia gaudium nostrum perfectum erit, Joh. 16. v. 24.

Ll 2

II. Di-

II. *Dilectionem proximi*, ex Lev. 19. v. 18. hoc præceptum dicitur simile priori

1. *Ratione connexionis*, quia charitas Dei sine charitate proximi esse non potest, teste Johanne, 1. c. 4. v. 20.

2. *Ratione obligationis*, quia æquè ac primum omnes homines ad obedientiam obligat. Legislator enim utrobique unus est, Jac. 4. v. 12.

3. *Ratione executionis*, quia transgressores hujus præcepti pari poena digni sunt ac hi, qui mandatum de dilectione Dei transgrediuntur, Matth. 5. v. 22. 1. Joh. 3. v. 15.

Diligere autem debemus proximum sicut nos ipsos

1. *Ore*, ut pro ipso oremus, quod Paulus præcipit 1. Tim. 2. v. 1.

2. *Corde*, ut prospera quæque ex animi sententia ipsi apprecemur, congaudeamus & condoleamus pro re nata, juxta monitum Apostoli, Roman. 12. v. 15.

3. *Opere*, ut necessitatibus ejus strenuè succurramus, quod suadet Salomo Prov. 24. v. 11. & Johannes 1. c. 3. v. 17. & Jacobus c. 2. v. 15.

Quamvis autem ad hanc perfectionem in hac vita assurgere non possimus, carnales enim sumus, venundati sub peccatum, Rom. 7. v. 14. tamen in hac vita diligendi initium fieri oportet, ut vera & viva fides per charitatem non solum proximi, sed Dei cumprimis sese exerat, Gal. 5. v. 6. in vita æterna perfectio sequetur, 1. Corinth. 13. v. 12. Ephes. 4. vers. 13.

De Secundo.

Postquam Christus sufficienter responderat ad *ἑρώτα* Scribæ de primo & maximo legis præcepto, ut ipse calculo suo

responsionem illam approbare coactus fuerit, ut Marcus commemorat c. 12. v. 32. 33. 34. etiam ipse quæstionem proponit, non ex legibus Mosaicis, in quibus solis ipsi occupati erant, atque interim promissiones de Messia vel planè negligebant, vel in alium sensum detorquebant, sed ex Evangelio petitam, quod semper cum lege conjungendum est.

Videbimus nos

I. *Ipsam quæstionem*, quæ his verbis describitur: Quid videtur vobis de Christo & cujus filius est? Pharisei & Scribæ putabant, summam in eo consistere sapientiam, si de quæstionibus legis disputare possint, sed Christus contra docet, summam sapientiam esse salutarem sui notitiam, siquidem illa superat omnem scientiam, Eph. 3. v. 19. & vitam æternam operatur, Joh. 17. v. 3. hinc Poëta:

Si Christum nescis, nihil est quod cætera discis,

Si Christum discis, satis est si cætera nescis.

II. *Mutilam solutionem*. Respondent Pharisei: Davidis. Hoc verum quidem est juxta vaticinia 2. Sam. 7. v. 12. 13. Plal. 89. v. 29. 30. Plal. 132. v. 17. Jerem. 23. v. 5. 33. vers. 14. 15. Sed non sufficit, proinde Christus urget, Plal. 110. v. 1. & si Messias erit Filius Davidis, inquit, quomodo David eum vocat Dominum suum? Non enim moris est, ut Pater aliquis, imò Rex, qualis erat David, filium suum Dominum vocet, ut hoc loco non simpliciter Adon, sed Adoni cum affixo nireperire est. Apparet hinc

I. *Christi majestas*, quod fit

1. *Davidis filius*, nimirum juxta carnem, Romanor. 1. vers. 3. & 9. v. 5. Sicut enim pueri communicarunt Carni & Sanguini: ita Christus etiam participavit iisdem, &c. Ebr. 2. vers. 14.

2. *Davidis*

2. *Davidis Dominus*, nimirum juxta Deitatem, quam habet per æternam generationem à patre, unde dicitur Deus benedictus in secula, Roman. 9. v. 5.

Sic igitur in Christo quidem sunt duæ distinctæ naturæ, & juxta Nazianzenum *αὐτὸν θεόν, sed non ἀλλοθρονόν*. Naturæ enim copulantur in persona, & unum Christum constituunt, quod vere magnum pietatis mysterium est, 1. Tim. 3. v. 16.

II. *Officii sublimitas*, quam probat

1. *Appellatio*. Christus enim dicitur, quod unctum significat, quia unctus est à Patre oleo lætitiæ ultra confortes suos, Ps. 45. vers. 8.

Primo tanquam *Pontifex*, cujus officium triplex erat, in formare, orare & sacrificare, quod Christus etiam fideliter perfunctus est, Johan. 1. v. 18. cap. 17. v. 20. Luc. 23. v. 34. Ebr. 5. v. 7. Ephes. 5. v. 2.

Secundo tanquam *Rex*, quia hostes nostros prostravit, à potestate tenebrarum nos eripuit, & in regnum lucis transtulit, Col. 1. v. 13. imò adhuc defendit Ecclesiam suam, ut inferorum portæ adversus illam non prævalituræ sint, Matth. 16. v. 18.

2. *Exaltatio*, quia ad dextram Dei federe jubetur, quod nulli angelorum dictum est unquam, Ebr. 1. v. 13. Paulus exponit per regnare, 1. Cor. 15. v. 25. & per dominium super omnem principatum, potestatem, virtutem, Dominatum & super omne nomen, quod in hoc & futuro seculo nominari potest, Eph. 1. v. 21. non enim est corporalis aliqua dextra, quia Deus est Spiritus, Johan. 4. v. 24. non definitus aliquis locus in cælo, cui Christus inclusus sit, juxta Calvinianos, quo detorquent dictum Petri, Act. 3. v. 21. non etiam creata aliqua potentia, quæ sit angelica major, & divina mi-

nor, ut iterum Calviniani somniant, sed infinita majestas & gloria, quam Christus ab æterno habuit, ut Deus, & in tempore accepit ut homo, Joh. 17. v. 5. hinc dicitur dextra Majestatis in excelsis, Ebr. 1. v. 3. & dextra virtutis, Matt. 26. v. 64. Sicut enim Dominus est per naturam juxta Divinitatem: Ita Dominus factus est per gratiam juxta humanitatem, Act. 2. v. 36. ut in nomine Jesu nunc & in seculum flecti oporteat omne genu terrestrium, cælestium & inferorum, teste Paulo Phil. 2. v. 10.

Estote igitur bono animo Vos mei, Christus sedet in throno supracælesti, & omnia loca sibi subjecta habet, videt omnia, potest omnia, dirigit omnia: Non derelinquet vos orphanos, Johan. 14. vers. 18. sed tandem aliquando ad se trahet, ut videatis gloriam, quam ipsi Pater dedit, juxta promissionem suam, Johan. 12. vers. 32. cap. 17. v. 24.

III. *Phariseorum confusionem*, vers. 46. Nam

1. *Obmutescunt*, nec quicquam inveniunt, quod ei respondeant. Ipse enim est sapientia Patris, 1. Corinth. 1. vers. 30. & comprehendit sapientes in astutia sua, Job. 5. vers. 13. quia veritas sibi semper constat, & manet in perpetuum, Proverbior. 12. vers. 19.

2. *Erynescunt*, & non audent ex illo die posthac ipsum quicquam interrogare. Hic fructus est injustitiæ, Roman. 6. vers. 21. tandem æterna sequetur confusio, Dat. 12. vers. 2. quam à nobis clementer avertat Davidis filius, & Dominus ter benedictus in secula,

Amen.

Dominica XIX. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 9. vers. 1. 8.

CUm arca fœderis in Ciriathjarim stipantibus triginta hominum millibus in domum Obed-Edom transportaretur, benedixit Dominus universæ familiæ ejus, 2. Sam. 6. v. 11.

Christus est vera arca fœderis, novi scilicet, quod pepigit nobiscum per sanguinem suum, Rom. 3. v. 25. dumque circumivit, in diebus carnis suæ Judæam & Galilæam ἐν κύκλῳ quasi, ut Marcus ait c. 6. v. 6. benedictionem undiq; largissimam proteminavit, nam vestigia ejus stillant pinguedinem, Ps. 65. v. 12. præsertim in Capernaum multa signa & miracula edidit, quare beatâ ipsam prædicat, Matth. 11. v. 23. & præ omnibus aliis civitatibus ipsa hoc laudis obtinet, quod Christi civitas appellari meruit, ut testatur prælecta pericope, quam sine verborû ambagibus ad manus sumemus, & videbimus

I. Paralytici curationem.

II. Phariseorum murmurationem.

III. Populû præsentis depradicationem.

J. J.

EXEGESIS.

AUdivimus proximè summam legis, quod nimirum Deum diligere debeamus, ex toto corde, super omnia, proximum vero sicut nos ipsos. Sed quia propria conscientia nos convincit, quod perfectionem illam dilectionis in hac vita attingere non possimus, idè proponitur nobis in hac pericope doctrina de gratuita peccatorum remissione, quam Christus paralytico annunciat, curam corporis à cura animæ exor-

fus, ut fontem obstrueret, ex quo omnes morbi provenire solent. Circa curam illam quinque potissimùm consideranda veniunt,

I. Temporis notatio. In capite præcedente octavo commemorat Evangelista, quod Christus in finibus Gergesenorum, duos homines à Diabolo obsessos liberaverit, ac Diabolis permiserit, ut in gregem porcorum irruerent, quem magno impetu in mare vel lacum Genezareth præcipitem dederunt. Hoc ægrè ferunt *Gergeseni*, & *χοιροφίλοι* magis quàm *χοιροφίλοι* Christum rogant, ut ex finibus ipsorum discedat, quod ipse sine mora effectum dat, & navem ingressus, trajicit locum Genezareth, & deserit fines Gergesenorum, margaritæ enim porcis objiciendæ non sunt, Matth. 7. vers. 6.

Tales *χοιροφίλοι* Epicuri de grege porcos hodie adhuc multos invenias, qui brutis suis & carnalibus concupiscentiis plus deferunt, quàm Christo, & suum instar in volutabro peccatorum toti merguntur, quid igitur mirum, si idem ipsis contingat, quod Gergesenis, ut videlicet Christus sua gratia, suoque verbo ipsos deserat, sicut minatus est, Matth. 21. v. 43. Christo autem cum verbo suo abeunte, abit *vita, quæ vivificat*, Joh. 14. v. 6. *lux quæ illuminat*, Joh. 1. v. 9. *veritas quæ sanctificat*, Joh. 14. v. 6. *medicus qui sanat*, Exod. 15. vers. 26. *pastor qui cibabat & defendit*, Ps. 23. vers. 1. seqq. & impletur illud Os. 9. vers. 12. Væ illis, ubi ego discessero.

II. Loci

II. *Loci specificatio*, ubi Christus pertraverit hoc miraculum, nimirum in civitate sua, quæ est Capernaum, ut Marcus expresse indicat, cap. 2. vers. 1. Vocatur illa civitas Christi non ratione domini, nihil enim se habere proprii, testatur ipse Matt. 8. vers. 20. sed

1. *Ratione domicilii*, quia ibi relicta Nazareth, ubi educatus erat, post traditionem Johannis ferè semper habitavit, Matth. 4. v. 12. quam ob causam etiam τὸ διδραχμα solvit, Matth. 17. v. 27.

2. *Ratione præconi*, quia multos sermones ibi instituit, Matth. 4. vers. 13, 17. & plurima miracula edidit, quæ ipse exaggerat Matth. 17. v. 23.

Ubicunq; igitur adhuc hodie verbum Dei purè docetur, & piè juxta illud vivitur, ibi Christi civitas est, in qua caminum & signem habet Esa. 31. vers. 9. licet aliàs vel infimum Oppidulum, vel minimus etiam pagus sit, humilia tamen respicit, Ps. 113. v. 5. 6.

Videamus igitur ut Christum exemplo Capernaitarum libenter suspiciamus. Attollite portas vestras, ut intret Rex gloriæ, Psal. 24. v. 8. venit ipse & pulsat, Apoc. 3. v. 20. sed nisi aperias, discedit, aperi igitur cor tuum, & præpara ipsi hospitium, per veram pœnitentiam, ama verbum ejus, utere Sacramentis, &c. hæc sunt media, quibus Christus invitatur, ut apud nos divertat, sicut ipse dicit, Johan. 14. vers. 23.

III. *Bajulorum commendatio*. Non præstolantur Christum egredientem, non morantur turbam confluentem, sed misericordiâ moti, Paralyticum humeris suis asportant, & domum conscendentes per fegulas ad pedes ejus demittunt. Unde elūscit ipsorum

De præstatura factoy ap. israelitas. Vid. Sipp. Fräit. Schmid. de Cirimuj. f. 17. p. 309. 310.

1. *Fides*, quâ agnoscunt Christum esse Magistrum ad salvandum, cui facilè sit omnes aliàs incurabiles morbos sanare, Esa. 63. v. 1. Ps. 103. v. 3.

2. *Spes*, quâ confidunt, ipsum non solum posse, sed etiam velle juvare. Nam viscera ipsius commoventur super miseria nostra, ut non possit non misereri, Jer. 31. v. 20.

3. *Charitas*, quam declarant erga Paralyticum, dum nullum laborem subterfugiant, ut Christo ipsum offerant. Nam charitas omnia suffert, 1. Cor. 13. v. 7.

Nostrium est hos bajulos imitari, & similem in cordibus nostris concipere 1. fidem, quæ unicam retinaculum est, quo Christus detinetur, ne à nobis discedere possit, nam oculi ejus respiciunt fidem, Jer. 5. v. 3. 2. Spem, siquidem illa salutis naufragium impedit, tanquam firma anchora animæ, Ebr. 6. v. 19. 3. Charitatem, quæ verum discipulorum Christi γνάρισμα est, Joh. 13. v. 34 35. imò regina omnium aliarum virtutum, unde lex de dilectione lex regalis dicitur, Jacob. 2. v. 8.

IV. *Patientis consideratio*. Nam peculiari morbo laborat, qui paralytis dicitur, & vivam nobis peccati imaginem præbet.

Paralytis membra quæ occupat, ita resolvit, ut omni planè motu & sensu destituantur: Ita peccatum intimos naturæ nostræ recessus penetrans, facit ut in carne nostra nihil habitet boni, Rom. 7. v. 18. sed mortui sumus in peccatis, Eph. 2. v. 1.

Paralytis oritur teste Galeno ex intemperie frigida, quâ nervi constringuntur, & spiritus quasi congelantur, ut inepti fiant ad officium suum. Plerique attrahunt sibi hoc malum frequenti crapulâ, irâ, venere, &c. Sic omnia peccata actualia ex hoc in primis fonte scaturiunt, quod calor nativus dile-

dilectionis Dei & proximi in ultimis hisce temporibus planè refrixit, Matth. 24. v. 12. Unde scortatio & commestatio mundo sunt instar numinis quod veneratur, 1. Johan. 2. v. 16.

Paralysis totum corpus depascit, & exquisitissimis doloribus ita divexat, ut tali morbo laborantes singulis horis & momentis sibi mortem exoptent: Ita gravis res peccatum est, & omni plumbo onerosius, ut Chrylostomus ait. Quando enim evigilat, ita torquet conscientiam, ut homo cum Jobo exclamet: Suspendium, suspendium, Job. 7. v. 15. & non rarò ex desperatione sibi ipsi mortem consciat, ut Judas, Matt. 27. v. 5.

Paralysis ex Medicorum præscripto internè purgationibus idoneis, externè verò oleis & unguentis mollificantibus leniri potest: Ita in peccati curatione cor ante omnia per seriam pœnitentiam purgandum, & deinde oleo lætitiæ, Ps. 45. v. 8. & emplastro meriti Christi mollificandum, ut dolores conscientie tranquillentur, Ebr. 9. v. 14. 1. Johan. 1. vers. 7.

Paralysis nullo humano auxilio plenè curari potest, sed talis est morbus, quem sibi Deus curandum reservavit: Ita peccatum est morbus desperatus, qui à nullo alio, nisi à solo Christo curari potest, ipse enim est archipater animæ & corporis, qui delet iniquitates nostras propter se & potestatem remittendi peccata sibi soli reservat, Et. 43. 24.

V. Christi opitulatio, quæ describitur

1. *Ratione causæ, quæ est fides tam bajulorum, quam ipsius Paralytici. Nisi enim Paralyticus propriam fidem habuisset, peccatum se dimitti nunquam passus esset.*

Docemur hinc quid fides aliena præstare vel prodesse queat. Sane alterius fides non potest tibi imputari ad justitiam. Justus

¶ NB. Hic morbus à fuit arthriticus, s. paralysis torquens, quæ erat serui Centurionis, Deo Matth. 8. 6. sed erat paralysis unguentis, quæ fuit in membris exuribus, & ad vana, & non divi gloriæ signum, nos gubernatorem dicit: Sui sunt morbi distinctissimi: quæ via attendenda, sapere n. Eruditi & notatores. uti annotat G. W. Wedel, Exercit. medicæ philolog. Decad. VIII. Exercit. III. p. 20. et Decad. IX. p. 82.

enim suâ fide vivet, Hab. 2. v. 4. justitia justis super illum, & impietas impiis super illum, Ezech. 18. vers. 20. interim potest fides piorum homini adhuc impio conversionem fidemque propriam impetrare, quâ deinde justificetur & salvetur. Ita Christus orabat pro Petro, ne fides ipsius deficeret, Luc. 22. v. 23. & pro crucifixoribus suis, Luc. 23. v. 34. quibus precibus sine dubio convertit Centurionem, Matth. 27. v. 54. Stephanus oravit pro lapidantibus, Act. 7. v. 60. & teste Augustino, precibus suis Paulum impetravit Ecclesiæ, qui delectabatur morte Stephani, & lapidantibus vestimenta custodiebat. Act. 7. v. 58. Quod verò attinet corporalia beneficia, de illis non est dubium, quin fidei intercessione aliorum impetrari possint, ut testantur exempla Gen. 18. vers. 32. 19. vers. 21. Exod. 32. vers. 11. seqq. Act. 27. v. 24.

Magnificamus igitur pios. Propter unum enim mille impii & alimentantur & conservantur. Non etiam cessamus alter pro altero orare. Id Paulus requirit 1. Tim. 2. v. 1. & non caret pondere, Matth. 18. v. 19. Jac. 5. v. 16.

2. *Ratione curæ, quæ est*

1. *Spiritualis, quia enim omnes morbi à peccato originem trahunt, Christus fontem accedit, & causam ante omnia tollit, ex qua omnes morbi provenire solent. Confide, inquit, fili, remissa tibi sunt peccata tua. Docet nos hoc ipso, quod in morbis & aliis calamitatibus ante omnia de peccatorum remissione & reconciliatione cum Deo solliciti esse debeamus, juxta monitum Siracidis, c. 38. v. 9. 10. 11.*

Salutaris hæc & necessaria est admonitio, quam pauci observant. Plerique enim ad Medicum ante omnia properant, de

Deo parum solliciti, nisi in extremis, quod dici solet, labiis anima hæreat, ibi demum ministrum Ecclesiæ accessunt, qui quod hæctenus semper curvum fuit & gibbosum, ex tempore rectificare debet. Sed præposterum hoc & stolidum est. Quid enim profit medicina absque Dei benedictione? Exemplum Assæ Regis deterreat nos, 2. Chron. 16. v. 12.

2. *Corporalis.* Nam surge, inquit, & ambula. Hæctenus in lecto decubuerat, tanquam truncus. Jam verò Christus ipsum surgere jubet & ambulare. Dictum factum, mox surgit Paralyticus & ambulat. Non verò ambulat ut infirmi solent, qui sanitatem suam pederentim recuperant, sed eo statim momento vires suas recipit, ut grabbatum tollere & portare possit.

Elucescit hinc veritas effati Paulini, Eph. 3. vers. 20. promptior enim Deus est ad dandum, quàm nos ad accipiendum. Petierat Paralyticus corporalem curationem. Sed ecce corporalem & spiritualem simul impetrat. Ita Abrahamo de Ismaelis vita sollicito, & Isaacum, quem non petierat, promittit, Gen. 17. v. 18. 19. Josephum non tantum ex carcere liberat, sed Pro-Regem Ægypti, quod nunquam ipsi in mentem venerat, constituit, Gen. 41. v. 40. Salomo petebat sapientiam, sed accepit divitias simul & sapientiam, 1. Reg. 3. vers. 13. Hiskia non tantum sanitatem restituebat, sed & quindecim annos vitæ ejus addebat, 2. Reg. 20. v. 5. 6. Ne ergo trepidemus, habemus Dominum divitem super omnes invocantes ipsum, Rom. 10. v. 12. qui solo verbo & auti efficere potest quicquid vult in cælo & in terra, Ps.

135. v. 6.

De Secundo.

SEquitur *Pharisaorum murmuratio.* Postquam enim Christum huic Paralytico remissionem peccatorum annunciate percipiunt, blasphemiam ipsum accusant, & quis, inquit, peccata remittere potest, nisi solus Deus?

Murmuratio illa describitur ab Evangelistis, quod fuerit

1. *Clandestina.* Non enim aperte proferunt, quod in corde foveant, sed tacite secum musitant. Tales clandestinæ detractiones hodie multi pro prudentia venditant, dum coram simulant amicitiam, sed clam omnem omnino lapidem movent, ut famæ & vitæ tuæ insidias struant, peiores certe hostibus apertis, quos cavere licet, hi verò tacite vulnus aliquod tibi infigunt, de quo non satis constat, unde suam originem trahat, hinc Sirach. c. 28. v. 15. 16. 19. seqq.

Videte Vos mei, ne vitio hoc deformetis vocationem vestram, sed aperte conversamini cum proximo, nam in Christo Jesu veritas, Eph. 4. v. 21.

2. *Viperina.* Nam toxicas foveant cogitationes, & blasphemiam Christum accusant, quia dixerat ad Paralyticum: Remissa tibi sunt peccata tua. Hinc ita ratiocinantur: Peccata remittere solius Dei proprium est, Ps. 32. v. 1. 2. Es. 43. v. 25. Hic peccata remittit, adeoque sibi tribuit, quæ sunt solius Dei propria. Ergo blasphemat Deum, & per consequens capitali pœna dignus est.

Hoc adhuc omnes Pseudo-Doctores in more habent positum, ut optimè facta & cogitata pessimè accipiant.

Quando docemus in Ecclesiis nostris remissionem peccatorum in solo Christo quaerendam esse per fidem, non in nostris satis-

M in

facti-

factionibus & meritis: Clamant Pontificii, doctrinam hanc esse hæreticam & blasphemam, prohibere bona opera, introducere Epicureismum, laxare nervos disciplinæ ecclesiasticæ, &c. sed perperam. Detali fide enim loquimur, quæ per charitatem efficax est, Gal. 5. v. 6.

Quando Salvatori nostro Jesu Christo secundum naturam humanam, divinam & infinitam majestatem adscribimus, quæ potest, quicquid vult, & præsens est Ecclesiæ suæ omnibus diebus ad consummationem sæculi, Matth. 28. vers. 20. Clamant iterum Jesuitæ, & simili conatu majestatem Christi impugnant, Calviniani: Hi blasphemant Deum, sed perperam: Nam cum Scriptura loquimur, quæ Christo homini per & propter unionem personalem omnem potestatem assignat in cælo & in terra, Matth. 28. vers. 18. de quo alibi fusius actum est.

Interim discamus nos omnem omnino detestari blasphemiam sive in Deum sive in proximum directa sit.

Blasphemia in Deum in V. T. capitalis fuit, Lev. 24. v. 14. 16. & quod docent exempla, severiter ab ipso etiam Deo quandoque punita est, 1. Reg. 20. v. 23. seqq. 2. Reg. 18. v. 30. seqq. Es. 36. vers. 15. seqq. 2. Macc. 15. v. 5. seqq. non enim habebit Deus infontem illum, qui nomen ejus assumpsit in vanum, Exod. 20. v. 7.

Blasphemia in proximum, quæ verius calumnia dicitur, ab eodem spiritu proficiscitur, nempe Diabolo, qui hanc artem probè caller, & inde apud Græcos nomen sortitus est. Est enim spiritus mendax, 2. Reg. 22. v. 22. Ioh. 8. v. 44. si quis igitur studio calumniandi flagrat, & proximi famam mendacii profcindit, noverit is, quod sit orga-

num Diaboli, & regnum Dei nunquam hæreditaturus, 1. Cor. 6. v. 9.

3. *Intestina*. Nam sibi in perniciem cedit, quod probat

1. *Christi omniscientia*, quæ cogitationes Pharisæorum sub cordibus adhuc latitantes perspicit, & hoc ipso ostendit, quod sit verus Deus, de quo scriptum extat 1. Reg. 8. vers. 39. tu solus nosti corda filiorum hominum. Pari modo Christus Dei filius scrutatur corda & renes, Jer. 17. vers. 10. ipsius oculis omnia sunt nuda & aperta, Ebr. 4. v. 13. Quod certè. Deitatis ipsius firmum & indubitatum argumentum est. Caveamus igitur non solum ab exterioribus peccatis, sed etiam ab interioribus pravis cogitationibus, & provideamus semper Dominum in conspectu nostro, Ps. 16. v. 8. Mundus quidem opinatur, cogitationes esse liberas: sed Christus corda inspicit, & secundum hæc de dictis factisque nostris judicat. O Deus bone, quantam pessimarum cogitationum colluviam sanctissimi hi & purissimi oculi quotidie intuentur! Quidam cogitant iniquitatem, Ezech. 11. v. 2. quidam spurcas habent cogitationes, 2. Pet. 2. vers. 14. quidam proximo suo malum aliquid machinantur, Ps. 140. v. 3. Hæc omnia Christus videt, & tacet. Sed tandem expurgiscetur, & congregabit cogitationes populorum, Esa. 66. v. 18. nimirum in extremo die, ubi abscondita tenebrarum illuminabit, & consilia cordium manifestabit, 1. Cor. 4. v. 5.

2. *Apologia evidensia*, qua calumniam Pharisæorum refutat

1. *Negativè*. Nam quare, inquit, quare cogitatis mala in cordibus vestris. Accusatis me blasphemiam, sed præter omne meritum. Honoro enim Patrem meum, & nõ blasphemio, sicut Joh. 8. v. 49. etiam Judæis objicit.

Docet

Docet nos suo exemplo, quid faciendum, si aliquando maledictis & calumniis, ab adversariis nostris impetamur. Certè malum pro malo non est referendum, aut maledictum pro maledicto referre Christianum non est, 1. Pet. 3. v. 9. Interim bonam famam, quæ cum vita pari passu ambulat, exemplo Christi defendere licet, exemplo Davidis, 1. Samuel. 24. v. 10. seqq. Pauli, Actor. 24. vers. 10. seqq. si verò innocentiam tuam satis demonstrasti, & nemo est qui attendat, revela Domino viam tuam & spera in eo, ipse faciet, & adducet quasi lumen justitiam tuam, & judicium tuum sicut meridiem, Ps. 37. v. 5. 6.

2. *Demonstrativè*, v. 5. 6. Pharisæi ipsum pro nudo homine aspiciebant, sed ille probat ex miraculo, quod propriâ autoritate & potestate in Paralytico jam perpetraverat, se esse verum & unigenitum Dei filium, promissum Messiam & Salvatorem mundi, qui authenticè possit remittere peccata, q. d. si potui dicere, surge & ambula, quidni possum etiam dicere: remissa tibi sunt peccata tua. Utrobique eadem requiritur divina virtus & potestas. Habuerunt quidem Prophetæ & Apostoli potestatem remittendi peccata, & multa ediderunt miracula, sed non *ἀποστολικῶς*, verùm in Christi nomine, mandato & autoritate. Christus autem remittit peccata, & sanat Paralyticum ex propria autoritate, quâ pollet non tantùm ut Deus, sed etiã propter hypostaticam unionem, quâ caro Domini, ut Damascenus loquitur, divinis actionibus locupletata est, ut homo, unde sanguis ejus nos emundare dicitur ab omni peccato, 1. Joh. 1. vers. 7.

Hæc doctrina propter Arianos & hœreticos Photinianos probè notanda est, qui

Deitatem Christi impugnant, insuper etiam consolatione nostra inservit. Si enim Salvator noster verus Deus est, nihil ipse impossibile, Luc. 1. v. 37.

De Tertio.

Restat populi deprædicatio, quæ describitur

1. *Ratione formæ*. Est enim

1. *Religiosa*. Nam vidimus hodie paradoxa, inquit, ut Lucas refert c. 5. v. 26. & timent Deum. Hodie multa videmus paradoxa in Rom. Imperio, & cum civibus Hierosolymitanis meritiò lamentamur: Nō putassemus hoc nobis eventurum, Thr. 1. v. 9. sed quis timet? Pergit impius in delictis suis, & nō curat judicia Dei, Ps. 10. v. 5. 6. quid mirum igitur, si pergat Deus in exaggeratione pœnarum? verbum ejus non mentitur.

2. *Gloriosa*. Nam glorificant Deum, & laudes ejus, quantum possunt, extollunt. Ut nos quoque discamus illorum exemplo beneficia Dei, quæ nobis & proximis nostris quotidie confert, grato animo agnoscere & deprædicare. Hoc bonum & pretiosum est, Psal. 92. v. 1.

2. *Ratione materiæ*, quia nimirum Deus talem potestatem hominibus concesserit. Agnoscunt quidem Christum pro magno Propheta, sed divinitatem ejus nondum perspiciunt. Interim hoc fidei initium est, quod Christum non calumniantur ut Pharisæi, sed honestè de ipso sentiunt.

Quantò magis nobis convenit Deum glorificare, qui per Dei gratiam ultiores in fide progressus fecimus. Scimus ex verbo, Christo datam esse omnem potestatem in cœlo & in terra, Matr. 28. v. 18. Scimus ipsū omnia scire, omnia videre, omnia posse. Scimus quod ministerium instituerit, & non

M m 2

solum

solum Apostolis, sed omnibus fidelibus eorundem successoribus potestatem dederit remittendi peccata, Matth. 18. v. 18. Johan. 20. v. 23. exclamemus ergo cum Davide Ps. 103. v. 1. Benedic anima mea Domino, &

omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, & sanat omnes infirmitates tuas, ipsi laus, honor & gloria in seculum, Amen.

Dominica XX. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 22. v. 1. 14.

Legimus Gen. 25. vers. 29. seqq. quod Jacob aliquando coxerit pulmentum, & cum Esau superveniret lassus à venatione, rogabat ipsum, ut sibi concederet comedendum, sed Jacob renuit, nisi vendat sibi jus primogenituræ. Respondet Esau: En morior, quid mihi proderunt primogenita. Jacob requirit juramentum, quod præstat Esau, & vendit ipsi primogenita. Postmodum accepto pane, & lentis edulio comedit, & bibit, & abiit, parvi pendens quod primogenita vendidisset.

Hoc securitatis & levitatis indicium fuit, quod Esau propter unam escam jus primogenituræ vendidit, Ebr. 12. v. 16. siquidem in V. T. primogenito duæ partes hæreditatis paternæ, nec non prærogativa in regno & sacerdotio, præ reliquis fratribus debebantur, Gen. 49. v. 3.

Typus est hac in parte omnium eorum, qui temporalia æternis præferunt. Christus lavit nos in sanguine suo, & hoc nobis acquisivit privilegium, ut Reges simus & sacerdotes coram Deo & Patre ejus, Apoc. 1. v. 6. participaturi tandem hæreditatem vitæ æternæ, Rom 8. v. 17. sed multi respuunt hanc gratiam, dum lentis edulium, id est, voluptates carnales & terrena desideria plus amant, quam verbum & sacramenta, quibus ceu

mediis ordinariis gratiam suam Christus nobis exhibet & obliquat. Hinc reprobantur à Deo, & qui ratione primogenituræ erant primi, ultimi fiunt, quod testatur etiam prælecta pericope, ubi Deus Pater cælestis sub imagine Regis παραβολικῶς à Christo introducit, qui filio suo nuptias fecit, & multos invitavit, sed plerique gratiam illam repudiaverunt, unde Rex irascitur, & ad viarum compita servos suos emittit, ut quoscunque invenerint, ad nuptias vocent, & congregarent bonos & malos.

Per nuptias intelligitur vita æterna. Sponsus Christus est, Rex qui convivium apparat, Pater cælestis, Præcones verbi sunt invitatores, nos ingrati hospites. Parantur nuptiæ, vocantur hospites, expectat Sponsus & Pater, sed ecce renuntiant ingrati & venire nolunt. Alii quamvis veniant, immundi tamen sunt, & veste nuptiali carent, ideoque in æternas tenebras præcipitantur.

Videbimus nos

- I. Nuptiarum præparationem.
- II. Hospitum invitationem.
- III. Regis indignationem.

J. J.

EXEGESIS.

Inter omnes nuptias, quæ jam inde ab orbis

be condito in his terris ad presentem usque diem celebrata sunt, nullæ splendidiores fuerunt & honoratiores, quàm quæ describuntur Gen. 2. v. 22. seqq. Sponsus in illis nuptiis fuit Adamus, qui Dei filius dicitur, Luc. 3. v. 38. Sponsa supremi Regis filia, Eva scilicet. ipsius Dei manibus efformata. Ornatus nuptialis imago Dei, in vera iustitia & sanctitate consistens, Eph. 4. v. 24. Concionem nuptialem habuit Deus ipse, qui primos illos conjuges copulavit, & de conjugii legibus sanctè & inviolatè servandis eos admonuit. Dos sponsi fuit cæli & terræ dominium, Gen. 1. v. 28. unde canit Poëta:

*Pro thalamo Paradisus erat, mundusq;
dabatur*

In dotem — — —

Nuptialis apparatus erat suavissimi Paradisi fructus. Musices vicem suppleverunt Angelorum juba. Sed longè nobiliores ac digniores nuptiæ describuntur in hodierno Evangelio, ubi consideranda nobis venerūt

1. *Regis magnificentia* Rex est Pater cælestis, ut supra diximus, Rex Regum & Dominus dominantium, 1. Tim. 6. v. 15. Is est

1. *Rex sapientissimus*, qui scit quid sit in homine, Johan. 2. v. 25. & sapientes hujus mundi confundit, 1. Cor. 1. v. 20. Est enim scrutator renum & cordium, Jer. 17. v. 10.

2. *Rex potentissimus*, qui dominatur à mari ad mare, & à fluminibus ad fines terræ, Zach. 9. v. 10. quod promissit, potest præstare, Rom. 4. v. 21. ὁ πᾶσι ἐκπερισσῶ, Eph. 3. v. 20. potens ad auxiliandum, Esa. 50. v. 2. potens ad dandum, Joh. 14. v. 13. potens ad liberandum, nam dextra ejus omnia mutare potest, Pl. 77. v. 11.

3. *Rex iustissimus*, qui nemini injuriam facit, sed iustitiam & iudicium throni sui basin posuit, Pl. 89. v. 15. alii Reges interdum

latis pro imperio, quod libet, faciunt, ut Ahab, 1. Reg. 21. v. 16. Sed hic Rex amat iustitiam, Pl. 99. v. 4. nec est apud ipsum iniquitas, aut personarum munerumve acceptatio, 2. Chron. 19. v. 7.

4. *Rex beneficentissimus*, qui non asseruatiram in seculum, Jer. 3. v. 12. Sed suavis est universis & miserationes suas super omnia opera sua extendit, Pl. 145. v. 9. unde solem suum oriri sinit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos, Matth. 5. v. 45.

5. *Rex antiquissimus*, qui regnum æternum habet, quod non conteretur, Dan. 2. v. 44. unde antiquus dierum vocatur, Dan. 7. v. 9. itemque primus & novissimus, extra quem Deus alius non est, Ec. 4. v. 6.

Confidite vos mei. Habetis *Regem sapientissimum*, qui apprehendet sapientes in astutia sua, & consilium, quod adversus vos inierunt, dissipabit, Job. 5. v. 12. 13.

Habetis *Regem potentissimum*, cujus manus non abbreviata est, Est. 59. v. 1. dicant nunc impii: non est salus ipsi in Deo, Pl. 3. v. 2. esto bono animo: non relinquet vos orphanos, Joh. 14. v. 18.

Habetis *Regem iustissimum*, qui afflictionem reddet eis qui affligunt vos, vobis autem qui premimini relaxationem, 2. Thess. 1. v. 6. non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri & laboriolæ charitatis, Ebr. 6. v. 10.

Habetis *Regem beneficentissimum*, ex ejus manu abundantiam sperate, ex ejus copia inopiam vestram sublevate, aperit enim manum suam & implet omne animal benedictione, Pl. 145. v. 16.

Habetis *Regem antiquissimum*, qui æternum regnum cepit, & ad æternitatem quoque vos olim transferet, juxta promissionem suam, Joh. 14. v. 3.

Mm 3

II. Sponsæ

II. *Sponsi excellentia.* Sponsus est filius Regis, quem Pater Regem quoque constituit super Sion montem sanctum suum, Pl. 2. v. 6. unde videt ipsum Johannes in habitu Regio, cui inscriptum erat Rex Regum & Dominus dominatum, Apoc. 19. vers. 16. Huic filio suo Pater cœlestis nuptias paravit

I. *Personales*, dum humanam naturam per unionem personalem ipsi copulavit, ut sicut in nuptiis hujus seculi maritus & uxor una fiunt caro, Gen. 2. v. 24. Matth. 19. v. 5. Ita per nuptias hæc personales ex divina & humana natura factus est unus Christus, ut sit quidem in ipso *ἀλλο καὶ ἄλλο*, nō verὸ *ἄλλο καὶ ἄλλο*, ut Nazianzenus loquitur. Hoc vinculum est indissolubile, longè arctius quàm quo conjuges copulantur. Nam vinculum conjugale per mortem dissolvitur, sed hoc vinculum unionis hypostaticæ in morte etiam inviolatum permansit.

Sponsalia celebrata sunt in V. T. per varias præfigurationes & promissiones, quas in plenitudine temporis nuptiæ secutæ sunt, Gal. 4. v. 4.

Sicut igitur sponsa per nuptias venit in communionem honoris & bonorum Sponsi: Ita per unionem personalem assumptæ naturæ humanæ dona verè divina & infinita communicata sunt. Omnipotentia, Matth. 28. v. 18. omniscientia, Joh. 16. v. 30. Omnipræsentia, Matth. 18. v. 20.

Sicutque 2. per nuptias magnatum diffidia quandoque componuntur: Ita per has personales filii Dei nuptias genus humanum Deo reconciliatum est, Col. 1. v. 20.

Sicut 3. conjugium instituitur propter generationem sobolis: Ita per hæc nuptias Deo per fidem multi spirituales liberi generantur, Ioh. 1. v. 12.

Agnoscamus ergò *φιλανδραπία* filii Dei

summam & ineffabilem, quod non Angelos sed semen Abrahamæ assumpsit, Ebr. 2. v. 16.

2. *Spirituales*, ubi sponsam ipsi copulat Ecclesiam, hic est unus ille vir, cui desponsati sumus, 2. Cor. 11. v. 2. Of. 2. v. 19.

Hæc quadrat typus Simsonis Nazarzi, Jud. 14. v. 2. Sicut ille sponsam potuisset sibi querere in populo suo, & tamen non fecit, sed ex filiabus Philistinorum aliquam duxit: Ita Christus verus ille Nazarenus, Matth. 2. v. 23. in cœlis quidem inter Angelos pulcherrimam sibi sponsam invenire potuisset, sed noluit, & contra ex genere humano, quod propter peccatum ut Philistæi æterno exitio addictum, & in Satanæ captivitate redactum erat, sponsam sibi elegit; quia placuit oculis suis, delicia siquidem ejus cum filiis hominum, Prov. 8. v. 31.

Forfan Pater cœlestis eodem modo filii allocutus est, quo Parentes Simsonis filii sui nuptias improbant: Cur ex genere humano sponsam tibi eligis? annon angeli propinquiores sunt? Sed Filius respondit: Da mihi hanc quia placuit oculis meis. Pater dixit: Sponsa est deformis, Esa. 1. v. 6. respondit Filius: Ego ipsam ornabo vestibus salutis & indumento justitiæ, Esa. 61. v. 10. Pater dixit: Sponsa jacet in suo sanguine, Ezech. 16. v. 6. respondit Filius: Ego lavabo eam, Apoc. 1. v. 5. Eph. 5. v. 27. Pater dixit: Sponsa est stolidi & insipientis, Pl. 14. v. 1. 2. respondit Filius: Ego ero illi sapientia, 1. Cor. 1. v. 30. Pater dixit: Sponsa multis debitis obstricta est, Matt. 18. v. 24. respondit Filius: Ego pro illa solvam, Pl. 69. v. 5. Pater dixit: ægrota est, respondit Filius: Ego ero illi Medicus, Matth. 9. v. 12. Pater dixit: Sponsa in peccatis mortua est: respondit Filius: Ego vivificabo illam, Eph. 2. v. 5.

En arctissimam dilectionem, quâ nos suam

At vid.
S. Wagne-
ri Sisy.
De Possibilibus
s. xxiv. p. 35
sequ.

suam sponsam Christus complectitur, ceu Jacob Rahelem, Gen. 29. v. 20. 28. & David Michol Saulis filiam, 1. Sam. 18. vers. 27. nam proprio sanguine redemit illam, Act. 20. vers. 28.

Notetur hoc in consolationem. Quod si enim Christi sponsa sumus, utique Deus Pater erit socer noster, qui de necessariis omnibus nobis prospiciet. Deus Filius erit maritus noster, qui potenter nos defendet: Deus Spiritus S. erit amicus noster, qui gratiosè nos diriget. Sancti Angeli erunt custodes ministri nostri, qui in manibus suis portabunt nos, & adversus hostes nostros dimicabunt. Gloria sit in excelsis Deo, misericordiam ejus à progenie in progenies, Luca 2. v. 14.

III. *Eplis sufficientia*, quæ apparet ex Regis instructione, qui servos suos ablegat, ut dicant invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei & altitia occisa sunt, & omnia parata. Hoc est convivium illud pinguium, medullatorum, convivium vini defecati, Es. 25. vers. 6. quo agnus ab origine mundi occisus apponitur, Apoc. 3. vers. 8. ut carnem ejus edamus, & sanguinem ejus bibamus in remissionem peccatorum, Matth. 26. v. 26. seqq. non opus est, ut aliquid afferamus de nostris meritis, omnia enim jam tum parata sunt, siquidem ante jacta mundi fundamenta Deus nos elegit, & prædestinavit in adoptionem filiorum per Jesum Christum in se, secundum propositum voluntatis suæ, Ephes. 1. v. 4-5. cum nondum nati, nec aliquid vel boni vel mali egissemus, Rom. 9. v. 11.

IV. *Loci congruentiam*, ubi nuptiæ hæ celebrantur, nimirum in regno cælorum, per quod intelligitur Ecclesia, ubi Deus resideret tanquam Rex inter subditos, Lev. 26. v.

v. 11. & privilegia sua distribuit fidelibus, justitiam scilicet, pacem & gaudium, Roman. 14. v. 17.

Quoties igitur visitas Ecclesiam, toties in eo loco compares ubi Deus regalem mensam apparavit, & gratiâ suâ te cibare & satiare deliderat, Exod. 20. v. 24. Quid tergiversaris? Regnum Dei intra nos est, Luc. 17. v. 21. non opus habes ascendere cælum, verbû propè est in ore & in corde tuo, nempe verbum fidei quod prædicamus, Rom. 10. v. 8. Ergò votum Davidis quotidie ingemina: Unicum petii à Domino, &c. Ps. 2. v. 4.

De Secundo.

Vidimus nuptiarum preparationem, succedit *hospitum invitatio*, ubi duo potissimum consideranda occurrunt:

I. *Invitantis bonitas*, quam probat

1. *Servorum missio*. Per servos intelliguntur Prophetæ, Apostoli & omnes fideles eorundem successores, quos adhuc hodie Deus emittit, ut ad nuptias filii sui nos invitent, & omnibus ubique hominibus annuncient ut agant pœnitentiam, Act. 17. vers. 30. quia enim non vult ullos perire, sed omnes ad agnitionem veritatis pervenire, 1. Tim. 2. v. 4. rota die expandit manus suas ad populum immorigerum, Esa. 65. v. 2. & manè surgendo nuncios suos mittit, ut parcat populo suo, 2. Chron. 36. v. 15.

2. *Terna vocationis repetitio*, quæ facta

1. *In Adamo*, cui Deus post lapsum sese per verbum Evangelii patefecit, sed Cain statim ab Ecclesia vera per fratricidium separavit seipsum, & novos cultus instituit, quos secuti sunt quidam ex posteris Patriarcharum, Genes. 6. v. 2.

2. *in Noacho* & filiis ejus post diluvium, ex quibus omnes populi originem trahunt.

Ibi

Ibi Deus secundâ vice totum mundum vocavit, & voluntatem suam Noacho & filiis ejus revelavit, Gen. 9. v. 1. seqq. Debuissent igitur puritatem illam doctrinæ conservare, & ad omnes posteros propagare, sed ex superbia extruunt turrim Babyloniam & à veritate verbi ad idololatriam Ethnicam se convertunt, Gen. 11. v. 4.

3. *Sub exordium N. T.* ubi Christus Apostolos suos ablegavit ad compita viarum, id est, in totum terrarum orbem, Matth. 28. v. 19. & ipsi mandato mandato huic obtemperantes prædicaverunt Evangelium omni creaturæ Marc. 16. v. 15. nam fructificavit Evangelium in toto mundo, Col. 1. vers. 6. quod verò posteri ipsorum, quibus Apostoli prædicaverunt, hanc puritatem verbi amiserunt, sibi ipsis & suis majoribus impurent, quorum ingratitude ex justo judicio Deus hâc ratione punit, Amos 8. v. 11. 2. Theff. 2. v. 10. 11.

3. *Lauta instructio.* Nam servi in mandatis accipiunt dicere invitatis: Omnia parata sunt. Ergò nuptiarum harum apparatus est ipsa mors & passio Christi, totumque ipsius meritum per verbi & Sacramentorum gratiam nobis oblatum. Hinc primi nuntii, hoc est, Prophetæ non dixerunt: Tauri & alticia occisa sunt & omnia parata, sed variis duntaxat Prophetiis Judæos ad nuptias invitarunt. At secundis, id est, Apostolis non modò jungitur ad nuptias invitare, sed invitatis etiam dicere, omnia parata esse, Messiam scilicet, quem expectaverant, jam advenisse, crucifixum, mortuum, resuscitatum esse, omnia denique, quæ ad hominum salutem necessaria videbantur, esse præparata.

Quanto, Deus bone, gaudio Sancti Patres hanc invitationem exceperunt? Fuerunt

quidem invitati, & nondum omnia parata erant. Nam mortui sunt in fide, non acceptis promissionibus, sed à longè eas adspicientes, Eb. 11. v. 13. quo nomine Christus præ Regibus & Prophetis V. T. beatos prædicat Apostolos suos, Luc. 10. v. 23. seqq.

II. *Hospitum diversitas.* Non enim sunt unius generis, sed

1. *Quidam venientes,* qui simpliciter venire nolunt, & nullam causam præterdere possunt. Tales sunt Epicuri de grege porci, qui neque Deum curant, neque Diabolum, sed more pecudis absque pœnitentia in diem vivunt, ut antediluviani, Gen. 6. v. 3. Sodomitæ, Gê. 19. v. 9. auditores Esaiæ, c. 42. v. 20. & Jeremiæ, c. 44. v. 16. & adhuc hodie omnes illi, qui blandas ministrorum Ecclesiæ invitationes & admonitiones alto quasi supercilio contemnunt, & charitatem veritatis non accipiunt, ut salvi fiant, 2. Tess. 2. v. 10. sed videbunt olim, in quem pupugerunt, Zach. 12. v. 10. juxta severam Dei comminationem, Prov. 1. v. 24.

2. *Quidam negligentes,* v. 5. Per hos denotantur, qui terrena cœlestibus, curam corporis curæ animæ, creaturas Creatori præferunt, quos Paulus vocat τὰ ἐπιγεια φρονεῖντας, Phil. 3. v. 19. contra ordinem, à Christo præscriptum, Matth. 6. v. 33.

3. *Quidam percipientes.* Summa certè ingratitude, quæ tamen mundo perquam familiaris est, siquidem omnes Prophetæ & Apostoli hanc sortem experti sunt, Ebr. 11. v. 36. seq. Cavete dilecti, cavere, ne peccatis vestris hoc insuper addatis, sunt enim Legati Dei, 2. Cor. 5. v. 20. Ergò injuria ipsis illata in Deum, à quo dependet, redundat, Luc. 10. v. 16. & si ingemiscunt in officio suo, auditoribus hoc bonum non est, Eb. 13. v. 17.

4. *Quidam veste nuptiali carentes.* Vestis

ftis illa nihil est aliud, quàm fides in Christum, quæ per charitatem sese exerit, Gal. 5. v. 6. Hac veste destituti sunt hypocritæ, qui vocati se quidē sistunt, sed *μὴ φωνῶν* tantum habent *τῆς εὐσεβείας*, 2. Tim. 3. v. 5. ideoque Deo grati non sunt, Job. 13. v. 16.

Caveamus igitur ab hypocrisi, & non labiis tantum, sed corde etiam Deo appropinquemus, aliàs totus cultus noster frustraneus erit, Matth. 15. v. 9.

De Tertio.

Superest *Regis indignatio*, quam concipit ob summam hospitem invitatorum ingratitude, ubi duo potissimum notanda veniunt:

1. *Ira vehementia*, v. 7. quæ insustentabilis est, ut inquit Manasses in oratione sua, & ardet usque ad inferni novissima, Deut. 32. v. 22. terreni Regis ira est prodromus mortis, Prov. 16. v. 14. quanto magis igitur Rex ille Regum timendus erit, qui corpus & animam potest perdere, Matth. 10. v. 28.

2. *Pœna competentia*. Punit enim contemptores gratiæ suæ

1. *Marte*, dum exercitum suum emitit, sub quo omnes Creaturæ militant, Sir. 40. v. 33. seqq. Ps. 148. v. 8. imprimis autem hoc nomine intelliguntur, exercitus bellici, quando vocat ex locis distitis, vel Nebucadnezares, Jer. 25. v. 9. vel præparatos à se Medos & Persas, Es. 13. v. 3. hæc est virga ferrea, quæ omnes contemptores verbi & Sacramentorum disperdet, Psal. 2. v. 9.

2. *Morte*. Quia enim servos ejus occiderant, jure talionis ipsos gladio mactandos iterum subjicit. Nam pretiosus sanguis eorum coram illo, Ps. 72. v. 14. qui tamdiu clamat de terra, dum vindictam impetrat, Apoc. 6. v. 10.

3. *Ignem*, quo civitatem eorum succendit. Hanc pœnā experti sunt Sodomitæ, Gen. 19. v. 24. Cives Hierosolymitani, Luc. 19. v. 44. de quo excidio Dominica X. post Trinitatis in Ecclesia dici solet, & nos ipsi perturbatis hisce temporibus, ubi multæ populosæ urbes, pagi & oppida in cineres redacta & cōbusta sunt propter contemptum verbi Dei, quem hoc modo etiam Deus punire solet. Nam ignis etiam ad vindictam creatus est, Sir. 40. v. 35.

4. *Fune*. Postquam enim hospites contemplatur, & offendit unum, qui vestem nuptialem non habebat, præcepit servis & ministris suis: Ligate huic manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

Hæc est descriptio æternæ damnationis, quæ omnes hypocritas manet, ubi sentient

1. *Vinculorum dolorem*. Quia enim hæc traxerunt iniquitatem in funibus vanitatis, & quasi funibus plaustrum peccati, Es. 5. v. 18. ligabuntur etiam catenis noctis, & detracti in tarrarum omnibus diabolis excruciaci tradentur, 2. Pet. 2. v. 4.

2. *Dentium stridorem*. Unde colligitur, quod in inferno non tantum sit ignis, sed etiam frigus intensissimū, quo damnati alternis vicibus cruciabuntur, imò omnes omnino cruciatus ibi convenient, dolor capitis acerrimus, dolor dentium gravissimus, dolor stomachi, dolor podagræ, &c. hinc infernus dicitur *ὄλεθρος καὶ ἀπώλεια*, et in *Det/da alles zu Grund verderbt ist* 1. Tim. 6. v. 9.

3. *Ejulatus clamorem*, non solum active, quia ipsi ejulabunt, sed etiam passive, quia audire cogentur ejulatus condemnatorum per infernales plagas latè reboantes, quid profuit nobis superbia, &c. Sap. 5. v. 8.

N n

2. Te-

4. *Tenebrarum squalorem*, quæ adeo spissæ futuræ sunt, ut lumen non visari sint in æternum, Pl. 49. v. 20. idque propter continuum illum fumum, qui ex ignibus illis infernalibus quasi de ardentissima fornace exæstuabit, Ap. 9. vers. 2.

Hæc certè nos permovere debent, ut vestem nuptialem verâ fide & sanctâ vitæ conversatione nobis comparemus, juxta ad-

monitionem Pauli 1. Tim. 2. v. 9. 1. Pet. 3. v. 3. quæ viris etiam dicta est, tunc implebuntur in nobis promissiones, Apoc. 3. v. 5. 19. v. 7. 8. & superbiemus aliquando in habitu isto, quasi sponsus decoratus corona, & quasi sponsa monilibus ornata, Es. 61. v. 10. Hoc concedat nobis Sacro-sancta Trinitas, ter benedicta in secula seculorum.

Amen.

Dominica XXI. post Trinitatis.

Evangelium Iohan. 4. v. 47. 54.

CUm Absolon ob fratricidium commissum à facie Regis exularet, misit ad Joab, ut mitteret eum ad Regem, sed noluit venire, cumque secundo misisset, & ille noluisse venire, præcepit servis suis, ut agrum Joabi hordei messem habentem igni succenderent: Quod ubi nunciatum est Joabo, surrexit statim & venit ad Absolon in domum ejus, 2. Sam. 14. v. 29.

Christus ipse prædicavit in Judæa & Galilæa, emisit etiam discipulos suos, qui verbo & miraculis incolas ad se venire jubebant, sed noluerunt, Matth. 23. v. 37. proinde aliâ viâ rem aggreditur, & per ignem tribulationis compellit, quos verbo ad se pellere non poterat. Hæc Crucis vis & *ἐπέγγρα*, Of. 6. v. 1. El. 26. v. 16.

Exemplo potest esse Regulus in prælecta pericope, qui sine dubio tantoperè ad Dominum non festinasset, nisi oeconomicæ crux, & filii animam agentis conditio eum huc adegisset.

Nos ad manum sumemus Evangelium, cujus duæ sunt partes:

1. *Reguli sollicitatio.*

II. *CHRISTI opitulatio.*

J. J.

EXEGESIS.

David æger aliquando nauseam concepit omnium ciborum, & quod solent ægroti, desiderio flagravat aquæ de cisterna juxta portam in Bethlehem, quæ jam à Philistæis occupata erat. Perruperunt igitur tres fortes Castra Philistinorum, & hauserunt aquam de Cisterna in Bethlehem, quæ erat juxta portam, & attulerunt Davidi, ut reficerent eum, 2. Sam. 23. v. 15. seqq.

Ita percepimus ex prælecta pericope, filium Reguli in Capernaum decumbentis flagrasse desiderio auxilii divini, quo relevaretur in morbo suo: Pater ergo properat ad Christum, qui Dux est in Bethlehem, sed multa invenit obstacula variarum tentationum & tribulationum, quæ omnia perumpit, ut hauriat aquam vitæ & consolationum, quâ filium in agone constitutum refocillare possit.

Defcribitur nobis trifariam:

I. *Ratione officii*, quod fuerit Regulus, unus nimirum ex Herodis aulicis, qui nomi-

ne Re-

ne Regis primarium officium publicum ibi administrabat. Dicitur aliàs in proverbio :

— — — — — *Exeat Aula*
Qui volet esse pius. — — — —

Item :

— — — — — *Virtus & summa potestas*
Non coeunt — — — —

hoc est prout Germani efferunt : *Lang zu Hooff/ lang in der Höllen.* Nam verbi divini & Sacramentorum contemptus, luxus, superbia, comestatio, ebrietas, lascivia, & id genus scelera alia primas ibi partes obtinent, ut experientia testatur. Interim pios etiam reperias, qui ad exemplū hujus Reguli Christum quaerunt, Deum colunt, verbum ejus audiunt, vitamque juxta fidei & pietatis regulam instituunt, qualis erat Josephus, Gen. 41. & seqq. Sadrach, Mesach, Abednego, Daniel, Dan. 3. v. 16. 17. Naaman, 2. Reg. 5. v. 1. Obadias, 1. Reg. 38. v. 3. Ebedmelech, Jer. 38. v. 9. Eunuchus, Act. 8. v. 27. seqq.

His vestigiis insistant Aulici, ne ob terrenae felicitatis splendorem aeternae beatitudinis gloriam amittant. Potentes enim potenter tormenta patientur, Sap. 6. v. 7.

II. *Ratione domicilii*, quod fuit civitas Capernaum, ubi Christus etiā habitavit & multa miracula patravit. Celebris illa Galilææ metropolis sita in loco amœnissimo, unde & nomen sortita est: Capernaum enim pulchrum vicum denotat. Sed crux tamen ibi quoque tentorium sibi fixit, quod Reguli exemplum comprobat, qui ob adversam filii sui valetudinem maximopere affligitur.

Parem crucis ædificatæ sortem omnes conjuges adhuc hodie experiuntur. Nam conjugium est schola crucis, *der Ehestandt ist ein Wehestandt*, ubi varia crux pios conjuges obruere solet. Quandoque liberi degenerant, ut Absolō, 2. Sam. 18. vel moriuntur,

ut filius Davidis à Bethseba natus, 2. Sam. 12. v. 15. vel malo aliquo diuturno excruciantur, ut filia Cananææ, Matt. 15. v. 22. quandoque rerum domesticarū jacturam faciunt, ut Job c. 1. vel separantur per mortem, ut Jacob & Rahel, Gen. 35. v. 18. vel in perpetuis dissidiis vitam transigunt, &c.

Discant ergo, qui conjugium inire volunt, ad crucem perferendam se præparare, ne obstupescant, ac si peregrinum aliquid eis acciderit, 1. Pet. 4. v. 12. Sed cum B. Jobo paternam DEI voluntatem contemplantes dicant: Si bona suscepimus, mala cur non suscipiamus, Job. 2. v. 10.

III. *Ratione desiderii*, quod accesserit & rogaverit Christum ut ascenderet, ac sanaret filium ipsius, siquidem volebat mori.

Eluceat hinc

I. *Reguli cura*, quā filii salutem anxie quaerit, & non quiescit donec Medicum inveniat. Hoc ipso docet parentes, quomodo charitatem suam erga liberos declarare debeant

I. *In corporalibus*, quando morbis affliguntur, ibi precibus ad Christum fufis exemplo Davidis Deo ipsos fideliter commendent, 2. Sam. 12. v. 16. legitima remedia adhibeant, curando, cibando, potando, gestando, etiam in mortis usque agonem in sinu suo foveant exemplo Sunamitidis, 2. Reg. 4. vers. 20. Hoc requirit jus naturæ, 5097ⁿ videlicet, quam Deus omnibus etiam animantibus implantavit, ut suorum curam habeant: requirit jus gentium, 1. Tim. 5. v. 8. requirit etiam jus divinum, quod docet, liberos esse donum Dei, ac proinde sedulo curandos, Psal. 127. v. 3.

I. *In spiritualibus*. Ubi requiritur educatio pia & honesta, quæ fiat in disciplina & correctione Domini, Eph. 6. v. 4. ut discant

Nn 2

liberi

liberi custodire viam Domini & facere iudicium & iustitiam, Gen. 18. v. 19. hic est optimus thesaurus quem parentes liberis suis relinquere possunt, Matth. 6. v. 20.

2. *Fidei natura.* Non statim perfecta est, sed tenuia habet principia, & quotidie crescit. Regulus hic in primo congressu ex infirmitate Christum urget, ut secum descendat, antequam moriatur filius. Major erat fides Centurionis Capernaïtici, Matth. 8. v. 8. postea verò augetur fides hujus Reguli, & fit quasi lux, quâ omnes ejus domestici collustrantur. Hoc ipsum suppeditat nobis vivificam consolationem, quod Christus linum fumigans infirmæ fidei nolit statim extinguere, Es. 42. v. 3. Ingemiscamus ergo jugiter cum Apostolis: Domine adauge nobis fidem, Luc. 17. v. 5. & quemadmodum sacerdotes in Y. T. ex mandato Dei quotidie ligna apponebant, quibus ignis cœlitus delapsus nutriebatur, Lev. 6. v. 12. Sic, quia sumus spirituales sacerdotes per fidem in Christum facti, Ap. 1. v. 6. ex ligno vitæ, hoc est, ex verbo nutriamus ignem fidei cœlitus delapsum, quod Apostolus vocat ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, 2. Tim. 1. vers. 6.

De Secundo.

Vidimus *Reguli sollicitationem*, vidimus etiam Christi *Opitulationem*, quæ est

I. *Rigorosa*, propter increpationem, quâ Regulo incredulitatem suam exprobrat his verbis: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Unde apparet, fidem veram non signis & miraculis sed verbo solùm divinitus nobis revelato inniti debere. Non enim ex signis, sed ex auditu fides est, Rom.

*Ubiq. n. 10. v. 17. miracula verò sigilla tantum sunt
ap. signis a xpo factis fides e. Vid. joh. 20. 31.
miraculis a xpo factis fides e. Vid. joh. 20. 31.
joh. 2. 11. imò esse auctor supra p. 51. dicit: Hic e. f. p.
nis miraculor. nò infideles ad fidem pellicant.*

verbum confirmantia, Marc. 16. v. 20. Hodie igitur non opus est miraculis, quia verbum habemus, per miracula Christi & Apostolorum satis superque confirmatum, & si quis adhuc prodigia quærit, magnum ipse prodigium est, cum toto mundo credente, non credat, ut Augustinus pulchrè loquitur.

II. *Gratiosa.* Non rejicit ipsum propter fidem infirmam, sed potius fovet, & ad incrementum sensim perducit. Quia enim filiali affectu legalem increpationem suscipit, & denuò instat: Domine descende, priusquam moriatur filius meus, Evangelicam consolationem mox subjungit Christus, & vade, inquit, filius tuus vivit: Ita nobis ordinem monstrat, quomodo cum infirmis in fide procedendum sit, nimirum correctioni succedat consolatio, ne desperent in peccatis, sed in Christo petra salutis resurgant, & conserventur ad vitam æternam. Hi sunt duo baculi, Zach. 11. v. 7. Monstrat etiam orationis vim, quæ tanta est, ut vincat invincibilem, & necessaria cuncta nobis impetret, Ps. 145. v. 19.

III. *Miraculosa.* Nam solo verbo abfenter curat Reguli filium, & hoc ipso se verum & unicum salvandi magistrum, imò vitæ & mortis Dominum esse, satis evidenter demonstrat. Vox Domini cum virtute, vox Domini in magnificentia, inquit David Ps. 29. v. 4. omnes creaturæ ipsi parent, Ps. 148. v. 8. Sir. 40. v. 37. verbum ejus est verbum vitæ, Joh. 6. 68. quod tollit omnes morbos, Sap. 16. v. 12. salvat animas, Jac. 1. v. 21. & tandem etiam corpora vivificabit, Joh. 5. v. 25. Ergo cum debita reverentia amplectamur: sonat adhuc in Ecclesia ex ore ministrorum, quibus Christus in cœlum ascendens vices suas demandavit, ille verò ἐν ἑgyptοῖς addit, & invisibiliter ambulat adhuc in medio candelo-

labro-

labrorum, Apoc. 1. v. 13. hinc Luc. 10. v. 16. qui vos audit, inquit, me audit, qui vos contemnit, me contemnit, qui autem me contemnit, contemnit eum qui misit me.

IV. *Fructuosa, si spectes*

1. *Reguli in fide corroboracionem.* Nam postquam audit verbum promissionis: Filius tuus vivit, firmiter ei adheret: quamvis effectum verbi nondum videbat: Ita nostrum est verbo inniti, & Christo dicenti confidere, etiamsi exterius nihil auxilii & nihil etiam mediocum humanorum appareat contra spem in spem, Rom. 4. v. 18. Hæc est fidei proprietas, Ebr. 11. v. 1. tunc Christus incrementa dabit, ut crescentes in agnitionem Dei omni robore corroboremur secundum gloriosam vim ipsius ad omnem tolerantiam & animi lenitatem cum gaudio, Col. 1. v. 10. 11.

2. *Servorum obviacionem.* Postquam enim descendit, ecce servi occurrunt ei & filii sanitatem annunciant. Hoc Christus ita dirigit, ut Regulus exoptatissimo servorum nuncio in fide sua magis magisque confirmetur, sicut adhuc varia media adhibet, & servos suos ablegat, qui in instructione salutari & consolatione etiam infirmis succurrunt, ut in fide magis magisque consolidentur & perficiantur. Eunuchus adjugebat Philippum, Act. 8. v. 26. Paulo Ananiam, Act. 9. v. 11. Ita adhuc ordinat, quosdam Pastores, quosdam Doctores, ut præparentur Sancti in opus ministerii ad ædificationem corporis Christi, Eph. 4. v. 12.

Sub persona famulorum horum servorum frugi ac fidelium officium nobis depingitur. Quam primum filius convalescit, occurrunt Domino suo obviam, nec unus duntaxat sed plures simul. Ex quo intelligitur, quam seriò congaudeant, & hero suo

gratulentur de recuperata filii sanitate. Pari modo omnes servi erga Dominos suos, eorundemque liberos affecti sint, juxta admonitionem Sp. S. Eph. 6. v. 5. 6. 7. 8. Col. 3. v. 22. 23. 24. 25. talis servus fuit Eleasar, Gen. 24. v. 10. 12. Jacob, Gen. 30. v. 29. 30. Joseph, Gen. 39. v. 8. horum vestigia ubi sequentur servi nostri, largissimam olim retributionem reportabunt, Luc. 12. v. 42. seqq.

3. *Hora sciscitationem vel explorationem,* v. 52. 53. Hoc iterum segmentum est, quo Regulus ignem fidei suæ confortavit, quia ex relatione servorum cognoscit, quod eam ipsam horam filius convaluit, quæ Christus dixerat: Filius tuus vivit.

Sic quando Christus nos ad fidem vocat, & media offert quibus illa confirmari potest, non sumus tanquam equi & muli capistro indigentes, Pl. 32. v. 9. sed dociles nos præbeamus, & in scripturis diligenter inquiramus, ut Berthoenses, Act. 17. v. 11. tunc nobis Dominus cor aperiet, Act. 16. v. 14. & opus bonum, quod cepit in nobis, perficiet usque in diem Jesu Christi, Phil. 1. v. 6.

4. *Totius familiae conversionem.* Nam credidit ipse, & tota domus ejus. Egregium certè speculum disciplinæ Oeconomicæ, quam omnes Patres & Matres familiæ erga domesticos suos exercere debent, ut ipsi non solum pietatis studiosi sint, sed totam etiam familiam suam in vera Dei agnitione fideliter instruant, & ad Christum perducere laborent. Hoc fit, dum bono exemplo domesticis prælucent, Math. 5. v. 15. à teneris ipsos Scripturam edocent, 2. Tim. 3. v. 15. verba legis domi frequenter repetunt, Deut. 6. v. 7. ad templum ipsos compellunt, exemplo Cornelii, Act. 10. v. 33. qui ita domum suam gubernat, audiet tandem vocem sua-

villimā: Euge serve bone, &c. Matth. 25. v. 23.

5. *Gloria Christi manifestationem*, Ad-
dit enim Evangelista, hoc secundum fuisse
signum à Christo editum, postquam vene-
rit è Judæa in Galilæam.

Hoc pulcherrimam nobis consolationem
suppeditat. Sicut enim Christus in primo
suo adventu, quo nuptias in Cana Galilææ
decoravit, aquam transmutavit in vinum, &
in secundo adventu ibidem filium Reguli à
febris liberavit: Ita nobis in primo adventu

suo vinum Evangelicæ consolationis attu-
lit, quo aqua tribulationum in hac vita edul-
coratur. In secundo autem adventu quando
redibit iudex universalis totius mundi, ab
omnibus morbis & calamitatibus, imò ab i-
psa morte nos liberabit. Nam mors ibi ultra
non erit, nec luctus, nec clamor, nec dolor.
Ad hanc incolumitatem sempiternam nos ex
gratia perducatur Deus Pater, Filius & Sp. S.
cui sit laus, honor & gloria in sempiterna
secula, Amen.

Dominica XXII. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 18. v. 23. 35.

THronus Regius Salomonis ita descri-
bitur 1. Reg. 10. vers. 19. quod duabas
hinc inde manibus sustentatus fuerit.
Si Regem in hodierno Evangelio bene
contemplemur, parem thronum deprehen-
demus, cui insidet. Manus ab utroque late-
re sunt iustitia & misericordia. Dum servum
citat & solutionem exigit, iustitiam suam de-
clarat. Dum verò debitum ipsi remittit, mi-
sericordiam ostendit, quâ omnes verè pœ-
nitentes peccatores in gratiam recipere pa-
ratus est. Hæ sunt duæ bases & columnæ,
quibus thronus ejus innititur, Pl. 89. v. 15.

Nos ad manus sumemus Evangelium i-
psum, quod tribus constat partibus:

- I. Exhibet Regis munificentiam.
- II. Servi truculentiam.
- III. Vindictæ inclementiam.

J. J.

EXEGESIS.

PRopheta Gad ad Davidem missus tria
ipsi flagella proposuit, atque optionem

dedit, ut è tribus unum seligeret, vel septen-
nio duraturam famem, vel trimestre bellum,
vel pestem triduanam, ibi Rex, coarctor ni-
mis, inquit, sed melius est mihi ut incidam
in manus Domini, quoniam multæ sunt
misericordiæ ejus, 2. Sam. 24. v. 12. seqq.

Hoc evidenter probat & confirmat præ-
lecta pericope, ubi Rex servo decem talen-
torum millia sibi debenti, misericordia
commotus, omnia remittit, sed ille à facie
Regis egressus aliquem de conservis suis of-
fendit, qui centum denariorum debito sibi
obstrictus erat, hunc sine misericordia
strangulat, & in carcerem conjicit, donec
persolvat debitum. Quis igitur non liben-
tius incideret in manus Domini, quàm in
manus hominum? Misericors Dominus &
iustus, & Deus noster miseretur, Pl. 116. v. 5.

Hæc omnia clarius patefcent si contem-
plemur

I. *Regis celsitudinem*, qui Deus est De-
orum, Pl. 136. v. 2. & Dominus Domi-
norum, 1. Tim. 6. v. 15. id quod ex eo fati-
s apparet,

paret, quod Christus in principio parabola
asserit, se non loqui de regno & Rege ter-
reno, sed de regno cœlorum, ac proinde etiam
de Rege cœlesti, cujus nos omnes servi su-
mus & subditi

1. *Jure creationis* Pl. 100. v. 3.
2. *Jure redemptionis*, quia magno pretio
nos emit, 1. Cor. 6. v. 10.
3. *Jure sanctificationis*, ex quo nos regi-
gnit, Joh. 3. v. 6.

Tot igitur modis Deo cum obstricti si-
mus, jus & æquum postulat, ut vitam no-
stram ad ipsius quoque voluntatem conformemur,
& in justitia & sanctitate omnibus
diebus vitæ nostræ ipsi serviamus, Luc. 1.
vers. 74.

Josephus ad rem illicitam sollicitatus, se
famulum esse recordabatur, & dicebat:
Quomodò possum tam magnum malum fa-
cere, Gen. 39. v. 9. Ita Vos, dilecti, quando
sollicitamini à carne, mundo & Satana ad
exorbitandum, nolite consentire, sed re-
spondete; Servi Jehovæ sumus, huic nos ad-
diximus: quomodo igitur tam magnum
malum facere, & in Deum peccare poterimus.
Prohibet hoc nostra vocatio, quæ sani-
tatem à nobis flagitat, sicut is sanctus est,
qui vocavit nos, 1. Pet. 1. v. 15.

II. *Debiti magnitudinem*, quæ hic ex-
aggeratur.

1. *Ratione Creditoris*. Quicquid habe-
mus, non à nobis ipsis, sed à Deo habemus,
Jac. 1. v. 17. 1. Cor. 4. v. 7. Oeconomi enim su-
mus magni istius Regis, qui bona sua multa
& varia nobis administranda concedidit,
sed dissipavimus illa, & fidelitatem, quæ ab
œconomis requiritur, non præstitimus, 1.
Cor. 4. v. 2. hinc facile conjicere possumus,
quantum sit nostrum debitum, siquidem
juxta Lutherum, verè tam magnum est pec-

catum, quam magnus est is, qui peccato of-
fenditur, eum autem cœlum & terra capere
non possunt, 1. Reg. 8. v. 27. hinc Sirach c. 5.
v. 7. tam citò irasci potest quàm misereri, &
ira illius in peccatores non desinit.

2. *Ratione valoris*. Nam decem millium
talentorum debito servus hic Domino suo
obstrictus esse dicitur, quæ faciunt sexaginta
circiter auri tonnas, quod non egeni alicu-
jus servuli, sed ditissimi Domini debitum est,
& significatur eo ipso debitum, quod con-
tra decem præcepta decalogi contraximus,
siquidem nullum est ex omnibus, quod non
variis modis vel cogitatione, vel verbis, vel
operibus transgressi fuerimus. Hoc debi-
tum tantum est, ut non possimus illud per-
solvere. Nam servi inutiles sumus, Luc. 17.
v. 10. & volentibus bonum facere, semper
adjacet malum, Rom. 7. v. 21.

Promittit quidem hic servus solutionem,
sed nescit præ angustia quid dicat, ut Israeli-
tæ, Exod. 19. v. 8. Rex ipse jubet eum venun-
dari, & uxorem, & liberos, & omnia quæ
habebat, & fieri solutionem, sed non facit
hoc, quasi debitum contractum eo modo
solvi poruisset, sed ut eò magis agnosceret
debiti magnitudinem, suamque quoad so-
lutionem præstandam insufficientiam.

Notent hoc Monachi & Moniales in
Papatu, qui opera super-erogationis jacti-
tant, & plus solvere præsumunt, quàm de-
bent, adeoque venum exponunt quod ipsi
non indigent. Certè Scriptura omnes om-
ninò homines sub peccato cœcludit, Rom.
11. v. 32. & sancti non sunt sine macula, Job.
15. v. 16. sed imperfectiones suas agnoscunt,
Phil. 3. v. 12. & justitiæ divinæ rigorem de-
precantur, Pl. 130. v. 3. 143. v. 2.

3. *Ratione rigoris*. Nam Rex non per-
mittit servos suos pro arbitrato cuncta
dispo-

D. H. Müller
applicat hoc
ad de so-
lutione lega-
li, q̄ impos-
si- b. E.
angelica q̄
si- fide in
q̄ta, q̄ pro
nobis solvit.

disponere, sed rationem tandem exigit, & solutionem urget, quod probè considerandum est, ut procul à nobis faceat epicuræa carnis securitas, cujus ea libido est, ut de reddenda ratione vel rarè vel nunquam cogitet. Alii fugiunt cum Adamo, Genes. 3. v. 8. alii foliis ficuum se tegunt cum Eva, Genes. 3. v. 7. alii palliant sua peccata fūco devotionis & religiositatis, ut Saul, 1. Sam. 15. v. 21. idèd Deus vocat nos ad reddendam rationem

1. *In vita presente*, vel per conciones legis, ut Davidem vocavit, 2. Sam. 12. v. 8. seqq. & Ninivitas, Jon. 3. v. 4. itemque mundum antediluvianum, Genes. 6. v. 3. 1. Pet. 3. v. 20. vel per crucem, Esa. 26. v. 16. Os. 6. v. 1. vel per stimulos conscientie, quæ licet aliquantum obdormiat, suo tempore tamen evigilat, & testimonium condemnationis perhibet, Sapient. 17. v. 11.

2. *In vita sequente*: Ibi demum ratio exigitur à nobis omnium cogitationum, dictorum & factorum, imò verbum *ἀεγρον*, quo proximus licet non scandalizatus, tamen etiam non ædificatus est, ad examen protrahetur, juxta Christi ipsius sententiam, Matth. 12. v. 36. Ergò

Quicquid agis prudenter agas & respice finem,

Nunquam peccatum, hoc qui facit, ille facit.

III. *Remittendi promptitudinem*. Postquam enim servus hic coram Rege se sistit, in genua procidit, & debiti condonationem petit, mox liberabit, & totum ipsi debitum remittitur. Ita nobis aliud non restat perfugium, quàm gratuita Dei misericordia, ad quam sub peccatorum mole depressi appellare semper debemus. Hanc promeruit nobis Christus fidelis ille Dei servus, Esa. 53. v. 13. dum nostri loco se stitit, & quæ non ra-

puit, per solvit, Psal. 69. v. 5. Esa. 43. v. 24. 25. Col. 2. v. 13. 14.

Quoties igitur peccatum nos accusat, ad misericordiam Dei confugiamus, & pro decem millibus talentis, quibus Deo obstricti sumus, reponamus *λόγρον* infinitum, quod Christus pro nobis præstitit, Matt. 20. v. 28. 1. Tim. 2. v. 6. pro sanguinibus peccatorum nostrorum, Psal. 51. v. 16. Esa. 1. v. 15. guttulas sanguinis Christi, quæ sunt pretiosi aurei, quibus omne debitum nostrum exsolutum, & deletum est, 1. Johan. 1. v. 7. pro transgressionibus decalogi numerum denarium meritum Christi, quæ pro nobis præstitit

1. *In conceptione*, Et sic per solvit debitum, quod in conceptione contraximus, Psal. 51. v. 7.

2. *In natiuitate*, & sic per solvit debitum, quod ex utero matris nobiscum in hunc mundum intulimus, nam quod ex carne natum est, caro est, Joh. 3. v. 6.

3. *In passione*, & sic vulneribus suis nos sanavit, Esa. 53. v. 5.

4. *In crucifixione*, qua chirographum debitorum nostrorum è medio sustulit, & cruci affixit, Col. 2. v. 14.

5. *In morte*, quâ nos à morte liberavit, & vitam restituit, 2. Tim. 1. v. 10.

6. *In sepultura*, qua peccata nostra contumulavit, Mich. 7. v. 19.

7. *In descensione ad inferos*, quâ captivitatem captivavit & infernum destruxit, Col. 2. v. 14.

8. *Per resurrectionem*, quâ justitiam nobis restauravit, Roman. 4. v. 25. & sepulchra nostra perrupit, ut nobis etiam perrumpere liceat, Mich. 2. v. 13.

9. *Per ascensionem* ad cælos, quâ viam ad vitam nobis patefecit, Psal. 16. v. 11.

10. *Per*

10. Per sessionem ad dextram Dei, & sic interpellat pro nobis, Roman. 8. vers. 34. & dominatur in medio inimicorum suorum, Pl. 118. v. 2. ut Ecclesiam suam contra portas inferorum potenter defendat, Matth. 16. vers. 18.

Tandem redibit ad iudicium, & a omnibus peccatorum debitis nos planè absolutos in perfectam libertatem, gloriam & beatitudinem restituet.

Hæc decem Salvatoris nostri merita, quæ in Symbolo Apostolorum eo ordine, quo recensuimus, comprehensa sunt, decem millibus peccatorum nostrorum talentis si opponamus, condonabit nobis Deus & culpam & poenam, non enim bis exiget, quod Christus persolvit, sed acceptabit potius λόγος, quod ipse pro sapientia sua imperscrutabili pro solutione debitorum nostrorum ordinavit & consecravit, ut Paulus testatur, Rom. 3. v. 25.

De Secundo.

Vidimus Regis munificentiam, quam remissione decem millium talentorum erga servum hunc declaravit. Videbimus etiam οὐν Θεῶν servi truculentiam, quam exercet

1. Erga Dominum, à quo statim egreditur, & beneficium sibi collatum non amplius attendit. Quæ certè maxima ingratitudo est, quâ multi adhuc inter nos se polluant, dum vix templo egressi vel ab oratione, vel à percepto corporis & sanguinis Dominici Sacramento ad ingenium redeunt, denuò implicati inquinamenti mundi, quorum ultima deteriora prioribus, 2. Pet. 2. v. 20. Hi omnes gratiam Dei frustra acceperunt, 2. Cor. 6. v. 1. & quia voluntariè peccant, hostiam pro peccatis non inve-

nient, sed terribilis expectatio iudicii & ignis amulationis manebit eos, à quo consumentur, Ebr. 10. v. 26. 27.

2. Erga conservum, quem duobus modis exagitat, & ostendit

1. Duritiam. Non enim movet ipsum

1. Debiti exiguitas, quod centum tantum denarios concernebat, qui vulgò 16. florenis aestimantur. Hoc tantillum debitum rigorosè exigit à conservo, & dilationem nullam ipsi concedere vult, non revocans sibi in memoriam decem talentorum millia, quæ Dominus ipsi paulò antè condonaverat.

Tales adhuc multos invenias, qui offensas proximi valde exaggerant, sed debitum, quo ipsi Deo obstricti sunt, non attendunt, cum tamen inter utrumque debitum nulla planè comparatio possit institui, siquidem Deus summus est & infinitus, cujus respectu sumus ut guttula aquæ in relatione ad mare, Esa. 40. v. 15. Quid igitur cogitas, serve nequam, quod justuum adversus proximum tam severè urges, qui te vel semel aut bis offendit, tu verò septuagies septies, imò septuagies millies Deum quotidie offendis, & nihilominus Deus tam propitius est, ut tibi remittat illud debitum, quando supplex ipsi factus te humilias.

Hujus maximæ inæqualitatis consideratio nos permovere debet ad reconciliatorem cum proximo, ut misericordes simus, quemadmodum Pater noster cælestis misericors est, Matth. 5. v. 45.

2. Vinculi propinquitatis, quod conservus est. Hoc meritò debebat attendisse, sed non curat. Qualis hodie severitas & immisericordia passim invalescit.

Omnes sumus conservi, & unum habemus in cælis Dominum, cui soli vindicta com-

competit. Quare simus pacifici, non ulciscentes nosmet ipsos, ne maiestatem Dei violemus invadentes opus ipsi proprium, Deut. 32. v. 35. potius de jure nostro aliquid cedamus, ut pacem habeamus cum proximo, & Dei filii dici mereamur, Matth. 5. vers. 45. aliàs poena non emanabit, Syr. 28. vers. 3. seqq.

3. *Deprecantis humilitas*, quod conservus ipsum rogat, & dicit: Esto patiens erga me, & omnia tibi reddam. Sed ille renuit. Caveamus talem rigorem. Qui enim claudit aures suam ad clamorem pauperis, etiam ipse clamabit, & non exaudietur, Prov. 21. v.

2. *Servitiam*, quæ patet

1. *Ex strangulatione*. Nam statim ubi conspicit illum, injecta manu *ἐπιχειρήσει* trücket ihm die Kehle zu suffocare volens miserum, nisi è vestigio solvat.

Ecce Vos mei, qualem hic servus habeat conscientiam, quod propter centum denarios strangulare & suffocare conservum non dubitat. Hodie multi sunt, præsertim inter milites, qui propter unum denarium, quandoque etiam ex mera petulantia non verentur conservos suos in via publica adoriri & trucidare. Sed judicem suum aliquando inventient. Qui enim sanguinem humanum profuderit, ejus sanguis rursus profundetur, Gen. 9. v. 6.

2. *Ex captivazione*. Quamvis enim miser humiliter deprecatur & solutionem promittit, nihil tamen proficit, sed citra ullum misericordiae affectum in carcerem projicitur, donec persolvat debitum.

Viva imago omnium eorum, qui debitores suos quasi deglubunt, & ad extremas sæpe angustias redigunt, allegantes tritum illud: qui non habet in ære, luat in corpore. Certe Christiana charitas longè aliud requi-

rit, 1. Cor. 13. v. 4. & ita debemus nos Christiani vitam nostram instituere, ut misericordia abundet supra judicium, Zach. 7. v. 9. Ol. 6. vers. 1. & quod ipsi volumus, hoc aliis præstemus, Matth. 7. v. 12.

De Tertio.

R Estat *vindicta inclementia*, quam exag-gerat

I. *Servi nequam delatio*. Nam conservi hæc omnia videntes indoluerunt, inquit Evangelista, & Domino suo aperuerunt. Per conservos intelliguntur

1. *Beati Angeli*, qui sunt administratorii Spiritus, emissi propter eos, qui hereditate debent vitam æternam, Ebr. 1. v. ult. & conservi nostri vocantur, Apoc. 22. v. 9. Hi accuratè observant omnia nostra dicta & facta, si quis deviat à lege, & enormi aliquo delicto conscientiam suam vulnerat, contristantur. Si verò ad Deum revertitur peccator & poenitentiam agit, gaudent & exultant, Luc. 15. v. 10.

2. *Homines pii*, qui templa sunt Spir. S. 1. Cor. 3. v. 16. & super cunctis abominatibus quæ fiunt in medio civitatis, ingemiscunt, Ezech. 9. v. 4. hi gemitus non sunt irriti, sed accusant impios & ad poenã Deum provocant, Sir. 35. v. 19.

Caveamus igitur, ne importunitate nostra aliorum querelas adversus nos concitemus: Exaudit DEUS clamores pauperis, Job. 34. v. 28.

II. *Rigorosa citatio*. Nam accersivit eum Dominus, inquit Evangelista. Hanc citationem nemo hominum effugiet. Si non citatus priùs, citaberis tamen in extremo mortis agone, ibi Diabolus catalogum peccatorum tuorum tibi ob oculos suspendet, & vel minima quæq; in memoriam revocabit, ut

ut accumulatione peccatorum gratiam divinam extenuare & obnubitare possit. Est enim fiscalis infernalis, qui accusat nos die & nocte, Apoc. 12. v. 10.

III. *Severa exprobratio*, v. 32. 33. Hanc audient aliquando omnes, qui jam implacabile odium fovent erga proximum, & reconciliationem nullam admittere volunt. Non sunt veri Christiani sed hypocritæ, & servi nequam, qui nomen Christi habent ad iudicium, non ad salutem, ut inquit Augustinus. Hinc in extremo die non inter oves mansuetas ad dextram, sed inter hædos ad sinistram collocati in æternum ignem precipitabuntur, Matth. 25. v. 33. 41.

IV. *Æterna condemnatio*. Iratus enim Dominus tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet, quod debebat sibi. His verbis æterna condemnatio describitur, ubi tortura

1. *Ineffabilis*. Nam tortores erunt Diaboli, qui magno cum fremitu, & horribili cum ululatu miseras animas invadent. Bernhardus dixisse memoratur, se malle fornacem calidissimè ferventem intrare, quàm Diabolum in sua propria forma videre. Quid verò erit eum tortorem experiri cum suis sociis, quorum brachia sunt ut capita draconum, quorum oculi ex se igneas emittunt sagittas, quorum dentes ut Elephantis prominent, & stimulant ad tormentum ut caudæ scorpionum.

2. *Incessabilis*, quod indicat particula donec, quâ Christus juxta Chrysostomum supplicii perpetuitatem denotare voluit. Tardius enim punietur, donec reddat, nunquam autem reddet, quod debet, semper ergò punietur, inquit Theophylactus. Non qui torquet fatigabitur, nec qui torquetur aliquando morietur, nulla ibi pax, nulla

doloris mitigatio, Es. 66. vers. 24. Apoc. 14. vers. 11.

3. *Innumerabilis*. Nam omnia solvere debet, etiam quod antea ipsi condonatum erat, juxta edictum Ezech. 18. v. 26. Ita damnati gravissimos dolores sentient in omnibus membris, quibus contra præcepta divina deliquerunt.

Cor tuum hic odio flagrat erga proximum, os convitia evomit, oculi spirant invidiam, aures obdurefcunt ad deprecationem, manus violentiam intentant, pedes insidias meditantur, &c. ibi singula membra pœnam luent pro debito. Habebis fletum in oculis, stridorem in dentibus, fetorem in naribus, vincula in manibus & pedibus, tormenta in toto corpore. Hoc est iudicium sine misericordia, quod experiuntur omnes illi, qui misericordiam non fecerunt, Jac. 2. v. 13.

V. *Christi applicatio*, v. 35. quæ meritò fulmen & malleus esse debet, quo ferrea & saxea corda nostra conterantur & ad reconciliationem impellantur, siquidem expressè audimus ex ore Christi nullam apud Deum sperandam esse peccatorum remissionem, nisi etiam proximo condonemus. Nam remissio peccatorum obtinenda est per fidem. Jam fides exiit se per charitatem, Gal. 5. v. 6. charitas per fraternam condonationem. Ubi igitur nulla condonatio, ibi nulla charitas, ubi nulla charitas, ibi nulla fides, ubi nulla fides, ibi remissio peccatorum etiam locum habere non potest. Huc pertinet etiam connexio immediata inter dilectionem Dei & dilectionem proximi, Numer. 5. v. 6. I. Joh. 4. v. 20. 21.

Si quis hoc non attendit, sed pergit in odio quod concepit adversus proximum, orationem dominicam contra seipsum reci-

rat, quoties recitat, & in quinta petitione debiti, quo Deo obstrictus est, retentionem quotidie sibi imprecatur. Faxit Chri-

stus Jesus, ut agnoscamus hoc, & juxta normam à se præscriptam vitam nostram instituemus, Amen.

Dominica XXIII. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 22. vers. 15. 22.

EXEGETIS.

LEgimus Jud. 15. v. 4. s. de Simfione, quod ceperit trecentas vulpes, caudasque earum junxerit ad caudas, & faces ligaverit in medio, quas igne succendens dimisit in segetes Philistinorum, & concrematae sunt.

Ejusmodi vulpina ligam cernimus etiam in hodierno Evangelio, quam Pharisei & Herodiani inter se cudunt adversus Christum. Caudis quidem colligati sunt, & consilia ad unum scopum, nempe ad Christum, ejusdemque caelestem doctrinam exterminandam comportant, sed capita discordant, hoc est, in fidei & vitae professione, totis quod dicitur castris dissident, & vatiniario se invicem odio prosequuntur.

Quemadmodum autem vulpes Simfionis eodem igne, quo Philistinorum segetes incendebant, sibi ipsis incendium concitabant: Idem accidit Phariseis & Herodianis in prælecta pericope, quod ipsi in foveam cadunt, in quam Christum præcipitare volebant, & ita confunduntur in astutia sua, ut ipso omisso tacite secedant, & nihil respondere possint.

Videbimus historiam ipsam, quæ duabus partibus absolvitur, ut sunt:

I. *Captiosa quaestio.*

II. *Ingeniosa responsio.*

J.J.

Non sine causa Diabolus Esa. 27. v. 1. appellatur serpens directus & tortuosus, quia quod agit, non tantum aperta vi agit, sed quandoque in angelum lucis se transformat, 2. Cor. 11. v. 14. & unguis lupinus sub ovina pelle occultat, per tortuosas vias falsæ doctrinæ & perversæ vitæ salutem hominum insidias struens, quod in Paradiso cepit, in ipso Christo exercuit, & adhuc hodie continuâ praxi exercet.

Exemplum habemus in prælecta pericope, ubi ex instinctu Diaboli Pharisei coeunt & deliberant, quâ arte & astutia Christum in sermone capere velint, ubi tria potissimum consideranda veniunt:

I. *Deliberatio*, cujus hic describitur

1. *Auspicium*. Nam Ioh. 8. inquit Evangelista, tunc abeuntes Pharisei consilium ceperunt, quo respicit ad præcedentia, ubi Christus ex paterno planè affectu, debito tamen zelo ingratitudinem Pharisaicæ cohortis redarguerat, recitata parabola de nuptiis regniis & summa malitia invitatorum hospitum. Animadvertentibus Phariseis, sibi hoc dictum esse, ideoque irâ infrementes, id quod salutis ipsorum causa prolarum erat, malitiosis consiliis retundere conatur.

Videmus hinc quasi in speculo miram humanarum mentium perversitatem. Quando **Deus** per ordinarium ministerium castigat notoria

notoria scelera, sæpe fit, ut quibus hæc castigatio salutaris medicina esse debebat, illâ deteriores fiant. Ita verbum Evangelii, quod per se est potentia ad salutem omni credenti, Rom. 1. v. 16. fit multis odor mortis ad mortem, 2. Cor. 2. v. 16.

2. *Artificium.* Callidè enim rem aggrediuntur, & sicut aucupes retia sua occultare solent, ut aves eò citius advolent: Ita quoque Christo retia tendunt, & fucò hypocrisæos colorant, ut scopum suum eò facilius assequantur, quod vocabulo *παιδιδύων* Evangelistæ satis innunt.

Hoc est ingenium omnium hostium Ecclesiæ, ut quò non possunt pertingere leonina, ibi vulpinam assumant, ut vox sit Jacobi, manus verò Esavi, Gen. 27. v. 22. Requiritur ergò à nostra parte prudentia Christiana, Matth. 10. v. 16. ne fidamus ipsis exemplo Christi, Joh. 2. v. 24. sed Deum seriò oremus, ut consilium Ahitophelis infatuat, 2. Sam. 15. v. 31.

3. *Collegium,* homines nimirum, qui conveniunt ad capiendum hoc consilium. Isti sunt Pharisei, ut Evangelista in principio textus statim indicat, qui clavè scientiæ & palmam sanctitatis sibi præ aliis arrogabant, hi convocant concilium, non secus ac de religione vehementer essent solliciti, sed interim conspirant in necem Christi, & retia texunt, quibus innocentem illaqueent, qualia concilia hæctenus sæpe congerunt Pontificii, quibus Augustanâ confessionem, pacem religionis, & pacificationem Passaviensem explodere & enervare conati sunt, ut fundamenta destruerent, & justum postea eò meliùs opprimere possent, Ps. 11. v. 3. Sed Christus dissipavit ista conciliabula, ut quadret in illos quod David canit Ps. 21. v. 12. Consilia fecerunt, quæ non potuerunt in effectum producere.

II. *Legatio.* Nam miserunt ad illum, inquit Evangelista,

1. *Discipulos suos,* qui ob juvenilem ætatem audacia & impudentia magistris suis superiores erant, ut si res malè succederet, obvertere possent suo consilio hæc non esse gesta, sin verò ex animi sententia cederet, gloriosior esset Victoria à tanto magistro per discipulos reportata.

Elucescit hinc veritas Adagii: *κακὸν ἄρχακος κακόν ὄων* qualis Rex, talis grex, qualis Præceptor, talis etiam discipulus. Pharisei erant hostes Christi *ἄσπονδοι*, & doctrinam cælestem voce & manu impugnabant, tales etiam sunt discipuli eorum. Videant igitur parentes, ut pios, & sinceræ religioni addictos Præceptores suis liberis eligant, qui cum lacte materno pietatem ante omnia ipsis instillent, & non Calvinianis aut Jesuitis informandos tradant. Hoc est filios suos Molocho immolare, quod Judæi ab ethnicis didicerant.

2. *Herodianos.* Hoc partim officii nomen est, designans Herodis aulico tributa colligentes: partim schismatis eorum, qui novam quandam cum Herode religionem ex Judæismo & Paganismo constarant, ut meminit Epiphanius & Tertullianus. Hæc duo genera hominum aliàs hostes erant infensissimi, & non solum in religione, verum etiam in vita & moribus toto cælo discrepabant, sed hæc ubi contra Christam actio est, unanimi consensu conspirant.

Hic mos est hujus sæculi, ab origine mundi semper observatus. Ita Pilatus & Herodes amici fiunt, cum Christus interficiendus est, Luc. 23. v. 12. Adhuc hodie conspirant Jesuitæ & Calviniani, qui totò alioquin cælo & zelo, ut quidam præ se ferunt, dissident, quando majestatem CHRISTO homi-

Vid. Marc. 8. 15.

ni communicatam in pugnare satagunt.

Nostrium est vinculum pacis & fidei in violatum servare, & conjunctis precibus hostium conatus infringere. Nam consensus veræ doctrinæ & interitus Satanæ, inquit Athanasius, & vis precum unita non caret pondere, sed magnam habet efficaciam, Jacob. 5. v. 16. Matth. 18. v. 19.

III. *Compellatio*, quæ habet

1. *Exordium* plausibile, v. 16. Tribuunt enim Christo

1. *Laudem scientiæ*, didascalum appellando, ex mera tamen hypocrisis, nam discipuli ejus esse volebāt, ut ait Chrysostomus, interim coram populo, qui Christo adhærebat, titulum hunc ipsi tribuunt, ut fucum faciant simplicioribus, quasi de Christo & ejus doctrina ipsi quoque dextrè sentirent. Viva imago omnium Pseudo-Doctorum, qui ad decipiendos & infatuendos simpliciores orthodoxos etiam Patres aliosq; sinceros Doctores suos Magistros & Præceptores salutant, & consensum cum Lutero & Augustana confessione plenis buccis deprædicāt, quod jam tempore Apostolorū fieri solebat, ut apparet ex 2. Thess. 2. v. 2. & 2. Cor. 11. v. 13.

2. *Laudem veriloquentiæ*. Scimus, inquit, quod sis verax, & viam Dei in veritate doces. Hanc confessionem propria ipsis dictavit conscientia, quæ convicti erant, id quod exsertis verbis Nicodemus Christo in aurem fatetur, Joh. 3. v. 2. nimirum veritas claudi & largiri potest, vinci non potest, sed ex singulari dispositione Dei, hi interdum, qui veritatis inimici sunt, confessores evadunt, & suā linguā eam deprædicant, ut Chrysostomus alicubi scribit.

Discant igitur Pastores Ecclesiæ, ut ad exemplum Archi-Episcopi sui veraces sint, nec adulterent verbum Dei, sed maneat in

simplicitate verbi, & cum Christo orent: O Pater sanctifica nos in veritate, sermo tuus veritas est, Joh. 17. v. 17. ita viam Dei in veritate docebunt, & saluum facient non tantum se, verum etiam omnes qui audiunt ipsos, 1. Tim. 4. v. 16.

3. *Laudem confidentiæ*. Nam personas, inquit, non respicis, *καὶ ἐμὲ λείπει πρὸς τοὺς θεοὺς*, & non curas quenquam. Talis *παρηγορία* ab omnibus Ecclesiæ ministris requiritur, ut animo præsentem & corde imperterrito officium suum administrent, nec verbum ad nutum & placitum hominum inflectant, sed dicant quod dicendum est, magnis & parvis absque ullo respectu personarum. Qui enim mundo placere studet, servus Christi esse non potest, Gal. 1. v. 10.

Id fecit Elias, 1. Reg. 18. v. 18. Nathan, 2. Sam. 12. v. 7. seqq. Joh. Baptista, Matth. 14. v. 4. quorum vestigia omnes pii & fideles servi Christi adhuc hodie premere debent. Fremat mundus quantum potest, & vel exilio, vel matte, vel morte *παρηγορία* hanc reprimere conetur, non tamen cedat pius minister vellatum unguem. Oportet enim Deo magis obedire quàm hominibus, Act. 5. v. 29.

II. *Dilemma fallibile*. Nam quid tibi videtur, inquit, licet nē censum Cæsari dare aut non? Quæstio hæc erat in populo Judaico tum temporis maximè controversa. Præceperat Deus in lege sua Exod. 30. v. 13. ut quilibet in populo Israelitico, si ad annum ætatis vigesimum pervenisset, dimidium sicli argentei in templum afferret, quæ pecunia reponebatur in gazophylacium, & impendebatur ad adificationem templi & conservationem cultus divini. Sed ubi Romanus Imperator Judæam haberet tributariam, inter alia onera complura Judæis hoc etiam imposuit, ut siclum illum, qui erat quadrans thaleri,

leri, non amplius in Templi gazophylacium, ut hactenus solebant, sed in ararium Cæsaris reponerent. Hoc valde mordebat Judæos, volebant enim esse populus liber, sicut gloriabantur Joh. 8. v. 33. & sæpe conati sunt motis seditionibus jugum Romanū excutere, sed frustra. Mensura iniquitatis ipsorum impleta erat propter præcedentia peccata, hinc ex justo Dei judicio sclus sanctuarii Romano Imperatori cessit, ut propriâ ipsorum pecuniâ milites præsidarios aleret, quibus libertas Judæorum, quam semper adhuc somniabant, infringeret.

Quamquam autem vi externâ contra Romanos nihil valebant, tamen illam quæstionem in conversatione cum Cæsarianis semper urgebant & ventilabant, & consultum ducunt, hanc ipsam Christo etiam proponere in forma syllogismi, qui cornutus in Scholis dici solet, quia ex utraque parte ferit, hoc modo: Aut dandus est Cæsari census, aut non dandus. Si respondisset Christus, dandum esse, præsentibus erant Phariseorum discipuli, qui cum populo contrarium sentiebant & sine dubio contra ipsum tanquam proditorem patriæ libertatis seditionem movissent. Si verò respondisset non dandum esse, præsentibus erant Herodianis, qui corruptum statim tanquam reum criminis læsæ majestatis ad Herodem ipsum deduxissent. Sin autem tacuisset, hypoeriseos ipsum insimulassent, qui propter metum hominum veritatem proloqui non auderet. Hæc sunt retia, quibus Pharisæi Christum illaqueare confidebant.

Nos eandem cum Judæis hoc tempore pœnam experimur, Nemo fuit tempore pacis, qui sclus sanctuarii ad cultus divini conservationem, templorum & scholarum reparationem, pauperum item & ministro-

rum Ecclesiæ sustentationem expendere voluit. Hinc jam cedit fisco, quod non dedimus Christo, siquidem milites nostrâ pecunia scribuntur & sustentantur, qui minis & verberibus nos persequuntur, scilicet hæc gratiæ sunt, quas pro solutione stipendii nobis persolvunt. Justus est Deus nolite irridere, Gal. 6. v. 7. quid faciamus? rebellemur cum Judæis? minimè. Promeriti sumus pœnam hanc peccatis nostris. Ergo portate, Vos mei, portate iram Domini, judicabit ipse causam nostram, Mich. 7. v. 9. & non dabit in æternum fluctuationem justo, Ps. 55. v. 23.

De Secundo.

Fuit captiosa Phariseorum quæstio, succedit ingeniosa Christi responsio, quæ tribus membris absolvitur, ut sunt:

1. *Dura increpatio.* Quia enim malitiam Phariseorum sibi satis cognitam & perspectam habebat, blanditias verborum nihil curat, sed quod corde sentit, in conspectu totius populi profatur, & hypocritæ, inquit, quid me tentatis? ut ipso facto demonstrat, se non curare quenquam, quo ipsum elogio modò ipsorum discipuli exornarent, & verum esse *καθ' ἑσθλότητος*, qui intima cordis penetralia exploret, & sciat quid sit in homine, Joh. 2. v. 25.

2. *Denaris perlustratio.* Postulat enim numisma, quod tum temporis apud Judæos in usu erat, & imaginem impressam ipsis ostendens, cujus est hæc imago, inquit, & inscriptio?

Habebat aliàs sclus sanctuarii pecuniarum suam imaginem & inscriptionem, cum adhuc avitâ libertate fruerentur Judæi. In uno latere expressa erat virga Aaronis cum inscriptione: Jerusalem sancta: In altero verò caliculus cum thuribulo in memoriam sacri-

sacrificiorum & Sacerdotii Levitici, cum inscriptione: Siclus Israël. Hanc monetam abrogaverant Romani, & jam ipsi cubabant pecuniam, quæ suorum Imperatorum imagines præ se ferebat, in testimonium plenariæ potestatis quam obtinebant in universa Judæa. Proinde Christus ad imaginem perlustrandam Judæos compellit, ut agnoscant inde, quod jura sua amiserint, & tempus Messie appropinquasse luculenter satis perspiciunt, sed illi negligunt hæc omnia, & de Politica libertate tantum cogitant.

Idem accidit quoque ultimis hisce temporibus. Augentur pressuræ, audiuntur ubique bella & bellorum rumores, signa novissimi diei quotidie conspiciuntur, & tamen pauci cogitant de adventu Christi, sed pergunt in peccatis, & in corradendis divitiis omnem operam collocant, contra admonitiones Christi, Luc. 21. v. 34.

3. *Nervosa confutatio.* Postquam enim respondent, imaginem Cæsaris esse, propria confessione ipsos jugulat, & date, inquit, Cæsari, quæ sunt Cæsaris, Deo autem, quæ sunt Dei, q. d. quia utimini moneta, Cæsaris imaginem & inscriptionem habente, idem subjectos ei vos agnoscite, subjectio illa Dei servitium non impedit, sed nihilominus Deo dare potestis, quod Deo debetur. Hoc responso ita confunduntur, ut admirati sapientiam Christi, cum alto silentio recedant, & quod Lucas addit c. 20. v. 26. non poterunt verbum ejus reprehendere contra populo.

Apparet hinc quodnam sit officium nostrum

I. *Erga majestatem terrestrem, cui debetur*

1. *Tributum amoris, ut bene affecti simus erga superiores nostros, & damnum si*

quod ipsis impendet, quantum in nobis est, studiosè præcaveamus, præsertim orationi nostræ eos semper includamus, quod fieri jubet Apostolus 1. Tim. 2. v. 1. 2. Cf. Dan. 6. 21.

2. *Tributum honoris, ut agnoscamus Magistratum esse sanctam & augustam Dei ordinationem, Rom. 13. vers. 1.* Unde Dii appellantur, Psal. 82. v. 6. Huc pertinet census & vectigal, quod ad autoritatem Magistratus conservandam & stabiliendam Deus subditis persolvendum injunxit, Rom. 13. v. 7. Cui legi se Christus ipsemet subjeit, Luc. 2. v. 4. 5, Matth. 17. v. 27. quæ à raxia foret, si Magistratum non haberemus, ideam vide Jud. 21. v. 25. Persæ quod memorant historiæ, Rege mortuo per dies quinque electionem distulerunt, & interim unicuique licentiam quidvis agendi dederunt, ut ex illa confusione intelligeretur, quantum bonum sit magistratus. Ergo honoremus magistratū, sub cujus umbra placidam & tranquillam vitā ducere possumus, 1. Tim. 2. v. 2.

3. *Tributum timoris, quo subjectio denotatur, Rom. 13. v. 1. 1. Pet. 2. vers. 13. 14.* hanc debemus Magistratui, sed non nisi ad aras. Nam quando Magistratus aliquid præcipit, quod pugnat contra legem Dei, dicendum est cum Augustino: Da veniam Imperator, tu carcerem, Deus gehennam minatur. Huc quadrat admonitio Christi: nolite timere eos, qui corpus occidunt, & animam occidere non possunt, Timere autem eum, qui corpus & animam in infernum detrudere potest, Matth. 10. v. 28.

II. *Erga majestatem cælestem.* Huic debemus

1. *Censum membrorum.* Cordis, Deut. 6. v. 5. linguæ, Psal. 34. v. 2. Psal. 50. v. 14. 91. v. 15. Oculi, v. 3. Ebr. 13. v. 15. aurium, Joh. 10. v. 27. oculorum, Psal. 121. v. 1.

2. *Censum bonorum.* Quid enim possidemus, quod ab ipso non habemus? 1. Cor. 4. v. 7. dicamus igitur cum Davide 1. Chr. 30. v. 11. 12. Tua Domine sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dabimus tibi. Hoc fit, quando aliquid conferimus de substantia bonorum temporalium ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ, scholarum, pauperum, exulum, &c. Hoc æquè necessarium tributum est, ac illud, quod magistratui politico exsolvere teneris, juxta expressa Scripturæ dicta, Gal. 6. v. 6. 1. Cor. 9. v. 11. 13. 14. & alibi passim.

3. *Censum laborum.* Sex dies hominif concessit Deus, quibus opera vocationis suæ perficere potest, & septimum consecravit tanquam censum sibi persolvendum, ut quiescat homo in die illo ab operibus externis, & Deo cultum suum præstet. Qui facit, benedictionem divinam experietur, Lev. 26. v. 2. seqq. qui non facit, vindictam divinam non evitabit, Jer. 17. v. 27. Amos 8. v. 5. 8. 10. 11. hisce abrumpimus. Faxit Deus T. O. M. ut juxta normam hujus concionis vitam nostram instituamus, & dirigamus per Christum Salvatorem nostrum, Amen.

Dominica XXIV. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 9. vers. 18. 26.

IN V. T. mulier fluxu sanguinis laborans immunda pronunciatur, omnis qui tetigerat eam, immundus erat usque ad vesperam, & quicquid erat, & super quo dormierat vel federat, diebus separationis suæ polluebatur, Lev. 15. v. 19. 20. 21. parem legem habebant Judæi de mortuis, Num. 5. vers. 2.

Sed Christus in hodierna pericope tangi se patitur à muliere hæmorrhosæ, qui & ipse tangit defunctam Jairi filiam, ut ostenderet se esse Dominum Legis, Marc. 2. v. 28. in quo unicum contra spiritualem immundiciem remedium nobis reperire liceat, siquidem purgationem peccatorum nostrorum fecit per seipsum, Ebr. 1. v. 3. & non solum in baptismo, sed cum primis etiam in cœnæ Sacramento nobis sanguinem suum communicat, quo conscientia nostræ emundantur ab operibus mortuis ad servendum Deo viventi, Ebr. 9. v. 14.

Partes Evangelii duæ sunt:

I. *Puella resuscitatio.*

II. *Hæmorrhosæ sanatio.*

J.J.

EXEGESIS.

DE pinguibus quosdam adducam, dixit Dominus Pl. 68. v. 23. hoc impleri cœpit tempore Christi. Gloriabantur quidem Pharisei, Joh. 7. v. 48. nunquid ex Principibus aliquis in eum credit, præter turbam hanc, quæ non novit legem & maledicta est. Sed contrarium apparet ex tota Evangelica historia, ex qua sine cumulatione exemplorum aliorum deprehendimus, quod in una civitate Capernaum tres insignes Patronos per Evangelii prædicationem sibi conciliaverit. Primum ex regia familia Herodis, Joh. 4. v. 47. Secundum ex Cæsareanis, Matth. 8. v. 5. Tertium ex Judæis, hunc ipsum nimirum Archi-Synagogum, qui per mortem filiolæ suæ ad eum compellitur, & resuscitationem anxie sollicitat. Duo igitur potissimum hic consideranda occurrunt:

P p

I. *Patris*

I. Patris querela.

II. Christi medela.

Querelam Patris quod attinet, est illa

I. Memorabilis, & quidem bifariam,

1. Ratione deferentis, qui fuit ἀρχων τῆς συναγωγῆς, ut Lucas Matthæum explicat c.

8. v. 41. Quamquam enim Judæi unicum duntaxat templum habebant, nimirum Hierosolymitanum, in quo preces, sacrificia & oblationes suas Domino offerebant, Deut. 12. v. 5. 6. in præcipuis tamen oppidis habuerunt etiam suas Synagogas, in quibus singulis Sabbathis prælegebantur Mosis & Prophetarum Scripta, Act. 15. v. 21. qui verò Synagogis his præerant, Principes Synagogæ dicebantur, quibus hoc ratione officii incumberebat, ut diligenter attenderent, quo omnia in cultu divino decenter & ordine peragerentur. Talis etiam fuit hic ἀρχων, quem Marcus & Lucas Jairum appellant, quod si interpreteris, illuminatum significat.

Evangelistæ incipiunt hanc historiam vocula Ecce, quasi admirabundi, quia ut supra etiam tetigimus, tales Archi-Synagogi in schola Christi raræ aves fuerunt, & qui convertebantur, ex singulari providentia & bonitate divina adducti sunt.

Unde fuit hoc doctrinale, quod Deus ex omni hominum genere ac ordine sibi colligat ecclesiam, etiam ex medio, inter quos dominatur, inimicorum, Pl. 110. v. 1. apud Deum enim non est respectus personarum, Act. 10. v. 34. Gal. 3. v. 28.

2. Ratione mali incumbentis, quod est mors unicæ ipsius filiolæ, quæ annos duodecim nata, adeoque in ipso ætatis flore constituta erat. Marcus dicit, quod fuerit in extremis, c. 5. v. 23. Lucas ἀπεθνήκει moriebatur, c. 8. v. 42. nulla tamen hic contrarietas. Jairo domo exeunte & ad Christum contendente filia in agone fuit, sed in-

terim dura viam illam suscipit & perficit, moritur, propterea Marcus & Lucas recensent, quod domestici ejus venerint ipsi obviam, dicentes: Noli amplius molestus esse Magistro, filia tua jam mortua est.

Elucescit hinc

1. Summa crucis utilitas, quam non immeritò Naziancenus pharmacum salutis appellat, quia nos ad Christum deducit, Christus jam ultra annum Capernaum docuerat, & multa insignia miracula ibi patravertat, sed Jairus noluit venire, & forte nunquam venisset ad Christum, nisi morbi sevitia, quo filia laborabat, ipsum coegisset, & domo quasi expulisset: Nimirum facit Deus quandoque opus alienum, ut faciat proprium, Esa. 28. v. 21. nam vexatio dat intellectum, Esa. 28. v. 19. & quando castigamur, tunc in angustia Dominum requirimus, Es. 26. v. 16.

2. Vita humane fugacitas, quam puella hæc duodecim annorum suo exemplo comprobat. Ecce enim moritur in ipso flore, quod probè notent puellæ omnes, præsertim eæ, quæ alomodico vestium ornatu delectantur, & extento gutture ambulant, tripudiantes inter eundem, & strepitum crepitaculorum excitantes, Esa. 3. v. 16. Omnis caro tænum, & omnis gloria ejus quasi flos campi, Esa. 40. v. 6. mors non attendit juveniles annos, aut pretiosas vestes, quibus exornata es, sed rapit sine discrimine, tam qui utuntur hyacintho & coronam portant, quam infimum quemque, si vel lino crudo operiatur, Sir. 41. v. 4. vide igitur ut pietate & modestia cum primis te exornes, 1. Tim. 2. v. 9. 1. Pet. 3. v. 3. 4. Tunc concupiscet aliquando Rex cælestis decorem tuum, Pl. 45. v. 12. & in cubiculum suum æternæ beatitudinis te introducet, Cant. 1. vers. 4.

II. Imi-

II. *Imitabilis, si spes*

1. *Paternam charitatem*, quã filiam suam complectitur, ut ipse per pedes ad Christum properet, & statum suum afflictissimum ipsi exponat. Tales *εὐργίας* implantavit Deus Parentibus, ut labores & molestias, quas educatio liberorum requirit, eò libentius susciperent, & nos etiam ex illis cognosceremus, quanta sit Dei erga nos dilectio, juxta dicta, Ps. 103. v. 13. Esa. 49. v. 15. Jer. 31. v. 20.

Hoc tamen observarunt veteres, quod multa quidem in sacris occurrant exempla parentum, qui pro liberis intercesserunt, nulla autem liberorum pro parentum incolumitate sollicitorum. Sed testatur potius experientia, liberis ut plurimum parentes senio confectos negligere, & mortem ipsorum avidè desiderare, ut bonis tandem potiantur, eademque pro lubitu dilapidare possint. Hoc non est *ἀντιπελαργεῖν*, quod Paulus requirit, 1. Tim. 5. v. 4. & pugnat contra 4. præceptum, quod Sirach egregiè explicat, & pœnam appendit, qua tales liberos manere solet, c. 3. v. 3. seqq.

3. *Insignem humilitatem*. Nam præcedit ad pedes Christi, ut Marcus habet, & adoravit eum, qui mos apud Sanctos V. T. fuit usitatissimus, ut precantes vel proni in faciem ceciderint, exemplo Moïsi & Aaronis, Num. 16. v. 4. 22. vel super terram jacuerint exemplo Davidis, 2. Sam. 12. v. 16. vel etiam in genua prostrati, & manibus in cœlum levatis preces suas fuderint, ut Salomo, 1. Reg. 8. v. 22. & Daniel, c. 6. v. 10. Gestus ejusmodi pii sunt & laudabiles, quos adhuc hodie inter Christianos observari decorum est. Quoties enim genua flectimus & rursum erigimus, reipsa ostendimus, quod propter peccatum in terram delapsi, & propter benignitatem ejus, qui condidit nos, ad cœ-

lum revocati sumus, inquit Basilius. Humilitas ea Deo placet, & ad misericordiam ipsum permovet, Judith. 9. v. 13.

3. *Auxilii veritatem*. Nam ad Christum properat, non ad Magos, Pythones, Aruspices & alios id generis Saranæ complices, ut Saul, 1. Sam. 28. v. 7. & Ahasia, 2. Reg. 1. v. 2. in Christo enim deposuit Pater omnem plenitudinem, ut nos acciperemus gratiam pro gratia, Joh. 1. v. 16. Ergò in omnibus necessitatibus rectè ad illum properemus, dicentes cum Josaphato 2. Chron. 20. v. 12. Domine, quum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros ad te dirigamus. Tu Medicus noster, Exod. 15. v. 26. verbum tuum omnia sanat, Sap. 16. v. 12. qui verò aliū sectantur, multiplicant dolores suos, Ps. 16. v. 4.

Hæc de Patris querela, sequitur nunc Christi medela, quæ est

1. Promptissima. Statim enim surgit & sequitur eum cum discipulis suis. Non exprobrat eis hostiles collegarum animos, sed reipsa ostendit, hunc esse cibum suum, id est, tam gratum sibi esse, ac cibus est homini famelico, ut faciat voluntatem patris sui, Joh. 4. v. 34. & neminem ad se venientem velle foras ejicere, Joh. 6. v. 37.

Affectum hunc ad dextram Dei exaltatus non deposuit, sed æquè paratus est adhuc hodie ad ferendum nobis auxilium, Ebr. 4. v. 15. 16. non opus est sanctorum patrocinio, ut Christum demereamur. Ipse animam suam pro nobis posuit, Joh. 10. v. 12. & *ἀντὶ τούτων* dedit, Matth. 20. v. 28. 1. Tim. 2. v. 6. tantum nullus sanctorum in nos impendit, Ergò etiam majori dilectione quàm ullus Sanctorum nos prosequitur, Joh. 15. v. 13. imò ad dextram Patris est, & interpellat pro nobis, Rom. 8. v. 34.

Nostrum erit hanc juvandi promptitudinem imitari, & omnes, qui nostrâ ope indigent, eâdem facilitate sublevare, nam fides per charitatem effeax est, Gal. 5. v. 6. charitas autem nō defatigatur, 1. Cor. 13. v. 8.

2. *Suavissima.* Postquam enim venit in ædes Jairo, & videt tibicines, qui pro more gentis Judaicæ carmina lugubria decantabant, nec non turbam flendo & plangendo *δοξολογῶν* tumultuantem quasi, & confuso clamore latè omnia complementem, secedite, ait, puella non est mortua, sed dormit. Puella quidem verè erat mortua, sed in consolationem parentum mortem Christus somnum appellat, ut credant, sibi tam facile esse resuscitare mortuos, quàm facile nobis est è somno excitare dormientem, quæ appellatio in Scripturis non est infrequens. Confer 2. Sam. 7. v. 11. Es. 26. v. 19. Dan. 12. v. 2. Joh. 11. v. 11. 1. Thess. 4. v. 13.

Comparatur autem mors somno

1. *Propter originis paritatem.* Somnus oritur ex vaporibus ventriculi ad cerebrum elevatis, qui nervos occupant, & sensuum operationes impediunt: Ita postquam primi parentes de fructu vitæ arboris comederunt, venenatus quidam vapor omnia non solum ipsorum, sed etiam posterorum membra occupavit, ut omnes cogantur in morte obdormiscere, Rom. 5. v. 12.

2. *Propter oppressionis communitatem.* Quando dies inclinatur & nox ingruit, cubitum itur, & nemo est sub sole, qui somnum effugere, eoque carere possit; ita omnibus decretum est semel mori, Ebr. 9. v. 27.

Pallida mors a quo pulsatur pede pauperum tabernas

Regumq; turres, inquit Horatius, hinc domus constituta dicitur omni viventi, Job.

30. v. 23.

*It. Propter similitudinem quoque identitatem: sicut
n. hoo in. rdn corpo dormit, & rdn
aiam, jth. in. rdn corpo morit, & rdn aiam.*

3. *Propter indivisam celeritatem.* Somnus præter cogitationem homini subrepat, etiam tum, quando sibi vigilare firmiter proponit: ita mors homines diuturnam sibi vitam pollicentes, invadit, Luc. 12. v. 20.

Mors certa est, incerta dies, hora agnita nulli.

Sicut pisces capiuntur hamo, & aves laqueo, ita mors quoque homines obruit, nil quicquam tale cogitantes, Eccl. 9. v. 12. hoc agnovit patriarcha Isaac, Gen. 27. v. 2. & nos etiam debemus agnoscere, ut quotidie ingeminemus cum Davide, Pl. 39. v. 6.

4. *Propter recreationis suavitatem.* Somnus vires recreat, membraque fessa levat, ita ut qui suaviter dormit, nec cæli tonitrua, nec hominū tumultuantium clamores exaudiat: Eodem planè modo, qui in Domino moriuntur requiescunt ab omnibus hujus vitæ miseriis & molestiis, Ap. 14. v. 13. & in pace degunt, Sap. 3. v. 3. Es. 57. v. 2. propterea abscondit ipsos Deus in cubilibus suis, donec pertranseat indignatio, Es. 26. v. 20. tunc prodibunt iterū, & Deo servient alacriter in templo suo, Ap. 7. v. 15. Sicut hi, qui consumptis stomachi vaporibus manè vegetiores ad munia sua peragenda surgunt, Pl. 104. v. 22. 23. adde 1. Cor. 15. v. 42. seqq.

5. *Propter excitationis facilitatem:* Somnus non extinguit hominem, sed corpus tantum ad tempus in quiete detinet, hinc vel voce vel tactu facile suscitari potest: ita mors hominem non planè abolet, sed corpus tantum necat, anima verò immortalis est, proinde Christo facilimum erit in extremo die corpora nostra suscitare, quando dicet: surgite mortui, venite ad judicium, omnes statim procedent, Job. 5. v. 28. & rursus circumdabuntur pelle sua, Job. 19. v. 26. Hinc Augustinus: Nemo, inquit, tam facile suscitatur

suscitat jacentem in lecto, quàm Christus mortuum ex sepulchro. Ipse enim est resurrectio & vita, Joh. ii. v. 25. hoc est, non solum ipse resurrexit, sed etiam nos ipsius virtute resurgemus, Joh. 14. v. 19.

Resultat ex hac comparatione

I. *Exhortatio.* Quia enim rarò de morte cogitamus, idèd perpetuum aliquod memoriale in somno Deus nobis proponere voluit, ut quoties vesperi cubitum inimus, vestes deponimus, lectum conscendimus, oculos claudimus, &c. cogitemus, quod in his omnibus mors nobis præfiguretur, ubi vestimentum corporis deponimus, 2. Cor. 5. v. 1. sepulchris inferemur, quæ cubilia appellantur, Eccl. 57. v. 2. oculos claudemus, & omnium membrorum, usum quasi abdicabimus. Hoc qui facit, benè aliquando beateq; mori potest cum Simeone, Luc. 2. v. 29.

II. *Consolatio,* ne super obitu nostrorum lugeamus, quemadmodum Ethnicis. Non enim mortui sunt, sed cum hac puella dormiunt, & ab omni miseria, curis & molestiis mundanis suaviter quiescunt. Spiritus interim in manu Dei est, ubi tormentum non sentit, Sap. 3. v. 1. Quis invideret ipsis hanc quietem? O possidete animas vestras in patientiâ, optimi parentes, liberis vestris benè est. Non revertuntur ad vos in hanc vitam, hoc tamen agite, ut ad illos tandem aliquando transferamini, 2. Sam. 12. v. 23.

III. *Dehortatio.* Non omnibus suavis obtingit somnus, qui enim macerant se curis, gravantur laboribus, vel etiam premuntur onere malæ conscientie, illi inquietè dormiunt: ita quoque hominibus impiis mors non est suavis somnus, sed potius æternæ mortis præludium. Abibunt enim ad progeniem patrum suorum, & usque in æternum lumen non videbunt, Ps. 49. v. 20.

3. *Abiectissima.* Deridetur enim à populo, quod etiam Paulo accidit, cum articulum de resurrectione mortuorum Atheniensibus proponeret, Act. 17. v. 32. tales empactæ adhuc inveniuntur, etiam in gremio Ecclesie, qui articulum hunc sincerè non credunt, sed cachinnis excipiunt conaciones quæ instituuntur de resurrectione, de judicio extremo, de inferno, de vita æterna, &c. Sed expelluntur tandem cum his derisoribus ex domo Jairi, id est, ex ecclesiæ tabernaculo, & cum æterna confusione & ignominia in lacum infernalem detruduntur, ubi Christus iterum deridebit eos, Ps. 2. v. 4. Prov. 1. v. 26.

4. *Certissima.* Mox enim ubi turba ejecta est, assumpto Petro, Jacobo, & Johanne, puellæ itemque parentibus, miraculum aggreditur

1. *Manu tangente,* dum apprehendit puellam manu. Ossa Elisæi de mortua tactu suo virum defunctum ita vivificavit, ut propriis statim pedibus insistere potuerit, 2. Reg. 13. v. 20. 21. Potuerunt hoc ossa Elisæi de mortua, quid non valebit caro Christi vivifica, Joh. 6. v. 54.

2. *Verbo omnipotente,* dum ait ad puellam Syriaco idiomate, Talitha cumi, quod est, si interpreteris: puella surge. Hoc verbum Christi eo ipso momento efficaciam suam comprobavit. Nam reversus est Spiritus puellæ, & ambulavit confestim, & comedit, quæ indubitata vitæ restitutæ signa & argumenta sunt, Matth. 5. v. 42. 43. Luc. 8. v. 55. Si potuit hoc in diebus carnis suæ, quidni possit ad dextram Dei exaltatus? Eph. 1. v. 20. Certè vox ejus cum divina virtute conjuncta est, Psalm. 29. vers. 4. & quando sonabit olim in extremo die, penetrabit sepulchra nostra, & vivificabit omnes

qui in pulvere terræ jam dormiunt, Joh. 5. v. 28.

3. *Gloriosissima.* Nam rumor hujus miraculi emanavit in totam illam regionem. Interdixit quidem Christus parentibus, ne vulgarent, quod gestum erat, ut Lucas testatur c. 8. v. 56. sed hoc ideo fecit, quia testimonium parentum in propria causa suspectum erat, ipsique ex hoc miraculo quondam familiæ suæ gloriam videri poterant affectare. Interim puellæ resuscitatæ conversatio inter cives veritatem prodigii satis testatam reddebat, unde factum est, ut mox in tota regione fama ejus percrebresceret, quin etiam ad nos pervenit, ut ex hoc aliisque miraculis Christum agnosceret, & per agnitionem illam vitam æternam consequi tandem possimus, Joh. 17. v. 3.

De Secundo.

Tempus est, ut alteram Evangelii partem breviter quoque percurramus, quæ sanationem hamorrhoeæ tribus membris includit, ut sunt:

I. *Malum*, quod est fluxio sanguinis, videlicet menstrui, non tamen menstrua, quæ secundum consuetum naturæ cursum sexui muliebri aliàs competit, sed continua, unde describitur hic morbus ab Evangelistis

1. *Ratione gravitatis*, quam probat

1. *Singularis appellatio*, vocatur enim *μαστιξ*, Marc. 5. v. 29. *μαστιξ* autem flagellum significat, quo sexum muliebrem Deus castigare decrevit propter transgressionem Evæ, 1. Tim. 2. v. 14. & inclinationem naturalem ad fastum, superbiam, lasciviam, &c. ut quotidianum *σκόλοτα* haberent, quo in officio continerentur, 2. Cor. 12. v. 7.

2. *Impossibilis curatio.* Dicitur enim, quod multa perpessa fuerit à Medicis, & o-

mnem substantiam suam in hos sumptus impenderit, nec tamen quicquam adjumenti senserit, sed potius in detrius semper habere cœperit.

Videmus ergò hic, quod infructuosa sit omnis medicina, nisi divina accesserit benedictio. Est quidem illa præclarum Dei donum ab altissimo promanans, Sir. 38. v. 4. sed per se nihil efficit, nisi Deus suam gratiam largiatur, sicut absque ejus auxilio neque res domestica augetur Pl. 127. v. 1. neque agricultura incrementum sumit, 2. Cor. 3. v. 7. Si quis igitur Medicos consulere, & eorum vult uti opera, Siracidis consilium hac in parte sequatur, Sir. 38. v. 1. seqq. eventum autem & incrementum Deo humiliter committat, ac in paterna ejusdem voluntate acquiescat; tunc si vult, ipsum cum leproso mundabit, Matth. 8. v. 2. aut si conducibilius videtur in cruce relinquet, ne una cum mundo damnetur, 1. Cor. 11. v. 32.

2. *Ratione diuturnitatis.* Laboraverat enim profluvio hoc duodecim annos, & nihil planè humani auxilii reliquum videbat. Solare te hoc exemplo, quando crux tua etiam durat longo tempore, & tu tibi imaginaris, non esse hominem sub dio infeliciorem. Aspice hanc mulierculam, quæ fædo hoc morbo continuè laboravit per totos 12. annos. Revoca tibi in mentem Tobiam, qui cæcus fuit quadriennio, considera miserum illum paralyticum, qui 38. annis decubuerat super lecto, Joh. 5. v. 5. Non solus es mi Christiane, plures habes fratres & sorores, qui in eodem ergastulo hærent. Sed ubi desinit auxilium humanum, ibi incipit divinum. Christus adjutor est in opportunitate, Pl. 9. v. 10. & ita juvat, quando juvat, ut quilibet dicere cogatur, hoc Deus fecit, Pl. 64. v. 10.

II. *Def-*

II. *Desiderium*, quod hinc describitur

1. *Ratione conceptus*, dum tacite apud se ipsum dixisse fertur: si modò vestimentum ejus attigero, salva ero. Quod certè votum non nisi ex firma cordis fiducia proficiscitur, & supinæ humilitatis indicium est. Fides illa Christum quasi constitutum tenet, ut non possit non benedictionem suam nobis communicare, Gen. 32. v. 26.

2. *Ratione effectus*. Nam quod mente concipit, post luctam carnis & spiritus etiam in actum producit, & à tergo accedens fimbriam vestimenti Christi tangit. Pontificii ex hoc loco cultum reliquiarum probare, iisdemque divinam quandam *ἐνέργειαν* adscribere satagunt, sed frustra, quia Christus expressè dicit, virtutem ex se, non ex vestimento exivisse, Luc. 8. v. 46. Nos fimbriam Christi adhuc hodiè attingere possumus in verbo & Sacramentis, quibus se involvit, si verà fide media illa salutis nobis applicemus. Multi tunc sine studio Christum tetigerunt, sicut discipuli testantur, quando respondent Christo quærenti: quis me tetigit? vides turbam te comprimere, & dicis, quis me tetigit? Sed ad nullum tamen eorum virtus exiit, ratio est, quia non tangebant eum fide. Sola hæmorrhousa sanitatem à Christo impetrat, quia fide ipsum accessit & tetigit: sic multi audiunt verbum, & Sacramentis utuntur, sed fluxus peccatorum non sistitur, quia fides deficit, quâ beneficia Christi in verbo & Sacramentis oblata fidelis anima sibi applicat. Fidem igitur vobis comparete dilecti per sedulum auditum verbi divini, hæc præstat omnibus reliquiis sanctorum, siquidem Christum respicit, extra quem non salus, Act. 4. v. 12.

III. *Auxilium*, quo Christus miseram illam mulierculam

1. *Respicit*, vers. 22. Non dedignatur illam aspectu, aut duris verbis increpat, quia remoram injiciebat itineri, quod susceperat, sed convertit faciem suam, & aspicit illam, quæ certè egregia consolatio est pro omnibus afflictis. Noli abjicere animum, quisquis es, Christus videt miseriam tuam, Psalm. 10. v. 14. ipse scit, quid facias, & ubi habites, Apoc. 2. v. 13. imò gemitus tui ipsum non latent, Psalm. 38. vers. 10. non sinit te ultra vires tentari, sed dabit *ἐκβασιον*, 1. Cor. 10. v. 13.

2. *Respicit*

1. *Spiritualiter*, quia enim trepidabat misera propter inopinatam revelationem morbi sui, quem præ muliebri pudore occultare satagebat, consolatur eam Christus, & confide, inquit, filia, fides tua te salvam fecit. Non igitur fimbria Christi, sed fides causa est, quod hæmorrhousa sanitatem pristinam recuperavit, nam absque fide impossibile est Deo placere, Ebr. 11. v. 6.

2. *Corporaliter*. Nam salva facta est *ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης*, ab illa ipsa hora, inquit Evangelistæ. Unde divina Christi virtus & majestas iterum elucet, siquidem morbos tales desperatos *ἐν τῷ νῦν* curare, divinæ virtutis est, quam à Christo exivisse sæpius audivimus, à Christo nimirum *θεωρω*, ita ut caro ejus in miraculis non planè credatur *ἄεργος*, quia plenitudo Deitatis in illa habitat, Coloss. 2. vers. 9. quod contra Calvinianos notandum est, qui majestatem Christo homini communicatam indefesso studio impugnant, sed nesciunt miseri quanti æstimatus sit, Esa. 2.

vers. 22. Huic sit laus & honor
in secula seculorum
Amen.

Domi-

Dominica XXV. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 24. vers. 15. 28.

Memoratur 2. Macc. 2. v. 5. de arca fœderis, quod Propheta Jeremias tempore captivitatis Babylonicæ absconderit illam in spelunca quadam & obstruxerit ostium, sed nemo postea locum illum invenire potuit. Hoc Deus ita disposuit, quia aliud templum à Zorobabele extruendum erat, in quo non amplius arca typica, sed Christus ipse mediator novi fœderis, quem Deus Pater nobis *ἰλασθιον* proposuit, Rom. 3. v. 25. comparere, & illud suo adventu illustrius reddere debuit, quàm prius erat, juxta vaticinium, Hagg. 2. vers. 10. Sed paulò post ascensionem Christi in cœlos secundum illud templum non minus quàm primum destructum fuit, quia tempus aderat, quo non magis in templo Hierosolymitano, sed ubivis locorum in spiritu & veritate Deum adorare licebat, Joh. 4. v. 23. Si quidem in carne se manifestaverat, & habitabat in illa *σωματικῶς*, Col. 2. v. 9. tanquam in proprio suo templo, Joh. 2. v. 19. hoc prædictum est per Danielem c. 9. v. 26.

Judæi confidebant in verbis mendaci, perpetuò ingeminantes: Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini, Jer. 7. v. 4. nimirum fieri posse nō putabant, ut templum hoc destrueretur, quicquid tandem agerent, sed eventus tristissimus docuit, vanam & inanem fuisse hanc persuasionem, quia enim Christum repudiaverunt, qui verum nostrum templum & altare est, Ebr. 13. vers. 10. & regnum Dei admittere noluerunt, Act. 13. v. 46. domus ipsorum deserta relicta est, juxta verbum Christi, Matth. 23. v. 37-38.

Hanc desolationem Christus in prælecta pericope discipulis suis graphicè depingit, & ex hinc ansam capit finale totius mundi excidium quasi in speculo nobis ob oculos ponere, cujus illa typus fuit.

Nos vacivas Christo aures exhibebimus, considerantes

- I. Excidium urbis.
- II. Excidium orbis.

J. J.

EXEGESIS.

Magne bonitatis & clementiæ indicium est, quod Deus electis suis non tantum imminentia pericula prædicat, sed & elabendi modum & media commonstrat, Amos 3. v. 7. exemplum habemus in hodierno Evangelio, ubi Christus Urbi Hierosolymæ non solum imminentem interitum prænunciat, sed & medium ostendit, quomodo rebus suis consulere, & malum instans declinare possint. Tria enim circa i. partem consideranda veniunt:

I. *Signi evidentia*, quod est *βδελυγμα τῆς ἐρημώσεως*, abominatio desolationis, sive quod phrasis Hebræa importat, abominanda desolatio per Danielem prædicta cap. 9. v. 26. seqq.

Per hanc abominationem desolationis proximè imminentis indicem intelligitur vel effigies Tiberii Imperatoris Romani quam Pilatus ad legis Judaicæ contumeliam ipsum Sanctum Sanctorum intulit, teste Josepho: vel Exercitus Romanus Hierosolymam obsidens qui vocatur abominatio, quia juxta

hanc prophetiam Christi in templo illam
Christus a. h. l. loquitur de re futura. V. d. d.
idea Boni in pr. sect. 3. Partis 1. Arh.
5. 79. p. 146. 147.

quia constabat ex Ethnicis idola Judæis abominanda colentibus. Additur vox desolationis, quia Exercitus ille tandem cepit, & desolavit urbem & templum. Hæc est sententia Augustini, & confirmatur testimonio S. Lucæ c. 21. v. 20.

Talem abominationem desolationis expertum est Romanum Imperium, & experitur adhuc sub jugo bellico, quod 25. annos continuè portat. Sicut enim Judæi per abominationes peccatorum, abominationem illam desolationis sibi attraxerunt: Ita non possumus negare, quod *ἐπιμυσίω* illam, in qua totum Romanum Imperium adhuc jacet, peccatis nostris promeriti sumus. Non est veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra, sed maledictum & mendacium, & homicidium & furtum, & adulterium inundaverunt, &c. propter hoc luget terra, &c. Ol. 4. vers. 1. seqq. domus super domum cadit, Luc. II. vers. 17. terra quæ ante bellum hoc fuit quasi hortus voluptatis, mera solitudo deserti facta est, Joel. 2. v. 3. & quod hinc inde superest, est instar tugerii, qualia sunt in vineis, & instar tuguriioli, in quo pernoctant in hortis cucumerariis, Eccl. 1. v. 8. 9. removeamus igitur ab oculis Dei abominationem desolationis, Jer. 18. v. 7. 8.

II. *Persecutionis truculentia*, quæ exaggeratur

1. *Ratione locorum*, nam neq; in Judæa, neque in tecto, neque in agro tutò quis delitescere poterit præ gladio hostili, Jer. 6. v. 25. Quomodo hoc impletum sit Judæis, facile intelliges, si historias Egesippi & Josephi de excidio Hierosolymitano pervolveris: Nobis haud incognitum est qui valeat gladius hostilis. Omnis qui inventus fuerit, occidetur, & qui inventus fuerit, cadet in gladio, infantes alliduntur in oculis

parentum, diripiuntur domus, & uxores violantur, Es. 13. v. 15. 16. multis digiti præciduntur, sicut Adonibeseck tractabat 70. Reges, Judic. 1. v. 7. multis aures & nares resecantur, Ezech. 23. v. 25. multis oculi effodiuntur, ut Zedekia Regi, Jerem. 39. v. 7. multi in diurnam captivitatem rediguntur, ut Judæi 70. annos in captivitate Babylonica detinebantur, confer Joel. 3. v. 3. Ezech. 23. 25. Es. 20. v. 4. hinc in sylvas & dumeta confugiunt homines, imò in cavernas terræ se abscondunt, ut furorem gladii hostilis declinare possint, Jerem. 4. vers. 29. Non immeritò igitur Rex David, cum electio ipsi daretur inter famem, pestem & bellum, pestem elegit, hæc additâ ratione quod conducibilis esse ducatur in manus Dei incidere, quàm in manus hominum, quia misericordia ejus magna sit, 2. Sam. 24. v. 13. 14.

2. *Ratione subjectorum*. Nam prægnantes etiam & lactentes ab hoc malo immunes non erunt, hinc Christus, væ prægnantibus, inquit, & lactentibus in tempore illo, ratio est, quia illæ vel uterum ferunt, vel infantes ab uteribus dependentes habent, & ita fugâ sibi eâ celeritate, quâ opus est, consulere non possunt. Non igitur damnat hic Christus conjugium, quod per se sanctum & benedictum est, sed pro subjecta materia væ illud explicandum est, de miseria nimirum & molestia, cui lactentes & prægnantes tempore persecutionis subjectæ sunt. Parcunt quidem aliàs jura gentium in expugnatione urbium prægnantibus, lactentibus, infantibus, &c. Sed hoc quoque Judæis denegatum est privilegium. Nulla planè apud hostes commiseratio, nulla pudoris reverentia fuit, sicut tristissimus eventus & complementum hujus vaticinii docuit, quod ne quidem matres, nedum hostes

tes tenellis infantibus pepercerint. Ita quidem Conjugium suas habet utilitates atque jucunditates, sed variis molestiis & difficultatibus permixtas, præsertim tempore persecutionis, 1. Corinth. 7. v. 28. non desunt tamen efficacissimæ consolationes, quibus piæ conjuges in tali casu se erigere debent. Vivunt enim in statu Deo placente, quem ante lapsum instituit, cum nullum adhuc peccatum in mundo esset, & Christum habent propitium, qui precibus invitatus aquam tribulationis in vinum lætitiæ transmutabit, Johan. 2. vers. 9. salvatur enim mulier per filiorum generationem, si manserit in fide, &c. 1. Tim. 2. v. 15.

3. *Ratione incommodorum*, quæ parit

1. *Temporis inclementia*, si vel hyeme vel sabbatho fuga contingat. Utrumque tempus suas difficultates habet. Hyeme fuga difficilis est tum propter frigus, nives, & ventos, tum etiam propter brevitatem dierum: Sabbatho autem propter religionem, eò quod Judæis ultra mille passus peregrè die Sabbathi abire licitum non erat, ut Lyra testatur, & colligi etiam potest ex Act. 1. v. 12.

Multi tempore hyemis vel unius horulæ frigus in templo sustinere nolunt, sed domi manent post fornacem, & conciones negligunt, sed vindicta divina recto pede insequitur, ut ab hostibus in exilium pulsi nives, frigus & ventos non curent, modò vitam hoc modo conservare possint.

Multi Sabbatho quiescere nolunt, sed profana tractant, & cultum divinum negligunt. Postea puniuntur à DEO, ut nec Sabbatho, nec diebus aliis profestis tranquillè agant, sed ab hostibus exagitati inter Judæos, quibus hoc tempore pax domestica præ Christianis facta tecta relinquuntur, vel alios quoscunque peregrinos lati-

bulum aliquod sibi emendicare cogantur, ubi sine mente quasi instar brutorum commorantur, & experiuntur, quid sit, quando prophetia cessat, Pl. 74. v. 9.

2. *Multorum deficientia*, v. 22. Tanta erit tribulatio, inquit Christus, tantus hostiù furor, ut totus Judaicus populus funditus deletus fuisset, nisi Deus frenum quasi hominibus injecisset, & ad commiserationem corda eorum inflexisset, sed propter electos, qui vel jam tum credebant, vel postea credituri, vel ex credentibus nascituri erant, decurtabuntur dies isti. Non enim finit eos supra vires tentari, sed dat eventum, ut sufferre possint, 1. Corinth. 10. vers. 13. nemo Christo oves suas eripiet, Johan. 10. vers. 29. reservabit sibi semper aliquos, qui genua non flectunt coram Baal, 1. Reg. 19. vers. 18. quia liber monumenti coram eo scriptus, est timentibus eum, Malach. 3. vers. 16. Videte igitur Vos mei, ne sub persecutionibus deficiatis à fide, sed perseverate firmiter Deus non relinquet vos orphanos, Joh. 14. vers. 18. sed decurtabit aliquando dies tribulationis, & gaudio vos perfundet innarrabili, 1. Pet. 1. vers. 8. Roman. 8. vers. 18. 2. Cor. 4. v. 17.

III. *Consilii prudentia*, quo Christus discipulos suos instruit adversus prædictas hæc calamitates, & tribus membris absolvitur, ut sunt

1. *Scriptura Sacra meditatio*. Qui legit, inquit, intelligit, & his verbis ad varicinia prophetica, præsertim Daniele discipulos suos remittit, qui politia Judaicæ destructionem post Christum occisum securum longè ante prædixit, cap. 9. v. 26. seq. Hunc locum jubet ipsos legere, & ita legere, ut intelligant, quod nobis etiam dictum putemus. Scri-

Scriptura est *Epistola DE* I genus humanum, quæ regulam continet rectè credendi, & piè vivendi, proinde diligenter & cum maxima attentione sæpius perlegenda est, Joh. 5. v. 39.

Est *cibus* qui nos pascit, Ezech. 3. vers. 3. *dolabra* quæ polit, Os. 6. v. 5. *medicina* quæ sanat, Sapient. 16. v. 12. *lucerna*, quæ dirigit, 2. Pet. 1. v. 19. *thesaurus optimus* super millia auri & argenti, Psalm. 119. v. 72. magni ergò faciamus hunc sacro-sanctum codicem, & ut verum legendo intellectum quoque assèquamur, cum Davide oremus: Da mihi Domine intellectum, & scrutabor legem, Ps. 119. v. 34. ita aperiuntur nobis scripturæ, ut quæ legimus intelligamus, & per Spir. S. operationem ad vitam æternam erudiamur, quod exemplum discipulorum Emaunticorum comprobat, Luc. 24. v. 32.

2. *Fuga maturatio*. Nam tunc, inquit Salvator, tunc qui est in Judæa, fugiat in montes. Hæc verba dupliciter ad usum nostrum applicare possumus:

1. *Literaliter*. Quia enim Christus Judæos fugere jubet in montes, cum propter exercitium Romanum in civitatibus & oppidibus tuti non essent, apparet hinc, quod tempore persecutionis, famis, pestis, &c. ad loca tutiora se recipere non sit prohibitum. Fecit ipse quod hîc jubet Dominus, Matth. 12. vers. 15. Luc. 4. v. 30. Joh. 6. v. 15. 8. v. 59. Fugit Jacob, Genes. 27. vers. 43. fugit Moses, Exod. 2. v. 15. fugit Joseph cum Maria, Matth. 2. vers. 14. fugit Paulus, Act. 9. v. 25. 14. v. 6. 17. vers. 14. qui enim periculum amat peribit in eo, Sir. 3. vers. 27. fiat tamen citra læsionem honoris Dei & propriæ conscientie, citra desertionem officii & charitatis erga proximum. Qui extra hos respectus

fugit, dum vult servare vitam suam, amittet illam, Matth. 10. v. 30. & Deo non effugiet, Amos 2. v. 15.

2. *Spiritualiter*. Ut enim tempore obfisionis Hierosolymitanæ nullum erat convenientius medium, quàm in montes securitatis causâ se conferre: Ita priusquam veniat *παροδία*, ad certos montes quasi fugiendum est, quorum tres Scriptura præ cæteris illustres commendat, Sina, Sion, & Tabor. Sina legem denotat, quæ agnitionem peccati operatur, Roman. 7. vers. 7. Sion Evangelii figura est, quæ fidem accendit. Thabor vitam æternam significat, in illo siquidem CHRISTUS clarificatus est. Qui vult tandem ascendere montem Tabor, hîc primùm ad montem Sina per contritionem, & deinde ad montem Sion per fiducialem Christi apprehensionem confugiat necesse est. Hæc sunt quasi duæ alæ, quarum beneficio de terra elevamur, & ea quærere incipimus, quæ in cælo sunt, Col. 3. v. 1.

3. *Devota oratio*. Nam orate, inquit porro CHRISTUS, ne fuga vestra fiat in hyeme, vel Sabbatho. Hoc optimum est remedium, quo calamitates avertere, & si non planè avertere, mitigationem tamen earundem impetrare possumus, ut dicat Deus angelo disperdenti: Sufficit nunc, quiescere fac manum tuam, 2. Sam. 24. v. 16.

Oratio facit miracula in cælo, Johan. 10. vers. 13. miracula in igne, Dan. 3. vers. 27. miracula in aqua, Exod. 14. vers. 16. miracula in aère, 1. Sam. 7. vers. 10. Nunquam igitur intermittamus preces & deprecationes, quæ sunt Ecclesiæ armatura, & murus in confectione, Ezech. 22. vers. 30. tunc habebimus Deum propitium, qui

facit voluntatem timentium se, & deprecationes eorum exaudit, Pl. 145. v. 19.

De Secundo.

Sequitur excidium orbis, ejus hinc à Christo ponitur

1. *Nota, quæ duplex :*

1. *Pseudo-prophetarum varietas.* Nam surgent, inquit Salvator, nimirum è medio Ecclesiæ cætu, Pseudo-Christi, qui sumpto sibi Messia nomine, multos seducunt, ut fecit Magus quidam Ægyptius, cujus Luc. meminit, Act. 21. v. 38. & alius sub Hadriano Imperatore, nomine Bencochab, de quibus Josephus, Niceph & Eusebius legi possunt. Surgent etiam Pseudo-Prophetae, per quos hæretici quivis & falsi doctores intelliguntur, qui aliam extra Christum consequendæ salutis viam excogitant, & non acquiescunt sanis sermonibus Dn. nostri Jesu Christi, 1. Tim. 6. v. 3.

Tales Pseudo-Christi sunt Monachi variorum ordinum, qui suis jejuniis, precibus, pauperum spontaneæ, & miraculæ castitati, aliisque opellis, juxta hominum constitutiones factis, æternæ salutis meritum adscribunt, ita quidem, ut operibus illis, tam sibi quam aliis Dei favorem demereri, & vitæ æternæ beatitudinē se impetrare possent, jactitent, quod verè est officium Christi Salv. invadere, ejusque partes per antichristianam pietatem sibi vindicare. Tales falsi Christi sunt etiam Rom. Pontifices, qui plenitudinem gratiæ diviniq; benedictionis & remissionis peccatorum penes se resistere impudentissimè gloriantur, & cælestia hæc beneficia pro pecuniis vendunt, quæ non corruptibili auro & argento, sed sanguine agni immaculati Jesu Chr. nobis acquisita sunt, 1. Pet. 1. v. 18. 19.

Horum Pseudo-Christorum & Pseudo-prophetarum circa finem mundi magnus erit numerus. Sicut enim senex varias patitur phantasias: Ita mundus senescens phantasias falsæ doctrinæ sentiet innumerabiles, quod Christus innuit, quando Pseudoprophetarum porro taxat

1. *Oracula,* quod dicturi sint, ecce hic, ecce illic Christus est. Non manebunt apud verbum Dei scriptum, in quo Christus invenitur, Ioh. 5. v. 39. sed ad traditiones, concilia, decreta Pontificum, &c. simplices deducunt, ut relicto fonte vivo è cisternis bibere cogantur, Jer. 2. v. 13. Hoc facit Antichristus Romanus, cujus oracula mera sunt abominatio, & nihilominus ea toti mundo obtrudere fatagit. Laicos arcet à sectione Bibliorum, furatur ipsis calicem, dominatur conscientis, & si mille animas secum ad inferos ducat, expressè scribunt ipsius parasiti, quod nemini teneatur rationem reddere. Hoc est extollere se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, 2. Thess. 2. v. 4.

2. *Miracula,* quæ multa & magna edituri sunt, ut impiæ suæ doctrinæ fucum & fidem faciant. Sed illa cavere jubet Dominus ipse, Deuter. 13. v. 1. seqq. siquidem adventus Antichristi erit juxta operationem Satanæ in omni virtute & signis, 2. Thess. 2. vers. 9.

3. *Receptacula.* Si dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire, ecce in penetralibus est, nolite credere. Quibus verbis Eremitæ, Monachi & moniales in Papatu reprehendi manifestum est, qui quod Christus obedientiæ suæ promeritis est, suis operibus ascribunt, totamque Christi gratiam foris extra mundum, in desertis, in monasteriis & horum penetralibus plus quam alibi vigere garrunt. Ecce hinc, inquiunt, ecce illic fiunt

fiunt ingentia miracula, ibi consequeris plenariam indulgentiam, ibi Christum invenies, sed perperam. Nullibi dixit Christus, quod in locis desertis vel etiam in claustris habitare velit, sed Iohannes videt eum ambulare in medio candelabrorum, Apoc. 1. v. 13. nemo enim accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt; sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem cœlestem, Matth. 5. v. 15. 16.

2. *Credientium paucitas.* Tanta enim circa mundi finem Ecclesiæ desolatio erit, tantus Pseudo-christorum & Pseudo-prophetarum numerus, ut si fieri possit, etiam electi in errorem inducantur, & Christus affirmare ausit, sub adventum suum in terris vix reliquam fore fidem, Luc. 18. v. 8. refervabit tamen reliquos sibi Deus electos, ut tempore Eliæ, 1. Reg. 19. v. 18. qui licet seducantur aliquando in errores, sicut Aaron, Exod. 32. v. 5. seqq. David, 2. Sam. 11. v. 4. Petrus, Matth. 26. v. 70. seqq. non tamen perseverabunt in peccatis finaliter, sed in viam veritatis redibunt, & conservabuntur ad vitam æternam. Oves meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me, & do eis vitam æternam, nemo eripiet eas de manu mea, &c. Ioh. 10. v. 27.

Videte dilecti, ut sitis inter paucos. Intrate per angustam portam, quia lata porta & speciosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per illam. Sed angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci invenerunt eam, Matth. 7. v. 13.

II. *Causa*, quæ est Christi adventus, sub cuius apparitionem cœli magno fragore transibunt, elementa calore solventur, ter-

raque & quæ in ipsa sunt, opera exurentur, 2. Pet. 3. v. 10.

Describitur autem adventus ille, quod futurus sit

1. *Inopinatus, instar fulguris*, v. 27. ea hora qua non putamus, v. 50. quemadmodum igitur servi expectantes adventum Domini quovis momento in procinctu stant, Domino in occursum prodire parati: Ita nobis incumbit accingere lumbos & lucernas ardentes in manibus habere, ut Dominum adventantem dignè excipiamus, Luc. 12. v. 35. idè enim later unus dies, ut observentur omnes, inquit Augustinus, quod non fieret, si tempus adventus Christi nobis revelatum esset, Luc. 12. v. 45.

2. *Indubitatus.* Licet enim tempus nobis sit absconditum, quando adventurus sit Christus, tamen de adventu non est dubitandum, veniens veniet, & non tardabit, Hab. 2. v. 3. Sicut enim fulguris tempus quidem ignoramus, sed de certitudine nemo dubitat: Ita tempus quidem & horam iudicii sibi reservavit pater, Marc. 13. v. 32. interim veritas ejusdem in scripturis nobis manifestata est, prophetavit de hoc ante diluvium Enoch septimus ab Adam, Epist. Iudæ v. 14. 15. David, Psal. 98. v. 10. Esa. 66. v. 15. 16. 18. Mal. 4. v. 1. seqq. Paulus, Act. 17. vers. 30. 31. 2. Cor. 5. vers. 10. Rom. 14. vers. 10. 11. &c.

Eant nunc empætæ, atque dicant: Ubi est promissio adventus ejus 2. Pet. 3. vers. 3. seqq. Deus manifestè veniet & non silebit, ignis in conspectu ejus exardescet, & incircuitu ejus tempestas valida; advocabit cœlum desursum, & terram discernere populum suum, Pl. 50. v. 3. 4. 5. hætenus quidem siluit, sed non semper silebit, arguet te, & statuet contra faciem tuam, Psal. 50. vers. 21.

quia enim divitias patientiæ & longanimitatis divinæ contemnis, hoc ipso theaurizas tibi iram in die vitæ & revelationis iustitiam Dei, Rom. 2. v. 4. 5.

3. *Exoptatus.* Hoc Christus explicat per adagium: Ubi cunque erit cadaver, ibi congregabuntur aquilæ, ex Job. 39. v. 33. Cadaver Christus est, non quidem propriè, ut Beza imprudenter asserit, sed in sensu allegorico, quia mactatus est in ara crucis tanquam agnus immaculatus pro peccatis totius mundi, & tam fortem spirat odorem,

qui in totum mundum se diffundit. Aquilæ sunt omnes pii & fideles; sicut enim aquila cadaveribus tantum vivit, tantumque sagacitatis habet, ut ex longinquo illa olfaciat, & stupendâ celeritate advolet: Ita pii hîc per CHRISTUM vivunt, & tandem ad ipsum congregabuntur in æterno gaudio juxta promissionem ejus, Johan. 12. v. 26. 14. vers. 3. quod concedat nobis gloriosa & ter benedicta Trinitas, Amen.

Dominica XXVI. post Trinitatis.

Evangelium Matth. 25. vers. 31. 46.

Vidit Iohannes in Apoc. c. 19. v. 11. angelum fortem descendentem de cælo, amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat sicut sol. & pedes ejus tanquam columna ignis, & habebat in manu sua librum apertum; Oculi ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod non novit nisi ipse. Et vestis ejus aspersa sanguine, & vocatur nomen ejus verbum Dei, & exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. Et ex ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, ut ipse percutiat gentes.

Angelus hic est ipse filius Dei, qui in nube lucida iudex olim generalis totius orbis de cælo descendet. Iris in capite divinitatem ejus indicat, facies lucida claritatem & splendorem ejus, pedes ejus tanquam columna ignis fortitudinem & robur de-

signant, liber in manu judicandi dexteritatem importat, oculi flammæ notant omniscientiam judicis, diademata regiam majestatem & gloriam, vestis purpurea passionis exanthlatae iudicium est, & vindictam tunc ab hostibus reposcet, agmina stolata in equis candidis sunt angeli & beati comitaturi Christum ad iudicium, gladius *δίσκος* sententiam geminam notat, unam quæ bonis præmia, alteram quæ malis pœnam dicabit. Hæc omnia evidenter comprobavit prælecta pericope, in qua describitur nobis ab ipso Christo

- I. *Processus judicialis.*
- II. *Sententia finalis.*
- III. *Executio pœnalis.*

J. J.

EX-

EXEGESIS.

DAvid Saulem cum toto Exercitu in castris dormientem reperiebat, nullo planè excubias agente, 1. Sam. 26. v. 7. quod figura est ultimæ securitatis, in qua mundus jacebit tempore adventus Christi, proinde sancta mater Ecclesia tubam judicii hodie inflat, ut dormientes excitet, & ad vigilantiam hortetur. Operæ pretium igitur est, ut attentis auribus & animis percipiamus, quæ in hodierno Evangelio nobis proponuntur. Tria enim potissimum occurrunt, quæ somnum meritò nobis excutere debent:

I. *Judicis majestas*, qui erit filius hominis. Nam filius hominis, inquit ipse, veniet in majestate sua. Hic est ille vir, in quo constituit Deus judicare orbem in æquitate, Act. 17. v. 31. vocatur autem filius hominis, non quod sit *φίλος ἀνθρώπου*, cum in personæ unitate sit etiam verus Dei filius, sed quia in assumpta natura humana visibiliter hoc judicium exercebit, hinc Joh. 5. v. 27. dicitur, quod Pater cœlestis dederit ei potestatem judicium faciendi, quia filius hominis est.

Hic aspectus Christi piis erit consolabilis, quia fratrem judicem habebunt, qui non rejiciet eos, sed in æterna tabernacula recipiet, ubi per mortem & resurrectionem suam mansionem ipsis præparavit, Joh. 14. v. 3. impiis autem formidabilis, quia videbunt quem pupugerunt, Apoc. 1. vers. 7. Veniet autem non ut antea in forma servili, sed in gloria sua, quæ est gloria verè divina & infinita, unde gloria Patris vocatur, Matth. 16. v. 27.

Probat hoc

1. *Comitatus*. Nam omnes angeli venient cum eo, partim ut deductores, ipse e-

nim est quem Angeli adorant, Ebr. 1. v. 6. & sicut ipsam comitati sunt in ascensione, Ps. 68. v. 18. ita comitabuntur eum quoque in reditu ad judicium, Act. 1. v. 10. Ep. Jud. v. 14. partim ut buccinatores. Sicut enim principes suos præcones habent ac tubicines, qui adventum ipsorum denunciant: Ita Christus etiam descendet cum voce Archangeli & tuba Dei, 1. Theff. 4. vers. 16. vox archangeli erit: Surgite mortui, venite ad judicium. A voce tubæ huius montes contremiscent, rupes distrumentur, sepulchra patebunt, & totus mundus fatali excidio corruet, sicut ad sonum tubarum sacerdotalium muri Hierichuntis, Jos. 6. v. 20. partim ut executores, Matth. 24. vers. 13. Matth. 13. v. 30.

Videte igitur vos mei, ut amicitiam angelorum concilietis vobis per veram pœnitentiam, Luc. 15. v. 10. tunc habebitis, illos hic custodes, Ps. 91. v. 11. & illis deductores ad æternam beatitudinam, Luc. 16. vers. 22.

2. *Apparatus*. Sedebit enim ἐπὶ θρόνου ἡσ δόξης, super sedem majestatis suæ. Id Matth. 26. v. 64. ita exponitur, sedebit à dextris virtutis DEI. Ergo thronus ille super quo CHRISTUS sedebit in extremo judicio, invisibilis, est dextra Dei, visibilis autem nubes cœli, in quibus alibi venturus esse dicitur, Matth. 26. v. 64. Luc. 21. v. 27.

Altus hic thronus est, è quo cernet omnia, nec quicquam coram ipso occultari poterit, sive bonum sive malum, Eccl. 12. v. 14. nullus malus impunitus abibit, sed protrahetur ad judicium, in quocunque terræ angulo sepultus lateat. Nullus etiam bonus indotatus relinquetur, novit enim

enim qui sunt sui, 2. Tim. 2. v. 19. & rependet unicuique sicut promeritus est, Sirac. 16. vers. 14.

II. *Judicandorum universalitas.* Omnes enim omnino homines coram hoc tribunali comparere cogentur qui vixerunt ab origine mundi in Asia, Africa, Europa & America, adhuc vivunt, & deinceps ad finem usque seculi victuri sunt boni & mali, viri & mulieres, pueri & senes, divites & pauperes, magni & parvi. Sicut enim omnibus statutum est semel mori: Ita quoque omnibus post mortem paratum est coram tribunali iudicario comparere, Ebr. 9. v. 27.

Recolligite vos miseri, qui in hoc mundo iudicium saepe iniustum sustinetis ut Naboth, 1. Reg. 21. v. 13. & sub pedibus impiorum conculcamini, Esa. 51. v. 23. restat aliud adhuc iudicium, ubi protrahetur etiam adversarii vestri, & rectum erit reddere afflictionem his qui affligunt vos, 2. Thess. 1. v. 6. ibi stabitis in magna constantia adversus eos, qui angustiaverunt vos &c. Sap. 5. vers. 1.

Exhorrescite vero impii & increduli, qui securè in peccatis vestris pergitis, dicentes cum Epicuræis: Dominus non videt, Deus Iac. non attendit, Psalm. 94. v. 7. adeoque pro ludibrio haberis, quicquid de iudicio extremo in scripturis dicitur, omnes comparebimus, nihil quicquam manebit inultum, nil latebit occultum, nihil valebunt ficus folia, quibus Protoplasti se tegebant, Genes. 3. v. 7. nihil Pontificis subligacula, quibus nuditatem obvelabat, Exod. 28. v. 42.

III. *Judicii severitas, quæ apparet*

1. *Ex separatione.* Hic mali sunt admix-

ti bonis, hædi inter oves inveniuntur, zizania crescunt inter triticum, uvæ bonæ & labruscæ in una vinea colliguntur. Habet hic pius Abel suum Cain, bonus Isaac suum Ismael, benedictus Iacob suum maledictum Esayum. In una Iacobi domo, inter 12. filios vix unus est frugi, inter 12. Christi discipulos unus est proditor, nec ullum Ecclesiæ corpus tam purum est, quod non habeat, membra aliqua putrida. At in illo die separatio instituetur, separabuntur tunc hædi ab ovibus, triticum à zizaniis, mali à bonis, tunc hædi cornibus suis oviculis non amplius molesti erunt, sed omnibus patebit, quid sit inter justum & impium, & inter servientem Deo, & non servientem ei, Mal. 3. vers. 18.

2. *Ex collocatione.* Nam oves à dextris, hædi vero à sinistris constituentur. Per oves denotantur pii & fideles, qui vocem Christi pastoris sui audiunt, & sicut oves mansuetæ, patientes, & frugiferæ sunt in bonis operibus, Ioh. 10. v. 27. Per hædos vero intelliguntur impii, qui færent in peccatis, oviculas à pascuis depellunt, & bona temporalia ad se solos rapiunt. Hos à sinistris, illos vero à dextris Christus collocabit. O admirabilem ordinem, qui ibi conspicietur!

Postquam Ioseph filios suos Manassen & Ephraim ad Patrem Iacobum adduxisset, ut benediceret pueris, posuit Ephraim ad sinistram Israel, & Manassem ad dextram ejus, ille vero extendens manum dextram, posuit super caput Ephraim minoris fratris, sinistram vero super caput Manasse, qui major natu erat, commutans manus, quod Ephraim præ Manasse multiplicandum prævideret, uti legimus Genes. 48. vers. 13. seqq.

Simi-

Simile quiddam hinc continget. Multi enim qui jam divitiis & honoribus præcipientes, sessionem à dextris sibi vendicant, ibi commutata forte ad sinistram constituentur. Quantum verò dedecus, quanta confusio erit, cum dives epulo ad sinistram constitutus Lazarum mendicum à dextris positum videbit, cum superbus Haman despectum & neglectum Mardochæum sibi præferri sentiet, cum impius Herodes Baptistæ caput decollatum honore & gloria coronatum conspiciet? Hanc confusionem nihil sequetur nisi planctus & ejulatio, Sapient. 5. v. 2. seqq.

De Secundo.

Proximè succedit *Sententia finalis*, quæ erit

I. *Piis latifica*, tribus potissimum de causis,

1. *Propter suavissimam compellationem.* Nam venite, inquit Christus, venite benedicti Patris mei. Venite pauperes Lazari, venite exules, venite omnes crucigeri, qui hætenus pro nomine meo tot pressuras sustinuitis, venite ut reficiam vos, mundus vobis sat diu maledixit, tempus est, ut benedictionem promissam hereditetis.

Hoc maximum est solatium, quo se omnes afflicti in hac miseriarum valle erigere debent. Sunt quidem in mundo lampas contemta, Job. 12. v. 5. grex pusillus, Luc. 12. v. 32. περιφνηματα καὶ καθάρματα, 1. Cor. 4. v. 13. sed in extremo die alio titulo Christus ipsos honorabit, & venite, inquit, benedicti Patris mei, benedicti, qui in semen benedictum credidistis, benedicti, qui benedictionem à Domino consecuti, & omni bene-

ditione spiritali cumulati estis, Eph. 1. v. 3. benedicti etiam, qui cursum vestrum feliciter absolvistis, jam accepturi βαββέον τῆς αἰῶν κλήσεως τῷ Θεῷ, Phil. 3. v. 14.

2. *Propter largissimam remunerationem.* Nam possidete regnum, dicit Dominus, quod vobis ab origine mundi paratum est, hæreditatem capesite, ex cuius possessione nullus vos hostis exturbare poterit. Potentissimus Rex Ahasverus eximiâ Estheris pulchritudine captus dimidium regni ei pollicetur, modo cupitis ejus amplexibus frui possit, Esth. 5. v. 6. 7. v. 2. At major erit amor CHRISTI erga electos, quibus ille non regni partem, sed possessionem integram elargietur. Sic ab æterno decrevit, ut ubi ipse est, ibi sit etiam minister ejus, Johan. 12. vers. 26. Sic disposuit suis fidelibus regnum, ut edant & bibant super mensam suam in regno ejus, Luc. 22. vers. 30. nam justi in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio eorum apud altissimum, idèd accipient regnum decoris, & diadema speciei à manu Domini, Sapient. 5. vers. 16. 17. hoc Christo acceptum ferunt, qui lavit eos sanguine suo, & Reges fecit & Sacerdotes Deo & Patri suo, Apoc. 1. vers. 6.

Veniamus igitur, dum nos hinc vocat ad regnum gratiæ, ut aliquando intromittamur etiam ad regnum gloriæ, suscipiamus hæreditatem crucis, ut consequamur etiam hæreditatem lucis, simus filii Dei in fide & adoptione, ut simus aliquando tales in visione, & consummatione. Hic vita aut acquiritur aut amittitur. Qui hinc negligit dulcissimam Christi invitationem, quando extentis manibus clamat, venite omnes, qui laboratis & onerati estis, &c. Matth. 11. vers. 28. tristissimam aliquando increpationem audire

Rr

coge-

cogetur: Ite maledicti, juxta comminationem divinam, Proverb. 1. vers. 24.

3. *Propter operum charitatis deprædicationem.* Licet enim regnum, quod Christus aliquando electis possidendum tradet, merum sit χάρισμα, & gratuita hæreditas, ut ex vocabulo κληρονομία satis evidenter patet, quæ non datur propter opera, sed ex gratia propter Christum credentibus in ipsum, Rom. 11. v. 6. nihilominus tamen, quia in publico angelorum & hominum consensu judicium hoc exercebitur, testimonia operum Christus producit, ut confirmet, electos verè esse tales, videlicet per fidem benedictos & dilectos Dei filios, sicut ipsos jam appellaverat. Vera enim fides exerit se per charitatem, Gal. 5. v. 6. Charitas autem per opera misericordiæ, quorum præcipua sunt esurientes cibare, sitientes potare, peregrinos hospitio excipere, nudos vestire, ægrotos visitare, incarceratos consolari. Quicquid horum pauperibus & exulibus Christi membris præstamus, Christus sibi factum reputabit, quia ipse caput est, Eph. 5. v. 23.

Nostrum est sectari opera charitatis & misericordiæ. Quanquam enim propter illa hæreditas vitæ æternæ nobis haud datur, fidem tamen comitantur, quæ sine operibus mortua est, Jac. 2. v. 26. & hæreditatem cælestem non consequitur. Sumus enim creatura Dei, creati in Christo Jesu ad bona opera, ut in illis ambulemus, Eph. 2. v. 10. absq; hac sanctimonia nemo videbit Deum, Ebr. 12. v. 14.

O quam gloriosum erit nobis, cum Judex supremus Christus Jesus omnia panis frustula, quibus esurientes pavimus, omnia pocula, quæ sitientibus ministravimus, omnia vestimentorum lacinia, quibus nudos

operivimus, omnes gressus, quos captivorum & ægrotorum gratiâ fecimus, coram Deo Patre in conspectu omnium angelorum & electorum, tanquam sibi factum sit, deprædicabit, & non tantum deprædicabit, sed etiam largissimè compensabit. Pro pane mendicis erogato, dabit nobis manna absconditum Ap. 2. v. 17. pro aquæ potu, aquam vitæ splendidâ tanquam Christallum procedentem de sede Dei & Agni, Ap. 22. v. 1. pro hospitio exulibus concessio æternum tabernaculum, Luc. 16. v. 9. Pro vestimentorum laciniis induet nos vestimentis salutis & indumento justitiæ, Eccl. 61. v. 10. Pro eo, quod ægrotos & captivos visitavimus, angelorum choros nobis associabit, qui nos excipere & in æternum gaudium introducere debent, Luc. 16. v. 22. ô copiosam retributionem! quæ omnia nostra opera præponderat. Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera firmam vestram vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non labemini, sed ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, 2. Pet. 1. vers. 10. 11.

II. *Impiis terrifica.*

1. *Propter æternam relegationem.* Nam discedite, inquiet Judex, confestim ab oculis meis vos propitite, non dignabor vos, ultra aspectu vel alloquio. O repudium amarum! ô triste exiliû! Dum enim à Christo discedent, discedent simul à vitâ, Joh. 14. v. 6. & æternum morientur Pl. 40. v. 15. Ap. 9. v. 6. discedent à luce, Joh. 8. v. 12. & in æternas tenebras præcipitabuntur, Matth. 22. v. 13. discedent à fonte viventis aquæ, Joh. 4. v. 14. & non poterunt impetrare guttulam, qua sitim restinguat in inferno, Luc. 16. v. 24. Gentium Doctor Paulus cum Milesiis vale-

valedicturus Romam secederet, & adderet, nunquam amplius illos faciem suam visuros, lachrymantes collo ejus incubuere, & suspirantes osculabantur eum, dolentes maximè in verbo, quod dixerat, quoniam faciem ejus non amplius essent visuri, Act. 20. vers. 32. seqq. Si tantum Milesii in discessu unius sancti viri commoti sunt, ut lachrymarentur & gemerunt ad unum omnes: quanam obsecro damnatorum erit afflictio, cum in æternum se divinæ essentia fruitione & conspectu privandos considerabunt. Væ illis, ubi ego discessero, inquit Jehova, Os. 9. v. 12.

2. *Propter duram increpationem.* Nam maledictos appellat, quo nomine tam malum culpæ quam malum pœnæ complectitur. Utrouque enim damnati prementur onere. Catalogum maledictionum ejusmodi, quæ transgressionem legis sequuntur, vide Deut. 28. v. 15. seqq.

Quis audivit unquam maleficum ad mortem condemnatum convitiis impeti? an non fatis amaritudinis ipsa mortis sententia continet? cur afflicto addatur afflictio? sed attendite vos mei, latet hic mysterium. Scilicet Noachum videtis, qui amore nostri, longanimitateq; nimia inebriatus, cum aliquot millenis jam annis misericordiae somno oppressus jacuerit, evigilantem, & impios Chamos, qui nuditatem & ignomiam, paupertatem & humilitatem, crucem & passionem illius toties irrisere, maledictione acerbissimâ ferientem, & non immerito: nam maledictus est omnis, qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in lege, Deut. 27. v. 26.

Meminimus olim Christi maledictione ficum confestim exaruisse, Matt. 21. vers. 19. quid de impiis futurum existimatis, quando

horrendum illud maledictionis fulmen experientur? certè præ metu extabescant, & præ formidine examinabuntur, nam ira Dei manet super ipsos, Joh. 3. v. 36.

3. *Propter supplicii designationem,* quod duplex:

1. *Gehenne incendium.* Ita enim Judex inquit ad damnatos: Discedite à me in ignem æternum. O rigor! ô dolor! cælesti nimirum patria exulare, & ad ignem damnari. Ignem cujus respectu omnes ignes, omnesque mundi pœnæ quasi ignis pictus, & quasi ludus videntur, ignem qui non prius extinguetur, quàm Deus, qui principii simul & finis expers est, esse desinat, ignem qui corpora simul & animas cruciabit tantum & non devorabit, sed in æternas semper pœnas reservabit, Judith. 6. v. 21.

O cavete vos mei, ne experiamini hujus ignis vehementiam, foveite ignem fidei, dilectionis, devotionis, ut cum Emaunticis dicere possitis, Luc. 24. vers. 32. nonne cor nostrum ardens erat in vobis in via, & aperiret nobis Scripturas.

2. *Diabolorum consortium.* Nam ignis ille paratus dicitur Diabolo & angelis ejus. Si in hac vita spectrum apparet, quantus oritur terror? Quid ibi fiet, ubi in propria forma conspiciuntur Dæmones, qui magno fremitu & horribili ululatu miseras animas involabunt, tunc audientur lamentationes, Sapient. 5. vers. 3. Apocalyp. 6. vers. 16. 17.

Si vultis effugere hoc consortium diabolorum, fugite peccatorum commercium, resistite Diabolo, & fugiet à vobis, appropinquate Deo, & appropinquabit vobis, Jac. 4. vers. 8.

4. *Propter sententiæ justificationem.* Ne enim judicium hoc videatur injustum, ratio-

nes adducit, & intermissæ charitatis erga proximum ipsos inculcat, esurivi, inquit, & non dedistis mihi cibum, sitivi, & non dedistis mihi potum, q. d. fuistis immisericordes, & hæc ratione comprobatum dedistis, quod verâ fide non sitis instructi, quippe quæ per charitatem efficax est, Gal. 5. v. 6. Conabuntur quidem impii se de objecto crimine purgare, sed parum ipsi proderit, sententia Christi manebit immota, siquidem omnia humanitatis officia pauperibus denegata, ipse sibi denegata reputabit. Hinc experientur, illud Jacobi: Judicium sine misericordia erit ei, qui non exercuit misericordiam, c. 2. v. 13.

Cogitate vos mei, si in ignem mittetur, qui esurienti non dedit panem suum, ubi putas mittendus est, qui tulit alienum? Si in ignem mittendus erit, qui nudum non vestit, ubi mittendus erit, qui vestitum expoliat? Si cum Diabolo damnatur, qui hospitibus non præbuit domum suam, ubi putas mittendus est, qui tulit alienam? Si periturus est, qui carcerem non visitat, quid fiet de illo, qui fortè in carcerem misit? Attendite, quam spem habere possunt, qui mala faciunt, quando illi perituri sunt, qui bona intermittunt? inquit Augustinus. Ergò pœnitentiam agite, periculum in mora est, securis jam tum ad radices arborum posita est, quæcunque arbor fructum bonum non facit, excindetur & in æternum ignem conjicietur, Matth. 3. v. 10. Dicitur est tibi ô homo, quod bonum est, & quod Dominus à te requirit, Mich. 6. v. 8. Testes hodie invoco cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem, elige ergo vitam, ut vivas tu & semen tuum, Deut. 30. v. 19.

De Tertio.

Restat executio, quæ his verbis describitur: Et ibunt hi, videlicet impii, in supplicium æternum, justi verò in vitam æternam.

Tria potissimum notatu digna hic ponderanda veniunt:

1. *Ordinis inversio.* In sententiæ promulgatione pii ad dextram collocati primi erant, sed jam in executione ab impiis primordium facit judex, ut pii oculis suis videant retributionem impiorum, Ps. 91. v. 8. & exhinc magis agnoscant beneficium salutis, quod per Christum consecuti sunt, adeoque laudes Dei pleno ore decantent, ex Ps. 116. v. 7. seqq.

In hoc mundo judicium solet incipere à dono Dei, 1. Pet. 4. v. 17. Ezech. 9. v. 6. Sed ibi invertetur ordo, & ab impiis vindictæ initium fiet, tempus patientiæ effluxit, ad est dies iræ, quæ Deus dolores furoris sui divitet, & calamitas instar torrentis impios inundabit, Job. 21. v. 17.

Si sapitis ergò Vos mei, divitias bonitatis, patientiæ, & longanimitatis divini, quibus vos ad pœnitentiam invitat, nolite contemnere, Rom. 2. v. 4. nam lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, sed tarditatem supplicii gravitate compensat, Sirach. 5. v. 7.

2. *Cita executio.* Nihil sanè non tentabunt impii, obsecrantes, ut hæc sententia mitiget, aut executio differatur, verum nihil efficient. Vix olim Ahas verus mortis sententiam in Hamanum tulerat, & statim ille à carnifice in crucem actus est. Necdum verbum de ore Regis exierat, ait Textus, & statim operuerunt faciem ejus, suspensusque est Haman in patibulo, Esth. 7. v. 8.

Ita

Ita quoque, simulac potentissimus ille Regum Rex Christus Jesus sententiam ultimam super damnatos elocutus fuerit: Ite maledicti in supplicium æternum, mox truculenti carnifices Diaboli illos invadent, & ad sempiterna tormenta, vel invitos & reluctantes trahent.

Vix olim Moses Hebræorum legislator cessavit loqui, mox Core, Dathan & Abiram cum complicitibus suis seditionis sociis, terrâ immane dehiscente, vivi in infernum descendere, Num. 16. v. 31. seqq. non aliter quoque cum damnatis agetur. Vix enim iudex morti ipsos adjudicaverit, quin mox terra disrupta eos absorbeat, & absorptos ad tartara transmittat, cadent in profundum sicut lapides, & quasi plumbum in aquis vehementibus, Ex. 15. v. 10. est enim Dominus dicens & faciens, Ezech. 36. v. 36. 37. v. 14. qui sententiam prolatam faciliè in effectum producere potest, siquidem præ multitudinem roboris & potentia ejus nihil quicquam deficit, Es. 40. v. 26.

Hic pœnitentiæ janua adhuc patet, hic gratiæ porta aperta est: sed tunc claudetur, stabit semel decreta sententia, & non revocabitur. Clamabunt damnati, misericordia, misericordia! sed abscondit Deus misericordias suas & obliviscetur misereri. Descendat cum epulone cantare suum *κῆρυξ ἐλέησον*, quod hic in templo noluerunt canere, sed nullus miserator exaudiet, sed frustrâ erit omnis ejulatus, quia Deum clamantem non audiverunt, ideo nec ipsi exaudientur, Prover. 1. v. 24. seqq.

3. *Dispar utriusque partis conditio.* Damnati ibunt in supplicium æternum, pii verò in vitam æternam. Ubi

1. *Sors damnatorum*, nimirum supplicium æternum, & hæc condigna peccato-

rum pœna est, hæc justa irati judicis vindicta. Noluerunt illi vitam, ideo æternæ mancipantur morti, noluerunt cœlum, ideo mittuntur in infernum, in lacum illum sine aqua, Zach. 9. v. 11. in carcerem debitorum, in quo novissimus etiam quadrans solvendus est, Matth. 5. v. 26. in caminum ignis, ubi fletus & stridor dentium, Matth. 13. v. 42. *εἰς τόπον τῆς βασάνης*, Luc. 16. v. 28. sub torcular iræ, Apoc. 14. v. 19. in stagnum ignis ardens sulphure, Apoc. 19. v. 20. in quo cruciabantur die ac nocte in secula seculorum, Apoc. 20. vers. 10. in torrentem sulphuris, Esa. 30. vers. 33. ubi vermis impiorum non moritur, & ignis non extinguetur, Esa. 66. 24. ubi erit ignis æternus, Matth. 25. v. 41. opprobrium æternum, Dan. 12. vers. 2. damnatio æterna, Eb. 6. v. 2. mors æterna, Apoc. 20. v. 6. interitus æternus, 2. Thess. 1. v. 9.

2. *Sors electorum*, nimirum vita æterna, quæ non immeritò *τὴν τῆς πίστεως ἡμῶν* Petro appellatur, 1. Pet. 1. v. 9. hanc obtinebunt electi, venient in manû Dei, Sap. 3. v. 1. portabuntur in sinum Abrahæ, Luc. 16. v. 22. introducentur in Paradisum, Luc. 23. v. 43. pervenient ad tabernacula pacis, Esa. 32. v. 18. in cœlestem Hierosolymam, Ebr. 12. v. 22. in civitatem manentem, Ebr. 13. v. 14. in terram viventium, Pl. 116. v. 9. ad illum locum, ubi erit gaudiorum satietas, Pl. 16. v. 11. pax certa, Rom. 14. v. 17. requies vera, 2. Thess. 1. v. 7. operatum refrigerium, Act. 3. v. 20. æterna gloria, 1. Pet. 5. v. 10. æterna hæreditas, Eb. 9. v. 15. æternum regnum, 2. Pet. 1. vers. 11. æterna salus & beatitudo, Es. 45. v. 17. Eb. 5. v. 9.

O sortem pulchram! O jucundam possessionem! Oblivisci omni fratres quæ retrò sunt, & ad ea quæ priora sunt vos extendite, Phil. 3. v. 13. Lenite calamitates quas toleratis

R 3

ratis

ratis in hoc ergastulo, spe securitæ pacis & lætitiæ, certò vobis persuadentes, quod passionibus hujus vitæ condignæ non sint ad futuram gloriam, quæ revelabitur in vobis, Roman. 8. v. 18.

Agricola, quò lætior seges excreseat, & uberioris messis spes affulgeat, nives, gelu, brumam prius illi optat: Hæc enim nisi præcesserint, messis & æstas grandine densissima frædabitur: Ita quoque, ut læta alterius vitæ æstas & copiosa beatitudinis æternæ messis existat, hyemem tribulationum, & brumam nivesque calamitatum prævenire oportet. Eja igitur, crucem quæ contingit vobis, non averfamini, ut etiam lucis com-

modis perfrui valeatis, cum voce ejulationis pervenitur ad exultationem, ubi decor non pallefcit, amor non tepescit, sanitas non marcescit, gaudium non decrefcit, ubi dolor non sentitur, gemitus non auditur, triste nil videtur, sed erit quicquid voles, & non erit, quicquid noles, optata securitas, secunda tranquillitas, tranquilla jucunditas, jucunda felicitas, felix æternitas, æternalibertas, ad quam perducatur nos Dux & Consummator fidei nostræ Christus Jesus, cui sit honor & gloria in secula seculorum. Amen.

*Evangelium Dominica 27. post Trinitatis inveniet Lector
Dom. 6. post Epiphan. de Clarificatione Christi.*

Hic FINIS I. Partis.

PARS

PARS II.

Continens EVANGELIA FESTIVALIA.

In Die S. Andreae.

Evang. Matth. 4. vers. 18. 22.

Quemadmodum olim in V. T. Deus Ter O. Maximus ex Ægypti aquis parvulum Moſen à matre expoſitum eduxit, ut eum deinde ſuum apud Pharaonem legatum, & univerſi populi Iſraelitici Principem & Legislatorem conſtitueret, Exod. 2. & ſeqq. Sic tempore N. T. omnipotens Dei Filius non minori miraculo piſcatorem humilem, Andream nomine, ab aquis Tiberiadis eduxit, ut ipſum deinde myſteriorum ſuorum interpretem, Evangelii Doctorem, paſſionis teſtem, & de Principibus Eccleſiæ unum conſtitueret. Ideò enim feſtivities ejus primas tenet inter ſolemnitates Apoſtolicas, quia primus omnium ad Apoſtolatum vocatus eſt, ut prælecta pericope teſtatur.

Patria ejus fuit Bethſaida, Johan. 1. verſ. 44. Patrem habuit Johannam ſive Jonam, Matth. 16. v. 17. Fratrem verò Petrum, qui propterea etiam Barjonas, i. e. filius Jona dictuſeſt, Joh. 1. v. 42. Profeſſione fuit piſcator. Primùm ſe adjunxit diſcipulis Johannis Baptiſtæ. Cùm verò Johannes die quodam Jeſum intuitus ambulantiem diceret: Ecce, agnus Dei, ſtatim cum diſcipulo altero Jeſum ſecutus eſt, & fratrem ſuum Simonem

etiam adduxit, Joh. 1. v. 36. ſeqq. Poſt aſcenſionem Chriſti cum reliquis Apoſtoliſ abiit in univerſum mundum, & prædicavit Evangelium in Scythia & vicinis regionibus, itemque in Cappadocia, Galilæa, Bithynia, uſque ad Pontum Euxinum. Tandem Patris Civitate Achajæ cruci affixus martyrium ſubiit.

Nos ut juxta præſcriptum Apoſtolicum Ebr. 13. v. 7. memoriam ejus recolamus, Evangelii ordinarii explicationem ad manus ſumemus, viſuri

I. Chriſti vocantis clementiam.

II. Promptam vocatorum obedientiam.

J. J.

EXEGESIS.

Verè de Meſſia prædixit Rex & Prophetæ, quod veſtigia ejus ſtillatura ſint pinguedinem, Pf. 65. verſ. 12. quocunq; enim venit, benedictio ipſum largiſſima ſemper comitata eſt. Exemplum habemus in prælecta pericope, ubi Chriſtus ambulante dicitur juxta mare Galilææ, nec ſine ſtillidie pinguedinis, vocavit enim Petrum & Andream, Jæobum & Johannem ad manus Apoſtolicum; ut eſſent columna Eccleſiæ

ad

ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, Eph. 4. v. 11. 12. in quo actu declaravit bonitatem & clementiam suam.

Vid. par. 3. I. Accessu. Nam idè ad mare Galilææ secessit & in littore ambulavit, ut piscatores hosce sibi acquirat, nimirum prævenit nos gratiâ suâ, & ubique locorum præsentiam suam gratiosam fidelibus exhibet, etiam in medio mari tribulationum versantibus, quando abyssus abyssum invocat, Ps. 42. v. 8. noli igitur abjicere animum. Christus ambulat in littore, & non procul abest ab unoquoque nostrum, Actor. 17. v. 27. juxta promissionem Es. 43. v. 2. Matth. 18. v. 20.

II. Aspectu. Vidit enim duos fratres, ut Evangelista testatur, sed fuit aspectus ille

1. *Amicabilis.* Vide alia omnia à seculo in seculum, & nihil est absconditum ab oculis ejus, Sir. 40. v. 25. Sed hîc Petrum & Andream peculiari modo respicit, oculis nimirum gratiæ, quibus respicere solet hos, quos diligit. Exempla vide Luc. 22. v. 61. Matth. 9. v. 9. Luc. 19. v. 5. Eodem modo respicit adhuc hodie pauperulos & contritos spiritu, qui sermones ejus tremunt, Es. 66. v. 2. adde Pl. 33. v. 18.

Tu cave, negligas hunc intuitum, ut civis Hierosolymitani, Luc. 19. v. 41. aliàs in ira sua te aliquando aspiciet, & in eum locum detrudet, ubi impii lucem nunquam videbunt, Ps. 49. v. 20.

2. *Memorabilis.* Videt enim duo fratrum paria, eademque ad Apostolatam vocat. Hoc ipso fraternam charitatem commendat omnibus Christianis, & inprimis his, qui uni Ecclesiæ præfunt, & collegialem sibi invicem operam præstare debent, ut uno pariter animo per fidem Evangelii decertantes, Phil. 1. v. 27. vinculum pacis incorruptum servant, Eph. 4. v. 3. ibi promit-

tit Deus benedictionem & vitam usque in seculum, Ps. 133. v. 4.

Describuntur hi fratres

1. *Ratione nominis,* nimirum vocabantur, Simon, Andreas, Jacobus & Johannes. Nomina illa habent suas emphases, & quatuor egregias virtutes nobis in mentem revocant, quibus omnes fideles Ecclesiæ Pastores studere debent, ut imitentur

1. *Simonis in auscultando sedulitatem.* Simon idem est quod auditor, talis reverè fuit Petrus, qui multas egregias conciones ex ore Christi audivit, & quod audivit, postea aliis prædicavit, ut ipse inquit, 2. Pet. 1. v. 16. 17. 18. His vestigiis adhuc hodie omnes fideles Ecclesiæ ministri insistere debent, ut ad pedes Christi sedeant, & nihil loquantur, nisi quod à Christo audiverunt & didicerunt. Ipse siquidem est Propheta ille magnus, quem commendavit nobis Pater cælestis, Deut. 18. v. 15. Matth. 17. v. 5.

2. *Andree in tolerando virilitatem.* Andreas idem est quod fortis & robustus. Talis fuit Andreas, qui post multas persecutiones tandem cruci affixus est, sed omnia masculosè pertulit, & Christo fidem servavit usque ad mortem, idè corona vitæ ipsi imposita est, Apoc. 2. v. 10. Virtus hæc omnibus Ecclesiæ ministris maximè necessaria est, quid enim prædicare verbum, quam derivare in se furorem totius inferni & Satanæ? inquit Lutherus. Forti igitur & imperterrito animo opus est, si quis officio suo strenuè defungi, & coronam immarcescibilem tandem consequi velit. Exemplo potest esse Jer. 17. v. 16. Paulus, Act. 20. v. 23. qui enim mundo placere studet, Christi discipulus esse non potest, Gal. 1. v. 10.

3. *Jacobi in supplantando severitatem.* Jacobus idem est quod supplantator. Ita fide-

fidelis Ecclesie minister supplantare debet
(1) *Falsa docentes*, Tit. L. v. 10. (2) *prave viventes*, El. 58. v. 1. Ezech. 3. v. 17. 1. Tim. 5. v. 20.

4. *Johannis in consolando iucunditatem.* Johannes idem est quod gratiofus. Talis sit oportet omnis fidelis Ecclesie minister, ut post conciones legis pœnitentibus gratiam Dei annunciet, ne in peccatis desperent, sed in Christo sese erigant, qui propitiatio est pro totius mundi peccatis, 1. Joh. 2. v. 1. Hæ sunt duæ virgæ, Zach. II. v. 7.

2. *Ratione muneris*, quod fuerint piscatores, unde perspicimus

1. *Dei morem*, qui abjecta & humilia eligere solet, 1. Cor. 1. v. 26. 27. & piscatores ἀγαπητάς ἡμῶν ἰδιώτας Act. 4. v. 13. ad Apostolatam vocavit, ut doceret ministerii efficaciam non personæ docentis, sed mittentis & vocantis ascribendam esse, 1. Cor. 3. v. 5.

2. *Opificiorum honorem.* Dum enim Christus piscatores ad Apostolatam vocat, docet simul, quid valeant coram ipso opera manuarum, nimirum à Deo sunt, qui Bezaleel & Ahaliab replevit spiritu sapientiæ & intelligentiæ, Ex. 31. v. 3. seqq. & fabrum creavit, El. 54. v. 16. & adhuc dona sua prout vult, distribuit, 1. Cor. 12. v. 11. imò benedictionem suam ipsis promittit Pl. 128. v. 2.

Videant modò, ut sint in officio suo fideles juxta præceptum Apostolicum, Rom. 12. v. 7. & labores manuum suarum manducant, Pl. 128. v. 2. nec opus laboriosum odeant, quia Dominus ordinavit, Sir. 7. v. 1.

3. *Ratione operis.* Quidam enim retia emittunt, quidam retia sarcunt. Ita singuli opifices opificia sua fideliter tractent. Nam sedula manus dirat, Prov. 10. v. 4. discant etiam parci esse & sarcire retia sua.

Qui enim minuta non comparcit, decrescit de die in diem, Sir. 19. v. 1.

III. *Affatu.* Nam venite post me, inquit, ego faciam vos piscatores hominum. Ubi habemus

1. *Verba mandati.* Venite post me. Quæ nobis suo exemplo, & vestigia quasi reliquit innocentie & patientie, ut sequamur illa, 1. Pet. 2. vers. 21. si tandem cum Christo per angusta ad angusta transire velimus, Luc. 24. v. 26.

2. *Verba promissi.* Nam faciam vos, inquit, piscatores hominum, & hoc ipso ministerii Ecclesiastici dignitatem, laboriositatem, necessitatem sub typo piscaturæ corporalis quasi depingit. Dignitatem in eo, quia circa animas hominum capiendas occupatur, quas filius Dei proprio sanguine redemit, Act. 20. vers. 28. Laboriositatem in eo, quod in verbo laborandum, 1. Tim. 5. v. 17. vigilandum & non dormiendum est, ne inimicus homo zizania superfeminet, Matth. 13. v. 25. Necessitatem autem in eo, quod pleriq; in limo mundi ita sunt implicati, ut nisi extrahantur per rete Evangelii, in æternam perditionem demergantur, 2. Pet. 2. v. 20. *Vid. Excerpt. Hom. p. 666. Lit. min.*

De Secundo.

Vidimus Christi vocantis clementiam, videbimus etiam promptam vocatorum obedientiam, quam triplici effectu Evangelista commendat:

1. *Citò surgunt.* Εὐθέως est in Græco, & significatur hac particula, quod eo ipso momento, quo Christus eos vocaverit, citra ullam consultationem, promptos se & mox rigeros præbuerint.

Monent hoc exemplo omnes omninò Christianos, ut quando Christus adhuc per

ministros suos ad poenitentiam eos invitat, non differant illam, sed statim surgant & obtemperent, Psalm. 95. v. 8. Ebr. 3. v. 12. 13. 14. 15. qui vocationem hanc non attendit, sed nave securitatis sine ulla poenitentia in vasto peccatorum mari divagatur, & rete malitiae hinc inde laxat, videat, ne subitâ morte obruatur, & in lacum demergatur ardentem pice & sulphure, Apoc. 21. v. 8.

2. *Omnia relinquunt*, & quidem

1. *Retia*. Nec amplius piscaturam sectantur, sed Christo adherent, & in hoc omnem caram & operam collocant, ut officio suo satisfacere possint; Et docent nos hoc exemplo, ut spartam quisque suam ornare studeat, quae ipsi demandata est. Non tamen hoc ita intelligendum est, quasi fidelis Ecclesiae minister omnem prorsus curam oeconomicam abjicere debeat, siquidem Paulus ab Episcopo requirit, ut domus suae bene praesit, 1. Tim. 3. v. 5. & expressè scribit, quod is, qui domesticos suos negligat, sit Ethnico deterior, 1. Tim. 5. v. 8. sed ita tractanda sunt secularia, ne Ecclesiastica periclitentur, Act. 6. v. 2. & turpe lucrum quaeratur, 1. Tim. 3. v. 3. ut quidam inveniuntur, qui cauponariam exercent, magones sunt, mercatores, quandoque etiam Medici, Jurisconsulti & praetores, & hoc ipso magnam officio Ecclesiastico maculam affricant. Qui enim literis discendis incumbere debet otio ad hoc opus habet, & qui docendus est, ab aliis laboribus vacare debet. Qui tenet aratrum, & gloriatur in jaculo stimuli, & conversatur in operibus eorum, & enarratio ejus in filiis taurorum, cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia ejus in sagina vaccarum, Sir. 38. v. 25. seq.

2. *Sodalitas*. Nam de filiis Zebedaei memorat Evangelista, quod reliquerint Patrem

suum cum mercenariis, quorum opera in piscatura hactenus usi fuerant, ut Marcus addit, c. 1. v. 20. Hoc observent etiam pii & fideles Ecclesiae ministri, ut mandatum Christi anteponant patri & matri, fratribus & sororibus, adeoque omnibus amicis & sodalibus, qui enim patrem & matrem plus amat quam me, non est me dignus, inquit Christus, Matth. 10. v. 37.

3. *Navigia*, quo nomine facultates terrenae intelliguntur, quas ad vocationem divinam relinquere debemus

& *Affectu*, ne cor iisdem apponamus, Psalm. 62. vers. 11. non enim census sed affectus est in crimine. Possidentes igitur sint tanquam non possideant, 1. Corinth. 7. v. 29. 30. 31.

β *Effectu*, quando necessitas exigit tempore persecutionis vel alius infortunii, vel etiam in extremo articulo vitae, tunc parati esse debemus, ut sequamur Christum etiam absque nave, absque reti, absque ullo honorum terrenorum subsidio, ingeminantes illud Jobi: Nudus egressus sum de utero matris, nudus revertar illuc, Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum, Job. 1. v. 21.

3. *Vocationem suscipiunt*. Nam secuti sunt ipsum, inquit Evangelista, & hoc ipso omnibus ministerii Candidatis facem quasi praefertunt, ne tergiverentur, quando ad officium aliquod Ecclesiasticum vocantur, ut Moyses, Ex. 4. v. 10. & Jeremias, c. 1. v. 6. sed spontè & promptè obediant. Non revocet nos census tenuitas, nam angelis praecipere potest, ut ipsis panem apportent, ut testatur exemplum Eliae, 1. Reg. 19. v. 6. non virium imbellicitas. Nam virtus ejus in infirmitate perficitur, 2. Cor. 12. vers. 9. non inscitia & ruditas, nam dabit ipsi ori sapientiam,

tiam, Matth. 10. vers. 19. Sequere igitur cum piscatoribus hęc vocationem Christi, & fidelis esto in minimis, tunc constituet te Do-

minus super multa, Matth. 25. vers. 21. Hoc mihi & tibi concedat Christus Jesus ter benedictus in secula, Amen.

In Die S. Thomæ.

Evangelium Johan. 20. vers. 24. 29.

Refert Moses Gen. 45. v. 26. & 28. de Jacobo Patriarcha, quod cum filii ejus ab itinere frumentationis reduces ipsi nunciassent, Josephum adhuc superstitem esse, & in terra Ægypti regnare, credere, illud præ gaudio non potuerit, sed potius somnium se audire existimaverit, donec post aliquot ipse dies suis oculis eum conspicatus sit; ubi exclamavit per *Exoritur* quasi pio admirationis sensu: Jam latus moriar, quia vidi faciem tuam.

Simile quid contingere videmus in hodierno Evangelio. Postquam enim reliqui Apostoli Thomæ Collegæ suo enarrant Christum à mortuis resuscitatum omnibus sibi redivivum apparuisse, credere profusus noluit, donec tandem suis eum conspiciens oculis & manibus contrectans octiduo post gaudio & stupore plenus exclamat: Dominus meus & Deus meus, q. d. Si tantâ polles virtute, ut crucifixus & mortuus proprio Marte resurgas, meus deinceps Dominus eris & Deus, cui serviam & confidam in seculum.

Accingemus nos sine ulteriori præfatione ad ipsius historię explicationem, quæ duabus partibus absolvitur, ut sunt:

I. *Lapsus Thomæ detestabilis.*

II. *Sublevatio Christi amicabile.*

J. J.

EXEGESIS.

Turbula seditiosæ factionis, Core, Da-

than & Abiran Deus tollere, inque laminas producere, & in altari suspendere jubet, Numer. 16. v. 38. Ita Thomæ incredulitatem quotannis repetit Ecclesia ad memoriam & correctionem, ut lapsus majorum sit tremor minorum. Hinc Bernhardus: Plus nobis, inquit, prodest Thomæ dubitatio, quam aliorum fides, dum per hoc exemplum quasi excitamur, ut incredulitatem cane & angue pejus fugiamus, & in vulneribus Christi nos abscondentes ad vitam æternam conservemur.

Tria autem circa lapsum Thomæ consideranda veniunt

I. *Persona notatio*, quæ describitur

1. *Ratione nominis*. Dicitur enim Thomas græcè *διδυμος*, latinè gemellus, quia cum fratre alio uno eodemque partu in lucem prodit, quales gemelli etiam Esau & Jacob fuerunt, Gen. 25. v. 24. mentis ejus sit Matth. 10. v. 3. Marc. 3. v. 18. Luc. 6. v. 15. Act. 1. v. 13. ubi reliquis Apostolis annumeratur, itemque Joh. 11. v. 16. & Joh. 14. v. 5. 6. Hoc nomē accepit Thomas in circumcissione, nec mutavit postea ad Apostolatam eventus, quod Pontifices Romani in usu habent. Autor fuit *Sergius II.* Is cum in baptismo sibi impositum haberet *Osporci, Seruissel*, ignominiosum sibi existimans, *Sergium se nominari voluit*, quam consuetudinem reliqui Pontifices imitati sunt omnes excepto uno Marcello, qui de mutando nomine ad-

S s 2

moni-

*Vid. infra.
part. 3. pag.
536. a.*

monitus scitè respondit : nec nomen, nec mores: Marcellus fui, Marcellus ero. Hoc ipso satis declarant, quod cum nomine simul fidem abnegaverint. Hic nominat se Bonifacium, qui per dies vitæ nihil boni operatus est, ille nominat se Innocentium, qui multis peccatis obnoxius est, iste nominat se Clementem, qui tyrannico animo fideles exagitat. Huc pertinent omnes illi, qui patrii soni pertasi Græcam mollitiem in nominibus affectant, quod de Judæis Josephus commemorat, quorum Pontifices tempore Maccabæorum græca nomina assumebant, & Jafones, Menelai, &c. appellari volebant, 2. Macc. 4. v. 7. seqq.

2. *Ratione muneris.* Dicitur enim unus ex duodecim. Quanquam enim tum undecim saltem erant Apostoli, quia Judas abierat in locum suum, Act. 1. v. 25. nihilominus respectu primæ institutionis appellantur *si duodena*, quia numerus duodenarius à Christo non sine causa ordinatus & consecratus est, ut impleretur typus duodecim Patriarcharum, qui Ecclesiam Judæicam plantarunt, Gen. 35. v. 22. duodecim fontium, in Elim, qui porum præbuerunt populo Isrælitico, Exod. 15. v. 27. duodecim præfectorum Salomonis, qui domum ejus procurabant, 1. Reg. 4. vers. 7. duodecim exploratorum, qui fertilitatem terræ Canaan populo deprædicabant, Deuter. 1. vers. 23. &c. duodecim boum, qui mare æneum in templo Salomonis portabant, 1. Regum. 7. vers. 23. &c. hinc statim post ascensionem Christi ad cælos Matthias in vicem Judæ adoptatus est, Actorum. 1. vers. 26.

Apparet hinc, quando vel ex Doctorebus vel ex auditoribus quidam deficiunt, quàm facilè Deus rupturam illam resarcire

possit, quod jam dudum in Saule, cui Davidem, 1. Sam. 13. v. 14. & in Judæis, quibus gentes substituit, effectum dedit, Act. 13. vers. 46. Non igitur despondeatis animum, vos mei, quando videtis periculosis hisce temporibus multos ab Evangelio deficere, & characterem bestię assumere, conservabit sibi Deus aliquod semen, nimirum septem millia, qui genua non flectunt coram Baal, 1. Reg. 19. v. 18. & si vel maxime omnes deficerent, potens est ex lapidibus sibi filios suscitare, Luc. 3. v. 8.

II. *Incredulitatis generatio*, quæ inde originem trahit, quod ipso resurrectionis Dominicæ die Apostolorum congregationem neglexit, nam non erat cum eis quando Jesus venit, inquit Evangelista.

Caveamus igitur, ne ab Ecclesia nos subducamus, Eb. 10. v. 25. sed lætemur potius cum Davide, quando cultum divinum visitare debemus, Psal. 42. v. 5. 122. v. 1. ubi enim duo vel tres congregati sunt in nomine meo, inquit Christus, in medio sum, Matth. 18. vers. 20. ibi sonat verbum vitæ, Joh. 6. vers. 68. per quod accenditur fides, Rom. 10. v. 17. sine quo impossibile est Deo placere, Ebr. 11. v. 6.

III. *Effrenata perseveratio.* Eousque enim progreditur in sua incredulitate, ut nullâ ratione sibi persuaderi patiatur, Christum resurrexisse, sed potius contradicit reliquis suis collegis, dum hi resurrectionis Christi veritatem lato ore ipsi annunciant, & expressè ait: nisi videro in manibus ejus vestigia clavorum & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam. Vox certè stupenda & impia, si spectes

1. *Subiectum personale.* Thomas enim unus erat ex duodecim, quem Christus ipse

in

cf. Luc. 22.
30. Matth.
19. 28.

in schola sua concionibus eruditis & miraculis concomitantibus informaverat, qui etiam viderat suis oculis, quàm facile esset Christo mortuos suscitare, & exemplum Lazari adhuc in recenti memoria habebat, Ioh. II. v. 43. 44. nihilominus omnem fidem derogat Apostolis reliquis, dum Christum resuscitatum se vidisse & loquentem audivisse ipsi annunciant.

Videtur hinc dilecti, quod nemo sine crimine vivat, sed justus etiam septies in die cadat, Prov. 24. vers. 16. nam inter sanctos non est integer, Job. 15. v. 15. 16. quoties igitur legis in Scripturis de Noæ temulentia, Gen. 9. v. 21. de Lothi incestu, Gen. 19. v. 36. de Mosis homicidio, Ex. 2. v. 12. de Aatonis idololatria, Ex. 32. v. 4. de Davidis adulterio & homicidio, 2. Sam. 11. v. 4. seqq. &c. humilitatem sectare & cogita: Si sit hoc in viridi, quid fiet in arido? Luc. 23. v. 31. adeoque cum tremore & timore operare salutem tuam, Phil. 2. v. 12.

2. Obiectum reale, peccatum nimirum, in quod prolapsus est Thomas, hoc est incredulitas, mater & radix omnium peccatorum. Non enim vult credere Deo Patri, qui resurrectionem Filii sui ab æterno decrevit. Non vult credere Deo Filio, qui hanc ipsam in diebus carnis suæ sapius promisit. Non vult credere Deo Spir. S. qui per Prophetas locutus est, & varia de hoc articulo vaticinia edidit. Non vult credere S. Angelis, qui resurrectionem annunciaverant. Non vult credere tot fide dignis & oculatis testibus, qui ipsum viderant & palpaverant. Adhæc pertinaciter in sua incredulitate obdurat per totum ostiduum, & nisi ocularem demonstrationem admittere cupit.

Ergo prudenter ambula, ne & tu tente-

ris, Gal. 6. v. 1. sistas vide ne cadas, 1. Cor. 10. v. 12. & imprimis fuge incredulitatem, quæ fons est & origo omnium aliorum peccatorum. Cur blasphemix increbrescunt? quia nemo credit secundo præcepto, ubi Deum omnibus qui nomen ejus in vanum ducunt, certissimam pœnam comminantur Ex. 20. v. 7. Cur Sabbathum violatur undique, & conciones verbi divini à multis pro nihilo habentur? Nemo est qui credit tertio præcepto, ubi sanctificatio Sabbathi præcipitur. Cur scortatio & adulterium pro peccatillo à mundanis reputatur? Non credunt sexto præcepto, ubi Deus à nobis exigit castitatem in verbis & operibus, ut unusquisque conjugem suam amet & honoret. Idem de reliquis peccatis iudicium esto, quæ omnia ex radice incredulitatis suppullulant. Proinde eum faciles sumus ad seducendum, debiles ad operandum, & fragiles ad resistendum, necessitas efflagitat, ut quotidie cum Apostolis pro fidei incremento & stabilimento sollicitemur: Domine adauge nobis fidem nostram, Luc. 17. v. 5. & cum Patre lunatici: credo Domine, sed tu succurre incredulitati meæ, Marc. 9. v. 24. tunc linum fumigans non extinguet, & calamum quassatum non conteret, Es. 42. vers. 3. sed quod cœpit in nobis bonum opus, perficiet usque in diem Jesu Christi, Phil. 1. v. 6.

De Secundo.

Vidimus lapsum Thomæ detestabilem, videbimus etiam per Dei gratiam sublevationem Christi amicabilem, ubi duopotissimum consideranda occurrunt:

I. Modus, quomodo lapsum crexerit, nimirum

1. Repetitâ accessione, quæ est

1. Gratiosa. Thomas stupendâ suâ incredulâ.

Vid. infr.
Lect. III.
p. 538. b.

ditate omni se gratia indignum fecerat, sed ecce Christus ipsum quaerit instar oviculae, & Ecclesiae causam deportat. Hoc ipso se ἀζημιώμενος esse declarat, qui venit in hunc mundum quaerere & salvare quod perierat, Luc. 19. v. 10. Differt quidem adventum, sed tandem opportunè venit, & gratiae suae splendore nubes incredulitatis penitus dispellit. Ne igitur desperes, quando adhuc hodie sub cruce te lamentantem Christus relinquit, veniens veniet & non tardabit, Haba. 2. v. 3.

2. *Miraculosa.* Venit enim januis clausis ἀπὸ μυχῶν quasi & ex improvise, cum nil quicquam tale cogitarent Apostoli, nulla vel fera vel janua ipsius adventum impedire potest. Claustrum erant fores, sed non claustrum erat Christi misericordia, penetrat violenter, & Apostolos suos in summo mœnore & timore constitutos exhilarat. Gaudete vos mei, habemus Dominum omnipotentem, qui ubique suo auxilio nobis adesse potest, in carcere, Act. 12. v. 7. in spelunca leonum, Dan. 6. v. 22. in medio mari, Matt. 14. v. 25. in quocunque angulo, Ps. 139. v. 3. juxta promissionem suam, Es. 43. v. 1. seqq.

3. *Gloriosa.* Nam in medio consistit ut sol inter Planetas, & ut virtus inter duo extrema, quia mediator erat inter Deum & homines, 1. Tim. 2. v. 5. per peccatum separatos, Es. 59. v. 2. quos reconciliaverat in seipso per sanguinem crucis suae, Col. 1. v. 20.

2. *Pacis appreciatione.* Quia enim princeps pacis est, Es. 9. v. 6. quam morte & resurrectione sua instauravit, Es. 53. v. 5. statim à morte redux hanc discipulis suis annunciat, & adhuc hodie per Evangelii prædicationem in toto mundo offert & applicat, unde dicitur Evangelium pacis, Eph. 6. v. 15.

De hac pace nobis gratulemur & operam demus, ut palmam obtineat in cordibus no-

stris, Col. 3. v. 15. quod fit per studium bonorum operum, quando vias nostras dirigimus in viam pacis, Luc. 1. v. 79. & juxta normam Decalogi incedimus, impiis enim non est pax, Es. 48. v. 22.

3. *Cicatricum ostensione.* Nam Thomam, cujus gratia jam venerat, speciatim appellat, & ades dum, inquit, inter digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli incredulus esse, sed fidelis. Corpora glorificata aliàs cicatrices non habent, sed ex singulari dispensatione hinc à Christo reservata sunt, ut Thomam satisfaceret, & omnem dubitationem ex corde ipsius evelleret.

Eandem benignitatem præstat adhuc hodie omnibus perturbatis conscientis, quando per legem ad peccatorum agnitionem devenerunt, & stigmata vulnerum & clavorum in verbo & Sacramentis ostendit, quorum efficacia fides corroboratur, & conscientia tranquillatur, nã livore ejus sanati sumus, Es. 53. v. 5.

Baalitæ in propriis vulneribus confidebat, 1. Reg. 18. v. 28. Pontificii in vulneribus Francisci Dominici, & flagellatorum præsidium suum collocant, sed frustra: Christus est propitiatio pro peccatis nostris, 1. Joh. 2. v. 1. ipse solus torcular calcavit, Es. 51. v. 3. & hunc honorem alteri non dabit, Es. 42. v. 8.

Si igitur requiem invenire velimus pro animabus nostris, oportet nos vulnera Christi intueri & exosculari. Nihil enim tam efficace est ad curanda conscientiae vulnera, quàm vulnere Christi meditatio sedula, inquit Bernhardus. Ergo cane cum Ecclesia.

Mein Sünd mich werden kräncken sehr / n.

1. *Fructus*, qui duplex:

1. *Exclamatio.* Postquam enim Christum ipse videt, & audit, formulam, quã antea

antea suam incredulitatem manifestaverat, obstupescit quasi, & Domine mi, inquit, & Deus mi, quæ sunt verba

I. *Admirantis.* Agnoscit enim Christi majestatem, quæ cordis sui abyssum perferutatus ipsam quoque formulam sciebat, quæ ante octiduum Collegarum suorum bonum nuncium eluserat, imò qua mortis claustra perfregerat instar Simsonis, Jud. 16. v. 3. & se Filium Dei esse satis superque declaraverat, Rom. 1. vers. 4. Ita nos quoque majestatem Christi miremur, non timemur, hæc sapientia summa est. Nam *ὀπίεξ ἐκπερισσοῦ* facere potest, ultra id quod petimus & intelligimus, Eph. 3. v. 20.

2. *Deplorantis.* Hactenus genio suo indulserat, & omnes suorum collegarum admonitiones omnesque deque habuerat. Jam facti ipsum penitet, quæ propter ò Domine mi, inquit, & Deus mi, quàm graviter peccavi, ignosce, & sana animam meam, quæ valde turbata est, cum Davide Ps. 6. v. 4.

Sequamur hoc exemplum dilecti, & contrito corde agnoscamus & doleamus peccata nostra, quibus iram Dei promeriti sumus. Scindamus corda nostra, Joel. 2. v. 13. & dicamus, iniquè egimus, Thr. 3. v. 42. tunc remissionem impetrabimus, Prov. 28. v. 13. 1. Joh. 1. v. 9.

3. *Emendantis.* Nam Deus mi, inquit, & Domine mi, quo pronomine beneficia hujus Domini sibi speciatim applicat, eundemque etiam Dominum suum esse profiteretur, cui deinceps servire velit in justitia & sanctitate omnibus diebus vitæ suæ. Luc. 1. v. 74. 75. Hæc est nova obedientia, quam spondet Christo, & nobis quoque exemplum præbet, ad cujus normam penitentiam nostram informare debemus, ut peccatorum remissionem adepti non statim ad volutabrum anti-

quum recurramus, veluti fues, 2. Pet. 2. v. 22. sed abnegatis mundi concupiscentiis, & omni impietate sobriè, justè & piè vivamus *ἐν τῷ κῶν ἀλάτῃ*, Tit. 2. v. 12. ne posteriora prioribus deteriora fiant, Ioh. 5. v. 14.

II. *Confirmatio.* Nam quia vidisti me, Thoma, inquit Christus, credidisti, beati autem, qui non viderunt & tamen crediderunt, fides enim est non apparentium, Eb. 11. v. 1. quia igitur justus ex fide sua vivit, Hab. 2. v. 4. oportet ipsum credere, licet non appareat oculis & rationi, quod in verbo & Sacramentis credendum proponitur. *Pro-* Vid. Die 2. Anal. Warr. Fest. Apost. p. 126. 127.

misit Christus, ubi duo vel tres congregati sunt in nomine suo, fore se in medio illorum, Matt. 18. v. 20. quomodo fiat, ratio ignorat. Credamus igitur, etiamsi, non videamus. Beati qui non vident, & tamen credunt. *Promisit* se mediante aquâ in nomine Patris, Filii & Spiritus S. in regenerationis lavacro aspersâ baptifaturum esse Spiritu S. Matt. 3. v. 11. Tit. 3. v. 5. quomodo fiat, ratio ignorat. Credamus ergò, quamvis non videamus. Beati qui non vident, & tamen credunt. *Promisit* se mediante pane & vino in S. Cœna Corpus & Sanguinem nobis communicaturum, Matth. 26. v. 26. Marc. 14. v. 22. Luc. 22. v. 19. Credamus igitur, quamvis non videamus, beati enim qui non vident, & tamen credunt, & ita procedendū est in omnibus fidei articulis, ut captivemus rationem nostram sub obsequium Christi, 2. Cor. 10. vers. 5. & claudamus oculos, ut fides in corde nostro operationem suam habeat, quæ Deo dat gloriam, & plenissimè scit, quod quæcunque Deus promisit, etiam præstare valeat, Rom. 4. vers. 21. Hoc nobis concedat Christus Jesus Dux & Consummator fidei nostræ ter benedictus in secula seculorum Amen.

In Die Conversionis Pauli.

Evang. Matth. 19. vers. 27, 30.

Celebrat hodie sancta mater Ecclesia memoriam Conversionis Pauli, quæ nobis grata esse debet

I. Ratione persona. Quamquam enim aliàs parvulus Benjamin vocatur, Ps. 68. vers. 28. & Apostolorum minimus fuit, ut ipse dicit, 1. Cor. 15. v. 9. non solum ratione staturæ, quæ non proceræ sed humilis fuit, ut Lutherus opinatur, sed etiam ratione primæ curæ, quæ vas illud Deo non cadebat ad animi sententiam, Jer. 18. vers. 4. erat enim Paulus blasphemus, persecutor & contumeliosus, 1. Tim. 1. v. 13. reverà tamen fuit etiam Benjamin dominans & præstantissimus Apostolorum, non tantum propter jus civitatis Romanæ, Act. 22. vers. 28. sed etiam propter singularem eruditionem, quam partim in Academia Tharsensi philosophicam, 1. Cor. 15. vers. 33. Tit. 1. v. 12. partim etiam ad pedes Gamalielis Theologicam Hierosolymis hauserat, Act. 22. vers. 3. in primis autem propter miraculosam conversionem, quæ subito mutatus & ex persecutore magnus Apostolus factus est, qui nomen Christi portavit coram gentibus & Regibus, & filiis Israël, Act. 9. vers. 15. quin etiam in tertium cælum raptus est, ubi audivit *ἀπὸ οὐρανόθεν*, & in Apostolatu suo plus laboravit quàm ceteri omnes, 2. Cor. 12. v. 4. seqq. tandem ut paucis multa complectar, fuit ex numero sanctorum insignium, quos Deus mirificare solet, Ps. 4. v. 4.

2. Ratione doctrine. Nullus siquidem Apostolorum tot scripsit epistolas, qua-

rum tredecim vulgò numerantur. Una ad Romanos cum 16. capp. duæ ad Corinth. quarum prior 16. posterior 13. cap. habet. Una ad Galatas, quæ sex, una ad Ephesios, quæ itidem sex capita habet. Una ad Philippenses, una ad Colossenses cum 4. cap. duæ ad Thessalonicenses, quarum prior 5. posterior 3. capita continet, duæ ad Timotheum, prior 6. posterior 4. capitibus absolvitur. Una ad Titum, quæ 3. capita habet, una ad Philemonem unius tantum capitibus epistola: De quibus Lutherus in præfatione super Genesin: Unum vocabulum in epistolis Paulinis tres orationes Ciceronis complectitur. Ipse loquitur unum verbum, quod per totum Esaiam & Ieremiam transpicit, & in uno capite tot mysteria habet, quæ vix 4. aut 5. Prophetæ explicare possunt. Petrus & Matthæus non sunt contemnendi, sed Paulus omnes superat, & B. Hieronym. quoties Paulum lego, inquit, toties mihi non verba, sed tonitrua audire videor, singula verba, singula oracula. Meritò igitur scripta Pauli veneramus, & Deo gratias agim⁹ quod tantum Ecclesiæ suæ Doctore concessit, orantes simul, ut doctrinam Pauli in nostris Ecclesiis ad finem mundi conservare dignetur, ipse enim est, qui emittit eloquium suum terræ, tunc sermo ejus velociter currit, Plal. 147. v. 15.

3. Ratione Sparta, quia vocatus est ad hoc cumpromis, ut esset Doctor Gentium, sicut ipse scribit, 1. Tim. 2. v. 7. Hanc Spartam sibi demandatam masculè ornavit, &

ab

ab Hierusalem per circuitum usque ad Illyricum omnia replevit Evangelio Christi, Rom. 15. v. 19. qui enim operatus est Petro in Apostolatam circumcissionis, operatus est etiam Paulo inter gentes, Gal. 2. v. 8. & hoc ipso ostendit, quod non tantum sit Deus Judæorum, sed etiam Deus Ethnicorum, Rom. 3. v. 29.

Laudate igitur Dominum hodie in die Pauli omnes gentes, laudate eum omnes populi, quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, & veritas Domini manet in æternum. Halleluja, Ps. 117. v. 1. 2.

Nos sine ulteriori præloquio Evangelium prælectum ad manus sumemus, quod duabus partibus absolvitur, ut sunt

I. Petri impudentia.

II. Christi benevolentia.

J. J.

EXEGETIS.

Obstupuit sine dubio tota Regia Belsazeris, generosum & sublimem in Daniele Prophetam animum divitias & honores à Rege oblatos, qualia erant: torquem aureum gestare, purpurâ vestiri, tertium in regno esse, heroicâ quadam constantia repudiâsse, his verbis: munera tua sint tibi, & dona domus tuæ da alteri, Dan. 5. v. 16. 17.

Longè aliter Petrus affectus est, qui nihil frustra facere sibi firmiter proposuit, & sine dubio præmia Danieli oblata duabus manibus apprehendisset. Hinc Domine, inquit, in prælecta pericope, nos omnia reliquimus, & secuti sumus te, quid erit nobis? Quibus verbis impudentiam suam prodibitariam:

I. Meriti exaggeratione. Namecce, inquit, hoc est, probè considera, omnia reliquimus & secuti sumus te. Hâc quaestione suppedirat nobis

1. *Materiam imitandi*, ne cor terrenis apponamus, Ps. 62. v. 11. aut iisdem illaqueemur, 1. Tim. 6. v. 9. Sed prompti simus propter Deum & nomen ejus cum Petro omnia relinquere, qui enim aurum diligit, non justificabitur, &c. Sir. 31. v. 5. seqq. Aristippus Philosophus aurum suum in mare projiciebat, & cum prohiberetur ab amicis, latius est, inquit, ut hæc ab Aristippo, quam ut Aristippus ab his mergatur.

Eandem promptitudinem Scriptura in Abrahamo deprædicat, Genes. 12. vers. 4. Ebr. 11. v. 8. Julitta matrona nobilis, cum bonorum confiscatione ab Evangelii veritate hostes ipsam tentarent revocare, animosè respondebat: valeat vita, pereat pecunia, famula Christi sum. Sequamur hæc exempla, dilecti, & tempore persecutionis rapinam bonorum nostrorum cum gaudio suscipiamus, cognoscentes, quod meliorem & manentem mansionem in cælo habeamus, Ebr. 10. v. 34.

2. *Materiam execrandi*. Duo enim hinc vitia in Petro concurrunt, quæ maximè fugienda sunt:

1. *Superbia in verbis vel dictis*, quibus Christo odiosè exprobrat desertionem bonorum, quam ipsius gratiâ susceperat; Hanc inurbanitatem Christianus quilibet cavere debet. Pudeat te, inquit Siracides, beneficium exprobrare amico, cap. 42. vers. 28. quid enim exprobrabis, quod ipsi debes? Rom. 13. v. 8. Hinc pulchrè Seneca: Hæc beneficii inter duos lex est, alter statim debet oblivisci dati, alter verò nunquam accepti. Qui dedit beneficium taceat, narret qui accepit, quod & Christus requirit, quando in eleemosynarum erogatione non vult scire sinistram, quod facit dextra, Matth. 6. v. 3.

T t

2. Fidu-

2. *Fiducia in factis.* Quia enim ad vocationem Christi omnia reliquit, jam supra modum illud exaggerat, & in opere fiduciam collocat. Sed perperam. Nam si omnia feceritis, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus, Luc. 17. v. 10. vera charitas non est mercenaria, inquit Bernhardus. Compensat quidem Deus pietatem ex gratia, ut patet ex testimoniis Scripturæ, Pl. 19. vers. 12. 34. vers. 10. 61. v. 6. Matth. 10. v. ult. Sed illa compensatio non ut meritum acceptanda, multo minus postulanda est, quia ex mera gratia datur, ut docet parabola Matth. 20. v. 1. seqq.

II. *Præmii postulatione.* Nam quid erit nobis, inquit, hoc est, ut Hieronym. explicat, quid præmii reportabimus? Vide te dilecti, quanti Petrus æstimet rete & naviculam suam, quales adhuc multos invenias, qui ea quæ propter Evangelii veritatem vel deserunt vel sufferunt, non satis de prædicare possunt, & cælum propterea sibi jure deberi confidunt. Sed toto cælo errant, ut patet ex Matth. 20. v. 13. Rom. 11. v. 6.

Pontificii ex hoc loco astringere satagunt

1. *Monachatum.* Sed frustra! Apostoli non sponte suâ hoc vitæ genus elegerunt, sed speciatim ad hoc ipsum à Domino vocati sunt, & propter nomen Christi, vel propter Evangelium in toto mundo per ministerium suum de prædicandum, bona sua reliquerunt. Quid hoc ad Monachos? qui sponte suâ ex opinione meriti ad statum perfectiorem obtinendum in cœnobio se conferunt, ubi lautissimè vivunt, & elemosynas pauperum in delitiis abliguriunt, viventes de tritico, & bibentes uvæ sanguinem meracissimum. Parum est: Impinguntur & dilatantur adipe frumenti, ut

Bernhardus de hoc vitæ genere loquitur. Nullum usquam in S. literis habemus præceptum, quod exemplo Apostolorum hac in partem conformare & paupertatem vere debeamus. Christus habuit loculos & pecuniam, Joh. 13. v. 29. conf. Joh. 4. v. 8. & 6. v. 7. Apostoli *ta idia* Joh. 16. v. 32. nullibi leguntur mendicasse, sed laborarunt potius, & alios ad laborem hortati sunt Act. 20. v. 34. Joh. 21. v. 3. seqq. 1. Tim. 5. v. 13. 2. Thess. 3. v. 12. nam satius est mori quam mendicare, Sir. 40. v. 29.

2. *Calibatam.* Quia enim Petrus ait: Reliquimus omnia, uxores etiam post Apostolatam susceptam reliquisse, & officio conjugali Apostolos renunciasse, Bellarmin, inferre non dubitat, præsertim cum Christus in responsione sua explicet quasi quid per relinquere omnia intelligendum sit, nimirum pater, mater, uxor, liberi &c. v. 29, sed ex præcedenti disputatione cum adolescente divite palam fit, quod non de uxore, sed de bonis & possessionibus duntaxat relinquendis hic agatur. Quod autem Christus uxorum etiam meminit, de coacta non voluntaria desertione intelligendum est, quando tempore persecutionis uxor marito à latere quasi divellitur & ad mortem raptatur, ibi cum Petro prompti & patientes esse debemus, qui uxorem suam, cum ad martyrium educeretur ita adhortatus est ad constantiam: Memineris ò mea Domini, tales sunt beatorum nuptiæ, &c. Item quando uxor deficit à fide, & cum uxore Loti respicit, Luc. 17. v. 32. adeoque virum etiam blanditiis suis tentat, ut fidem abneget, quod Evæ praxis demonstrat, Gen. 3. v. 6. noli parere, sed desere potius uxorem, ne salutis naufragium patiaris, 1. Tim. 3. v. 19. Hæc est vera Christi sententia, aliàs

vin-

vinculum conjugii tam firmum est, ut non nisi morte solvatur, Matth. 19. v. 6. nec ullum dari potest exemplum, quod Apostolorum aliquis uxorem suam reliquerit, sed potius circumdlexerunt illas, 1. Cor. 9. v. 5. imò Paulus requirit ab Episcopo, ut sit unius uxoris vir, qui domus suæ & liberis benè præsit, 1. Tim. 3. v. 2. 4. melius enim est nubere quàm uri, 1. Cor. 7. v. 9.

De Secundo.

Restat pars altera de benevolentia Christi, quam declarat

I. *Placidâ responsione.* Meritus quidem erat Petrus & Apostoli non levem correctionem, nihilominus Christus amicè respondet, non enim clamabit, neque exaltabit, neque in platea faciet audire vocem suam, calamus quassatus non conteret, neque linum fumigans extinguet, Esa. 42. v. 2. 3.

Parem lenitatem & mansuetudinem exhibere debemus proximo nostro, quando lapsu aliquo præoccupatus est, juxta admonitionem Pauli, Gal. 6. v. 1. in primis Ecclesiarum ministri, ne debacchentur in auditores suos, quando per infirmitatem humanam fines pietatis & honestatis transgressi sunt, sed mansueti sint ad omnes, 2. Tim. 2. v. 24. & ut filios moneant, 1. Cor. 4. v. 14. cum omni patientia & doctrina, 2. Tim. 4. v. 2. si quando det ipsis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, ut respiciant à Diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem, 2. Tim. 2. v. 25. 26. Si verò lenitate nihil efficitur, cornua Moïsi imponenda, & qui peccant publicè coram omnibus redarguendi sunt, 1. Tim. 5. v. 20. qui hæc in parte tacent, canes muti appellantur, Esa. 56. v. 10. & gravissimam Deo o-

lim reddituri sunt rationem, Ezech. 3. vers. 18. 19.

II. *Premii promissione,* quæ est

1. *Jurata.* Nam amen dico vobis, inquit, idque in majorem rei assertæ certitudinem, ut de eo, quod dicturus erat, nil quicquam dubitarent. Epicuræi præmium illud in dubium vocant, dicentes: vanum est servire Deo, & quid emolumentum ex ea re percipimus, quod cultum ejus exercemus, & quod pullati incedimus coram Domino exercituum. Ergò nunc beatos dicimus contemptores, &c. sed locuti sunt timentes Dominum unusquisque cum proximo suo, & attendit Dominus, & audivit, & scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen ejus. Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die quam ego facio, in peculium, & parcam eis, sicut parci vir filio suo servienti sibi. Tunc apparebit, quid sit inter justum & impium, & inter servientem Deo, & non servientem ei, Mal. 3. v. 14. seqq. ò beatos igitur, quorum causâ Deus jurat! ò infelices, qui nec Deo juranti credere volunt, inquit Tertullianus. Sufficeret nuda promissio, est enim Deus qui non mentitur, Tit. 1. v. 2. sed abundantius ostendere volens hæredibus promissionis immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum, ut fortissimum solatium habeamus, Ebr. 6. v. 17. 18.

Attendamus igitur, ne divinam promissorum bonorum remunerationem in dubiū vocemus, sed pergamus in cursu pietatis ad præfixam metam, ut bravium vitæ æternæ consequamur, Phil. 3. v. 14. 1. Cor. 9. v. 24.

2. *Conditionata.* Nam his tantum præmiū illud promittitur, qui Christū sequuntur, veriq; & genuini ejus sunt discipuli. Errat igitur Zvinglius, quando saniores Eth-

nicos etiam vitæ æternæ participes fore statuit. Nam extra Christum non est salus, Act. 4. v. 12. Joh. 14. v. 6. vis igitur præmii illud consequi, cuius mentio fit in prælecta pericope, sequere Christum

1. *In fide*, ut ipsi soli adhæreas, nec declines vel ad dextram vel ad sinistram, Es. 30. v. 21. si quis enim manserit in sermone meo, verè discipulus meus est, & veritatem agnoscat, & veritas liberabit eum, Joh. 8. v. 32. à fide dependent bona opera. Nam fides per charitatem efficax est, Gal. 5. v. 6.

2. *In cruce*. Qui enim crucem suam non suscipit, & sequitur Christum, discipulus ejus esse non potest, Luc. 14. v. 27. via ad cælestem patriam est via crucis, Act. 14. v. 22. qui igitur vult cum Christo vivere & regnare, hunc etiam cum ipso pati & mori oportet, 2. Tim. 2. v. 11.

3. *In morte*. Ibi Satanas valdè occupatus est, & omnem lapidem movet, ut animam de corpore migrantem in æternam perditionem secum pertrahat. Proinde constantia tum vel maxime opus est, ut Christi fideles simus usque ad mortem, Ap. 2. v. 10. & cum lobo dicamus: Etiam si Dominus occiderit me, tamen sperabo in eo, Job. 13. v. 15.

Quod si Christum ira sequimur in fide, in cruce, in morte, sequemur etiam aliquando in luce, quemadmodum beati Apostoli Christum sequentes ipsius conciones audiverunt, miracula viderunt, & conversatione ejus jucundissima recreati sunt. Idem nobis accidet, si Christum dicto modo sequimur, quod Christum audiemus & videbimus in vita æterna à facie ad faciem, 1. Cor. 13. v. 12. & sequemur agnum quocumque ierit, Ap. 14. v. 4.

3. *Determinata*,

1. *Ratione temporis*, quando præmii illud distribuatur fidelibus. Hoc Deus reservavit sapientiæ suæ, Act. 1. v. 7. nec sibi præscribi patitur, interim certò sequetur

1. *In regeneratione*, id est, exponente Hieronymo: quando mortui de corruptione resurgent incorrupti, & caro regenerabitur per incorruptionem, sicut anima nostra regenerata est per fidem, ut Augustinus habet.

Expectemus igitur *παλιγγενεσίαν* in novissimo die, quæ mundus renovabitur 2. Pet. 3. v. 13. Es. 65. v. 17. Ap. 21. v. 1. *Der Himmel inquit Lutherus, der jesunder sein Betckel oder Wochen-Kleid an hat, der wird alsdann sein Sonntags-Kleid anziehen*. Mortui prodibunt de sepulchris suis *ἐν ἀφθαρσίᾳ*, 1. Cor. 15. v. 42. & corpora habebunt instar solis coruscantia, Matth. 13. v. 43. viventes adhuc mutabuntur *ἐν ἀτόμῳ, ἐν ἰπῆ ὀφθαλμοῦ*, 1. Cor. 15. v. 52. imò omnes creaturæ à corruptionis servitute tum liberabuntur, cui præter voluntatem suam subiectæ sunt, Rom. 8. v. 20. 21.

2. *In Christi manifestatione*, quando apparebit in nubibus cæli, & sedebit in throno gloriæ suæ, ut judicet orbem terrarum in justitia, sicut Pater ab æterno decrevit, Act. 17. v. 31. tunc justum erit apud Deum retribuere afflictionem his qui affligunt nos, & nobis qui tribulationem patimur, requiem cum omnibus fidelibus, 2. Thess. 1. v. 6. 7. unusquisque enim referet, quod in corpore suo fecit, sive bonum sive malum, 2. Cor. 5. v. 10.

Elucescit hinc:

1. *Judicii veritas*, contra empæctas, qui dicunt adhuc: Ubi est promissio adventus ejus? 2. Pet. 3. v. 3. 4. conclusit Dominus, quis mutabit? Esa. 14. v. 27. imò si parùm hoc est, jura-

juravit in prælecta pericope : Amen dico vobis, vos qui secuti estis me in regeneratione, quando filius hominis sedebit in throno suo, &c. juravit per semetipsum, verbum in iustitia egressum est de ore ejus & non revertetur, El. 45. v. 23. hujus juramentivigore nos omnes coram tribunali Christi sistemur, ut Paulus concludit, Rom. 14. v. 10.

2. *Christi majestas.* Ipse enim iudex erit, qui sedebit in throno gloriæ suæ, ad dextram nimirum virtutis & iniquitatis, Luc. 22. v. 69. quod nulli unquam angelorum contigit, Ebr. 1. vers. 13. Ergo in throno majestatis & gloriæ sedere nihil aliud est, quam infinita virtute & majestate omnes creaturas & opera manuum Dei potenter gubernare à modo & usque in seculam seculi, Psalm. 110. vers. 1. 1. Corinth. 15. v. 25. Ephes. 1. v. 21. Psalm. 89. v. 37. 38.

Excitet hæc consideratio

1. *Apud impios respicientiam,* ut à peccatis desistant, dum adhuc porta gratiæ patet, & dies salutis extenditur, nisi cum virginibus fatuis excludi velint à consortio sponsi, Matth. 25. v. 12.

Ergo quisquis es, singulis horis cogita, quo singulis momentis properas, inquit Bernhardus. Recedat amor præsentis seculi, in quo nullus ita nascitur, ut non moriatur, & succedat amor futuri seculi, in quo sic omnes vivificantur, ut deinceps non moriantur. Beati servi, quos Dominus cum venerit vigilantes invenerit, Luc. 12. v. 36.

2. *Apud pios confidentiam.* Nam iudex in novissimo die erit filius hominis, frater noster, sponsus noster, pastor noster. Quid igitur trepidatis vos mei? Attollite capita vestra, quia redemptio vestra appropinquabit, Luc. 21. v. 28.

2. *Ratione ponderis.* Tribulatio quam

in hac vita patimur levis est momentanea, sed ponderosa gloria sequetur olim, ut Paulus ait, 2. Cor. 4. v. 17. hanc Christus etiam discipulis suis promittit, & tribus quasi classibus complectitur. Nam pertinet ad gloriam illam

1. *Gloriosa sessitatio.* Sedebunt enim unusquisque in throno suo, inquit Christus, quod non desellis quibusdam materialibus, sed de futuro, qui ipsis in extremo iudicio obtinget, excellenti honore & ineffabili gloria, accipiendum est.

Hic sæpe fit, ut pii & fideles propter Evangelii veritatem de solio dignitatis & honoris politici deturbentur, & à mundo *περιφύματα* habeantur *καὶ καὶ ἐξοματὰ*, 1. Cor. 4. v. 13. fit, ut nullibi fixam sedem inveniatur, sed exulent ferè semper cum Elia, 1. Reg. 19. v. 4. seqq. aut sedeant cum Daniele in spelunca leonum, Dan. 6. v. 16. seqq. aut cum Petro in carcere, Act. 12. v. 4. aut cum Bartimæo in via, Luc. 18. v. 35. aut denique cum Israelitis captivis ad flumina Babylonis, Pl. 137. v. 1. Confidite fratres, non dabit Dominus in æternum fluctuationem iusto, Pl. 55. v. 33. dies non procul abest, qua thronus tibi ponetur ad sedendum. Hostes verò & persecutores tui de sedibus suis deicientur, & in abyssum æternæ condemnationis præcipitabuntur, ubi jacent impii tanquam oves, & mors depascet eos, Pl. 49. v. 15.

2. *Mundi iudicatio.* Judicabunt enim duodecim tribus Israel, qui resistentes Spir. S. Evangelium, quod ipis primum annunciarì oportebat, repellebant, & seipos indignos faciebant æterna vita, Act. 13. v. 46. imò totum mundum tanquam assessores iudicabunt & condemnabunt, 1. Corinth. 6. v. 2. pronunciantes sententiam juxta Scripturam, quam consignarunt ipsi dum Apo-

Tt 3,

stolatu

stolatu suo adhuc defungerentur in terris, Ap. 20. v. 12.

Surget tunc Regina Austri, Mat. 12. v. 42. surgent Ninivita, surgent Sodomita, & accusabunt Judæos & omnes illos, qui lucem Evangelii habent, & in illa tamen ambulare nolunt, Matt. 11. v. 14. Surgent Pastores & accusabunt auditores suos, qui contradicentes ipsis verbo prædicato obedire noluerunt, Jer. 44. v. 16. surgent pii magistratus, & subditos suos accusabunt, qui legibus & statutis ipsorum se noluerunt subicere, sed pro symbolo habent, quod Sap. 2. v. 11. episcopi pronunciant: Fortitudo nostra lex justitiæ, id est, quemadmodum vertit Lutherus: *wer nicht thun kan was ihn gelüftet/der gilt nichts.* Surgent omnes pii, accusabunt & judicabunt omnes à quibus hic oppressi & defraudati sunt. Tunc justo loquendi dabitur licentia, qui hic semper tacere cogitur, impius autem qui hic primas obtinebat, & iniquitatem de excelso loquebatur, Ps. 73. v. 8. obmurescet, & intra se dicet cum gemitu spiritus: Hic est quem habui aliquando in derisum, & in similitudinem improprii. Ego insensatus vitam illius æstimabam insaniam, & finem illius sine honore: sed ecce computatus est inter filios Dei, & inter sanctos fors illius, Sap. 5. vers. 3.

3. *Centupla recuperatio.* Quisquis enim reliquerit domus, aut fratres, aut sorores, &c. inquit Christus, centuplum accipiet, & vitam æternam hæreditabit. Ubi duplicem Christum discipulis suis remunerationem pollicetur,

1. *In vita presente*, ut Marcus expressè addit, Marc. 10. v. 30. ibi sæpè pii confessores plures domos, agros, liberos, &c. accipiunt, quàm propter nomen Christi relique-

runt, ut testatur, exemplum Josephi, Gen. 41. v. 51. vel benefactores nanciscuntur, qui ipsos non solum relictis suis excipiunt, sed etiam victum & amicum procurant, ut docet exemplum Moïsi, Ex. 2. v. 21. & Davidis, 1. Sam. 27. v. 2. vel etiam per Dei gratiam animum habent suam sorte contentum, ut cum Paulo possint satiari & esurire, abundare & penuriam pati, Phil. 4. v. 12. & ita sunt omnium ditissimi, qui nihil habentes omnia possident, 2. Cor. 6. v. 10.

2. *In vita sequente.* Nam vitam æternam hæreditabunt, inquit Christus, non quidem ut Pontificii opinantur, ex condigno, propter merita operum, sed ex gratuito Dei dono, Rom. 6. v. 23. Eph. 2. v. 8. nam opera justitiæ quæ fecimus nos condigna non sunt ad futuram gloriam, Rom. 8. v. 18. sed pro detrimentis & stercorebus reputantur, Phil. 3. v. 8. hinc Christus utitur vocabulo κληρονομίαι, hæreditabit, quod fit ex promissione, ad exemplum Abrahæ Patris nostri, non ex opere. Si enim ex lege esset hæreditas, jam non ex promissione, Gal. 3. v. 18. Per hanc hæreditatem omnia nobis *ἐκείντα πλάσιονα* restituentur, quæ hic propter Christum & Evangelii veritatem amisimus.

Pro patria & tuguriolo, quod in exilium relegati hic reliquimus, dabitur nobis patria cælestis, & domus non manu facta, sed æternum perdurans in cælis, 2. Cor. 5. v. 1.

Pro agris, pratis & hortis paradisi cælestis, qui ex utraque parte ligno vitæ consitus est, quod affert fructus duodecim, & per menses singulos fructum suum affert, & folia ejus ad sanitatem gentium, Apoc. 22. v. 2.

Pro valle lachrymarum domicilium beatorum, ubi non amplius auditur vox fletus & vox clamoris, Esa. 65. v. 19. sed abundantia gaudiorum in seculum, Ps. 16. v. 11.

Imò

Imò parentes, liberos, conjuges, &c. quibus hîc per mortem orbatî sumus, recipiemus omnes in gloria, unde dies iudicii vocatur *χρόνος ἀποκατάστασις*, Act. 3. v. 21.

III. *Salutari admonitione.* Multi autem primi erunt novissimi, & novissimi primi. Quo Christus epiphonemate iustitios propriâ sanctitate & meritis turgentis quasi & gloriantes retundit, ne relinquentes patrem, uxore, liberos, domos, agros, &c. tempore persecutionis meritum aliquod in eo quarant, sed à solius Dei gratia in vera eorum humilitate pendeant. Qui enim si-

bi imaginantur se primos esse, & instar Pharisæi alios contemnunt, Luc. 18. v. 11. novissimi evadent, & iustitiam coram Deo valentem nunquam consequentur, Rom. 10. v. 3. nam respicit Deus pauperculos & contritos spiritu, & trementes sermones ejus, Es. 66. v. 2.

Faxit Deus T. O. M. ut posthabitis terrestribus cœlestia semper meditemur, & remunerationem his qui Christum sequuntur juramento promissam, tandem etiam consequamur, qui vivit & regnat in secula seculorum, Amen.

In Feria Purificationis Mariæ.

Evang. Luc. 2. v. 22 32.

IN V. T. duo agni anniculi quotidie immolandi erant, alter manè & alter vesperi. Hoc erat holocaustum perpetuum, quod apud omnes posteros observari oportebat, Exod. 29. v. 38. 39.

Egregia figura, quæ in Christo complementum adepta est. Nam is legis finis est, Rom. 10. v. 4. & pro umbra corpus substituit, Eb. 10. v. 1. hinc dicitur agnus Dei, qui tollit peccata mundi, Joh. 1. v. 29. nec tantum manè, hoc est, in infantia sua tanquam sacrificium in templo Hierosolymitano, sed vesperi etiam, id est, in perfecta sua & virili ætate, in ara crucis oblati est Patri in odorem bonæ fragrantiae, Eph. 5. v. 2.

De matutina oblatione agit prælecta pericope, quam sine ulteriori præfatione ad manus sumemus, & in tribus partibus explicabimus. Videbimus enim

I. Christi præsentationem.

II. Simeonis commendationem.

III. Cygneam modulationem.

J. J.

EXEGESIS.

DE ultimo templo Hierosolym. prædixit Haggæus, quod gloria ejus major futura sit, quam erat gloria templi Salomonæ, c. 2. v. 8. hoc mirum alicui videri poterat, quia in secundo templo defuit 1. *arca fœderis cum propitiatorio*, ex quo Deus ad Israëlitas loquebatur, 2. *sacer ignis* 3. *Vrim & thumim* in pectorali, 4. *tabula Decalogi* 5. *donum prophetiæ*. Sed quando consideramus, quod Christus præsentia, doctrina & miraculis suis templum illud decoravit, facile subscribemus vaticinio superius allato. Initium factum est in hodierna præsentatione & oblatione, cujus hîc describitur

I. Tempus. Nam postquam completi fuissent, inquit Evangelista, dies purificationis eorum secundum legem Moïsi, & respicit

paulò aliter Buxfordi Lex. Habr. p. 348. ubi nulla fit mentio tabulae v. decalogi.

spicit his verbis ad c. 12. Levitici, ubi lex de purificandis Iudæorum mulieribus habetur, quæ hoc vult, ut mulier post partum masculi diebus 33. post partum autem femellæ diebus 66. domi se continere debeat.

Hujus legis duæ possunt dari rationes. *Prior mystica est, & significat impuritatem nostræ naturæ, quæ peccatis polluta est à primo suo semine, ex quo concepti sumus, unde peccatores ab utero vocamur, Pl. 58. vers. 4. & filii iræ naturâ, Eph. 2. v. 3. quod ut perpetuò ante oculos nostros versaretur, lex purificationis sancita fuit, quâ puerperæ domi detinebantur post partum ad aliquot dies, non quasi puerperium in se una cum Conjugio sit impurum Deoque minus gratum, contrarium enim docet Paulus 1. Tim. 2. v. 15. sed quia fœtus ex impuro semine conceptus, totus quoque impurus est, & purificatione per sanguinem Christi opus habet. Nemo enim nascitur in fœdere Dei, sed per purificationem illam, quæ fit per fidem, Act. 15. v. 9. in fœdus recipitur. Hinc baptismus dicitur stipulatio bonæ conscientiæ, 1. Petr. 3. v. 21.*

Posterior ratio physica est, & pertinet in specie ad sexum foemineum, cui tanquam peculiaris pœna peccati labor pariendi divinitus injectus est, Gen. 3. v. 16. id non fit sine infirmitate virium corporis. Quia autem fidelis est Deus, & neminem ultra vires tentari sinit, 1. Cor. 10. v. 13. idcirco rationem habuit infirmi istius sexus etiam in eo, in quo pœna peccati esse debuit, ac proinde dies aliquot puerperis quasi donavit ad recolligendas vires, cui ordinationi divinæ non immeritò mariti locum dare debent, ne diebus illis intempestivis laboribus onerent

uxores, & quietem quam ipsis concessit Dominus, morositate sua inturbent. Est enim lex Levitica sublata est, generalis tamen est commonefactio, omnes concernens conjuges: Viri debent diligere uxores ut corpora sua. Qui uxorem suam diligit, se ipsum diligit, nemo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fovet eam, Ephes. 5. vers. 28. 29.

Huic legi se Maria virgo una cum filiolo suo hodie subjecit, quamvis purgatione ulla non opus habuerunt. Non Maria, quia sine virili semine concepit præter rerum seriem ex superventu Sp. S. & inunbratione virtutis Altissimi, Luc. 1. v. 35. Non filius ejus, quia erat Sanctus Sanctorum, Dan. 9. vers. 24. & peccatum non noverat, 2. Cor. 5. vers. 21. propter nos igitur factum est, partim ut admoneremur impuritatis naturæ, in qua concipimur, & propter quam lex ista promulgata erat. Partim ut ostenderet Christus se venisse ad tollendum peccata, & ad purificandum conscientias nostras à mortuis operibus, Hebr. 9. vers. 14. idè enim factus est peccatum pro nobis, ut nos redderemur, justitia Dei in ipso, 2. Cor. 5. vers. 21.

Pulcherrima hinc fuit *Commonefactio*. Omnes sumus impuri, & iniquitatem imbibimus sicut aquam, Job. 15. v. 16. quis enim mundum dabit ex immundo conceptum semine? Job. 14. v. 4. Ergò purgatione opus est, sine qua nemo videbit Deum, 1. Joh. 3. v. 2. 3.

Quamprimum dies purificationis completi essent, Maria statim ad templum Hierosolymitanum se recepit, ut purificationis actum susciperet. Sequamur dilecti:
Adve-

Advenerunt dies purificationis nostræ, tempus est ut furgamus, & sordes peccatorum abluamus, Esa. 1. v. 16.

Commaculasti te hæcenus *impuris cogitationibus*, sicut David, cum in templo domus regis deambaret, 2. Sam. 11. vers. 2. Dies purgationis advenerunt, cogitationes istæ reformandæ sunt, regnum Dei ante omnia querendum est & justitia ejus, Matt. 6. v. 33. Dicitur quidem in proverbio: Cogitare impunè licet, sed coram tribunali divino locum illud non habet. Nam Deus est judex cogitationum, Ebr. 4. vers. 12. & consilia cordium manifestabit, 1. Cor. 4. vers. 5.

Commaculasti te *verbis obscænis & scurrilibus*, sicut uxor Potiphari, quæ ad Josephum dicebat: Dormimecum, Gen. 39. vers. 7. Advenerunt dies purificationis, tempus est, ut ab ejusmodi turpitudine & stultiloquio desvelcamus, & non loquamur, nisi quæ vera, quæ pudica, quæ justa, quæ casta & amabilia sunt, Phil. 4. vers. 8. siquidem de omni verbo otioso rationem reddaturi sumus, Matth. 12. v. 36.

Commaculasti te *impuris operibus*, & vel spiritum fornicationis secutus es, sicut Judei, Os. 4. vers. 12. vel cum heluonibus genio indulxisti, Es. 5. vers. 11. Advenerunt dies purgationis, nova vita inchoanda est, ut deponas opera tenebrarum, & induas arma lucis, & honestè ambules tanquam in die, Rom. 13. vers. 12. 13. Orandum cum Dav. ex Pl. 51. v. 9. Conspere me per hyssopum, mundabor & supra nivem dealabor, &c. tunc regeminabit Dominus ex Esa. 1. vers. 18. si fuerint peccata tua sicut coccinum, velut nix albescent, si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt.

II. *Scopus*, qui valde notabilis est.

1. *Respectu prolis*. Nam ideò filium suum in templum deportarunt, ut sisterent cum Domino, inquit Evangelista. Hoc in lege mandatum erat, Exod. 13. vers. 2. Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus, quam de jumentis, mea sunt enim omnia. Id repetitur c. 34. vers. 19. 20. Numer. 8. vers. 12. 16. 17. Occasio legis describitur Exod. 12. quia enim paulò ante educationem Israelitarum ex Ægypto angelus percussor per totum illud regnum transibat, & omnia Aegyptiorum primogenita percutiebat, sed primogenitis Israelitarum, qui sanguine agni paschalis ædes suas conspergerant, parcebat, præcepit postea Deus in memoriam hujus beneficii, ut omnes primogeniti sibi sisterentur, hoc modo, ut D. Dietericus legem hanc pulcherrimè explicat. (1) Primogenitus ex tribu Levi sanctificandus erat Domino in ministerium templi & Sacerdotii sive cultus divini, Num. 3. vers. 12. 45. (2) Primogenitus ex tribu Israelitarum quacunque alia sistendus erat Domino, & redimendus quinque siclis, secundum solum sanctuarii, Num. 3. vers. 47. (sclus autem æstimatus dimidio thaleri.) (3) Primogenitum jumentorum sive bouum, sive ovium, sive aliorum etiam animalium mundorum destinandum erat sacrificiis, Num. 18. v. 15. (4) Primogenitum immundorum animalium, ut puta asini, redimendum erat vel ove, vel hædo, vel non redempto cervix frangenda, Exod. 13. vers. 12. Num. 18. v. 15. 16.

Jam verò Christus est verus primogenitus, & quidem secundum utramque naturam, Col. 1. v. 15. Matth. 1. v. 25. Luc. 2. v. 7. & quidem

V u

I. Ratio-

1. *Ratione officii.* Primogenitis in V. T. debebatur regnum & Sacerdotium, Gen. 49. v. 3. Ita Christus est noster Rex & Sacerdos, Es. 33. v. 22.

2. *Ratione privilegii.* Primogenitis juxta legem divinam dabantur duæ portiones hæreditatis paternæ, Deuter. 21. vers. 17. Ita Christus duplici jure regnum cælorum obtinet, hæreditate Patris & merito passionis. Priori jure ipse est contentus, posterius donat nobis, unde vocatur primogenitus inter multos fratres, quia etiam credentes tanquam fratres in hæreditatis suæ confortium vocat, Rom. 8. vers. 29. ipse est, qui nobis in ipsum credentibus dat potestatem, ut reddamur filii Dei, Joh. 1. vers. 12. ac proinde ipsius cohæredes, Rom. 8. vers. 17. facit nos Reges & Sacerdotes coram Deo Patre suo, Apoc. 1. vers. 6. ut ipsi quoque fiamus primitiæ emti ex hominibus Deo & agno, Apoc. 14. vers. 4. & aggregemur ad Ecclesiam primogenitorum, qui conscripti sunt in cælis, Hebr. 12. v. 23.

3. *Ratione pretii.* Primogeniti in V. T. redimendi erant quinque siclis vel $2\frac{1}{2}$. imperialibus. Tale pretium pro Christo numeratum esse nullibi legitur. Nonnulli putant, idèd intermissum, quia ipse venit, non ut redimeretur, sed ut redimeret, & sufficiens pretium pro nobis solveret. Expedivit hoc felicissimè & fidelissimè, dum non quinque siclis, sed quinque cruentis vulneribus, quæ omni auro & argento anteferenda sunt, nos à potestate Satanæ redemit. Apprehende siclos illos mysticos, & affer Patri cælesti per fidem, quando conscientia delictorum te accusat, & statim absolveris. Nam disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus, Es. 53. v. 5.

2. *Respectu matris.* Nam idèd factum est, inquit Evangelista, ut offerrent consuetas pro purificatione victimas, secundùm id quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Lex hæc extat Lev. 12. vers. 6. 7. 8. ubi ditiores agniculum in holocaustum, & pullum columbæ, aut turturam, pauperiores verò, qui agnum offerre non possent, duos turtures, seu duos pullos columbarum, unum in holocaustum, alterum in oblationem pro peccato offerre jubentur. Sed parentes Christi non offerunt agnum, non quidem ex paupertate: à Magis enim tantum auri acceperant, quo agnum sibi comparare, adeoque legi satisfacere potuissent, sed ex singulari instinctu Spiritus S. ita factum est, quia verus ille agnus jam aderat, quem omnes agni V. T. in sacrificium oblati præfigurant, pro quo nullus offerre debuit agnus alius, cum ipse venerat in hunc mundum, ut se offerret pro omnibus hominibus, & unicâ istâ oblatione consummaret in æternum eos qui sanctificantur, Ebr. 10. vers. 14.

Monemur hac oblatione nostri officii, ut nos ipsos Deo offeramus in hostiam viventem, sanctam & Deo placentem, Rom. 12. v. 1. quod fieri potest

1. *Per sanctam obedientiam*, quæ Deo magis placet, quam quævis externa victima, 1. Sam. 15. v. 22.

2. *Per veram poenitentiam*, quæ per turtures & pullos columbarum mysticè adumbratur. Turtur est avis gemens, Es. 38. vers. 14. Ita requiritur à nobis vera cordis contritio, ut gemitus ducamus ex imis pènetralibus, & doleamus peccata, quæ

quæ in Deum benignissimum patrem commissimus. Hæc tristitia salutem operatur, 2. Cor. 7. v. 10. & Deo magis placet quam omnia alia sacrificia, Psalm. 51. vers. 18. 19. Columba autem, quam puerpera in Ver. Testam. pro se & filio offerre tenebatur, mysticè fidem denotat, per quam fidelis anima in vultu CHRISTI se abscondit, ut columba in foraminibus, Cant. 2. vers. 14.

De Secundo.

Fuit pars prima, sequitur altera, ubi duo consideranda veniunt:

I. Simeonis persona, quæ describitur

1. *Ratione appellationis.* Nam Simeon appellatur, quod auditorem significat. Tales Simeones esse oportet omnes Christianos, ut verbum Dei diligenter audiant, & in puro corde custodiant, Luc. 8. v. 15. est enim verbum vitæ, Johan. 6. vers. 68. quod animas nostras salvare potest, Jac. 1. vers. 21.

2. *Ratione habitationis,* quam habuit in Civitate Hierosolyma. Hierosolyma est typus Ecclesiæ, Galat. 4. vers. 26. Apoc. 21. vers. 2. cujus cives nos esse oportet, si bene beateque aliquando mori velimus. Sicut enim extra arcam Noë omnes suffocati sunt in aquis diluvii: Ita extra Ecclesiam non est salus. Fores sunt canes, Apoc. 22. vers. 15.

II. *Virtutum Corona,* ad quam pertinet

1. *Pia Conversatio.* Erat enim

1. *Vir iustus, non inhæsiuè,* qualis in conspectu Dei non est ullus vivens, Psalm. 143. vers. 3. sed inchoativè, quia in promissum Patribus Messiam credidit, & hæc

ipsi fides in iustitiam imputata est, ad Roman. 4. vers. 11. Hinc est, quod dicitur expectasse consolationem Israël, id est, Christum Redemptorem mundi, cujus sanguine iustificatum ab ira se servari credidit, Roman. 5. vers. 9. inchoativè, quia iustitiam quoque in operibus sectatus est, iisdemque fidem suam declaravit, Jacob. 2. vers. 18.

2. *Vir pius,* in Græco est *εὐλαβής*, hoc idem est quod religiosus. Religiositas autem sive pietas ista timorem Dei se complectitur, qui peccatum expellit, & sapientiæ initium est, Sirach. 1. vers. 15. 25. Huc pertinet, quod Spiritus Sanctus in eo fuisse dicitur, à quo responsum acceperat, ipsum non moriturum, priusquam vidisset CHRISTUM Dominum. Qui enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei, Rom. 8. vers. 14. ibi dominantur fructus Spiritus & opera carnis exulant, Galath. 5. vers. 16. 22. O felices animas, quæ internum Spiritus Sancti testimonium in corde suo sentiunt. Nam eo ipso certi redduntur, quod sint filii Dei, CHRISTI membra, & domicilia Spiritus Sancti, & cum Paulo exclamare possunt, certus sum, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, &c. à charitate Dei nos separare poterit, quæ est in CHRISTO Domino nostro, Rom. 8. vers. 38. 39.

Sequantur hæc vestigia omnes hi, qui provectioris sunt ætatis, & cum Simeone præsentem semper mortem in januis expectent, ne sint pueri centum annorum, Esa. 65. vers. 20. sed iustitiam & pietatem sectentur. Nam ea canities venerabilis est, quæ in viis iustitiæ reperitur, Proverbior. 16. versicul. 31. & gloriola corona senum timor Domini, Sirach. 25. v. 8.

Simeon à quodam pinguis solent vocari. Vid. Dissp. Tract. Sch. V u 2

2. Tem-

de Circulone filij p. 306.

2. *Templi frequentatio.* Nam veniebat in Spiritu in templum, inquit Evangelista, & quidem eo tempore & hora, qua Christus Dominus templi à parentibus adductus Patri cœlesti sistebatur.

Si vis Christum invenire, qui via, veritas & vita est, ad templum cum Simeone propera, ibi præsens est, Exod. 20. v. 24. Matth. 18. v. 20. & ambulat in medio condelabrorum, Apocal. 1. vers. 13. imò per ministros suos loquitur tecum de regno Dei, & consilium omne Sac. Sanct. Trinitatis de negotio salutis humanæ tibi annunciat, Actor. 20. v. 27.

Quando igitur sentis impulsam Sp. S. quo te ad Conciones audiendas instigat, noli contemnere, ut multi solent, qui suggestionibus Diaboli obtemperant, & vel ad cauponam, vel ad opera alia profana se conferunt, sed cum Davide omnem in visitatione templi voluptatem colloca, Ps. 26. v. 6. 27. v. 4. 122. v. 1. 2.

3. *Jesuli amplexatio.* Nam accepit eum in ulnas suas, inquit Evangelista, & sine dubio exosculatus est. Quod nobis charum est, ulnis excipere, gremio fovere & exosculari solemus, ut testantur exempla Scripturæ, 2. Reg. 4. v. 20. Marc. 10. v. 16. ita Simeon Christum in ulnas excipiens fidem simul & amorem suum declarat.

Sequamur dilecti, & Christum excipiamus

1. *Brachio dextro*, quod est brachium fidei, & promissionibus Evangelicis universalibus nos includamus, firmiter credentes, qui propitiatio factus est pro peccatis totius mundi, 1. Joh. 2. v. 2. quod etiam factus sit propitiatio pro peccatis meis, tuis, & omnium individuorum in mundo. Non enim vult ut ullus pereat, 2. Petr. 1. v. 9. tali fide

CHRISTUS delectatur, Jerem. 5. vers. 3. eique vitam æternam promittit, Johan. 3. vers. 16.

2. *Brachio sinistro*, quod est brachium charitatis, eo Christum excipimus, quando membris ejus in hisseris vel hospitium prætemus, vel eleemosynas erogamus. Id enim Christus olim sibi factum reputabit, Matth. 25. v. 40.

4. *Dei glorificatio.* Nam laudavit Deum, inquit Evangelista, quod hoc beneficio ipsum dignatus est, & Christum non tantum in carne videre, sed ulnis etiam excipere dedit. Talis nos quoque decet gratiarum actio, qui Christum adhuc videmus in verbo & Sacramento, nec ulnis tantum, sed ore & corde excipimus. Ore in Sacra cœna, corde verò per fidem, Galat. 3. v. 17. Hoc tantum beneficium grato animo agnoscere & celebrare debemus. Quid enim melius animo geramus, & ore promamus, & calamo explanemus, quam Deo gratias? Hoc nihil dici potest brevius, nec audiri latius nec intelligi gratius, nec agi fructuosius, inquit Augustinus. Hoc placet Deo super vitulum novellum cornua producentem & ungulas, Psal. 69. v. 32.

De Tertio.

Restat pars ultima, *Cygnæ modulatione*, quæ tribus membris absolvitur, ut sunt

1. *Moriendi desiderium*, quod aperit

1. *Quotidianam mortis expectationem.* Nunc, inquit, nunc dimitis, q. d. paratus sum, veni Domine Jesu, quotidie te expecto. Ita nos quoque in perpetua mortis expectatione excubias quasi agere debemus, ut singulo manè cogitemus, fortassis hodierna

etna dies ultima erit crastinum non attingam, ita Massodonus, cum ab amico quodam in diem sequentem ad convivium invitaretur, quid aiebat, me vocas in crastinum non habui, sed mortis adventum in singulos dies expecto. Hæc consideratio & quotidiana mortis expectatio revocat à peccato, Sirach. 7. v. 39. & ad superna invitat, ut obliviscamur quæ retrò sunt, & priora inhiemus, Philip. 3. v. 13. 14. ubi enim thesaurus noster, ibi & cor nostrum recumbit, Matth. 6. v. 21.

2. *Voluntatis divina approbatione.* Nam dimittis, inquit, Ego contentus sum, quando tibi placet, ex hac lachrymarum valle emigrare in cœlestem patriam: Ita semper in paternæ Dei voluntate acquiescendum est. Ille enim, ut dedit nobis corpus & animam: ita quoque potestatem habet ἀπολύειν vel dissolvere illud vinculum, quo corpus & animam colligavit, Luc. 12. v. 20. ut ipsi vivimus, ita ipsi quoque morimur, Roman. 14. v. 8. Quando ergò videmus adesse præstitutum mortis terminum, Deo vocanti promptè obediamus, & cum Elia dicamus: Sufficit nunc Domine, tolle animam meam, neque enim melior sum quam Patres mei, 1. Regum 19. v. 4.

Vox ἀπολύειν tripliciter usurpatur in Scripturis: Primò de dimissione ex carcere, Matth. 27. vers. 26. quid hæc vita aliud est, quam carcer, in quo lex peccati, quæ est in membris nostris, captivat nos, Rom. 7. v. 23. per mortem autem reducimur. Qui enim mortuus est justificatus est à peccato, Rom. 6. v. 7. Secundò de dimissione in patriam, Matth. 14. v. 15. in hac vita sumus in exilio constituti, Psalm. 39. v. 13. per mortem autem in cœlestem patriam evocamur, ubi πολιτεύμα nostrum est, Philip. 3. v. 20. Ter-

tiò de dimissione ex servitio, Job. 7. v. 2. quando servus laborando per totum diem defatigatus est, dimittitur tandem, ut ad quietem se conferre & vires recolligere possit: Ita sumus omnes Dei servi, quos in certa statione collocavit, & multas difficultates experimur, dum vespera vitæ nostræ accedit, ubi ad æternam quietem introducemur, Esa. 32. v. 18. Apoc. 14. v. 13. Es. 57. v. 2.

Hanc dimissionem patienter expectemus, nec vel ex desperatione cordis, vel ex impatientia carnis nobis ipsis violentas manus injiciamus. Non enim suscipit Deus tales animas, quæ ipso nolente è corpore exierunt, inquit Hieronymus. Peccant autem γίγνεται contra naturam. Quanto enim quis propinquiorem sibi occidit, tantò judicatur immanior. Qui ergò seipsum necat, pessimus homicida est, quia nemo est homini seipso propinquior, inquit August. peccat contra seipsum, nam in peccato moritur, sicut Saul, 1. Chron. 11. v. 13. & non habet vitam æternam in se manentem, 1. Ioh. 3. v. 15. Peccat etiam contra Deum, cujus regalia invadit, dum sibi ipsi mortem accelerat, quod Deo Moses ascribit, Psalm. 90. v. 3. & præceptum violat: Non occides, tam te quam alium, Exod. 20. vers. 13. Ergò cum Ecclesia oremus:

Ach HERR vergib all unser Schuld/
Hilff / daß wir warten mit Gedult/
Bist unser Sündtein kompt herbey/
Auch unser Glaub sters wacker sey/
Dein Wort zu trauen festiglich/
Bist wir entschlassen seeliglich.

II. *Εὐδ' αὐατίας Magisterium.* Hanc nobis monstrat Simeon suo exemplo, dum moritur

Vid. Part.
3. p. 187. ab.

B. Vox ἀπολύειν in dicitur de morte Aaronis Num. 20. 29 v. 3

1. In

1. *In cruce.* Nam se servum, & Deum suum Dominum appellat. Servus autem Christi sine cruce & tribulatione esse non potest, Matth. 16. v. 24. Luc. 14. v. 27. In græco est vocabulum *δεδούτος*, quod patrem familiam significat, qui domus suæ curam habet, & domesticis suis imperare potest. Ejusmodi *δεδούτος* est Pater cælestis, cui omnes Creaturæ parent, Psalm. 148. v. 8. & imprimis ex hominibus ei serviunt, quos à mundo separavit, Ioh. 15. v. 19. & non solum in baptismo ad servitium suum destinavit, sed etiam in hunc finem redemit ex manu inimicorum suorum, ut servirent ipsi in justitia & sanctitate omnibus diebus vitæ suæ, Luc. 1. v. 74 75. hoc nomine gloriantur sancti, quod eo honore dignati sunt, Psalm. 116. v. 16. Sap. 9. v. 5.

Caveamus ergo à peccatis contra conscientiam, in quibus & per quæ Diabolo servitur, Ioh. 8. v. 34. nam mors impiorum pessima, Psalm. 34. v. 22. & hoc agamus, ut in servitio Dei semper in veniamur. Huic enim servire, regnare est. Et bene remunerat, qui ipsi serviunt, Pl. 61. v. 6. Crucem etiam, quam nobis imponit, patienter feramus, Sir. 2. vers. 1. & sequentibus, ita beatè tandem moriemur, & cum gaudio etiam resurgemus, pretiosa enim in conspectu Dei mors sanctorum ejus, Psalm. 116. v. 15.

2. *In pace.* Nam in pace, inquit, dimittis servum tuum. Ita si beatè mori velimus, in pace moriamur oportet

1. *cum Deo*, inter quem & nos peccatum dividit, Esa. 59. vers. 2. maceris illa intergerina tollenda est per pœnitentiam, ut reduniamur cum Deo, & gratiam consequamur. Hoc fit mediante Christo, qui est Princeps pacis, Es. 9. v. 6. & omnia reconciliavit pacificans per sanguinem in cruce

profusum, sive quæ in cælis, sive quæ in terris, Col. 1. vers. 20. qui hanc pacem habet, mortem non timet, quæ ipsi janua vitæ est, Ioh. 5. v. 24.

2. *Cum proximo.* Qui hunc non diligit, & dicit se diligere DEUM, mendax est, 1. Joh. 4. vers. 20. vide igitur, ne sol occidat super iracundiam tuam, Eph. 4. vers. 26. sed esto consentiens adversario tuo citò, dum es in via cum eo, Matth. 5. vers. 25. inquire pacem & persequere eam, Psalm. 34. vers. 15. si possibile est, quod in te est, cum omnibus hominibus pacem habe, Roman. 12. vers. 18. qui enim vindicari vult, à Domino vindictam inveniet, & peccata illius servans servabit, relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur, Sir. 28. v. 1. 2. 3.

Maximè igitur necessarium est, si beatè mori velimus, ut inimicitias, contentiones, æmulationes, rixas, dissensiones, &c. deponamus, siquidem opera carnis sunt, & qui talia agunt, regnum Dei non hæreditabunt, Gal. 5. v. 20. seqq.

3. *In fide*, qua fertur in Christum, & summopere lætatur, quod oculis suis salutare Dei videre sibi contigit. Hoc cum primis ad *εὐδαιμονίαν* pertinet. Nam extra Christum non est salus, Actor. 4. vers. 12. Quæ ergo vult beatè mori, & per mortem ad vitam transire, Christum fide apprehendant necesse est, ipse enim est Dux vitæ, Actor. 3. vers. 15. & verba quæ locutus est, sunt verba vitæ, Iohan. 6. vers. 68. Ergo sequitur hinc, quod is, qui sermonem ejus servaverit, mortem non videbit in æternum, Johan. 8. v. 51. Hæc est spiritualis visio, quæ fit per fidem, & ad salutem nobis sufficit. Beati enim qui non vident, & tamen credunt, Joh. 20. v. 29.

III. *Dulce refrigerium*, quo amaritudinem mortis subleuat. Id quærit in Christo, qui est

1. *Omnium Salvator*. In græco est σωτηριον, quæ vox magnam habet emphasin, & plus est quàm σωτης significat enim quasi fontem salutis, in quo DEUS omnes salutis suæ thesauros pro genere humano reposuit, ut ex ejus plenitudine omnes accipiamus, Johan.1. v.16. & hauriamus, Ef.12. vers.3. Desumpta est phrasis ex Genes.49. v.18. Ef.52. vers.10. Cum ergò sit omnium Salvator, non est ut quisquam ab ejus merito se excludat. Natus est omni populo, Luc.2. v.10. vocavit ad se omnes, Matth.11. vers.28. mortuus est pro omnibus etiam pro pereuntibus, Roman.14. v.16. 1. Corinth.8. v.11. Ebr.6. v.4. seqq. 10. v.26. hinc ex te, inquit, perditio tua Israel, ex me autem salus, Of.13. v.9.

2. *Gentium illuminator*. Hoc imprimis ad nos pertinet, qui olim gentes eramus, & sedebamus in tenebris & umbra mortis, Matth.4. v.16. Sed Christus est lux illa vera, illuminans omnem hominem venien-

tem in hunc mundum, Johan.1. v.9. huic acceptum ferimus, quod à potestate tenebrarum liberati, & sortis sanctorum in lumine participes facti sumus, Col.1. v.13. ambulandum igitur in luce, ut filios lucis decet, ne tenebræ priores nos obruant, Joh.12. v.35. Luc.16. v.8.

3. *Israelitarum glorificator*. Nam Judæis salus, Joh.4. v.22. eorum est adoptio & gloria, & fœdera, & legis constitutio, & cultus, & promissiones, Roman.9. v.4. sed hæc omnis gloria Israelitarum jam nostra est, qui per fidem filii Abrahami facti sumus, Galat.3. vers.7. & proinde etiam regale sacerdotium, 1. Petr.2. v.9.10. Dei hæredes & cohæredes Christi, Roman.8. v.17. in novissimo die ad dextram CHRISTI collocabimur, & audiemus suavissimam vocem: Venite benedicti Patris mei, possidete regnum, quod vobis ab origine mundi paratum est, tunc ibimus in vitam æternam, Matth.25. vers.34.46. Hoc faxit S. Trinitas, DEUS Pater, Filius & Spiritus Sanctus
Amen.

In Die Sancti Matthiæ.

Evangelium Matth.11. v.25, 30.

Sicut figulus, quando facit opus super rotam, & vas aliquod ipsi non cadit ad sententiam, conversus aliud facit, sicut placet in oculis ejus: Ita nos omnes sumus in manu DEI, sicut lutum in manu figuli, Jerem.18. vers.3. seqq. Exemplum nobis suppeditat Historia Sancti Matthiæ, qui in locum Judæ proditoris, qui præ-

varicatus erat, & in locum suum abierat, per sortem electus & adoptatus est, Act.1. v.25.26.

De familia ejus è scripturis nihil constat, verisimile tamen est, fuisse ipsum è numero 70. discipulorum, antequam ad Apostolatam vocaretur, Luc.10. vers.1. In Festo Pentecostes Spiritu Sancto instructus
uuà

unâ cum reliquis Apostolis in universum mundum abiit, & Evangelium prædicavit magnâ constantiâ in Æthiopia, tandem in Judæam reversus jussu Pontificis lapidatus & decollatus est, ut Scriptores Ecclesiastici testantur.

Nos absque ambagibus ad prælectam pericopen properabimus, & duobus membris tractationem illam boni ordinis gratiâ includemus. Occurrit enim ponderanda

I. *Digna glorificatio.*

II. *Blanda invitatio.*

J.J.

EXEGESIS.

VERBUM DEI non ineptè comparatur semen, Luc. 8. vers. 11. quemadmodum enim semen sparsum in agro bono succre- scit, & partim centuplum, partim sexage- cuplum, partim trigecuplum fructum affert, Matth. 13. v. 23. Ita verbum Dei prædica- tum non revertitur vacuum, sed facit vo- luntatem Domini sui, & prosperabitur in his, ad quæ mittitur, Es. 55. v. 11.

Hujus rei veritatem perspicimus in ho- dierno Evangelio, ubi Christus pro felici cursu Evangelii sui gratiarum actionem in- stituit, quia ex relatione 70. discipulorum cognoverat, quod non solum prædicatio Evangelii à multis suscepta sit, verum etiam ad imperium & verbum suum in Christo nomine dæmonia ex obsessis recedere o- portuerit. Est enim verbum vitæ, Joh. 6. v. 68. & potentia ad salutem omni creden- ti, Rom. 1. v. 16.

Consideranda igitur hæc

L. *Ansa*, quâ Christus ad hanc gratia- rum actionem delapsus est. Nam in illo

tempore, inquit Evangelista, respondit Christus, & respicit his verbis ad actum præcedentem, relationem nimirum disci- pulorum, de felici, ut diximus, Evangelii successu, & monet nos hoc exemplo, quod pro accensa Evangelii luce, Deo potissi- mum gratias agere debeamus. Mundus hoc beneficium parvi æstimat, & vix in- venias de millibus unum, qui hoc nomine gratias Deo concinnat, plerique beatitudi- nis summam in rerum terrenarum abun- dantia collocat, Psalm. 44. vers. 15. Sed hæc fluxa sunt & caduca. Quare, sicut Christus omnium maximè lætabatur, & Patri suo gratias agebat pro felici Evan- gelii successu: Sic & nos ad gratiarum actio- nem præcipuè sumus devincti quando no- bis æternus Pater spiritualia sua dona com- municat, & novum subinde osium Evan- gelio aperit, ut multum crescat & fructifi- cet, Coloss. 4. vers. 2. 3. hoc est summum bonum, in quo vita æterna consistit, Jo- han. 17. vers. 3.

II. *Forma.* Nam exultans Spiritu, ut Lucas addit, Deum Patrem cœlestem glo- rificat. Quibus verbis innuitur, quo gra- tias suas promissit, nimirum

1. *Internè*, dum exultat Spiritu, omnia viscera quasi commoventur super hoc bo- no nuncio, & lætitiâ concipiunt: Ita quando gratias agere, vel etiam preces no- stras ad DEUM facere intendimus, videam- mus, ut fiat cum exultatione Spiritus. Nam Deus est Spiritus, & qui ipsum ado- rare volunt, in Spiritu & veritate adorent necesse est, Johan. 4. vers. 24.

2. *Externè*, dum lætitiâ quam corde concepit, ore depromit, & Deum Patrem cœlestem glorificat: Ita nos quoque fe- dem, quam iatus in corde fovemus, per

con-

confessionem oris demonstramus. Nam corde creditur ad justitiam, sed ore fit confessio ad salutem; Roman. 10. vers. 10. non etiam sufficit gratias corde concipere, sed oportet deponere tam privatim quam publicè, nec laudis ejus nos pudeat; Sirach. 51. vers. 37. multi sedent in templo magis muti quàm pisees, & operam suam non conferunt, quando hymni ecclesiastici, vel Psalmus aliquis in honorem Dei cantatur, præsertim mulieres, quæ vitio sibi verti metuunt, si clarâ voce cum tota Ecclesia laudes Dei prædicent. Sed perperam: si quidem ex abundantia cordis os loquitur, inquit Christus, Matth. 12. v. 34.

III. *Materia*, quæ duplex:

1. *Sapientum occæcatio*. Per sapientes & prudentes intelliguntur omnes illi, qui mysteria Evangelii extra humani iudicii aleam longissimè posita, censuræ rationis subijciunt, & sic ipsam sapientiam iustificanti, Luc. 7. vers. 35. non enim est sapientia supernè descendens, sed terrena, sed animalis, sed dæmoniaca, Jac. 3. versicul. 15. Hinc fit, ut quibus voluntate antecedente veritatem Evangelii DEUS innotescere cupit, postea voluntate consequente, quæ antegressum Evangelii contemptum respicit, abscondat, ut per suam sapientiam DEUM in suam sapientia non cognoscant, 1. Corinth. 1. vers. 21. sed dum seipos sapientes putant, stulti fiunt in cogitationibus suis, Rom. 1. v. 21. 22.

Caveamus igitur, ne quis per insanam philosophiam nos depræderetur, Coloss. 2. vers. 8. & rationem nostram captivemus sub obsequium CHRISTI, 2. Corinth. 10. vers. 5. nam animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, 1. Corinth. 2. v. 14. hinc CHRISTUS beatos prædicat eos qui cre-

dunt, etiamsi non videant, Johan. 20. v. 29.

2. *Parvulorum illuminatio*. In græco est vox $\gamma\eta\tau\iota\sigma$, quæ stultum propriè sive infantem significat, qui ratione suâ per infirmitatem ætatis uti nondum potest. Hoc nomine simplices & rudes intelliguntur, qui mysteria Evangelii non ad rationis suæ trutinam examinant, sed humili assensione ad exemplum parvulorum simpliciter credunt, & libenter coram mundo stultescunt, ut coram DEO sapientes reddantur, 1. Corinth. 3. vers. 18. his revelantur mysteria regni cælestis, quia non contemnunt consilium DEI adversus semetipsos, Lucæ 7. v. 30. sed simpliciter ei edunt instar Abrahæ contra spem in spem, tribuentes DEO gloriam, certâ persuasione conceptâ, quod re, quæ promissit, etiam præstare possit, Rom. 4. v. 21.

Glorientur igitur sapientes & prudentes de sapientiæ acumine, gloriabimus nos quod simplices & indocti rapiant cælum, & ipsi cum literis suis mergantur in infernum, ut Augustin. loquitur. Nom enim multi sapientes secundum carnem electi sunt, sed quæ stulta sunt elegit Dominus, ut sapientes confunderet, 1. Cor. 1. vers. 26. 27. imò ex ore infantium & lactentium perfecit sibi laudem, Psal. 8. v. 3.

IV. *Causa*, cur Evangelium suum absconderit sapientibus, & parvulis revelarit. Illa duplex ponitur:

1. *Dei beneplacitum*. Etiam Pater, inquit CHRISTUS, sic fuit bona tua voluntas. Calviniani ex his verbis absolutum suum decretum probare contendunt, quasi DEUS sapientibus hujus seculi salvificæ suæ doctrinæ notitiam pro mero absoluto voluntatis suæ beneplacito absconderit, ut in cæcitate sua æternum pereant, parvu-

lis verò ex eodem beneplacito revelaverit, ut in æternum salvi fiant. Sed sine fundamento. Scriptura enim de nullo alio quicquam novit beneplacito, quam quod in CHRISTO fundatur, & per Evangelium nobis revelatum est, Roman. 16. v. 27. 2. Corinth. 2. vers. 7. secundum quod beneplacuit ipsi per stultitiam prædicationis salvos facere credentes, 1. Corinth. 1. vers. 21. & vult omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis pervenire, 1. Tim. 2. v. 4.

Quia verò sapientes hujus seculi oblatam gratiam repudiant, & nolunt venire, Matthæi 22. vers. 5. seqq. 23. vers. 37. sibi impudent, quod DEUS postea tradit eos in sensum reprobum, & occæcat intelligentiam ipsorum, ut non fulgeat eis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, 2. Corinth. 4. v. 4. hæc sunt iusta Dei judicia, 2. Thes. sal. 2. v. 10.

2. *Christi repudium.* Omnia mihi tradita sunt à Patre, inquit CHRISTUS, & nemo novit filium, nisi Pater, & nemo novit Patrem, nisi filius & cui filius voluerit revelare. Hoc non credunt sapientes hujus seculi, sed scandalizantur, quando formam CHRISTI servilem intuentur, & cum Judæis dicunt. Nolumus hunc regnare super nos, Luc. 19. vers. 14. proinde ad salutarem DEI agnitionem pervenire nunquam possunt. Nemo enim DEUM vidit unquam, filius qui in sinu patris est, ipse enarravit nobis, Johan. 1. vers. 18. hinc Pater cœlestis de cœlo clamat, Matth. 3. vers. 17. hic est filius meus dilectus, in quo complacuit mihi, hunc audite.

Qui autem verba illius, quæ loquetur in nomine meo, non audiet, ego ultor existam, Deut. 18. v. 19.

Errant igitur Enthusiastæ, qui seposito verbo revelato raptus expectant. Nam ad legem & ad testimonium, Es. 8. vers. 20. Errant Judæi, Turcæ, Photiniani, &c. qui gloriantur se verum DEUM adotare, qui cœlum & terram creavit, sed CHRISTUM blasphemant, sine quo DEUS verus cognosci non potest, & proinde absque Deo sunt, in mundo, qui enim Filium negat, Patrem etiam non habet, 1. Johan. 2. v. 23. Errat denique Zwinglius, qui in expositione fidei ad Regem Christianissimum, Herculem, Theseum, Socratem, Aristidem, &c. cum CHRISTO, Habele, Enocho, Samuele, Elia, Davide, Petro, Paulo, aliisque Sanctis sub eodem prædicamento collocat & in fide mortuos, adeoque salutis æternæ participes factos esse contendit. Hoc falsum est, nemo enim novit Patrem, nisi Filius, & cui Filius voluerit revelare. Ergo extra Christum non est salus, Act. 4. vers. 12. in hunc qui non credit, damnatur, Marc. 16. v. 16. & ira Dei manet super ipsum, Johan. 3. v. 36.

De Secundo,

VIDIMUS gratiarum actionem, quam CHRISTUS ad Patrem cœlestem direxit, succedit *invitatio*, quæ certè suavissima est

I. *Respectu vocatorum*, quorum hæc describitur

1. *Quantitas.* Nam omnes vocat, absque Status, conditionis, personæ ac dignitatis respectu. Hæc nota universalitatis non patitur restrictionem, quam Calviniani hic iterum cudunt, dum per omnes homines

mines non singulos generum, sed generalitaxat singulorum intelligi solent, eos videlicet, qui absoluto Dei decreto ad vitam æternam electi sunt. Nam vocati à CHRISTO ita describuntur, quod laborent, & onerati sint. Jam verò omnes homines laborant, & peccati onere pressi sunt, 1. Reg. 8. vers. 46. Ergò omnes homines CHRISTUS ad se venire jubet, etiam renuentes, Proverb. 1. vers. 24. non respondentes, Es. 65. vers. 12. congregari nolentes, Matth. 23. vers. 37. In DEO igitur non est culpa, quod multi non refocillantur, ipse enim omnes vocat, & si venirent, omnes libenter refocillaret, sed quia aspernantur consilium Dei adversus semetipsos, Luc. 7. vers. 30. vocatio illa, quæ ex parte CHRISTI universalis est, ut multi sint vocati, & pauci electi, quod parabolæ de Cœna magna, Luc. 14. vers. 16. & nuptiis regis, Matth. 22. vers. 1. seqq. clarissimè demonstrant.

2. *Qualitas.* Nam, venite, inquit, omnes, qui laboratis, & onerati estis. Quibus verbis descriptio continetur miseræ & calamitatis humanæ, quæ tanquam onere gravissimo deprimuntur quasi, & in terram prosternuntur. Causa peccatum est, quæ per unum hominem in mundum introiit, & per peccatum mors, Roman. 5. vers. 12. Per mortem connotatur labor & dolor, quo vita nostra, si pretiosa est, tota obruitur, Psalm. 90. vers. 11. Huc pertinet querela Jobi, cap. 6. vers. 2. & Davidis, Psalm. 38. vers. 4. seqq. itemque Pauli, Roman. 7. v. 23. 24.

Hæc consideratio nobis esse potest

1. *Materia Collyrii.* Tanta enim naturæ nostræ corruptio lapsus Protopla-

storum insegura est, ut quamvis gravissimè & periculosissimè laboremus omnes, tamen hoc non animadvertamus, multò minus curemus, & ad Medicum properemus. Collyrio igitur opus est, Apoc. 3. vers. 18. ut perspiciamus miseram nostram conditionem, in quam per peccatum coniecti sumus. Hæc est maxima inter omnes disciplinas scientia, unde Augustinus quotidie orâsse legitur: Domine, da mihi nosse me & nosse te. Utrumque summopere necessarium est. Quantò magis enim in cognitione nostri proficimus, tantò propius ad Dei cognitionem pervenimus. Quid prodest tibi omnia scire, & te nescire? Ante ipso incipiat tua consideratio, in te finiat, tu tibi primus, tu ultimus esto. Non sis, sicut oculus, qui cum omnia videat, seipsum non videt, sed tecum semper habita. Considera, unde venis, & erubescet, ubi es, & ingemisce, quò vadis, & contremisce. Ita cognosces vilitatem tuam, & proximum diliges, mundum contemnes, ad Deum evolabis, qui miseros respicit, & contritos corde, Es. 66. v. 2.

2. *Materia suspirii,* ut, quando sentimus peccatorum molem, quæ cervicibus nostris incumbit, sublevationem queramus, quæ in solo CHRISTO nobis parata est. Is est agnus Dei, qui tollit peccata mundi, Johan. 1. vers. 29. & infirmitates nostras portavit, Es. 53. vers. 4. Hinc ad me inquit: Venite & properate omnes qui laboratis, & onerati estis, ad me, qui sum via, vita & veritas, Johan. 14. vers. 6. ad me, qui vitam & omnem abundantiam vobis suppedito, Johan. 10. vers. 11. ad me, qui factus sum vobis à Patre sapientia, & justitia, sanctificatio & redemptio, 1. Cor. 1. v. 30.

Pontificii ad Mariam aliosque Sanctos confugiunt, quando peccati onere gravantur, vel etiã propriis meritis emergere confidunt, sed frustra. Nam Abraham nescit nos, Israel non novit nos, Es. 64. v. 16. & si quæ facimus bona opera, nihil iisdem promereri possumus, sed fateri cogimur: Servi inutilis sumus, quæ debuimus facere, fecimus, Luc. 17. v. 10.

II. *Respectu pramiorum*, quorum duo Christus hic enumerat.

1. *Refocillatio*. Nam ego, inquit, reficiam vos. Quando aliquis sub onere jacet, & fatiscit miser, nihil magis desiderat, quàm opitulatorem, qui non solum onus humeris tollat, sed etiam manum jacenti porrigat, & fatiscientem reficiat. Nos omnes jacebamus depressi sub onere peccati: Sed Christus venit, & refecit nos, nam livore ejus sanati sumus, Es. 53. v. 5.

Hoc facit adhuc, quoties in absolutione penitentibus peccata remittit, & in sacra Cœna corpore & sanguine suo deficientes refecit, ut novas quasi vires recuperent, Es. 40. v. 31.

Si pungit te peccatorum stimulus, ut cum Davide curvus incedas, Psalm. 38. vers. 7. vel cum Caino desperationem mediteris, Genes. 4. v. 13. ad Christum veni, ille te reficiet, juxta promissionem, Es. 1. v. 18.

Horrorem tibi incutit leo rugiens, 1. Pet. 5. v. 8. ad Christum veni, ille est Leo de tribu Juda, qui vicit mundum & diabolum, Ioh. 16. v. 33. Apoc. 5. v. 5.

Transire cogeris per ignem & aquam, Psalm. 66. vers. 12. Christus tecum erit, Es. 43. vers. 2. & veluti torrem eruet te, Zach. 3. vers. 2.

Grabato affixus es, & diuturno morbo laboras, ut Bethesdanus ille, Iohan. 5. v. 5.

ad Christum veni, ille reficiet te, nam ipsius potentia in infirmitate perficitur, 2. Cor. 12. vers. 9.

Mors arcum suum intendit, & internecionem tibi minatur: Veni ad Christum, ille reficiet te, Amen, amen dico vobis, inquit ipse, si quis audit verbum meum, & credit in eum, qui misit me, in judicium non veniet, sed à morte ad vitam transibit, Iohan. 5. vers. 24.

2. *Informatio*. Tollite jugum meum super vos, inquit, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenientis requiem animabus vestris. Ubi duo consideranda veniunt:

1. *Lesio*, quam Preceptor ille discipulis suis discendam injungit. Illa triplex, agit enim

1. *De Crucis Calamitate*, quæ jugo comparatur

1. *Ratione impositionis*. Sicut enim agricola bobus suis jugum imponit: Ita Deus imponit fidelibus crucem, Psalm. 68. vers. 20. & sine ejus voluntate ne capillus quidem capitis nostri super terram cadere potest, Mat. 10. v. 30.

2. *Ratione conjunctionis*. Per jugum conjunguntur boves, ut pariter trahant, & laborent: Ita conjungimur nos per jugum Crucis Christo & reliquo Corpore Ecclesiæ. Hinc Lutherus: Qui vult esse Christianus, oportet etiam, ut sit Crucianus, alias Christi discipulus esse non potest, Luc. 14. vers. 27.

3. *Ratione probationis*. Per jugum boves probantur: Ita Christiani per crucem, 1. Petr. 1. v. 7.

4. *Ratione refrenationis*. Jugum refrenat ferociam & petulantiam taurorum: Ita Crux veterem Adamum mortificat cum omni-

mnibus concupiscentiis suis, 2. Cor. 4. v. 16.
1. Petr. 4. v. 1.

5. *Ratione excitationis.* Ut jugum in bo-
bus excitar avidum pabuli appetitum & de-
derium quietis: Ita crux procreat in nobis
amorem verbi. Nam vexatio dat intelle-
ctum, Es. 28. vers. 19 & desiderium transi-
tus ex hac miseriarum valle ad manentem
Civitatem, quæ in cælis est, Ebr. 13.
vers. 14.

6. *Ratione allevationis.* Quemadmodum
enim agricola jugum manibus suis aliquan-
do attollit, ne boum maxillæ nimis grauen-
tur, & pabulum iisdem offert, quo alantur,
& novas vites colligat: Ita Deus quando-
que crucem mitigat, ne omnino succumbamus,
& efficacesque consolationes adhibet,
quæ instar pabuli sunt, quo animæ nostræ
conservantur ad salutem, Psalm. 119.
vers. 92.

7. *Ratione liberationis.* Quando vespera
advenit, agricola jugum solvit, tauros de-
fessos in pascua demittit, & saturos in stabu-
lum deducit: Ita cælestis agricola circa
vitæ vesperam, in morte, nos omni cruce
exonerat, & tandem in stabulum æternæ
quietis perducet, ubi vox fletus & clamoris
non amplius audietur, Es. 65. v. 19. sed gau-
dium erit inenarrabile, quod nemo à nobis
tollerit æternum, Ioh. 16. v. 22.

Hæc est comparatio Crucis cum jugo,
quæ certè nos instigare debet, ut æquanimi-
ter suscipiamus & patienter feramus, quic-
quid nobis, DEO disponente, tribulationis
immittitur. Nam Dominus, qui jugum hoc
nobis imponit, fidelis est, & non finet nos
tentari supra id, quod possumus, sed præstat
unà cum tentatione etiam evasione, ut
sufferre possimus, 1. Cor. 10. v. 13.

2. *De addiscenda lenitate.* Nam, discite
à me, inquit, ὅτι ἡπάσθη μοι, quia mitis sum.
Commendatur his verbis mansuetudo, quæ,
teste Hieronymo, omnia æquanimiter sus-
tinet, non irritat, nec irritatur, non nocet,
nec nocere cogitat. Hæc virtute Christus
mirum quantum excelluit, 1. Petr. 2. vers. 23.
unde ovi comparatur, quæ obmutescit co-
ram tondente, nec os suum aperit, Es. 53.
vers. 7. Ita nobis exemplum reliquit, ut se-
queremur vestigia ejus, 1. Petr. 2. vers. 21.
& cum omni mansuetudine ambulemus,
Ephes. 4. vers. 2. non reddentes malum pro
malo, aut convitium pro convitio, sed con-
tra benedicamus, 1. Petr. 3. v. 8. 9. Requirit
hoc Christiana Charitas, 1. Cor. 13. vers. 4.
5. 6. & qui juxta hanc regulam carnem fre-
nat, magni est intellectus, qui autem im-
patiens est, stultitiam suam exalrat, Prov.
14. v. 29. Hinc Christus: Beati mites, quo-
niam terram hæreditabunt, Matth. 5.
vers. 5.

3. *De imitanda humilitate.* Hæc iterum
pulcherrima & necessaria virtus est, quam
suo exemplo Christus nobis commendavit
per totam vitam, dum parentibus subditus
fuit, Luc. 2. vers. 51. dum discipulis pedes
lavit, Iohan. 13. vers. 14. 15. dum Patri obe-
diens fuit usque ad mortem, mortem autem
crucis, Phil. 2. vers. 5. seqq. & talis affectus
debet esse in omnibus Christianis, ut humi-
liant se sub potenti manu Dei, si tandem suo
tempore exaltati velint, 1. Petr. 5. v. 6.

Stella in firmamento modica est in appa-
rentia, sed, si Mathematicis credimus, ter-
ram etiam magnitudine sua superat: Ita hu-
milis parvus est in terra, & contemptibilis
apparet, sed apud Deum magnus est & acce-
ptus, Ps. 113. v. 6. Sir. 3. v. 19. 20. modò hu-
militas illa non sit fictitia, sed in corde ra-
dicetur,

dicetur, quod Deus aspicit, 1. Sam. 16. vers. 7.

II. *Impulso*, quæ nobis ad lectionem illam addiscendam quasi calcem addere debet. Illa duplex hæc ponitur:

1. *Requies suavitas*. Nam invenietis requiem, inquit Christus animabus vestris. Hæc requies provenit ex bona conscientia, quam sibi comparat is, qui mansuetus est, & nemini injuriam facit, sed mavult offendi, quam offendere, unde non solum tranquillius vivit quam hi, qui asperi & elati sunt, & ubique summum suum jus tueri volunt, sed etiam promissionem habet, quod benedictionem hereditare debet, 1. Petr. 3. v. 9.

2. *Operis facilitas*. Nam jugum meum suave est, inquit Christus, & onus meum

leve. Svave respectu futuræ compensationis, 2. Cor. 4. v. 17. leve autem

1. *Respectu collationis*, quia promeriti eramus æternam condemnationem, sed castigat nos Dominus parùm, & e una cum mundo percamus, 1. Cor. 11. v. 32.

2. *Ratione sanctificationis*, quæ per crucem Christi facta est, ut diligentibus Deum omnia deinceps in bonum operentur, Roman. 8. v. 28.

3. *Ratione confortationis*, quam Christus per Spiritum sanctum nobis sub cruce communit, ne succumbamus, sed tandem vincamus, & triumphemus, unde Paracletus vocatur, Iohan. 16. vers. 7. Hoc operetur in nobis Deus Deorum, super omnia benedictus in secula,
Amen.

In Feria Annunciationis.

Evangelium Luc. 1. v. 26. 38.

DE Abrahamo legimus, Gen. 24. v. 1. seqq. quod servum suum Eleazarum in Mesopotamiam ablegaverit, ut filio suo Isaaco uxorem ibi quæreret, quam ille Commissionem eâ, quâ par erat, diligentia & fidelitate expedit. Nam Rebeccam offendit, quæ erat puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro, nec repugnabat ipsius petito, sed à parentibus interrogata, num velit ire cum homine isto statim annuebat, & dicebat: Vadam. Hæc figura hodie completa est. Nam in prælecta pericope audiemus, quomodo Pater æternus servum suum primum, Gabrielem Archangelum emisit, ut Filio suo Spon-

sam, imò Matrem, quæreret, qui, veniens in Civitatem Nazareth, Mariam virginem compellat, & quod in mandatis habet, ipsi exponit, nec refragatur illa, sed in vera humilitate obsequium suum contestatur, inquit: Ecce, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.

Nos ipsam historiam ad manus sumemus, quæ in duas partes dividi potest, ut sunt:

1. *Angelica legatio.*
- II. *Humillima acceptatio.*

J. J.

EXEGESIS.

RECTÈ dixerunt Veteres, plus esse, reparare

rare mundum perditum, quam creare nondum existentem. Deus enim verbo creavit omnia, *es fostete Jhn nur ein Wort / sed Filio redemit hominem, da fostete es Jhn seinen Sohn.* Hujus tam pretiosi beneficii initium factum est hodierno die, quo ad redimendum genus humanum. Pater æternus misit Filium suum, *verboque ex yovainos, Galat. 4. vers. 4.* nimirum ex Maria virgine, contra naturæ cursum, sicut olim virga Aaronica divino miraculo in una nocte germinavit, floruit, & fructus amygdalinos produxit, Numer. 17. v. 8. Id patet ex legatione, cujus in prælecta pericope describitur.

I. *Tempus*, quando facta, nempe mense sexto, à tempore, quo conceptus fuit Iohannes Baptista, ut series historiae ostendit. Iohannes debebat esse CHRISTI prodromus, & sicut Lucifer Solem orientem præcedit; Ita quoque CHRISTUM, Solem iustitiæ, præcedere debebat. Hinc æquum erat, ut conceptio Iohannis etiam conceptionem Christi præcederet. Incidit ergò Conceptio Iohannis Baptistæ in mensis Septembris diem 23. Conceptio Christi autem in mensis Martii diem 25. quo tempore omnia solent revirescere, quæ sub hyeme quasi emortua fuerunt Psalm. 104. vers. 30.

Hoc non sine causa factum est. Sicut enim Iohannis Conceptio in Autumnum incidit, quo annus ad finem tendit, quia vetus Test. concludere debebat, siquidem Lex & Prophetæ usque ad Iohannem, Matth. 11. vers. 13. Ita Christus in Vere conceptus est, quia erat vir ille, cujus nomen Zemach, sub quo omnia germinare ceperunt, Zachar. 6. vers. 12. dum tristem naturæ nostræ hyemem sua conceptione & incarnatione in læ-

tam Veris amœnitatem transmavit, ut cum Sponsa CHRISTI canere possimus, Cantic. vers. 11. Hyems transit, imber abiit, & recessit, flores apparuerunt in terra nostra.

Videmus hinc, veracem esse Deum in promissionibus suis, & non auferre, quod interdum certis de causis aliquamdiu differre solet, Habac. 2. vers. 3. Confidentes Deo intelligent Veritatem, Sap. 3. vers. 9. & non confundentur, Ps. 25. v. 4.

II. *Legatus*, qui describitur

1. *Ratione nominis*, vocatur enim Gabriel, is nimirum, qui olim Danieli Prophetae apparuerat, & tempus Messiaæ determinaverat, Dan. 9. vers. 21. Unde apparet, Angelos non solum esse administratores Spiritus, Ebr. 1. vers. 14. sed & desiderate in ea prospicere, quæ per ministerium Evangelii nobis annunciantur, 1. Pet. 1. vers. 12. Exultate, vos mei, si nemo est, qui vos curet, è potentibus huius sæculi, angelos habetis potentes, illos Cœli Spiritus, quibus curæ cordique estis, Psalm. 34. vers. 8. Cavete igitur à peccatis, quibus abiguntur angeli & pietati studete, ut gaudendi materiam ipsis præbeat, Luc. 15. vers. 10.

2. *Ratione muneris*. Nam à Deo mittitur tanquam legatus cœlestis, & quidem ex ordine Archangelorum, qui ipsi à latere astant, & mandata ejus velociter expediunt, Psalm. 103. vers. 20. Diabolus, qui primos parentes seduxit, & totum genus humanum in peccatum & mortem præcipitavit, non fuit missus à Deo, sed venit à seipso, & locutus est ex proprio, Iohan. 8. v. 44. sed bonus angelus, qui Messiaæ Redemptoris Conceptionem hodie annunciat, à Deo mittitur. Unde liquet, quod non sit

fit causa perditionis, sed author & inventor sempiternae redemptionis, Ebr. 9. v. 12. Ofij. v. 14.

III. *Locus*, qui describitur

1. *Generatim*. Nam missus est, inquit Lucas, in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth. Sita fuit hæc urbs in tribu Zabulon, trium dierum itinere ab Hierosolyima, & adeo contemptu habitata est tempore CHRISTI, ut Nathanael dicere non vereatur: Quid boni ex Nazareth descendere potest? Ioh. 1. vers. 46. aliàs florem vel surculum denotat.

Quod igitur CHRISTUS in hoc loco concipi voluit, eo ipso ostendit, fore se humilitatis Doctorem, Matth. 11. v. 29. qui humilia respicit, Ps. 113. vers. 6. & germen illud justum, quod Davidi promissum est, Jerem. 33. vers. 15. & spiritualement vigorem & fertilitatem nobis, qui per naturam sumus aridæ & steriles arbores, suâ conceptione afferre debebat, Joh. 15. v. 2.

2. *Speciatim*. Nam ad ædes Mariæ tendit, quæ in illa Civitate habitabat, & describitur hæc

1. *Ab adjuncto nomine*, dum Maria dicitur, quod nomen ab amaritudine originem trahit, & ἀμνηστικὸς denotat, quod Ecclesia in hac vita amaram experiatur sortem, cum tamen spiritualia mystici corporis Christi membra quotidie generet, Apocal. 12. v. 2. Sed quemadmodum Israelitæ in Mara aquam inveniebant quidem, sed quæ tam erat amara, ut bibere illam non possent, dum Moyses ex jussu Dei arborem immitteret, cujus operatione dulcescebat, Exod. 15. vers. 23. seqq. Ita Christus arbor vitæ est, quæ in Mariam se demisit, & omnes tribulationes nostras dulcora-

vit, ut diligentibus Deum nocere non possint, sed in bonum operentur, Roman. 8. vers. 28.

2. *A vitæ genere*. Fuit enim

Primo *Virgo illibata*. Ita prædictum erat Ebr. 7. v. 14. Hinc dicitur semen mulieris, non viri, Genes. 3. v. 15. Id quod typo portæ clausæ, Ezech. 44. vers. 2. & lapidis absque manu revulsi, Dan. 2. v. 34. B. Patres præfiguratum volunt.

Secundo *Virgo desponsata*, Iosepho nimirum, qui faber erat lignarius, sed nondum ipsam in domum deduxerat, multò minus cognoverat, Matthæi. 1. vers. 8. Hoc factum est in honorem Conjugii, ut nasceretur Christus non quidem ex conjugio, sed tamen in conjugio, adeoque tam virginitas, quàm matrimonium, contra hereticos, alteri istorum detrahentes, honoraretur, quam rationem Basilius annotat. Factum etiam est ob certam virginitatis notitiam, ut Maria haberet virginitatis suæ custodem & testem, quod Ambrosio placet. Factum denique, quia Christus, Ecclesiæ Sponsus, omne opus salutis operaturus fuerat in ligno crucis. Hinc talem matrem elegit, quæ fabro lignario desponsata erat. Ita non datur ulla circa hanc materiam circumstantia, quæ consolationem aliquam nobis suppeditare non possit, siquidem omnia, quæ scripta sunt, in hunc finem scripta sunt, Rom. 15. v. 4.

3. *A regia stirpe*. Fuit enim ex familia Davidis, quod ex eo colligitur, quia Iosepho ex domo Davidis oriundo desponsata est. Juxta legem enim Conjuges ex eodem genere & eadem cognationis catena prognatos esse oportebat, Num. 36. vers. 6. sed illa familia tum humiliata & ad pauperatam redacta erat, nihilominus ex

radice Iesse surculus ille repullulat, Es. 11. v. 1. 53. v. 2. Hoc promissum erat Davidi, 2. Sam. 7. v. 12. Pl. 89. vers. 4. 5. Notetur contra Judæos, qui Christo honorem Messiae denegant, cum tamen omnes notæ, quibus Messias in Scripturis depingitur, in ipso concurrant. Ita in meridie cœcutiunt, & quia alium Messiam expectant, dolores sibi ipsis multiplicant, Pl. 16. v. 4.

IV. Effectus, qui describitur

1. Ratione modi, quomodo legationem suam deposuerit, nimirum

1. Amicè salutando. Nam, Ave, inquit, gratiosa, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. In Græco est *κατατίμησιν*, du *Begnadigete* / die du *Gnade bey* *GD* *Erstlanget* hast / nimirum in CHRISTO, in quo Deus Pater *ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς*, charos sive gratiosos nos reddidit, Ephes. 1. vers. 6. quemadmodum etiam benedicta dicitur inter mulieres propter conceptionem benedicti seminis, in quo omnes populi benedicendi erant, Genes. 22. vers. 18.

Pontificii angelicam hanc salutationem mutarunt in precationem: Sed perperam, cum nec definitio precationis, nec ejusdem necessaria requisita eidem competant. Oratio est locutio apud Deum, inquit Augustinus, quâ vel petimus aliquid à DEO, vel gratias eidem agimus, unde genuina, adeoque essentialia, ejusdem membra enumerantur, obsecratio, oratio, postulatio, gratiarum actio, 1. Tim. 2. v. 1. sed ave hoc angelicum non est ad DEUM, sed ad Mariam locutio, non obsecratio, non oratio, non postulatio, non gratiarum actio, sed nuda & mera salutio. Ergo horrendam Pontificii committunt

Mariolatram, quando hanc salutationem quotidie repetunt, addentes: Benedictus fructus ventris tui, Jesus CHRISTUS. Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis, Amen. Hinc Epiphanius: Quis Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Sit in honore Maria, Pater, Filius & Spiritus sanctus adoretur, Mariam nemo adoret. Hic honor soli Deo debetur, El. 42. vers. 8.

2. Metum propulsando. Postquam enim conspectu & salutatione Angeli in caelesti gloria apparentis Maria perterrefacta cogitaret apud seipsam: Qualis hæc est salutio? Angelus ipsam erigit, dicens: Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Unde apparet, omnem nostram dignitatem, excellentiam & salutem è mera & sola gratia divina dependere Eph. 1. v. 4. 5. 6. 2. Timoth. 1. vers. 9. Ephes. 2. vers. 8. Tit. 3. vers. 4. 5. 6. si verò ex gratia, jam non ex meritis nostris præparatoriis, Roman. 11. v. 6. Et quid, quæso, operibus nostris vel antevertere vel præmereri possemus? Sunt servorum inutilium debita, Luc. 17. vers. 10. sunt in perfectissimis imperfecta, Roman. 7. vers. 21. sunt in sanctissimis multis vitiis contaminata, Esa. 64. v. 6. hinc detrimenta à Paulo & stercore appellantur, Philip. 3. vers. 8.

Omnem igitur in hac gratia & misericordia divina spem & consolationem ponamus. Terreat vita quantum velit. Tremorem incutiat peccatorum conscientia quantum possit. Ne metuas peccator, invenisti gratiam apud Deum. Nam justificati fidè pacem habemus apud Deum per Dominum nostrum Jesum Christum, Rom. 5. vers. 1.

Yy

2. Ratio-

2. *Ratione scopi.* Nam ecce, pergit Angelus, concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus JESUM; Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur, & dabit ei Dominus DEUS sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Hisce verbis satis perspicue exponit Angelus, quæ expedienda ipsi divinitus injuncta erant, & pulcherrimam nobis descriptionem suppeditat, quâ tota de Christo doctrina nervosè comprehenditur:

1. *Persona sublimitas:* Duæ enim naturæ exprimentur, quæ personam Christi constituent:

1. *Humana,* dum angelus ad Mariam ait: Concipies in utero, & paries filium. Item paulò post: Sanctum quod ex te nafectur. Unde sequitur, quod CHRISTUS verè in utero Mariæ ex massa sanguinea sive carnea conceptus, in eadem formatus, per menses novem gestatus, & tandem in lucem editus sit: Quemadmodum enim pueri habent carnem & sanguinem: Ita (*παραπλησίως*) particeps eorundem ipse factus est, Ebr. 2. vers. 14. quod probè notandum contra Valentinianos & hodiernos Antibaptistas, qui filium Dei carnem suam de cælo detulisse somniant. Sed hîc Angelus expressè ait, quod in Maria, & ex Maria conceptio Christi fieri debeat.

In hoc articulo salutis nostræ fundamentum consistit, quod Diabolus humanitatem CHRISTI impugnans uno impetu concutere satagit. Per lapsum redacti eramus sub potestate tenebrarum, Col. 1. vers. 13. Filius Dei autem eo sine descendit de cælo, & carnem humanam assumpsit, ut in illa & per illam caput inferna-

lis serpentis contereret, & naturam nostram liberaret. Sicut enim piscator capturus pisces hamum abscondit: Ita filius Dei fragilem nostram carnem induit, inque ea divinitatem suam quasi occultavit. Diabolus animadvertens Christi propositum, quod ipsi caput contere, & regnum ejus destruere vellet, cogitat: Facili negotio hunc deglutiam, homo mortalis est. Sed postea sensit hamum sub fragilitate assumptæ carnis absconditum, qui adhuc in palato ipsius hæret, ut piis amplius nocere non possit. Nam victus est, Johan. 16. vers. 11. amisit potestatem, Hebr. 2. vers. 14. CHRISTUS opera ejus destruxit, 1. Johan. 3. vers. 8. & omnes principatus infernales in triumphum adduxit, Coloss. 2. vers. 15.

2. *Divina.* Nam hîc erit magnus, inquit porrò angelus & filius altissimi vocabitur. Unde sequitur ex natura relatorum, quod Deus altissimus sit ejus pater, ex quo Judæi verè ipsum se patri æqualem facere colligebant, Johann. 5. vers. 18. & Christus dicitur proprius DEI filius, Romanor. 8. vers. 32. Ergò verus Deus est, & vita æterna, 1. Johan. 5. vers. 20. Imò Deus benedictus in secula, Roman. 9. v. 5.

Hæ duæ naturæ ita unitæ sunt, ut idem sit filius Dei & filius hominis, idem filius Mariæ & filius altissimi. Non enim sunt duæ personæ, sicut duæ sunt naturæ, sed unus est Dominus Jesus Christus, 1. Cor. 8. v. 6. & unus mediator *θεάνθρωπος*, 1. Timoth. 25. v. 5.

Tali Messia opus habebamus. Siquidem nudus homo æternam redemptionem invenire, & à potestate peccati & Diaboli genus humanum redimere nunquam potuisset, Psalm. 49. v. 8. 9.

II. *Officii dignitas*, quod duplex hinc describitur

1. *Sacerdotale*, quo alludit angelus nomine JESU. JESUS enim Salvatorem significat, Matth. 1. v. 21. hoc officium fideliter administravit, dum se ipsum Patri obtulit in odorem bonæ fragrantia, Ezech. 5. vers. 2. & unica illâ oblatione consummavit justificandos in æternum, Ebr. 10. v. 12. 14. quin etiam adhuc hodie pro nobis apud Patrem intercedit, quando Satanas accusat nos, 1. Johan. 2. v. 1. Apoc. 12. v. 10. Roman. 8. v. 43.

2. *Regale*. Hoc consistit in gubernatione Ecclesiæ, & super omnes se extendit, qui fidei Jacob sunt, Roman. 9. vers. 8. non est de hoc mundo, Joh. 18. v. 36. Errant igitur Judæi, quando talem Messiam præstolantur, qui more terrenorum Monarcharum dominaturus sit in mundo. Ita non describitur Messias in sacris literis, sed tanquam Rex pauper, Zachar. 9. vers. 9. conremtu, ignominia, plagis, verberibus, vulneribus, morte, crucifixione multandus, cruciandus, occidendus, sepeliendus, Esa. 53. vers. 3. Ps. 22. vers. 17. 18. Dan. 9. vers. 26. zach. 12. vers. 10. hinc cum populus ipsum in Regem vellet eligere, fugit in montem, Joh. 6. v. 15. quia venerat ministrare, non ministrari, Matth. 20. v. 28. interim Rex est spiritualis, qui Ecclesiam defendit contra omnes portas inferorum, Matth. 16. v. 18.

De Secundo.

Vidimus legationem, videbimus etiam *acceptationem*, ubi tria potissimum considerata occurrunt:

I. *Mariæ percontatio*. Nam quomodo erit istud, inquit, quoniam virum non

cognovi. Sed quomodo illud non procedit ex incredulitate, ut Nicodemus hoc ipso articulum de regeneratione impugnavat, Johan. 3. vers. 4. sed ex docilitate, ut voluntatem Dei plenius cognosceret, & fidem suam confirmaret. Hoc exemplum nos quoque imitari debemus, quando ex ore angeli, id est, pastoris nostri aliquid audimus, quod non intelligimus, ut queramus, quomodo res se habeat, cum Berthoënsibus, Actor. 17. versic. 11. & si fundamentum habet in sacris literis, non vocemus in dubium, aut plane inficiemur, quamvis ratione penetrare non possumus, sed Deo cum Abrahamo gloriam demus, & simpliciter credamus. Beati enim qui non vident, & tamen credunt, Johan. 20. vers. 29.

II. *Angelica declaratio*, quâ

1. *Modum explicat*. Nam Spiritus Sanctus, inquit, superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quapropter & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius DEI. Ubi tria potissimum consideratione digna sunt. Denominatur enim

1. *Causa principalis*, quæ est Spiritus Sanctus. Quamvis enim incarnatio certo modo sit opus SS. Trinitatis, sicut hoc loco mentio fit altissimi, id est, Dei Patris, itemque virtutis altissimi, id est, Filii, qui vocatur Dei virtus, 1. Corinth. 1. v. 24. & Spiritus Sanctus, tamen peculiari ratione Spiritui Sancto tribuitur, qui est Spiritus sanctificationis, Rom. 1. v. 4. & guttulas sanguinis in Maria virgine ita sanctificavit, ut fructus ventris ejus esset sanctus, impollutus, à peccatoribus segregatus, Ebr. 7. v. 26.

2. *Modus Supernaturalis*, qui exprimitur

1. *Per Superventionem.* Primum hominem formavit Deus ex limo terræ, Evam ex costa mariti, postea instituit conjugium per quod genus humanum propagaretur, sed in hac conceptione creat novum, Jer. 31. v. 22. ut ex Spir. S. operatione Maria concipiat, unde quod in ea natum est, de Sp. S. esse dicitur, Matth. 1. v. 20. Oremus igitur Spiritum S. ut in nos quoque veniat, & cor novum in nobis creet, Psalm. 51. vers. 12. tunc fecundi erimus in bonis operibus, Col. 1. vers. 10.

2. *Per inumbrationem.* Virtus altissimi, inquit angelus, obumbrabit tibi. In græco est verbum ἐπινοιάζειν, quod Exod. 40. v. 34. de nube, quæ obumbravit tabernaculum fœderis, & Num. 9. v. 16. de columna nubis in deserto usurpatur. Quemadmodum igitur Deus in V. T. non apparuit in nuda sua majestate, sed in nube quæ fuit instar cujusdam umbraculi, sine quo Israelitæ præsentiam ipsius ferre non potuissent: Ita virtus altissimi obumbravit Mariam, id est, Filius Dei, qui est virtus altissimi, veste humani corporis se induit, ut gloria divinæ majestatis hæc nube quasi interciperetur, Deum enim in sua majestate nemo videre potest, Exod. 33. vers. 20. Quando igitur de conceptione Christi cogitamus aut disputamus, semper intra cancellos S. Scripturæ nos contineamus, & meminerimus, nubem esse interpositam, quam perumpere non licet. Scrutator enim majestatis opprimetur à gloria, Prov. 25. v. 27.

Præbet etiam nobis insignem consolationem. Deus est ignis consumens, Deut. 4. v. 24. Ebr. 12. v. 29. sed filius Dei incarnatus præstat nobis umbraculum, ne ab igne iræ divinæ absumamur. Primi nostri parentes post commissum peccatum sub arboribus

fese abscondebant, sed non poterant occultari, Deus illos protraxit, Gen. 3. v. 8. seqq. qui ab igne iræ divinæ se abscondere cupit, ad hoc umbraculum confugiat, sub eo tutus esse poterit, Christus enim à futura ira nos liberavit, 1. Thessal. 1. v. 10.

3. *Effectus singularis,* de quo Angelus: Sanctum quod ex te nascetur, filius Dei vocabitur. Quia enim super Mariam venit Spirit. Sanct. & illam obumbravit altissimi virtus, hinc peccati propagatio impedita & quod natum est ex Maria verè sanctum vel sanctum fuit, ut quidem ab angelo vocatur.

Hoc nostri causâ factum est. Omnes post lapsum in peccatis concipimur, Psalm. 51. vers. 7. & caro de carne nascimur, Iohan. 3. v. 6. sed ab hac conceptionis nostræ impuritate liberavit nos Christus sanctissimus sua conceptione, quia per eam nobis promeruit, ne peccatum originale, in quo concipimur, nobis imputetur, Rom. 8. vers. 1.

II. *Dicta roborat.* Quia enim res erat magni momenti, cujus exemplum in tota rerum natura hæctenus nullum extiterat, duplici argumento confirmat angelus, quod jam dixerat:

1. *Exempli evidentia.* Atque ecce, inquit, Elisabeth cognata tua & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis sextus est illi, quæ dicebatur sterilis, quasi dicat, Si Elisabetha sterilis hæctenus in senectute sua concepit ex Dei dispositione, quidni tu quoque conciperes per Spiritus Sancti operationem, qui ad naturam non est alligatus, sed ὑπερ ἐκπαγιάειν facere potest, ultra id quod perimus & intelligimus, Eph. 3. v. 20.

Ex hoc exemplo liquet, quantum possit bene-

benedictio : Sicut enim habet clavem cœli , Deut. 28. vers. 8. Mal. 3. vers. 10. & clavem sepulchrorum , Ezech. 37. v. 12. ita etiam habet clavem uteri materni , & potest claudere , potest etiam aperire , quando ipsi visum est , ut docent exempla Saræ , Gen. 16. v. 2. 21. vers. 2. 3. Rebecca , Gen. 25. vers. 21. Rachelis , Gen. 30. vers. 22. Hannæ , 1. Sam. 1. vers. 2. 20. hinc deprædicatur Psalm. 113. vers. 9. quod sit Dominus , qui sterilem faciat habitare in domo matrem filiorum letantem. Nam Domini hereditas filii , merces fructus ventris , Psalm. 127. vers. 3.

2. *Dei omnipotentia.* Apud Deum non impossibile erit omne verbum. Confirmatur dictis , Gen. 17. v. 1. Ier. 32. vers. 17. Zach. 8. v. 6.

Qua fronte igitur disputat Petrus Martyr : Nulla vi fieri posse , ut res creata sit ubique. Et Mompelgardenses : Deum efficere non posse , ut corpus Christi uno eodemque tempore pluribus locis essentialiter præsens sit ? Apud Deum non est impossibile ullum verbum. Quicquid ergo promittit in verbo , præstare potest , etiam si nobis propter apparentem contradictionem impossibile videatur. Non enim est sicut homo Num. 23. vers. 19. sed quicquid vult potest in cœlo & in terra , Pl. 135. vers. 6.

3. *Eventus designatio.* Subjungit Evangelista. Maria autem dixit : Ecce ancilla Domini , fiat mihi secundum verbum tuum.

Præbet nobis hoc epiphonemate.

1. *Exemplum humilitatis.* Audiverat ex angelo , quod mater filii Dei futura esset. At summa ista dignitate non insolescit , sed ad pedes Domini se humillimè projecit , &

ecce , inquit , ancilla Domini. Ita non superbiamus propter dona nobis collata , sed in humilitate ambulemus. Nam superbis Deus resistit , humilibus verò dat gratiam , 1. Pet. 5. v. 5.

Dictum hoc imprimis sibi putent matronæ & virgines hodiernæ , quas præ aliis superbiæ lepra , ex aviæ suæ contagio ita occupavit , ut in profapia , divitiis , pulchritudine , &c. nimis confidant , & si quando pronubus Angelus Gabriel honestas matrimonii conditiones ipsis offerat , contemnunt omnia alto supercilio , ibi non est , qui ipsis par aut idoneus videatur , vix invenias , quæ cum Maria dicat : Ecce ancilla Domini : fiat mihi secundum verbum tuum : Sed hoc ipso Dei vindictam sibi attrahunt , ut postea vel innuptæ moriantur : vel tales fortiantur viros , qui verberibus ipsas prohe excipiunt , aut bonis dilapidatis in militiam abeunt , ut exempla testantur. Nam superbia præcedit ruinam , Prov. 16. vers. 18.

2. *Exemplum fidelitatis.* Non disputat cum Angelo , sed piâ simplicitate in verbis ejus acquiescit , & hoc unum ingeminat : Fiat mihi secundum verbum tuum. Acquiescamus & nos in verbis Domini , & citra scrupulosas rationis nostræ sophistica-tiones pia simplicitate , quod in verbo suo Deus nobis credendum proponit & præcipit , credamus. Nam animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei , 1. Cor. 2. vers. 14. fide autem penetramus cœlorum secreta & fidei mysteria , licet in ænigmate , quo contenti esse debemus , dum cessabit quod ex parte est , & perfectum succedet , 1. Cor. 13. vers. 10. ad quam perfectionem nos deducat Christus Jesus ,

Amen.

Y y 3

In Die

In Die Philippi & Jacobi.

Evangelium Iohan. 14. vers. 1. 14.

Celebrat hodie S. mater Ecclesia memoriam annuam beatorum Apostolorum, Philippi & Jacobi, quos dum contemtor, duas illas tubas argenteas malleatione productas, quas in castris dissolvendis Hebræi clangebant, videre mihi videor, Num. 10. v. 2. seqq. Quis enim neget duos hosce viros ob prædicationis suæ clangorem & sonitum quasi duas Evangelicas in Ecclesiæ castris fuisse tubas, sed tubas argenteas, id est, viros virtutibus ornatos, & sub incude patientiæ, tribulationum & persecutionum malleo ita efformatos, ut nullum Periculum ab amore Christi divellere ipsos potuerit, sed vicerunt per sanguinem agni, & per verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem, Apoc. 12. v. 11.

Philippum quod attinet, ex Bethsaida oriundus fuit cum Petro & Andrea, Joh. 1. v. 44. & piscatoriam exercuit, Joh. 21. v. 2. quomodo ad Apostolatam devenerit, & Nathanaelem etiam Christo adduxerit, Johannes recenset, c. 1. v. 43. 46. 47. aliàs mentio ejus sæpe fit in Evangelica historia, Johan. 6. vers. 7. 12. vers. 21. 14. v. 8. 9. post ascensionem Christi dicitur prædicasse Evangelium in Phrygia, Scythia, Æthiopia, & Hierapoli, cum primis Ebionitas veram Christi divinitatem impugnantes masculè refutasse. Miraculis etiam clarus fuit. Dracōnem enecavit, multos morbos curavit, tres mortuos excitavit. &c. Tandem crucifixus & in cruce lapidatus est, Anno Christi 53.

Eandem sortem Jacobus etiam expertus est, qui ad differentiam Jacobi majoris filii Zebedæi, & fratris Johannis Evangelistæ, Matth. 4. vers. 21. Jacobus minor appellari consuevit, filius nimirum Alphæi, Matth. 10. v. 3. Marc. 3. v. 18. Luc. 6. v. 15. Act. 1. v. 13. aliàs Christi frater appellatur, Gal. 1. v. 19. quia ex Cleopha Mariæ virginis Deiparæ sorore natus esse creditur, adeoq; consobrinus Christi fuit, qui more hebræorum fratres nominari solent, Matt. 13. v. 55. Marc. 6. v. 3.

De vocatione ejus ad Apostolatam nihil habetur in sacris literis. Interim reliquis Apostolis legitimè, vocatis & Spiritu S. ac igne in die Pentecostes, baptizatis expressè annumeratur, Act. 1. vers. 13. post ascensionem Christi in caelos Hierosolymis Evangelium præcipuè docuit, & primus ab Apostolis Episcopus Ecclesiæ Hierosolymitanæ constitutus, triginta cum annis fideliter ac feliciter gubernavit. Fuit vir magnæ autoritatis, qui in primo Apostolorum concilio Hierosolymis celebrato cum Petro primas habuit, Act. 15. v. 7. 13. unde ab Apostolo Paulo inter columnas Ecclesiæ recensetur, Gal. 2. v. 9. Tandem in pinnam templi à Judæis constitutus & deorsum precipitatus est, quia Christum, ut jubebant illi, abnegare volebat, cumque ad præces se erexisset, & Stephani votum tremulo spiritu ingeminasset: Remitte illis Domine, nesciunt quid agant, lapidibus impetitus, & clavâ fullonicâ trucidatus est, ætatis suæ anno 90. vel ut alii volunt 96.

A vulgo dies bodierna dies Walpurgæ dicitur.

dicitur, quæ fuit filia Regis Angliæ, & tempore Pipini & Caroli Regum Galliæ, Abbatissam egit in cœnobio Heidenheimensi. Olim in Papatu pro Dea frumenti habita est, sicut Ceres apud Ethnicos, & quia communis opinio tum fuit, & adhuc obtinet, veneficas hæc nocte conventus instituire, choreas agere, & grandines, erucas, frigora ra, aliasque frugibus minus proficuas tempestates excitare, imploratum est Walpurgæ auxilium, ut malum illud arceat & fruges in hominis emolumentum custodiat. Nos missâ hæc idololatriâ ad Deum confugere debemus, sine cujus permissione Diabolus ne pediculum quidè efficere potest, Ex. 8. v. 18.

Jam prælectam Evangelii pericopen ad manus sumemus, quæ tres partes complectitur, ut sunt

I. *Christi consolatio.*

II. *Thomæ interrogatio.*

III. *Philippi sollicitatio.*

J. J.

EXEGESIS.

Ecce ego consolabor vos, inquit Jehova, quis tu ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi scœnum arefces? Esa. 51. v. 12. Hoc ipso opere demonstrat in prælecta pericope, ubi varia adhibet argumenta consolatoria, quibus discipulos suos per concionem suam de abitu nimirum perturbatos, erigit, & quidem

I. *Timoris expulsionem*, quando ait: Ne turbetur cor vestrum. Ubi non simpliciter omnem perturbationem prohibet, quæ in rebus humanis frequentissima est, sed nimiam duntaxat & immoderatam, quæ cum desperatione sæpe conjuncta est. Ita perturbantur ethnici, qui spem non habent, 1. Tess. 4. v. 13. justus autem in morte etiam sperat, Prov. 14. v. 32. siquidem in virtute

Dei ambulat, Psal. 71. v. 16. qui ipsum confortat, Phil. 4. v. 13. & interiori Spiritus S. testimonio roborat, ut gloriatur in tribulationibus, Rom. 5. v. 3. certus quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, &c. separare ipsum possint à dilectione Dei, quæ est in Christo Jesu, Rom. 8. v. 38. 39.

Perturbentur igitur impii, quibus non est pax, Es. 48. v. 22. nos gloriabimur in Deo salutari nostro, canentes cum Ecclesia.

Ein feste Burg ist unser Gott / 16.

II. *Fidei asensione.* Nam creditis in Deum, inquit, & in me credite, qui sum veri & æterni Dei verus & cœternus filius, & per consequens, verus cum Patre Deus. Si creditis hoc, ut quidem antea confessi estis, Matth. 16. vers. 16. utique etiam credetis me omnipotentem, veracem & misericordem esse, quæ Dei veri attributa sunt. Hæc fides latus vobis clypeus erit, quo omnem trepidationem remove poteritis. Est enim victoria, quæ mundum vincit, 1. Joh. 5. vers. 4. quam virtutem habet inde, quia tribus columnis innititur, contra quas portæ inferorum non prævalebunt, Matth. 16. v. 18. ut sunt

Primò *Christi veritas*, quæ implet quod promissit, nam cælum inquit, & terra transibunt, sed verba mea nunquam, Luc. 21. v. 33.

Secundò *Christi fidelitas*, quæ suos ultra vires tentari nunquam permittit, 1. Cor. 10. v. 13. nam miserationes ejus non defecerunt, novæ diluculo, Thr. 2. v. 22.

Tertiò *Christi facultas*, quæ quod vult, in actum producere potest, siquidem omnis potestas ipsi tradita est in cælo & in terra, Matth. 28. v. 18.

Qui talem fidem habet, non commovebitur in æternum, sed cum Davide in omnibus periculis vires colligere & dicere potest:

potest: Hæc est infirmitas mea, mutatio dextræ excelsi, Psal. 77. v. 11.

III. *Celi promissione.* Nam in domo Patris mei, inquit, mansiones multæ sunt, sin minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum. Quæ allegoria est regni cælestis descriptio, à speciosissimis mundi hujus palatiis desumpta, quæ certis conclavibus & habitaculis distinguuntur, non quod in cælesti gloria ejusmodi corporalia sint futura palatia, sed Scriptura in his & similibus ad captum nostrum descendere, & sub imagine rerum, quæ nobis in hoc mundo arident, vitæ æternæ jucunditates depingere solet, quas aliàs teste Paulo oculus non vidit, & auris non audit, 1. Cor. 2. v. 9.

Hic non habemus manentem civitatem, Ebr. 13. v. 14. sed advenæ sumus & peregrini, sicut omnes Patres nostri, Pl. 39. vers. 13. & si vel maxime domuncula quædam nobis obtingit, lutea est, Job. 4. v. 19. terrestris est, 2. Corinth. 5. v. 1. transitoria est, 1. Cor. 7. v. 31. confidite fratres, ibi nobis inhabitanda dabitur.

I. *Domus speciosa,* domus nimirum Patris cælestis, in qua melius est ad limen sedere, quam diu habitare in tabernaculis peccatorum, Pl. 84. v. 11. januæ firmiter obsecratae sunt, ut neq; mors, neque ullus alius hostis corporalis penetrare possit, Angeli enim custodiunt illam, Apoc. 21. v. 12. Murus, quo domus hæc cingitur, igneus est, & transcendendi non potest, Zach. 2. vers. 5. Tectum est tutela altissimi, & obumbratio omnipotentis, Psal. 91. vers. 1. Fenestrae sunt claritas Dei, & lucerna ejus agnus, Apoc. 21. vers. 23. cibus est convivium pinguium, convivium vini defecati, Ela. 25. v. 6. potus torrens voluptatis, Psal. 36. vers. 9. Lectus dulcissima requies ab omnibus molestiis, Apoc. 14. v. 13.

2. *Domus pretiosa,* propter stabilitatem, quia mansionem ibi inveniemus. Hic incertis omnes vagamur sedibus, 1. Cor. 4. v. 11. sed este bono animo dilecti, Christus præparavit vobis mansionem in cælis, ibi bonum erit habitare, Matth. 17. v. 4. quia mors non amplius erit, Apoc. 21. v. 4. sed justi vivent in æternum, Sap. 5. v. 16.

3. *Domus spatiosa,* ubi multæ *μοναὶ* sive mansiones erunt, non uni vel alteri, sed omnibus electis præparatae, siquidem unusquisque sat spatii, sat gaudii, sat præmii, habebit, etiam si numerus in multa militia excreseat. Hinc Anshelmus: hæreditas, inquit, vitæ æternæ in qua coheredes erimus non minuitur possessorum copia, nec fit angustior hæredum numerositate, sed tanta est multis quanta est paucis, tanta singulis quanta omnibus, *διότι* nimirum *καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν*, 2. Cor. 4. v. 17. ad quam passiones hujus seculi collatae non sunt condignæ, Rom. 8. v. 18.

IV. *Reditus assertione.* Etsi abiero, inquit, & locum vobis paravero, tamen iterum veniam, & assumam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, vos quoque sitis. Hæc promissio impleta est ratione Apostolorum statim post resurrectionem, Act. 1. v. 3. implebitur autem ratione omnium fidelium in extremo die, 1. Thess. 4. v. 17. Egregia certe consolatio, quâ nos erigere possumus in omnibus arumnis & tribulationibus hujus seculi. Christus non relinquet nos orphanos, Joh. 14. v. 18. sed iterum veniet & assumet nos in novissimo die, tunc qui compassi sumus, congregabimus etiam, & qui comortui sumus convivemus, 2. Tim. 2. v. 11. 12.

Quamvis enim jam nobiscum est, & in medio candelabrorum ambulat, Apocal. 1. v. 13. Matth. 18. v. 20. omnibus diebus usque ad

De Secundo.

ad consummationem seculi, Matt. 28. v. 20. adeoque suo nos auxilio confortat in omnibus adversitatibus, & promissionem implet, quâ se obstrinxit, Psa. 91. v. 14. 15. 16. tamen in extremo die plenaria futura est liberatio, quando corpus nostrum hæmile transformabit, ut *σῆμα ὄφθου* & conforme fiat corpori suo glorioso, Phil. 3. v. 21. & assumet electos suos, ut cum ipso fiat in perpetuum, Joh. 12. v. 26.

V. *Fidei instructione.* Nam quod ego abeam, inquit, scitis, & viam scitis. Quibus verbis ipsis quasi in memoriam revocat, quod sæpius hæctenus de habitu suo ad Patrem inculcaverat, ne consternarentur, quasi insolitum quid ipsis contigisset, sed gauderent potius propter commodum inde emergens, Joh. 19. v. 7.

Talem instructionem suppeditat nobis sacra scriptura in omnibus ferè capitibus.

1. *De habitus necessitate.* Nam omnibus positum est semel mori, Ebr. 9. v. 27. Causa est peccatum, Rom. 5. v. 12.

2. *De via austeritate.* Nam per multas tribulationes oportet nos ingredi in regnum cælorum, Act. 14. v. 22. Sicut Elias in tempestate magna equis & curribus igneis ad cælum sublatus est, 2. Reg. 2. v. 11.

3. *De termini felicitate,* quod perducatur nos illa via, nimirum ad Patrem & Patriam cælestem, ubi *πολιτεία* nostrum, Phil. 3. v. 20. & animæ centrum, quod in visione Dei terminatur, 1. Cor. 13. v. 12. Quis igitur perturbetur sub crucis ergastulo? quis animum despondeat in mortis periculo? Beati qui in Domino moriuntur à modo, Apoc. 14. vers. 13. beatus qui suffert tentationem, Jac. 1. vers. 12.

Christi consolationem excipit Thomæ interrogatio, circa quam duo ponderanda veniunt:

I. *Thematis qualitas,* quod his verbis exprimitur: Domine, nescimus quo abeam, & quomodo possumus viam scire? Unde patet, quæstionem hinc esse de via ad cælum & æternam beatitudinem, quod certè thema est 1. *arduum.* Multi stultis & inutilibus quæstionibus se macerant, quæ nil nisi lites generant, 2. Tim. 2. v. 23. & ad ædificationem, quæ est in fide, nihil faciunt, 1. Tim. 1. v. 4. sed apage tales quæstiones, & si quærere aliquid vis, quære cum Thoma, non quod supra fidem est, sed quod à fidei incrementum pertinet, juxta illud Hieronymi: *Discamus in terris, quorum scientia perseverat in cælis.* Nam Christum diligere plus est quam omnia scire, Eph. 3. v. 19.

2. *appositum,* quia ad Christum defertur Prophetam illum magnum, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi jacent, Col. 2. v. 3. Hic optimè respondere potest ad omnes sophisticationes adversariorum, ut docent specimina, quæ in diebus carnis suæ edidit, Matt. 22. v. 24. seqq.

Quoties igitur in rebus fidei scrupulus aliquis tibi injicitur, non consule rationem, quæ certa est, & non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei, 1. Corinth. 2. vers. 14. sed ad Christum propera, qui respondet tibi adhuc in Scripturis de ipso testantibus, Joh. 5. vers. 39. ibi omne consilium Dei nostram salutem concernens revelatum invenies, Act. 20. vers. 27.

II. *Responsionis suavitas,* quæ continetur

1. *Informatio.* Nam ego sum via, veritas & vita, inquit Christus, nemo venit

Z z

ad Pa-

ad Patrem nisi per me. Gratias agimus tibi Beate Thoma, quod ruditate & incitua tua auream hanc sententiam Christo extorsisti, quæ tribus, ut dicitur, verbis, summam totius Evangelii continet, & in primis docet, quæ sit via ad salutem nos perducens, nimirum CHRISTUS JESUS, quemadmodum ipse testatur, & quidem *Off. Hebr. 7. 25.*

1. *Via salutis rursissima.* Multi ambulat viam Bileam, 2. Pet. 2. v. 15. viam Cain, Judæ Epist. v. 11. viam Jerobeam, 1. Reg. 15. v. 26. viam meretricis, Prov. 7. v. 25. omnes hi relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas, Proverb. 2. vers. 13. ubi latrones infernales hinc inde post principia se occultarunt, & viatores nil tale cogitantes spoliatos & vulneratos in æternam captivitatem secum abducunt. Qui autem per Christum ingreditur, tutus est ab omni periculo, & recta in cœlestem patriam transibit. Non enim via muta est, sed docens, Johan. 1. v. 18. Luc. 1. v. 77. Johan. 10. v. 9. & ducens, quia monstravit nobis exemplo proprio, quomodo vivendum, Joh. 13. v. 15. & quomodo patiendum, 1. Pet. 2. v. 21.

2. *Via salutis certissima.* Non enim verax tantum, sed ipsa veritas est, & seipsum negare non potest, Tit. 1. v. 2. 1. Sam. 15. v. 29. Num. 23. v. 19. Beatus qui ipsi adhæret, siquidem veritatem agnosceret, & veritas ipsum liberum reddet, Joh. 8. v. 31. 32.

Hodie multi ubique exurgunt Pseudo-Propheetæ, qui speciem pietatis habent, 2. Tim. 3. v. 5. & *δια τῆς χειρολογίας & εὐλογίας* corda hominum decipere laborant, Rom. 16. v. 18. sed nolite credere cuiusvis spiritui, 1. Joh. 4. v. 1. Christus est veritas, hunc audite, Matth. 3. vers. 17. qui aliter docet, à spiritu mendacii regitur, 1. Reg. 22. v. 22. & vitandus est, si vel angelus de cœlo fuerit, Gal. 1. v. 8.

3. *Via salutis beatissima.* Nam vita est, non tantum ratione sui, 1. Johan. 5. v. 20. sed etiam ratione nostri, quoniam ab ipso habemus vitam naturæ, Act. 17. v. 28. Ebr. 1. v. 3. vitam gratiæ, mediante verbo & Sacramenti, Joh. 3. v. 3. seqq. 6. vers. 33. seqq. vitam gloriæ, Joh. 6. v. 35. 11. v. 25. Hinc addit: nemo venit ad Patrem nisi per me,

Quod si autem per Christum ad vitam gloriæ, & ad Patrem venire voles, vide ut peccatis moriaris, 1. Pet. 2. vers. 24. & vitam præsentem, quæ nobis cum impiis & bestiis communis est, non plus justo amplexeris, siquidem ea non vita, sed mors est lenta & continua, qua corpus quamdiu vivit, cruciatur, Rom. 7. v. 24. sed in novitate vitæ ambula, Rom. 6. v. 4. vive non tibi sed Domino, Rom. 14. v. 8. idè enim Christus pro omnibus mortuus est, ut ipsi deinceps vivamus, 2. Cor. 5. v. 15. Hoc si feceris, ex hac miseriarum valle tandem in terram viventium pervenies, ubi verâ vitâ perfruemur, Sirac. 48. v. 12. & communionem perpetuam habebimus cum Patre & filio, 1. Joh. 1. v. 3.

2. *Annexa ratio,* quæ est essentiæ, majestatis & voluntatis in Patre & in Christo unitas. Hinc ipse: si cognovissetis me, inquit, utique Patrem meum etiam cognovissetis. Et jam nunc cognoscitis eum, & vidistis eum, non quidem visione & notitiâ perfectâ, sed inchoatâ, per manifestationem filii, in quo tanquam viva effigie & caractere Pater cognoscitur.

Vis igitur cognoscere DEUM in essentia, vis cognoscere, quæ sit ipsius bona voluntas, qua genus humanum prosequitur, aspice CHRISTUM, qui est imago Patris, per quem ille voluntatem suam propriam erga nos declaravit. Nec cogitanda est alia voluntas Dei, quàm illa, quæ in Evangelium per

per filium revelata est. Opponamus igitur hoc dictum omnibus speculationibus de Deo, quas ratio humana comminiscitur, & ad hunc Christum crucifixum & resuscitatum, & ad Evangelium ejus mentes nostras alligemus, nec inde nos avelli patiamur, nam ratio humana fallit, verbum autem Christi veritas, Joh. 17. v. 17.

Notetur hæc responsio Christi

1. *Contra Papistas*, qui ab hac salutis via quàm longissimè aberrant, dum ipsi varias sibi beatitudinis vias comminiscuntur, & partim in via Beatæ Mariæ Virginis ambulare satagunt, partim ad viam aliorum sanctorum deflectunt, partim etiam per meritam priorum meritorum ad Patrem venire præsumunt. Sed frustra. Nemo venit ad Patrem nisi per me, ego sum via, veritas & vita, inquit CHRISTUS. Quibus verbis omnia alia adminicula humana remouentur in articulo justificationis. Non est nisi unus mediator Dei & hominum, homo Jesus Christus, 1. Tim. 2. v. 5. non est nisi unicum in Christo ostium, Joh. 10. v. 7. & per hunc nobis accessus ad Patrem, Rom. 5. v. 2. non est nisi *unica via*, Jer. 32. v. 39. in qua ambulare, & neq; ad dextram, neq; ad sinistram declinare debemus, Es. 30. v. 21.

2. *Contra Calvinistas*, qui viæ huic non inhaerent, sed rationem sequuntur, & sic ubi in rebus fidei aliquid occurrit, quod cum ratione non quadrat, statim ad glossas confugiunt, & sapientiam cœlestem justificare non verentur, Luc. 7. vers. 35. Homines isti non cogitant, quod via illa simul etiam sit veritas, quæ neque errat, neq; errare sinit, quotquot ipsi per fidem adhærent, sed superabundanter facere potest ultra id quod petimus & intelligimus, Eph. 3. v. 20.

3. *Contra Mahumetistas*, qui de vero

Deo gloriantur, sed Christum respuunt, & variis calumniis proscindunt. Hinc vana est ipsorum spes, ipsorum fides, ipsorum oratio. Nemo enim venit ad Patrem nisi per me, inquit Christus. Qui non credit filio, non videbit vitam, Joh. 3. v. ult.

De Tertio.

Restat *Philippi supplicatio*, ubi duo potissimum occurrunt, quæ consideratione digna sunt:

1. *Petitum*. Nam ostende nobis Patrem, inquit Philippus & sufficit, q. d. nos vidimus quidem te, sed ad cognitionem Dei nobis adhuc deest, ut videamus Patrem, quem ubi nobis ostenderis, libenter acquiescimus. De hac petitione Philippi inquit Augustinus: Bonum erat desiderium, sed parvus intellectus; Deus enim cum sit Spiritus, Johan. 4. v. 24 & lucem inaccessam inhabitet, 1. Tim. 6. vers. 16. carnalibus certè oculis videri non potest, Exod. 33. vers. 20. interim laude dignum est, quod in visione Patris omnem suam collocat sufficientiam.

Hoc mundani non faciunt, sed ostende nobis aurum dicunt, ostende nobis vinum, ostende nobis plena promptuaria, Pl. 144. v. 13. ostende nobis media ad victum & amictum necessaria, & sufficit nobis. Sed fluxa sunt ista omnia. In Deo autem vitam & plenam sufficientiam habere possumus, Joh. 10. v. 11. qui ostenditur nobis

1. *In libro natura*, Roman. 1. vers. 19. 20. Job. 12. vers. 7. ex quo Deus à posteriori cognoscitur, Exod. 33. v. 23.

2. *In loco scriptura*, ubi tam essentiae quàm voluntatis suæ notitiam indubitatis argumentis comprobavit, siquidem in illo libro de Deo scriptum est, Pl. 40. vers. 8. hoc

obscuro speculo contenti sumus, dum in vita aeterna videbimus Deum à facie ad faciem, 1. Cor. 13. v. 12. Caveamus autem, ne præter & extra scripturam & verbum revelatum Deum nobis ostendi petamus, & videndi ejus desiderio illicito teneamur, id quod fit, dum serupulosius essentia & voluntatis ejus absolutæ abyssum rimari & investigare præsumimus. Hic pulchrè Augustinus: Quæ Deus occulta esse voluit, non sunt scrutanda, quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda, ne in illis illicitè curiosi, in istis damnabiliter inveniamur ingrati. Nam Deum nemo vidit unquam, Joh. 1. v. 18. nec videre potest, Exod. 33. v. 20. unde Seraphim quoque ad aspectum ejus facies obvelant, Esa. 6. v. 2. quantò magis nos in rebus fidei oculos rationis claudere quasi & obvelare debemus, siquidem scrutator majestatis opprimetur à gloria, Prov. 25. v. 27.

II. *Responsum*, quod est

1. *Reprehensivum*. Nam tantum temporis vobiscum sum, inquit Christus ad Philippum, & non cognovisti me. Quibus verbis supinam ejus ruditatem & ignorantiam carpit, quod tanto tempore in quantum usque annum schola sua usus sit, & tantum non profecerit, ut sciat, Deum nõ corporis, sed cordis & fidei oculis videri posse.

Tales Philippistas & fratres ignorantia multos adhuc hodie invenies, qui non quatuor tantum, sed decem, viginti, triginta, plus vel minus annis scholam Christi frequentarunt, & multas insignes conciones, modò de hoc, modò de alio fidei articulo audiverunt, sed ad examen vocati *μὴδὲ γενοφθέρῳσαι*, & longè absurdiores Philippo de persona & officio Christi, de causis justificationis, nihil quicquam norunt.

Olim Paulus, Athenis aram inveniebat, quam ignoto Deo consecraverant, Act. 17. v. 23. sed hodie in media reperitur Ecclesia, ut pauci sint, qui Deum rectè agnoscant, & quamvis una die centum audiant conciones, tamen sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus hujus vitæ impliciti, suffocant semen verbi divini, Luc. 8. vers. 14. semper discentes, ad agnitionem verò nunquam pervenientes, 2. Tim. 3. v. 7.

O dedecus ingens, quo vocationem nostram afficimus! Certè Ethnicis, quinihil de Christo audiverunt unquam, accusabunt nos olim, Matt. 12. v. 41. Luc. 12. v. 31. imò verbum ipsum, quod audivimus, & non ad usum transtulimus, judicabit nos, Joh. 12. v. 48.

2. *Informativum*. Qui me videt, inquit porro Christus, videt etiam Patrem. Quomodo dicis igitur, ostende nobis Patrem? Non credis quod ego in Patre, & Pater in me est? &c. quibus verbis divinitatem suam astringit, quod ejusdem sit cum Patre & Sp. S. essentia, voluntatis & majestatis. Hoc probat.

1. *à Consubstantialitate*. Non credis, inquit, quod ego in Patre, & Pater in me sit? qui igitur me videt, videt etiam Patrem, Ego enim sum splendor gloriæ & character personæ illius, Ebr. 1. v. 3. imago Dei inconspicui, Col. 1. v. 15. Vid. Joh. X. 38. XVII. 21.

2. *à doctrina equalitate*. Verba quæ ego loquor vobis, inquit, à me ipso non loquor, sed verba Patris sunt, quæ vobis è sinu & pectore ejus profero, Joh. 1. v. 18. His verbis doctrinæ suæ autoritatem astringit, ut credamus, quod ipse loeutis est nobis, Patrem per ipsum locutum esse, confer Joh. 7. v. 16. c. 8. v. 38.

3. *à miraculorum communitate*. Pater qui

qui in me manet, ipse facit opera. Credite quod ego sum in Patre, & Pater in me, minus propter opera mihi credite, q. d. Ego facio opera Patris, hoc nemo negabit, unde liquet, quod ego in Patre, & Pater in me sit. Si vobis hoc videtur impossibile, propter formam servilem, quam vestri gratia jam indui, respicite saltem opera, quae facio, & propter illa verbis quoque meis fidem adhibete, quae loquor non ut Pharisei & alii puri puti homines, sed *ὡς ἐξ ἑστίας ἔχων*, Luc. 4. v. 32. Marc. 1. v. 21. Joh. 7. v. 46. ubi igitur *ταύτης* in operibus & operandi modo, ibi etiam *ταύτης* essentiae sit oportet, quia opera & operandi modus potentiam praesupponunt, potentia autem divina & essentia divina realiter unum est, confer Joh. 5. v. 17. 18. 19. seqq.

Facit hoc ad refutationem

1. *Trishearum* qui tot Deos esse dixerunt, quot personae sunt in SS. Trinitatis mysterio. Nam Pater & Filius essentia unum sunt, ut docet hinc Christus, & consonant dicta Scripturae Eph. 4. v. 6. Deut. 6. v. 4.

2. *Sabellianorum*, qui unicam tantum in essentia divina personam esse tradiderunt, quae pro diversitate operum modò Pater, modò filius, modò Spiritus S. appelletur. Sed perperam. Filius quidem in Patre, & Pater in filio est, nihilominus distinctio clara manet, quae personarum Trinitas cognoscitur, in primis apud Jordanem, ubi Pater in voce, filius in homine, & Spiritus S. in columba apparuit, Matth. 3. vers. 16. 17. confer etiam Matth. 28. vers. 19. Joh. 14. v. 15. 16. vers. 26. Gal. 4. vers. 4. I. Johan. 5. v. 7. & alibi.

3. *Arianorum*, Deitatem Christi impugnantium, quae variis hinc argumentis stabilitur. Omnes aliae creaturae sunt extra di-

vinam essentiam, sed Christus est in Patre, id est, in essentia ipsius, genitus non creatus, Psalm. 2. v. 7. verbum ejus est verbum Patris, opera ejus sunt opera Patris, egressus ejus est à diebus aeternitatis, Mich. 5. vers. 2. & ut paucis multa complectamur, est Deus super omnia benedictus in seculum, Rom. 9. vers. 5. qui igitur filium non honorat, non honorat Patrem, Johan. 5. vers. 23. & qui filium negat, non habet Patrem, I. Joh. 2. vers. 23. nam Pater & Filius unum sunt, Joh. 10. vers. 30.

3. *Consolatorium*. Nam Amen amen dico vobis, inquit tandem Christus, qui credit in me, opera quae ego facio, & ipse faciet, & majora iis faciet, nam ego vado ad Patrem, & quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in filio. Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.

Duo Christus his verbis promittit Apostolis & omnibus fidelibus, & quidem duplici juramento, ut de veritate promissionis non dubitent:

1. *Virtutem in operando*, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, καὶ ἕνός ποιήσεται, faciet opera meis similia. Quae verba non intelligenda sunt de opere creationis, redemptionis, & alii ἀμιμήτοις, sed de operibus ad fructuosam ministerii functionem, salutaremque hominum per Evangelii praedicationem conversionem spectantibus, sibi *μέγιστα ῥέτων* promittit. Quid impletum primo liter-aliter in Apostolis, Christus in Judaea solum docuit, Matt. 15. vers. 24. Apostoli vero in toto orbe terrarum, Marc. 16. v. 15. 16. & gentes ad fidem converterunt, qui nullam veri Dei notitiam habuerunt, Rom. 1. v. 21. 22. 23. huc pertinet etiam, quod Petrus una concione 3000. animas convertit, Act. 2. vers. 41. quod de

Christi
+ Adde, qd. *ἕνός* unica tri. lingua Evangelii
pronunciavit; Apostoli a. variis linguis.
18. Annon forte *ἕνός* = *μέγιστα* intelligit *πλεονάζει*
Petrus quae addit *ῥέτων*; Ego n. ad patrem abeo.

Christo non legitur. Majora etiam in certo respectu miracula patravit Apostoli, quam ipse Christus. Non enim tam mirabile fuit, quod vivus miracula fecit, quam quod ipso mortuo alii in nomine eius majora operati sunt, & vel umbrâ ut Petrus, Act. 5. v. 15. vel sudariolo, ut Paulus, Act. 19. v. 12. infirmos sanarunt, ut inquit Chrysostomus. Secundò impletur adhuc spiritaliter in omnibus fidelibus. Nam fides mundum vincit, I. Joh. 5. v. 4. hominem iustificat, Gal. 2. v. 16. ignita Diaboli tela illidit, Eph. 6. vers. 16. gratiam Dei conciliat, Rom. 5. vers. 1. Christo hospitium in corde nostro preparat, Eph. 3. v. 17. ad salutem nos custodit, 1. Pet. 1. v. 5. vitam æternam consequitur, Joh. 3. v. 16. imò omnia potest, Marc. 9. v. 23. Hæc sunt opera fidelium, quæ Christus certo respectu, suis operibus & miraculis majora esse dicit, Ratio est, quia sancti etiam sine miraculorum dono salvari possunt, sed nō sine fide, Marc. 16. v. 16.

Vid. Tractatus. v. 31. cap. 31.
p. 468.

2. *Efficaciam in precando.* Nam quicquid petieritis in nomine meo, inquit Christus, faciam ego, & repetit hæc verba ad majorem certitudinem, v. 14.

Unde patet, quid oratio in nomine Christi facta ponderis habeat, nimirum facere vult Christus quod petimus, nostrasque in casum non sinit ire preces, modò ea petamus, quæ ad Patris glorificationem, & nostram salutem promovendam requiruntur, aliàs repulsum patiemur cum matre filiorum Zebedæi; nescitis quid petatis, Matt. 20. vers. 22.

O igitur Vos mei, ad orationem in omnibus necessitatibus tanquam ad sacram anchoram confugite. Afflicti oratio penetrat nubes, Sir. 35. v. 21. Dominus facit voluntatem timentibus ipsum, Pl. 145. v. 18. 19. & ex omnibus tribulationibus potenter eripit, Psal. 54. v. 9. ipsi sit laus & gloria in secula seculorum,

Amen.

In Die Iohannis Baptista.

Evangelium Luc. 1. v. 57. 80.

INV. T. celebris est Elias non solum propter vitæ austeritatem, si quidem zona pellicea velut cilicio ad renes accinctus erat, 2. Reg. 1. v. 8. & à corvis pastus in deserto non nisi frigidam de flumine Crith bibebat, 1. Reg. 17. v. 4. seqq. sed etiam propter zeli pietatem, quo cultum divinum instaurabat, & peccata in magnis & parvis ita arguebat, ut neque Achabò & conjugii eius parceret, 1. Reg. 18. & 19. similem omninò hodie N. T. Ecclesia producit, cui nomen Johan. Baptista, de quo ipse Christus vaticinium Mal. c. 4. v. 5. interpretatur, Matth. 17.

v. 10. seqq. Marc. 9. v. 11. seqq. & Angelus nativitatem ipsius annuncians ita explicat, quod in spiritu & virtute Eliæ Messiam processurus sit, ut convertat corda Patrum ad filios, & incredulos ad prudentiam justorum, parere Domino plebem perfectam, Luc. 1. v. 17. Conveniunt ambo

1. *Quoad officium.* Elias erat Propheta: Joh. plus quam Propheta, Matt. 11. v. 9. quia non è longinquo prophetavit Christu post aliquot secula esse venturum, sed ipsum presentem & jam tum exhibitum digito monstravit, Joh. 1. vers. 29. & novum baptismum

ritum divino mandato instituit, Matth. 3. vers. 6. 11.

2. *Quoad zelum.* Elias Ahabum Regem & sanguinariam Jesabelem insolentes & delinquentes castigavit, 1. Reg. 18. & 19. Joh. Phariseos increpavit, Mat. 3. v. 7. & adversus Herodis incestum coarguendo insurrexit, Marc. 6. v. 18.

3. *Quoad victum.* Elias à corvis in deserto pastus est, 1. Reg. 17. v. 6. Johannes Baptista locustis & melle sylvestri, quod apes illi præparabant, in solitudine visitavit, Mat. 3. v. 4.

4. *Quoad amictum.* Elias zonâ pelliceâ cinctus erat, 2. Reg. 1. v. 8. Johan. habebat vestimentum de pilis Camelorum, & zonâ pelliceam circa lumbos suos, Matth. 3. v. 4.

5. *Quoad mundi præmium.* Elias multas persecutiones passus est à Jesabele, 1. Reg. 19. v. 3. Johannes plura à Synagoga Judaica passus Iohan. 11. v. 18. 17. v. 12. 13. & tandem ex mandato Herodis in favorem Herodias decollatus est, Matth. 14. v. 9. seqq.

Memoriam hujus mystici Eliæ recollit hodie sancta mater Ecclesia, & non immeritò, siquidem Christus ipse tanti eum ætimat, ut singulari elogio inter natos mulierum majorem Iohanne Baptista non surrexisse constanter asserat, Matth. 11. v. 11. Luc. 7. vers. 28.

Nos sine ulteriori verborum circuitione historiam ipsam ad manus sumemus, quæ tribus partibus absolvitur. Occurrit enim

- I. *Elisabetha partus.*
- II. *Zacharia Hymnus.*
- III. *Consequens eventus.*

J.J.

EXEGESIS.

ERat Abrahamus Patriarcha centum annorum & Sara Uxor nonaginta, cum I-

saacus ipſis nasceretur. Miraculosa profectò nativitas, quam Sara his verbis excipit: Rîsum mihi fecit Deus, & quicumque audierit, corridebit mihi, Gen. 21. v. 6. Pari modo de Iohanne Baptista refertur in Historia Evangelica, quod ex parentibus sterilibus & effœtis, Zacharia videlicet & Elisabetha natus fuerit. Rîsit Zacharias, rîsit Elisabeth, riterunt vicini, ridet adhuc tota Ecclesia, & super nativitate viri tanti gaudet, quem unctò suo, id est, Christo Deus Pater cœlestis lucernam præparavit, Pl. 132. v. 17.

Facit hoc

1. *Gratiosa nativitas,* de qua Lucas: Elisabetha impletum est tempus pariendi. Remittit nos his verbis ad præcedentem historiam, de conceptione Iohannis Baptista, quam Pater credere volebat, v. 5. seqq. sed enim quamvis Zacharias non crederet, ipsius tamen incredulitas fidem Dei non evacua verite Rom. 3. v. 3. Elisabetha juxta angeli prædictionem concepit, & cum impletum esset pariendi tempus, filium quoque peperit.

Hoc non frustra notavit Spiritus S. Est enim certum concipiendi, pariendi & nascendi tempus, Eccl. 3. v. 2. quod prævertit Sichem & Dina, Gen. 34. v. 2. seqq. & adhuc prævertunt omnes illi, qui antequam legitimo jungantur matrimonio, vel statim post sponsalia ad illicitum properant concubitum, non expectatâ nuptiarum die, & solenni ecclesiasticâ benedictione, unde fit, ut *τηλιννα* sæpe *παυδια* cum Livia Augulli Imperatoris conjuge pariant. Luculentum enim inter sponsalia & nuptias discrimen est, Gen. 19. v. 14. 24. v. 49. 53. ibi sponsalia, & v. 54. 55. 58. 65. 67. ubi nuptiæ describuntur. Gen. 29. vers. 18. 19. & vers. 21. 22. Ios. 15. vers. 16. 17. 18. Iud. 14. v. 5. 6. 7. & v. 8. 10. Match,

Matth. 1. v. 18. 20. Ergo honorabile sit conjugium ἐν πᾶσι, scortatores autem & adulteros Deus puniet, Ebr. 13. v. 14.

Hanc nativitatem gratiosam voco

1. *Respectu matris*, quæ sterilis fuit & effœta, adeoque ad pariendum inhabilis. Nilominus fœcundat ipsam Deus præter naturæ ordinem, ut non solum commendaret hoc miraculo nascituram prolem ad officium quoddam singulare & eximium destinatum: sed ostenderet etiam, quod ipse sit, qui sterilem in domo habitare facit, matrem filiorum lætantem, Ps. 113. v. 9.

2. *Respectu Patris*, qui Zacharias dicitur, & Sacerdos fuit ex tribu Levi oriundus, senex etiam, & naturaliter ad generandum ineptus. Ex hoc parente natus est Johannes Baptista, ut constaret omnibus, ipsum non esse Messiam, qui ex tribu Juda nasci debebat, Gen. 49. vers. 10. sed Messia præcursores, sub cujus adventum sacerdotium Leviticum antiquandum & abrogandum erat, Ebr. 8. v. 13. Nam Lex & Prophetæ usq; ad Johannem, Matth. 11. v. 13.

3. *Respectu prolis*. Nam peperit filium, inquit Evangelista, & quidem talem filium, quo major inter natos mulierum non surrexit, dicente Christo, Matth. 11. v. 11. quare gratulantur parentibus vicini & cognati, & hoc ipso præbent nobis

Primò *Exemplum charitatis*, ut & nos rebus amicorum secundis & felicitati proximi congaudeamus juxta præceptum Apostoli, Roman. 12. vers. 15. hæc est natura vera charitatis, 1. Cor. 13. v. 4. 5. 6. Exempla vide Gen. 24. v. 60. Ruth. 4. v. 11. 14. Tob. 7. v. 15. 9. v. 9. Hoc non ore tenus tantum sed ex animo fieri debet, 1. Joh. 3. v. 18.

Secundò *Exemplum pietatis*. Quicquid enim factus est, Deo ascribunt, deprædican-

tes misericordiam, quam in grandævis istis parentibus magnificaverat. Ita benedictionem divinam agnoscere debent pii parentes, quando augemur aliquâ prole. Nam Dei opus est, qui magnificat hoc modo suam erga parentes misericordiam. Sunt qui murmurant adversus Deum, quando multos liberos suscipiunt, & vaccam libentius prægnantem & parientem vident quàm uxorem. Sed graviter peccant, condignas aliquando pœnas daturi, utpote qui Deum contemnemur, & libidinis ergo ducunt uxores, super hos Diabolus regimen habet, Tob. 6. v. 16. Filii autem sunt hæreditas Domini, & fructus ventris merces, Ps. 127. v. 3.

Tertiò *Exemplum fidelitatis*. Inter tria pulcherrima, quæ Deo & hominibus placeant, medio loco, qui honoratior esse consuevit, ponit mutuum inter vicinos amorem, Sir. cap. 25. v. 1. & Salomo Rex sapientissimus, fidelem vicinum pretiosum thesaurum esse pronunciat. Prov. 17. v. 10. Hanc fidelitatem ipso opere declarant vicini Zachariæ, dum ocyus convolant, & ob felicem Elisabethæ partum congaudent. Tales fideles vicini sub pane quotidiano in quarta petitione comprehenduntur, & à Deo petendi sunt, qui solus corda hominum in manu sua habet, Pl. 33. v. 15. & inimicos quoque ad pacem convertere potest, Prov. 16. v. 7.

II. *Circumcisionis festivitas*, quam statim octavo die post nativitatem instituunt juxta ordinationem divinam, Gen. 17. v. 12. & hortantur nos hoc suo exemplo, ut liberos etiam, quos Dei gratiâ suscepimus, quamprimum fieri potest Christo apponemus, nec baptismum in dies plures, aut menses aliquot, ut nobilibus & Principibus placet, malitiosè differamus. Quâdiu enim sine baptismis jacet infans, tâdiu est sub potestate tene-

te tenebrarum. Hinc Christus; nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum cœlorum, Joh. 3. v. 5. Multa autem notabilia circa hunc actum ponderanda veniunt, quæ tamen ad duas classes principales redigi possunt.

1. *Nominis impostio, quæ est*

1. *Religiosa.* Nam videmus ex prælecta pericope, quod Judæi etiam in usu habuerint infantibus circumcisis nomina imponere, ac proinde non sine fundamento hic mos ad nostras quoque Ecclesias devenit. Hoc autem utilitatis habent nomina in baptismo accepta, ut nos admoneant

Primò, *nostra renovationis*, Tit. 3. v. 5. quia enim novæ creaturæ facti sumus in baptismo, 2. Cor. 5. v. 17. æquum est, ut novum etiam nomen accipiamus, sicut Abrahamo etiam datâ circumcissionis lege nomen Deus mutavit, Gen. 17. v. 5.

Secundò, *debita obligationis*, quâ Christo nomen dedimus abjurato Diabolo & omnibus operibus ejus. Serviendum igitur non mundo & Diabolo, sed uni & soli Christo in justitia & sanctitate, quâ delectatur, Luc. 1. v. 74. 75. non enim convenit signo Christi & Diaboli, castris lucis & tenebrarum, 2. Cor. 6. v. 15.

Tertiò *necessaria consolationis*, quando sub onere crucis & calamitatum querulamur cum Ecclesia: Nunquid in æternum projiciet Deus & non amplius placabilis erit? num finis erit omnino misericordiæ ejus? &c. Pl. 77. v. 8. 9. tunc utile erit meminisse nominis in baptismo impositi, quo in cœlis ascripti, Luc. 10. v. 20. & in libro vitæ consignati sumus, Apoc. 22. v. 19. Phil. 4. v. 3. non oblitus est tui non etiam derelinquet te, sed nomen tuum novit, Esa. 43. v. 1. in manibus descripsit, Esa. 49. v. 16. in libro

monimenti consignavit, Mal. 3. v. 16. Esto igitur bono animo, Dominus tecum est in omnibus necessitatibus, & auxilium suum opportuno tempore tibi præstabit, Pl. 91. vers. 14.

2. *Scrupsulosa.* Nam concertatio oritur de nomine, dum cognati & vicini ex nomine Patris Zachariam ipsum appellari volunt, sed reclamatione mater, & neutiquam, inquit, Johannes vocabitur. Unde apparet, quod non parùm interfit, quæ & qualia liberis tuis nomina imponas. Hodie delectantur multi nominibus ethnicis, & *Hæctores, Alexandros, Hannibales, Helenas, Cleopatras, &c.* filios & filias appellitant, nonnunquam etiam complura, eaque diversa ac discrepantia nomina coacervant absque ulla rei utilis commonefactione, ex inani saltem ostentatione. Christus separavit nos ab ethnicis proprio suo sanguine, proinde communionem illorum qualemcunque etiam averfari, & talia nomina liberis nostris imponere debemus, quæ commonefactionem ad pietatem ipsis præbere possunt, ne cum omnibus ethnicis, ethnicorum quoque molliciem & impietatem sectari videamur, quod Maccabæorum tempore Judæis accidisse historia illa abundè testatur.

3. *Ominosa.* Quia enim nomen hoc mirum videtur cognatis & vicinis, eò quod nemo erat in tota cognatione Zachariæ, qui ita vocabatur, res defertur ad parentem, qui postulato codicillo scribit & dicit simul: Johannes est nomen ejus, q. d. non dedimus sed accepimus nomen hoc jam pridem ab angelo, cum nativitas hujus infantis annuntiaretur, quare non opus est concertatione, stat sententia, Johannes appellabitur. Hoc ipso Johannis officium connotatur, Johannes enim gratiosum significat. Talis verè erat

erat Johannes, quia gratiam Dei prædica-
vit, & agnum peccata mundi tollentem ex-
tento digito monstravit, quem magno ha-
ctenus desiderio pii Patres expectaverant,
Joh. 1. vers. 29. Luc. 10. v. 24.

Hortantur nos pientissimi parentes suo
exemplo, ut verbo & mandato divino con-
stanter inhaereamus, nec avelli nos patia-
mur

1. *Consuetudinem.* Nam consuetudo
sine veritate error est, inquit Cyprianus.
Reformanda igitur juxta verbum Dei ex-
emplo Christi, Matth. 19. v. 8.

2. *Necessitudinem.* Qui enim amat Pa-
trem & matrem, filium aut filiam plus
quam me, non est me dignus, inquit Chri-
stus Matth. 10. v. 37. exemplo sit Abraham,
Genes. 12. vers. 1. seqq. secus fecit Radol-
dus Dux Frisæ, qui recordatione majorum
pedem è baptisterio retraxit. O stultitiam!

*Sit maledictus amor, pax & concordia
quevis.*

Que violat summi jussa verenda Dei.

2. *Miraculi descriptio.* Non quidem à
Johanne factum est miraculum, Johan. 10.
vers. 41. nihilominus quia futurus erat vir
eximius singularibus Sp. S. donis instructus
& mirabilium operum executioni destina-
tus, ideò conceptio & nativitas ejus mira-
culis claruit. Ne tamen extra limites vage-
mur, sed in textu nos contineamus, circum-
cisionem hâc vice contemplabimur, quæ
miraculosa est, si spectes

1. *Zachariam loquentem.* Mutus erat
hactenus, quia verbis Angeli de futura con-
ceptione & nativitate Johannis non credi-
derat, sed jam incipit loqui, nimirum emen-
datâ incredulitate tollitur pœna. Nemo
igitur desperet: Novit Dominus mutare
sententiam, si tu noveris emendare deli-

ctum, inquit Ambrosius. *Vulnerat &
medetur,* Job. 5. vers. 18. & si recesserimus
à malo, pœnitebit ipsum mali, quod locu-
tus est adversus nos, Jer. 18. v. 7. 8.

Hoc magnum est miraculum, & insigne
opus divinæ omnipotentiae. Quis enim
posuit os in homine? vel quis ponit surdum
vel mutum, vel videntem vel cœcum? non-
né ego Jehova? Exod. 4. vers. 11. quod si
igitur concessit tibi Deus usum sermonis,
vide ne obmutescas Pastor in Ecclesia, Esa.
56. vers. 10. Magistratus in curia, Psalm. 58.
vers. 2. Christianus quilibet in communi
vita, Psalm. 15. vers. 2. aut scurrilia tractes
& obscœna loquaris, quæ Christianis dede-
cent, Eph. 4. vers. 29. sed de Deo colloqui-
um institue, Psalm. 19. vers. 15. & non lo-
quere nisi quæ vera pudica, justa sunt, Phil.
4. vers. 8. qui enim custodit linguam suam,
custodit animam suam, Prov. 13. vers. 3.
mors & vita in potestate ejus, Proverb. 18.
vers. 21.

2. *Viciniam obstupescentem.* Scribit e-
nim Lucas: Factum esse timorem magnum
super omnes vicinos, & posuisse omnes, qui
audiverunt, in corde suo, dicentes: Quid-
nam puer hic erit? manum enim Domini
fuisse cum illo.

Ita bene ominati sunt de hoc puerulo,
utpote quem manus Domini mirabiliter re-
xit ante partum, cum saltaret in utero, in
partu, cum nasceretur ab effœta sterilique
matre, & post partum, cum vocaretur eo-
dem nomine, quo vocatus pridem erat ab
Angelo. Apparet hinc, quod in infanti-
bus etiam futuræ ætatis *τεκμήγρια* quædam
Deus interdum ostendat. Etsi enim pru-
dentia non venit ante annos, tamen indo-
les naturæ occultari non potest, sed Spiri-
tus Sanctus etiam in pueris negotiosus est,
& ma-

& maturè molitur, quod per ipsos progressu temporis operari cogitavit.

Esaü & Jacob in utero materno calcibus se invicem petebant, Gen. 25. v. 22. Phares & Zaran cum jamjam in lucem edendi essent, unus manum utero exeruit, cui obstetrix filium coccineum alligavit, Gen. 38. vers. 28. seqq. De Athanasio Episcopo Alexandrino memorant historiæ, quod in pueritia ludens cum aliis pueris per ludum & jocos Episcopus creatus fuerit, qui & reliquos ordinavit, Diaconos & Presbyteros constituit. Omen hoc fuit, quod Episcopus olim futurus erat. Tradunt alii sancto Ambrosio nato & in cunisposito, examen apum advolasse, & cunas circumsepsisse, quo mellea ipsius eloquentia denotata est. S. Nicolaus vix in mundum venerat, quin jejunium & abstinentiam sectatus diebus Mercurii & Veneris ubera fugere noluit. Hinc rectè Salomo: Ex studiis intelligitur puer, num munda & recta sint opera ejus, Prov. 20. v. 11.

De Secundo.

Fuit Elisabethæ partus, sequitur Zachariæ hymnus, qui duabus partibus absolvitur, ut sunt

1. *Doxologia.* Hæc enim est piorum indoles & natura, ut gratias agant semper pro omnibus in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri, Ephes. 5. vers. 20. Exod. 15. vers. 1. 2. Judic. 5. vers. 3. 1. Sam. 2. vers. 1. Imitemur hæc exempla, & quando benedicimur in terris, iterum benedicamus Domino in cælis, hæc est voluntas Dei in Christo Jesu in vobis, 1. Thess. 5. v. 18.

Tria verò maximè notabilia in *δοξολογία* ista occurrunt:

1. *Objecti celsitudo.* Nam ad Deum ve-

rum & vivum se convertit, qui est principalis author omnium beneficiorum tam corporalium quàm spiritualium, Jac. 1. vers. 17. & Deum Israelis vocat, non quod alius sit Israelis, & alius gentilium Deus, Rom. 3. vers. 29. sed tum propter patefactionem, quia posteris Israelis sese peculiariter in verbo manifestavit, Psalm. 147. vers. 19. Esa. 31. vers. 9. tum propter fœderis pactionem, quod cum Abrahamo, Isaaco & Jacobo inierat, Gen. 17. vers. 7. tum etiam propter Messiaë promissionem, qui ex ipsorum prosapia oriundus erat, Genes. 22. vers. 18. 26. vers. 3. 28. vers. 13. 14. hodie verò Deus est omnium illorum, qui vestigiis Abrahamæ insistant, Rom. 4. vers. 11. seqq. & spirituales Israelitæ sunt, Rom. 2. vers. 29. quod solatium certè efficacissimum est in omnibus tribulationibus. Est quidem Deus Salvator omnium hominum, maximè tamen fidelium, 1. Tim. 4. v. 10. Cur ergò trepidemus? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Rom. 8. vers. 31.

2. *Beneficiorum magnitudo,* quorum tria Zacharias deprædicat, ut sunt:

1. *Gratiosa visitatio.* In græco habetur vocabulum *ἐπισκέψατο*, quo propriè talis visitatio significatur, qualis est Medici, quando venit ad ægrotum. Totum genus humanum in lethali peccatorum morbo, imò in spiritali morte latebat, sed venit Christus tanquam verus Medicus, & assumpta humana carne proprio suo sanguine medicinam paravit. Hæc est gratiosa visitatio quam Zacharias hinc tantoperè extollit. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, vulneratus est propter iniquitates nostras, disciplina pacis nostræ super eum, & per livorem ejus lanati sumus, Esa. 53. v. 4. seqq.

Aaa 2

2. *Glo-*

2. *Gloriosa liberatio.* Nam redemptionem præstitit plebi suæ, inquit porro Zacharias, & in præterito loquitur, more Prophetarum, qui non rarò futura ob immotam certitudinem per præterita describunt. Redemptio illa clamat captivitatem, in qua detinebamur à Diabolo, 2. Tim. 2. v. 26. Col. 1. v. 13. sed Deus redemptionem fecit, mittendo filium in carnem, & submitiendo legi, ut eos, qui sub legè erant, redimeret, Gal. 4. v. 4. 5. videtur Zacharias hoc desumpsisse ex Pl. III. v. 9. ubi Messias in abstracto redemptio vocatur, quod Paulus etiam imitatus est, 1. Cor. 1. v. 30. non sine peculiari emphasi, quia per seipsum nos redemit, Act. 20. v. 29. Ebr. 1. vers. 3. c. 9. vers. 12. Hoc agnoscamus & gratà mente celebremus, ingeminantes, illud Pauli 1. Corinth. 15. vers. 57.

3. *Victoriosa propugnatio.* Non derelinquet nos orphanos, postquam opus redemptionis perfecit, sed masculè descendet contra omnes adversitates, hinc Zacharias addit: Erexit nobis cornu salutis in domo David pueri sui. Per cornu illud Christus intelligitur, qui est

1. *Cornu virtutis, Ein Machthorn.* Cornua propriè sunt animalium, quorum robur, virtus & pulchritudo in iisdem potissimùm consistit. Hinc in Scripturis per cornua denotatur

1. *Regnorum eminentia,* quia animalia, quæ magnis cornibus instructa sunt, reliquis dominantur, Dan. 7. v. 21. 8. v. 7. Apoc. 17. vers. 3.

2. *Robur & potentia,* quia robur animalium est in cornibus ipsorum, quibus se defendunt & contra adversarios pugnant: Ita Sedekias Pseudopropheta cornua sibi ferrea conficiebat, cum indicare vellet Ababo,

quod robore suo Syros debellaturus sit, 1. Reg. 22. v. 11.

Hæc omnia ad Christum pulcherrimè applicari possunt, quem Zacharias idèd cornu appellat, (1.) quia est Rex Regum & Dominus Dominantium, Apoc. 19. v. 16. & regnum cepit à diabolis, quod reliqua omnia comminuit, Dan. 2. v. 44. (2.) quia infinitam habet potentiam ab æterno ut Deus, & in tempore accepit ut homo, Mat. 28. vers. 18. Hinc cornu illud non dicitur jacere, sed erectum esse, quo promptitudo Christi denotatur. Sicut enim animalia cornua sua erigunt, quando pugnare volunt: Ita Christus erectus est ad pugnam pro nobis, quem igitur timebimus? Portæ inferorum non prævalebunt contra nos, Matth. 16. v. 18.

2. *Cornu salutis, Ein geistlich Kirchengorn.* Per cornua etiam decor & pulchritudo in Scripturis exprimitur, quam cornua etiam ex parte animalibus conciliant. Ita legitur de Mose, quod splenderit visus faciei ejus, ubi in hebræo & vox Keren, ex cujus spuria interpretatione originem duxit, quod Mosi vulgò cornua appinguntur, cum tamen nihil aliud quàm splendor & fulgor faciei denotetur, quem ex 40. dierum conversatione cum Deo contraxerat. Quò sine dubio etiam Jobus respexit, dum filia suæ perquam speciosa à cornu nomen dedit Kerenhabuch, quod cornu conversionis significat, Job. 42. v. 14.

Hoc itidem Christo congruit, qui est splendor gloriæ paternæ, Ebr. 1. v. 3. candor lucis æternæ, Sap. 7. v. 16. lux mundi, Joh. 8. v. 12. & speciosissimus formâ præ filiis hominum, Pl. 45. v. 3. non solum propter exteriorem corporis pulchritudinem, sed etiam, ac vel maximè propter interio-

ref

rem sanctitatem, Dan. 9. v. 24. propter gloriam & decorem; quo Pater cœlestis ipsum coronavit, Ps. 8. v. 6. & propter acquisitionem justitiæ, quæ nostra coram Deo pulchritudo est, Ps. 45. v. 14. 15. hinc non simpliciter cornu vocatur, sed cornu salutis erectum in domo David, quia verus Jesus est, salvans populum suum à peccatis, Matt. 1. v. 21. Domus David est typus Ecclesiæ. Sicut enim Messias Davidi peculiariter promissus, & ex ejus semine in tempore natus est: Ita nemini conferuntur beneficia Messias, nisi qui in domo David, id est, in Ecclesia versatur, ibi cornu illud erectum est. Si igitur virtutem & salutem, protectionem & benedictionem ab eo impetrare desideras, ad domum Davidis te confer, ut sis membrum Ecclesiæ, extra quam non est salus. Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur, Marc. 16. v. 16.

3. *Fontis amplitudo*, qui trina se scaturigine exonerat:

Prima est *divina veritas*, v. 70. 71. Promiserat Deus semen benedictum contrituum caput serpentis, Genes. 3. vers. 15. quam promissionem repetiit à seculo per os Prophetarum, & multis modis B. Patribus confirmavit. Quia igitur verax est, imò ipsa veritas, idè voluit hanc promissionem benignissimè implere, & per Messiam ex manu spiritualium nostrorum hostium nos potentissimè liberare. Cœlum & terra transibunt, sed verbum Domini manet in æternum, Luc. 21. v. 33.

Gaudete pii, præstabit Dominus quod promisit. Timete verò impij, infliget pœnas, quas prædixit, in utroque verax est, tum in pollicendo, tum in comminando, nec ul-

lum unquam verbum in terram cecidit, quod locutus est, 1. Reg. 8. v. 56.

Secunda, *divina bonitas*, ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris, inquit porrò Zacharias. Nihil meriti erant Judæi vel Patres eorum nisi iram & supplicium. Solius igitur misericordiæ fuit, quod eos in peculium suum adoptavit, & Messiam ex illorum semine nasci voluit. Ergò misericordia Dei fons est, ex quo spiritualis liberatio ad nos descendit. Vidit Deus nostram miseriam, vidit nos jacere oppressos aeterno malo, vidit neminem angelorum vel hominum posse nobis auxiliari, indetandum est misericordia cor ejus, & sine ullo nostro merito talem invenit redemptionem, quæ neque justitia, neque misericordia ejus violata est, Ebr. 9. vers. 12. Hinc cum Jeremia exclamare possumus: Misericordiæ Domini, quod non consumpti sumus, quia non defecerunt miserationes ejus, Thr. 3. v. 22.

Tertia, *divina fidelitas*, quàm confirmat

1. *Testamentum*, quod cum Abrahamo erexit, Genes. 17. vers. 4. quomodo hujus fœderis sui posset oblivisci, cum de eo scriptum sit, memor est in æternum testamenti sui, Ps. 111. v. 9.

2. *Juramentum*. Suffecisset nuda promissio, sed ex abundantia sacramentum addidit, Gen. 22. v. 16. 17. 18. Cordatus homo servat, quod juratâ fide promisit; quanto magis Deus, qui ipsa veritas est, & non mutatur, Mal. 3. v. 6.

Nobiscum quoque pactum inivit Deus in baptismo, & nos cum illo: hinc baptismus à Petro stipulatio bonæ conscientiæ vocatur, 1. Pet. 3. v. 21. ut recordemur stipulationis reciproæ, & bonam conscientiam retineamus,

mus, in quibus illud fœdus consistit. Nec tantum inquit, sed insuper iurejurando voluntatem suam benevolam confirmavit, Ezech. 33. vers. 11. Johan. 16. vers. 23. quis igitur ambigeret? Ebr. 6. v. 17. 18.

4. *Finis vestitudo*, qui consistit in hoc, ut sine timore de manu inimicorum liberati, serviamus Deo in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitæ nostræ. Hoc sine Christus nos redemit, ut essemus *λαός περιούσιος*, zelotes bonorum operum, Tit. 2. v. 14. & membra nostra exhiberemus Deo arma iustitiæ, Rom. 6. v. 13. Hoc fieri debet

1. *Lætanter*, absque timore servili, spiritu hilari, & spontaneo. Nam timor non est in amore, 1. Johan. 4. vers. 18. & quia nos servi non amplius sumus, sed amici, Johan. 15. vers. 15. servilis timor meritò à nobis exulare debet, spontanea Deo obedientia probatur, Psalm. 110. vers. 3. Psalm. 51. vers. 14.

2. *Amanter*, ita ut modum observemus, quo ipse sibi serviri vult, nimirum in sanctitate & iustitia. Per sanctitatem cultus divinus & virtutes primæ tabulæ, per iustitiam autem charitas erga proximum, & virtutes secundæ tabulæ intelliguntur. Ut enim ergà Deum sanctos, sic erga proximum nos iustos esse oportet, ut faciamus aliis, quod nobis fieri volumus, Matth. 7. vers. 12.

3. *Constanter*, *πᾶσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν*, omnibus diebus vitæ nostræ, ut inquit Zacharias, tempore prospero & adverso. Quid enim juvat manum aratro admovere, & postea retrospicere? Luc. 9. v. 62. Perseverantia opus est, sine qua nemo salvus erit, Matth. 10. v. 22.

Tantum de doxologia. Sequitur

II. *Prophetia*, de officio Johannis Baptista, cujus describitur hic

I. *Designatio*. Et tu puer, inquit Zacharias, Propheta altissimi vocaberis. Propheta aliàs sunt in Scripturis, qui futura annunciant, & partem etiam muneris politici sustinent, ut Moyses, Samuel, &c. in genere tamen omnes qui Scripturam purè explicant, & mysteria fidei utiliter proponunt, hoc titulo insigniuntur, Act. 13. v. 1. 1. Cor. 13. v. 2. Ephel. 4. v. 11. Priori modo Johannes non fuit Propheta, quod expressè fatetur, Joh. 1. vers. 21. Posteriori verò modo fuit Propheta, & plus quàm Propheta, Matth. 11. vers. 9. (1) quia exaltatione sua Christum prænuñciavit adhuc in utero conclusus. (2) quia habitus fuit ab omnibus Propheta, Matth. 21. vers. 26. (3) quia fuit interpres V. T. & ejus vaticinia ac typos exposuit, dicens: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, Joh. 1. v. 29.

En Vos mei, Zacharias gloriatur in isto titulo, quod filius ejus Propheta altissimi futurus erat. Quinam erant Propheta? abjecti & despecti coram mundo. Hoc probat Eliæ exilium, Elaiæ contemptus, & martyrium, Jeremiæ præcipitium, Michæ colaphus, Ezechielis ludibrium, 1. Reg. 19. vers. 3. Esa. 57. vers. 4. Jerem. 11. vers. 19. 38. vers. 6. 1. Reg. 22. vers. 24. Ezech. 33. v. 31. nihilominus exultat hic Zacharias, ob id cum primis, quod filiolus regens natus ad officium propheticum à Deo segregatus erat. Hodie pauci inveniuntur, qui ita affecti sunt. Valet jam *πολυθῦλον* illud:

Dat Galenus opes, dat Justinianus honores,

Pontificat Moses cum sacco per civitatem.

Nemo est ex ditioribus, qui filium aliquem Deo ad officium Propheticum consecret, sed pauperitate & contumelia deterrentur

rentur omnes, hinc heroum filia noxæ, pauperes verò gubernant mundum tam in choro, quam in foro, 1. Cor. 1. v. 26. 27.

II. *Operatio*, quæ duplex, Erit enim

1. *Præcursor*, qui viam Domino parare debet. Hoc ipsum præstitit Iohannes, juxta vaticinia, Mal. 3. v. 1. Esa. 40. v. 3. Primò pœnitentiæ prædicatione. Secundò, baptisimi inchoatione. Tertiò, Christi demonstratione.

Si Christus adhuc hodie in corda nostra ingredi debet, oportet ei viam parari per concionem pœnitentiæ. Non ingreditur Christus per gratiam, nisi Iohannes viam ipsi parat per pœnitentiam. Proinde si fideles Iohannis Baptista successores conciones pœnitentiæ acuunt, statuamus per illas viam Christo parari, qui libenter in corde humiliato & contrito habitare solet, Esa. 66. v. 2. & corpus peccatis subditum non introibit Sap. 1. v. 4.

2. *Præceptor*, qui scientiam salutis dabit plebi ejus, ut porrò inquit Zacharias. Hoc effectum dedit Iohannes, quando per verbum Evangelii homines ad verum Dei salutem h. e. ad Christum deduxit, & veram salutis viam ipsis commonstravit. Illa scientia salutis consistit

1. *In peccatorum remissione*. Consentit Paulus Rom. 4. vers. 6. 7. 8. Hoc contra Pontificios probè notandum est, qui salutem nostram consistere docent in iustitia propria inhaerente, vel actuali. Sed illa profectò imperfecta est, & contaminata, tanquam pannus menstruata, Esa. 64. vers. 6. adeoque coram Dei iudicio consistere non potest, Psalm. 143. vers. 3. Manet ergò conclusum Pauli Ephel. 2. vers. 8. gratiâ salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis

glorietur. Si autem ex gratia, jam nõ ex operibus, aliàs gratia nõ esset gratia, Rom. 11. v. 6.

2. *In meriti Christi applicatione*. Id quod Zacharias innuit, quando viscera misericordiæ divinæ deprædicat, in quibus visitavit nos oriens ex alto. Hic oriens ex alto Christus est, sol justitiæ, Malach. 4. v. 2. nos sedebamus in tenebris & regione mortis, Esa. 9. vers. 1. amiseramus lucem divinæ cognitionis & justitiæ, conclusi in carcere peccati, & mortis tenebris adjudicati: Sed viscera misericordiæ divinæ super nos commota sunt, noluit nos Deus æterno exitio relinqui, sed misit filium, qui tanquam oriens ex alto nos visitavit, & spiritualem non minus quàm æternam lucem nobis attulit, Johan. 1. vers. 9. 8. vers. 12. quisquis igitur credit in filium non peribit, sed vitam æternam habebit, Joh. 3. v. 16.

3. *In via pacis ambulatione*. Via justitiæ est via pacis. Nulla enim major pax conscientiæ, quàm cum per fidem in Christum Deo reconciliati sumus, & conscientiam habemus pacatam, quæ non reprehendit nos, 1. Iohan. 3. vers. 21. hoc iuge convivium est, Proverb. 15. vers. 15. In hac via pacis non curremus absque offensa, pedes sæpe labascunt, & titubant, requiritur ergò ut Deus nos ditigat, ne lapsu aliquo præoccupemur, Galath. 6. vers. 1. & si fortè cadimus, quod iustis etiam contingit, Prov. 24. vers. 16. protinus tamen resurgemus, juxta promissionem, Psalm. 37. vers. 24. tunc aliquando sedebimus in pulchritudine pacis & in tabernaculis fiduciæ, & in requie securitatis, Esa. 32. v. 18.

De Tertio.

R Estat pars III. nimirum *consequens e-*
ventus, ubi describitur

1. *Modus*

I. *Modus educationis.* Ponitur enim hęc
 1. *Ætatis augmentum*, quod creverit
 indies, & staturam tandem virilem assecutus
 sit. Hoc Dei opus est. Primus homo in
 statura perfecta conditus est, sed hodie na-
 scimur infantes, & cum tempore crescimus,
 donec robur & staturam attingimus, quę
 viros decet.

Agnoscite Vos mei, hoc ætatis nostrę
 augmentum, & pro eo Deo grates agite, ut
 Hiob cap. 10. vers. 9. seqq. & David Ps. 139.
 vers. 14.

2. *Spiritus incrementum.* Non solum
 crevit corpore, sed etiam spiritu, cuius do-
 na habuit eximia, quę cum annis discretio-
 nis se magis & magis exercuerunt. Hoc
 hodie promovetur per disciplinam schola-
 sticam & æconomicam, ad exemplum Sa-
 lomonis, quem misit Pater ejus David in
 manu Nathanis, 2. Sam. 12. v. 25. confer
 Prov. 22. v. 15.

II. *Locus commorationis.* Nam in de-
 ferto fuit, ut inquit Evangelista. Hoc ar-
 ripiunt Pontificii, & Johannem primum A-
 nachoretam fuisse contendunt, ut vitam
 monasticam aliquo argumento fulciant,
 quę in tota Scriptura nullum aliàs funda-
 mentum habet. Sed perperum. Johan-
 nes habuit peculiarem eam ad rem vocatio-
 nem, Prophetarum oraculis præsertim, Esa.
 40. v. 3. & ipsius Dei mandato confirma-
 tam. Sed Monachi in Papatu omni Dei
 mandato, verbo & vocatione destituuntur.
 Siquidem nullibi eis præceptum est, ut ho-
 minum relicta conversatione in eremum se-
 cedant, eo cum primis animo, ut monasti-
 cę vitę suę Dei gratiam & delictorum ve-

niam consequantur. Ita alligatur Christi
 gratia, & remissio peccatorum ad loca de-
 ferta & penetrabilia, quod Christus de falsis
 Doctoribus prædixit, Matth. 24. vers.
 23. 26.

III. *Tempus emigrationis*, *hos usque*
avadei eos avd, donec veniret tempus, quo
 ostendendus erat apud Israel. Licet enim
 divinitus ad ministerium segregatus, & ante
 suam nativitatem voce Prophetarum & An-
 gelorum declaratus esset Doctor populi
 hebręi, tamen ad docendum prodire voluit,
 donec ipse Deus aliquo singulari indicio
 tempus designaret, quo faciendum esset
 prædicationis initium.

Discant igitur Ecclesiarum ministri, ne
 sine divina vocatione in tam arduum & am-
 plum munus sese ingerant, nemo quippe su-
 mere sibi debet hunc honorem, sed qui vo-
 catus est, ut & Aaron, Ebr. 5. v. 4.

Necessaria est hęc admonitio, ut certi
 sint ministri de vocatione suę, ac nōrint, se
 non aliunde irrupisse in ovile Dei, sed me-
 diante legitimā vocatione intrasse per ve-
 rum ostium, ut & auxilium Sp. S. eō certius
 sibi polliceri, & tentationum tempore fir-
 mius consistere possint, suā hęc ordinariā
 vocatione freti & fisci, quę etsi non est im-
 mediata ut Iohannis Baptistę fuit, divina
 tamen est, si fiat Ecclesię consensu, & au-
 thoritate Presbyteri. Tales etiam a Spiri-
 tu Sancto constituti dicuntur, Actor. 20.
 vers. 28. sufficiant hęc. Faxit Deus T. O.
 M. ut quod audivimus, bono corde con-
 servemus, & fructum afferamus in
 patientia per Jesum Christum,
 Amen.

In Die Petri & Pauli.

Evangelium Matth. 16. v. 13. 19.

Faciebat olim Moses ex Dei mandato duos Cherubinos, & collocabat eos super arcam propitiatorii, qui alis obumbrarent, & vultibus etiam conversis intuerentur illam, Exod. 25. vers. 18. 19. seqq.

In N. T. hanc figuram adimpletam videmus. Christus est verum illud *ἰλασθῆριον*, Rom. 3. v. 25. per Cherubinos intelligo Petrum & Paulum, quorum hodie memoriam Ecclesia celebrat. Sicut enim Cherubini legis antiquæ ex auro purissimo conflati erant, & arcam propitiatorii non tantum obumbrabant, sed etiam intuebantur: Ita duo hi Apostoli alas doctrinæ suæ, quæ præstat auro, Ps. 119. v. 72. per totum mundum quasi extenderunt, & oculos in Christum unice convertentes Judæos & gentes per concionem Evangelii ad Christum perduxerunt. Petrus dixit: Non est in alio quoquam salus, &c. Act. 4. v. 12. Paulus 1. Cor. 2. v. 2. non judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. Christus unicus scopus est, quem in concionibus & actionibus suis uterque intendit. Quod autem memoriam eorum conjunxit pia antiquitas, ideò factum est, quia uno in loco, unâ die, sub uno persecutore, Nerone scilicet, martyrio coronati perhibentur.

Petrus nomen suum à Christo accepit, Joh. 1. v. 42. aliàs Simon dictus fuit, quod auditorem significat. Patria ejus, fuit Bethsaida, Joh. 1. v. 44. Pater Jonas sive Joannas, Matth. 16. vers. 17. Joh. 21. v. 16. Fra-

ter Andreas, Matth. 4. vers. 18. Professio piscatura, à qua ad piscaturam hominum vocatus est, Matth. 4. v. 18. 19. Luc. 5. v. 10. Christus ipsum libenter secum habuit, quod è negotiis gravioribus liquet. Confer Matth. 14. v. 29. 17. v. 1. seqq. Luc. 8. v. 51. Matth. 26. v. 57. hinc primas inter Apostolos non immeritò obtinet. Post resurrectionem suam Christus ipsi in specie apparuit, Luc. 24. v. 34. & oves suas pascendas trinâ vice ob trinam præcedentem abnegationem commendavit, Joh. 21. v. 15. seqq. Quantâ fide & industriâ officium sibi demandatum administraverit, testantur Acta Apostolica à cap. 2. ad 16. Itemque prior ad fideles in Ponto, Gallatia, Cappadocia, Asia & Bithynia, Epistola. Tandem martyrio coronatus, & capite quod petiit, deorsum verso crucifixus est, ne Domino suo Jesu æqualis videretur, ut Hieronymus testatur.

Paulum quod attinet, Saulus is antea dictus est, Act. 7. v. 58. sed post conversionem Paulum se nominavit, quia minimus erat Apostolorum, ut ipse dicit 1. Cor. 15. v. 9. ad reprimendam superbiam, & tollendam Dei gratiam, ut Augustinus loquitur. Patria fuit Tharsensis, Act. 22. v. 3. Familia Judæus è tribu Benjamin, Act. 22. vers. 3. Phil. 3. v. 5. professione Phariseus, Act. 26. v. 5. Literis operam dedit in Academia Patria, itemque Hierosolymis ad pedes Gamalielis, Act. 22. v. 3. Legit etiam Græcos Poëtas, ut patet ex allegatione Arati, Act. 17. v. 28. Menandri, 1. Cor. 15. v. 33. Epimenidis,

Bbb

Tit.

Tit. 1. v. 12. in juventute addidit etiam artem scenofactoriam, Act. 18. v. 3. quam horis succisivis in Apostolatu etiam postea exercuit, Act. 20. v. 34. 2. Theff. 3. v. 8. Fuit prius magnus persecutor Christiani nominis, sed ex gratia Dei mirabiliter conversus est, Act. 9. v. 1. seqq. & prædicavit Evangelium passim ab Hierusalem per Circuitum usque ad Illyricum, Rom. 15. v. 19. tandem jussu Neronis tyranni ob invictam fidei constantiam securi percussus & capite multatus est, ut historiæ Ecclesiasticæ testantur.

Nos prælectam pericopen ad manus sumemus, quæ tribus partibus absolvitur, ut sunt

- I. Discipulorum examinatio.
- II. Examinatorum responsio.
- III. Responsionis approbatio.

J. J.

EXEGESIS.

Christum nosse consummata justitia est, Sap. 15. v. 3. & omnem superat scientiam, Eph. 3. v. 19. Hæc notitia fidem accendit. Christus enim est Dominus, qui fidem confirmare & augere potest, Marc. 9. v. 24. Luc. 17. v. 5. Hæc notitia spem fovet, quod si enim Christus pro nobis est mortuus, cum adhuc peccatores essemus, multo magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum, Rom. 5. v. 8. 9. Hæc notitia vitam æternam parit, Joh. 17. v. 3.

Hinc adeo sollicitus est Christus, ut veram sui notitiam in Collegio Apostolorum suorum plantet & conservet, quod pertinet examen, quod in præsentis pericope instituit, ubi tria potissimum consideranda nobis occurrunt:

1. *Temporis notatio.* Ut enim series historiæ docet, paulò ante passionem factum est, cum jam opus redemptionis aggredi vellet, & discessum ex hoc mundo mediteretur. Inde pulchram Ecclesiæ Doctores allegoriam necere solent. Sicut enim tum temporis variæ opiniones de persona Christi fuerunt in Ecclesia: Ita Diabolus circa finem mundi suos mores non emendabit, sed de persona Christi, de cæna, de justificatione hominis peccatoris coram Deo, & aliis articulis varia schismata excitabit, quibus si possibile esset, electi etiam in errores seducerentur, Matth. 24. v. 24. hinc clamat vox de cælis, Apoc. 12. v. 12. væ habitatoribus terræ & maris, quia descendit Diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.

Nostrum est sub hac opinionum varietate fidem & bonam conscientiam retinere, ne scandalizemur, & naufragium patiamur salutis, 1. Tim. 1. v. 19. colligamus autem firmiter, quod finis mundi propè sit, juxta vaticinium Christi, Luc. 18. v. 8.

2. *Loci specificatio.* Ubi Quæstio hæc à Christo proposita sit, nimirum in partibus Cæsareæ Philippi, quæ in Ituræ ad eam montis Libani partem sita est, ubi fluvii duo Jor & Dan commiscuntur & Jordanem constituunt. Olim Dan appellata est, Jud. 18. v. 12. sed postea Philippus Tetrarcha Ituræ & Trachonitidis in honorem Cæsaris illam amplificavit, & splendidis ædificiis exornavit, unde Cæsarea Philippi dicta est, ad differentiam Cæsareæ Palæstinæ, quæ in honorem Octavii Imperatoris ab Herode ad mare mediterraneum non procul à Joppe instaurata est. Distantia ejus ab Hierosolymis fuit 26. milliarium.

Apparet hinc, quantâ Christus sedulitate

tate

tate officium suum Propheticum administraverit, dum longinquum iter hic conficit, & ad gentes etiam commigrat, ut Evangelii sui prægustum ipsis suppeditet. Hortatur autem nos suo exemplo, ut partes officii nobis demandati fideliter exequamur, juxta illud Pauli Rom. 12. v. 7. 8.

*Tu supplex ora, tu prodege, tuque labora,
Officium peragat quilibet ordo suum.*

3. *Argumenti enarratio, quod duplex*

1. *Generale.* Quem dicunt homines, inquit, esse filium hominis? Per filium hominis seipsum intelligit, quia carnis & sanguinis particeps factus erat sicut pueri excepto peccato, Ebr. 2. v. 14. quærit autem non ex ignorantia, ipse enim sciebat, quid esset in homine, Joh. 2. v. 25. multò minus ex arrogantia, à qua erat alienissimus, Joh. 8. v. 50. Sed

Primò propter nostram informationem, ut cognoscamus, quis sit articulus doctrinæ Christianæ maximè omnium necessarius, videlicet articulus de Christo, unde divus Paulus omnem suam sapientiam & notitiam in Christi notitia unicè collocat, 1. Cor. 2. v. 2. & notis sunt versiculi:

Si Christum bene scis, satis est si cætera nescis,

Si Christum nescis, nihil est si cætera discis.

Non enim est in alio quoquam salus, nec aliud nomen datum hominibus, in quo possint salvari, præter nomen Jesu, Actor. 4. vers. 12.

Secundò propter exempli commendationem, ut nos etiam examen instituamus inter domesticos, & progressus ipsorum in doctrina Catechetica diligenter exploremus. Hoc est officium boni Patrifamiliaris, quo nomine Abraham commendatur, Gen. 18. v. 19. confer Psalm. 34. vers. 12. 78. v. 3. seqq.

mandatum divinum extat Deut. 6. vers. 6. seqq.

Videant igitur Pastores, Præceptores, parentes & omnes illi, qui aliis regendis & gubernandis præfecti sunt, ut examina ejusmodi frequenter instituunt, ut quilibet inde discat paratus esse ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea, quam concepit, spe & fidei. Pet. 3. v. 15. Qui segnis est & negligit hoc suum officium, subjicitur maledictioni, Jer. 48. v. 10.

2. *Speciale.* Nam pergunt Christus, postquam judicia vulgi de se perceperat, & Vos autem, inquit, quem me dicitis esse? Docet hæc quæstione, fidem implicitam, qua quis credit, quod Ecclesia credit, ad salutem non sufficere, sed cuilibet propriam fidei propriæ rationem esse reddendam, vide Hab. 2. vers. 4. Hinc ita describitur fides in Scripturis, quod sit *óνεσις*, Matth. 13. v. 19. & *ἐπιγνωσις ἀληθείας*, Col. 3. v. 10. Tit. 1. vers. 1. imò nec sola ^{hæc} *πίστις* sufficit, sed fiducia quoque requiritur, ut cum Apostolo quis dicere possit: scio cui credidi, 2. Tim. 1. v. 12. talis fides Dei opus est, Joh. 6. v. 29. & per verbum accenditur, Rom. 10. v. 17.

De Secundo.

Sicut Christus distinctim quærit: Ita distinctim respondent Apostoli, & recensent

I. *Vulgi opinionem, quæ quadruplex:*

1. *Quidam dicebant ipsum esse Johannem Baptistam, qui nuper decollatus erat obreprehensum à se incestum Herodis & Herodiadis, Matth. 14. vers. 10. Cum verò Christus Johannis prodromi sui vestigia legeret, & in concionibus præsertim legalibus iisdem serè formalibus uteretur, Matth. 4. vers. 17.*

v. 17. conceperunt hinc multi istam opinionem, Johannem resurrexisse à mortuis, in qua sententia fuit ipse Herodes, Luc. 9. v. 7.

2. *Quidam opinabantur ipsum esse Eliam*, quem Deus populo suo se missurum promiserat, antequam veniret dies Iehovæ magnus & terribilis, Mal. 4. v. 5. Quod vaticinium ipsi literaliter intelligebant de Elia Thesbita, in qua opinione etiam Siracides fuit c. 48. v. 10. sed perperam. Jamdum enim in Johanne Baptista, Christi prodromo adimpletum erat, Matth. 11. v. 14. Luc. 1. vers. 17.

3. *Quidam putabant ipsum esse Jeremiam*. Sicut enim Jeremias libero Spiritu invehebatur in peccata populi, præsertim verò Sacerdotum errores gravissimis concionibus taxabat, & propterea desolationem templi, urbis & regni Judaici ipsis denunciabat: Ita Christus pari zelo corruptelas Phariseorum & Sadduceorum & Scribarum refutabat, & ob præsertam gentis impenitentiam ultimum excidium ipsis minabatur, Matth. 23. v. 38.

4. *Quidam certi nihil desinebant*, sed in genere statuebant, esse ipsum quendam ex antiquis Prophetis, quemadmodum dicunt Luc. 7. v. 16. Ioh. 6. v. 14.

Apparet ex hac opinionum varietate nihil esse novi, quando adhuc discrepantes de Christi persona opiniones in Ecclesia inveniuntur, siquidem inter Christum & serpentem antiquum perpetuæ sunt inimicitia, Gen. 3. v. 15. oportet hæreses esse inter vos, ut qui probati sunt, manifesti fiant, inquit Paulus 1. Cor. 11. v. 19. hinc Christus dicitur lapis offensionis & petra offendiculi, cui contradicentes plurimi collisi sunt, & in hodiernum usque diem colliduntur, Esa. 8. vers. 14. propterea nemo scandalizetur

pter tot schismata, quibus Ecclesia hodie turbatur, sed Christo adhareat, qui via est ne collabamur, veritas, ne aberremus, vita ne moriamur, Ioh. 14. v. 6.

II. *Propriam confessionem*, quam Petrus reliquorum Apostolorum nomine edit tum ratione decoris, quia unum loqui conveniebat, ut vitaretur confusio; tum ratione ardoris, quo fervebat præ reliquis Petrus, & ad faciendum, & ad respondendum paratissimus, ut Cyrillus ait, tum etiam denique ratione honoris, quia senior erat, os quasi Apostolorum, & vertex sive coryphæus totius consortii, dicente Chrysothomo.

Nulla igitur hinc jurisdictio papalis vel monarchica potestas evinci potest quam Petrum in alios habuisse Pontificii autumant. Sed præter Scripturam. Ex prælocutione certe tale nil sequitur. Aaron dicitur Os Moïsi, Exod. 4. v. 16. sed propterea tamen papalis ipsi dominatio in Moïse non tribuitur, imò Principatum in Moïse, ministerium in Aaron hinc potius agnoscimus, sicut Magnates hujus seculi oratores suos habent, qui causas ipsorum coram Imperatore exponunt, nec tamen propterea dominium aliquod sibi acquirunt. In concilio Hierosolymitano Iacobus tulit definitivam sententiam, Act. 15. v. 13. num propterea Pontifex erit? Petrus ipse talem dominatum sibi nunquam arrogavit, sed ablegari se passus est, à reliquis Apostolis in Samariam, Act. 8. v. 14. & expressè *supra* *subtergo* appellat, 1. Pet. 5. v. 1.

Duo autem confessio illa Petri membra principaliora continet, quibus totum salutis negotium absolvitur, ut sunt

I. *Persona sublimis*. Nam filius Dei vivi nominatur, origine non adoptione, ut sancti dicuntur filii Dei, Rom. 8. v. 16. veritate non

non nuncupatione, quomodo impii nonnunquam dicuntur filii, exemplo divitis epulonis, Luc. 16. vers. 25. nativitate non creatione, sicut Angeli, Job. 38. vers. 7. ut Hilarius mentem Petri explicat. Est enim filius Dei proprius, Rom. 8. v. 32. quem ex substantia sua ab aeterno genuit Pater, Pf. 2. v. 7. unde ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, Ebr. 1. v. 3. & imago Dei inconspicui dicitur, Col. 1. v. 15. Consequitur hinc

1. *Quod Christus sit verus Deus etiam secundum humanam naturam*, non quidem proprietate essentiae & generatione aeternae, sed unione personali, quia humana natura in Christo propria hypostasi destituta, in persona ἁλῶν subsistit. Hinc Petrus dicit: Filius hominis est filius Dei vivi, & Archangelus Gabriel: Quod natum est ex te, filius altissimi vocabitur, Luc. 1. v. 35.

2. *Quod Filius Dei sit etiam filius Mariae, personaliter*, h. e. propter unionem personalem, quia hypostasis naturae divinae filii Dei non subsistit extra hanc humanitatem, sed est non tantum suae divinae, verum etiam huius humanae naturae hypostasis, unde Maria recte Θεῖονος appellatur, Luc. 1. vers. 35.

3. Consequitur etiam hinc *idiomatum communicatio*, ut quicquid carni evenit, ipsi filio Dei accedat, tam verè & realiter, quam verè carnis illius ὁλόγος particeps factus est. Sic dicitur in Scripturis: Dominus gloriae crucifixus est, 1. Cor. 2. v. 8. autor vitae interfectus est, Act. 3. v. 15. Deus proprio suo sanguine Ecclesiam sibi acquisivit, Act. 20. vers. 28.

4. *Communicatio majestatis*. Quod si enim filius hominis est filius Dei vivi, verè ac realiter omnis ipsi potestas in caelo & in

terra data est, Matth. 28. vers. 18. nihil omisso, Ebr. 2. v. 8.

Si filius hominis est filius Dei vivi, utique verè & realiter omnes in eo thesauri scientiae & sapientiae absconditi jacent, Col. 2. v. 3. ut omnia sciat, Joh. 21. v. 17. nec opus sit, ut quis testimonium ipsi perhibear, de homine, Joh. 2. v. 25.

Si filius hominis est filius Dei vivi, utique verè & realiter vitam habebit in seipso, sicut Pater habet vitam in seipso, idque quia filius hominis est, Joh. 5. v. 26. 27. verè habebit potestatem remittendi peccata in terris, Marc. 2. v. 10. & iudicium faciendi, quia filius hominis est, Joh. 5. v. 27. verè habebit nomen quod est supra omne nomen, Phil. 2. vers. 9.

Hæc & alia secundum D. N. de Christo dici & accipi non possunt, quæ non indiget honoribus sublimari, aut dignitatis profectibus augeri, sed immutabilis est & manet in æternum, Pf. 102. v. 27. 28. Mal. 3. v. 6. Jac. 1. v. 17.

II. *Officii dignitas*, quæ per nomen Christi exprimitur. Christus enim unctum significat. Quemadmodum enim Reges, Prophetæ & Sacerdotes in V. T. ungi & ita inaugurari solebant: Ita Christus unctus est non oleo externo, sed Spiritu S. præ confortibus sine mensura, Pf. 45. v. 8. Joh. 3. v. 34. Act. 10. v. 38.

1. *Tanquam Propheta exoptabilis*, qui voluntatem Patris cælestis nobis revelaret, Ioh. 1. v. 18.

2. *Tanquam Sacerdos venerabilis*, qui seipsum pro nobis in arca crucis offerret in hostiam Deo placentem, Eph. 5. v. 2. semperque pro nobis ad Patrem intercederet, Rom. 8. v. 34. Ebr. 9. v. 24.

3. *Tanquam Rex laudabilis*, qui nos

sceptro virtutis suæ verbo scil. & Sp.S. reget, Pf. 2. v. 6. & adversas omnes hostes nostros spirituales & corporales defenderet, Zach. 9. v. 9.

Præbet nobis hæc doctrina

1. *Egregiam consolationem*, quia participamus de hoc unguento, conf. Psal. 133. v. 2. Joh. 1. v. 16. Act. 11. v. 26. contemnat nos mundus, & rejiciat tanquam *περιφύματα & ἀδόξατα*, 1. Cor. 4. v. 13. sumus tamen uncti Dei, & compassi cum Christo, tandem etiam cū Christo regnabimus, 2. Tim. 2. v. 12.

2. *Exhortationem*. Unxit nos Christus in Prophetas, ut doceremus impios viam Domini, Pf. 51. v. 15. in Sacerdotes, qui offerrent Deo hostiam placentem vitulos laborum, Os. 14. v. 3. spiritum contritum & humiliatum, Pf. 51. v. 19. & gratiarum actiones, Pf. 69. v. 32. in Reges, qui dominarentur concupiscentiis carnis, & peccatum non sinerent regnare in mortali suo corpore, Rom. 6. v. 12. qui enim peccatum facit, peccati servus est, Joh. 8. v. 34. Faciamus igitur officium nostrum, ut quod hîc sumus spe, consequamur ibi re, nimirum regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini, Sap. 5. v. 17.

De Tertio.

Restat pars ultima de Christi approbatione, qua

1. *Petrum beatificat*. Beatus es, inquit, Simon Bar Ionæ. Simon vocaris, quod est auditor, & certè nomen & omen habes, siquidem verbum meum cum fructu audivisti, & exinde veram mei cognitionem addidicisti. Licet igitur humili stirpe sis prognatus, Patre Iona homine simplice & obscuro, tamen hæc confessio te nobilitat, & ad æternam salutem promovet.

Notate hoc Vos mei in vestram exhortationem, & Simones esse, hoc est, exemplo Petri verbum Dei libenter audire, fidem roborate, & confessionem vestram publicè edere non erubescite, si æternam quoque cum Petro beatitudinem consequi velitis. Este etiam filii Ionæ, & columbinam simplicitatem (Ionas enim columbam significat) imitamini, ut verbo Dei unice adhareatis, ultra sapere non audeatis, sed illud Davidicum frequenter ingeminitis:

Simplicitas rectumq. tuum me Christe gubernet,

Pf. 25. v. 21. nam parvulos Deus custodit, Psalm. 116. v. 6. sed superbos dissipat, Luc. 1. v. 51.

II. Confessionem prædicat

1. *Ratione autoris*, quem non carnem & sanguinem, sed Patrem suum cœlestem esse disertis verbis affirmat. Per carnem & sanguinem ratio carnalis vel humana intelligitur, quæ non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei, 1. Corinth. 2. vers. 14. sic Naamano absurda erat septena in Jordane ablutio, 2. Reg. 5. v. 11. Sadducæis mortuorum resurrectio, Matth. 22. v. 25. Nicodemus hominis regeneratio, Johan. 3. vers. 4. Capernaitis spiritualis Christi manducatio, Johan. 6. vers. 52. & adhuc hodie mundus per suam sapientiam Deum non potest cognoscere, 1. Cor. 1. v. 21.

Captivanda est hæc ratio nostra sub obsequium Christi, 2. Corinth. 10. v. 5. ut Pater cœlestis suam agnitionem in nobis accendere possit, quod non facit per raptus Enthusiasticos, sed beneficio verbi & Sacramentorum, Esa. 8. v. 20. Johan. 5. vers. 39. Actor. 10. vers. 17. in quibus mediis acquiescere debemus, utpote ad omne bonum opus instructis, 2. Tim. 3. v. 17.

2. *Ratio-*

2. *Ratione valoris*, quem indicat

1. *Ecclesia superstructio*. Nam tu es Petrus inquit Christus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, q. d. tu non temerè jam pridem à me nominatus es Petrus, Ioh. 1. v. 42. id est, rupes sive saxum, revera enim es tanquam petra seu rupes, quia per veram fidem mihi veræ petræ, Esa. 28. v. 16. 1. Cor. 10. v. 4. 1. Pet. 2. v. 6. unicè inniteris, id quod confessio tua, jam de me edita, innuit, quæ & ipsa instar turpis & saxi immutabiliter subsistet, in quo Ecclesiam meam ædificabo tanquam immoto fundamento, quod summam doctrinæ Christianæ complectitur, in cujus agnitione cardo perpetuæ beatitudinis versatur.

His verbis nequiter abusi sunt Pontificii ad eminentiam papalem astruendam. Nugantur enim Petrum Romanæ Ecclesiæ præfuisse annos 75. & vi horum verborum summum in universam Christi Ecclesiam primatum & dominatum accepisse, qui in omnes ejusdem successores Pontifices puta Romanos, in hunc usque diem derivatus sit. Sed horribilis & Antichristo digna est verborum Christi depravatio. Nam Reges gentium dominantur, inquit Christus ad suos Apostolos, cum de primatu contenderent, vos autem non sic, Luc. 22. v. 25. Si verò hic Petrum constituisset papam & cepit visibile Ecclesiæ suæ, poterat ipsos ad hanc constitutionem revocare, & dicere: Non opus est ut litigetis amplius de primatu. Nostis enim Petro hanc prærogativam à me concessam esse. Sed hoc non facit Christus, verum omnem ipsis primatum & Dominatum simpliciter denegat.

Verba igitur Christi attendenda sunt. Non dicit super hunc Petrum, sed super hanc petram, quæ petra Christus erat, super

quod fundamentum ipse etiam Petrus ædificatus est, ut explicat Hieronymus. Et Augustinus scribit: super hanc petram, quam tu Petre cognovisti, & jam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam, id est, super me ipsum filium Dei vivi, ædificabo Ecclesiam meam, ædificabo te super me, non me super te. Eodem modo exponit illa verba Chrysostomus, Ambrosius, Hilarius, Theophylactus. Nam aliud fundamentum & caput Ecclesiæ Scriptura non novit præter Christum, aliàs monstrum esset biceps, quod absurdum, 1. Cor. 3. v. 11. Col. 1. v. 18.

2. *Perpetua defensio*. Nam portæ inferorum non prævalebunt ei, subjicit Christus, & intelligit hoc nomine per metaphoram omnes omnium Diabolorum, tyrannorum & hæreticorum, machinas, quas irritas fore ait, si contra Ecclesiam dirigantur. Hoc Petrus nunquam præstare potuisset, quia erat homo labilis, & sapissimè graviter peccavit, Matth. 18. v. 1. Marc. 9. v. 34. Luc. 22. v. 24. Matth. 26. v. 51. 52. 70. seqq. 16. v. 22. Gal. 2. v. 14. Quomodo ergò fundamentum esse poterit, Ecclesiæ? Ergo ne Christus super Satanam ædificavit Ecclesiã suam? Absit!

Notate consolationem, Vos mei, Deus Ecclesiam suam non deseret, sed perpetuò contra portas inferorum tueri vult. Ergò cum Davide exultare possumus, dicendo ex Ps. 46. v. 1. seqq. Dominus nostrum refugium & virtus, &c.

III. *Claves commendat*. Per claves denotatur potestas. Quemadmodum enim Oeconomo claves committuntur, ut plenariã directionem totius domus sibi datam esse seiat: Ita Christus Petrum & reliquos Apostolos constituerat œconomos in domo sua, quæ est Ecclesia, 1. Timoth. 3. vers. 15. proinde duas ipsi claves committit, quarum altera ligans,

ligans, altera solvens est, illa clauditur cœlum, hæc verò panditur & aperitur. Est autem potestas illa non civilis & politica, sed Ecclesiastica, ut ligare idem sit, quod peccata retinere, solvere quod peccata dimittere, ut Ioh. 20. v. 23. explicatur, idque non autoritate propria, sed ministerialiter tantum ex mandato Dei, cuius est peccata remittere, Marc. 2. v. 7.

Iesuitæ hæc iterum pro Petri primatu dimittant. Sed frustra. Quod enim hæc Petro promittitur, id ipsum reliquis Apostolis, alibi ad unum omnibus exhibetur, Ioh. 20. v. 22. 23. imò omnibus Ecclesiæ Doctoribus in nomine Christi congregatis, Matt. 18. v. 18.

Interim habent hæc quod discant

1. *Pastores*, quia œconomi à Deo constituti sunt, ut iusta fidelitate officium hoc exequantur, & sine respectu personarum impenitentibus peccatorum detentionem annuncient, ut Samuel, 1. Sam. 28. v. 18. Nathan & Gad, 2. Sam. 12. v. 7. & 24. v. 13. Daniel, c. 5. v. 22. 23. Elias, 1. Reg. 21. v. 21. &c. in œconomo enim præter fidelitatem nihil magis requiritur, 1. Cor. 4. v. 2.

2. *Auditores*, ut discant hinc, quanti faciendæ sint pastorum suorum conciones legales, ne existiment esse fulgur ex pelvi, aut inane terculamentum, sed verbis Christi edocti firmiter statuunt, illas cum indubitato effectu sempiternæ damnationis esse conjunctas apud omnes eos, qui hujusmodi commonestrationibus obsecundare detrectant, non enim homo est, qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit, inquit Chryostomus. Qui ergo contemnit, non contemnit homines, sed Deum, 1. Thess. 4. v. 8.

Econtra quando minister Evangelii clavem solventem exercet, & penitentibus remissionem peccatorum annunciat, de veritate & efficacia nil quicquam ambigant. Quicquid enim Sacerdos agit in terris, à Deo ratum habetur in cœlis, inquit rursus Chryostomus. Siquidem legatione Christi fungitur, & Deus obsecratur per illum, ut ipsi reconciliemur, 2. Cor. 5. v. 20.

Sufficit! Deo sit laus & gloria
nunc & in secula seculorum, Amen.

In Die Visitationis Mariæ.

Evangelium Luc. 1. v. 39. 56.

ARca testamenti, cum trimestri tantum spatio in domo Obad-Edom divertisset, tantam ei felicitatem attulit, ut benedictionibus omnigenis exinde repletissima fuerit, 2. Sam. 6. v. 11.

Hodiè non arca tantum, sed Angelus & Dominus fœderis, Mal. 3. v. 1. in utero B. Mariæ virginis adhuc delitescens apud Zachariam Sacerdotem divertit, inibi que tres menses commoratur. Ecce quanta benedi-

ctione cumulat domum illam, infans extul-
tat in utero, Elisabetta ipsa Sp. S. instinctu de Christo vaticinatur, & agnoscit ipsum non tantum pro fructu ventris Mariæ, sed etiam dominum suum appellat. O beata domus, in qua præstantissimæ personæ conveniunt, quales Sol nunquam vidit. Maria gerit in utero filium Dei, Elisabetta Iohannem Baptistam, Sacerdos Zacharias mutus astat plenus interim æquè ac Maria & Elifa-

Elisabeth Spiritus S. O beata conversatio!
quæ tribus fere mensibus duravit in amica
jucunditate, & jucunda unanimitate.

Videbimus ipsam historiam, quæ tria
membra complectitur:

I. *Mariæ itinerarium.*

II. *Amicabile colloquium.*

III. *Dulcissimum canticum.*

J. J.

EXEGESIS.

Institutum est præsens hoc festum anno
Christi 1441. in concilio Basiliensi, sub
Eugenio Pontifice, in honorem B. Mariæ
Virginis, quam invocandam statuit, ut sicut
olim pedibus suis montes conculcaverat: Ita
Turcam viribus suis conculcet, qui eo
tempore magno successu contra Christianos
bella gerebat. Felicem quidem res hæc
primò eventum habuit, dum anno sequente
Hunniades Heros præstantissimus aliquoties
Turcam vicit & Amurathem eò coëgit,
ut pacem peteret à Ladislao Ungarorum
Rege. Tandem verò pacem frangere jus-
sit Eugenius, & Ladislaum à perfidia ab-
solvit, quo factum est, ut Ladislaus bel-
lum innovans gravi clade occumberet An-
no 1443. & decennio post Constantinopoli-
s caperetur. Ita Deus punivit & perju-
rium & idololatriam.

Nos alio fine hoc festum celebramus:

1. *Tanquam festum gratiarum actionis,*
quo magnalia, quæ nobis in filio suo Pater
cælestis exhibuit, gratia mente agnoscimus
& deprædicamus.

2. *Tanquam festum informationis,* quo
exemplum pulcherrimum virtutum omni-
bus hominibus, inprimis verò sexui fœmi-
neo ad imitationem propositum intuemur.

3. *Tanquam festum consolationis,* quo
beneficia Mariæ exhibita nobis quoque ap-

plicamus, & fidem nostram sub cruce iis-
dem confirmamus, ut ipsa docebit *Evangelis*
circumstantiarum, quibus iter Mariæ à Lu-
ca describitur. Occurrit enim

1. *Tempus,* quando susceperit iter suum,
nimirum in diebus illis, ut inquit Evange-
lista, per quos intelliguntur dies conceptio-
nis, nuncium Mariæ ab Angelo allatum
proximè infecuti, quod verborum præ-
cedentium coherencia evidenter docet.
Quia enim Angelus hoc ipsi signum dede-
rat ut facilius crederet, quod Elisabetha co-
gnata non sterilis tantum, sed etiam effœta
itidem Dei benedictione gravida sit, itine-
re satis longinquo novendecim (alii plura
numerant) vel circiter miliarium fidei suæ
confirmationem acquirit, & hoc suo exem-
plo nos quoque hortatur, ut occasiones fi-
dei confirmandæ divinitus monstratas ne-
quaquam prætermittamus. Quemadmo-
dum enim lucerna nutritur oleo, & ignis
ligno: Ita fidei lux nutrienda est verbi pa-
tesacti meditatione & Sacramentorum ad-
ministracione, quæ omnia ad fidei nostræ
confirmacionem divinitus instituta sunt,
Rom. 4. v. 11. Rom. 10. v. 17.

2. *Locus.* Nam abiit in montana in ci-
vitatem Judæ. Fuit hæc civitas Hebron, ut
ex Jos. 15. v. 13. colligi potest, & sita est in
vicinia illius loci in quo olim habitarunt
S. Patriarchæ, Gen. 35. v. 27.

Præbet hæc circumstantia pulcherri-
mam meditationem. Sanctis Patribus in i-
sto loco repetita erat promissio de femine,
in quo benedicendæ erant omnes Gentes,
Gé. 26. v. 4. Jam in eodem loco conveniunt
Maria & Elisabeth, & testantur, promissio-
nem illam impletam esse. Ita Deus differt
quidem suam promissionem, sed quod differt
nō aufert. Proinde si morâ fecerit Dominus,

C c c

expe-

expecta illum, veniens veniet non tardabit; Hab. 2. v. 3. Interim cum Maria ad montana conscendamus, obliviscentes quæ retro sunt, & cœlestia appetentes. Hi facile obtinent petitiones cordis sui, Pl. 37. v. 4.

3. *Modus*, quomodo iter suum perfecerit, nimirum *μὴ ἐπιβῆναι*, cum festinatione. Solent aliæ mulieres initio conceptionis plurimas sentire molestias, sed Maria eo tempore magnâ alacritate conscendit montana, quia sine peccato conceperat, & portabat tale onus, à quo ipsa portabatur. Festinare eam faciebat Spiritus Sanctus, cujus ipsa erat templum. Spiritus Sancti autem gratia nescit tarda molimina, sed agit quos inhabitat, ut pietatis opera ferventer exequantur, Rom. 8. v. 14.

De virginibus Israeliticis conqueritur Deus Esa. 3. v. 16. quod pedibus suis composito gradu incederent. Nulla hinc pompa, nulla *φαιρασία*, Actor. 25. v. 23. pro comitibus habet angelos, pro ornatu charitatem, humilitatem, verecundiam ac industriam. Sequantur nostræ virgines hoc potius exemplum Mariæ, quam Dinæ, Genes. 34. v. 1. seqq.

4. *Scopus*, qui duplex

1. *Salutatio*. Nam cognatam Elisabetham salutasse dicitur, quod & nos imitari decet, juxta Matth. 10. v. 12.

2. *Ministratio*. Inde sub finem Evangelii dicitur, quod manserit cum Elisabetha cognata sua circiter tribus mensibus. Sine dubio hoc tempore grata ipsi præstitit servitia in rebus œconomicis, quia Zacharias mutus erat, & ipsa provectioris ætatis negotia domestica pro dignitate administrare non poterat. Postea verò, cum adveniret tempus partus Elisabethæ, & magna hominum multitudo ad ejus aedes confluxura es-

set, ex virginali pudore iterum reversa est in domum suam. Unde non solum humilitas Mariæ elucescit, sed summa etiam officiositas, quam omnes Christiani merito imitari debent, ut per caritatem alter alteri inserviat, juxta præceptum Pauli, Gal. 5. v. 13.

5. *Effectus*. Statim enim ad salutationem Mariæ infans in Elisabetha præ gaudio exultat. Hæc exultatio non fuit motus naturalis sed supernaturalis ab ipso Spir. S. profectus, ut ostendit oratio Elisabethæ, qua exultationem illam tanquam effectum salutationis Mariæ allegat.

Colligimus inde, Sp. S. etiam in infantibus accendere lucem fidei. Anabaptistæ & Calviniani ideò nolunt credere quod infantes fidem habeant, quia verum rationis usum non habent. Sed qualis usus rationis in Johanne B. in utero matris adhuc delitescente, qui præsentiam Salvatoris sui agnoscit, & præ gaudio exultat? proinde ratio non obstat, quò minus infantes credere possint. Imò quia ratione nondum uti possunt, ideò Spiritus Sanctus fidem in ipsis facilius accendere potest, quæ est rerum non apparentium, Ebr. 11. v. 1. & rationem non attendit, sed captivari jubet sub obsequium Christi, 2. Cor. 10. v. 1. siquidem ex ore infantium & lactentium Deus sibi laudem perficit, Psalm. 8. v. 3.

De Secundo.

A *Micabilis Colloquii*, tres sunt partes:
1. *Colloquentium autoritas*, nimirum conveniunt hinc duæ eximie & præstantissimæ sceminae, Maria & Elisabetha, quarum illa filium Dei, hæc præcursores ejus Johannem Baptistam in utero gestabat, contra naturam ordinem, siquidem illa virgo adhuc erat illibata, hæc verò sterilis & effœta nihil
ha etc.

hactenus Zachariæ pepererat, sed coram mundo lampas erat contempta, Job. 12. v. 5.

Eodem modo Ecclesia est grex electus coram Deo, sed grex despectus coram mundo. Interim fatius est à mundo despici, quam à Deo rejici. Quod si enim peccaverit vir in virum, judicabunt Dii, sed in Dominum si vir peccaverit, quis orabit pro eo? inquit Eli, 1. Sam. 2. v. 25.

II. *Directoris sublimitas*, qui est Spiritus S. cujus instinctu hæ personæ conveniunt, & loquuntur, quicquid loquuntur, v. 14. 47.

Apparet hinc quod mulieres etiam sint cohæredes gratiæ vitæ 1. Petr. 3. v. 7. & templa Spiritus Sancti, 1. Cor. 3. v. 16. Ergò quisquis es, sive mas sive fœmina, Deum time, & in domo Zachariæ, id est, Ecclesia libenter te siste, & Deum habebis tibi propitium, non enim est apud eum respectus personarum, Act. 10. v. 34.

III. *Materia gravitas*, quæ duplex:

I. *Encomium*. II. *Testimonium*.

Encomium quod attinet, Mariæ illud tribuit, & prædicat illam

1. *Benedictam*, quia præ omnibus mulieribus hæc dignitas sibi obtigit, quod mater Messiæ facta est, & benedictum illud semen Patriarchis promissum concepit & peperit.

2. *Beatam*, quia credidit verbis angeli. Unde satis evidenter elucescit, quod Maria licet præ omnibus mulieribus sit honorata, non tamen aliter nisi per fidem salvata sit. Nec enim præter Christum aliud nomen datum est hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, Act. 4. v. 12.

Testimonium ad Christum spectat, quo stabilitur.

1. *Vera ipsius humanitas*. Vocatur enim fructus ventris Mariæ, ex Ps. 132. v. 11.

2. *Vera ipsius divinitas*, quia mater ipsius vocatur mater Domini ex Jer. 23. v. 5.

3. *Personæ unitas*, quia fructum ventris Mariæ Elisabetha vocat Dominum suum, Ergò non est alius Dei, alius Mariæ filius, sed idem qui est Mariæ filius in unitate personæ, est etiam Dei filius. Desumptum hoc est ex Jerem. 31. v. 22.

4. *Fidei dignitas*, quod illa sit unicum consequendæ salutis medium, quo beneficia per Christum parata apprehendimus, quia Maria per fidem beata prædicatur. Desumptum hoc ex Gen. 15. vers. 6. Unde concludit Apostolus Gal. 3. v. 9. qui ergò sunt ex fide, benedicuntur cum fideli Abrahamo.

5. *Fidei proprietates*, quod sit manus Christum Salvatorem sibi in individuo applicans, ut fecit Elisabetha dicendo Christum suum Dominum.

En hæc & alia fidei mysteria ventilantur in Synodo, quam Spiritus Sanctus sub Exordio N. T. coegit. Nostrium erit ex verbo Dei colloquia instituere, & diligenter cavere, ne sermo corruptus ex ore nostro egrediatur, si Spiritus Sancti assistentiam conservare velimus, quia ejusmodi verbis otiosis & scurrilibus tristitiâ afficitur, imò planè exturbatur, Eph. 4. v. 29. 30.

De Tertio.

Cantici Mariæ impulsivæ sunt

I. *Animi gratitudo*. Quia enim per Elisabethæ Concionem in fide sua plurimum confirmata erat, incalcescit anima, exultat Spiritus, imò omnia viscera quasi ebulliunt præ gaudio, ut se non possit continere, sed dulcissimo cantico magnalia Dei prædicat, adeoque gratitudinem suam declarat.

1. *Externe*, dum os aperit, vocem attollit,

Ccc 2

lio-

linguam mover, & laudibus Dei decantandis valdè occupata est. Ita prævit nobis suo exemplo. Non patiamur eam solam canere, sed nostras quoque voces, aliter ac multi multa que solent, jungamus ad præscriptum Pauli, Eph. 5. v. 19.

2. *Internè*, dum animam & spiritum, id est, omnes interiores sensus & affectus ad laudem Dei celebrandam excitat. Ita non simus hypocritæ, canentes ore, & peregrinantes corde, ipsa anima, ipse spiritus, & quicquid intra nos est, magnificet Dominum, exemplo Davidis, Ps. 193. v. 1. talis decora & jucunda est laudatio, Ps. 147. v. 1.

3. *Supernè*. Audiverat ab Elisabetha, celebrari suam fidem, beata quæ credidisti; suam humilitatem, unde mihi hoc quod mater Domini mei ad me venit? suam dignitatem, benedicta tu inter mulieres. Sed illa nihil ex his donis omnibus sibi arrogat, sed Deum propter illa glorificat: Ita nos quoque ob dona Dei non superbire, sed propter illa Deum glorificare debemus. Quid habes homo, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti? 1. Cor. 4. v. 7.

Hoc fieri debet ad Exemplum Mariæ

Primò *magnificando*. Magnificat anima mea Dominum. In græco est μεγαλύνειν, quod non absolute intelligendum est, quasi Deus, qui in se & per se maximus est, à nobis adhuc major fieri possit, sed sumitur manifestativè, ut sit idem, quod Dei magnitudinem & gloriam admirari, annunciare, de prædicare. Hoc modo Deum magnificare debemus non solum in rebus secundis, sed etiam in rebus adversis, ut Iob. c. 1. vers. 21. Asaph, Psalm. 43. vers. 26. Paulus, Phil. 3. vers. 7. 8.

Secundò *exultando*. Exultat spiritus meus in Deo meo. Noli gaudere cum mundo in divitiis, deliciis, &c. sed in Deo, & sequetur gaudium æternū cum angelis & archangelis, de quo Psaltes Regius, Pl. 16. v. 11.

II. *Beneficiorum multitudo*, quæ sunt

I. *Personalia*. II. *Universalia*.

Personalia tria sunt:

1. *Beneficium gratuite exaltationis*. Ait enim, Deum respexisse humilitatem ancillæ suæ. Confert Dei majestatem & suam vilitatem, ipse Dominus est, ego abjecta ancilla. Fatetur igitur se non propter merita sua, sed ex mera gratia electam, ut esset mater Domini Salvatoris. Proinde inepti sunt Pontificii qui ex his verbis meritum operum extruere volunt, quasi Maria per humilitatem suam tantam Dei gratiam promerisset, cum tamen illa non loquatur de *κατανοήσεως*, sed de *ταπεινώσει*, non de ipsa virtute humilitatis, sed de statu suo misero & abjecto.

En vos mei, Deus in alto quidem habitat, sed alta plerunque despicit, & humilia respicit, Pl. 113. v. 5. seqq. si velit respicere supra se, neminem videt, quia ipse est summus, Pl. 83. v. 19. si juxta se sit idem neminem videt quia nemo illi æqualis, Pl. 35. v. 10. 89. v. 7. Ergò respicit infra se ad humilem spiritum, Esa. 66. v. 2. Proinde cum Maria à consideratione nostræ miseriæ laudem Dei semper auspicari debemus, dicentes cum David non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, Pl. 115. v. 1.

2. *Beneficium perpetuæ prædicationis*. Ecce enim beatam me prædicabunt ex hoc omnes generationes, inquit porrò virgo Maria, quia nimirum concepisti in utero virginali eum, in quo omnes gentes benedicendæ

cedæ sunt, Gen. 22. v. 18. Non dicit adorabunt me, quod soli Deo competit, Matt. 4. v. 10. sed beatam prædicabunt. Hunc honorem ipsi debemus, quia ex omnibus mulieribus sola delecta est, ut Messia mater esset. Pontificii non manent in hisce terminis, sed ex prædicatione illa adorationem conficiunt, non sine grandi idololatria. Hinc Epiphanius, qui vixit anno Christi 350. sit in honore Maria. Pater, Filius & Sp. S. adoretur, Mariam nemo adoret, soli Deo hoc competit, qui gloriam suam alteri non dabit, El. 42. v. 8.

3. *Beneficium mirifica operationis*, de quo canit v. 49. & respicit iterum his verbis ad magnum illud opus, quod Angelus Gabriel ipsi annuciaverat, cujus veritatem jam satis perspiciebat, quia sine læsione virginitatis conceperat, & ipsum Dei filium jam sub corde gestabat. Propterea celebrat Dei potestatem, quia non erat opus naturæ, sed Divinæ omnipotentia *ἐνέργημα*. Celebrat etiam Dei sanctitatem, quia ab Angelo audiverat Luc. 1. vers. 35. sanctum quod ex te nascetur, filius Dei vocabitur.

Videmus inde, quod Deus *μεγαλεῖα* sua plerumq; soleat expedire per contempta organa, ut laus penes ipsum sola recumbat. Nos nihil facimus, nihil possumus, sed Dei gratiæ sumus, quicquid sumus, 1. Cor. 15. v. 10. ejus enim virtus in infirmitate perficitur, 2. Cor. 12. v. 9.

Univetsalia beneficia itidem tria commemorat, ut sunt

1. *Divina clementia*, vers. 50. Hanc ideo celebrat, quia illa vel maximè in incarnatione filii eluxit, Rom. 5. v. 8. describitur autem

1. *Secundum longitudinem*, quod dicitur *οἰς γενεαῖς γενεαῖν*, id est, in seculum. Inde coronæ comparatur, Ps. 5. v. 13. & sicut Co-

rona nec initium habet nec finem, ita misericordia Dei non includitur terminis hujus vitæ, sed durat in seculum, 2. Paral. 5. v. 13. confer Sir. 2. v. 23. Theren. 3. vers. 23.

2. *Secundum latitudinem*, quod super omnes se extendat, qui Deum timent. Nemo hic exclusus est. Misericordia Dei super omnia opera ejus, Ps. 145. v. 9. in primis tamen respicit timentes se, & misericordiam suam ipsis præstat. Superbi Pharisæi operum meritis turgentes, securi item Epicuræi, non timentes Dei judicium & in peccatis malitiosè pergentes, misericordia hujus non fiunt participes sed iram & indignationem experientur sempiternam, Rom. 2. v. 89.

11. *Immensa potentia*, v. 51. 52. quam declarat tripliciter:

1. *Superbos dissipando*. Tales sunt omnes illi, qui per sapientiam & scientiam suam Deum ipsum in verbis & operibus suis reformare sibi præsumunt, & licet vincantur, in opinione præconcepta tamen pertinaciter hærent, & diligunt gloriam hominum magis quam gloriam Dei, Iohan. 12. v. 43. sed quid facit Deus? Dissipat illos, inquit Maria, & sapientiam illorum confundit, sicut linguas architectorum turris Babylonica, Gen. 11. v. 5. seqq. dum sapientes se existimant, stulti fiunt, Rom. 1. v. 22. Testantur hoc exempla Olympii, Arii, Nestorii & aliorum, qui mente cordis sui veritatem Evangelicam oppugnarunt, sed miserè omnes interierunt. Ita semper contemptibiles reddidit Deus elatos, & tandem destruxit, Sir. 10. v. 16.

2. *Tyrannos deurbando*. Hoc Deo est longè, facilimum. Fecit sæpe, ut docet exemplum Pharaonis, Sennacherib, Nebucadnezaris, &c: Facit adhuc, ut testatur

experientia. Non confringit sedem, quia magistratus officium bonum & ab ipso Deo ordinatum est, Roman. 13. vers. 1. sed eos qui abutuntur potestate sibi concessâ, de sede deponit, & alios in ipsorum locum evehit, est enim Dominus, qui Reges removet, & Reges constituit, Dan. 2. v. 21. qui dominatur super regna hominum, & dat illa cui-cunque voluerit, Dan. 4. v. 22.

3. *Humiles exaltando.* Si quis humilitatem suam agnoscit, & in timore filiali se coram Deo humiliat, adeoque omnia bona, quæ habet & possidet Deo unice adserbit, hunc Deus exaltat suo tempore, ut docet exemplum Iosephi, Mosi, Davidis, Esther, Danielis, &c. Hoc est quod David etiam prædicat, Ps. 113. v. 8. 9.

Jacent igitur hostes nostri sua brachia. Nos Deum habemus à latere, qui brachium habet fortius, quo inimicos nostros dispergit, Ps. 89. v. 11.

III. *Spiritualis beneficentia, quâ*

1. *Famelicos saturat,* illos nimirum, qui Spiritu pauperes justitiam esuriunt & sitiunt Matth. 5. v. 3. 6. Hos saturat cælesti manna Evangelii & vivificæ consolationis, ut vitam habeant, & abundantius habeant. Ioh. 10. v. 11. qui verò divites sunt in oculis suis, & indigentiam suam non agnoscunt, illos Deus inanes dimittit, Apoc. 3. v. 17. nam qui non habet, & quod putat se habere, auferetur ab eo, Luc. 8. v. 18. in vacua vasa oleum gratiæ infunditur, 2. Reg. 4. v. 6.

2. *Lapsos sublevat.* Nam suscepit, inquit, Israel puerum suum, ut memor esset misericordiæ. Per Israellem intelligitur Ecclesia quæ tum temporis serè collapsa erat, propter corruptelas Phariseorum pauci ad-

modum erant, qui regni Christi modum rectè intelligebant, & hi maximam partem latebant in domo Zachariæ, unde apparet, Ecclesiam sæpe in angustias redigi, ut fiat grex pusillus, Luc. 12. vers. 32. sed non derelinquitur tamen à Domino. Ipse est, qui Ecclesiam collapsam semper restauravit, & Israellem puerum suum per Christum tum temporis suscepit, dum lapsuro manum quasi porrexit ad erigendum, ut græcum vocabulum ἀνίσταμαι, βάλωμαι hanc emphasim importat. Ipse etiam est, qui adhuc Ecclesiam suam contra omnes portas inferorum defendit, & defendet ad consummationem sæculi, Matth. 16. v. 18.

3. *Promissionem roborat.* Ita enim Maria concludit hymnum suum: Sicut locutus est ad Patres nostras, Abraham & semini ejus in secula. Respicit his verbis ad promissionem Abraham factam, & postea à omnibus Patriarchis repetitam, de benedicto semine. Hanc dicit impletam esse in missione Filii, & proinde veritatem DEI celebrat, quam in æternum servat, Psalm. 146. v. 6. Nec enim obliviscitur suarum promissionum, sed vegetam habet memoriam, servat, quod promisit, implet, quod prædixit, Eccl. 46. v. 29. Impossibile est ipsum mentiri, Ebr. 6. vers. 18.

Confide igitur promissionibus divinis, & noli abjicere animum, quando differuntur, veniens veniet, & non tardabit, Hab. 2. v. 3.

Veritas ejus tandem nos deducat
in vitam æternam,
Amen.

In Die

In Die S. Jacobi.

Evangelium Matth. 20. vers. 20. 23.

Celebrat hodie sancta mater Ecclesia memoriam sancti Jacobi, qui natus est Patre Zebedæo, matre verò Salome, quæ germana fuit Iosephi, Sponsi Mariæ Deiparæ. Fratrem habuit Johannem Evangelistam, & dictus est cognomento major, ad differentiam Jacobi minoris sive Alphæi, Matth. 10. v. 3. idque vel ratione ætatis, vel ratione staturæ, vel etiam ratione vocationis ad Apostolatam, quâ Jacobum alterum antecessit. Fuit prius piscator, sed postea ad Apostolatam & hominum piscaturam una cum Iohanne vocatus, Matt. 4. v. 21. 22. Luc. 5. v. 11. & ad illustriora miracula, secretioresque actiones, præ aliis adhibitus est. Confer Matth. 17. v. 1. Marc. 5. v. 37. Matth. 26. v. 37. Interim homo fuit, & non solum de regno Christi terreno sumum habuit somnium, unde hic primatum per matrem affectat: sed etiam, privatæ vindictæ cupiditate percitus, ultionem ingratorum Samaritanorum medicatur, Luc. 9. v. 54. seqq.

Post acceptum in die Pentecostes Spiritum sanctum in Iudæa præcipue & Samaria Evangelium docuisse perhibetur. Beda scribit, ipsum etiam in Hispaniam abiisse, sed, cum exilem laboris fructum ibi animadverteret, in Iudæam reversum esse, ubi tandem anno Christi 45. ab Herode Agrippa in gratiam Iudæorum gladio interfectus est, Act. 12. v. 2.

Quod Evangelium concernit, cujus explicationem veneranda antiquitas ipsius

Blasius in: Cobamberg part. 1. c. 28. §. 5. p. 594.

memoriæ consecravit, duabus illud partibus absolvitur, ut sunt:

- I. *Matris petitum.*
- II. *Christi responsum.*

J. J.

EXEGESIS.

Demosthenes, Atheniensium Orator, dixisse fertur, si quis duplex iter, quorum hoc ad mortem, illud ad imperium, aliosque mundanos honores, viatorem deduceret, mihi ostendens, alterutrius eligendi potestatem faceret, prius potius, quod ad mortem, quàm posterior, quod ad honores deduceret, ineundum eligerem. Ita non affecti sunt Iacobus & Iohannes, qui matrem subornant, ut *πρωταδεδειχθαι* sive summam in regno Christi præminentiam ipsis supplicando impetrare studeat.

Describitur enim

I. *Supplicantis persona*, quæ mater dicitur filiorum Zebedæi, quos secum Christo adduxit, Marcus expressè Iacobum & Iohannem addit, cap. 10. vers. 35. Sollicitudo hæc materna, quam erga filios declarat, est

1. *Laudabilis*, Hoc enim incumbit piis parentibus, ut de liberorum salute solliciti prospiciant ipsis

1. *In Spiritualibus*, Eph. 6. v. 4. Coloss. 3. v. 21. 2. Tim. 1. v. 5. 3. v. 15.

2. *Incorporalibus*, 1. Tim. 5. v. 8. 2. Cor. 12. vers. 14. Gen. 24. vers. 4. seqq. Hæc est optima procurandi liberos ratio, de qua quid

quid doceat etiam Siracides, vide cap. 30. v. 1. seqq.

2. *Detestabilis seu culpabilis.* Nam in scopo errat Salome, dum felicissimè liberis suis prospectum putat, si in regno Christi ad summos ipsos honores promovere possit. Tales parentes adhuc hodie multos invenies, qui de magna opum vi suis liberis maturè prospiciunt, quomodo autem boni fiant & pii, ne semel quidem cogitant, sed ad pessima quæq; scelera ipsis conivent, sicut Eli, 1. Sam. 3. vers. 13. Simiis æquales, quæ fœtum suum nimis exosculando enecant. Sapientia pauperis evehit illum, & ad Principum latus ponit, inquit Siracides, cap. 11. vers. 1. Hoc non credunt parentes ejusmodi, sed, neglectis bonis artibus, in Galliam suos filios ablegant, ut levitatem addiscant: *vel ad aulas Principum promoveri student*, & si hunc præfixum scopum contingere possint, se beatos prædicant. Sed *exeat aula, qui volet esse pius*, inquit Poëta, quod germanicè ita effertur solent: *lang zu Hof / lang zur Helle.* Ad scholas igitur potius deducant liberos suos, quam ad aulas, exemplo Hannæ, 1. Sam. 2. v. 22. seqq. & Davidis, 2. Sam. 12. v. 25.

II. *Supplicandi forma.* Nam προσήλθεν αὐτῷ προσκυνῆσαι, inquit Evangelista, accessit ad eum adorans, & petens aliquid ab eo, quibus verbis indicatur

1. *Gestuum decentia*, quâ suam reverentiam declaravit. Idem nos, preces facturi, observare debemus. Hoc fecit Abraham, Gen. 18. vers. 3. præcepit David, Psalm. 95. v. 6. suo exemplo comprobavit CHRISTUS, Matth. 26. vers. 39. Luc. 22. vers. 41. Superbi enim Deo non placent, sed humilium deprecationem suscipit, Iudith. 9. vers. 16.

2. *Animi confidentia.* Quia enim soror erat germana Iosephi, Curatoris Christi, id sibi sumit audaciæ, & Christum recto pede accedit, non metuens repulsam, propter sanguinis propinquitatem, quâ Christo cum filiis suis conjuncta erat. Eodem modo nos quoque orare decet, quia Christus est frater & consanguineus nostre, Ebr. 2. v. 14. seqq. c. 4. v. 16.

3. *Supplicationis materia.* Postquam enim CHRISTUS quærit: *Quid vis?* Non quasi ignoraret, sed ut responderet compulsâ ulcus subaperiat, quod sanare CHRISTUS intendebat, notante Chrysostomo, explicat desiderium suum, & dicit, inquit, ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dextram tuam, & alter ad sinistram tuam in regno tuo. Quibus verbis primatum confessus in regno Christi terreno pro filiis suis à Christo petit, ut alter Proregis, alter Cancellarii vicem gerat, nec alius quisquam hoc in casu ipsos antevertat.

Discimus hic exemplo Salomes & filiorum ejus, quàm tetrum sit vitium ambitio. Hæc una siquidem efficit, ut nemo sua sorte contentus esse velit, sed

Id, quod habet numeret tantum, quod non habet, optet:

& plus ultra tendat, dum capillis illicitarum concupiscentiarum in quercu perditionis hæret, 2. Sam. 18. v. 9. Proximior Jovi, proximior fulmini. Ergò in mansuetudine opera tua perfice, hoc superat omnia, quæ ab hominibus diliguntur, aut desiderantur. Quantò major es, eò magis humilia te in omnibus, & coram Deo gratiam invenies, &c. Sir. 3. v. 19. seqq.

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra

Fortunam debet quisque manere suam.

De Secundo.

Vidimus matris petitem, videbimus etiam *Christi responsum*, quod est

I. *Reprehenforium*. Nam exprobrat iplis stultitiam five incitiam suam, quod, quæ & qualia petant, ignorent. Nescitis, quid petatis. Nesciebant utique regni Christi conditionem, quod de hoc mundo non erat, Johan. 18. vers. 36. Nesciebant officii sui rationem, quod in docendo, non in politica dominatione consistebat, Lucæ 22. vers. 25.

Ita nos quandoq; aliquid petimus à Deo, sed nescimus, quid petamus, ided nihil accipimus, Iac. 4. v. 3.

Multi petunt, sed *absque intelligentia*, Matth. 6. vers. 7. Illi nesciunt, quid petant: Nam in Spiritu & veritate orationem suam perficere debebant, Joh. 4. v. 23, aliàs frustra Deo serviunt, Es. 29. v. 13.

Multi petunt, sed *absque pœnitentia*. Hi nesciunt, quid petant. Nam peccatores DEUS non exaudit, Johann. 9. vers. 3. sed oratio ipsorum est abominatio, Prov. 28. vers. 9.

Multi petunt sed *absque confidentia*. Hi nesciunt, quid petant, proinde nihil accipiunt, Iac. 1. vers. 6. 7. Sine ira enim & hæsitatione manus ad Deum sunt elevandæ, 1. Tim. 2. vers. 8.

Multi petunt, sed *absque reverentia*, ut Pharisæus ille, Luc. 18. v. 11. seqq. Hi iterum nesciunt, quid petant, proinde nihil accipiunt, nam superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam, 1. Petr. 5. v. 5.

Multi denique petunt, sed sine *differentia*, non attendentes, quod aliter bona spiritualia, aliter bona corporalia à Deo petendæ sint. *Corporalia cum conditione*, si

Deus velit, & saluti nostræ conveniat, quod petimus. *Spiritualia verò sine conditione*, quia de illis non est dubium, quod ad salutem nobis conducant, & DEUS etiam sine conditione nobis ea promisit. Hinc vult CHRISTUS in Oratione Dominica, quod ante petitionem panis quotidiani dicere debeamus: Fiat voluntas tua sicut in cælo, ita & in terra. Qui discrimen hoc non observat, nescit, quid petat, & non exauditur, quia non petit secundum voluntatem Dei, 1. Joh. 5. v. 14.

Inserviat hoc nostræ consolationi, quando non semper exaudimur ad nostram voluntatem. Deus est Pater noster, & melius novit, quid nobis, liberis suis, utile vel inutile sit. Si ergò non semper dat, quod petimus, cogitemus cum Augustino, dabit id, quod est utilius, & sortem nostram manibus ipsius in solidum committamus, ipse faciet, Psal. 37. v. 4.

II. *Interrogatorium*. Nam, ut monstret ipsis petitionis suæ vanitatem, & stimul ab ista dominandi cupiditate, quâ fascinati erant, eos avocet, quæstionem instituit, & potestisne, inquit, calicem bibere, quem ego bibiturus sum, & baptisinate baptizari, quo ego baptizor. Quæ verba allegorica sunt, & duplici metaphora crucem & calamitatem fidelium adumbrant:

I. *Sub imagine Potionis*, quam Medicus ægroto propinat. Illa quidem ingrata est propter amaritudinem, sed quia tamen ad sanitatem recuperandam inservit, amaritudo non curatur: Talem calicem Deus omnibus Christianis propinat exhauriendum, Psalm. 75. versic. 9. Hinc infundit *vinum tribulationis*, Psalm. 60. vers. 4. illi vinum lene, & castigat ipsum in iudicio, ne

D d d

videa-

videatur sibi innoxius, Ierem. 30. vers. 11. Isti *vinum absinthium*, & cum spiritualibus ipsum tentationibus configere permittit, ut David expertus est, Ps. 38. Aliis propinat *calicem vino rubro plenum*, ex quo B. Martyres biberunt, Apoc. 12. vers. 11. Alios *felle* potat, Thren. 3. v. 19. alios lachrymis, Psalm. 80. v. 6. Quicquid igitur tibi Deus infundit, audenter bibe, nihil tibi nocebit, sed operabitur

1. *Fidei probationem.* Sicut enim Mag-nates, exploratori ingenium suorum ministrorum, pocula frequentant, tunc est in lingua ebrii, quod erat in corde sobrii, ut dicitur in proverbio: Ita Deus quoque probat suos fideles per calicem tribulationis, &c. Es. 28. v. 19. Sir. 34. v. 10.

2. *Christi conformationem.* Haustus vini mutat colorem hominis, & genas pingit amabili rubore: Ita, si quis ex calice tribulationis bonum haustum traxerit, mutationem coloris brevi experietur, id est, vitam suam emendabit, & quod sibi adhuc vivendo superest, in quiete & iustitia, Deo placente, transiget, 1. Petr. 4. vers. 2. Ita fiet, ut, quemadmodum hic stigmata Christi in corpore nostro portamus, Galat. 6. v. 17. in revelatione gloriæ ejus gaudentes exultemus, 1. Petr. 4. v. 12-13.

3. *Carnis mortificationem.* Sicut enim is, qui modum excessit in bibendo, omnem appetitum amittit, & ad olfactum etiam cibi & potus nauseat: Ita calix tribulationis lasciviam carnis reprimat, & frenat quasi, ut obliviscentes quæ retrò sunt, extendamus nos ad ea quæ priora sunt, Phil. 3. v. 13. nam quæ in carne patitur, desinit à peccatis, 1. Petr. 4. v. 1.

Hæc omnia faciunt ad excitandam nostram sub cruce patientiam. Quid horres?

Calicem vides, non urnam, non cupam, non dolium. Dimensum haustum vides, quem facile evacuare potes. Adhæc Deus qui infudit, fidelis est, & neminem ultra vires tentari permittit, 1. Cor. 10. v. 13. Christus prægustavit calicem hunc, & mucorem iræ divinæ, qui supernatabat bibendo sustulit, quod superest in medio vinum optimum & purissimum est. Neque solisumus, quibus hic calix propinatur, omnes fideles ab origine mundi in præsentem usque horam ex eo biberunt, bibunt adhuc, & bibent in posterum ad finem usque seculi, eadem fors est omnium Christianorum, 1. Petr. 5. v. 9. videtur tibi portio hæc amara, quæ lachrymas exprimit? cogita, quod nemo piorum sine fletu & lachrymis unquam ex hoc calice biberit. Quid igitur mirum, si tu quoque lachrymas profundis? Hoc autem firmiter tibi persuade, quod omnis disciplina quidem in præsentem non videtur esse gaudii sed mœroris, postea autem fructum tranquillum iustitiæ reddet exercitatis per eam, Ebr. 12. v. 11.

II. *Sub imagine lotionis.* Quando aliquis in contumeliam suffunditur aqua. Hic est baptismus tribulationis, quem Christus in passione expertus est, Luc. 12. vers. 50. & adhuc omnes ejus genuini discipuli experiuntur, quando aquæ intrant usque ad animam, & in altitudinem maris cum Davide demerguntur, Ps. 69. v. 2. seqq. conf. Ps. 18. v. 17-32. v. 6.

Quemadmodum enim baptismus quandoque idem est, quod lotio, quæ nemo carere potest, Marc. 7. v. 4. Ita crux omnibus Christianis communis est. Tim. 3. v. 12.

Infantes in primitiva Ecclesia toto corpore in aquam demergebantur & sine damno extrahebantur: Ita toti aliquando in

profundum aquarum tribulationis à Deo conjicimur, ubi abyssus abyssum invocat, Psalm. 42. vers. 8. & nihil nisi mors nobis ob oculos versatur, exemplo discipulorum, Matth. 8. v. 25. sed liberatio tamen oportuno tempore sequitur, Ps. 91. v. 15.

Qui aquis immergitur, totis viribus reluctatur, ut rursus emergat: Ita sub cruce media attripimus, quibus eluctari possumus. Præcipuum est oratio: sicut enim necessitas docet natari: ita necessitas etiam docet orare, Esa. 26. v. 16.

Qui aquis immersi madefiunt, postea extracti & Soli expositi facile exsiccantur: Ita baptismo crucis immersi non submergimur, sed extrahimur rursus & refocillamur. Nam post nubila Phœbus, Tob. 3. v. 23.

Videte vos mei, quomodo omnes veri Christiani duplici baptismo opus habeant lucis & crucis. Quod si igitur posteriori baptismo etiam quandoque baptizari consolare te, quod priori etiam baptizatus & Christo insertus es, ibi nomen tuum in cælo scriptum est, Luc. 10. v. 20. quod neque tribulatio, neque mors, neque Satanas unquam delere poterit, Rom. 8. v. 35.

III. *Informatorium.* Postquam enim respondent: *Possimus*, & ita sibi extra periculum admodum videntur fortes, suamque incogitantiam produunt, levi pendentes afflictiones & pericula, quæ & Domino & ipsis imminebant, corrigit illos, & calicem meum, inquit, bibetis, & baptismo quò ego baptizor, baptizabimini, at sedere à dextris & sinistris meis non est meum dare, sed quibus paratum est à patre meo. Hæc est finalis responsio ad discipulorum postulatam, quâ perspicue declarat, paratam quidem eis certam afflictionum mensuram in hoc seculo, ita ut poculi & baptismatis tri-

bulationum Domini sui futuri sint participes. Ut autem illorum alterum ad dextram, alterum ad sinistram collocet in terreno aliquo regno, quale sibi imaginentur, id verò se in mandatis à Patre non habere, sed iis competere hujusmodi terrenas dignitates, quibus pater cælestis illas deputaverit: Suis verò discipulis & Apostolis esse demandatum munus longè aliud, quod non in dominatu politico, sed in ecclesiastico ministerio consistat. Sunt verba D. Hunni.

Monstrat igitur loco *περὸν ἀδελφίας*, quam flagitabant

1. *Glorie consequendæ rationem*, quæ per angusta ducit ad angusta, non per angusta ad angusta. Nemo enim potest gaudere in utroque seculo, inquit Augustinus. conf. Luc. 6. v. 21. Act. 14. v. 22.

Volebant hi discipuli ad dextram & sinistram Christi sedere in regno aliquo terreno: Sed ipse contra crucis calicem ipsis propinat, & de baptismo passionis & tribulationis concionatur: Ita nemo sibi imaginetur, quod in terrena felicitate dies suos in hoc mundo ducere velit, vincula & tribulationes ubique nos manent, Act. 20. vers. 23. confer Job. 7. v. 9. 2. Cor. 7. v. 5. hoc incipit ab utero, & durat in sepulchrum, Sir. 41. v. 1. pugnandum igitur & decertandum est, nemo coronatur, nisi qui rectè pugnavit, 2. Tim. 2. v. 5.

2. *Officii sui determinationem.* Nam expressè ait: Sedere ad dextram meam, & ad sinistram meam non est meum dare: His verbis abutuntur Calviniani ad impugnantiam majestatem Christo homini per unionem personalem communicatam, sic inferentes: Si Christus ut homo non habet potestatem dandi quod petitur, non habet omnem potestatem in cælo & in terra, & proinde locus

Matth. 28. v. 18. de sola divinitate intelligendus est. Sed verba sunt accipienda secundum subjectam materiam de primatu consensus in regno terreno, cujus certè distributio ad officium Christi non pertinebat. Ut taceam quod tum, cum hæc diceret, in forma servi Christus erat, & in statu exinationis, ubi communicata majestatis usum verè evacuavit, Phil. 2. v. 7.

Interim hoc loco Epilogi notandum est. Quemadmodum Christus in mandatis non habebat à Patre, ut officia mundana inter suos asseclas distribueret: Ita nec ullum ex Apostolis suis ad hanc sublimitatem eventum voluit, ut vel ipse regnaret in modum Principum atque Regum hujus seculi, vel aliis regna hujus mundi conferret ac distribueret. Dixit enim apertè: Sicut me misit

Pater: Ita & ego mitto vos. Jam verò Pater non misit Christum, ut invaderet regna hujus mundi, & politicam administrationem populorum ac gentium tractaret. Quare nec ipse Apostolos suos eo misit & ordinavit modo. Unde colligimus, quod Pater nullo jure hanc potestatem sibi vindicaret tractandi utrumque gladium politicum simul & ecclesiasticum, distribuendi provincias & regna terræ, quo se non Christi Vicarium, non Petri successorem, non Apostolorum heredem, sed Antichristum esse probat, cujus propria nota hæc erat futura, ut his qui Deum suum Maozim firmarent, conferret gloriam multam, & terram inter eos distribueret, Daniel, 12. versic. 39. Hic finis esto per Jesum Salvatorem nostrum, Amen.

In Die S. Bartholomæi.

Evangelium Luc. 22. vers. 24. 30.

Genef. 39. vers. 12. commendatur Josephus, quod heræ suæ lenociniis ad lasciviam sollicitatus pallio illius in manibus relicto fugâ sibi consuluerit, ne adulterio se pollueret, fidemq; hero datam sanctam inviolatamque conservaret.

Sed Bartholomæum videre dilecti, cujus memoriam hodie S. mater Ecclesia celebrat, quia in sacris paginis Apostolorum numero accensetur. Is mundi persecutionibus infestatus non pallium sed propriam pellem in tyrannorum manibus reliquit, ne fortè in idololatriam, quæ spiritualis quædam fornicatio est, prolaberetur & Domino suo ac Magistro Jesu Christo fidem integram & intemeratam servaret.

De origine & prosapia ejus nil certi constat. Petrus de natalibus è regia stirpe ipsum oriundum fuisse jactat, sed dubia fide. Post effusionem Spir. Sancti. visibilem in die Pentecostes Evangelium prædicavit in India, ubi filiam Polymnii à Diabolo liberavit, & per hoc miraculum ipsum cum conjugè ad Christianam fidem convertit. Sed aggré tulerunt hunc Evangelii successum Sacerdotes Assaroth & Berith, quibus idolis homines isti serviebant, & accusarunt Bartholomæum coram Astyage, qui fustibus verberatum excoriari jussit, Anno Christi 80.

Nos sine ulteriori præloquio ad ordinariam Evangelii pericopen descendemus, quæ duobus membris absolvitur, ut sunt

J. Liti-

I. Litigatio. *Ab. Vid. infr. Part. III.*

II. Placatio. *pag. 149. 150.*

J. J.

EXEGESIS.

Inter superbos semper sunt jurgia, inquit Salomo Prov. 13. v. 10. quod comprobatur exemplo Apostolorum. Quia enim superbos alebant sub piscatorio pallio cogitationes, & quilibet primatum in regno Christi, quod sibi mundanum fore imaginabantur, aspirabat, ad contentiones tandem res delabatur. Nam facta est contentio inter eos, quis eorum videretur esse maximus, inquit Evangelista. Damnabilis certe litigatio, si spectes

I. *Temporis impertinentiam.* Nam ut patet ex præcedentibus, orta est Hierosolymis in cœnaculo eo ipso temporis momento, quo propter perceptam S. S. Eucharistiæ Sacramentum, & instantem Christi passionem, de qua multis jam ipsis concionatus erat, devotionem suam contestari debebant, vers. 19. 20. 21. 22.

Unde apparet

1. *Diaboli hostilitas,* qui eo tempore omnium maxime nobis insidiatur, quando vel ad sacram cœnam nos præparamus, vel post præparationem, quod in votis habebamus, effectum dedimus. ut devotionem nostram impediatur, vel in peccata quibus valediximus, nos iterum præcipitet: Hoc est Diaboli studium, quo occupatur unicè, Job. 41. v. 13.

2. *Hominum perversitas,* qui spiritualia nimis somnolenter tractant, & in medio cursu deficiunt. O quam multi inveniuntur hodie, qui ab usu S. cœnæ statim revertuntur ad volutabrum peccatorum, & vel popinas visitant, vel in choreis decursant,

vel blasphemias in Deum evomunt, & aliis peccatis se contaminant. Tales non sunt verè Christiani, sed ad fures & canes qui foris sunt pertinent, 2. Pet. 2. v. 22.

II. *Personarum eminentiam.* Nam Apostoli sunt, qui litigationem hanc incipiunt, & persequuntur, neglectâ admonitione, quam paulò ante de mutuo charitatis affectu Dominus instituerat.

Eandem cum Apostolis sortem experiuntur sancti ad unum omnes quamdiu hoc corpus peccati circumferunt, Rom. 7. v. 19. confer Job. 15. v. 14. 15. Psal. 143. v. 2. Psal. 32. v. 6. Matth. 6. v. 12.

Non igitur simus securi, sed in timore & tremore salutem nostram operemur, Philip. 2. v. 12. Lapsus majorum sit tremor minorum, inquit Augustinus. Interim hoc agamus, ut lapsu aliquo præoccupati per penitentiam statim resurgamus, & carnis actiones per spiritum mortificemus, Rom. 8. v. 13. ne petulantè & ex proposito peccemus, talibus enim non relinquitur peccatis hostia, Ebr. 10. v. 26.

III. *Contentionis vehementiam.* Dicitur enim inter ipsos facta *Quarrelia*, unde sequitur, quod non simpliter verbis alternis singuli cause suæ iustitiam defendere conati sunt, ut in placidis disputationibus fieri solet, sed intempestiva procul dubio æmulatio concertantium animos ira exstimulavit, ut omnia concitatis clamoribus impleverint, & quilibet aliquam sibi prærogativam præ cæteris assignare & vindicare allaboraverit.

Ista contendendi de qualibet re nihil præurigo multos invahit. Sed pugnat contra Christianismum, vide 1. Cor. 13. v. 4. seq. Eph. 4. v. 2. Simus martineti ad exemplum Christi, Matt. 11. v. 29. Abrahami & Lothi,

Ddd 3

Gen.

Genes. 13. v. 8. sic multa peccata vitabimus,
Sir. 28. v. 10.

IV. *Materia pestilentiam.* Nam de primatu contendunt, quis Pontifex inter ipsos & cæterorum Dominus futurus esset. Unde videmus, quamdiu Satanæ nobis incubuerit, dum Antichristus natus est. Hic Domino adhuc præsentat Apostolos, ut de primatu litigent, id quod pluries antehac ab ipso factum, Matth. 18. v. 1. 20. vers. 20. Ibi monstrum hoc conceptum est, de cujus libidine dominandi Daniel. cap. 12. vaticinatur. Consentit Paulus 2. Thess. 2. v. 7. ubi clarissime ait: mysterium jam operatur iniquitatis, sicut fœtus in utero motu indicat, quod vitam acceperit. Similem motum vel potius exultationem hujus maledicti fœtus experta est Ecclesia Anno 196. Ubi victor Episcopus Romanus omnes Asiaticas ob jejunii & paschatis diversitatem anathemate percussit, sed causa principalis erat, quod ipsi præminentie fastigium, quod ambiebat, concedere nolebant. Successit Constantini Imperatoris donatio, qui multas Basilicas extruxit, & magnificentissime dotavit, unde Episcopi & Ecclesiæ Doctores impinguati & in crassati relinquerunt Deum factorem suum, & pro fatuo habuerunt petram salutis suæ, Deut. 32. v. 15. quâ occasione via ad Papatum quasi strata est, & Antichristus in lucem prodit, eo tempore, quo vox audita est de cælo: Hodie venenum infusum est Ecclesiæ. Postea An. Christi 607. Bonifacius III. primatum, qui hæctenus in medio positus erat, Phocæ Cæsariæ auctoritate sibi arrogavit, & Episcopus Oecumenicus sive universalis omnium Ecclesiarum appellari voluit. Ibi Antichristus vitalem ætatem consecutus est, & superbiam, avaritiam & tyrannidem suam magnâ au-

daciâ continuavit, dum tempore Lutheri ad senectam pervenit, quæ ipsa morbus est, & vires consumit, quas Jesuitæ quidem & alii fideles subditi in regno Antichristi variis adhibitis medicamentis restaurare tentant, sed frustra, quia tempus imminet, quo Christus ipsum interficiet spiritu oris sui, 2. Thess. 2. vers. 8.

Elucescit autem ex hac contentione

1. *Apostolorum ignorantia*, quod non intelligat conditionem regni Christi, in quo magis crux quam politicum regimè locum habet, Matth. 16. v. 24. Luc. 14. v. 27. Act. 14. v. 22. 2. Tim. 3. v. 12. Hoc Apostolis non ardebat, hinc quicquid Christus dicat, opinionem suam præceptam de regno terreno mordicus tenent, & omnia ipsius verba juxta imaginationes cerebri sui interpretantur. Ita nos omnes affecti sumus non cogitantes illud Ebr. 12. vers. 11. confer Jac. 5. v. 7. seqq.

2. *Apostolorum arrogantia.* Erant isti homines à piscatoria fece & arena selecti ad Apostolicæ dignitatis fastigium, nihilominus eo statu non sunt contenti, sed cogitationibus suis altius evolant, & primatum ambiunt. Ita sub pertuso & sordido nonnumquam pallio ambitio latet. O terribilissimum vitium, in quo omnis perditio initum sumptit, Tob. 4. v. 14. probant exempla, lapsorum Angelorum, Protoplastorum, Core, Datan & Abiram, Absolonis, Hamanis & aliorum. Nolite ergo vos mei, aliquid facere per inanem gloriam, &c. Phil. 2. v. 3. 4. Deus enim resistit superbis, 1. Pet. 5. v. 5.

De Secundo.

FUIT Apostolorum litigatio, succedit à Christo instituta placatio, quæ tribus constat argumentis. Nam considerandam ipsis proponit

L.R.

I. *Regni sui discrepantiam.* Reges gentium, inquit, dominantur, & qui potestatem habent, benefici vocantur, vos autem non sic. Quibus verbis omnem dominatum politicum discipulis suis derogat, ex hoc fundamento, quia inter regnum suum, & inter regna mundi ingens est discrepantia. Quamquam enim Christus Rex est, tamen regnum ejus non est de hoc mundo, Joh. 18. v. 36. nec venit ministrari, sed ministrare, Matth. 30. v. 28. ideoque regnum mundanum fugit, Johan. 6. vers. 15. Quid facit igitur Romanus Pontifex, quando tollit istam discrepantiam, & duos gladios usurpat politicum & Ecclesiasticum? Christus non sic! Apostoli non sic! Eorum successores in primitiva Ecclesia non sic! Antichristus igitur est, qui se hoc modo effert, 2. Thess. 2. v. 4.

Interim confirmatur his verbis Christi, magistratus politici

1. *Honos*, vide Rom. 13. v. 1. Psal. 82. v. 6. Exod. 22. v. 28. 1. Petr. 2. v. 13. 14. Sap. 6. v. 5. Resultat hinc

1. *Consolatio pro piis magistratibus*, contra Anabaptistarum & quorumcunque aliorum fanaticorum calumnias, ac si in regimine politico viventes Deo non sint accepti, aliud probant exempla, Matth. 8. v. 9. Luc. 23. v. 50. Joh. 4. v. 47. Act. 13. v. 12.

2. *Exhortatio*, ut subditi obediant magistratui tanquam ordinationi Dei, Rom. 13. v. 1. & pro salute ipsius deprecationes instituant, hoc equum & justum est, 1. Tim. 2. v. 2. 3.

2. *Onus*, quod duobus verbis hic à Christo exprimitur, quorum alterum est dominari, alterum beneficium dici. Consistit igitur magistratus politici officium

1. *In dominandi rectitudine*, ut malos puniant, & bonos defendant justa severitate, Prov. 20. v. 30. citra munerum & persona-

rum respectum, Exod. 23. v. 8. citra commiserationem, Deut. 19. v. 13. citra cunctationem exemplo Davidis. Psal. 101. v. 9. ut audientes ceteri timorem habeant, Deut. 19. v. 20. qui in hac parte officium suum non exequuntur, Deum ad iram commovent, & poenas experientur, Es. 9. v. 14. 1. Reg. 20. v. 42.

2. *In juvandi promptitudine*, ne sint nimis morosi erga subditos ut Rehabeam, 1. Reg. 12. v. 14. sed nomen *ἐπιτηδὸν* tueantur, & patienter audiant pauperes & parvos, Deut. 1. v. 17. nam misericordia & veritas custodiant Regem, & clementia thronus ejus roboratur, Prov. 20. v. 28. Caveant etiam, ne rapinis, exactioibus, & oneribus nimis subditos deglubant, hoc boni pastoris non est, ut Tiberius olim dicere solebat, & gravissimam poenam meretur, Mich. 3. v. 3. 4. sed exemplum Jobi sibi imitandum proponat, Job. 29. v. 12. seqq. & 31. v. 7. seqq. non etiam sint nimis justus, Eccl. 7. v. 17. nam summum jus summa injuria, sed pro circumstantiarum ratione quandoque remittant, Eccl. 10. v. 4. qui enim nimium emungit, elicit sanguinem, Prov. 20. v. 33.

II. *Exempli praestantiam*, v. 27. hoc modo: Ego sum magister & Dominus vester, vos discipuli & ministri: Nihilominus ita me humiliavi, ut pedes vestros lavare, & in aliis vobis ministrare non erubuerim. Quanto magis vos decebit talis humilitas, ut honore alius alium praeveniat, Rom. 12. v. 10. & dono quod accepit, proximo inservire studeat, 1. Pet. 4. v. 10. nihil faciens per contentionem vel inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi quosvis alios arbitretur, Phi. 2. v. 3.

Notate hoc exemplum vos mei, & quando superba de corde ascendit cogitatio, Christi humilitatem vobis ante oculos ponite, qui fuit Dominus Dominorum, & propter nos factus est servus servorum; que super-

superbia sanari potest, si humilitate filii Dei non sanatur: inquit Augustinus. *Putei profundiores aquas habent dulcissimas*: Ita quo quis humilior, eò gratior est Deo & hominibus, 1. Petr. 5. v. 6. Jac. 4. v. 10. *Stella in cælo minima videtur, & nihilominus in rei veritate totum terrarum orbem magnitudine superat*. Ita humilis in mundo parvus & abjectus est, sed apud Deum magnus habetur, qui licet in altissimis habitet, tamen humilia semper respicit, Pl. 113. v. 5. 6.

III. *Pramii elegantiam*, cujus promissione ipsos erigit, ne spe Domini mundani jam plenè ipsis præreptâ cogitarent sibi pro labore, odio & invidia hæcenus suscepta, nil boni expectandum superesse: Vos autem, inquit vos estis, qui mecum in tentationibus permansistis, & ego dispono vobis regnum, sicut disposuit mihi Pater meus, &c.

Quibus verbis largissimam compensationem & æternam gloriam ipsis pollicetur

1. *Sub imagine regni*. Regnum in hoc mundo summum est majestatis fastigium, propterea sub hoc typo summa gloria vitæ æternæ nobis adumbratur, vide Sapient. 5. vers. 17.

Vide igitur, ut in omnibus tribulationibus apud Christum perseveres, & sic tandem cum ipso regnabis, 2. Timoth. 2. v. 12.

2. *Sub imagine convivit*. Regnum quidem Dei non est esca & potus, Rom. 14. v. 17. erimus enim *ισάγγελοι*, Matth. 22. v. 30. interim metaphoricè hæc loquendi formulâ lauticiæ vitæ æternæ nobis aliquo modo adumbrantur, quod Scriptura sæpius in usu habet, Es. 25. v. 6. 65. v. 13.

Fit hoc

1. *Respectu lautissima tractationis*, Es. 25. v. 6. Joh. 6. v. 35. c. 4. v. 14. Psal. 36. v. 9. 19. Cibus & potus noster, dicente Augustino, erit visio Christi & SS. Trinitatis. Hac visione satiabimur, Psal. 17. v. 15.

2. *Respectu jucundissima conversationis*, vide Matth. 8. vers. 11. Apoc. 5. v. 11. Math. 17. v. 4. Es. 6. v. 3.

3. *Respectu disparata collocationis*. In mensa regis quidem honoratiores honoratiori loco collocantur, apparatus autem autem ciborum omnibus victoribus unus & idem est: Ita quidem in convivio cælesti una erit sanctorum omnium vita æterna sed dispar gloria, 1. Cor. 15. v. 41. Dan. 12. v. 3, nulla tamen ibi regnabit invidia. Nam maxima inter ipsos virtus erit charitas, 1. Cor. 13. vers. 13.

3. *Sub imagine judicii*. Nam sedebitis inquit, super thronos, & judicabitis duodecim tribus Israel. Ibi potestas judicaria Sanctis Apostolis promittitur non quidem autoritativa, quæ solius CHRISTI est, sed 1. testificativa doctrinam suam mundo scriptis relictam: 2. Approbativa, quâ subscribent sententiæ quam supremus Judex super justos & injustos feret, Apoc. 19. v. 12.

Hæc magna erit gloria, quæ continget omnibus fidelibus in novissimo die, ubi stabunt in magna confidentia adversus angustiatores suos, Sapient. 5. vers. 1. Ad hanc gloriam & felicitatem nos perducatur

CHRISTUS JESUS,

Amen.

In Die

In Die S. Matthæi.

Evang. Matth. 9. v. 9. 13.

DE Abrahamo legimus Gen. 12. vers. 1. legq. quod exire juberetur de terra sua, & de cognatione sua, & de domo patris sui, quæ idololatriæ dedita erat, in terram, quam ipsi Dominus monstraturus erat. Nec mora. Surrexit Abraham per fidem & exivit, nesciens quo iret, Ebr. 11. v. 8.

Parem historiam habemus in prælecta pericope, ubi Christus Matthæum vocat à telonio ad Apostolatam, cui ipse vocationi promptus obtemperat, superatis obstaculis, quæ proposito suo remoram aliquam injicere poterant. De familia ejus nil constat in sacris literis, præterquam quod à Marco & Luca Levi, & quidem Alphæi cujusdam filius appellatur, Marc. 2. vers. 14. Luc. 5. v. 27. unde quidam è tribu Levi ipsum oriundum suspicati sunt, cum multi ex Levitis duro paupertatis onere pressi agriculturam exercere coacti fuerint, quod constat ex Nehem. 13. vers. 30. Post ascensionem Christi ad cælos immediatis Sp. S. donis cum reliquo Apostolorum cœtu exornatus, Evangelium prædicavit Judæis & Hebræis. Deinde Asiam & Pontum peragravit, & tandem in Æthiopiã devenit, ubi Præfectus Reginæ Candaces, quem Philippus baptizaverat, Act. 8. v. 38. ipsum hospitio excepit. Antequam tamen ex Judæa discederet, historiam Evangelicam conscripsit Hebræo idiomate, ut multi ex veteribus opinantur, quanquam id quidam nostratum non abs re in dubium vocant, quia testimonia è V. T. allata non ex fontibus Hebraicis, sed ex translatione LXX. Interpr. desumpta proferuntur.

In Æthiopia, ut scribit Eusebius, Regem Ægyptum, & Conjugem ejus Euphrosynen, cum filio Ephrone, quem à mortuis excitavit, & filia Iphigenia ad Christi cognitionem perduxit. Contigit autem, ut Dux quidam gentilis ambiret illam, quod dissuasit Matthæus, & proinde ante aras trucidatus est Anno Christi 76. *Alij aliter. Vid. Haidegg. Ench. lib. 3. c. 2. p. 449. Sog. 11. Dieter. Anst. wano. Fass. Matth.*

Nos prælectam pericopen ad manus tuas memimus, cujus duæ sunt partes:

I. Matthæi vocatio.

II. Pharisaorum murmuratio.

J. J.

EXEGESIS.

MAL. 3. v. 3. de Angelo Testamenti, id est, de Messia dicitur, quod purificaturus sit filios Levi, quasi aurum & quasi argentum, ut idonei fiant, ad offerenda Domino sacrificia in justitia. Impletionem hujus vaticinii videmus in Evangelio nostro, quod annuæ S. Matthæi memoriæ consecratum est, quia aliàs Levi dicitur, & à telonio in Christi scholam vocatur, in qua ita purificatus & perpolitus est, ut postea cum reliquis exierit in universum mundum, sacrificans Evangelium DEI inter gentes, ut gentes etiam fierent oblatio accepta & sanctificata in Spir. Sancto, Rom. 15. v. 16. Hanc historiam Matthæus ipse consignavit, justus enim est accusator sui, Proverb. 18. vers. 17. & qui confessus fuerit peccata sua, & reliquerit ea, misericordiam consequetur, Prov. 28. v. 13.

Duo igitur hæc potissimum consideranda occurrunt:

E e e

I. Per-

I. *Persona vocans*, cujus hinc describitur

1. *Nominalitas*. Nam Jesus dicitur, quod est nomen Salvatoris nostri proprium, & ipso opere hinc verificatur in Matthæo, quem Christus à telonio avocatum in numerum Apostolorum suorum adoptat, & ab omnibus peccatis suis justificat.

Idem adhuc hodie vocat nos per ministros suos ad pœnitentiam, 2. Cor. 5. vers. 20. Ergo vocantem sequere. Nam Jesus tuus est, qui non venit perdere animas hominum, sed servare, Luc. 9. v. 56.

2. *Sedulitas*. Nam digrediebatur illinc, ait Evangelista, nimirum ex civitate Capernaum, & speciatim ex illa domo, in qua jamjam paralyticum sanaverat, ad mare Tyberiadis, ut turbam doceret, testante Marco cap. 2. v. 13. finitâ autem concione telonium præterit, ubi Matthæus sedebat. Ita adhuc obambulat in mundo, & per ministerium verbi Ecclesiam sibi colligit. Impri- mis eò digreditur, ubi peccatores sedent, ut in viam justitiæ eos reducat. Non enim vult ullos perire, sed omnes ad agnitionem veritatis pervenire, 1. Timoth. 2. v. 4. hinc misericordia sua pervenit peccatores, ut ostenderet patientiam suam ad informationem eorum, qui credituri sunt ad vitam æternam, 1. Tim. 1. v. 16.

3. *Benignitas*, quam declarat

1. *Aspectu*. Nam vidit hominem, inquit Evangelista, in telonio sedentem, hoc aspectu pœnitentiam in corde Matthæi operatur. Ita videt adhuc quoscunque peccatores qui in abscondito tenebrarum opera perpetrant, Sir. 23. v. 28. Psalm. 49. v. 9. & quamvis in momento ipsos perdere posset, tamen patienter agit, & non vult quemquam perire, 2. Petr. 3. v. 9. interim hoc probè considerandum est, ne voluntariè peccemus,

sed semper cogitemus, oculos Domini apertos esse super omnes vias filiorum hominum, Jer. 32. v. 19. qui enim voluntariè peccat, & intuitum Christi amicabilem, quo nos ad pœnitentiam invitat, malitiosè contemnit, non habet amplius hostiam pro peccato, sed experietur olim vultum iræ divinæ, à quo fugiet ad petras & colles, & tamen non effugiet, Apoc. 6. v. 16. 17.

2. *Affatu*. Nam sequere me, inquit, & hisce verbis ipsum non tantum ad fidem, ut Zachæum, sed etiam ad Apostolatam efficaciter vocat. Vox illa adhuc quotidie sonat in Ecclesia, jubens ut sequaris in patientia, in humilitate, in charitate, &c. Felix qui sequitur, Apoc. 14. v. 4.

II. *Matthæus obtemperans*. Nam verbum Christi non fuit irritum, sed vivum & efficax, quo Matthæus statim quasi mutatus & emendatus est. Hoc ipse ostendit.

1. *Surgendo*, dum à telonio vocatus statim surgit, & vitæ antea factæ turpitudinem execratur. Hoc ipso nobis exemplum reliquit, quod omnes peccatores imitari debent, qui hæctenus in scabello usurariorum, maledicorum, Epicuræorum, adulterorum & scortatorum, ebriosorum, &c. sederunt, tunc Dominus non amplius recordabitur iniquitatum quas operatus est quilibet eorum, Ezech. 18. v. 22.

2. *Sequendo*. Non enim surrexit tantum, sed etiam secutus est Christum, inquit Evangelista. Idem nobis quoque incumbit. Unusquisque habet vocationem suam, cujus vi Christum sequi tenetur. Sequamur ergo, nec revocet nos victus indigentia, Luc. 9. v. 58. Matth. 6. v. 32. non termini ignorantia, Gen. 12. v. 1. seqq. non mundi truculentia, quoniam diligentib⁹ Deum omnia cooperantur in bonum, Rom. 8. v. 28.

3. *Convivium instituendo*, quo declarat

1. *Gratitudinem erga Christum*. Vocaverat ipsum Christus ad cœnam spiritualem, & beneficiorum cœlestium participem fecerat, utpote sunt remissio peccatorum, justitia, vita & salus æterna. Hinc ad gratitudinem se obligatum agnoscit, & quia nihil habet aliud, quo animum suum explicet, convivium instituit, & Christum cum suis invitat discipulis. Ita fidem suam factis demonstrat, quod ab omnibus verè Christianis requiritur, Jac. 2. v. 18.

Pari gratiâ donati sumus. Ergò Christum invitate Vos mei, corda aperiendo, & CHRISTUM pulsantem intromittendo, Apoc. 3. vers. 20. pauperibus benefaciendo, Luc. 14. vers. 13. Pastoribus tuis pro cibo spirituali in verbo & Sacramentis, necessariam alimentationem suppeditando, tunc ipse olim in vita æterna convivio pinguium medullatorum, & vini defecati iterum te excipiet, Esa. 25. v. 6. 65. v. 14.

2. *Charitatem erga proximum*. Nam multos etiam publicanos & peccatores invitat, ut suo ipsos exemplo ad consimilem vitæ emendationem alliceret, & Christo occasionem subministraret ad cœterorum, quoque sui ordinis hominum publicanorum & peccatorum conversionem, quam ex frugifera conversatione colloquioque Christi securitatem non temere divinabat.

Hæc est natura & proprietas fidei salvificæ, ut per charitatem in apricum prodire soleat, Gal. 5. v. 6. Gratiâ ergò Dei conversus, converte etiam alios, id quod David spondet Domino, Psalm. 51. vers. 15. Christus Petro præcipit, Luc. 22. vers. 32. Paulus monet, Gal. 6. v. 1. hoc est optimum beneficium, quod proximo exhibere possumus, &

superat omnes thesauros quibus mundus inhiat, & operiet multitudinem peccatorum, Jac. 5. v. ult.

De Secundo,

Fuit Matthæi vocatio, succedit *Pharisæorum murmuratio*. Postquam enim vident Christum cum publicanis & peccatoribus in convivio Matthæi accumbere, & humaniter conversari ἐγγύς ὄντι γαρμαματῶς, inquit Lucas, c. 5. v. 30. & dicebant ad discipulos ejus: Cur cum publicanis & peccatoribus vescitur Magister vester?

Ubi nobis observanda venit

I. *Calumnia atrocitas*, quæ satis apparet

1. *Ex modo*. Non enim CHRISTUM ipsum adoriuntur, quia timent confusionem hætenus sæpe reportatam, sed apud discipulos se insinuant, qui infirmi adhuc erant, ut auctoritatem Christi vel minuant, vel planè prostituunt, ipsosque ad suas iterum partes pertrahere studeant. Habemus hinc vivam imaginem omnium hypocritarum & calumniatorum, quibus à tergo proximum maledictis & convitiis proscindere volupe est. Hi in Scriptura sunt infames, Sir. 5. v. 16. seq. & regnum Dei non hæreditabunt, 1. Cor. 6. v. 10.

2. *Ex sono*. Nam quid est, inquit, quod Magister vester cum publicanis & peccatoribus vescitur? q. d. nascitur ex socio, qui non cognoscitur ex se. Hoc argumentum pulcrum habet speciem. Idè enim Cananæos planè extirpari voluit Dominus, ne fortè peccare facerent Israelitas, & fierent ipsis in scandalum, imò prohibuit, ne fœdus inirent, aut amicitiam jungerent cum ipsis Exod. 23. vers. 32. 34. vers. 12. Huc pertinent dicta, Psalm. 1. vers. 1. 50. vers. 18. Esa. 52. vers. 11. Sir. 13. vers. 1. Sed omni

Ecc 3

illa

illa dicta Christum non ferunt, qui conversatur cum publicanis & peccata eorum probet, sed ut ipsos in viam justitiæ reducat. Eodem modo adhuc hodie nobis cum impiis & sinceræ religionis hostibus conversari licet, Psalm. 51. v. 15. 1. Petr. 2. v. 12. Obstinati verò post duas vel tres admonitiones fugiendi, Tit. 3. vers. 10. cavendi, Matt. 7. v. 15. & velut Ethnici habendi sunt, Matt. 18. v. 17. Quod qui non observat, sed jugum trahit cum infidelibus, 2. Cor. 6. v. 14. videat ne propter ipsum nomen Dei malè audiat, Rom. 2. v. 24. & peccatorum alienorum particeps evadat, 2. Johan. vers. 11. Ephes. 5. vers. 11.

II. *Apologia nervositas*, quam pro defensione personæ suæ & officii, criminationi Scribarum & Phariseorum opponit, aliàs periculum fuisset, ut vel discipuli vel reliquum auditorum vulgus in fide vacillare inciperet. Tria autem potissimum adhibet argumenta, quibus calumniam Phariseorum retundit:

1. *Desumitur à simili congruo*. Nam qui valent, inquit, non opus habent medico, sed qui malè habent. Sententia huc redit: De Messia prædictum est quod Medicum acturus sit in terris, alligaturus contritos corde, & peccatorum vulneribus faucios sanaturus, Esa. 61. vers. 1. Quando igitur operam do, ut peccatores & publicani homines spiritualiter ægri & morbidi sanentur & convertantur, usque ad eò nihil facio contra officium Messie, ut potius hoc ipso me verum esse Messiam publicè probem & demonstrém.

Notate hanc Christi sententiam vos mei *in consolationem*. Omnes post lapsum miserii sumus & ægroti, Esa. 1. v. 6. *laborat anima*, 1. Cor. 2. v. 14. *laborat cor*, Gen. 6. v. 5.

laborat voluntas, Rom. 7. v. 19. *laborat intellectus*, 2. Cor. 3. v. 5. ægri sumus & infirmi *corporaliter & spiritualiter*. Sed confidite vos mei, Medicum habemus, qui omnes infirmitates nostras sanare potest, Pl. 103. vers. 3. per verbum quod omnia sanat, Sap. 16. v. 12. Hoc igitur agamus, ut curæ & regimini ejus nos spontè & promptè in omnibus subjiciamus, & non solum medicamentis utamur, sed etiam juxta diætam nobis præscriptam vitam nostram instituamus, Mich. 6. v. 8. ne patiamur prius sanati recidivam, quæ pejor solet esse radice, juxta Medicorum sententiam, & Christi ipsius effatum, Joh. 5. v. 14.

2. *à dicto Prophetico*. Nam euntes, inquit, discite quid sit, misericordiam volo, & non sacrificium, v. 13. Testimonium hoc desumptum est ex Ol. 6. vers. 6. quo tacitè Christus Phariseorum superstitionem perstringit, quâ sacrificiis inhærebant, & opera interim moralia charitatis, misericordiæ & beneficiæ erga proximum negligebant. Sensus argumenti talis est: Deus ipse præfert misericordiam omnibus Leviticis sacrificiis Ol. 6. vers. 6. sed majus charitatis & misericordiæ opus excogitari vix potest, quàm eriantem peccatorem in viam reducere. Ergò iniquè agitis, dum me propterea reprehenditis, quod peccatores & publicanos conversatione mea in viam salutis revocare studeo. Agnosce hinc summam operum charitatis & misericordiæ necessitatem. Nā charitas maxima est inter virtutes, sine qua nullum opus, aliàs bonū, Deo gratum & acceptum esse potest, 1. Cor. 13. v. 13. hinc omnibus & singulis præcipitur, ut misericordiam faciant, unusquisque cum fratre suo, Zach. 7. v. 9. qui non observat, amore Dei etiam destituitur, 1. Joh. 3. v. 17. cap. 4. v. 20.

3. *Ab officii proprio.* Non enim veni, inquit ad vocandum justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Per justos, Phariseos intelligit & Scribas, qui propria tangebant justitiâ, & se justos esse arbitrabantur. Ita quod ante figuratè sub figura Medici dixerat, nunc detractâ figurâ vet bis planis exponit, ostendens, Messia adventum nunquã promissum esse his, qui vel naturâ justî sint, qualis inter hominẽs post lapsum reperitur nemo, vel sibi videantur justî, ut Pharisæi olim faciebant, sed solis peccatoribus. Idcirco se, qui munus illud Messia gerat, venisse propter homines peccatores, non ad confirmandum illos in studio propositoq; peccandi, sed ad vocandũ eos ad pœnitentiam, & consequenter ad æternam salutem.

Egregia certè *consolatio* pro omnibus illis, qui se peccatores esse sentiunt, & de amissis dolent, cupiuntq; fercinã peccatorum suorum liberari, ne desperent, sed ad Christum tanquam Dei agnum tollentem peccata mundi, confugiant, & requiem in-

venient pro animabus suis, Matt. II. v. 28. 29. nam certus sermo, & dignus quem omnibus modis amplectamur, quod Christus Jesus venit in mundum, ut peccatores salvos faceret, 1. Tim. I. v. 15.

Non igitur te deterreat indignitas vel impuritas, quò minus ad ipsum confugere velis. *Si dignus esses & purus, Salvatore non indigeres. Sed quia peccator es, à Deo divisus & alienatus, Christus venit in hunc mundum, ut te reconciliaret Patri, & ad pœnitentiam vocaret.* Hoc agnosce grato animo, & vocanti obtempera, ne obicem pone. Qui enim Christum non apprehendit per fidem tanquam Salvatorem, experietur eum in novissimo die, tanquam severum judicem, qui non amplius vocabit ad pœnitentiam, sed ad ignem æternum reprobabit omnes illos, qui Evangelio suo non obediverunt, 2. Thessal. I. versicul. 8. Sufficit! O Domine JESU fac nobiscum secundum nomen tuum,

Amen.

In Die S. Michaelis seu Angelorum.

Evangelium Matth. 18. v. 11.

Lectulum Salomonis ambiebant sexaginta fortes ex fortibus Israel omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi, mi, unius ejusque ensis super femur suum propter timores nocturnos, Cant. 3. v. 7. 8.

Lectulus ille est quilibet fidelis anima, in qua cœlestis Salomo Christus Jesus per fidem quiescit, Eph. 3. v. 17. fortes sunt beati Angeli, qui lectum illum custodiunt, & castra metantur circa eos, qui timent Dominum, Pl. 34. v. 8. per gladios & enses denotatur Angelorum potentia ultrix, quã nos

defendunt adversus draconem infernalem, qui in tenebras dominatur, Ephes. 6. v. 12. ut sine metu & periculo dormire possimus. Sunt enim fortes heroës, Pl. 103. v. 20. & ministratorii Spiritus emissi in gratiam eorum, qui salutem hereditare debent, Ebr. I. vers. 14.

Hodie festum Angelorum celebrat Ecclesia, non more Pontificio, qui adorant eos: sed ut certus esset dies, quo doctrina de Angelis in Ecclesia proponeretur, & occasio laudis divina offerretur, quod Deus

E e e 3

non

non tantum ipse nostri curam habet, sed etiam beatos hosce spiritus comites nobis adiunxit & custodes, ut in vita defendendo, & in morte animas suscipiendo nobis interservent. Quid est homo, quod memor es ejus, & filius hominis, quoniam visitas eum? Ps. 8. v. 5. minores certe sumus Domine omnibus miserationibus tuis, Gen. 32. v. 10.

Nos ad manus sumemus prælectam pericopen, & videbimus

1. Angelorum presidium.

II. Nostrum officium.

J. J.

EXEGESIS.

CUM Patriarcha Jacob in Mesopotamiam proficisceretur, vidit in somnis scalam stantem super terram & cacumen illius tangens cælum, angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam, ut legitur Gen. 28. v. 12. Id ipsum adhuc hodie contingere docet Christus, Joh. 1. v. 51. qui est scala per Jacobz am præfigurata, cælum & terram jungens. Super hac scala Angeli ascendunt & descendunt, id est, per Christum nobis hoc beneficium obtigit, ut beatos angelos custodes & protectores habeamus, qui signifer est militiæ cælestis, Apocal. 12. v. 7.

Proponitur autem nobis in prælecta pericope 1. Angelorum cura. 2. natura. Quod Angelorum naturam attinet, Christus de ipsis affirmat, quod semper videant faciem Dei. Hæc phrasi multa complectitur, nimirum quod sint

1. *Spiritus creati.* Non sunt Creator ipse, quemadmodum inter Judæos aliqui putarunt. Nam qui condidit omnia Deus est, Ebr. 3. v. 4. sed creaturæ, Ps. 104. v. 4. Col. 1. v. 16. & quidem spirituales, quæ car-

nem & ossa non habent, nisi fortè ex dispensatione aliqua speciem humani corporis ad tempus assument, ut à corporeis hominibus videri, cum illis colloqui, & ministeria sua apud illos obire possint. Interim sunt & manent in sua natura Spiritus, Ebr. 1. vers. 14. aliàs faciem DE I intueri non possent, quod Mosis propter velum carnis in responsum dabatur, Exod. 33. v. 20.

Hoc nostræ consolationi interservire potest. Quia enim Angeli spiritus sunt, nullo propter essentiæ subtilitatem impedimento externo à muneris sui expletione arcebuntur, sed undique penetrabunt, & nobis quàm celerrimè in periculis subvenire poterunt, ut exemplum Petri testatur, Act. 12. v. 7.

2. *Spiritus beati.* Gloria & beatitudo electorum in cælo ita describitur à Paulo, quod videant DEUM à facie ad faciem, 1. Corinth. 13. v. 12. sicut est, 1. Johan. 3. v. 2. quia igitur hæc angeli semper videre dicuntur faciem Patris cælestis, ex eo colligitur, quod beatitudinis & gloriæ, quam nos adhuc expectamus, jamdum facti sint participes. Unde vocantur Angeli Dei, Matth. 22. vers. 30. quia sunt domestici ejus filii Dei, Job. 1. v. 6. quia hæreditatem cælestis gloriæ jamdum obtinuerunt, Angeli lucis, 2. Corinth. 11. v. 14. quia in Dei lumine vident lumen, Ps. 36. v. 10.

Aspiremus, Vos mei, aspiremus ad hanc beatitudinem, & hæc in speculo verbi Deum contemplerur, ut contemplerur eundem tandem aliquando à facie ad faciem, 1. Corinth. 13. v. 12. præsertim cum promissionem habeamus ipsius Christi, quod futuri simus *ἰσὺς γὰρ αὐτοῦ*, Matth. 22. v. 30.

3. *Spiritus confirmati.* In hac vita Deum nemo videre potest propter velum peccati, quod

quod in carne nostra adhuc hæret, Exod. 33. versic. 20. sed in vita æterna removebitur illud velum ab electis, & tunc videbunt Deum in anigmate vel in speculo, sed à faciè ad facièm, 1. Cor. 13. v. 12. Dum igitur Christus de Angelis affirmat, quod semper videant facièm Patris cælestis, ex eo intelligitur quod sint ab omni peccato immunes, perfectè puri & sancti, sicut in principio omnes à Deo conditi sunt, sed quidam eorum non steterunt in veritate, Johan. 8. vers. 44. sed reliquerunt domicilium suum, Epist. Jud. vers. 6. inde non vident facièm Dei, sed catenis tenebrarum in tartarum detracti servantur in iudicium cruciandi, 2. Pet. 2. vers. 4. Immiscet quidem sese Angelorum beatorum cœtus, & comparent coram throno Dei, sicut carnifices coram atrio Regis, Job. 1. vers. 6. beatifica tamen facièi divinæ visione non fruntur, sed circumferunt secum suum infernum, sicut Angeli facièm Dei videntes semper secum habent cœlum, unde dicuntur Angeli electi, 1. Tim. 5. vers. 21. quia in bono confirmati sunt, ut amplius labi non possint, sed manent sancti, iusti & ἀναμάρτητοι in perpetuum, idèò laudant nomen Dei sine intermissione, & parati sunt ad faciendum voluntatem ejus, Ps. 103. v. 20.

Tu si spem habes videndi Deum, sanctifica te, sicut & ipse sanctus est, 1. Johan. 3. vers. 3. nam beati mundo corde, inquit Salvator, quoniam Deum videbunt, Matth. 5. v. 8.

4. *Spiritus egregie donati.* Dotes autem præcipuæ sunt

1. *Sapientia.* Vide 2. Sam. 14. vers. 20. sed illa sapientia non est infinita, quemadmodum sapientia DEI. Non enim omnia sciunt Angeli, præsertim interiores cordis

motus siquidem hoc soli DEO scriptura attribuit, 1. Reg. 8. vers. 39. Hinc apparet, quod Pontificii graviter peccent, dum Angelos adorant, quem honorem ipsi repudiant, Apoc. 22. v. 9.

2. *Potentia,* quæ certè magna est. Vide Exod. 12. v. 29. 2. Reg. 19. v. 35. 2. Sam. 14. vers. 15. inde vocantur throni, potestates, Principes, & Angeli virtutis Dei, Ephes. 1. v. 21. Col. 1. v. 16.

3. *Continentia, Keuschheit und Helligkeit.* Hinc à Christo sancti Angeli dicuntur Luc. 9. v. 26. qui pœnitentia & conversione peccatorum delectantur, Luc. 15. v. 10.

Hæc de angelorum natura, sequitur ipsorum cura, quæ considerari potest

I. *Respectu Dei,* ibi duplici funguntur officio, quod est

1. *Collaudatorium.* Visio Dei efficit in illis perfectam summi boni agnitionem, perfecta agnitio efficit in illis summam dilectionem, perfecta dilectio efficit continuam prædicationem & laudationem. Illam cœperunt cum ponentur fundamenta terræ, Job. 38. vers. 7. & in hunc usque diem continuant, canentes quotidie, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, Esa. 6. v. 3. & requiem non habent die ac nocte, Apoc. 4. v. 8.

Conjungamus laudes nostras cum laudibus Angelicis, non solum ore, sed etiam opere, hæc bona & decora laudatio, Ps. 147. v. 1.

2. *Ministratorium.* Videre facièm Dei, est idem juxta stylum scripturæ, quod assistere throno Dei, ac præstò illi esse ad ministeria. Sicut enim de Proceribus regnæ Perfici dicitur, videbant facièm Regis, & primi sedebant in regno, Ephes. 1. v. 14. ita quoq; hæc phrasi de Angelis usurpata notatur, quod sint Deo proximi, principes cæli, parati

parati ad exequenda ejus ministeria, Pl. 103. v. 20. Daniel. 7. v. 10. Hoc ministerium exequantur summâ alacritate, hinc tribuuntur ipsis alæ, Ef. 6. v. 2. accomparantur vento, Psalm. 104. v. 4. hic est ipforum cibus facere voluntatem Dei sicut Christus de ipso dicit, Joh. 4. v. 34. quia cibo corporeo non indigent, Tob. 12. v. 19.

Eadem promptitudine serviamus Deo, quotidie ingeminantes ex Matth. 6. v. 10. fiat voluntas tua sicut in cælo, sic & in terra.

II. *Respectu nostri.* Dum enim à Christo Angeli puerorum vocantur, rectè colligimus, quod pueris, & consequenter omnibus verè piis assistant, eos tueantur & custodiant, sunt enim administratorii Spiritus, &c. Ebr. 1. v. ult.

Diabolus est hostis noster infensissimus, & si unus non sufficit, assumit alios septem nequiores, Luc. 11. v. 26. præsertim in hac ultima mundi senectâ valdè negotiosus est, & magnam concepit iram, sciens quod modicum tempus habet, Apoc. 12. v. 12.

Grassatur in Ecclesia, 1. Reg. 22. vers. 22. Matth. 13. vers. 35. Epist. Jud. v. 9. 1. Tim. 4. vers. 3. 2. Thess. 2. v. 9. 1. Thess. 2. v. 18. Matth. 13. v. 19.

Grassatur in politia, Daniel. 10. vers. 13. Grassatur in œconomia, Tob. 3. v. 8. Genes. 4. v. 8. 27. v. 41. 31. vers. 2. seqq. Summa in omni statu quærît quem devoret, 1. Petr. 5. vers. 8.

*Interim sed nos tegit Angelorum,
Quæ ducem Christum sequitur, caterva,
Asque grassantis reprimat cruenta
Arma draconis.*

Præsident illi statui Ecclesiastico: Per Angelos Deus legem suam promulgavit, Gal. 3. v. 19. Conceptionem, Luc. 1. v. 31. nativitatem, Luc. 2. v. 10. resurrectionem Christi an-

nunciavit & manifestavit, Luc. 24. v. 5. seqq. adfuerunt etiam in ascensione, Act. 1. v. 11. ipsi cupiunt introspicere, quod per Evangelium proponitur, 1. Petr. 1. v. 12. in Ecclesiæ congregatione præsentés sunt, 1. Corinth. 11. v. 10. preces nostras Deo offerunt, Tob. 12. v. 12. nobiscum orant, Apoc. 8. v. 3.

Præsident statui politico, dum Magistratus pios comitantur & defendunt, Esa. 37. v. 36. Macc. 10. v. 29. 11. v. 8.

Præsident statui œconomico, quemadmodum historia Tobiae & Saræ prolixè testantur. Promovent matrimonium, Genes. 24. vers. 7. stant coram parturientibus, Apoc. 12. vers. 7. puerorum curam gerunt & eorum sunt Angeli, Matth. 18. vers. 10. Hagar Sarai ancillæ fontem ostendunt, Gen. 21. v. 17. seqq.

Angeli sunt nostri Satellites, qui castrametantur in circuitu timentium Deum, & eripiunt eos, Psal. 34. v. 8. Nostri vigilantes, qui quando nos dormimus, ipsi vigilant, & omne malum à nobis arcent, Daniel. 4. v. 10. Nostri custodes, Psalm. 91. v. 11. hic est murus igneus, quo Deus nos & omnia nostra tuetur, Zach. 2. v. 5. sicut civitatem Dothan, 2. Reg. 6. v. 17. Nostri monitores, qui prohibent nos à malis operibus, & excitant nos, ut in via Domini ambulemus. Ita Angelus dehortatur Bileamum à malo proposito, Numer. 22. vers. 32. & Eliam ex somno excitat, 1. Reg. 19. v. 5. nostri portatores, non solum in hac vita, Psal. 91. v. 12. sed etiam ex hac vita, Luc. 16. v. 22.

Hoc summum Dei beneficium grato pectore agnoscamus. Ecquid enim majus, quàm quod angelos suos, qui tam naturâ quàm conditione status nobis priores sunt & præstantiores, nobis ministerium adjunxit. Domine quid est homo, quod memor

memor es ejus, & filius hominis, quod ita curam ejus agis? Minuisti eum paulò ab Angelis naturà, sed prætulisti cum gratià, exclamat cum Davide Bernhardus, & nos cum illis ex Pf. 8. v. 5.

De Secundo.

Restat, ut nostrum etiam contempler mur officium, quomodo nimirum erga Deum & proximum nos gerere debeamus, si angelorum præsidio frui velimus. Requiritur igitur ad conciliandam angelorum amicitiam

I. *Studium pietatis*, quod testari debemus

1. *Christi accessione*. Nam de Apostolis scribit Matthæus, quod post altercationem de primatu in regno Messia, Marc. 9. v. 34. Christum accesserint, ut ipse controversiam decideret. Ita Christum accedat oportet, quicumque angelicam societatem expetit. Nam ubi Dominus est, ibi sunt quoque ejus servi. Vbi degit Imperator belli, ibi exercitum quoque in procinctu habet. Jam verò Christus Jesus est Angelorum Dominus & Imperator, Apoc. 12. v. 7. cui millia millium semper assistunt, Dan. 7. v. 10. per fidem ergò & pœnitentiam accede ad hunc Dominum, nec accede tantùm, sed constanter etiam persevera, & ita sine dubio venies unà ad militiam cœlestem & stabis in medio Angelorum, qui te ex omni latere cingent, & contra quosvis adversarios defendent, ut testantur exempla Lothi, Gen. 19. v. 15. Eliæ, 1. Reg. 19. v. 5. Danielis, c. 6. v. 22. Petri, Act. 12. v. 6. seqq.

2. *Devotâ oratione*. Discipuli non tantùm accedunt, sed etiam alloquuntur Christum. Id potes adhuc per orationem. Ora-

tio tua est locutio ad Deum, quando legis in Scriptura, Deus tibi loquitur, quando oras, tu loqueris cum Deo, inquit Augustinus. Ergò frequenter ora, tunc beati angeli tibi non deerunt, ut docet exemplum Hagar, Gen. 21. v. 17. Hiskia, Es. 37. v. 36. Danielis, c. 9. v. 21. Cornelli, Act. 10. v. 3.

3. *Seriâ conversione* v. 3. Apostoli solliciti erant de rebus terrenis, & de primatu disceptabant, ore quidem regnum cœlorum præferentes, sed corde interim de regno terrestri superbas cogitationes conceperant. Ideò Christus tanquam *καρδιογυβάτης* ipsis de conversione concionatur, & amen, inquit, dico vobis: Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

Pœnitentiâ igitur opus est, si puerorum angelos custodes desideramus, si quidem gaudium est in cœlo, super uno peccatore pœnitentiam agente, Luc. 15. v. 7.

II. *Studium humilitatis*. Nam puerum Christus vocat, & in medio statuit, cum expressa affirmatione, nisi efficiantur sicut parvuli, quod in regnum cœlorum non possint introire. Quibus verbis ad humilitatem respicit. Pueri enim alta non sapiunt, honores & dignitates nihil æstimant, nec alios præ se contemnunt: Idem exigitur ab omnibus, qui Deo placere, angelosq; cõites habere gestiunt. Diabolus est Rex superbiorum, Job. 41. v. 25. qui ergò superbiam amat & sectatur, ad regnum ejus pertinet, & gratiam Dei amittit, 1. Pet. 5. v. 5. Altum quidem est cœlum, & sublimes spiritus sunt Angeli: Nos tamea debemus esse humiles, si cœlo potiri, & angelorum consortio frui volumus. Excelsa est patria, sed humilis semita, cui placet patria, illi semita non displiceat, inquit

Fff

Angu-

Augustinus. Apud humilem Abrahamum divertunt Angeli, Gen. 18. v. 3. seqq. humilem Mariam visitat & salutat Gabriel, Luc. 1. v. 28. humiles Pastores vident charitatem angeli, Luc. 2. v. 9. Humilitatem igitur sectamini fratres, si angelorum consortium expetitis, si quidem quod hominibus altum, est abominatio ante Deum, Luc. 16. v. 15.

III. *Studium honestatis*, ne cui scandalum præbeamus, sed potius lucem fidei nostræ per bona opera lucere faciamus, ut colustrentur etiam alii & Deum Patrem glorificent, Matth. 5. v. 16. Hoc Christus inculcat discipulis suis, v. 6. 7. 8. 9.

Scandalum dicitur à *σκάνδαλον*, hoc idem est quod claudico, quia objectum offendiculum claudicare facit, & ruinam sæpe causatur. Metaphoricè transfertur ad omne id, quod in via salutis ambulanti bus obstaculo est, aut peccandi occasionem præbet. Aliàs duplex est datum & acceptum. Hic verò de dato Christus propriè agit, quando *vel dictis vel factis* proximus scandalizatur.

Ad dicta pertinet falsa doctrina, *ψευδο-λογίας καὶ εὐλογίας* Pseudoprophetarum, quibus simpliciores seducuntur, Rom. 16. v. 18. itemque prava colloquia, quæ bonos mores contumpere solent, 1. Cor. 15. v. 34. Eph. 5. v. 4.

Ad facta pertinet, si quis palàm facit eas quæ sunt illicita, & legi Dei adversantur, aliosque exemplo suo inducit, ut illud imitentur, vel etiam in illis, quæ suo genere non sunt mala, imprudenter & indiscretè versatur, & actione illa infirmioribus scandalum præbet, exempla vide Exod. 23. v. 33. 32. v. 21. Roman. 14. v. 1. seqq. 1. Cor. 8. v. 1. seqq. Hoc scandalum multò atrocius est & celerius serpit, quando à persona publica,

quæ in officio constituta est, proficiscitur. Nam qualis Rex, talis grex, inquit Siracides c. 10. v. 2.

Quod si igitur sanctos Angelos custodes habere desideramus, scandala devitanda sunt. Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, inquit Christus, abscinde eum, & projice abs te, &c: Non loquitur de membris ipsius, sed de *ἀταξία*, quæ membris per peccatum adhæret, & hoc vult dicere, quod nihil ad eò carum & gratum nobis esse debeat, quin illud abjiciamus & repudiemus, si per scandalum à lege Dei & via salutis nos avertat. Fit illud dupliciter

1. *Respectu nostri*, quando corpus peccati destruitur, Roman. 6. vers. 6. & membra, quæ sunt super terram, mortificantur, Col. 3. vers. 5.

Si manus est scandalum, ut contrectare velit illicita, amputanda, id est, mortificanda est illa avaritiæ concupiscentiæ. Si pedes velint nos deportare ad luxus, levitates, &c. abscindendi sunt. Si oculus nobis sit scandalum, dicamus cum Davide Ps. 119. v. 37. averte oculos meos, ne videant vanitatem, & lequamur consilium Siracides c. 9. v. 8. Sæpius enim est per brevi voluptate carere, & concupiscentiæ resistere, quàm in inferni ignem conjici, ex quo nulla liberatio, Psal. 49. vers. 15.

2. *Respectu proximi*. Hoc enim Christus vult dicere: Si quis tibi tam proximus, tam charus, tam utilis & necessarius est, ut oculus, pes & manus, & scandalum tibi præbet, segrega te ab ejus consortio, satius est, ejus conversatione cum damno & molestia in hac vita carere, quàm illa fruendo in æternum damnari. Nam neque frater redimendo fratrem redimere potest, Psal. 49. v. 8.

Deter

Deterreat nos *gravissima pœna*. Væ mundo, inquit Christus, propter scandala, væ homini per quem scandalum venit. Melius foret tali homini, ut mola asinaria de collo suspensa, submergeretur in profundum maris. Fuit hoc supplicii genus inter Iudæos in pœna gravissimorum scelerum usitatum, ut lapide molari de collo suspensæ, facinorosum hominem in profundum maris demergerent, judicantes eum indignum, qui vel solis aspectu, vel ætis beneficio, vel terræ gremio frueretur, 2. Maccab. 12. v. 4. Hoc ergo Christus vult, quod qui scandali-

zaverit alios, præsertim pusillos, gravissimam pœnam subiturus sit, Deut. 27. v. 18. maledicitur, qui errare facit cœcum in itinere. Quanto magis, qui hominem à pietatis semita abducit, maledictioni subjectus erit, & æternæ se perditioni mancipabit, quæ per projectionem lapidis molaris in mare describitur, Apocalyps. 18. v. 21.

Hoc operetur in cordibus nostris Christus Iesus per Spirit. S. ne per data scandala sanctos angelos contristemur & abigamus, ter benedictus in secula,
Amen.

In Die Simonis & Judæ.

Evangelium Joh. 15. v. 17. 21.

DE Josepho legitur Gen. 45. vers. 24. quod fratres dimittens proficiscentibus dixerit: nolite tixari in via.

Idem facit Iosephus cœlestis, Christus Iesus in prælecta pericope, cum jamjam ab Apostolis discedere & ad patrē abire veller. Quia enim à mundo nihil nisi odium & persecutionem expectare poterant, necessaria cum primis erat ipsis fraterna charitas, ne fortè invicem mordendo seiplos, consumantur, sed per dilectionem combinati & conglutinati mundi furorem eò melius perferre & superare possint. Hinc sine dubio præfens Evangelium à veneranda antiquitate divorū Simonis & Iudæ memoriæ consecratum est, quia fratres fuisse perhibentur, à Cleopha & Maria parentibus in lucem progeniti, & conjuncta opera in Orientalibus regionibus doctrinam de Christo propagarunt, tandem in Persia impetu Pontificum tyrannicorum trucidati sunt. De vo-

catione eorum & rebus gestis nihil Scriptura commemorat, nisi quod in reliquorum Apostolorum numero ipsos quoque recenset Matth. 10. v. 3. 4. Marc. 3. v. 18. Luc. 6. v. 15. 16. Act. 1. v. 12. Simon aliàs Cananæus dicitur, Mat. 10. v. 4. quia ut quibusdam placet, ex Cana in Galilæa oriundus fuit, itemq; Zelotes, Luc. 6. v. 15. propter zelum, quo in propaganda & asserenda cœlesti veritate, usus est, quanquam alii ab Hebræo Kana, quod significat *קנא*, id est, æmulari, utrumque ipsum nomen obtinuisse putent.

Iudas verò ad differentiam Iudæ Ischariotæ proditoris Domini, Iudas Jacobi scilicet minoris frater, Luc. 6. v. 16. vel Thaddæus, Marc. 3. v. 18. vel Lebbæus, Matth. 10. v. 3. dicitur. Creditur vulgò scripsisse Epistolam Judæ, sed incertum est, quia à veteribus etiam inter libros *Nou. Testam.* apocryphos numeratur. Curavit Eufesinorum Regem Abgarum, de quo Eusebius

Fff 2

refert,

refert, quod ad Christum scripserit, ut veniret & curaret ipsum, sed respondit Christus, sibi Hierosolymis adimplenda esse omnia, quorum gratiâ missus sit, & tunc ad patrem redeundum. Sed post ascensionem suam ad cœlos missurum, aliquem ex discipulis, qui passioni ejus medeatur, vitamque & ipsi & omnibus domesticis suis præstiturus sit. Hæc provincia postmodum Iudæ Thaddæo demandata est, qui Edessam profectus Regem Abgarum promissioni in literis Christi sibi factæ firmiter credentem sanavit, & prædicatione Evangelii multis miraculis confirmata tum Regem tum subditos ad lucem veritatis adduxit.

Nos consuetum & prælectum Evangelii ordinarii textum ad manus sumemus, & duas partes tractabimus, ut sunt

- I. *Dilectionis præceptio.*
- II. *Persecutionis prædictio.*

J. J.

EXEGESIS.

IN V. T. Levitis mandatum fuit, ut ignis in altari semper arderet, Lev. 6. vers. 12. Ignis charitatis symbolum est, quæ in ara cordis nostri semper ardere debet. Hæc delectatur Dominus plus quàm sacrificiis, Os. 6. v. 6. Math. 9. v. 13. idèd Christus tam sollicitus est ante suum discessum, & varia argumenta producit, quibus charitatem mutuam discipulis suis persuadeat. Hæc nos pari vinculo obligant. Quod enim vobis dico, dico omnibus, Marc. 13. v. 37. Potissima sunt

1. *Mandantis auctoritas.* Hæc præcipio vobis, inquit Salvator, ut diligatis vos invicem. Hoc præceptum omnes Christiani meritò attendere & magnificete debent, quia non à Domino aliquo terreno, sed à

Rege Regum & Domino Dominantium nobis injungitur, cujus dominio parent angeli & archangeli, ignis, grando, nix, fumus, spiritus procellarum, & omnes creaturæ, Pl. 148. v. 8. quanto magis nos præcepto ejus obedientes esse decet. Sumus enim factura ejus, creati in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparavit Deus, ut in illis, ambulemus, Eph. 2. v. 10.

Pharao præcipiebat obstetricibus suis, ut parvulos Hebræorum enecarent, Exod. 1. v. 16. Saul ministris suis imperabat Sacerdotum trucidationem, 1. Sam. 22. v. 17. Nebucadnezar edicto urgebat adorationem statuæ suæ quam erexerat, Dan. 3. v. 15. Talia Christus non præcipit. Mandata ejus sunt fidelia Pl. III. v. 7. & veritas, Pl. 119. v. 86. Nam utilia docet nos, Ef. 48. v. 17. Conservanda igitur sunt instar thesauri, & cordi imprimenda, ne impingamus. Cum ambulaveris, deducant te, cum dormieris, custodiant te, & evigilans loquere cum eis, quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ, inquit Salomo, Prov. 6. v. 22. 23.

Christus est *Præceptor noster*, Johan. 13. v. 14. *Pastor, noster*, Joh. 10. v. 14. *Rex noster*, Pl. 2. v. 6. Quidni igitur nos discipuli mandatum Præceptoris exequi, oviculæ vocem Pastoris audire, subditi nutum Regis exprimere deberemus? præsertim, cum, quod hic dictum est Apostolis, in V. & N. Test. sæpius inculcatum & reperitum sit. Dictum est in Lege, Lev. 19. v. 18. dictum in Prophetis, Mich. 6. v. 8. dictum in Evangelio, Joh. 13. v. 34. 1. Joh. 4. v. 21. Breviter: Tota lex uno verbo completur, nempe hoc: Diliges proximum tuum, sicut teipsum, Gal. 5. vers. 14. unde Lex Regia appellatur, quia omnes Regis cœlestis subditos obligat,

gat, & qui hanc præstat, benefacit, Jac. 2. v. 8. qui verò negligit, ad regnum Christi non pertinet, sed homicida est, 1. Joh. 3. v. 15. & foràs ejicietur cum canibus, Apoc. 22. v. 15.

2. Christianismi sanctitas. Sumus enim, aut ad minimum esse volumus Christi discipuli. Proinde ad nos quoque mandatum illud pertinere sciamus. Ex hoc enim cognoscent omnes, quod discipuli mei eritis, si charitatem alii in alios habueritis, Johan. 13. vers. 35. 1. Johan. 3. vers. 10. 11. Per hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli, &c.

Si quis igitur dici amat Christianus & Christi discipulus, nec tamen charitatem sectatur, hypocrita est, qui nomen habet quod vivat, & revera mortuus est, Apoc. 3. vers. 1.

3. Operis suavitas. Nam dilectionem requirit, quæ quid amabilis? Jacobus Patriarcha serviebat Labani 7. añis pro Rahelæ, & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine, Gen. 29. v. 20. Ita charitas omnia perficit & tolerat, 1. Cor. 13. v. 7.

Charitas est fructus Spiritus sancti, Galat. 5. v. 22. Ubi igitur charitas est, ibi Spiritus sanctus habet templum suum, 1. Cor. 3. vers. 16.

Charitas est testis fidei, Gal. 5. v. 6. Ubi igitur non est fides, quæ per charitatem se exerit, & absque operibus mortua est, Jac. 2. vers. 26.

Charitas est vinculum perfectionis quo membra Ecclesiæ Capiti tuo, quod est Christus, alligantur, Col. 3. v. 14. sicut in V. T. cortinæ tabernaculi certis ansulis copulabantur, Exod. 26. v. 4. seqq. Qui igitur charitatem non amplectitur, sed proximum odio habet, non est membrum genuinum in spiritali corpore Christi, ex hoc enim scimus, quoniam translatus sumus de morte ad

vitam, quoniam diligimus fratres, 1. Joh. 3. vers. 14.

Charitas est condimentum omnium aliorum donorum, quæ destituta charitate nihil profunt, 1. Cor. 13. v. 2. seq.

Charitas nunquam excidit, sed in vita æterna demum perfectionem suam assequetur, unde Paulus illam spei & fidei præfert, 1. Cor. 13. v. 13.

Charitatem igitur commendatam vobis habete, sequetur enim largissima remuneratio, Matth. 25. v. 34.

4. Mundi hostilitas. Mundus est instar cardui, quacunque parte illum attrectaveris, aculeo suo telædit: Ita mundus in maligno positus est, 1. Johan. 5. vers. 19. & si interficit pios & fideles Christi assecclas, arbitratur cultum se præstare Deo, Johann. 16. vers. 2. Nam principem habet diabolum qui homicida est ab initio, Johann. 8. vers. 44.

Quantò magis autem mundus nos odit, & persequitur, tantò intensius nos invicem diligere debemus, ut conjunctis precibus & suspiriis molimina ejus declinemus, & superemus. Nam major est, qui in nobis est, quàm qui in mundo est, 1. Johan. 4. vers. 4.

5. Vocationis dignitas, quia Christus nos à mundo selegit. Non igitur cum mundo insanire debemus, qui nemini cedere, & per jurgia & contentiones res suas obtinere, sibi laudi ducit. Nam beati manservi, inquit Christus, quia terram hæreditabunt, beati pacifici, quia filii Dei vocabuntur, Matth. 5. vers. 5. 9. Hæc est vocatio nostra, in qua ambulare debemus cum omni modestia ac mansuetudine, &c. Eph. 4. v. 1. seqq.

Videte, Dilecti, quodnam sit veri Christiani officium, nimirum in Christum credere,

dere, & proximum diligere. Quanquam enim sola fides justificat, Rom. 3. v. 28. non tamen est sola, sed charitatem habet comitem, quemadmodum Sol splendorem, & ignis calorem, Jac. 2. v. 17. 18.

De Secundo.

Videbimus etiam *Persecutionis prædictionem*, & imprimis argumenta, quibus ille præmunit suos Apostolos, ut sunt:

1. *Dei voluntas.* Nam mementote, inquit, sermonis, quem ego dixi vobis. Q. d. Non casu aut fortuito persecutio illa vos exagitat, sed quicquid venit crucis & calamitatis, Deo permittente venit, qui capillos capitis vestri numeravit, & non decidit unus sine ejus voluntate, Matth. 10. v. 30.

Hæc maxima est *consolatio*. Non Diabolus, non Veneficæ, non hostes nostri, malum, quo premimur, fabricarunt, sed Deus ipsemet autor est, Am. 3. v. 6. Ergo confidite vos mei non cum carnifice aut tyranno nobis res est, sed cum benefico Patre, qui fidelis est, & neminem finit ultra vires tentari, 1. Corinth. 10. v. 13. Confer Ps. 103. v. 13. 14. Ps. 55. v. 23.

2. *Christi conformitas.* Si mundus vos odio habet, inquit Christus, scitote, quia me prius odit. Evolvite mecum, dilecti, Christi vitam à primordio, nil nisi perpetuam passionem invenietis: Pudeat igitur membrum, deliciarum sub capite spinis coronato, inquit Bernhardus. Si conformes reddimur imagini Christi crucifixi, conformes etiam reddemur imagini Christi gloriosi, confer 2. Tim. 2. v. 11. 12. Luc. 24. v. 26.

3. *Electiois firmitas.* Si de mundo essetis, inquit Christus, mundus, quod suum esset, amaret, quia verò de mundo non estis, sed ego vos elegi de mundo, propterea

mundus vos odio habet. Unde patet, quod omnes & singulæ, quæ nobis in hoc mundo tribulationes inferuntur, indubitatum electionis & adoptionis nostræ argumentum sint.

Principum & magnatum aulici certis vestimentorum coloribus distinguuntur: Ita Christi symbolum est crux, Gal. 6. vers. 17. quam si gestas in corpore tuo, de numero aulicorum ejus quod sis, inde cognosce. Quos enim mundus ut abortivos ejicit, hos Christus ut filios charissimos suscipit, inquit Cyrillus. Propter gloriantes in tribulationibus, Rom. 5. v. 3. expectare mercedem copiosam in cælis, Matth. 5. v. 12.

4. *Causa bonitas.* Hæc omnia facient vobis, ait porro Christus, propter nomen meum, quod certè non contemnendum consolationis monumentum est. Si quis enim affligitur, non ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum inspector, sed ut Christianus, non pudeat, sed glorificet DEUM hac in parte, inquit Petrus, 1. c. 4. v. 15. 16.

Ita Moses eligebat potius affligi cum populo Dei, quàm temporalem peccati jucunditatem habere, Ebr. 11. v. 25. Apostoli gaudentes discedebant à conspectu Concilii, quod digni habitus essent, qui pro nomine lesu contumelias ferrent, Act. 5. v. 41.

Babylas, Antiochenus Episcopus, sub Decio Imperatore martyrio coronatus, tantum aestimabat catenas, quibus vincus erat, ut liberari nollet, cum ad supplicium raperetur, sed rogaret, ut in hoc ornatu sibi mori liceret.

Videte igitur, vos mei, ut bonam habeatis conscientiam, quæ neque in morte trepidat, Prov. 14. v. 32.

3. *Hostium cæcitas.* Nam non noverunt cum,

etiam, inquit Christus, qui misit me. Hæc affectata est ignorantia, quæ non excusat, debent enim scire, quod Christus ipsi sæpius hæctenus inculcaverat. Si non venissem, inquit in sequentibus, peccatum non haberent, jam verò nihil habent, quo peccatum suum excusent, v. 22. Interim Christianis in solatium cedit, quando injustè damnatur ab iis, qui nullam causæ cognitionem habent, sed cæco impetu ex mera invidia sententiã ferunt, & exequantur. Dum igitur nos condemnant ad mortem temporalem, sibi ipsis æternam mortem accelerant, ex qua nulla redemptio, Pl. 49. v. 15.

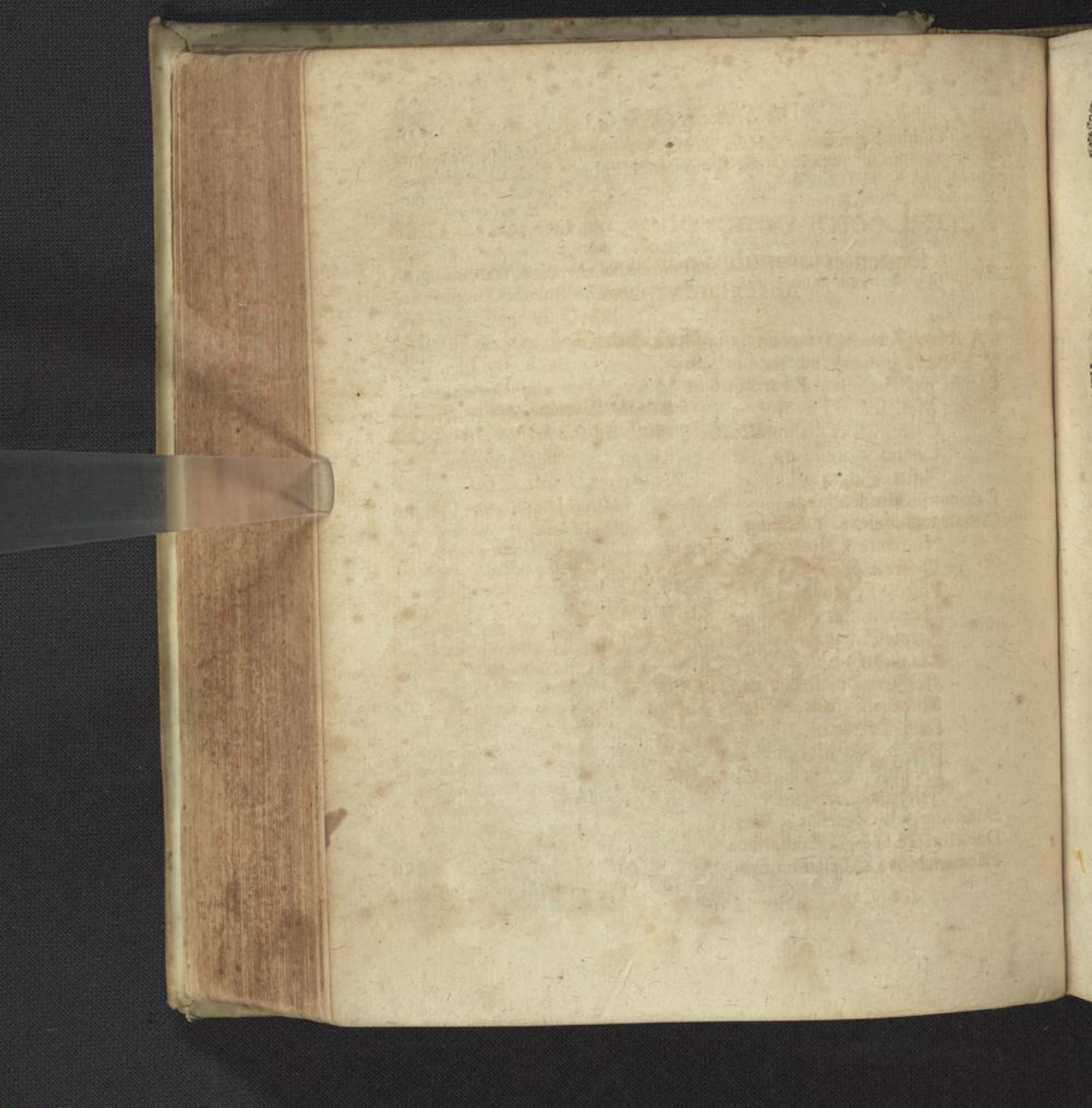
Eadem cæcitate laborant adhuc hodie omnes adversarii nostri, qui veritatem impugnant, & confessores ejus genuinos persequuntur, nulla alia de causa, quàm quod Deum & Filium ejus Christum Jesum ignorant, & non eredunt, quod Christi fratres

& membra sumus, quæ defendit ipse, tanquam pupillam oculi, Zach. 2. v. 8. hinc parrem etiam pœnam aliquando experiuntur in revelatione Domini Jesu de cælo, cum angelis virtutis ejus, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi, 2. Theff. 1. v. 7. 8.

Quod superest, quaesumus te, piissime Jesu, ut corda nostra slectas ad amorem, & contra persecutionem mundi argumenta, quæ jam audivimus, consolatoria nobis ita per Spiritum sanctum applies, & obignes, ut per te vincamus, & triumphemus, Amen, ò DOMINE JESU, Amen.

Soli Deo gloria!

Sciat Lector benevolus, Authores sub-
sequentes sumptibus nostris excusos, apud
nos extare venales.

A ngeli Ritus & Status Ecclesie Græcæ Fehlavii	12
Beck's Lutherthumb vor Luthero	4
Bachmans Beneficium Redemptionis	12
Binchii Mellificium Theolog.	4
Catechismus Psalmodicus	4
Contra Warendorp	4
Jesus Schaz	8
Carpzovii Consistorialia	4
Creidii Evangelia 1. Jahrgang	4
Nosse me & Nosse te 2. Jahrgang	4
Querela, Medela, Cautela, 3. Jahrgang	4
Postilla Epistolica	4
Meditationes Epistolicæ	4
Jacob Schaz	4
Klaglieder Jeremias	4
Hochzeit-Predigten 1. und 2. Theil	4
Miscellan, Concion. 1. und 2. Theil	4
Leich-Predigten	4
Regale Sacerdotium	12
Precationes Avenarii Carm.	12
Friedens-Predigten.	4
Danhaueri Homiliarum 1. Pars.	8
Dorschæi Theologia Zachariana	4
Flacius in Novum Testamentum,	fol.

Ggg

Fuch-

Fuchsens Via tuta	12
Gerlachs Suspiria Sancta	12
Gerhardi Hohe Fest, Bündlein	4
Kirchbachs Klaglieder Jeremiae	4
Murschels Aurora Vitae ac Mortis	8
Pruckneri Comment. in Biblia Sacra	fol.
Salomonis Demonstrationes	4
Sultmans Evangel. Postill.	4
Ursini Salomonische Spruch, Postill.	4
Jonas	8
Amos	8
Waldschmidts Juden-Predigten	4
Wieders Evangel. Kirchen-Jahr	4
Leich-Postill.	4

Ne sol. Epist. p. 402. a. ab ipso ipso dignat. Deponens mutat in passivum.
1. Medit. Evang. p. 305. a. dicit desolatus e, p desolavit. Autor
putavit, quia ipse consolari deponens e a solari, m. desolari ea de
ponens; cum tñ. hoc dicit a ipso solari, d. a nom. solus; unde solare
desolare, i. e. solū, solitariū reddere; in passivo Desolari.

I, B.

